

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

La recuperació dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat com a eina per al desenvolupament d'un model agroalimentari més sostenible

**Estudi etnobotànic de la comarca de l'Anoia, desenvolupament
de nous cultius amb espècies silvestres, i acceptació per part
dels consumidors dels productes elaborats amb espècies
silvestres i varietats tradicionals**

Marc Talavera Roma

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 3.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 3.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0. Spain License.**

**La recuperació dels
coneixements tradicionals
relatius a la biodiversitat com
a eina per al desenvolupament
d'un model agroalimentari
més sostenible**

Estudi etnobotànic de la comarca de
l'Anoia, desenvolupament de nous
cultius amb espècies silvestres, i
acceptació per part dels consumidors
dels productes elaborats amb espècies
silvestres i varietats tradicionals

MARC TALAVERA ROMA

Volum I de IV

La recuperació dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat com a eina per al desenvolupament d'un model agroalimentari més sostenible

**Estudi etnobotànic de la comarca de l'Anoia, desenvolupament de
nous cultius amb espècies silvestres, i acceptació per part dels
consumidors dels productes elaborats amb espècies silvestres i
varietats tradicionals**

Marc Talavera Roma

Maig 2018

Departament de Biologia Evolutiva, Ecologia i Ciències Ambientals
Programa de Doctorat de Biodiversitat

La recuperació dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat com a eina per al desenvolupament d'un model agroalimentari més sostenible

Estudi etnobotànic de la comarca de l'Anoia, desenvolupament de nous
cultius amb espècies silvestres, i acceptació per part dels consumidors
dels productes elaborats amb espècies silvestres i varietats tradicionals

Memòria presentada pel Marc Talavera Roma per optar al grau de
doctor per la Universitat de Barcelona

Barcelona, maig de 2018

El doctorand:

Marc Talavera Roma

Vist-i-plau del director de la tesi:

Josep M. Ninot Sugrañes

Director

*Per tu mama,
aquesta és la tesi que tant volies veure*

Agraïments

Sense perseverança, esforç, convicció i il·lusió aquesta tesis doctoral (igual que moltes de les accions i projectes que es duen a terme en el dia a dia) és pràcticament segur que no existiria. Però també és segur que la perseverança, l'esforç, la convicció i la il·lusió que l'han fet possible no haurien existit sense les moltes persones que de maneres molt diverses heu format, formeu, i formareu part de la meva vida. A tots vosaltres, tant als que des d'abans que tingués raó de ser ja m'acompanyàveu (i que potser avui ja no hi sou), com als que fa poc que ens hem trobat, moltes gràcies. Indubtablement, i encara que el vostre nom no aparegui a la portada, sou també autors d'aquesta tesis doctoral.

Aquells que em coneixeu sabeu sobradament que no sóc massa de noms (la meva memòria en aquest sentit és nefasta), potser perquè en el fons l'important no són els noms sinó les persones que hi ha al darrere. Per tant procuraré no parlar de noms, sinó de persones i de vivències.

Fa una mica més de 29 anys, gràcies al vostre esforç, perseverança, tossudesia i il·lusió jo arribava al món. No havia estat fàcil, però finalment teníeu entre mans una personeta menuda (però ja amb unes bones cuixes) a la qual li donaríeu tot. Tot el vostre amor, estima, recolzament, empena i exemple ha estat la base a partir de la qual s'ha anat construint la persona que sóc avui. A vosaltres us dec també, l'estima i la passió pels boscos, trossos i camins d'aquest país, pels seus pobles i la seva gent. Són incomptables i indescriptibles les sortides que plegats vam fer arreu de Catalunya, ja fos per anar a buscar bolets (fins i tot abans que caminés), floretes, animalons o simplement per visitar un poblet.

Alhora, la ruta Igualada – Agramunt / Ventoses va ser sempre el nostre pont aeri, fet que em va permetre créixer entre gallines, conills, patates i tomates. L'habitual, els caps de setmana, era acabar ben brut de fang i d'herba. I si, anar “al poblet” també em va ser l'origen de la meva estima, admiració i respecte vers els padrins i padrines. Jugar a futbol, anar a buscar cada dissabte un petit cotxet a la llibreria, jugar al ralet – ralet, anar a donar menjar als conills de bon matí, escoltar batalletes de la gerra i de la presó de Cervera, anar al tros amb el tractor, plegar els

ous, o escoltar embadalit com el regal de 1a comunió va ser un ou ferrat a repartir entre set germans. Són se'ns dubte records inesborrables sense els quals potser mai m'hagués interessat per estudiar, recuperar, i donar valor a tot el que els padrins i padrines sabeu però que els llibres obliden. Mil gràcies a vosaltres, els padrins i padrines que de ben xic em vau fer adonar del valor dels vostres coneixements, i mil gracies també a tots els informants que en el si d'aquesta tesi doctoral ens heu obert casa vostra i els records de tota una vida. Gràcies per les hores i hores de conversa, per no tenir mai un no per resposta, i per reflectir en els vostres rostres la il·lusió de transmetre uns records que moltes vegades consideràveu ja oblidats. Treballarem incansablement per tal que aquesta saviesa no torni a caure en l'oblit.

Amb el pas dels anys les sortides familiars van anar deixant lloc a un altre tipus de sortides, que ja fos a peu, corrent o en bicicleta seguien tenint com a objectiu (a banda de la diversió) fer i descobrir país. Rutes en BTT fins a Lleida, el Port del Compte o Montblanc, múltiples rutes pel Pirineu (encara que fos dormint en una rotonda o sota uns plàstics esparracats), sortides de tarda per anar a córrer fins a Montbui Poble, senyeres al Pi, sopars, breves, reunions i projectes. Era, i segueix sent, l'Al-Pi-nisme. Gràcies per totes les experiències i vivències, per les complicitats teixides en moments de cansament, son o gana perduts enmig del no res. Gràcies per la llibertat, desconexió i senzillesa que aporta la muntanya, per la capacitat de descobrir-se a un mateix, de somiar, d'imaginar.

I com passa moltes vegades, una cosa porta a l'altra. Jo, amb disset anys, era una persona treballadora, tímida, callada i reservada. Però un bon dia, entre el Tristaina i la Pica d'Estats un bon amic va suggerir-me si volia fer de monitor al cau (A.E. Torxa). Potser va ser per la perspectiva que aporten les muntanyes, però la qüestió és que vaig dir que si. No era conscient, en absolut, del que aquella afirmació significaria, i tampoc pretenc plasmar-ho tant sols en quatre ratlles. Es podria resumir en que durant els següents vuit anys vaig fer de monitor (i també de coordinador) al cau. Ser responsable d'uns infants (a campaments durant 15 dies seguits!) i educar-los en valors i esperit crític, en una edat en que generalment costa fins i tot ser responsable d'un mateix, i fer-ho tot de forma voluntària, ha estat una experiència indescriptible i extremadament enriquidora. És la plasmació que amb voluntat, il·lusió, i persones al voltant que caminin en la mateixa direcció, pràcticament res és

impossible. Gràcies a aquells qui em van animar a entrar al cau, a tots els membres del kraal amb qui a banda de reunions tedioses vam compartir innumbrables experiències. Gràcies també a aquells que un dia van ser “nens del cau”, és un goig trobar-nos ara i veure com n’heu esdevingut monitors i com seguiu construint i donant vida des de múltiples àmbits a la nostra ciutat i societat.

En paral·lel al cau va començar també la universitat (no tindràs temps de tot em dèieu). La veritat és que biologia m’agradava molt, però després de la carrera no m’havia plantejat ni molt menys què fer. De fet, pràcticament ni tant sols sabia què era una tesis doctoral. A més, en aquell moment tenia més afició pels animals que no pas per les plantes, però de ben segur que alguns dels professors de botànica, cormòfits i ecologia, amb la claredat i entusiasme de les seves explicacions, van contribuir a que la meva predilecció canviés.

Paradoxalment, va ser d’ençà que vaig començar a tenir xicota quan em vaig centrar més en la carrera, i tenir bones notes va ser precisament indispensable per després obtenir la beca que m’ha permès fer aquesta tesis doctoral (de fet em passava els viatges en Hispano repassant els apunts amb el frontal, per així poder fer altres coses un cop arribés a casa). No podia ser que pel fet de tenir parella deixés de banda els estudis, i tal dit tal fet. Gràcies pel suport durant tots aquells anys, pels moments compartits, i sobre tot per la gran i inesborrable amistat que ha resultat d’aquella relació de joventut.

Per fer més passables les pràctiques eternes d’algunes assignatures i uns apunts incomprensibles van ser indispensables els amics de la carrera, i en particular una persona que possiblement és la única que va aconseguir aprendre a desxifrar la meua lletra (molt mala lletra). La teua senzillesa feia (i fa) que es pugui parlar de tot amb absoluta complicitat, i fins i fins i tot vas aconseguir que ens aprenguéssim tots els taxons dels infumables apunts de micologia aplicada. Eskerrik asko!

Va ser gràcies a l’assignatura de lliure elecció Plantes medicinals i útils del Pirineu que vaig descobrir l’existència d’una disciplina anomenada etnobotànica, que es dedicava precisament a estudiar com les persones grans, els padrins, empraven aquestes plantes. Gràcies per organitzar-la amb tanta passió. Em va encantar poder participar-hi, i encara més poder pujar al Tuc de Mulleres just abans d’exposar el treball (bé, aquest detall a tu potser no et va agradar tant). El mateix estiu vaig tenir

també la primera experiència amb la recerca, amb una col·laboració a l'IPE que ens va dur als Pirineus, a Andalusia i a Suècia. Gràcies per acollir-me, per deixar-me treure el cap en el món de la investigació, i per contribuir de forma inequívoca a forjar dins meu la idea d'en un futur dur a terme també una tesi doctoral. Una tesi, que a més, no hauria de ser sobre una temàtica qualsevol, sinó sobre allò que realment m'apassionés i considerés útil, i en un context amb plena llibertat per construir el meu propi projecte, sense condicions, límits ni imposicions.

Recordo perfectament l'estiu en que havia acabat la carrera (o això és el que em pensava). Tot havia anat sobre rodes fins que a mitjans d'estiu estava fent els tràmits per matricular-me al màster i vaig veure que em faltaven dos crèdits d'assignatures optatives per completar la carrera. No m'ho podia creure (i els meus pares tampoc), però si, no era cap error de secretaria. Havia comptat malament els crèdits als quals m'havia de matricular i la carrera no estava acabada. Això et passa per fer coses rares, em deien (en al·lusió al fet d'haver escollit itinerari lliure). Finals d'agost, sense poder fer el màster per culpa de dos miseriosos crèdits, i sense cap pla per l'any vinent. Doncs a buscar feina i a demanar beques de col·laboració sense aturador. I aquí és quan, mirat amb perspectiva, del desastre inicial d'haver fet malament una punyetera suma en va acabar resultant una gran oportunitat. Per sorpresa de tots, en poc més de dues setmanes havia aconseguit una feina a Lleida sobre control biològic de plagues i alhora una beca de col·laboració al departament de botànica. Treballar durant més d'un any abans de fer la tesi va ser una gran experiència per poder conèixer la realitat laboral, i en especial, la realitat i les necessitats del sector agrari, elements que he tingut molt en compte a l'hora de dur a terme la present tesi.

Ahora, per dur a terme la beca de col·laboració vaig anar trucar a la porta de qui havia estat un gran professor durant la carrera i qui finalment ha acabat essent també el director d'aquesta tesi. Perquè ell i no algú altre? Perquè la temàtica de recerca m'agradava, si, però sobre tot per la proximitat, senzillesa, sinceritat, i calidesa que transmetia. I el temps ha demostrat que va ser una de les millors eleccions que hauria pogut prendre. Gràcies per ser primer persona i després director. Gràcies per l'empatia, la calidesa, la paciència, la llibertat i el deixar fer. Gràcies per haver-me deixat construir un projecte de recerca que s'allunyava molt

dels esquemes habituals i de la teva temàtica de recerca. Un projecte que molts no veien clar, i que segurament en molts moments tu tampoc no veies clar, però que has intentat guiar però mai limitar. En definitiva gràcies per no dubtar del meu convenciment, gràcies per la confiança, i gràcies per haver-me deixat gaudir d'aquests quatre anys. Perquè sense tot això aquesta tesis doctoral, i tots els projectes i transformacions que de ben segur se'n derivaran, mai no haurien existit. Per mi sempre seràs el Pep (i el mateix podria dir per tu Empar), i no un simple director de tesis.

Gràcies precisament a la llibertat que he tingut, i també de resultes que els cultius experimentals i els informants es situaven a l'Anoia, en moltes ocasions he pogut treballar des de casa. Tanmateix, els dies que he treballat des del departament he tingut la sort de tenir una companya de despatx que no canviaria per res. Gràcies per ser-hi sempre que ha calgut, per tenir respostes per pràcticament tot, i per l'amistat que hem anat teixint. I si, el mateix us dic a vosaltres, els dels dinars i tertúlies a la gespeta i les muntanyades, perquè gràcies a vosaltres baixar a la facultat tenia sentit més enllà de la feina. Perquè vau començar sent simplement companys, però sense dubte heu esdevingut uns grans amics perquè sou grans persones.

Degut a les meves anades i vingudes mai he estat gaire regular al dia a dia del departament, però podeu estar segurs que el bon clima, la complicitat, i la informalitat que construïu en el si del departament fan agradable treballar-hi i formar-ne part. Podríem definir-ho com un ambient campetxante, on col·laborar és molt més important que competir. Gràcies per fer que sigui així, i per donar vida a un departament que, sense vosaltres, no tindria ànima.

I qui ens havia de dir, el dia que en baixar de la Hispano vam descobrir que els dos érem d'Igualada i que tots dos fèiem biologia, que acabaríem compartint tantes coses plegats? Has estat, des d'abans de començar aquesta tesis, una persona clau per fer-la possible. Per sobre de tot un amic, una amic amb qui és un goig compartir tot tipus de reflexions sobre multitud de temes. I és que podríem estar hores xerrant i somiant en nous projectes. Prometo, ara que hauré acabat la tesis, tornar a recuperar les llargues converses que havíem tingut tot plantant cebes o triant llavor. Però a més a més de l'amistat, has contribuït de forma clau en aquesta tesi amb la realització del TFM centrat en la prospecció etnobotànica de la comarca, i també amb la sessió d'una

hectàrea de la finca de Can Mercaderet per poder-hi desenvolupar els cultius experimentals. No és cap fal·làcia dir que sense la teva bondat i generositat aquesta tesi no existiria, o si més no, seria molt diferent. Senzillament, moltes, moltes gràcies. Al món li calen més persones com tu. I tingues present que el projecte de Can Mercaderet val molt la pena, estigues més que segur que tirarà en davant.

En ocasions calen estímuls, guspises, per reprendre idees i projectes que des de fa temps es tenen en ment però encara no s'han materialitzat. Poc m'hauria imaginat, quan el Pep em va dir que hi havia una noia que volia fer el TFG amb aspectes relacionats amb l'etnobotànica, que tu series la guspira que faria possible l'existència de la tercera part d'aquesta tesis doctoral i també el naixement del Col·lectiu Eixarcolant. Possiblement, sense la teva arribada la idea inicial d'avaluar l'acceptació entre els consumidors dels productes elaborats amb plantes silvestres hauria quedat en un calaix (no pas per ganes, sinó per inabastable). Que d'entre els temes suggerits en la nostra primera reunió tu escollissis aquest per fer el TFG va ser el revulsiu que va desencadenar-ho tot. Gràcies per l'esforç i la implicació, gràcies per provocar una cadena de reaccions que han fet possible no només la tercera part de la tesis, sinó també l'existència del Col·lectiu Eixarcolant.

I parlant del Col·lectiu Eixarcolant, companys, amics, com ja us he transmès en més d'una ocasió, gràcies pels somriures i la il·lusió, gràcies per construir plegats aquest somni. Ja van tres edicions de la Jornada Gastronòmica de les Plantes Oblidades, i desenes d'activitats arreu de Catalunya per mica en mica fer possible la construcció d'un futur millor mitjançant la recuperació de les espècies silvestres i les varietats agrícoles tradicionals, i la seva incorporació habitual en el model agroalimentari. Potser a algú, aquest objectiu li sona molt semblant a l'objectiu de la tesi. No va gens errat. Personalment, crec que la recerca, per tal que sigui útil, ha de tenir la capacitat de traspasar les fronteres de la comunitat acadèmica. Per aquest motiu, deliberadament al llarg de la tesis he centrat els esforços a fer possible que els resultats de la recerca desenvolupada no quedessin en meres publicacions científiques que (amb tot el respecte), difícilment arribaran als agricultors, consumidors o responsables polítics que tenen realment la potestat d'incidir en la realitat. Per això, el projecte del Col·lectiu Eixarcolant és tant il·lusionador, perquè tenim molta feina per fer però som un equip fantàstic que amb la voluntat i capacitat

organitzativa que hem demostrat de ben segur que podrem assolit els reptes que ens plantegem, per difícils que puguin semblar. Simplement sou fantàstics, no tinc paraules. Gràcies a tots els qui en aquests tres anys d'existència heu cregut en aquest projecte i amb els vostre escalf ens estimuleu a treballar-hi cada dia amb més energia.

Durant quatre anys la vida dona moltes voltes, en ocasions amb girs inesperats als quals ens hem d'adaptar i dificultats a les quals hem de fer front. Els qui em coneixeu sabeu que sóc tossut (en ocasions potser massa), perseverant, optimista de mena, i de conviccions fermes, però moltes vegades fa falta el suport i l'escalf dels amics i la família per poder seguir avançant. Molts de vosaltres ja heu sortit en altres punts d'aquests agraïments, perquè també compartim altres projectes plegats, però en aquest punt em dirigeixo a vosaltres només com a amics, com a pares, com a cosí, com a padrineta i com a parella. Gràcies per ser-hi sempre (fins i tot quan físicament ja no hi sou), gràcies per la paciència, gràcies per les mirades, els somriures, les abraçades i els petons, gràcies per la complicitat i pel suport incondicional. Sense vosaltres això no hagués estat possible. Gràcies per entendre també que en determinats moments no he tingut tot el temps que hauria volgut per vosaltres, quan aquesta tesi i els projectes que en deriven han ocupat més temps del que hauria volgut. Prepareu-vos per tornar a anar d'excursió, a córrer o simplement a fer una cerveseta, prepareu-vos per fer sortides aquí i allà, prepareu-vos per compartir de nou més temps plegats.

Xavier, dir que ets el meu cosí es queda molt curt per reflectir el que per mi representes. Gràcies per l'alegria que transmetes. Preparat per un bon estiu ;-)

Padrineta, així és com t'he dit sempre, com t'agrada que et digui i com m'agrada dir-te. Gràcies per cuidar-nos i estimar-nos tant.

Núria, gràcies per acceptar-me tal com sóc, per entendre, per fer teus els meus projectes, i per voler construir un futur plegats.

Papa, ets una persona increïble, valenta, generosa, humil i tenaç. Gràcies pel suport incondicional, per l'estima i per ser-hi sempre, especialment en aquest darrer any i mig.

Mama, gràcies per donar-m'ho tot, des del primer al darrer segon. T'hauria agradat ser aquí, et mereixeries ser-hi. Aquesta tesis va dedicada a tu, perquè sense tu inequívocament no hauria estat possible.

Taula de continguts

Resum	17 (Volum I)
Summary	19 (Volum I)
Introducció	
Introducció general	23 (Volum I)
Objectius generals	53 (Volum I)
Referències introducció general	55 (Volum I)
Part I. Estudi etnobotànic	
Introducció general part I	67 (Volum I)
Objectius generals part I	81 (Volum I)
Referències introducció general part I	83 (Volum I)
Capítol 1	
Diagnosi general dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat vegetal de la comarca de l'Anoia	91 (Volum I)
Capítol 2	
Nous criteris metodològics per a la selecció d'informants en estudis etnobotànics: incrementant l'eficiència en la prospecció de coneixements tradicionals	157 (Volum I)
Capítol 3	
Les espècies medicinals emprades tradicionalment a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central – Península Ibèrica): canvis en els coneixements tradicionals documentats en prop de tres dècades	217 (Volum I)
Capítol 4	
L'etnoveterinària a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central – Península Ibèrica): un coneixement empobrit i sense vigència a rel de la desaparició de la ramaderia tradicional	534 (Volum I)
Capítol 5	
Espècies silvestres i cultivades consumides tradicionalment a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central – Península Ibèrica): mètodes de conservació, preparació, i tipologies alimentàries	19 (Volum II)
Capítol 6	
L'alimentació en la ramaderia tradicional de la comarca de l'Anoia (Catalunya Central– Península Ibèrica): el paper d'espècies silvestres i cultivades en un model ramader en regressió	305 (Volum II)

Capítol 7	
La utilització tradicional de materials vegetals més enllà de la medicina i l'alimentació, i els coneixements tradicionals relatius a la gestió dels ecosistemes, a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central – Península Ibèrica)	445 (Volum II)
Capítol 8	
L'agrobiodiversitat de la Comarca de l'Anoia. Catàleg i disponibilitat actual de les espècies i varietats agrícoles tradicionals cultivades des de principis del segle XX	19 (Volum III)
Capítol 9	
Desenvolupament i utilització del nou indicador RCI (Recuperation Capacity Index). Determinació de les probabilitats de recuperar les espècies i varietats agrícoles tradicionals catalogades a la comarca de l'Anoia	535 (Volum III)
Part II. Desenvolupament de nous cultius amb espècies silvestres	
Introducció general part II	20 (Volum IV)
Objectius generals part II	27 (Volum IV)
Referències introducció general part II	29 (Volum IV)
Capítol 10	
Desenvolupament d'una metodologia de selecció d'espècies silvestres susceptibles d'esdevenir nous cultius, en base a criteris agronòmics, ambientals i econòmics	35 (Volum IV)
Capítol 11	
Selecció d'espècies silvestres per cultivar amb mínima intervenció a la Conca d'Òdena	79 (Volum IV)
Capítol 12	
Resposta d'espècies silvestres al cultiu de mínima intervenció en condicions de sequera extrema. Dinàmica poblacional, dominància, i capacitat de disseminació	111 (Volum IV)
Capítol 13	
El rol de les espècies adventícies dels cultius basats en la mínima intervenció agronòmica, en termes agronòmics i ambientals	481 (Volum IV)
Part III. Valoració sensorial	
Capítol 14	
Acceptació per part dels consumidors dels productes elaborats amb espècies silvestres i varietats agrícoles tradicionals en desús	523 (Volum IV)
Conclusions	709 (Volum IV)
Referències	721 (Volum IV)

Resum

Des de principis del segle XX fins a l'actualitat s'han produït importants transformacions socioeconòmiques (despoblament rural, industrialització, globalització) i ambientals (canvi climàtic, uniformització del mosaic agroforestal, pèrdua de biodiversitat i funcionalitat dels agroecosistemes, increment de la pressió urbana sobre el territori). Paral·lelament, des de l'arribada de la revolució verda el sistema agrari ha tingut com a objectiu prioritari maximitzar la productivitat, mitjançant la intensificació agrícola i l'ús generalitzat de productes fitosanitaris i adobs químics. Alhora, s'ha produït un clar envelliment en el sector agrícola i la globalització del model agroalimentari, controlat actualment per grans corporacions. Són factors que en conjunt han comportat una clara pèrdua de biodiversitat cultivada, de coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, de sostenibilitat del model agroalimentari a tots els nivells (ambiental, econòmic, i social), i de sobirania alimentària.

Aquesta tesi doctoral es divideix conceptualment en tres parts, que tenen com a objectiu comú la recuperació, i adaptació a la realitat actual, dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat com a eina a partir de la qual afavorir la dinamització de l'entorn rural i el desenvolupament d'un model agroalimentari més sostenible.

La primera part (capítols 1 - 9) consisteix en la documentació i caracterització dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia, mitjançant la realització d'una prospecció etnobotànica (2014 - 2017) en la qual hem considerat tant els usos relatius a la biodiversitat silvestre com cultivada, corresponents a tots els àmbits (medicinal, veterinari, alimentari humà, alimentari animal i altres usos -fuster, cistellaire, domèstic, ornamental, lúdic, industrial, maneig agrosilvopastoral-). Alhora, hem desenvolupat nous criteris metodològics per a la selecció dels informants, que han de permetre incrementar l'eficiència en la prospecció de coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat; i un indicador (RCI - *Recovery Capacity Index*) que permet determinar les probabilitats de recuperar de forma efectiva les espècies i varietats agrícoles tradicionals documentades en un determinat territori.

La segona (capítols 10 – 13) avalua l'interès ambiental, i la viabilitat agronòmica i econòmica, del cultiu de 48 espècies silvestres mitjançant una intervenció agronòmica mínima. Experiències com aquesta són elements clau per aconseguir que les espècies silvestres útils tornin a ser emprades en el quotidià, i que aquest fet contribueixi a la dinamització i al desenvolupament sostenible de l'entorn rural. Els cultius experimentals s'han desenvolupat a la comarca de l'Anoia (Catalunya) en un període de sequera extrema. També hem desenvolupat una metodologia de selecció d'espècies silvestres susceptibles d'esdevenir nous cultius, en base a criteris agronòmics, ambientals i econòmics.

La tercera (capítol 14) analitza l'acceptació per part dels consumidors de 77 productes elaborats amb espècies silvestres i varietats agrícoles tradicionals en desús, mitjançant sessions de tast a cegues. Els resultats han permès determinar quines espècies i varietats, i sota quines formes de preparació, tenen un elevat potencial de ser introduïdes amb èxit en l'alimentació quotidiana.

S'han documentat un gran nombre de coneixements tradicionals, pertanyents a una gran diversitat d'usos, espècies i varietats. La majoria d'espècies silvestres seleccionades han mostrat una bona adaptació a les condicions de cultiu i al maneig de mínima intervenció; i la majoria de mostres elaborades amb espècies silvestres o varietats tradicionals en desús han estat valorades al mateix nivell que les elaborades amb productes àmpliament consumits en l'actualitat. Són resultats que posen de relleu la importància de treballar coordinadament en aquests àmbits, atès el paper clau que poden tenir en el desenvolupament d'un nou model agroalimentari. Aquest ha de ser un model sostenible des d'un punt de vista ambiental, social i econòmic, altament resilient enfront del canvi climàtic, que permeti preservar la biodiversitat i funcionalitat dels agroecosistemes, i que fomenti la recuperació de la seguretat i sobirania alimentàries, i la dinamització del sector agrari i de les zones rurals.

Summary

Since the beginning of 20th century, important socioeconomic (rural depopulation, industrialization, globalization) and environmental (climate change, landscape simplification, agrobiodiversity erosion, functional biodiversity loss, urban pressure) transformations have occurred. At the same time, since the development of the green revolution, the agricultural system is focused on maximizing productivity through agricultural intensification and the widespread use of phytosanitary products and chemical fertilizers. Also, there has been a clear aging of farmers and the globalization of the agri-food system, currently controlled by large corporations. All these factors have led to a clear loss of agrobiodiversity, traditional knowledge, agri-food system sustainability (at environmental, economic, and social levels), and food sovereignty.

This Thesis is divided into three parts, which share the common goal of recovering, and adapting to current trends, the traditional knowledge as a tool to promote the sustainable development of rural areas and the establishment of a sustainable agri-food system.

The first part (chapters 1-9) consists in the documentation and characterization of the traditional knowledge of the Anoia area (Catalonia), through the realization of an ethnobotanical survey (2014 - 2017). We considered traditional knowledge of both wild and cultivated species, belonging to all humankind areas (medicinal, veterinary, human food, animal food, and other uses such as wood, basketry, domestic, ornamental, ludic, industrial, and landscape management). We also developed a new methodological criterium for the selection of informants, which should allow to increase the efficiency in the prospection of traditional knowledge; and an indicator (RCI - Recuperation Capacity Index) to determine the probability of effectively recover local land races in a given area.

The second part (chapters 10-13) evaluates the environmental interest, and the agronomic and economic viability, of growing 48 wild species through minimal agronomic intervention. This approach is crucial to achieve the regular use of these species and to guarantee the positive externalities (at environmental, social, and economic levels) of that recuperation. The experimental crops have been

developed in the Anoia area (Catalonia) during a period of extreme drought. Also, a methodology for the selection of wild species targeted to become new crops has been developed, based on agronomic, environmental and economic criteria.

The third part (chapter 14) consists in the organoleptic evaluation, through blind tasting sessions, of 77 products elaborated with wild species and local land races. The results have allowed us to determine which species and varieties, and under which preparation, have a high potential to be successfully introduced in a daily diet.

Big amounts of traditional knowledge have been documented, belonging to a wide variety of uses, species and varieties. Most of the wild species selected have shown a promising adaptation to the cultivation under minimal agronomic intervention; and the majority of products elaborated with wild species or local land races have been valued at the same level as those most commonly consumed products. These results highlight the importance of these research topics, given the key role they can play in the development of a sustainable agri-food model (at environmental, social, and economic levels). Such model will also be highly resilient to climate change, contribute on the conservation of functional biodiversity of agroecosystems, and favour the recuperation of food security and sovereignty, and the dynamism of the agricultural sector and rural areas.

Introducció general

Introducció General

El canvis socioeconòmics, ambientals i de model agroalimentari que han tingut lloc des de l'inici del segle XX al territori català (i també en molts altres indrets del continent Europeu) són crucials per entendre la relació que actualment existeix entre una societat eminentment urbana i l'entorn forestal i agrari present més enllà dels límits de les grans ciutats. Resulta indispensable entendre la realitat actual i la inèrcia del darrer segle per poder desenvolupar amb claredat i solidesa un model agroalimentari més sostenible (amb totes les implicacions que aquest terme, en sentit ampli, comporta) que estigui d'acord amb els reptes i oportunitats de la societat del segle XXI.

A continuació es desgranen les transformacions més rellevants a nivell socioeconòmic, agroalimentari, i ambiental; i s'exposen també els principals reptes per al S.XXI en aquests camps. És en base aquest marc teòric que es desenvolupen i prenen sentit i coherència les accions de recerca que presentades en els successius capítols de la tesis doctoral, que al seu torn donen sentit i coherència a la tesis doctoral en conjunt.

Les transformacions socioeconòmiques des de principis del S.XX

Els canvis socioeconòmics que ha viscut la societat catalana al llarg d'un segle fan irreconexible als ulls de les generacions actuals l'organització social i econòmica de principis de segle XX. Aquesta transformació no ha estat sempre progressiva, sinó que ha esdevingut marcada per efemèrides clau que resulten imprescindibles per entendre quina és la relació i percepció que encara avui en dia tenim vers els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat i l'entorn natural en general. Alhora, han estat els canvis socioeconòmics els principals desencadenadors de les també importantíssimes transformacions ambientals i del sistema agroalimentari.

- **Guerra Civil i Postguerra**

El 17 de juliol de 1936, en període de la segona República Espanyola va tenir lloc la insurrecció militar que desencadenà la Guerra Civil Espanyola, que finalitzà l'1 d'abril

del 1939 amb la victòria de l'exèrcit falangista comandat per Francisco Franco i la derrota del bàndol republicà. En termes polítics va donar pas a un període dictatorial que s'allargà fins al 1975 i que va comportar l'abolició de les institucions catalanes, la persecució de la llengua i al cultura catalanes, i una cruent repressió sobre el bàndol republicà i sobre qualsevol moviment dissident.

Tanmateix, el més rellevant per entendre com la Guerra Civil i la Postguerra van incidir en la preservació, us, i transmissió dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, són els efectes que van deixar en la població civil. La major part de societat catalana, i especialment la de les zones rurals, era ideològicament aliena al conflicte bèl·lic que s'estava desenvolupant, però no va poder escapar-ne les conseqüències. A Catalunya, la insurrecció militar del juliol del 1936 va fracassar i el territori va quedar sota control de l'exèrcit republicà. En primera instància la societat civil va patir els danys colaterals de la repressió republicana sobre l'alçament falangista, amb la crema d'esglésies i algunes detencions, però la primera gran afectació social del conflicte va ser l'enviament al front de molts joves catalans, els quals van ser cridats a files de l'exèrcit popular de la república. Aquest fet va afectar greument moltes zones rurals, on no es podien dur a terme totes les tasques agrícoles degut a la manca de ma d'obra. En una estructura familiar formada per tres o quatre generacions, on els joves eren els principals encarregats de dur a terme les feines agrícoles més dures, la seva absència va comportar pèrdues de collites i un empobriment més que notable. En molts casos els joves que havien anat (obligats) a lluitar al front de guerra no van tornar mai a casa, ja sigui perquè havien mort, havien estat empresonats, o s'havien exiliat a França o altres països (Rubio, 1977, xifra en 471.000 els exiliats a França), provocant que la manca de ma d'obra i l'empobriment rural derivat d'aquest fet s'allargués durant anys.

A les zones rurals de a Catalunya Central tot i que el pas del front de Guerra va ser ràpid (un o dos dies a tot estirar d'acord amb testimonis directes) i els efectes directes sobre la població civil no van ser destacables, les conseqüències derivades de la devastació general provocada pel conflicte bèl·lic es van fer sentir de valent. Tot i que la situació no va ser tant greu com a les zones urbanes, la impossibilitat d'accés a productes bàsics per a l'alimentació degut a l'escassetat i l'especulació van ser

manifestes durant el primer període de postguerra, essent-ne l'exemple més manifest la durada de la cartilla de racionament alimentari fins a l'any 1952.

En aquest període de postguerra, on productes com el pa escassejaven (en ocasions degut a l'incautament de la collita per part de l'exèrcit) i el sucre era un producte de luxe a causa de l'especulació en el mercat negre, en les zones rurals es va potenciar i desenvolupar una economia de subsistència que aprofitava tots els recursos que li oferia l'entorn natural per tal de satisfer les necessitats diàries. Gràcies a una activitat agrícola principalment d'autoconsum, l'aprofitament de la vegetació silvestre per a tot tipus de finalitats, i un incipient comerç amb les zones urbanes properes que permetia adquirir productes de primera necessitat que no es podien produir a la masia (per exemple arengades o bacallà), les famílies rurals van aconseguir subsistir, majoritàriament millor que a les ciutats, a aquest període de misèria i escassetat.

La necessitat d'utilitzar les tècniques d'agricultura tradicionals i dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat (ja fossin usos medicinals, veterinaris, alimentaris o d'un altre tipus) com a recurs indispensable per a la supervivència durant els primers anys de la postguerra va provocar la creació d'un vincle emocionalment negatiu entre la societat rural i aquestes tècniques i coneixements tradicionals. Durant dècades i fins i tot segles s'havien dut a terme i transmès de generació i generació, i formaven part de l'activitat diària dels masos, pobles, i fins i tot ciutats, emprant-se amb normalitat i evolucionant amb el temps. Però la vinculació d'aquestes tècniques i coneixements amb un fet emocionalment tant negatiu com va ser la Guerra Civil Espanyola i el posterior període d'escassetat van fer que, quan van deixar de ser imprescindibles gràcies a la millora de la situació econòmica, no es volguessin transmetre a les noves generacions, perquè la seva transmissió significava, també, recordar i transmetre un període d'escassetat i misèria, marcat per fets emocionalment negatius que es volien deixar endarrere. Aquest és el principal factor causant d'un trencament tant brusc i generalitzat de la roda de transmissió dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, i permet explicar, amb l'ajuda d'altres factors, la gran ignorància que tenim sobre aquests coneixements en particular i sobre l'entorn natural en general les generacions més joves, especialment d'aquelles nascudes a partir dels anys 70. Es tracta de generacions en que els pares ja no van viure en primera persona el període

més dur de la postguerra i per tant ni tant sols coneixen la major part d'aquests coneixements tradicionals perquè no els van haver d'emprar i perquè els seus predecessors tampoc els hi van transmetre. Alhora són generacions han tingut poc contacte amb persones nascudes a la primèria del segle XX, que recordin encara la utilització de les tècniques d'agricultura tradicionals i dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat abans del període de la guerra i la postguerra, i que per tant en tinguin un record emocionalment negatiu però menys que aquelles generacions que només han viscut aquestes tècniques i coneixements durant el període de Guerra i Postguerra.

La situació viscuda a l'estat espanyol a rel de la Guerra Civil Espanyola es dona també a pràcticament tot Europa a causa de la segona Guerra Mundial, provocant amb tota probabilitat una major erosió dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, i una major desvinculació de les societats vers l'entorn natural que els envolta, que el que observaríem en societats desenvolupades però sense aquest vincle emocionalment negatiu en la seva història recent. Alhora, aquest vincle emocionalment negatiu ha estat succeït d'un període de creixement econòmic, industrialització, i migració des de les zones rurals cap a les ciutats, provocant un canvi dràstic en l'estil de vida i la desaparició del quotidià de les tècniques agrícoles tradicionals i dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat.

- **Despoblament rural**

Durant els primers anys de postguerra la societat rural catalana passava menys penúries que la societat urbana (tot i l'intervencionisme del règim sobre la producció agrícola), que patia els estralls de la guerra i l'aplicació d'una política econòmica autàrquica i intervencionista que impedia el creixement econòmic (Baricela, 2002). Però a partir dels anys 50, amb el final del bloqueig internacional i l'entrada d'Espanya als organismes internacionals com l'ONU es va produir una progressiva millora de la situació econòmica a les zones urbanes, manifesta sobre tot durant els anys 60 i principis dels 70 gràcies a la creixent industrialització i també el desenvolupament del turisme (Moradiellos, 2000).

En contraposició a la millora de les condicions de vida i oportunitats a les ciutats, a les zones rurals es mantenia una agricultura tradicional i tecnològicament molt endarrerida respecte altres zones d'Europa a causa del bloqueig de la reforma agrària per part del règim. Aquesta agricultura poc dinàmica anava acompanyada d'una important manca de serveis bàsics (electricitat, sanitat, accés a productes del comerç, ...) que deixava la població rural al marge del "milagro espanyol" (Santos, 1999). La manifesta manca d'oportunitats a les zones rurals va provocar la represa i intensificació de la migració rural ja iniciada a principis del S.XX, traduint-se en una gran davallada demogràfica a les zones rurals i la transició des d'una economia dominada per l'agricultura a una economia dominada per la indústria. En el conjunt de l'estat espanyol, el PIB agrari va davallar del 22,6% el 1960 fins a només l'11,6% l'any 1973, i la població activa agrària va passar del 39,8% el 1960 al 24,9% el 1970. (Baricela, 2002)

Aquest èxode rural va afectar Catalunya per partida doble, per una banda amb la migració interna des de les zones rurals catalanes vers les ciutats, i alhora, essent les àrees urbanes catalanes receptores de les grans onades migratòries provinents de les zones rurals principalment del llevant i sud peninsular, amb l'arribada entre el 1950 i el 1975 de 1.400.000 immigrants (Riquer & Culla, 1989). En conseqüència, la societat catalana va esdevenir eminentment urbana, i per tant els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, i les tècniques agrícoles tradicionals, ja no eren necessaris per la major part de la població. Aquesta tendència de concentració de la població en zones urbanes no ha fet sinó incrementar-se fins a dia d'avui. El 2011 més del 67% de la població Catalana es concentrava a l'àrea Metropolitana de Barcelona. El 81,2% de la població vivia en ciutats de més de 10.000 habitants, el 14,1% en poblacions d'entre 2.000 i 10.000 habitants, i només el 4,7% de la població es podia considerar, d'acord amb la generalitat de Catalunya, com a població rural, ja que vivia en poblacions de menys de 2.000 habitants. Alhora, aquesta població urbana, resident en poblacions de més de 2.000 habitants i que representa el 95,3% de la població total, es concentra en només el 37,2% del territori; mentre que la població rural, el 4,7% de la total, ocupa un 62,8% del país, evidenciant clarament el despoblament rural que afecta bona part del territori català i la gran distància (tant geogràfica com en termes

de la dinàmica diària) que existeix entre la major part de la població i l'entorn natural que els envolta i del qual depenen (IDESCAT)

El despoblament rural va ser també, degut a la manca de mà d'obra que va provocar en el sector agrícola, un dels factors que van propiciar l'abandonament de l'agricultura tradicional i la modernització agrícola, amb l'adopció dels preceptes de la revolució verda, que tenia com a objectiu la maximització de la producció agrícola gràcies a la utilització d'adobs de síntesi química, varietats de cultiu millorades, i productes fitosanitaris i herbicides (Hazel, 2009).

- **Industrialització, vida urbana i desvinculació amb l'entorn natural**

La industrialització catalana s'inicia l'any 1833, amb la instal·lació de la fàbrica Bonaplata, que fou la primera indústria tèxtil moguda per la força del vapor de Catalunya i també de tot l'estat espanyol (Nadal, 1985). Des d'aleshores el pes de la indústria a Catalunya va anar creixent progressivament, amb un període de recessió degut a la Guerra Civil Espanyola i els primers anys de la postguerra. El pes de la indústria s'incrementa especialment durant els anys 60 i 70 del segle XX, essent la potència de la indústria catalana, juntament amb la manca d'oportunitats a les zones agrícoles, el factor desencadenant les grans onades migratòries de camperols que van rebre les zones urbanes de Catalunya en aquestes dècades. Agricultors que marxaven dels seus pobles d'origen i anaven a cercar noves oportunitats i un nou estil de vida a les ciutats. Amb aquesta migració deixaven de banda un estil de vida estretament vinculat amb l'aprofitament dels recursos naturals de l'entorn per passar a desenvolupar una tasca mecànica repetitiva en una indústria allunyada de la font productora d'aliments. Ja des dels inicis de la industrialització trobem referències que indiquen que aquest canvi d'estil de vida estava provocant la desaparició de les costums, festivitats, tradicions i creences vinculades a la societat agrícola, essent-ne un exemple el següent fragment de Lluís Marsans i Solà sobre costums d'Igualada que data de l'any 1885 (Marsans, 1886), on fa referència a la desaparició de les celebracions de "lo Maig" en el marc de la festa de San Isidre Llauredor (patró dels pagesos)

«Pero apesar d'ésser la comarca igualadina industrial desde molt antich, y apesar de que molts pagesos igualadins lo dia que no poden anar al camp y en las vespradas de tots los dias, saben manejar un teler que'ls acaba de donar lo pa de la familia, sa classe agrícola conserva encare aquella cohesió que sempre'ls ha fet forts y respectats. »[...] Pero la costum mes arrelada entre'ls pagesos, es fer sa festa lo dia de Sant Isidro, donchs en tal festa tots van en son mellor trajo, tenen gran cuidado en no treballar y fins en certs poblets hi ha balladas y altres diversions populars, ademés dels suntuosos oficis que no deixen de dirse en cap iglesia de la comarca, y encare antigament celebran ab molt mes esplendor la festa del Sant Llaurador, donchs se feya lo qu'anomenavan lo Maig. »A mitja nit, quant la foscor regnaba per arreu, l'alegre jovenalla del poble previnguda de destrals, s'internaba per entre mitx dels frondosos boscos que hi ha en la comarca igualadina, y després d'haber elegit l'arbre mes alt y mes prim se podaba de modo que sols quedés un plomell en son extrem y á pes de brassos era portat á la plassa major del poble, ahont lo plantaban avans que'ls sol n'hagués eixit. Durant tot lo dia se feyan balladas á son entorn, se celebraba un llevant de taula, se donaban premis als que s'enfilaban fins al plomall del Maig, y com en totas las festas, noyas ab bassinas recorrian la plassa captant per la Verge del Roser. »Pero per desgracia de la comarca, lo Maig ja no's planta en la pintoresca plassa dels poblets; los fadrins ja no's llevan á la hora de las fadas, ni van á sorprendrerlas al bosch; las balladas, ja no s'acostuman ab l'esplendor d'altres temps; ni l'alegre baylet, demostra sa destresa pujant, fins al plomall del altívol Maig, ¿Qu'es aixó pobles d'Igualada? ¿Será per ventura, vostre comarca, la primera que perdrá las costúms de la terra catalana? Nó, nó pot ser, es una comarca que sempre ha estat en son puesto d'honor al perillar Catalunya, y es imposible que siga la primera de trepitjar las consuetuts dels seus antepassats. [...]».

Com és d'esperar, aquesta erosió dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat provocada per la industrialització i la vida urbana no ha fet sinó incrementar-se amb el pas de les dècades, especialment coincidint amb el gran èxode rural dels anys 60 i 70, i accentuant-se cada cop més en una societat on el 67% de la població viu en l'àmbit metropolità i el 95,3% en poblacions de més de 2.000 habitants. (IDESCAT)

Com a contrapunt positiu de les grans onades migratòries dels anys 60 i 70, en termes de coneixements ecològics tradicionals, cal posar de relleu que l'arribada d'immigrants provinents de la resta de l'estat va comportar també l'arribada d'uns coneixements tradicionals que en part eren desconeguts fins aleshores per la societat catalana. La major part d'aquest patrimoni etnobotànic i agrícola es va perdre la transició a la vida urbana d'aquests nous catalans, però alguns usos es van mantenir, difondre, i incorporar com a propis en la societat catalana, enriquint d'aquesta manera un patrimoni etnològic en clar procés d'empobriment. N'és un bon exemple la recol·lecció d'espàrrecs (*Asparagus acutifolius*) pel seu consum en forma de truites o la recol·lecció d'aranyons (*Prunus spinosa*) per a l'elaboració de patxaran, pràctiques avui en dia prou habituals i que no es van generalitzar fins a l'arribada dels immigrants del centre, sud i llevant peninsular durant els anys 60 i 70.

- **Trencament de la transmissió del coneixement tradicional entre generacions**

D'acord amb l'Inventario Español de Conocimientos Tradicionales relativos a la Biodiversidad s'entén com a coneixement tradicional "El conjunt de sabers, valors, creences i pràctiques concebudes a partir de l'experiència d'adaptació a l'entorn local al llarg del temps, compartides i valorades per una comunitat, i transmeses de generació en generació. Per entorn local l'entén tant l'entorn cultural com el biològic. (Pardo et al., 2014)

Els coneixements tradicionals són dinàmics, transformant-se amb la incorporació de nous elements i l'eliminació d'altres, reflex d'una adaptació constant a l'entorn ambiental, social, cultural, tecnològic i econòmic de la comunitat o grup d'individus que posseeix els coneixements tradicionals. (Pardo et al., 2014). Per tal que aquest dinamisme sigui possible la societat ha de seguir tenint la capacitat de generar i transmetre coneixement (Gómez-Baggethun & Reyes-García, 2013)

Els coneixements tradicionals formen part de la identitat col·lectiva de la comunitat que els posseeix, podent ser aquesta comunitat un grup de persones nombrós, (tota una població o tota una comarca) o un grup de persones molt reduït, (diverses masies veïnes que entre elles comparteixen uns determinats coneixements tradicionals que

no són coneguts més enllà d'aquesta petita comunitat). Sigui quin sigui el cas, els coneixements tradicionals fins a dia d'avui han estat preservats generalment mitjançant la transmissió oral i la praxis (Pardo et al., 2014). En un futur és previsible que prenguin força altres canals de transmissió, com poden ser llibres, xarxes socials, plataformes web, youtubers, reportatges i programes de televisió, xerrades, o tallers, com a noves vies per a la transmissió i preservació dels coneixements tradicionals.

El fet que fins al moment la transmissió dels coneixements hagi estat eminentment oral i vertical (transmissió dels coneixements de generació en generació, de pares a fills, o d'avis a nets), tot i que també existeix una certa transmissió horitzontal (entre individus de la mateixa generació) i obliqua (entre individus de diferents generacions que no necessàriament tenen una relació familiar), ha propiciat que quan degut a unes determinades circumstàncies socials, econòmiques, i emocionals una generació ha decidit deixar d'utilitzar i transmetre els coneixements tradicionals que posseïa aquests hagin desaparegut ràpidament de l'imaginari col·lectiu de la següent generació. La transmissió de coneixements tradicionals entre generacions va funcionar de forma majoritària fins als anys 40 - 50 del segle XX, de tal forma que les generacions més joves rebien el coneixement dels seus progenitors i d'acord amb la seva realitat i les seves necessitats adoptaven part d'aquests coneixements, en modificaven d'altres, n'incorporaven de nous, i n'abandonaven també una part, de tal forma que es produïa una adaptació i evolució dels coneixements tradicionals però sense que se'n produís un empobriment.

A partir dels anys 40 - 50 la situació va canviar completament, i la roda de transmissió de coneixements tradicionals entre generacions es va anar afeblint fins a aturar-se pràcticament per complert cap a la dècada dels 70 - 80. El vincle emocionalment negatiu generat pel fet d'haver hagut d'emprar els coneixements tradicionals durant el període més cruent de la Postguerra Espanyola, la impossibilitat d'utilització d'aquests coneixements en una societat urbana - industrial, i la contradicció manifesta entre aquests coneixements tradicionals i les noves tendències agrícoles dels anys 60 promulgades per la revolució verda, són els tres factors principals als quals es pot atribuir l'aturada de la transmissió de coneixements tradicionals entre generacions a nivell català (i també en la major part d'indrets de la geografia Europea).

Les generacions nascudes als anys 40 i 50 (i fins i tot als 60 en alguns casos) en un entorn rural encara van viure i participar, ni que fos parcialment, d'una agricultura tradicional i d'un estil de vida basat en l'aprofitament dels recursos proporcionats per l'entorn. A partir de l'experiència dels pares i dels avis, encara van rebre molts del coneixements ecològics relatius a la biodiversitat ja que, o bé eren encara necessaris per a la subsistència diària quan ells eren petits, o bé eren records recents que ni que tinguessin un sentit emocionalment negatiu eren comentats com a anècdota o exclamació (tot i que rarament amb la voluntat de transmetre'n l'ús a la següent generació). Alhora, i d'acord amb l'organització familiar catalana i el codi civil basat en el sistema d'hereu i pubilla, en moltes llars hi havia encara avis i àvies nascuts a finals del segle XIX o principis del segle XX, que havien emprat els coneixements tradicionals al llarg de tota una vida i dels quals en tenien un record pretèrit a la guerra civil i la postguerra, amb la qual cosa es tractava d'un record emocionalment menys negatiu, la qual cosa n'incrementava les possibilitats de transmissió a les generacions nascudes als anys 40 i 50.

La major part dels nens i nenes nascuts a les zones rurals de Catalunya entre els anys 40 i 50 i principis del 60 van emigrar durant la seva joventut cap a zones urbanes, ja fos per estudiar o per cercar-hi oportunitats laborals, amb la qual cosa en la major part de casos els coneixements tradicionals rebuts per part dels seus pares, mares, avis i àvies van esdevenir ràpidament records d'infància o joventut que no tenien raó ni possibilitats de ser utilitzats en el dia a dia de la societat urbana en el qual desenvolupaven la seva vida. Alhora, els seus fills, nascuts entre mitjans dels 60, els 70 i els 80, ja en un context urbà, van rebre un percentatge ínfim dels coneixements tradicionals que els seus pares havien après i fins i tot posat en pràctica de joves, i els seus avis i àvies (amb un record emocionalment molt negatiu d'aquests usos a causa de la postguerra) en general tampoc els van transmetre aquests coneixements. En conseqüència, aquests infants nascuts ja en una societat urbana econòmicament ben desenvolupada mostraven en general un interès baix o nul per retenir i posar en pràctica els pocs coneixements tradicionals que els pares, mares, avis o avies els poguessin haver transmès. Òbviament, per a les generacions nascudes des dels anys 90 fins a l'actualitat en un context urbà, parlar de transmissió de coneixents tradicionals de generació en generació és pràcticament el mateix que parlar de

ciència ficció, ja que els seus pares i avis tenen pocs coneixements tradicionals per transmetre'ls, i encara més significatiu, majoritàriament consideren que en un entorn urbà i totalment digital no és rellevant per als seus fills i nets conservar uns determinats coneixements tradicionals que pràcticament ni ells han fet servir mai. Per sort hi ha algunes excepcions a aquest relat, però aquesta és en efecte la seqüència dels fets majoritària.

En el cas dels pocs nens i nenes nascuts a les zones rurals de Catalunya entre els anys 40 i 50 i principis del 60 que no van emigrar cap a zones urbanes i han seguit vivint i desenvolupant la seva activitat professional en un entorn rural, la seqüència majoritària dels fets és similar a l'observada en l'àmbit urbà, simplement que en aquest cas el detonant principal per a l'abandó de l'ús i transmissió d'aquests coneixements és l'arribada de la revolució verda i el vincle emocionalment negatiu amb la postguerra. En conseqüència, uns coneixements que si que podien ser plenament útils en el dia a dia d'un entorn rural van ser menyspreats perquè no anaven d'acord amb les tendències agrícoles del moment (Baricela, 1989).

Actualment, si bé encara es possible documentar i recuperar grans quantitats de coneixement tradicional mitjançant projectes de recerca si es aconsegueix arribar als informants adequats, resulta impensable que els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat puguin difondre's altre cop a través de la societat mitjançant transmissió oral vertical. Aquesta impossibilitat contrasta amb un interès creixent en la societat (principalment per generacions nascudes a partir dels anys 50, que ja no tenen un vincle emocionalment negatiu amb aquests coneixements tradicionals) per tornar adquirir coneixements ecològics tradicionals relatius a la biodiversitat i posar-los en pràctica. La doble realitat existent posa de relleu la importància de documentar i recuperar el coneixement tradicional encara present en la memòria de determinades persones grans per tal de poder-lo compartir, mitjançant els canals més adequats en cada cas, i fer-lo arribar a aquelles persones que desitgen posar en pràctica de nou aquests coneixements però que no tenen a l'abast cap persona que els els pugui transmetre.

Aquest procés de recuperació resulta cabdal per revertir la pèrdua de coneixements ecològics tradicionals associats a la biodiversitat que s'està produint de forma molt acusada des de la dècada dels anys 40 - 50; i sobre tot per aconseguir refer de nou els

vincles entre la societat urbana i l'entorn natural que els envolta. La recuperació dels coneixements tradicionals, i la seva conseqüent adaptació a les necessitats actuals, pot ser determinant per fomentar un major interès i respecte de les societats urbanes vers l'entorn natural i les zones rurals, i també per dinamitzar demogràficament i econòmicament les comunitats rurals afavorir la sostenibilitat ambiental de les activitats desenvolupades.

Les transformacions del sistema agroalimentari de la segona meitat del S.XX

A causa de les polítiques autàrquiques del règim franquista, de l'aïllament internacional d'Espanya, i de la manca de recursos econòmics dels agricultors castigats per la guerra i la postguerra, l'agricultura tradicional va perdurar amb escassos signes de modernització fins als anys 50 – 60; moment a partir del qual es va produir una progressiva modernització i transformació del sistema agrícola que va canviar per complert el concepte d'agricultura que s'havia desenvolupat fins aleshores (Baricela, 1989). El caire que va prendre aquesta transformació va ser determinant en la pèrdua progressiva de les pràctiques agrícoles tradicionals, de biodiversitat cultivada, i de coneixements ecològics tradicionals relatius a la biodiversitat també en l'àmbit rural; i resulta imprescindible per entendre les dinàmiques, problemàtiques i reptes que presenta el sistema agroalimentari actual, hereu de els transformacions ocorregudes entre els anys 50, 60 i 70.

- **Revolució verda i intensificació del sistema agrícola**

Fins a principis dels anys 50 es seguia practicant majoritàriament una agricultura tradicional, la qual requeria una gran quantitat de mà d'obra però que era fàcil d'obtenir, i amb uns jornals molt més baixos que els de les indústries, gràcies a un poblament eminentment rural. Aquesta gran disponibilitat de mà d'obra va ser un factor més que va contribuir a frenar la modernització de l'agricultura catalana, que va basar-se en la tracció animal fins al voltant de l'any 55, data a partir de la qual es

va anar generalitzant l'ús del tractor, element que a principis dels anys 70 ja era d'ús habitual per tots els agricultors.

Fins aleshores s'havia desenvolupat un model d'agricultura poc intensiva basat en la utilització de tècniques de cultiu tradicionals que requerien poques (o cap) aportacions externes, en l'aprofitament dels recursos de l'entorn, en la producció per l'autoconsum i en la venda directa del pagès al consumidor, i en el cultiu productes que fossin apreciats per la seva qualitat. Amb l'arribada dels tractors també es va generalitzar l'ús d'adobs químics, de varietats de cultiu millorades per les cases de llavors, de productes fitosanitaris i d'herbicides, i es va transformar el model agrícola vers un sistema més intensiu, que tenia com a objectiu final maximitzar la producció. En aquest nou model agrícola els agricultors ja no escollien directament allò que plantaven i en guardaven la llavor any rere any, sinó que anaven al sindicat i compraven les llavors que els oferissin una màxima productivitat. Al seu torn, la venda va deixar de ser directa entre el pagès i el consumidor, i els productes eren comercialitzats a través d'intermediaris que fixaven el preu de venda final i també el preu que en rebien els pagesos. Estava tenint lloc la intensificació del sistema agrícola seguint els preceptes de la revolució verda, que tenia com a objectiu la maximització de la producció agrícola gràcies a la utilització d'adobs de síntesi química, varietats de cultiu millorades, i productes fitosanitaris i herbicides (Hazel, 2009). I amb el mateix ritme que les tesis de la revolució verda i l'agricultura intensiva s'estenien, s'anaven perdent coneixements ecològics tradicionals relatius a la biodiversitat, tècniques de cultiu i varietats agrícoles tradicionals.

La modernització de l'agricultura seguint els postulats de la revolució verda va permetre, en efecte, incrementar de forma molt notable la productivitat agrícola, alhora que es va reduir dràsticament la ma d'obra necessària gràcies a la mecanització de les tasques agrícoles. Però és també en aquest procés de modernització seguint els preceptes de la revolució verda on s'originà la pèrdua de sobirania agrària i alimentària, la pèrdua d'autonomia del sector vers la globalització dels preus i del mercat de consumidors, la baixa rendibilitat del sistema agrari actual, i fins i tot la manca de relleu generacional a la qual el sector agrari a de fer front avui en dia. La modernització de l'agricultura era necessària, en efecte, però si la modernització s'hagués dut a terme mantenint la lògica i els principis de l'agricultura

tradicional de ben segur que el sistema agroalimentari actual seguiria essent modern a nivell tecnològic però seria molt més atractiu pels agricultors, molt més sobirà, amb molta més agrobiodiversitat i coneixements tradicionals, i molt més sostenible a tots els nivells (ambiental, social, econòmic), que el que coneixem avui en dia.

- **Envelliment, manca de relleu generacional i estancament del sector**

El sistema agrícola actual, hereu de la transformació i intensificació viscuda entre mitjans dels anys 50 i mitjans dels anys 70 mostra una clara tendència en les darreres dècades vers la pèrdua de pes en l'economia catalana. L'any 2016 el PIB agrícola representava tant sols el 0,8% del PIB Català i l'any 2000 era l'1,5% del PIB (IDESCAT), mentre que l'any 1973 – a nivell estatal – el PIB agrícola ascendia fins al 11,6% del total (Baricela, 2002).

La regressió en el nombre d'explotacions agràries existents també és clara. El 1993 hi havia 74.300 titulars d'explotacions agràries, mentre que el 2013 només n'hi havia 52.823, la qual cosa significa una reducció del 28,9% en tant sols 20 anys (IDESCAT). Cal posar de relleu que aquesta reducció no es pot atribuir al procés de modernització i intensificació dels anys 50 – 70 (principis dels 80 a tot estirar), ja que l'any 1993 ja s'havia abandonat per complert l'agricultura tradicional i l'activitat agrícola es basava en la intensificació i maximització de produccions. Aquesta clara reducció en el nombre de titulars d'explotacions agràries s'ha produït en el si del model agrícola intensiu hereu de les transformacions dels 50 – 70 i no inclou la pèrdua d'ocupació agrícola produïda durant el procés de transformació, la qual va ser ràpidament compensada pels avenços tecnològics. La davallada és encara més gran si es consideren només les explotacions agràries que són de propietat, que han passat de 69.681 el 1993 fins a 47.720 el 2013 (una reducció del 31,5%), indicant que existeix una tendència creixent a l'arrendament de terres, en ocasions, a grans empreses agroalimentàries. (IDESCAT).

Però l'indicador més simptomàtic és l'edat dels titulars de les explotacions agràries, que l'any 2013 es repartia de la següent manera: un 32,8% tenien més de 65 anys, un 27,1% de 55 a 64 anys, un 21,6% de 45 a 54 anys, un 9,5% de 35 a 44 anys, i només un 3,6% eren menors de 35 anys; es a dir, per cada agricultor menor de 35 anys n'hi

havia 18 de més de 55 anys. (IDESCAT). Es tracta d'una tendència generalitzada arreu de la Unió Europea però especialment accentuada a Catalunya i Espanya (EU Agricultural economical briefs, 2012)

L'any 2013 la Superfície Agrària Utilitzada (SAU) ascendia a 1.125.268 ha (IDESCAT) (un 35% de la superfície de tot Catalunya). D'aquesta, l'any 2009 el 57,5% era de propietat i un 42,5% estava subjecta a contractes d'arrendament o parceria (IDESCAT), mentre que l'any 1999 el 66,1% de la SAU era de propietat i només el 33,9% estava subjecta a contractes d'arrendament, un indicador més de la problemàtica de relleu generacional del camp català, ja que moltes explotacions es veuen obligades a arrendar les terres en el moment en que cap membre jove de la família vol dedicar-se a l'activitat agrària. En la mateixa línia, la població activa dedicada al sector agrari l'any 2016 era de 50.800 unitats de treball/any, (un 1,6% del total de la població activa catalana), mentre que l'any 2001 era de 73.000 unitats de treball/any (un 2,5% del total de la població activa catalana), significat una reducció en tant sols 15 anys del 30,4% de la població activa agrària, reducció atribuïble principalment a la manca de relleu generacional del sector (IDESCAT).

L'envelliment del sector agrari i la manca de relleu generacional és un problema generalitzat a nivell de pràcticament totes les zones agràries dels països desenvolupats, i ha estat en els darrers anys una temàtica d'estudi recurrent. S'ha incidit en la necessitat d'afavorir la incorporació de nous agricultors a l'activitat agrària, es a dir, persones que no vinguin d'una nissaga dedicada a l'agricultura però que decideixin treballar en el sector, com a element clau per afavorir-ne el rejuveniment, incrementar-ne la innovació productiva i avançar vers un paradigma agrosocial que trenqui amb el model de la revolució verda i intensificació generat entre els anys 50 – 70. (Lasely, 2005; Williams & Farrington, 2006; Gillespie & Johnson, 2010; Monllor, 2011; EU Agricultural economical briefs, 2012). Aquest nou perfil d'agricultors és molt més favorable al desenvolupament d'un model agrosocial i unes pràctiques agràries basades en la innovació, el compromís social, la cooperació, el respecte vers el medi ambient i el foment de la biodiversitat cultivada, l'autonomia, l'alentiment dels processos productius, i el treball a escala local, que no pas els agricultors de la mateixa edat provinents de nissagues agrícoles (Monllor, 2011). La innovació i dinàmica transformadora d'aquest nou perfil d'agricultors pot servir

també d'estímul per tal que els joves agricultors que agafin el relleu d'explotacions agràries familiars es sentin incentivats per fer un gir en el model agrari de l'explotació de la qual han esdevingut responsables. El principal fre per al canvi de model agrícola amb el qual es troben els joves agricultors que agafen el relleu d'explotacions agràries familiars són les reticències als canvis de les generacions predecessores (Hangenhofer, 2015). Per contra, el principal problema al qual els nous agricultors han de fer front per dur a terme les seves activitats és l'accés a la terra, problemàtica que pot ser alleugerida mitjançant iniciatives ciutadanes que promoguin la generació de bancs de terres i hi facilitin l'accés als nous agricultor (Hangenhofer, 2015; EIP-AGRI Focus Group New entrants into farming, 2016)

Finalment, el relleu generacional resulta també clau per al desenvolupament de l'agricultura ecològica, ja que a Catalunya l'adopció de mètodes d'agricultura ecològica és 4'4 vegades més elevada en menors de 35 anys que en majors de 65 (Viure, 2015). L'any 2016 la superfície de producció ecològica a Catalunya va créixer un 21'1% respecte l'any anterior, arribant a les 170.000 ha (de les quals dos terços són prats, pastures i farratges dedicats a l'alimentació del bestiar), la qual cosa representa un 15% del total de la superfície agrària utilitzada (CCPAE, 2017). Aquestes dades constaten un interès creixent dels agricultors, i també dels consumidors, per aquest model d'agricultura més sostenible i més proper (en general) al nou model agrosocial postulat per Monllor, 2011.

La dinàmica del sector agrari català en les darreres dècades fa palesa una necessitat urgent de transformació i innovació que permeti garantir-ne la supervivència i fer possible una gestió sostenible, menys intensiva, i més atractiva pels agricultors, del 35% del territori català dedicat a l'agricultura. La recuperació i adaptació de coneixements ecològics tradicionals relatius a la biodiversitat, la reinterpretació de tècniques d'agricultura tradicional, i la recuperació de varietats agrícoles tradicionals són factors claus per fer possible la necessària transició i dinamització de l'agricultura catalana tot afavorint la innovació i el desenvolupament de noves activitats agrícoles i alhora avançant vers el un nou paradigma agrosocial (Monllor, 2011.)

- **Pèrdua de biodiversitat cultivada**

En l'agricultura tradicional desenvolupada fins als anys 50 - 70 les varietats que es cultivaven eren escollides, seleccionades i preservades any rere any pels propis agricultors. Existia també una nodrida xarxa d'intercanvi de varietats entre els propis agricultors, fet que afavoria la disseminació territorial de les varietats, l'increment de la variabilitat genètica, i l'aparició de noves varietats fruit del creuament de dues o més varietat precedents. D'aquesta manera els agricultors seleccionaven i mantenien aquelles varietats que presentaven unes característiques que les feien interessants per cal cultiu en aquell indret determinat. Així, al llarg dels segles cada territori va anar desenvolupant una biodiversitat cultivada perfectament adaptada a les condicions ambientals de l'indret, i també a les preferències gustatives i als hàbits culinaris dels habitants de la zona.

La intensificació de l'agricultura i l'adopció dels dogmes de la revolució verda al llarg dels anys 60 i 70 ha estat el principal detonant d'una pèrdua dràstica de biodiversitat cultivada des d'aleshores fins a l'actualitat, amb un canvi de varietats produït a un ritme sense precedents i alhora dut a terme amb una gran uniformitat territorial a causa del control de llavors per part d'unes poques empreses (Badal, 2016). Aquest procés ha comportat que avui en dia un sol agricultor probablement cultivi més varietats d'hortalisses diferents que als anys 50, però les varietats que cultivi aquest agricultor, al ser comercialitzades arreu per les grans empreses productores de llavors, seran probablement les mateixes que cultivarà un altre agricultor situat a 200 km de distància i sota unes condicions climàtiques molt diferents. En conseqüència, a nivell territorial s'ha perdut un percentatge molt important de les varietats agrícoles tradicionals, comportant un empobriment dràstic de la biodiversitat cultivada catalana i afectant de forma directa a la sobirania alimentària, a la sostenibilitat de l'agricultura, a la resiliència i capacitat d'adaptació dels cultius als canvis ambientals. Alhora, amb la pèrdua de les varietats agrícoles tradicionals s'han perdut també els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat que permetien cultivar, recollir, conservar, i cuinar aquestes varietats tradicionals de la forma més adequada. Finalment, amb la desaparició de les varietats agrícoles tradicionals pròpies d'un territori s'ha perdut també part de la història, cultura, i identitat social del territori.

En molts casos aquestes varietats formaven part del caràcter propi d'un determinat indret i la seva importància anava més enllà de l'agricultura i l'alimentació, essent protagonistes per exemple de festivitats locals i cerimònies religioses, tal i com han manifestat nombrosos testimonis de la zona de la Catalunya central.

La pèrdua de biodiversitat cultivada, i la necessitat de preservar-la (juntament amb els coneixements tradicionals associats i els usos tradicionals de la vegetació silvestre) com a patrimoni natural i cultural, com element d'adaptació als canvis ambientals i socio-econòmics, i com a llegat necessari per garantir el benestar de les generacions futures, ha estat posada de relleu en nombrosos estudis a nivell català (Calvet-Mir et al., 2011), estatal (Casado et al., 2006; Badal, 2016;), i internacional (IPGRI, 2002; Negri, 2005; FAO, 2009; Turner et al., 2011; Padulosi et al., 2013), considerant-se un aspecte clau per al desenvolupament de l'agricultura del segle XXI, en la qual les varietats agrícoles tradicionals i les plantes silvestres útils han de desenvolupar-hi un paper preeminent.

D'acord amb l'esmentat, la prospecció etnobotànica desenvolupada en el present projecte, i els estudis posteriors encaminats a assolir la recuperació real de les NUS (Neglected and Underutilized Species) documentades, ha abordat tant les plantes silvestres útils com també les varietats agrícoles tradicionals.

- **Circuits comercials i globalització en el model agrari actual**

En l'agricultura tradicional la comercialització dels productes agrícoles es duia a terme majoritàriament de forma directa entre l'agricultor i el consumidor final, sense la presència d'intermediaris. En alguns casos la comercialització es realitzava a través de cooperatives, que si que exercien com a intermediaris, per tot i així es podria parlar de circuits curts de comercialització d'acord amb la legislació actual (LEADER, 2000).

La progressiva intensificació de l'agricultura dels anys 60 i 70, el desenvolupament d'una política de seguretat alimentària que durant molts anys no va anar acompanyada d'accions per preservar els circuits curts de comercialització i sols va omplir de restriccions legals aquest tipus de comercialització, i l'aparició de grans corporacions alimentàries que controlaven el mercat de producció, transformació i

distribució d'aliments, són alguns dels factors més importants que van contribuir a la pràctica desaparició de la venda directa i dels circuits curts de comercialització. Aquest canvi en el sistema de comercialització dels productes agrícoles va derivar en l'establiment d'uns circuits comercials en els quals els agricultors reben un percentatge molt baix del preu de venda final de producte. Són els diversos intermediaris els qui n'obtenen el major rèdit econòmic, deixant a l'agricultor en una posició de feblesa i a mercer de la volatilitat de preus del mercat, subjecte a processos especulatius, estratègies geopolítiques, i productivitats mundials (Gura & Meienberg, 2013).

L'organització agrària espanyola COAG (Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos) i les associacions de consumidors UCE (Unión de Consumidores de Espanya) i CEACCU (Confederación Española de Amas de Casa, Consumidores y Usuarios) calculen mensualment l'Índex de Preus en Orígen i Destí dels aliments (IPOD), mitjançant la comparativa a nivell estatal del preu que reben els agricultors (preu en origen) i el preu que han de pagar els consumidors finals (preu en destí) per una trentena de productes agrícoles de consum generalitzat. El mes de maig del 2017 l'IPOD registrava un valor de 5,08, similar al registrat al llarg de la darrera dècada (COAG, 2017). Es a dir, el preu que pagaven els consumidors finals quintuplicava l'import percebut pels agricultors.

Resulta indispensable desenvolupar polítiques que afavoreixin de nou els circuits curts de comercialització, com a element indispensable per incrementar la rendibilitat i competitivitat del sector agrari, fent possible una millor retribució dels agricultors sense que el preu final dels productes se'n vegi afectat. Aquest fet incidirà en l'autoestima del sector i afavorirà el desenvolupament d'un model agrari menys intensiu i més sostenible, on també siguin considerats els aspectes socials i econòmics (Binimelis & Descombes, 2010). En aquest sentit la generalitat de Catalunya està impulsant la creació d'aquests circuits curts de comercialització, amb un distintiu que identifica la venda de proximitat mitjanant circuits curts de comercialització Catalunya. (Decret 24/2013, de 8 de gener, sobre l'acreditació de la venda de proximitat de productes agroalimentaris). Tanmateix, i malgrat els esforços polítics dels darrers anys, aquests circuits de comercialització són encara minoritaris, fins i

tot en l'àmbit de la producció agrària ecològica (Binimelis & Descombes, 2010), que actualment (2016) ocupa el 15% de la SAU de Catalunya (CCPAE, 2017)

- **Pèrdua de sobirania alimentària**

D'acord amb la definició del Fòrum d'ONG/OSC per la Sobirania Alimentària celebrat a Roma l'any 2002, la sobirania alimentària és el dret dels pobles a determinar les polítiques agrícoles i alimentàries que els afecten de tal forma que els siguin apropiades a nivell ecològic, social i econòmic. La sobirania alimentària fomenta el dret a l'alimentació per a tota la població, basada en produccions petites i mitjanes, que es duguin a terme respectant la cultura i la diversitat existent entre els agricultors, i respectant les seves formes de producció, distribució i comercialització d'aliments, i també respectant la seva gestió de les zones rurals.

En el context Català i Europeu l'aspecte més rellevant del concepte de Sobirania Alimentària és segurament el de garantir la llibertat dels agricultors per decidir quines espècies i varietats cultiven, i el dret a conservar, intercanviar i cultivar les seves pròpies llavors. La sobirania alimentària garanteix també la llibertat dels consumidors a l'hora d'escollir els aliments que formaran part de la seva dieta.

En el moment en que, a partir dels anys 60 i 70, els agricultors deixen de conservar, seleccionar, intercanviar, i cultivar les seves pròpies llavors tal i com havien fet durant generacions, i passen a adquirir any rere any llavors subministrades per les empreses de llavors, estan deixant de ser sobirans sobre allò que cultiven, iniciant-se així la pèrdua de sobirania alimentària dels agricultors i també dels consumidors. L'abandonament de les varietats tradicionals, i també dels aprofitaments tradicionals de la vegetació silvestre, es atribuïble a l'objectiu de maximitzar la productivitat mitjançant la utilització de varietats comercials millorades com a hipotètic mitjà per incrementar la rendibilitat econòmica dels cultius. Paradoxalment, si bé la productivitat pot veure's incrementada, també s'incrementen les despeses associades al cultiu (compra de les llavors, adobs químics, fitosanitaris i plaguicides) degut en bona part a la no adaptació de la varietat a les condicions ambientals locals, la qual cosa precisa d'una major intervenció agronòmica. En conseqüència, l'agricultor va deixar de banda unes varietats tradicionals que coneixia al detall, que estaven

perfectament adaptades a l'entorn, i que podia diversificar i renovar amb els intercanvis veïnals, per tal de passar a cultivar la varietat recomanada des del sindicat o des de l'empresa comercialitzadora de llavors. Des d'aquest moment passen a ser les grans empreses de llavors les qui controlaran quines llavors cultiven els agricultors, i en conseqüència també quins productes agroalimentaris estan a disposició dels consumidors, havent-se perdut per complert la sobirania alimentària. La pèrdua de sobirania alimentària comporta també una pèrdua de seguretat alimentària, una disminució en la diversitat de l'alimentació i en la seva qualitat nutricional, una amenaça per la sostenibilitat ambiental i econòmica de les zones rurals, i una dependència de les comunitats rurals del mercat global de producció i distribució d'aliments (IPGRI, 2000). En conseqüència, la recuperació de les NUS (concepte que inclou tant varietats agrícoles tradicionals en desús com espècies silvestres), i dels coneixements tradicionals associats, s'apunta com un dels elements claus per a la recuperació de la sobirania alimentària, de la seguretat alimentària, i com a promotor d'un desenvolupament rural sostenible (IPGRI, 2000; Padulosi et al., 2013)

Les transformacions ambientals des de principis del S.XX

Les transformacions socioeconòmiques i del sistema agroalimentari ocorregudes en el darrer segle han comportat efectes molt destacables sobre els paisatges catalans i els ecosistemes que els conformen. A aquests processos d'índole local cal afegir-hi la influència sobre els ecosistemes de processos globals com el canvi climàtic. Tots aquests canvis ambientals han incidit sobre les zones agrícoles i forestals del país i han contribuït a conformar els paisatges i ecosistemes tal i com els coneixem avui en dia. El model agroalimentari que es desenvolupi en el futur té per davant el repte de garantir la preservació dels valors naturals i culturals dels paisatges i ecosistemes catalans alhora que es dinamitzen les zones rurals mitjançant el desenvolupament d'una agricultura ambientalment sostenible i econòmicament rentable que sigui part activa en la conservació de la biodiversitat associada als sistemes agraris.

- **Canvi climàtic**

A conseqüència del canvi climàtic derivat de l'activitat humana, des del 1950 fins al 2015 la temperatura mitjana de Catalunya va incrementar-se en 1,55 °C de mitjana, mentre que la precipitació mitjana anual va presentar una tendència de disminució no significativa en un 1'5 % per dècada (Martín-Vide et al., 2016). Per a l'àrea de la mediterrània occidental vers l'any 2100 es preveu un increment de temperatura mitjana anual d'entre 1,5 i 4,5 °C, en funció dels models d'emissions, amb onades de calor més intenses i freqüents. En relació a la precipitació els models indiquen una lleugera tendència a la disminució pluviomètrica, principalment a l'estiu, primavera i tardor a partir de mitjans segle XXI, amb un increment de la freqüència i intensitat de precipitacions torrencials. En conjunt la variabilitat climàtica es veurà incrementada i els fenòmens meteorològics extrems seran més freqüents i severos (Calbó et al., 2016; Barrera-Escoda et al., 2014; Gonçalves et al., 2014; IPCC, 2014)

Davant d'aquest escenari resulta imprescindible dur a terme una gestió territorial i desenvolupar un model d'agricultura que incrementin la resiliència dels ecosistemes vers les condicions climàtiques previstes. Per garantir la viabilitat del sector agrari serà clau desenvolupar una activitat agrícola basada en espècies i varietats plenament adaptades a les condicions ambientals del territori, minimitzant així els efectes de la variabilitat climàtica i dels increments tèrmics prevists. Els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, les tècniques de cultiu tradicionals, les espècies silvestres útils, i les varietats agrícoles emprades tradicionalment (amb una deguda adaptació de la seva àrea òptima de cultiu / aprofitament a les condicions climàtiques futures) poden tenir un paper clau en l'adaptació i resiliència del sector agrari davant dels canvis ambientals (IPGRI, 2000; Padulosi et al., 2013).

- **Abandonament de zones agrícoles marginals, uniformització de les finques agrícoles, densificació i expansió forestal.**

Amb la transformació agrària dels anys 50 – 70, en la qual es va adoptar el model intensiu i es va generalitzar l'ús del tractor, es va incrementar el ritme d'abandó de les zones agrícoles marginals. Es tractava de parcel·les petites, poc productives i impossibles de mecanitzar, que en moltes ocasions havien estat guanyades al bosc a

la darrereria del segle XIX quan la fil·loxera encara no havia creuat els Pirineus i la vinya era un cultiu molt rentable. L'abandó progressiu de les zones agrícoles marginals es va traduir en un progressiu increment de la superfície forestal. L'any 1974 la superfície forestal ocupava el 57,5% de Catalunya, mentre que la superfície dedicada als conreus representava el 34,9% de la total (Ministerio de Agricultura, 1974). L'any 2009 la superfície forestal ocupava el 64,1% de Catalunya, i la dedicada als conreus corresponia a un 29,1% (Ibañez & Burriel, 2010). En només 35 anys la superfície forestal s'ha vist incrementada en un 11,38% i la dedicada als conreus reduïda en un 16,7%.

Més enllà d'aquest canvi en termes absoluts cal tenir en compte que l'estructura de les zones agrícoles i de les zones forestals també ha canviat de forma extraordinàriament notable des dels anys 50 - 60 fins a l'actualitat. Amb la incorporació de la maquinària agrícola es va tendir a una progressiva uniformització de les parcel·les agrícoles, eliminant-ne tots aquells elements que suposessin una molèstia per a la mecanització (arbres fruiters situats enmig dels camps, vegetació dels marges, i marges en si mateixos), i a mesura que la mida de la maquinària va anar augmentant també van anar augmentant elements eliminats amb el pretext que eren una molèstia per a dur a terme les tasques agrícoles. Així, elements que eren font d'heterogeneïtat espacial, reservoris de biodiversitat, i un recurs econòmic en el model d'agricultura tradicional han estat pràcticament eliminats dels paisatges agrícoles catalans, essent-ne uns clars exemples els ametllers dels marges o els presseguers situats entre la vinya. També han estat eliminades i transformades en terrenys cultivables petites àrees forestals compreses entre els cultius, claus per a l'agricultura tradicional però sense cap utilitat sota el model d'agricultura intensiva desenvolupat de forma majoritària actualment. En conjunt, el paisatge cultural típic de les zones mediterrànies, format per un mosaic de zones forestals, cultius llenyosos, cultius herbacis i zones obertes de pastura, s'ha uniformitzat i empobrit, en termes de diversitat espacial, biodiversitat i agrobiodiversitat; alhora que s'ha intensificat l'activitat agrícola desenvolupada amb greus conseqüències sobre les espècies pròpies d'aquests ambients (Cirujeda et al., 2011). Són nombrosos els estudis que actualment advoquen per una conservació dels paisatges culturals mediterranis i la

compatibilització de l'activitat agrícola amb la conservació de la biodiversitat i agrobiodiversitat (Jackson et al., 2007; de Aranzabal et al., 2008; Bianchi et al, 2013)

Un altre canvi cabdal que ha afectat a l'estructura de les explotacions agrícoles és el fet que en el model d'agricultura tradicional tota finca contenia una part substancial de terreny forestal, el qual era imprescindible per al correcte desenvolupament de les activitats agràries i de pastura, per l'aprovisionament de recursos combustibles i fustaners, i com a complement econòmic a les activitats agrícoles i ramaderes.

Fins al final dels anys 40 no es va generalitzar l'ús d'adobs químics en l'agricultura catalana, que tot i haver-se començat a introduir durant la segona república van patir un clar retorcés durant la Guerra Civil i els primers anys de Postguerra degut a la situació econòmica del moment. Davant la manca de suficients fems per adobar tota la terra, i la inexistència d'adobs químics, es seguien dues estratègies principals: la rotació de cultius, deixant una part dels camps en guaret o bé cultivant-hi lleguminoses que adobessin la terra; i la utilització de la matèria orgànica de les zones forestals de l'explotació com a adob. Es recollien les branques primes d'arbres i arbusts forestals i es feien claveguerons / bassots, tècnica consistent en enterrar la matèria orgànica recollida entre dos rengs de ceps, oliveres o fruiters per tal que progressivament s'anés descomposant). Encara era més freqüent fer formiguers / saqueres, tècnica consistent en recollir feixos de matèria orgànica, que es posaven al mig del camp, un a un, i es cobrien amb terrossos primer i terra fina després tot deixant un petit orifici al capdamunt. S'encenien i es deixaven cremar entre dos i quatre dies, i mentre cremaven s'hi anava afegint terra a sobre per tal que retingués els productes de la combustió. Un cop finalitzat el procés, la terra cremada i les petites brases restants s'escampaven pel camp. Els contractes d'arrendament de terres de principis del s.XX recollien l'obligatorietat de dur a terme formiguers, tal i com recorda el Pepito de Can Bosquet respecte el contracte d'arrendament de les terres de Plans de Ferran (Argençola – Anòia), que els obligava a fer 4.000 formiguers l'any per adobar la terra.

Un altre aprofitament central de les zones forestals fins als anys 60, moment en que es va generalitzar l'ús del butà i dels combustibles fòssils, era l'obtenció de fogots. Durant l'hivern s'esporgaven les branques inferiors dels pins i de tot tipus d'arbres i

arbusts forestals, les quals es duïen a les bòbiles, als forns de pa, i a altres indústries, com a font de combustible.

També cal afegir-hi l'obtenció de bigues per a la construcció (que va perdurar fins als anys 60 – 70); l'obtenció de llenya per al consum domèstic (que es va reduir molt a partir dels 60 amb l'arribada del butà); l'obtenció de l'escorça dels pins, que gràcies al seu elevat contingut en tanins era emprada per les empreses adoberes d'Igualada per curtir les pells (fins als anys 60); l'elaboració de carbó i carbonissa per cuines i brasers (fins als anys 50 – 60); i la pastura majoritària per zones forestals (fins als anys 60 – 70).

Com a conseqüència de l'abandonament d'aquests aprofitaments tradicionals, l'estructura de les masses forestals dels anys 40, 50 i 60 no tenia res a veure amb l'estructura forestal dels boscos d'avui en dia, dels quals en general no s'obté cap tipus d'aprofitament material. S'ha produït una transició des de masses forestals poc denses, amb poc sotabosc, i amb poca continuïtat de combustible, cap a masses forestals molt denses, amb molt sotabosc i amb molta continuïtat de combustible. Aquesta transformació estructural en si mateixa no es pot considerar ni beneficiosa ni perjudicial, tot dependrà des de l'òptica que s'analitzi, però en qualsevol cas és un canvi molt rellevant que han sofert els ecosistemes del país i que s'ha de tenir en compte en el desenvolupament de qualsevol política de conservació o gestió territorial.

En conjunt, l'increment de la superfície, continuïtat i densitat de les masses forestals, i l'homogeneïtzació i intensificació de les zones agrícoles, han comportat un empobriment del mosaic agroforestal mediterrani i una amenaça per a la conservació de la biodiversitat associada a aquest paisatge (Poyatos et al., 2003; Krauss et al., 2010), una pèrdua de paisatges culturals i de biodiversitat cultivada (Casado et al., 2006), i un increment de la susceptibilitat davant els grans incendis forestals, cada cop més extensos i recurrents (Duguy, 2003). La recuperació dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, la recuperació de determinats aprofitaments tradicionals i tècniques de cultiu, i la revalorització d'aquests paisatges culturals i dels seus habitants; són elements que poden contribuir de forma determinat al desenvolupament d'un model de gestió i aprofitament sostenible del mosaic

agroforestal mediterrani, i a garantir-ne la preservació dels valors culturals i ambientals per a les generacions futures.

- **Increment de la pressió urbana sobre els ecosistemes, fragmentació territorial, i ús recreatiu del medi rural.**

L'any 1900 la població de Catalunya era de 1.966.382 habitants, xifra que l'any 40 s'havia incrementat fins als 2.890.974 (IDESCAT) amb un creixement demogràfic frenat per la Guerra Civil Espanyola. Va ser entre els anys 50, 60 i 70 quan es va produir el major increment demogràfic registrar mai a la història de Catalunya, afavorit per les grans onades migratòries provinents de zones rurals, principalment del llevant i sud peninsular, amb l'arribada entre el 1950 i el 1975 de 1.400.000 immigrants (Riquer & Culla, 1989). L'any 1981 la població assolí els 5.949.829 habitants, estimulada també pel baby boom de finals dels 60 i els 70. D'aleshores ençà la població catalana ha seguit creixent, amb un altre període de creixement demogràfic molt important entre els anys 2000 i 2009, amb l'arribada d'immigrants internacionals. Actualment (2016) a Catalunya hi viuen 7.448.332 persones (IDESCAT). En tant sols 76 anys la població catalana s'ha multiplicat per 2,5. Alhora, s'ha desenvolupat una economia basada en el sector industrial i en els serveis, que requereix una important xarxa de comunicacions per poder desenvolupar les seves activitats (l'any 2016 el PIB de la indústria i els serveis representava el 94,4% del PIB català (IDESCAT)). Aquest desenvolupament econòmic ha propiciat també una migració des de les zones rurals catalanes vers les ciutats, amb el 67% de la població concentrada, l'any 2011, a l'àrea metropolitana de Barcelona, xifra que arriba al 81,2% si considerem la població que resideix en ciutats de més de 10.000 habitants, que al seu torn representen només un 22,1% del territori (IDESCAT).

D'acord amb aquestes transformacions, la superfície construïda també ha registrat un increment important, amb 133.757 ha de sòl urbà l'any 1993 (4'2% de la superfície de Catalunya) (Ibañez et al., 2002), que l'any 2009 ocupava ja 198.809 ha (el 6,2% de la superfície catalana) (Ibañez & Burriel, 2010).

L'increment demogràfic, la concentració de la major part de la població en una petita part del territori, una economia lligada a la indústria i als serveis (turisme), i un estil

de vida on el dia a dia de la major part dels ciutadans transcorre en el si d'una societat urbana, han contribuït als canvis ja esmentats d'estructura i funcionalitat del mosaic agroforestal mediterrani, però han causat també un increment de la pressió urbana sobre els ecosistemes (Marcos et al., 2013), han fragmentat el territori (Krauss et al., 2010; Parcerisas et al., 2012; Pino & Marull, 2012), i han estat font de conflictivitat social entre els diferents agents afectats per la planificació territorial (Pavón et al., 2003; Cruz-Gallach, 2006).

Alhora, ha esdevingut predominant l'anàlisi de les zones rurals des de l'òptica urbana, duta a terme per persones que no desenvolupen el seu dia a dia en l'entorn rural però que atorguen un alt valor recreatiu a aquests espais, tot utilitzant-los per desenvolupar-hi les seves activitats d'oci. Són espais proveïdors de serveis ecosistèmics culturals, que es defineixen com els beneficis que la societat obté dels ecosistemes a través de l'enriquiment personal, el desenvolupament cognitiu, la reflexió, la recreació, i les experiències cognitives (Banqué et al., 2016; Maestre-Andrés et al., 2016). L'afluència de visitants de l'àmbit urbà a les zones rurals contribueix a la dinamització econòmica de les zones rurals gràcies al turisme, però alhora pot derivar en problemes de convivència i l'establiment de mesures de pagament si es donen situacions de massificació (Puig & Almazor, 2007; CTFC, 2013). En determinades ocasions també ha comportat situacions de moobing rural causades per una percepció de l'entorn rural com un parc temàtic fet a mida pels urbanites, obviant i menystenint el dia a dia dels seus habitants (Roda, 19 de març del 2009; Espinàs, 2 de maig del 2009; Costa - Pau, 19 de febrer del 2016; Pifarré - Vidal 5 d'abril del 2016).

S'estan desenvolupant iniciatives a nivell administratiu per reconèixer el paper de les activitats tradicionals en el manteniment dels serveis ecosistèmics (Russi et al., 2011), però és sobre tot necessari que els visitants urbans valorin la societat rural com la responsable del manteniment dels paisatges i ecosistemes en els quals desenvolupen les seves activitats recreatives, de la producció dels aliments que consumeixen en la seva alimentació diària, i de la conservació dels serveis ecosistèmics que garanteixen el seu benestar. La descoberta d'activitats quotidianes de l'àmbit rural contribuirà a donar a conèixer el dia a dia de la societat rural, evitant així la seva concepció com a parc temàtic, fomentant la convivència i respecte entre

les realitats urbana i rural, i promovent un model de consum que contribueixi al desenvolupament sostenible de les zones rurals. Els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, l'agricultura tradicional, i la biodiversitat cultivada, poden ser temàtiques de gran interès pels visitants urbans, estimulant al seu torn la seva revalorització en el si de la societat rural.

Reptes i oportunitats per al S.XXI

Les transformacions socioeconòmiques, del sistema agroalimentari, i ambientals que han tingut lloc a Catalunya en el darrer segle, similars a les transcorregudes en el conjunt de la UE, han donat lloc a un escenari en el qual cal fer front a múltiples reptes, essent-ne els següents alguns dels més rellevants:

- Garantir la conservació dels paisatges culturals i dels ecosistemes, així com de la biodiversitat, funcionalitat i activitats tradicionals que duen implícits.
- Revaloritzar en l'imaginari col·lectiu la feina dels agricultors i el paper de les societats rurals en el manteniment dels paisatges, els ecosistemes, i els seus serveis ecosistèmics.
- Dinamitzar i rejuenir el sector agrari i l'entorn rural.
- Desintensificar els sistemes productius, incrementar-ne la sostenibilitat, i millorar-ne la rendibilitat.
- Fomentar el desenvolupament d'un model de consum responsable que afavoreixi el desenvolupament sostenible de les zones rurals, i que derivi en l'establiment com a paradigma d'un model agroalimentari sostenible a nivell ambiental, social i econòmic.
- Recuperar i garantir la sobirania alimentària i la seguretat alimentària per a tothom.
- Incrementar la resiliència dels sistemes forestals i agraris en front del canvi climàtic.
- Refer els vincles entre la societat urbana i l'entorn natural, posant de relleu la importància que té l'entorn natural (agrícola, forestal, ...) per al benestar de les societats urbanes.

- Fomentar un ús recreatiu dels espais naturals en base la descoberta dels seus valors ambientals, culturals i socials, que generi consens entre societat rural i societat urbana, i que sigui un estímul per a la gestió sostenible de l'entorn rural i la preservació dels seus valors socioculturals.

Aquests reptes han de ser concebuts com una oportunitat per construir la societat del segle XXI en base al desenvolupament sostenible, la igualtat d'oportunitats, la justícia social, l'equilibri territorial i la sobirania alimentària. La recuperació, i adaptació a la realitat actual, dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, de les tècniques agrícoles tradicionals, dels usos de la vegetació silvestre, i de la biodiversitat cultivada poden esdevenir claus en aquest procés. És aquesta la principal justificació i motivació per al desenvolupament del present treball i de cadascun dels projectes i línies de recerca que hi conflueixen, que són els que en conjunt li donen força, sentit i coherència.

Objectius generals de la Tesi Doctoral

Objectiu principal

- Recuperar els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat com a eina a partir de la qual afavorir la dinamització de l'entorn rural i el desenvolupament d'un model agroalimentari més sostenible.

Objectius específics

- Documentar i caracteritzar els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia mitjançant la realització d'una prospecció etnobotànica completa que permeti també la documentació i caracterització de la biodiversitat cultivada.
- Determinar l'interès i viabilitat del desenvolupament de nous cultius basats en una agricultura de mínima intervenció emprant espècies silvestres que s'havien utilitzat tradicionalment.
- Conèixer quina és l'acceptació per part dels consumidors, a nivell organolèptic, dels productes elaborats amb espècies silvestres i varietats agrícoles tradicionals en desús que havien estat utilitzades tradicionalment.

Referències Introducció general

- Badal, M., 2016. Privatización de las semillas: ¿hacia un monopolio de la biodiversidad?. (eds) Hazizaleak, Asociación para la promoción de la biodiversidad cultivada, San Sebastian, 63.
- Banqué, M., Cusó, M., Martínez-Vilalta, J., Vayreda, J., 2016. ForESmap, Avaluació i cartografia dels serveis ecosistèmics dels boscos de Catalunya. CREAM & Oficina Catalana del Canvi Climàtic, Barcelona.
- Baricela, C., 1989. Algunas cuestiones de la agricultura española durante el franquismo. *Revista internacional de ciencias sociales*, 10, 91-93.
- Barciela, C., 2002. Guerra civil y primer franquismo (1936-1959). En: Comín, F., Hernández, M., Llopis, E. *Historia económica de España, Siglos X-XX*. (eds.) Crítica, Barcelona, 331 – 367.
- Barrera-Escoda, A., Gonçalves, M., Guerreiro, D., Cunillera, J., Baldasano, J.M., 2014. Projections of temperature and precipitation extremes in the North Western Mediterranean Basin by dynamical downscaling of climate scenarios at high resolution (1971-2050). *Climate Change*, 122, 567-582.
- Bianchi, F., Mikos, V., Brussaard, L., Delbaere, B., Pulleman, M., 2013. Opportunities and limitations for functional agrobiodiversity in the European context. *Environmental Science and Policy*, 27, 223-231.
- Binimelis, R., Descombres, C., 2010. Comercialització en circuits curts identificació i tipologia. (eds) Escola Agrària de Manresa & Verloc, Manresa. 2010.
- Calbó, J., Gonçalves, M., Barrera, A., García-Serrano, J., Doblas-Reyes, F., Guemas, V., Cunillera, J., Altava, V., 2016. Projeccions climàtiques i escenaris de futur. 5è capítol del Tercer Informe del Canvi Climàtic a Catalunya. Institut d'Estudis Catalans i Generalitat de Catalunya, Barcelona, 113-133.
- Calvet – Mir, L., Calvet – Mir, M., Vaqué – Núñez, L., Reyes – García, V., 2011. Landraces in situ conservation: a case study in high-mountain home gardens in Vall Fosca, Catalan Pyrenees, Iberian Peninsula. *Economic Botany*, 65 (2), 146 –157.
- Casado, S., Gonzalez, JM., Varela, F., Roselló, J., Carrascosa, M., Soriano, JJ., Camarillo, JM., 2009. Estudio – diagnóstico sobre la biodiversidad cultivada y la

- agricultura cultivada. Red de Semillas & Sociedad Española de Agricultura Ecológica, Sevilla, 397 pp.
- Catalunya. Decret 24/2013, de 8 de gener, sobre l'acreditació de la venda de proximitat de productes agroalimentaris. (DOGC, núm. 6290, 12-7-2013. Pàg. 1450 – 1460)
- CCPAE, 2017. Estadístiques de la producció agrària ecològica a Catalunya (2016). Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE), Barcelona. www.ccpae.org.
- Cirujeda, A., Aibar, J., Zaragoza, C., 2011. Remarkable changes of weed species in Spanish cereal fields from 1976 to 2007. *Agronomy for Sustainable Development*, 31 (4), 675-688.
- COAG, 2017. Índice de Precios en Origen y Destino (IPOD) mayo 2017. COAG (Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos), Madrid. <http://coag.coag.org/post/ipod-indice-de-precios-en-origen-y-destino-de-los-alimentos-122677>
- Costa-Pau, M. (19 de febrer del 2016). Les activitats rurals se senten amenaçades per la pressió urbanita. *Diari Ara*. Recuperat de: http://www.ara.cat/comarquesgironines/activitats-senten-amenacades-pressio-urbanita_0_1525647653.html
- Cruz-Gallach, H., 2006. Citizens' mobilization about urban planning conflicts in catalonia: from NIMBY syndrome towards a new social movement defending the territory. Paper presented at Cortona Colloquium: "Cultural conflicts, social movements and new rights: a European challenge". Fondazione Giangiacomo Feltrinelli, Cortona, Italy.
- CTFC, 2013. Llibre verd sobre pagaments per serveis ambientals als boscos mediterranis. Centre Tecnològic i Forestal de Catalunya, CTFC, Solsona, Catalunya, 109 pp.
- de Aranzabal, I., Schmitz, M., Aguilera, P., Pineda, F., 2008. Modelling of landscape changes derived from the dynamics of socio-ecological systems. A case of study in a semiarid Mediterranean landscape *Ecological Indicators*, 8 (5), 672-685.

- Declaración política del Foro de ONG/OSC para la Soberanía Alimentaria, 2002. Soberanía alimentaria: un derecho para todos. Foro de ONG/OSC para la Soberanía Alimentaria, Roma.
- Duguy B., 2003. Interacción de la historia de usos del suelo y el fuego en condiciones Mediterráneas. Respuesta de los ecosistemas y estructura del paisaje. PhD Thesis. Universidad de Alicante, Alicante.
- EIP-AGRI Focus Group, 2016. New entrants into farming, lessons to foster innovation and entrepreneurship. EIP-AGRI Focus Group, Belgium.
- Espinàs, J.M. (2 de maig del 2009). No s'admeten molèsties. El Periódico de Catalunya. Recuperat de: <http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/opinio/20090502/sadmeten-molesties/237530.shtml>
- EU Agricultural economical briefs, 2012. Generational renewal in EU agriculture, statistical background. European Communities, Luxembourg.
- FAO, 2009. The second report on the state of the world's plant genetic resources for food and agriculture (SoWPGR-2). Commission on Genetic Resources For Food And agriculture. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.
- Gillespie G., Johnson, S., 2010. Success in farm start-up in the Northeastern United States. Journal of Agriculture, Food Systems and Community Development 1 (1) 31 – 48.
- Gómez-Baggethun, E., Reyes-García V., 2013. Reinterpreting change in traditional ecological knowledge. Human Ecology 41 (4), 643 – 647.
- Gonçalves, M., Barrera-Escoda, A., Guerreiro, D., Baldasano, J.M., Cunillera, J., 2014. Seasonal to yearly assessment of temperature and precipitation trends in the North Western Mediterranean Basin by dynamical downscaling of climate scenarios at high resolution (1971-2050). Climate Change, 122, 243-256.
- Gura, S., Meienberg, F., 2013. Agropoly. A handful of corporations control world food production. 2013. Berne Declaration (DB) & EcoNexus, Zürich.

- Hagenhofer, K., 2015. Civic initiatives supporting new entrants into farming in Europe: drivers of a new agro-social paradigm? Master's Thesis, University of Natural Resources and Life Sciences, Department of Sustainable Agricultural Systems, Vienna.
- Hazel, P., 2009. The Asian Green Revolution. International Food Policy Research Institute, 31.
- Ibañez, J.J., Burriel, J.A., 2010. Mapa de cubiertas del suelo de Cataluña: características de la tercera edición y relación con SIOSE. En: Ojeda, J., Pita, M.F., Vallejo, I. Tecnologías de la información geográfica: la información geográfica al servicio de los ciudadanos. (eds) Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, Sevilla, 179-198.
- Ibañez, J.J., Burriel, J.A., Pons, X., 2002. El mapa de cobertes del sòl de Catalunya: una eina per al coneixement, la planificació i la gestió del territori. Perspectives Territorials, 3, 10-25. Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- Institut d'Estadística de Catalunya, IDESCAT. Barcelona. (www.idescat.cat)
- IPCC, 2014: Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp.
- IPGRI, 2000. Enhancing the contribution of neglected and underutilized species to food security, and to incomes of the rural poor. International Plant Genetic Resources Institute, Rome.
- IPGRI, 2002. Neglected and underutilized plant species: strategic action plan. International Plant Genetic Resources Institute, Rome.
- Jackson, L., Pascual, U., Hodgkin, T., 2007. Utilizing and conserving agrobiodiversity in agricultural landscapes. Agriculture, Ecosystems and Environment, 121 (3), 196-210.
- Krauss, J., Bommarco, R., Guardiola, M., Heikkinen, R., Helm, A., Kuussaari, M., Lindborg, R., Öckinger, E., Pärtel, M., Pino, J., Pöyry, J., Raatikainen, K., Sang, A., Stefanescu, C., Teder, T., Zobel, M., Steffan-Dewenter, I., 2010. Habitat

- fragmentation causes immediate and time-delayed biodiversity loss at different trophic levels. *Ecology Letters*, 13 (5), 597-605.
- Lasley, P., 2005. All in the family: the decision to take up farming. In: *Agricultural Outlook Forum*. Arlington, February 24th, 2005.
- LEADER, 2000. Comercialización de los productos locales. Circuitos cortos y circuitos largos. *Innovación en el medio rural. Cuaderno de la Innovación 7*. Observatorio Europeo LEADER, Brussels.
- Maestre-Andrés, S., Calvet-Mir, L., van den Bergh, J., 2015. agro-cultural valuation of ecosystem services to improve protected area management: a multi-method approach applied to Catalonia, Spain. *Regional Environmental Change*, 16 (3), 717-731.
- Marcos, P., del Río, S., San Román, M., González, M., Rabal, V., 2013. *Destrucción a toda costa. Análisis del litoral a escala municipal*. Greenpeace, Madrid, 60 pp. www.greenpeace.es
- Marsans – Solà, L., 1886. *Tradicions y Costums d'Igualada y sa comarca*. A: Ateneo Igualadí de la Classe Obrera, *Composicions premiadas en lo Certámen de 1885*. (eds) Imprenta de Mariano Abadal, Igualada.
- Martín-Vide, J., Prohom, M., Busto, M., 2016. *Evolució recent de la temperatura, la precipitació i altres variables climàtiques a Catalunya*. 4t capítol del Tercer Informe del Canvi Climàtic a Catalunya. (eds) Institut d'Estudis Catalans i Generalitat de Catalunya, Barcelona, 93-112.
- Ministerio de Agricultura, 1974. *Inventario Forestal Nacional Region Nordeste*. Ministerio de Agricultura, Subdirección General de Protección de la Naturaleza. Instituto Nacional Para la Conservación de la Naturaleza, Madrid, 184 pp.
- Monllor, N., 2011. *Explorant la jove pagesia: camins, pràctiques i actituds en el marc d'un nou paradigma agrosocial*. Ph Tesis. Universitat de Girona, Girona.
- Nadal, J., 1985. *Bonaplata, pretext i símbol*. A: *Catalunya, la fàbrica d'Espanya*. (eds) Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 21 – 29.

- Negri, V., 2005. Agro-biodiversity conservation in Europe: ethical issues. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 18, 3 – 25.
- Padulosi, S., Thompson, J., Rudebjer, P., 2013. Fighting poverty, hunger and malnutrition with neglected and underutilized species (NUS): needs, challenges and the way forward. Bioversity International, Rome.
- Parcerisas, L., Marull, J., Pino, J., Tello, E., Coll, F., Basnou, C., 2012. Land use changes, landscape ecology and their socioeconomic driving forces in the Spanish Mediterranean coast (El Maresme County, 1850–2005). *Environmental Science and Policy*, 23, 120-132.
- Pardo de Santayana, M., Morales, R., Aceituno-Mata, L., Molina, M., (editores), 2014. Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad. Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente. Madrid, 411.
- Pavón, D., Ventura, M., Ribas, A., Serra, P., Saurí, D., Breton, F., 2003. Land use change and socio-environmental conflict in the Alt Empordà county (Catalonia, Spain). *Journal of Arid Environments*, 54 (3), 543-552.
- Pifarré – Vidal, J. (5 d'abril del 2016). Calen lleis contra el nou 'mobbing rural'. *El Periódico de Catalunya*. Recuperat de: <http://www.elperiodico.com/es/entre-todos/participacion/calen-lleis-contra-nou-mobbing-rural-60742>
- Pino, J., Marull, J., 2012. Ecological networks: Are they enough for connectivity conservation? A case study in the Barcelona Metropolitan Region (NE Spain). *Land Use Policy*, 29 (3), 684-690.
- Poyatos R, Latron J, Llorens P., 2003. Land use and land cover change after agricultural abandonment: the case of a Mediterranean Mountain area (Catalan Pre-Pyrenees). *Mountain Research and Development* 23, 362 - 368.
- Puig-Ventosa, I., Almazor-Escartín, L., 2007. Instruments de regulació i compensació de l'ús social derivat de l'aprofitament micològic en finques privades forestals. 8è full informatiu del centre de la propietat forestal. Setembre 2007. (eds) ENT- Environment and Management, Vilanova i la Geltrú, Catalonia.
- Riquer, B., Culla, J., 1989. El franquisme i la transició democràtica (1939-1988). (eds) Edicions 62, Barcelona, 552.

- Roda, R. (19 de març del 2009) Mobbing rural, les dificultats per exercir la professió de pagès en un món rural cada vegada més urbanitzat". A càrrec de Jack Massachs, Veterinari del sindicat de Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya (JARC). Institut d'Estudis Catalans, Butlletí 4. Recuperat de: http://www.iec.cat/Noticea/butlleti4/Jack_Massachs.pdf
- Rubio, J., 1977. La emigración de la guerra civil de 1936-1939. (eds) Editorial San Martín, Madrid.
- Russi, D., Corbera, E., Puig-Ventosa, I., Cazorla-Clariso, X., 2011. Payment for Ecosystems Services in Catalonia, Spain. A review of experience and potential applications. Spanish Journal of Rural Development, 2 (1), 87-100.
- Santos, J., 1999. Un siglo de España: Política y sociedad. (eds.) Marcial Pons, Madrid, 308.
- Turner, N., Łuczaj, Ł., Migliorini, P., Pieroni, A., Dreon, A., Sacchetti, L., Paoletti, M., 2011. Edible and tended wild plants, traditional ecological knowledge and agroecology. Critical Reviews in Plant Sciences, 30, 198-225.
- Viure, J., 2015. Estudi del relleu generacional a les explotacions agràries de Catalunya: anàlisi i apunts per a una proposta estratègica. TFG, Universitat de Vic, Vic.
- Williams, F., Farrington, J., 2006. Succession and the future of farming: problema or perception? In: The Rural citizen: governance, culture and wellbeing in the 21st century. Plymouth, April 4 - 7th, 2006.

Part I.

Estudi etnobotànic

Introducció general

Part I

Introducció general Part I. Estudi etnobotànic

A alguns els pot semblar arcaica i poc adequada al moment actual la tasca d'obtenir informació a partir del testimoni de persones grans. Però el cert és que si l'objectiu és documentar els coneixements tradicionals sobre els usos de la flora o sobre la gestió dels ecosistemes d'un determinat territori, l'única manera d'obtenir i preservar per a les generacions futures aquesta valuosa informació és a través del testimoni oral dels habitants del territori, i en especial dels de més edat.

La primera part d'aquesta tesi doctoral consisteix precisament en la realització de l'estudi etnobotànic de la comarca de l'Anoia, per tal de documentar quins són els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat (tant silvestre com cultivada) que els habitants d'aquesta zona de la Catalunya central han emprat - i empren - per desenvolupar les seves activitats diàries i fer front als reptes i canvis que se'ls plantegen. La divulgació, adaptació, i utilització de nou dels coneixements tradicionals documentats (aspectes abordats principalment a la segona i tercera parts de la tesi doctoral) han de contribuir al desenvolupament d'un sistema agroalimentari i d'un model de desenvolupament econòmic sostenible, a una gestió sostenible dels recursos naturals i dels socio-ecosistemes, a una millora en la qualitat de vida dels ciutadans, i a un increment de la resiliència i capacitat d'adaptació als canvis dels ecosistemes, dels paisatges culturals i de les societats que s'hi relacionen.

Etnobotànica

El terme "Etnobotànica" va ser utilitzat per primera vegada l'any 1895, en una conferència que el professor John W. Harshberger, de la Universidad de Pennsylvania, va dirigir a l'Associació Arqueològica Universitària, per referir-se a "l'estudi de les plantes utilitzades pels pobles primitius i aborígens" (Verde et al., 2011).

Actualment l'etnobotànica es considera la ciència encarregada de "l'estudi de com les comunitats locals utilitzen les plantes (silvestres i cultivades) de l'entorn en el qual viuen per satisfer les seves necessitats diàries". Es tracta d'una ciència multidisciplinària a cavall de la botànica i l'antropologia, en la qual també hi tenen

cabuda disciplines com l'etnologia, l'ecologia, la farmacologia, la medicina, la gastronomia, la mitologia o la musicologia, entre d'altres. Al seu torn, l'etnobotànica és considerada una de les branques de l'etnobiologia.

La major part de coneixements tradicionals documentats en el present treball corresponen al camp de l'etnobotànica, i són aquests els que han estat analitzats amb major profunditat i emprats com a base per al desenvolupament de la resta de parts de la tesi doctoral. Tanmateix, s'han documentat també un bon nombre de coneixements tradicionals atribuïbles a la gestió dels ecosistemes i a l'etnozoologia.

Coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat

Les definicions del concepte "coneixement tradicional" són múltiples, amb variacions derivades de l'àrea de l'etnobiologia des de la qual s'hagi definit. Són també múltiples els termes emprats per referir-se als coneixements tradicionals: coneixement indígena, coneixement local, coneixement ecològic tradicional, coneixement popular, ciència popular, o ciència del carrer, entre d'altres (Pardo et al., 2014).

La *Ley 42/2007, de 13 de diciembre, del Patrimonio Natural y de la Biodiversidad*, defineix coneixement tradicional com "el coneixement, les innovacions i pràctiques de les poblacions locals lligades al patrimoni natural i a la biodiversitat, desenvolupades des de l'experiència i adaptades a la cultura i medi ambient local", definició que al *Inventario nacional de conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad* (Pardo et al., 2014) s'amplia i s'estableix com "el conjunt de sabers, valors, creences i pràctiques concebudes a partir de l'experiència d'adaptació a l'entorn local al llarg del temps, compartides i valorades per una comunitat, i transmeses de generació en generació. Per entorn local s'entén tant l'entorn cultural com l'ecològic; definició que adoptarem per al present estudi.

Es consideren com a tradicionals aquells coneixements que estan integrats en el si de la comunitat i que es transmeten entre els individus que en formen part. D'acord amb el criteri emprat en l'*Inventario nacional de conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad* (Pardo et al., 2014) i en molts altres estudis (Ogoye-Ndegwa & Aagard-Hansen 2003; Menendez Baceta et al. 2012), s'estableix que per tal que un coneixement pugui ser considerat tradicional s'ha d'haver estat conegut o practicat

per una determinada comunitat durant almenys 30 anys, període que permet que el coneixement passi d'una generació a la següent. Això significa que s'ha adaptat a la realitat diària de la comunitat i a les seves necessitats, i ha entrat a formar part del seu imaginari col·lectiu. Aquesta frontera temporal ha de ser considerada de forma orientativa, i en cada cas de dubte caldrà discernir en base a la informació aportada per l'informant si un determinat coneixement pot ser considerat com a tradicional o no.

Establir una frontera entre coneixements tradicionals i coneixements no tradicionals pren especial rellevància per tots aquells usos que s'han difós darrerament a través dels mitjans de comunicació, internet, i les xarxes socials. Un exemple paradigmàtic seria el cas de l'*Aloe vera*, espècie cada cop més utilitzada, fins i tot en l'entorn rural, per tractar cremades domèstiques i solars. En alguns casos tant sols s'imita la informació rebuda a través dels mitjans de comunicació, sense que hi hagi una adaptació dels coneixements ni una transmissió entre membres de la comunitat, i per tant no es poden considerar coneixements tradicionals. Però en altres casos, en molts pocs anys s'ha produït una adaptació i reinterpretació de la informació rebuda a través dels mitjans de comunicació, la qual ha estat transmesa a d'altres membres de la comunitat, de fins a tres generacions diferents (fills, nets, besnèts), els quals han adoptat com a propis els coneixements rebuts i els han posat en pràctica. En aquest darrer supòsit podem considerar ja aquests coneixements com a tradicionals, encara que no s'hagin complert 30 anys de la seva arribada a la comunitat. Molts dels coneixements que avui en dia no considerem com a tradicionals, i que majoritàriament consisteixen en la utilització d'espècies al·lòctones que han arribat al nostre país precisament gràcies a la seva utilitat en un determinat àmbit, seran probablement coneixements tradicionals àmpliament difosos i emprats d'aquí una generació. Aquesta circumstància s'ha donat de forma repetida al llarg de la història, tal i com demostra el fet que als Països Catalans l'11% (181) dels tàxons amb usos tradicionals documentats correspon a espècies al·lòctones, les quals concentren el 27% (9433) de les cites d'ús tradicional recollides (Gras et al., 2017), sent aquesta una clara constatació de la constant evolució i adaptació dels coneixements tradicionals.

En efecte, els coneixements tradicionals són dinàmics, i mentre es mantenen vigents constantment incorporen nous elements i n'eliminen d'altres, reflex d'una contínua adaptació a l'entorn ambiental, social, cultural, tecnològic i econòmic de la comunitat o grup d'individus que els posseeixen i utilitzen. En conseqüència, la seva utilització en les activitats diàries és cabdal per mantenir-ne aquesta capacitat d'adaptació a la realitat, la vigència, i la transmissió a les generacions futures (Gómez-Baggethun & Reyes-García, 2013). Al mateix temps, és aquest dinamisme el que ha de fer possible la recuperació de la vigència, ús, i transmissió dels coneixements tradicionals en els països desenvolupats, els quals fa dècades que es troben majoritàriament en desús (Łuczaj et al., 2012).

En comunitats on els coneixements tradicionals es mantenen majoritàriament vigents, existeix un elevat grau de consens sobre tals coneixements, i aquests es poden considerar coneixements col·lectius (Reyes-García et al., 2003). Tanmateix, en una societat com la catalana, on fins i tot en el si de les comunitats rurals els valors de prevalença dels coneixements tradicionals documentats són generalment inferiors al 50% (Vallès, 2007), molts dels coneixements tradicionals es mantenen només com a records en un percentatge baix, o molt baix, de la població, degut a que la seva utilització en el dia a dia va desaparèixer majoritàriament fa més de mig segle. En conseqüència, una bona part dels coneixements tradicionals documentats no poden ser considerats a dia d'avui coneixements col·lectius, essent més aviat coneixements tradicionals residuals, la qual cosa fa més urgent i necessària encara la seva documentació i divulgació de nou vers tota la comunitat, per tal que pugin ser de nou coneguts i utilitzats de forma majoritària, i esdevenir altre cop coneixements col·lectius.

Legislació per a la protecció dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat

L'any 1992 a Rio de Janeiro es reconeix internacionalment la importància dels coneixements tradicionals per a la conservació i ús sostenible de la biodiversitat, amb la seva incorporació al Conveni de les Nacions Unides sobre Diversitat Biològica

(CDB). L'any 2010, els participants en el CDB aproven el "Protocol de Nagoya sobre l'accés als recursos genètics i la participació justa i equitativa en els beneficis que es derivin de la seva utilització en el conveni sobre la diversitat biològica", no exempt de controvèrsia (Richerzhagen, 2014)

Des del 1992 fins a l'actualitat han estat diverses i molt significatives les iniciatives internacionals en les quals s'han incorporat i posat en valor els coneixements tradicionals (Pardo et al., 2014). A nivell estatal cal destacar la *Ley 42/2007, de 13 de diciembre, del Patrimonio Natural y de la Biodiversidad*, que recull la necessitat de documentar i conservar els coneixements tradicionals com a part del concepte d'utilització sostenible de la biodiversitat, i que ha estat l'embrió legal del *Inventario Nacional de Conocimientos Tradicionales*.

A nivell català, el juliol del 2013 es presenta el "Pla d'acció per la biodiversitat cultivada a Catalunya", impulsat pel Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural de la Generalitat de Catalunya, i que té com a objectiu promoure la recuperació, la conservació, l'ús, la divulgació i la comercialització de les varietats (agrícoles) locals de Catalunya.

Grau de documentació dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat (silvestre i cultivada) a Catalunya i a la comarca de l'Anoia

Els estudis etnobotànics al principat de Catalunya s'inicien amb Pius Font i Quer, considerat pare de l'etnobotànica catalana. És autor de l'obra *Plantas Medicinales. El Dioscórides Renovado* (Font-Quer, 1961), el recull més extens publicat encara a data d'avui sobre plantes medicinals de la península ibèrica. Tanmateix, no és a partir de la dècada dels anys 90 que s'inicien els estudis etnobotànics tal i com s'entenen avui en dia.

D'aleshores ençà s'han recopilat un gran nombre de coneixements tradicionals d'índole diversa, recollits en més d'un centenar de publicacions tant científiques com divulgatives (veure pàgina 381 del *Inventario Nacional de Conocimientos Tradicionales Relativos a la Biodiversidad* per consultar la informació detallada),

centrades principalment en els coneixements tradicionals de la biodiversitat silvestre. Tot i la tasca desenvolupada fins al moment, en la major part del territori no s'hi ha dut a terme encara cap prospecció etnobotànica, i fins i tot en les àrees prospectades s'hi han dut a terme majoritàriament prospeccions parcials referides a un àmbit concret dels coneixements tradicionals (medicinals, alimentaris, fitonímics, veterinaris, ...). Només en tres àrees geogràfiques (Montseny, Alt Ter i Alt Empordà) s'han recollit coneixements tradicionals corresponents a tots els àmbits majoritaris relatius a l'ús de la biodiversitat silvestre.

L'estudi de la biodiversitat cultivada, i dels coneixements tradicionals associats, han estat els grans oblidats de la comunitat científica durant tots aquests anys, ja que són minoritaris els projectes de prospecció desenvolupats en aquest camp des de l'àmbit universitari i els centres de recerca (però vegeu Calvet-Mir, 2011). En canvi, sí que existeix un important teixit associatiu que treballa per la catalogació i recuperació de la biodiversitat cultivada i dels coneixements tradicionals associats (Xarxa Catalana de Graners, 2017), que des del 2004 ha donat lloc a un bon nombre de publicacions sobre prospeccions realitzades en diferents punts del territori català (Sisquella, 2009; Arribas et al., 2011; Sisquella, 2011; Plans & Rosés, 2013; Vinyals, 2013; Puig & Fígols, 2014). Tanmateix, la gran dispersió que presenten els treballs desenvolupats en termes de format, grau de concreció, i criteris metodològics emprats; l'existència d'una gran quantitat de material no publicat; i l'absència d'una base de dades conjunta; dificulten enormement l'accés a la informació i són un fre per la recuperació real de la biodiversitat cultivada i dels coneixements tradicionals associats.

Centrant el focus a la comarca de l'Anoia, només tenim constància de l'estudi realitzat l'any 1989 pels alumnes de 3r de BUP de l'escola Abat Oliva d'Igualada, en què van recollir els remeis populars de la gent gran del seu entorn en el marc d'un treball acadèmic que tenia per objectiu la descoberta de la comarca. Fruit de la compilació de la informació va resultar-ne el llibre "Tradició remeiera a l'Anoia: infusions, unguents, creences i tabús" (Bartrolí, 1989). Abans de la realització de la present tesi doctoral aquesta era l'única prospecció de coneixements tradicionals realitzada a la comarca. Són també molt escasses les prospeccions realitzades a les comarques veïnes. Tenim constància només d'un breu estudi general dels coneixements tradicionals de la vegetació silvestre a la Segarra (Raja, 1995), de dues prospeccions modestes sobre els

usos medicinals tradicionals també corresponents a la Segarra (Batlle, 1993; Raja et al., 1997), i d'un estudi força complet de la biodiversitat cultivada i els coneixements tradicionals associats del baix Solsonès (Puig & Fígols, 2014). No tenim constància de prospeccions etnobotàniques de cap tipus a les comarques de la Conca de Barberà, l'Alt Camp, l'Alt Penedès, el Baix Llobregat Nord (sub comarca dins el Baix Llobregat), i el Bages (tot i que en aquesta darrera comarca s'han realitzat prospeccions de la biodiversitat cultivada a càrrec de l'Associació l'ERA de Manresa, sense cap publicació que coneguem).

Reptes de l'etnobotànica del segle XXI

Tenint en compte l'elevada fragmentació amb què es conserven els coneixements tradicionals del país degut als baixos valors de prevalença que presenten (Vallès, 2007), i també la gran diversitat ambiental, social, cultural i econòmica existent entre àrees geogràficament molt properes, resulta imprescindible desenvolupar projectes que permetin completar la prospecció etnobotànica de totes les unitats geogràfiques del territori català.

Alhora, és imprescindible dur a terme prospeccions etnobotàniques temàticament completes, que recullin tant els coneixements tradicionals de la vegetació silvestre com els coneixements tradicionals de les plantes cultivades, així com les varietats tradicionals en si mateixes. Els coneixements tradicionals d'una comunitat són els que ens indiquen com els seus membres es relacionen amb l'entorn i n'empren els recursos per satisfer les seves necessitats. Només podrem fer una diagnosi clara d'aquesta relació entre la comunitat i el seu entorn si hem estat capaços de documentar tots els tipus de coneixements tradicionals que empren.

Es a partir d'aquesta diagnosi, dels coneixements tradicionals documentats, i de la realitat socioeconòmica i ambiental del moment, que caldrà desenvolupar les accions oportunes per aconseguir adaptar, difondre i recuperar l'ús d'uns coneixements tradicionals que representen l'herència i diversitat de la humanitat (Maffi, 2005), però que sobretot han de ser un coneixement viu i útil per a les generacions futures. La catalogació dels coneixements tradicionals ha de ser la base teòrica a partir de la qual es puguin desenvolupar projectes de recerca aplicada en camps tants diversos

com l'agroecologia, la gestió forestal, la gastronomia, la nutrició, la salut, la farmacologia, el benestar, l'educació, la integració social, o el desenvolupament rural; però en cap cas la catalogació dels coneixements tradicionals hauria de ser l'objectiu únic i finalista dels projectes. Documentar coneixements tradicionals és imprescindible, i en si mateixos aquests coneixements tenen ja un gran interès. Però, precisament per això, cal anar més enllà i fer que tinguin un retorn real en el si de la societat de la qual emanen.

Aquesta és la línia discursiva sobre la qual s'articula aquesta tesi doctoral en general i aquest primer capítol en particular. En aquest, es duu a terme una catalogació temàticament completa (usos alimentaris humans, alimentaris animals, medicinals, veterinaris, altres usos-fustaner, combustibles, cistellaire, lúdic, domèstic, de maneig agrosilvopastoral, ... -, biodiversitat cultivada i coneixements associats) dels coneixements tradicionals de la comarca de l'Anoia, i s'estableixen les bases per a la seva posterior utilització en projectes de recerca aplicada. Es presenta i analitza la informació de forma rigorosa per a la comunitat científica, però també de forma accessible per a la ciutadania, i es plantegen propostes metodològiques per tal de facilitar el desenvolupament de projectes de característiques similars en un futur, millorant-ne l'eficiència.

Les diferents formes tradicionals de gestió de la flora, la fauna i els ecosistemes contribueixen a la generació i conservació de la diversitat biològica (Olson, 2004). Fins i tot, alguns estudis suggereixen que a nivell mundial la pèrdua de diversitat cultural afavoreix la pèrdua de diversitat biològica (Sutherland, 2003). Molts ecosistemes, i en particular els sistemes agroforestals mediterranis, són fruit de la intervenció humana durant segles (Blondel, 2006), i el manteniment de la seva gestió tradicional és clau per garantir-ne la conservació, produint-se efectes clarament negatius sobre el seu estat de conservació quan la gestió tradicional desapareix (de Aranzabal et al., 2008; Cirujeda et al., 2011). El manteniment de les pràctiques agrícoles tradicionals és doncs un element clau que contribueix a incrementar la diversitat d'hàbitats i espècies associada als sistemes agrícoles (Barthel et al., 2013). Els coneixements tradicionals contribueixen també a incrementar la resiliència dels sistemes socio-ecològics en front dels canvis ambientals, alhora que la diversificació tradicional dels productes agrícoles redueix la vulnerabilitat de les societats rurals i

augmenta també la seva resiliència davant dels canvis (Colding et al., 2003; Gómez-Baggethun et al., 2012). El manteniment dels coneixements tradicionals afavoreix la conservació de les varietats agrícoles tradicionals (Calvet-Mir et al., 2012), mentre que la incorporació a la dieta de productes silvestres pot contribuir a la seva diversificació i enriquiment nutricional (Sánchez-Mata et al., 2011). Per últim, a partir de l'adaptació a la realitat actual dels coneixements tradicionals i de la innovació, són múltiples els productes i serveis que en poden derivar. Aquests, contribueixen a la dinamització econòmica del sector agroalimentari en particular i industrial en general (Pardo et al. 2014), procés que s'ha de dur a terme mantenint com a premissa bàsica en tot moment la sostenibilitat (ambiental, social, i econòmica) del procés i la no privatització d'uns coneixements que pertanyen a tota la societat. Aquests són arguments de prou pes per treballar, no només en la catalogació dels coneixements tradicionals, sinó també en la recuperació de l'ús, en el dia a dia de la societat actual, d'aquests coneixements.

Noves formes de transmissió dels coneixements tradicionals en la societat actual

En la societat catalana, com en moltes altres societats occidentals, la transmissió vertical de coneixements tradicionals entre generacions es va aturar majoritàriament fa més de mig segle, amb la qual cosa els coneixements es van perdre progressivament en la mesura que no formen part de l'imaginari col·lectiu de les generacions més joves i que les persones grans que encara són depositàries d'aquests coneixements van morint. Són coneixements que moren amb la desaparició de les persones grans que els mantenen en la memòria, i per tant no arriben a la societat (Verde et al., 2008).

En una societat en la qual les generacions que haurien de ser les transmissores de coneixements tradicionals no els han rebut dels seus progenitors, i per tant en la major part de casos no tenen ni tant sols consciència de l'existència de tals coneixements, resulta indispensable establir noves vies de transmissió dels coneixements tradicionals que vagin més enllà de la transmissió vertical o horitzontal

clàssiques. Només d'aquesta manera serà possible tornar a introduir els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat en l'imaginari col·lectiu de la societat, promoure la seva adaptació i evolució per tal que siguin útils per afrontar el dia a dia, i generalitzar-ne l'ús. Així, en un futur la roda de transmissió oral de coneixements tradicionals tornarà a girar i els mantindrà vius per a les generacions futures.

Les noves vies de transmissió de coneixements tradicionals poden ser múltiples, i, malgrat que no han d'excloure cap segment de la societat, han de ser especialment atractives per les generacions més joves. Són aquestes generacions les que tenen una major receptivitat vers noves idees i paradigmes, a diferència de les generacions adultes, més impermeables. Són també les generacions responsables de construir la societat del dia de demà, i amb tota probabilitat si assumeixen com a propis els coneixements tradicionals els adaptaran a les seves necessitats diàries i els transmetran amb normalitat a les generacions futures, ja que els hauran viscut amb normalitat des de la seva infància i joventut (Padullés, 2017b). Fer possible aquesta transmissió a la societat dels coneixements tradicionals documentats és un deure de tots els qui treballem en aquest camp, ja que no estem parlant d'altra cosa que de retornar a la societat uns coneixements que emanen i són propis de la societat en si mateixa.

Les noves vies de transmissió dels coneixements tradicionals són múltiples i variades, i en cap cas no han de ser considerades excloents sinó complementàries. Algunes experiències satisfactòries que serveixen d'exemple són l'edició de llibres divulgatius (Tardío et al., 2004; Garnatge et al., 2012), el desenvolupament de projectes de participació ciutadana per la documentació dels coneixements tradicionals (Bartrolí, 1989; CONECT-e, 2017), l'organització d'activitats ludico-formatives (Col·lectiu Eixarcolant, 2017a; El Trill, 2017), l'organització de jornades de transferència científico-tècnica (DARP & Col·lectiu Eixarcolant, 2017), l'elaboració d'articles de caire divulgatiu (Talavera-Roma, 2017), la creació de canals de You Tube (Climent, 2017), les aparicions en programes de radiotelevisió (Padullés, 2017a), l'ús de les xarxes socials (Eixarcolant, 2017), la conservació participativa de la biodiversitat cultivada a través d'escoles i particulars (Associació Agroecològica de Can Mercaderet, 2017), la transmissió directa de coneixements tradicionals de la mà de

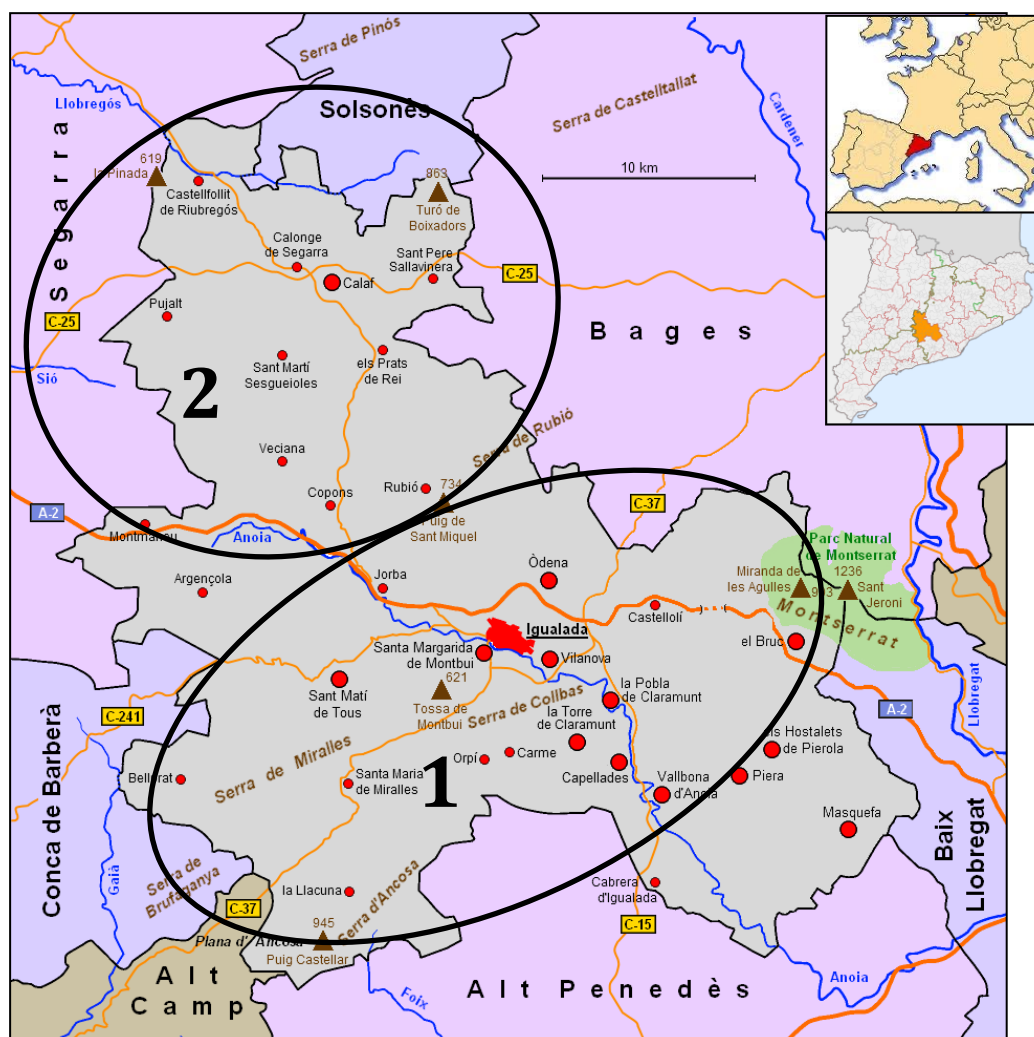
persones grans en xerrades i tallers (Col·lectiu Eixarcolant, 2017b), la incorporació dels aliments silvestres i les varietats agrícoles tradicionals en el sector de la restauració (Consell comarcal del Vallès Oriental, 2017), o el desenvolupament de tallers, xerrades, i sortides etnobotàniques diverses, entre d'altres propostes. Aquestes iniciatives s'han mostrat reeixides en l'objectiu de fer possible el retorn dels coneixements tradicionals a la societat, amb una audiència majoritàriament jove i familiar, constatant la possibilitat de fer efectiu aquest retorn. És necessari incidir en el binomi etnobiologia-educació per fer encara més efectiu aquest retorn (Pardo et al., 2014).

Àrea d'estudi: la comarca de l'Anoia (Conca d'Òdena i Alta Segarra)

La prospecció etnobotànica desenvolupada en aquesta primera part de la tesi s'ha centrat en l'àmbit administratiu de la comarca de l'Anoia (Barcelona-Catalunya), i més concretament en les dues unitats geogràfiques majoritàries de la comarca: la conca d'Òdena (municipis de Jorba, Sant Martí de Tous, Òdena, Igualada, Santa Margarida de Montbui, Vilanova del Camí, Carme, Orpí, La Pobla de Claramunt, la Torre de Claramunt, Capellades, i Castellolí) i l'Alta Segarra (municipis de Castellfollit de Riubregós, Calonge de Segarra, Sant Pere Sallavinera, Calaf, Pujalt, Sant Martí de Sesgueioles, Els Prats de Rei, Veciana, Copons, i Rubió). També s'han inclòs en l'estudi informants de la comarca del Bages (municipis de Castellfollit del Boix i Aguilar de Segarra) i de la Conca de Barberà (nucli de la Pobla de Carivenys, pertanyent al municipi de Santa Coloma de Queralt) però situats en zones relacionades amb les dues unitats geogràfiques estudiades. S'han cobert també els municipis de Montmaneu, Argençola, Bellprat, Santa Maria de Miralles i la Llacuna, que no s'inclouen amb claredat en cap de les dues unitats geogràfiques esmentades però que pertanyen administrativament a la comarca de l'Anoia.

La tercera unitat geogràfica de la comarca (formada pels municipis de Vallbona d'Anoia, Cabrera d'Anoia, Piera, Masquefa, i els Hostalets de Pierola) s'adscriu geogràficament al territori històric el Penedès, i no ha estat inclosa en el present recull ja que presenta unes característiques climàtiques, una activitat agrícola, una història i unes afinitats socioeconòmiques clarament diferenciades de les dues unitats

geogràfiques estudiades. El municipi del Bruc, pertanyent a la unitat geogràfica del Montserratí, tampoc ha estat inclòs en l'estudi.

Figura I1.1: Àrees geogràfiques estudiades: Conca d'Òdena (1) i zones de l'Alta Segarra que formen part de la comarca de l'Anoia (2). Font: elaboració pròpia a partir de Col·laboradors de Wikipedia, 2017.

L'àrea estudiada comprèn una superfície de 839,78 km², amb una població l'any 2016 de 89.224 habitants, que es tradueix en una densitat de població de 106,25 hab./km². La major part de la població es concentra a la Conca d'Òdena, essent els municipis d'Igualada, Vilanova del Camí i Santa Margarida de Montbui els més poblats. Aquests tres municipis, tot i representar només el 5,5 % del territori estudiat (46 km²) concentren el 68,4% de la població (61.007 habitants), amb una densitat de població de 1326,24 habitants/km². Aquestes dades mostren que la major part de l'àrea estudiada és eminentment rural i poc poblada, ja que si deixem de banda els tres municipis més poblats obtenim que la resta del territori (un 94,5% de la superfície

estudiada) presenta una densitat de població de només 35,55 habitants/km² (IDESCAT).

Les unitats geogràfiques estudiades formen part de la zona sud de la depressió central catalana, entrant en contacte a les zones est i sud amb el sistema prelitoral central, el qual les separa de la depressió del Penedès. En termes de relleu, s'alternen zones majoritàriament planes (part central de la Conca d'Òdena o l'altiplà de Calaf) amb zones dominades per petites serres, les quals assoleixen entre els 700 i 800 metres d'altitud i confereixen una gran heterogeneïtat al paisatge. La major part del territori es troba entre els 300 i els 800 metres d'altitud. Els materials geològics predominants són els calcaris, donant lloc a sòls argilosos; tot i que és també notable la presència de margues a la zona de la conca d'Òdena. El riu Anoia és el principal curs fluvial, però també cal destacar la importància de les aigües freàtiques, sobretot de l'aqüífer Carme-Capellades.

Climàticament, la zona es caracteritza per un clima mediterrani amb influència continental. Les precipitacions es concentren a la primavera i tardor, amb un important dèficit hídric estival i una precipitació mitjana anual de 611 l/m² a Òdena (METEOCAT). Cal destacar també la important presència de boires persistents a la zona de l'Alta Segarra durant l'hivern, que confereixen a aquesta àrea una continentalitat més marcada. A nivell tèrmic, els estius són càlids i els hiverns força suaus, tot i les glaçades freqüents (73 dies de glaçada de mitjana a Òdena, xifra que es veu clarament incrementada a la zona de l'Alta Segarra). A Òdena (Conca d'Òdena) la temperatura mitjana anual és de 13,9 °C, mentre que a Calaf (Alta Segarra) el valor descendeix fins als 12,2 °C (METEOCAT). La variabilitat climàtica interanual és molt important, amb una marcada incidència de fenòmens extrems com sequeres perllongades, onades de calor, pluges torrencials, pedregades, i fins i tot glaçades i nevades tardanes.

El paisatge de la zona és un clar exemple del mosaic agroforestal mediterrani forjat a partir de segles d'activitats humanes. Segons dades referents a la comarca de l'Anoia en conjunt, l'any 2015 un 60,1% del territori era forestal, un 32,6% agrícola, i un 6,9% urbà (IDESCAT). Les comunitats forestals es troben dominades per pi blanc (*Pinus halepensis*) i pinassa (*Pinus nigra* subsp. *salzmannii*), amb una també important presència d'alzina (*Quercus ilex*) i roure (*Quercus cerrifolia*). En el fons florístic hi

dominen les espècies de caràcter mediterrani, però les espècies de distribució eurosiberiana també són notables, principalment en fondalades i obacs. L'activitat agrícola es basa majoritàriament en els cultius extensius cerealístics de secà, tot i la presència encara significativa d'olivera, ametllers i vinya en determinats sectors. Aquests tres darrers cultius havien estat els majoritaris fins la transformació agrària dels anys 50-60, quan progressivament es van anar veient desplaçats pels cereals.

L'economia s'ha basat des del segle XIX en el sector industrial (tèxtil, adober i paperer), concentrat principalment a la zona de la Conca d'Òdena. Tanmateix, la crisi industrial dels anys 2000 va afectar greument el teixit industrial de la comarca, especialment el sector tèxtil. D'aleshores ençà la comarca de l'Anoia és un dels territoris catalans amb una major taxa d'atur (16,21% el març del 2017), especialment la zona de la Conca d'Òdena, amb un 18,5% d'atur el desembre del 2015 (en comparació amb el 14,5% enregistrat el mateix mes a la zona de l'Alta Segarra) (IDESCAT). L'any 2016 la principal activitat econòmica era el sector serveis, seguida de la indústria i la construcció, i per últim, i a molta distància, l'agricultura. L'any 2015, entre la conca d'Òdena i l'Alta Segarra hi havia tant sols 37 empreses agrícoles, que representaven només l'1,5% del total d'empreses del territori (Ajuntament d'Igualada, 2015). Cal destacar també el desplaçament que diàriament molts anoiencs realitzen vers l'Àrea Metropolitana de Barcelona per treballar, factor afavorit per unes majors oportunitats laborals, la proximitat territorial (60 km), i una bona comunicació viària per carretera.

Les característiques ambientals, socials, i econòmiques, i el fet de tractar-se d'un territori eminentment rural però molt proper a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, fan de les zones estudiades un entorn idoni per documentar el coneixement tradicional, adaptar-lo a la realitat actual, i emparar-lo com a base a partir de la qual fomentar el desenvolupament i gestió sostenibles del territori i dels seus valors ambientals, socials i culturals. Els projectes desenvolupats a la comarca de l'Anoia en el camp de l'etnobotànica (i aquells que de caràcter multidisciplinari que se'n derivin), poden servir de referència per a les moltes zones rurals de l'àmbit mediterrani que tenen unes realitats ambientals i socioeconòmiques similars, i comparteixen amb l'Anoia el fet d'estar situades geogràficament a prop de grans àrees metropolitanes.

Objectius generals de la Part I

L'**objectiu principal** d'aquesta part és documentar i caracteritzar els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia mitjançant la realització d'una prospecció etnobotànica completa, que permeti també la documentació i caracterització de la biodiversitat cultivada.

D'aquest objectiu principal en deriven els següents **objectius específics**:

- Establir una metodologia que permeti la realització de prospeccions etnobotàniques eficients en les properes dècades.
- Documentar, analitzar, i caracteritzar el coneixement tradicional de la vegetació espontània de la comarca de l'Anoia, i l'estat de conservació d'aquest coneixement.
- Crear la base teòrica que afavoreixi la conservació i recuperació per al dia a dia actual dels usos, espècies, i varietats documentades.
- Promoure la conservació i recuperació de les varietats agrícoles tradicionals a partir de la seva catalogació i del desenvolupament d'una metodologia que faciliti les tasques de prospecció.

Referències Introducció general de la Part I

- Ajuntament d'Igualada, 2015. Informe econòmic anual 2015. L'Anoia. Ajuntament d'Igualada. Igualada. 182 pp.
- Arribas, G., Avizanda, M., Comingo, C., 2011. Catàleg de varietats antigues de fruita i horta del Pallars Sobirà. Consell Comarcal del Pallars Sobirà. 76 pp.
- Associació Agroecològica de Can Mercaderet (3 de juliol del 2017). Guardià de llavors. Recuperat de: <http://ecomercaderet.cat/llavors/guardia-de-llavors.html>
- Barthel, S., Crumley, C., Svedin, U., 2013. Biocultural refugia: combating the erosion of diversity in landscapes of food production. *Ecology and Society*, 18 (4), 71.
- Bartrolí, M., 1989. La tradició remeiera a l'Anoia. Omnium Cultural. Igualada. 116 pp.
- Batlle, L., 1993. Plantes medicinals de la Segarra. Centre Municipal de Cultura de la Segarra. Consell Comarcal de la Segarra. Cervera, Lleida.
- Blondel, J., 2006. The design of Mediterranean landscapes: a millennial story of humans and ecological systems during the historic period. *Human Ecology* 34, 713-729.
- Calvet-Mir, L., 2011. Beyond food production Home gardens as biocultural conservation agents. A case study in Vall Fosca, Catalan Pyrenees, northeastern Spain. PhD Thesis. Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra, Barcelona.
- Calvet-Mir, L., Calvet-Mir, M., Molina, J.L., Reyes-García, V., 2012. Seed exchange as an agrobiodiversity conservation mechanism. A case study in Vall Fosca, Catalan Pyrenees, Iberian Peninsula. *Ecology and Society*, 17(1), 29.
- Cirujeda, A., Aibar, J., Zaragoza, C., 2011. Remarkable changes of weed species in Spanish cereal fields from 1976 to 2007. *Agronomy for Sustainable Development*, 31 (4), 675-688.
- Climent, D. (3 de juliol del 2017). Soses i sabó. L'aprofitament dels halòfits, de les plantes halòfiles, del riu Vinalopó (<https://www.youtube.com/watch?v=Fug0ifOUJe8>). Recuperat de: <https://www.youtube.com/user/DanielCliment/>
- Col·laboradors de Wikipedia, 2017. (29 d'abril del 2017). Anoia. Recuperat de: <https://ca.wikipedia.org/wiki/Anoia>

- Col·lectiu Eixarcolant, 2017a. 2a Jornada Gastronòmica de les Plantes Oblidades, 25 de Març del 2017. Igualada, Programa detallat. Col·lectiu Eixarcolant. 117 pp.
- Col·lectiu Eixarcolant, 2017b. (25 de març del 2017). Us escolto avis, teniu molt per explicar-me. En el si de la 2a Jornada Gastronòmica de les Plantes Oblidades, 25 de Març del 2017. Recuperat de: http://www.eixarcolant.cat/themes/demo/assets/docs/US_ESCOLTO_AVIS.pdf
- Colding, J., Elmqvist, T., Olsson, P., 2003. Living with disturbance: Building resilience in social-ecological systems. En: Berkes F, Colding J & Folke C (eds.). Navigating social-ecological systems: building resilience for complexity and change: 352-387. Cambridge University Press. Cambridge.
- CONNECT-e (3 de Juliol del 2017). CONNECT-e: Compartint el Coneixement Ecològic Tradicional. Recuperat de: www.conecte.es
- Consell Comarcal del Vallès Oriental (3 de Juliol del 2017). Bases d'adhesió a la campanya "6es Jornades gastronòmiques de tomàquets del Vallès" Recuperat de: <https://productesdelvalles.files.wordpress.com/2017/06/bases-6a-jornades-gastronc3b2miques-dels-tomc3a0quets-2017.pdf>
- DARP, 2017. Pla d'acció per la biodiversitat cultivada a Catalunya. Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural de la Generalitat de Catalunya. Direcció General d'Agricultura i Ramaderia. Subdirecció General d'Agricultura. Lleida. Juliol del 2013. 20 pp.
- De Aranzabal, I., Schmitz, M., Aguilera, P., Pineda, F., 2008. Modelling of landscape changes derived from the dynamics of socio-ecological systems. *Ecological Indicators*, 8(5), 672-685.
- DARP & Col·lectiu Eixarcolant. (25 de març del 2017). Com podem recuperar l'ús de les plantes silvestres i les varietats tradicionals oblidades? Igualada, 25 de març del 2017.. Recuperat de: http://www.ruralcat.net/c/document_library/get_file?uuid=e92aae4c-4ba1-49bb-a418-9d7558afb4b4&groupId=10136
- Eixarcolant (3 de juliol del 2017). In facebook (Fan Page). Recuperat de: <https://www.facebook.com/eixarcolant/>

- El Trill (3 de juliol del 2017). 7è Mercat de les espècies d'Argençola, 10 de juny del 2017. Recuperat de: <http://www.eltrill.org/mercat-deles-especies/>
- Font-Quer, P., 1961. *Plantas Medicinales. El Dioscòrides renovado*. Labor. Barcelona.
- Garnatje, T., Muntané, J., Parada, M., Rigat, M., Vallès J., 2012. *Plantes alimentàries del Pirineu català*. Farell. Sant Vicenç de Castellet, 159 pp.
- Gómez-Baggethun, E., Reyes-García, V., Olson, P., Montes, C., 2012. Traditional ecological knowledge and community resilience to environmental extremes: a case study in Doñana, SW Spain. *Global Environmental Change*, 22(3). 640-650.
- Gómez-Baggethun, E., Reyes-García V., 2013. Reinterpreting change in traditional ecological knowledge. *Human Ecology* 41 (4), 643-647.
- Gras, A., Brunés, M., D'Ambrosio, U., Gómez, C., Parada, M., Garnatje, T., Vallès, J., 2017. Global and local in folk plant knowledge: allochthonous plants in Catalan ethnobotany. Paper presented at the 58th anual meeting of the society for the economic botany, june 4-9, 2017, Bragança, Portugal.
- Institut d'Estadística de Catalunya, IDESCAT. Barcelona. (www.idescat.cat)
- Ley 42/2007, de 13 de diciembre, del Patrimonio Natural y de la Biodiversidad. Jefatura del Estado «BOE» núm. 299, de 14 de diciembre de 2007 Referencia: BOE-A-2007-21490. 116 p.
- Łuczaj, Ł., Pieroni, A., Tardío, J., Pardo-de-Santayana, M., Sõukand, R., Svanberg, I., Kalle, R., 2012. Wild food plant use in 21st century Europe: the disappearance of old traditions and the search for new cuisines involving wild edibles. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 81(4), 359-370.
- Maffi, L., 2005. Linguistic, cultural, and biological diversity. *Annual Review of Anthropology*, 34, 599-618.
- Menendez-Baceta, G., Aceituno-Mata, L., Tardío, J., Reyes-García, V., Pardo de Santayana, M., 2012. Wild edible plants traditionally gathered in Gorbeialdea (Biscay, Basque Country). *Genetic Resources and Crop Evolution*, 59(7), 1329-1347.
- Ogoye-Ndegwa, C., Aagaard-Hansen, J., 2003. Traditional gathering of wild vegetables among the Luo of Western Kenya—a nutritional anthropology project. *Ecology of Food and Nutrition*, 42, 69-89.

- Olsson, P., Folke, C., Berkes, F., 2004. Adaptive co-management for building resilience in social-ecological systems. *Environmental Management*, 34, 75-90.
- Padullés, E., 2017a. El senyor de los Bosques, RTVE. (<http://www.rtve.es/alicante/videos/aqui-la-tierra/aqui-tierra-esteve-senor-bosques/3736195/>). Recuperat de: <http://www.rtve.es/alicante/videos/aqui-la-tierra/>
- Padullés, E., 2017b. La recuperació de les plantes oblidades com a eina pedagògica. Presentació realitzada a la Jornada tècnica (PATT) "Com podem recuperar l'ús de les plantes silvestres i les varietats tradicionals oblidades?" de la 2a Jornada Gastronòmica de les Plantes Oblidades, 25 de març, Igualada.
- Pardo de Santayana, M., Morales, R., Aceituno-Mata, L., Molina, M., (editores), 2014. Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad. Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente. Madrid, 411.
- Plans, F., Rosés, L., 2013. Patrimoni agrari del baix Solsonès. L'hort. Associació l'Arada i Associació l'ERA. 228 pp.
- Puig, J., Fígols, C., 2014. Varietats locals de mongetes del Vallès Oriental. Consell Comarcal del Vallès Oriental. 48 pp.
- Raja D. 1995. Estudis etnobotànics a la comarca de la Segarra. Tesis de licenciatura. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona. Barcelona.
- Raja, D., Blanché, C., Vallès, J., 1997. Contribution to the knowledge of the pharmaceutical ethnobotany of La Segarra region (Catalonia, Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 57, 149-160.
- Reyes-García, V., Godoy, R., Vadez, V., Apaza, L., Byron, E., Huanca, T., Leonard, W., Pérez, E., Wilkie, D., 2003. Ethnobotanical Knowledge Shared Widely Among Tsimane' Amerindians, Bolivia. *Science*, 299, 1707.
- Richerzhagen, C., 2014. The Nagoya Protocol: Fragmentation or Consolidation?. *Resources*, 3(1), 135-151.
- Sánchez-Mata, M., Cabrera Loera, R., Morales, P., Fernández-Ruiz, V., Cámara, M., Díez Marqués, C., Pardo-de-Santayana, M., Tardío, J., 2011. Wild vegetables of the Mediterranean area as valuable sources of bioactive compounds. *Genetic Resources and Crop Evolution*, 59(3), 431-443.

- Servei meteorològic de Catalunya, METEOCAT. Generalitat de Catalunya. Departament de Territori i Sostenibilitat. Barcelona. (www.meteocat.com)
- Sisquella, M. 2009. 2a Fase de Prospecció dels fruiters de varietats antigues del Parc Natural del Cadí-Moixeró. Associació l'ERA. 39 pp.
- Sisquella, M. 2011. Prospecció de varietats antigues al PN del Cap de creus. Associació l'ERA. 55 pp.
- Sutherland., W.J., 2003. Parallel extinction risk and global distribution of languages and species. *Nature*, 423, 276-279.
- Talavera-Roma, M., 2017. Una amanida ... Però amb males herbes, si us plau. *Agrocultura*, 66, 19-24.
- Tardío, J., Pascual, H. and Morales, R., 2004. *Alimentos silvestres de Madrid*. Madrid: La Librería. 246 pp.
- Vallès, J., 2007. La recerca en etnobotànica a Catalunya: objectius, mètodes, zones estudiades i alguns resultats i comentaris generals. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Barcelona. 10 pp.
- Verde, A., Benlloch, V., Fajardo, J., 2008. Identidad castellano-manchega. La etnobiología en las aulas. *Idea Castilla-La Mancha*, 6, 333-339.
- Verde, A., Fajardo, J., Rivera, D., Obón, C., Valdés, A., Cebrián, F., 2011. Patrimonio etnobotánico: elenco de especies de interés etnobotánico, usos tradicionales y elementos asociados (arquitectura, gastronomía, industrias artesanales, folclore). En: Hernández Bermejo E & Herranz JM (eds.). *Protección de la diversidad vegetal y de los recursos fitogenéticos de Castilla La-Mancha*: 73-101. Instituto de Estudios Albacetenses. Albacete.
- Vinyals, N. 2013. 2ª. Prospecció de varietats hortícoles de la plana de Vic i el Lluçanès. Associació l'ERA. 139 pp.
- Xarxa Catalana de Graners. (30 de juny del 2017). Xarxa Catalana de Graners, preservant la biodiversitat. Recuperat de: <https://graners.wordpress.com/>

Capítol 1

**Diagnosi general dels coneixements
tradicionals relatius a la biodiversitat
vegetal de la comarca de l'Anoia**

Capítol 1

Diagnosi general dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat vegetal de la comarca de l'Anoia

INTRODUCCIÓ

En les darreres dècades s'han dut a terme nombroses prospeccions etnobotàniques arreu del territori català i peninsular (Pardo et al., 2014: 381), però són clarament majoritàries les àrees sense estudiar o bé on tant sols s'han realitzat prospeccions encaminades a documentar un determinat grup de coneixements tradicionals, sobretot corresponents al camp de l'etnofarmacologia (Raja et al., 1997; Agelet, 1999; Bonet et al., 1999; Bonet & Vallès, 2003; Muntané, 2005; Muriel, 2005; Neves et al., 2009; Benítez et al., 2010; Caveró et al., 2011; Menendez-Baceta et al., 2014). Alhora, la major part dels estudis desenvolupats, i els més exhaustius, incloent totes les tesis doctorals recents excepte tres (Pellicer, 2004; Parada, 2008; Martín – Alvarado, 2010) s'han centrat en espais naturals protegits i en zones remotes i poc poblades (Valdés, 1984; Muntané, 1991; Galan, 1993; Martínez – Lirola, 1993; Faragua, 1994; Blanco, 1995; Gil – Pinilla, 1995; Mesa, 1996; Agelet, 1999; Fernández – Ocaña, 2000; Bonet, 2001; Verde, 2002; Casado Ponce, 2003; Ortuño, 2003; Pardo de Santayana, 2003; San Miguel, 2004; Blanco – Salas, 2005; Munatné, 2005; Muriel, 2005; Penco, 2005; Rigat, 2005; García – Giménez 2007; Gregori, 2007; Fajardo, 2008; Latorre, 2008; Vallejo, 2008; Benítez – Cruz, 2009; Aceituno – Mata, 2010; Carvalho, 2010; Anlló – Navieras, 2011; Tendero, 2012; Viteri, 2012; Menéndez – Bacet, 2015; Segarra – Durá, 2016). Així, s'ha assumit com a vàlid el postulat que en els indrets més allunyats de la societat urbana i de l'estil de vida modern és on s'haurien conservat un major nombre de coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat (Marsans, 1885; Pardo et al., 2014).

En conseqüència, les àrees interiors de Catalunya entorn la depressió de l'Ebre, la Catalunya central, i les zones litorals i prelitorals properes a l'àrea metropolitana de Barcelona han estat fins a dia d'avui clarament oblidades pels etnobotànics del país. Tanmateix cal destacar l'excepció de Gallecs i la Vall del Tenes, al Vallès oriental (Bonet 1991, 1993; Bonet et al., 1992, 2008, 2010, 2011; Llavors Orientals, 2017), mentre que en la resta d'aquests territoris s'hi han dut a terme, en els millors casos, prospeccions parcials i poc completes (Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Vall, 2011; Anòia, Bartrolí, 1989; la Segarra, Batlle, 1993, Raja, 1995; Raja et al., 1997; la Conca de Barberà, Masalles, 1980; el Baix Llobregat, Marin, 2017). En comarques com l'Urgell, el Pla d'Urgell, la Noguera, el Segrià, l'Alt Camp, el Baix Camp, el Tarragonès, l'Alt Penedès, el Baix Penedès, el Garraf, el Bages, el Barcelonès, el Vallès Occidental, o el Maresme no es té constància d'estudis etnobotànics que hagin donat lloc a material publicat.

Resulta paradoxal que l'etnobotànica, una ciència dedicada precisament a l'estudi de com les comunitats locals utilitzen les plantes (silvestres i cultivades) de l'entorn en el qual viuen per satisfer les seves necessitats diàries (Pardo et al., 2014), s'hagi desenvolupat especialment en els indrets més despoblats i recòndits del país. La pròpia definició del terme indica que els indrets més favorables per a la prospecció etnobotànica haurien de ser els més poblats i amb una major incidència de les activitats locals en la conformació dels paisatges. És cert que en les grans àrees urbanes la relació dels seus habitants amb l'entorn natural proper és molt baixa (Devesa et al., 2004), i cal abordar l'etnobotànica des de la perspectiva urbana i a través de fenòmens com per exemple el comerç i la transculturalització (d'Ambrosio et al., 2014). Però la major part de les àrees interiors del país entorn la depressió de l'Ebre, la Catalunya central, i les zones litorals i prelitorals properes a l'àrea metropolitana són encara eminentment rurals, amb una influència mil·lenària de les activitats locals en la conformació dels socio-ecosistemes característics d'aquests territoris, i per tant a priori perfectes per a la prospecció etnobotànica d'acord amb el significat del propi mot.

Fins ara s'ha acceptat com a certa la hipòtesi que en aquests territoris urbans i periurbans, degut a la facilitat d'accés a la vida moderna i a les zones urbanes, s'hi ha produït una major erosió dels coneixements tradicionals que en zones més remotes (Pardo et al., 2014). Malgrat tot, no s'ha tingut en consideració el fet que, si bé

escollint una mostra poblacional a l'atzar la hipòtesis es compleix (Martín – Alvarado, 2010), el fet de tractar-se de territoris amb una major densitat de població també pot haver propiciat que el nombre absolut de membres de la comunitat que conservin encara un bon nombre de coneixements tradicionals relatiu a la biodiversitat sigui tant o més elevat que en zones molt més despoblades i remotes. Alhora, també és plausible que la major densitat de població hagi afavorit la pervivència dels coneixements tradicionals gràcies a les facilitats per trobar altres membres de la comunitat interessats en compartir aquests coneixements tradicionals i emprar-los en les activitats diàries. Finalment, els fenòmens migratoris que han afectat intensament aquests territoris des de mitjans del segle XX (Riquer & Culla, 1989) també han pogut contribuir a enriquir els coneixements tradicionals de les comunitats que hi habiten.

Davant d'aquest escenari es pot considerar imprescindible dur a terme prospeccions etnobotàniques en països subdesenvolupats i en àrees rurals remotes dels països desenvolupats; però també cal considerar imprescindible dur a terme prospeccions etnobotàniques en zones rurals plenament connectades a la vida urbana i properes a les grans metròpolis dels països desenvolupats. Resulta interessant per l'interès intrínsec que suposa sempre la documentació i recuperació de coneixements tradicionals, però sobretot perquè aquestes àrees rurals (que anomenarem periurbanes) i les activitats tradicionals que s'hi desenvolupen són les que es veuen més amenaçades per la pressió urbana. Alhora, i no menys important, aquestes zones periurbanes són les més accessibles per la població urbana, i per tant els indrets on es poden re-establir amb major facilitat els vincles entre la societat urbana i l'entorn natural que s'estén més enllà de la ciutat. La recuperació dels coneixements tradicionals contribuirà a evidenciar la singularitat d'aquestes àrees i a la seva revalorització, tant en el si de la comunitat local (Pardo de Santayana, 2003), com als ulls de la població urbana adjacent, fomentant el desenvolupament d'activitats econòmiques (sector primari i turisme) sustentades precisament en els coneixements tradicionals del territori. Al seu torn, si els visitants urbans són conscients del paper clau de les activitats tradicionals en el manteniment de paisatges culturals amb elevat valor recreatiu i en la producció d'aliments de qualitat, valoraran

i respectaran molt més la comunitat local de les àrees rurals periurbanes i les seves activitats tradicionals (Schaich et al., 2010; Egea-Fernández & Egea Sánchez, 2013)

L'**objectiu general** d'aquest capítol és determinar l'interès etnobotànic d'una zona rural periurbana com l'Anoia a través de la diagnosi general i la caracterització dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat. D'aquest objectiu general en deriven els següents **objectius específics**:

1. Caracteritzar els coneixements tradicionals de la zona estudiada i determinar-ne la riquesa i distribució (temàtica i territorial)
2. Conèixer la prevalença, i risc de desaparició, dels coneixements tradicionals en l'àrea estudiada.
3. Determinar l'interès etnobotànic de l'àrea estudiada en comparació amb altres territoris catalans estudiats, i el grau de similitud que presenten els principals coneixements tradicionals documentats amb altres territoris catalans.
4. Determinar el grau de prospecció assolit en l'àrea estudiada.

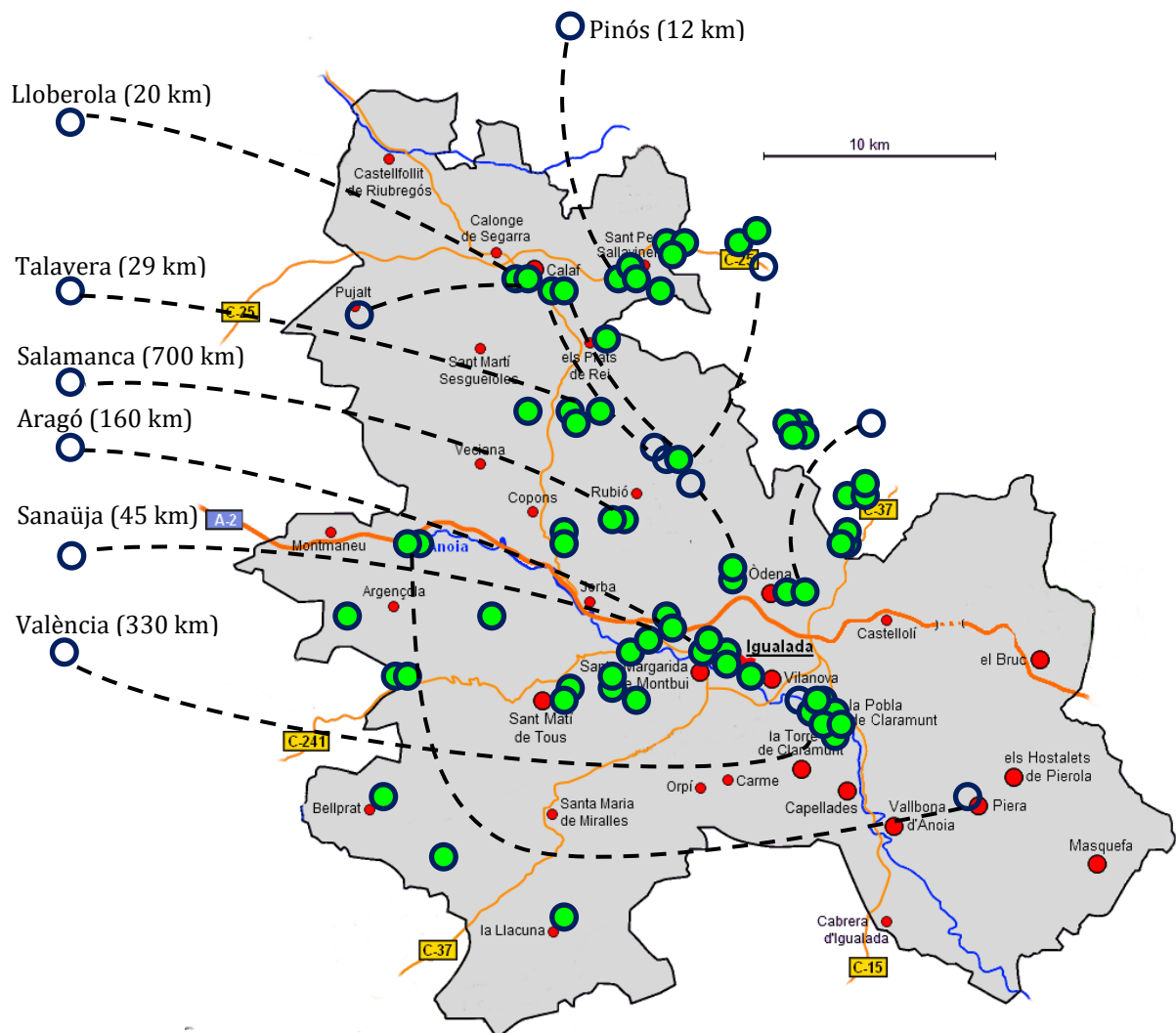
MATERIAL I MÈTODES

Obtenció dels coneixements tradicionals

Les dades emprades en l'elaboració d'aquest capítol han estat obtingudes a partir dels informants que han participat en la prospecció etnobotànica realitzada a la comarca de l'Anoia (àrees geogràfiques de la Conca d'Òdena i de l'Alta Segarra) entre els anys 2014 i 2017. L'objectiu era recollir coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat vegetal silvestre i cultivada, incloent informació sobre les varietats agrícoles tradicionals i els coneixements tradicionals associats. En total s'han utilitzat dades de 67 informants agrupats en 44 unitats familiars, dels quals s'ha recollit informació de tots els àmbits dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat.

Distribució territorial dels informants

Els informants s'han distribuït de forma tant equitativa com ha estat possible al llarg del territori estudiat, però sense que això hagi anat en detriment dels criteris de selecció definits a l'hora d'escollir els informants. Tots els informants participants en l'estudi han estat acreditats per terceres persones com a experts en matèria de coneixements tradicionals. Si que s'ha prestat especial atenció en dur a terme un esforç de prospecció equivalent en les dues unitats geogràfiques estudiades, amb 31

Figura 1.1. Mapa de distribució geogràfica dels informants. Els cercles amb l'interior verd indiquen la residència post matrimonial, i per tant l'indret on s'han dut a terme les trobades amb els informants. Els cercles buits indiquen els punts de naixement dels informants per aquells casos en que hi ha hagut un desplaçament rellevant entre l'indret de naixement i l'indret de residència post-matrimonial. La mobilitat entre ambdós punts queda reflectida mitjançant les línies discontinues.

informants de 21 unitats familiars corresponents a la Conca d'Òdena i 33 informants de 20 unitats familiars corresponents a l'Alta Segarra (figura 1.1). Tres informants de tres unitats familiars no es poden adscriure clarament en cap de les dues unitats geogràfiques anteriors ja que es troben en zones de transició entre la Conca d'Òdena, l'Alta Segarra, la Conca de Barberà, i el Penedès.

Dins de cadascuna de les unitats geogràfiques, donada la poca extensió que presenten i la mobilitat dels informants al llarg de tota la unitat, s'ha prioritzat la selecció d'informants clau més que no pas distribuir-los de forma més equitativa a l'interior de l'àrea geogràfica. Alhora, s'ha tingut en compte la mobilitat dels informants al llarg de la seva vida, parant especial atenció al canvi de residència fruit del matrimoni i a les migracions de llarga distància (vegeu al capítol 2 més informació relativa als criteris de selecció i caracterització dels informants).

Investigadors encarregats de l'obtenció dels coneixements tradicionals

Guanyar-se la confiança dels informants resulta crucial perquè aquests transmetin, sense filtres, els coneixements tradicionals que atresoren. Tot i tractar-se d'un fet crucial, no existeixen uns criteris clars que defineixin les característiques que haurien de complir els investigadors que realitzin prospeccions etnobotàniques, en contraposició al gran consens existent sobre com interaccionar amb els informants, amb l'edició fins i tot de material divulgatiu (Sabaté et al., 2008). En general es recomana que en les trobades amb informants hi participin dos investigadors, per tal de minimitzar la influència de l'investigador en la informació obtinguda i per fer més fluïda la conversa. Resulta també crucial que els investigadors tinguin un bon coneixement de l'àrea estudiada, de la seva història recent, de les seves tradicions i festivitats, i de les activitats tradicionals principals. Tenir coneixences en comú és bàsic per teixir complicitats amb els informants, de tal forma que puguin ubicar i referenciar els investigadors amb facilitat, la qual cosa farà possible conversar amb naturalitat sobre aspectes del quotidià.

Per últim, i estretament relacionat amb els dos aspectes anteriors, és imprescindible que els informants puguin ubicar territorialment els investigadors en l'àrea geogràfica estudiada. Els informants han de percebre els investigadors com a

membres de la comunitat que coneixen i posen en pràctica en el dia a dia els coneixements tradicionals pels quals demanen informació, i que treballen per posar en valor i difondre de nou aquests coneixements. És un aspecte clau per poder tenir un tracte d'igual a igual amb els informants, evitar ser percebuts com estranys, i anular la tendència dels informants a pensar que des del binomi ciutat – universitat es vol documentar coneixements tradicionals més com a curiositats folklòriques que no pas per un interès real en la temàtica, tal i com nombrosos informants ens han confessat al llarg de l'estudi. En el nostre cas, ser percebuts com a membres de ple dret de la comunitat ha estat especialment clau a l'hora de guanyar-nos la confiança de les informants femenines, i evitar el rebuig observat en altres estudis d'informants femenines vers investigadors masculins (Tuttolomondo et al, 2017)

Els investigadors encarregats de realitzar la recopilació d'informació en la prospecció etnobotànica de la comarca de l'Anoia hem estat en Marc Talavera Roma (Igualada, 1988), autor de la present tesi doctoral, i l'Adrià Solé Cantero (Igualada, 1988) en el marc del seu treball de final de màster (Solé-Cantero, 2014). A banda de l'activitat investigadora en l'àmbit universitari, ambdós estem estretament vinculats al teixit associatiu de la comarca de l'Anoia i també al seu entorn rural. Disposem d'una explotació agrícola ecològica, titularitat de l'Adrià, situada al terme municipal de Santa Margarida de Montbui, on s'han dut a terme els experiments de cultiu de la segona part de la present tesi doctoral. És també l'indret on hi ha ubicat el banc de germoplasma de les espècies i varietats documentades. L'Adrià desenvolupa la seva activitat professional com a jove agricultor, i és alhora el principal impulsor de l'Associació Agroecològica de Can Mercaderet (www.ecomercaderet.cat), dedicada a la conservació i promoció de la biodiversitat cultivada; i jo mateix sóc el principal impulsor de l'entitat Col·lectiu Eixarcolant, que treballa amb l'objectiu de documentar, recuperar, i adaptar a la realitat actual els coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat com a eina per la transformació del model agroalimentari vers un sistema més sostenible, organitzant entre d'altres activitats la Jornada Gastronòmica de les Plantes Oblidades (www.eixarcolant.cat). Creiem importat posar de relleu aquestes característiques, ja que considerem que han estat claus a l'hora de dur a terme una prospecció etnobotànica eficient donada la influència manifesta de l'investigador en la quantitat i qualitat de la informació obtinguda (Bussmann, 2017)

Obtenció de coneixements tradicionals: entrevista semiestructurada, observació participativa i recollida de material vegetal

El primer contacte amb els informants s'ha establert després de la recomanació per part de tercers, o a partir de la coneixença directa dels informants prèvia a l'inici d'aquest estudi. La primera trobada s'ha dut a terme, sempre que ha estat possible, en l'indret en el qual l'informant acostuma a desenvolupar, o desenvolupava, les activitats tradicionals sobre les quals versarà la conversa, i sempre que hi ha hagut la possibilitat s'ha acompanyat d'una petita passejada pels voltants de l'hort o de la casa.

Inicialment, per tal d'obtenir informació s'ha seguit el mètode de l'entrevista semiestructurada, plantejada als informants com una conversa oberta que els investigadors tractàvem de conduir vers les diferents temàtiques d'interès. S'ha evitat, en la mesura que ha estat possible, fer preguntes directes sobre un aspecte concret amb resposta binària (si / no) i sobre el nom d'una determinada espècie o varietat, ja que aquests fets podrien condicionar la resposta dels informants, cohibir-los, i limitar-ne l'expressivitat (Agelet & Vallès, 2001). També s'ha evitat corregir als informants en cas d'error, permetent la lliure explicació i argumentació de la temàtica tractada en cada moment. Les principals temàtiques abordades han estat les següents: espècies silvestres usades en alimentació humana, espècies silvestres usades per alimentació animal, espècies silvestres utilitzades per usos medicinals o veterinaris, altres remeis, altres usos de les espècies silvestres, pràctiques agrícoles tradicionals, horta, cereals, llegums, farratges, vinya, arbres fruiters, receptes, conserves, licors, bestiar, jocs, llunari, animals salvatges, apicultura, aprofitaments forestals i cistelleria.

A més a més, s'ha recollit informació relativa a la història de vida dels informants i a diferents aspectes demogràfics i socioeconòmics. Aquesta informació s'ha obtingut a partir de la lliure exposició per part dels informants i en aquest cas també a partir de preguntes específiques quan ha estat pertinent. D'aquesta manera s'ha obtingut el nom dels informants, l'any i indret de naixement, la residència prematrimonial, la residència postmatrimonial, la població de referència en ambdós períodes, l'existència de progenitors experts en matèria de plantes remeieres, l'activitat laboral principal dels progenitors, l'activitat laboral principal dels

informants abans i després del matrimoni, l'existència de descendència i la seva activitat laboral, el manteniment d'activitats d'agricultura tradicional per l'autoconsum o amb finalitats comercials, i la capacitat d'accés a la medicina moderna durant el període de joventut. Alhora, a partir de la coneixença dels informants, la pròpia observació, i les informacions que ens han transmès, hem pogut definir les afinitats dels informants per l'agricultura moderna i tradicional, les afinitats per l'estil de vida modern i tradicional, l'estima vers l'entorn rural, l'estat de salut a nivell físic i memorístic, el tipus de record de la guerra civil i la postguerra, les característiques de l'habitatge familiar, i la forma de vestir. Totes aquestes variables han estat de gran utilitat per contextualitzar i caracteritzar els informants (vegeu capítol 2).

En alguns casos s'han tractat totes les temàtiques en la primera trobada, però en la majoria han calgut diferents trobades per abordar-les totes, fet que també beneficia l'obtenció d'una major quantitat d'informació (Parada, 2008). En tots els casos la informació ha estat enregistrada (generalment en arxius de vídeo, tot i que en alguns casos tant sols ha estat possible obtenir arxius d'àudio) i posteriorment transcrita, analitzada, i incorporada a la base de dades. Un cop dut a terme aquest procés s'han tornat a produir trobades amb els informants per tal de completar aquells aspectes que no havien estat tractats i per resoldre els dubtes apareguts en el moment d'analitzar i interpretar la informació obtinguda. El contacte amb els informants, iniciat entre el 2014 i el 2015, se segueix mantenint viu a dia d'avui, exceptuant els casos en que se n'ha produït la defunció. La transcripció de la informació obtinguda a partir de cadascuna de les unitats familiars es pot consultar a l'Annex general de la primera part de la tesi doctoral.

L'obtenció d'informació mitjançant entrevistes semiestructurades ha estat completada en molts casos mitjançant processos d'observació participativa que ens han permès acompanyar els informants en la realització d'algunes de les activitats tradicionals documentades i ser-ne partícips.

Finalment, s'han recollit llavors o elements de multiplicació vegetativa de les espècies i varietats tradicionals cultivades de les quals disposaven els informants, i també de bona part de les espècies silvestres documentades. Aquest material ha estat reproduït i incorporat al banc de germoplasma de l'Associació Agroecològica de Can

Mercaderet i del Col·lectiu Eixarcolant, entitats membres de les Xarxa de Graners de Catalunya i de la Red de Semillas.

Identificació de les espècies

Les espècies i varietats citades han estat majoritàriament identificades *in situ* amb la presència dels informants. En els casos en que això no ha estat possible, s'ha proporcionat una mostra de material vegetal a l'informant per tal que l'identifiqués, acompanyant-la en alguns casos d'imatges i il·lustracions per tal de facilitar el procés i incrementar-ne la fiabilitat. Per totes les espècies identificades *in situ* se n'han obtingut imatges. La classificació taxonòmica de les espècies s'ha dut a terme emprant com a obra de referència la Flora Manual dels Països Catalans (Bolòs et al., 2005). S'han pogut identificar taxonòmicament fins al nivell d'espècie o subespècie tots els noms populars aportats pels informants excepte en set ocasions, pels quals només en coneixem el nom popular (Cul de ruc, Fulla del cremat, Herba dels arístols, Herba llarga, Herba pedrera, Herba de Sant Antoni, Naps d'en Guerra) i els seus usos tradicionals. La impossibilitat d'identificació taxonòmica es deu a l'absència d'exemplars per a l'observació *in situ* i a unes descripcions de l'espècie per part dels informants poc definitòries.

Els criteris emprats a l'hora de definir els límits de les varietats agrícoles tradicionals s'exposen àmpliament en el capítol 8 de la tesi doctoral, ja que la impossibilitat d'observar la major part de les varietats descrites i l'absència d'una obra de referència que faciliti la seva identificació fan que el procediment seguit sigui significativament diferent de l'emprat per la identificació a nivell d'espècie.

Analisi de dades

A partir de la informació continguda en la Base de dades dels Coneixements Tradicionals Relatius a la Biodiversitat de la Comarca de l'Anoia, i de les dades demogràfiques i socioeconòmiques dels informants, s'han obtingut les magnituds generals dels coneixements tradicionals documentats.

S'ha calculat l'IUC – Índex d'Utilització Respecte les Citacions (Muntané, 1991, millorat per Parada, 1997; Bonet et al., 1999), que calcula, del percentatge d'espècies citades pels informants, quantes es mantenen encara en ús. La metodologia emprada per calcular aquest índex en els diferents estudis on s'ha emprat no és clara, ja que degut a la indefinició podria ser entès i calculat de tres formes diferents:

- a) Del total d'espècies citades per cada informant, calcular quin percentatge es mantenen en ús. A partir de la mitjana dels valors obtinguts per tots els informants s'obtindria l'IUC de l'estudi, que en aquest cas mostraria el percentatge de les espècies citades que de mitjana un informant segueix utilitzant.
- b) Com a modificació de l'anterior, considerant tota la informació de la base de dades en conjunt. És a dir, de totes les citacions de les espècies documentades, quin percentatge es manté encara vigent. En aquest cas el valor obtingut seria molt similar al *Prevalence Value* (PV).
- c) Del total d'espècies citades pel conjunt dels informants, quin percentatge segueixen sent utilitzades per almenys algun dels informants, i per tant es mantenen en ús. En aquest cas el valor obtingut és clarament dependent del nombre d'informants de l'estudi, ja que (almenys fins que no s'assoleixi el LMP, vegeu discussió) la xifra del IUC tendirà a incrementar degut a l'acumulació de citacions referents a les espècies més freqüents, que probablement seran utilitzades per almenys algun dels informants que les citen.

Considerarem que el criteri emprat en estudis precedents ha estat el darrer, ja que és el proposat pel seu creador (Muntané, 1991). Per tal d'evitar les incerteses en la utilització d'aquest índex i la seva interpretació proposem, i així ho hem aplicat en aquest treball, la utilització de l'IUC segons el darrer criteri exposat. Per tant, l'IUC indicarà, del total d'espècies documentades en la prospecció etnobotànica, quin percentatge segueixen sent emprades per almenys un dels informants. Aquest valor ha d'anar complementat per un altre índex, el *Prevalence Value* (PV) (anotat en alguns treballs com a *Prevalence Ratio* – PR, Menendez – Baceta et al., 2014), que indica de totes les citacions d'ús registrades en el conjunt de la prospecció etnobotànica quin percentatge segueixen sent utilitzades encara pels informants. A diferència de l'IUC, el PV és independent del nombre d'informants participants en l'estudi. D'aquesta manera l'IUC informa de les espècies que almenys algun informant segueix emprant, i el PV informa de quin percentatge del total d'informació documentada es manté encara vigent. Cal posar de relleu la diferència existent en el

significat d'ambdós indicadors i l'interès d'incorporar-los tots dos en l'anàlisi quantitativa de la informació obtinguda en els estudis etnobotànics.

Aquests descriptors s'han calculat pel conjunt de l'àrea estudiada, i també per cadascuna de les unitats geogràfiques compreses en el si de l'àrea total (Conca d'Òdena, Alta Segarra, Zones de transició).

Pel conjunt de l'àrea estudiada, i prenent en consideració només les espècies silvestres, hem calculat també l'Índex d'Etnobotanicitat (Portères, 1970), a partir del qual s'obté una estimació del percentatge de la flora del territori que és utilitzada tradicionalment per la població local. El fons florístic de l'àrea estudiada s'ha calculat a partir de les espècies citades en els UTM 10 x 10 CG72, CG71, CG81, GC7, GC8, GF89 del Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya (Font, 2017)

Tradicionalment, en els estudis etnobotànics s'ha considerat com a vàlida aquella informació citada per almenys tres informants independents (Le Grand & Wondergem, 1987; Johns et al., 1990). També s'ha emprat com estimador del grau de confiança de la informació obtinguda l'Informant Consensus Factor (Trotter & Logan, 1996), que indica el grau de coincidència entre la informació aportada pels diferents informants. Tanmateix, i tal i com ja s'ha apuntat en treballs més recents (Parada, 2008), la gran fragmentació que existeix en les societats occidentals pel que fa a la pervivència dels coneixements tradicionals, que majoritàriament es mantenen en un grup molt reduït d'informants d'edat avançada, invalida la utilització d'aquests criteris per donar validesa als coneixements tradicionals documentats. En el context actual, els coneixements transmesos només per un informant no poden ser invalidats tant sols per aquest fet, sinó que més aviat han de ser entesos com a coneixements que fa dècades probablement es trobaven àmpliament estesos en el si de la comunitat, però que han anat desapareixent, quedant-ne només el testimoni en persones molt específiques. En conseqüència, en el present estudi no emprarem cap dels dos criteris per atorgar validesa a la informació documentada, sinó que la informació serà validada mitjançant el criteri expert de l'investigador i gràcies a la resolució amb els informants de tots els dubtes o incerteses que sorgeixin a l'hora d'analitzar les dades. Estimem que aquest mètode és molt més fiable i adequat d'acord amb l'estat actual dels coneixements tradicionals en les societats occidentals.

Els descriptors i índexs calculats en el present estudi han estat comparats amb els valors obtinguts en estudis desenvolupats en altres territoris catalans. Mitjançant el software d'anàlisi estadística Statgraphics Centurion XVII s'ha obtingut la funció que relaciona els valors de les variables nombre total d'espècies, nombre total d'espècies amb ús medicinal, nombre total d'espècies / n^o informants, i nombre d'espècies medicinals / n^o informants dels diferents estudis, amb el nombre d'informants participants en l'estudi.

L'anàlisi s'ha repetit per a les variables nombre total d'espècies, nombre total d'espècies i varietats cultivades, nombre total d'espècies / n^o informants, i nombre d'espècies i varietats cultivades / n^o informants, però utilitzant en aquest cas valors corresponents a l'estudi entobotànic de la comarca de l'Anoia. S'han emprat els valors obtinguts globalment, i també els obtinguts en cadascun dels grups d'edat, i en cadascuna de les unitats geogràfiques establertes, la qual cosa ha permès conèixer la relació existent per a la comarca de l'Anoia entre les diferents variables i el nombre d'informants estudiats. Serà una eina que permetrà determinar quin és el grau de prospecció assolit en l'àrea estudiada i si seria recomanable seguir prospectant-lo. Les dades s'han emprat un cop constatat que per a les variables resposta considerades (nombre d'espècies i nombre de varietats) no existien diferències estadísticament significatives amb un nivell de confiança del 95% ni entre els grups d'edat, ni entre les unitats geogràfiques.

Es mostren també les 20 espècies silvestres i les 20 espècies cultivades per les quals s'han obtingut un major nombre de citacions d'ús. Per cadascuna d'aquestes espècies s'ha calculat el percentatge d'informants que la citen, el nombre de citacions d'ús (UR, *use reports*) obtingudes en cadascuna de les cinc grans categories d'usos, i el *Prevalence Value* dels seus usos. Per les espècies cultivades, a més s'ha calculat el nombre de varietats documentades i el percentatge d'aquestes varietats que encara es conserven.

Finalment, s'ha calculat el nombre d'espècies i varietats documentades que són citades per un determinat percentatge dels informants, per tal de conèixer com es distribueix la informació entre aquests.

RESULTATS

En el conjunt de l'àrea estudiada hem obtingut un total de 8.522 cites d'ús, repartides entre usos alimentaris humans (3.908), usos medicinals (2.060), usos alimentaris animals (1.433), usos veterinaris (95), i altres usos (1.026). Aquesta informació correspon a 306 espècies i subespècies vegetals, de les quals 182 són silvestres i 124 cultivades. En el cas de les cultivades, si tenim en compte també les varietats la xifra d'espècies i varietats cultivades documentades ascendeix a 581. Cal tenir en compte també les 15 espècies animals emprades tradicionalment, a les quals corresponen 182 de les cites d'ús obtingudes. Aquestes xifres no inclouen aquelles espècies que no eren ni cultivades ni recollides en territori català, sinó que arribaven mitjançant el comerç internacional, però sí que han estat mantingudes a la base de dades. En són exemples el cafè, l'anís estrellat, la canyella o el boldo (*Pneumus boldus*).

El nombre d'espècies emprades en cadascuna de les grans categories d'ús es mostra a la Taula 1.1, juntament amb els valors de Prevalnce Value i IUC (Muntané, 1991; Parada, 1997), mentre que a la Taula 1.2 es mostren els resultats obtinguts en cadascuna de les unitats geogràfiques que inclou l'àrea estudiada (Conca d'Òdena, Alta Segarra, i Zones de Transició).

Taula 1.1. Dades generals de la prospecció etnobotànica a la Comarca de l'Anoia

Període ^a	Sup ^b	Inf ^c	Naix ^d	TOT ^e	AH ^f	M ^g	AA ^h	V ⁱ	ALT ^j	PV ^k	IUC ^l	IE ^m
2014 - 2017	792	67	1932	306	147	155	78	23	151	25,85	56,5	18,7

^a Període en el qual s'ha realitzat la prospecció etnobotànica.

^b Superfície de l'àrea estudiada (km²)

^c Nombre d'informants participants.

^d Any de naixement mitjà dels informants.

^e Total d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, de les quals s'han documentat usos tradicionals.

^f Espècies i subespècies emprades en alimentació humana.

^g Espècies i subespècies emprades amb finalitats medicinals.

^h Espècies i subespècies emprades en alimentació animal.

ⁱ Espècies i subespècies emprades en veterinària.

^j Espècies i subespècies amb "altres usos".

^k Prevalence value, expressat en tant per cent.

^l Índex d'utilització respecte les citacions, expressat en tant per cent.

^m Índex d'etobotanicitat, expressat en tant per cent.

La Taula 1.3 permet dur a terme una comparació entre les dades generals i els valors d'alguns índexs d'etnobotànica quantitativa obtinguts en aquest estudi, i els obtinguts en d'altres prospeccions etnbotàniques realitzades en territori català durant les darreres dues dècades. És a partir d'aquesta informació que s'han elaborat les figures 1.2 – 1.5, on es mostra, en base als principals estudis entobotànics duts a terme recentment a Catalunya, quina és la relació existent entre el nombre d'informants i la informació obtinguda (tant en termes generals com a nivell d'informant). La determinació de la funció que millor relaciona la informació obtinguda i el nombre d'informants és cabdal per poder realitzar una comparació realista entre els diferents estudis etnobotànics, tenint en compte que el nombre d'informants és molt variable i que la relació entre la informació obtinguda i el nombre d'informants no és lineal, tal i com es corrobora en les figures 1.2 – 1.5.

Taula 1.2.

Dades generals obtingudes en cadascuna de les unitats geogràfiques estudiades

UG ^a	Sup ^b	Hab ^c	Inf ^d	Naix ^e	UR ^f	TOT ^g	TOT.S ^h	Silv ⁱ	Cult ^j	Cult(LR) ^k	Cult(LR).S ^l	AH ^m	M ⁿ	AA ^o	V ^p	ALT ^q	EZ.UR ^r	EZ.sp ^s	PV ^t	IUC ^u
Conca d'Òdena	277,4	79360	31	1934	3421	242 ^v	48	136	109	331	137	120	111	59	12	92	54	7	23,2	53,1
Alta Segarra	406,9	6761	33	1932	4507	248 ^v	51	138	112	400	210	115	119	62	14	115	124	14	28,6	51,2
Z. Transició	108,2	1079	3	1931	421	125 ^v	4	63	64	129	32	54	35	32	6	36	4	3	17,9	29,6

^a Unitat geogràfica

^b Superfície (km²)

^c Habitants (IDESCAT, 2016)

^d Nombre d'informants participants

^e Any de naixement mitjà dels informants

^f Nombre de cites d'ús (Use Reports) obtingudes. No inclou les cites d'ús corresponents a etnozoologia.

^g Total d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, de les quals s'han documentat usos tradicionals.

^h Total d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, singulars. És a dir, que només se n'han documentat usos tradicionals en la unitat geogràfica corresponent.

ⁱ Espècies i subespècies vegetals silvestres de les quals s'han documentat usos tradicionals.

^j Espècies i subespècies vegetals cultivades de les quals s'han documentat usos tradicionals.

^k Espècies i varietats cultivades (Land races) documentades com a tradicionals.

^l Espècies i varietats cultivades (Land races) documentades com a tradicionals singulars. És a dir, que només s'han documentat en la unitat geogràfica corresponent.

^m Espècies i subespècies emprades en alimentació humana

ⁿ Espècies i subespècies emprades amb finalitats medicinals

^o Espècies i subespècies emprades en alimentació animal

^p Espècies i subespècies emprades en veterinària

^q Espècies i subespècies amb "altres usos"

^r Nombre de cites d'ús (Use Reports) corresponents a etnozoologia obtingudes

^s Espècies emprades en etnozoologia

^t Prevalence value, expressat en tant per cent

^u Índex d'utilització respecte les citacions, expressat en tant per cent

^v Les espècies *Borago officinalis*, *Sorbus domestica*, i *Corylus avellana* són considerades tant silvestres com cultivades. Això fa que les espècies silvestres + les espècies cultivades sumin més que el total d'espècies documentades, ja que, en cas de ser registrades, aquestes tres espècies computen en ambdues columnes.

Taula 1.3.

Dades generals i etnobotànica quantitativa de diferents estudis duts a terme a Catalunya

Ref ^a	Període ^b	AT ^c	Sup ^d	Inf ^e	Naix ^f	TOT ^g	TOT/Inf ^h	MV ⁱ	MV/ Inf ^j	AH+AA ^k	ALT ^l	IUC ^m	EI ⁿ
Present estudi	2014 - 17	Anoia	840	67	1932	306	4,57	158	2,36	177	151	56,5	18,7
Bonet et al., 1992	1991	Vall del Tenes	260	28	1924	177	6,32	155	5,54	-	-	70,8	-
Bonet, 2001	1993 - 00	Montseny	826	172	1930	513	2,98	351	2,04	280	236	43,4	23,2
Parada, 2008	1997 - 01	Alt Empordà	1357	178	1930	523	2,94	334	1,88	286	228	44,5	28,5
Muntané, 2005	1992 - 04	Capcir, Conflent, Cerdanya	2199	171	1922	360	2,11	225	1,32	105	136	28,1	12,7
Muntané, 1991	1987 - 90	Cerdanya	1086	155	1919	-	-	234	1,51	-	-	30,4	15
Agelet, 1999; Agelet & Vallès, 2001	1994 - 99	Pallars	2530	264	1924	529	2,00	437	1,66	214	-	49,2	29,1
Raja et al., 1997	1994	Segarra	720	29	1927	142	4,90	92	3,17	22	-	52,6	-
Rigat et al 2007; Rigat et al., 2009	2004 - 05	Alta Vall del Ter	294	60	1933	312	5,20	220	3,67	100	-	68,6	16,1
Bonet et al., 1999	1997 - 99	Guilleries	594	20	1930	220	11,00	158	7,90	46	-	87	20

^a Obres de referència

^b Període en el qual s'ha realitzat la prospecció etnobotànica

^c Àmbit territorial en el qual s'ha dut a terme l'estudi etnobotànic

^d Superfície (km²)

^e Nombre d'informants participants

^f Any de naixement mitjà dels informants

^g Total d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, de les quals s'han documentat usos tradicionals

^h Total d'espècies i subespècies vegetals documentades dividit entre el nombre d'informants participants en l'estudi

ⁱ Espècies i subespècies emprades amb finalitats medicinals o veterinàries

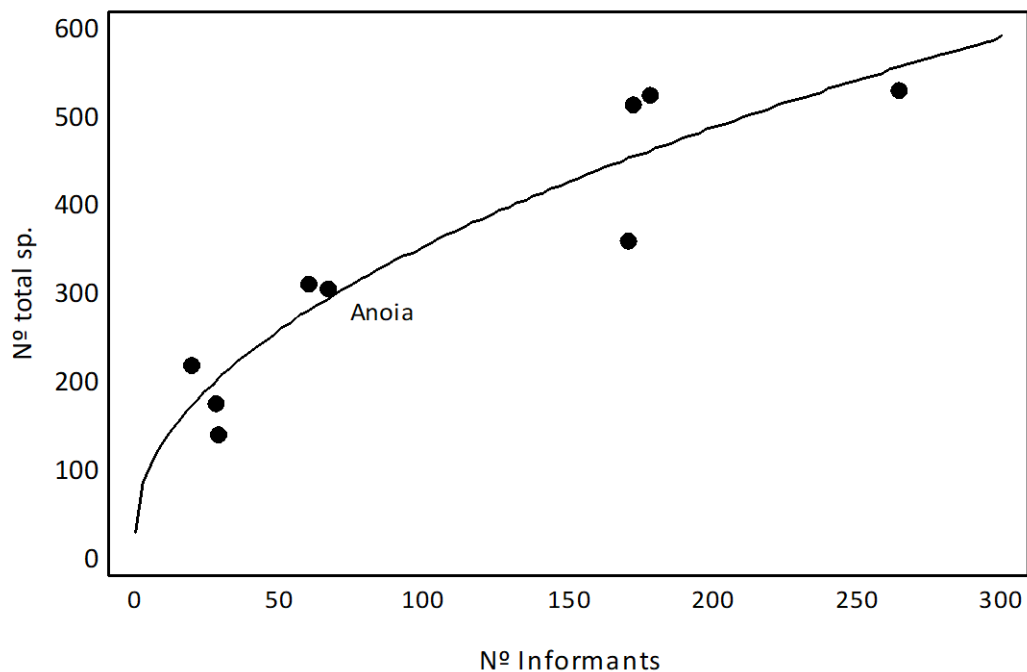
^j Espècies i subespècies emprades amb finalitats medicinals o veterinàries dividit entre el nombre d'informants participants en l'estudi

^k Espècies i subespècies emprades en alimentació humana o animal.

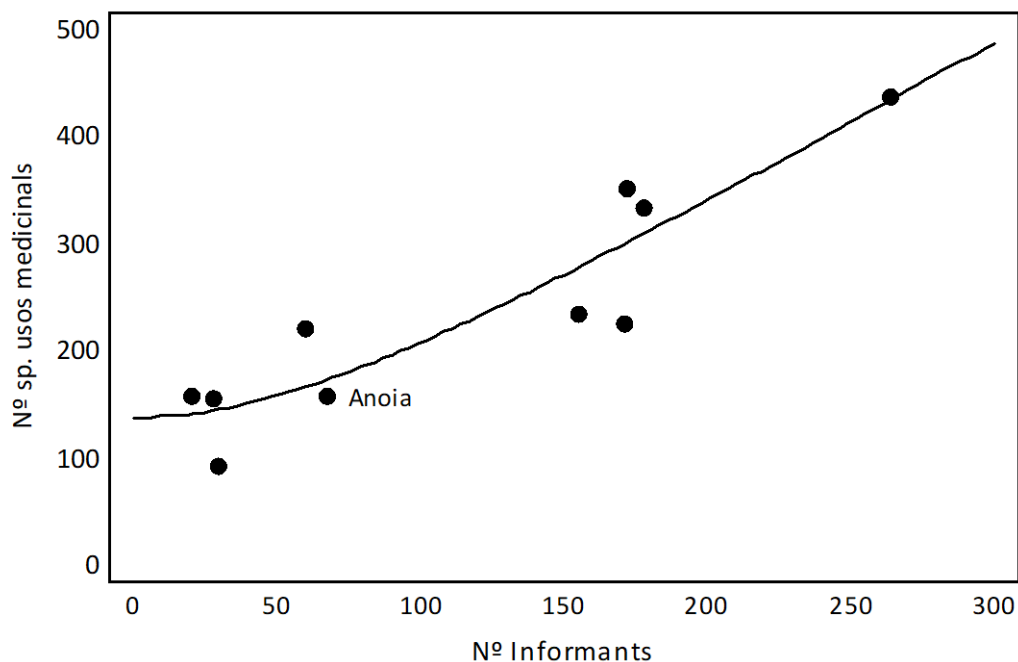
^l Espècies i subespècies amb "altres usos"

^m Índex d'utilització respecte les citacions, expressat en tant per cent

ⁿ Índex d'etnobotanicitat, expressat en tant per cent

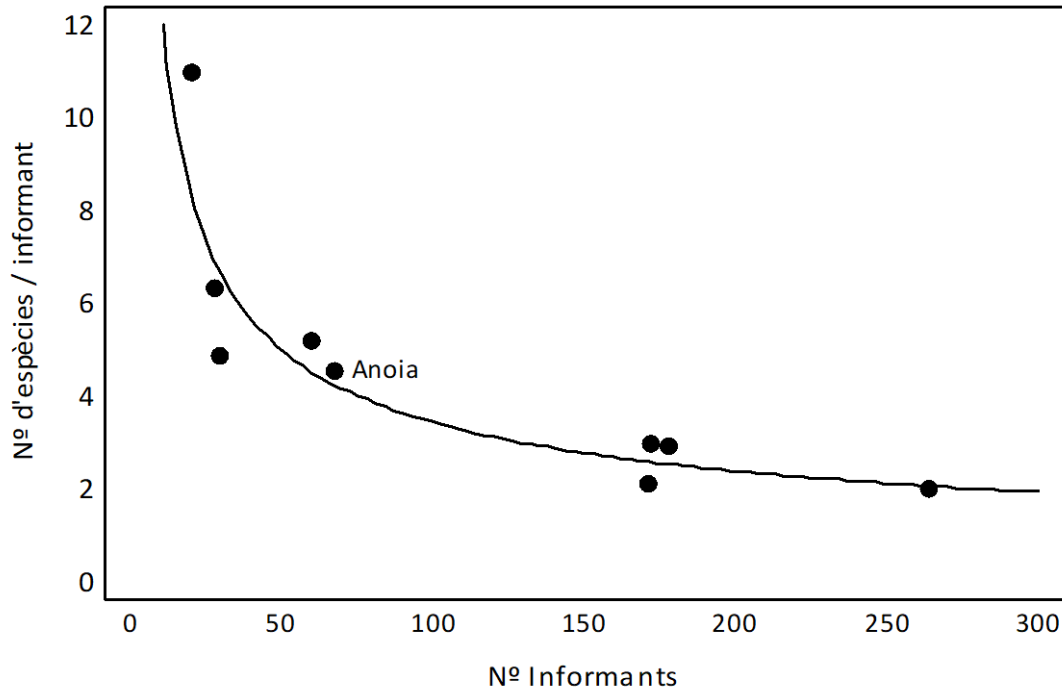

Fig. 1.2. Relació entre el nº d'informants i el nº total d'espècies documentades en els estudis etnobotànics desenvolupats a Catalunya, recollits a la taula 1.3. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº total d'espècies = $30,5157 + 32,32 \cdot \sqrt{\text{Nº Informants}}$ ". Coeficient de correlació: 0,93. R²: 86,7. P - valor: 0,0003.

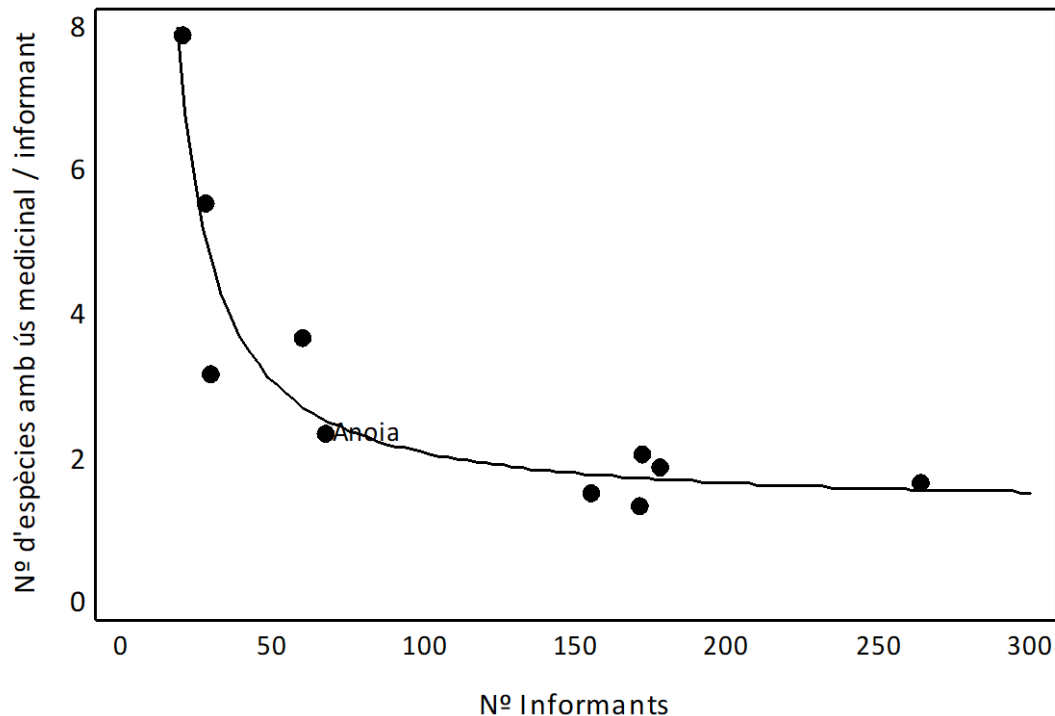

Fig. 1.3. Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies amb usos medicinals documentades en els estudis etnobotànics recollits a la taula 1.3. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies amb usos medicinals = $\sqrt{19025,2 + 2,427 \cdot \text{Nº Informants}^2}$ ". Coeficient de correlació: 0,93. R²: 86,7. P - valor: 0,0001.

Fig. 1.4. Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies / informant en els estudis etnobotànics recollits a la taula 1.3. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies / informant = 1 / [-0,0166482 + 0,0306675*sqrt(Nº Informants)]". Coeficient de correlació: 0,94. R²: 89,3. P - valor: 0,0002.

Fig. 1.5. Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies amb ús medicinal / informant en els estudis etnobotànics desenvolupats a Catalunya recollits a la taula 1.3. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies amb ús medicinal / informant = (1,13444 + 30,7736/Nº Informants)²". Coeficient de correlació: 0,93. R²: 87,1. P - valor: 0,0001.

La relació entre el nombre d'informants participants i la informació obtinguda (tant en termes generals com a nivell d'informant) per al cas particular de la prospecció etnobotànica de l'Anoia es presenta a les figures 1.6 – 1.9, elaborades a partir de la informació continguda a la taula 1.4. Aquests resultats permeten conèixer fins a quin punt la prospecció realitzada a la comarca és pot considerar o no complerta, i són un element imprescindible per valorar si seria recomanable dur a terme noves prospeccions en els propers anys i, si fos el cas, poder preveure quina seria la nova informació que se n'obtidria.

Taula 1.4. Dades generals obtingudes a la Comarca de l'Anoia en conjunt, en cadascuna de les tres unitats geogràfiques abordades, i en cadascun dels tres grups d'edat establerts.

Àmbit geogràfic o grup d'edat	Inf ^a	TOT ^b	Cult(LR) ^c	TOT/Inf ^d	Cult(LR)/Inf ^e
Anoia	67	306	581	4,57	8,67
Conca d'Òdena	31	242	331	7,81	10,68
Alta Segarra	33	248	400	7,52	12,12
Z. Transició	3	125	129	41,67	43,00
Inf. nascuts abans del 1930	25	219	318	8,76	12,72
Inf. nascuts entre el 1930 - 1939	31	274	439	8,84	14,16
Inf. Nascuts entre el 1940 - 1955	11	166	245	15,09	22,27

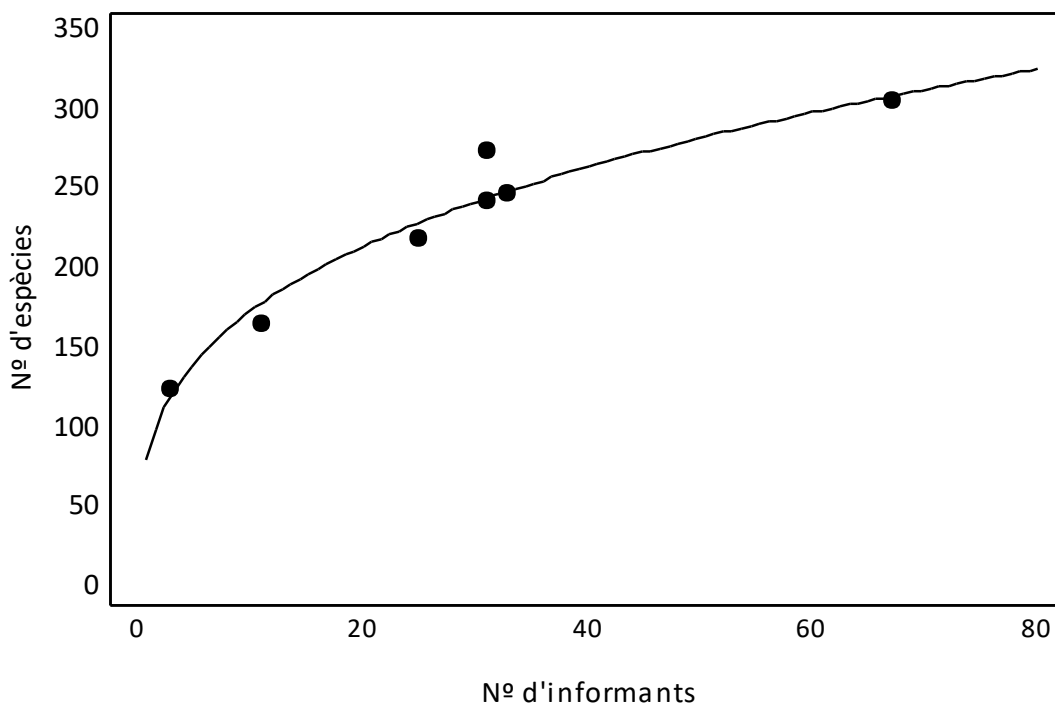
^a Nombre d'informants participants.

^b Total d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, de les quals s'han documentat usos tradicionals.

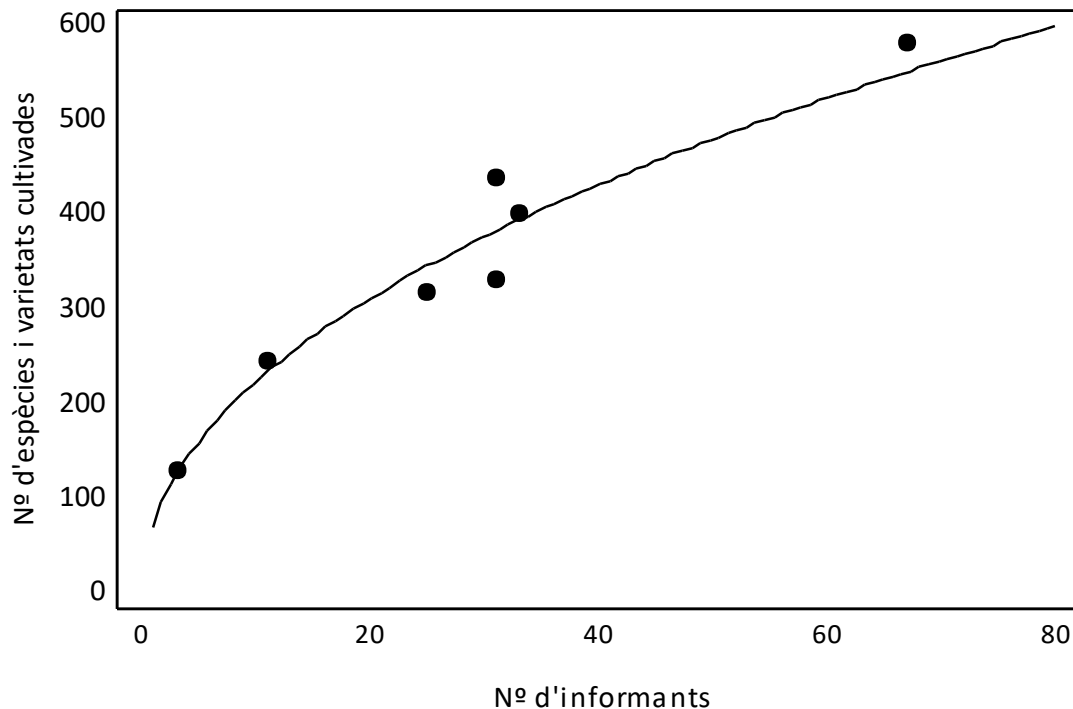
^c Espècies i varietats cultivades (Land races) documentades com a tradicionals.

^d Total d'espècies i subespècies vegetals documentades dividit entre el nombre d'informants participants en l'estudi.

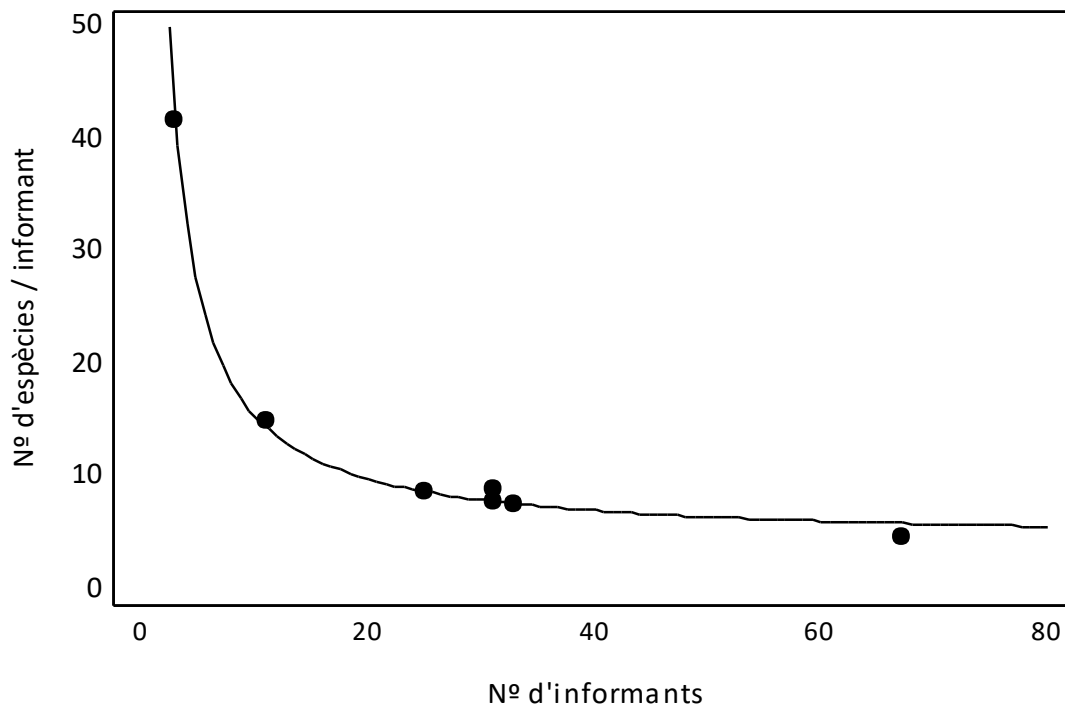
^e Total d'espècies i varietats cultivades (Land races) documentades com a tradicionals dividit entre el nombre d'informants participants en l'estudi.

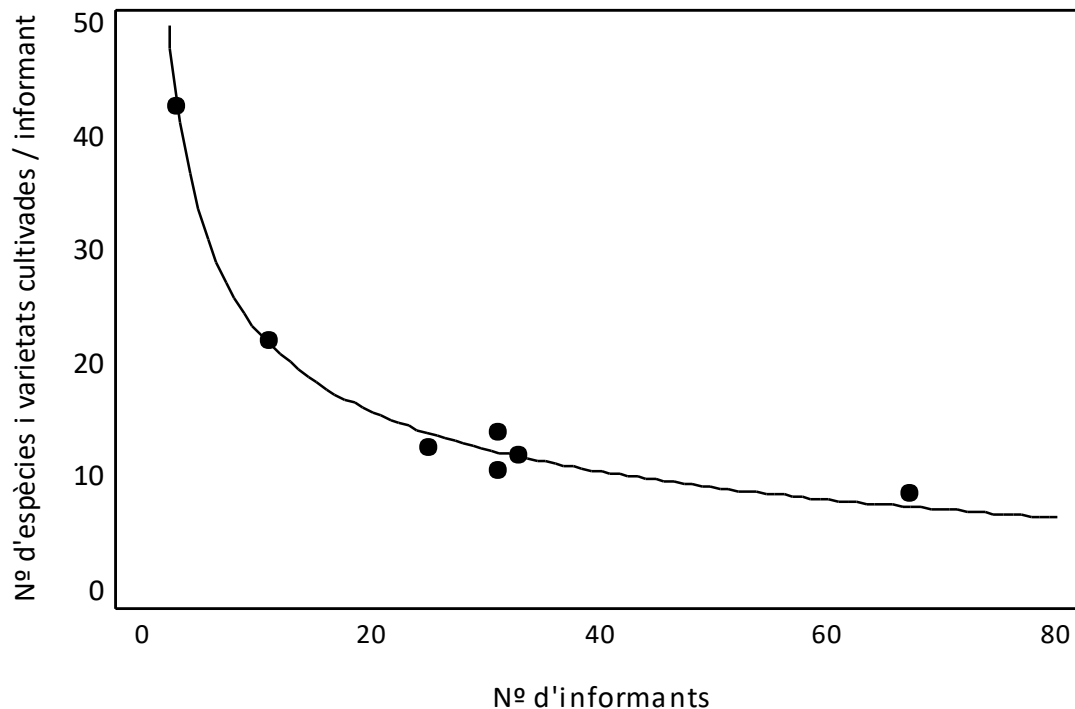
Fig. 1.6. Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies documentades a la comarca de l'Anoia, a partir de les dades recollides a la taula 1.4. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies = $\exp[4,46202 + 0,3023 \cdot \ln(\text{Nº informants})]$ ". Coeficient de correlació: 0,98. R^2 : 96,2. P - valor: 0,0001.

Fig. 1.7. Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies i varietats cultivades documentades a la comarca de l'Anoia, a partir de les dades recollides a la taula 1.4. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies i varietats cultivades = $\exp[4,33402 + 0,471131 \cdot \ln(\text{Nº informants})]$ ". Coeficient de correlació: 0,98. R^2 : 96,3. P - valor: 0,0001.

Fig. 1.8. Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies documentades a la comarca de l'Anoia / informant, a partir de les dades recollides a la taula 1.4. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies / informant = $4,19955 + 113,005/N^{\circ}$ informants". Coeficient de correlació: 0,99. R²: 99,7. P - valor: 0,0000.

Fig. 1.9. Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies i varietats cultivades documentades a la comarca de l'Anoia / informant, a partir de les dades recollides a la taula 1.4. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies i varietats cultivades / informant = $\sqrt{-26,6766 + 5627,51/N^{\circ}$ informants)". Coeficient de correlació: 0,99. R²: 99,8. P - valor: 0,0000.

Les 20 espècies silvestres i les 20 espècies cultivades per a les quals s'han documentat un major nombre de cites d'ús es recullen a les taules 1.5 i 1.6 respectivament. Per cada espècie s'indica el nombre de cites d'ús obtingudes en les cinc grans categories establertes (alimentació humana, alimentació animal, medicinals, veterinaris, altres usos), el percentatge d'informants que citen cada espècie, i el *Prevalence Value*. En el cas de les espècies cultivades s'indica també el nombre de varietats documentades per cada espècie, i d'aquestes quantes són conservades actualment per almenys un dels informants. El *Prevalence Value* per a les 20 espècies silvestres amb més cites d'ús (calculat a partir de les cites d'ús originals, i no com la mitjana del PV de cadascuna de les espècies) és del 38,5%, mentre que per a les 20 espècies cultivades amb més cites d'ús és del 21,2%.

Tal i com s'observa a la taula 1.9 de l'anex i a les figures 1.10 i 1.11, el 40,8% de les espècies (tant silvestres com cultivades) documentades són citades per menys del 5% dels informants, percentatge que ascendeix fins al 64,2% en el cas de les espècies i varietats cultivades. Per contra, només un 12,8% de les espècies (tant silvestres com cultivades) documentades són citades per més del 50% dels informants, percentatge que baixa fins al 2,1% en el cas de les espècies i varietats cultivades. En termes absoluts aquestes xifres signifiquen que 131 de les 321 espècies documentades són citades per menys del 5% dels informants, mentre que tant sols 41 són citades per més del 50%. En el cas de les espècies i varietats cultivades, 373 de les 581 són citades per menys del 5% dels informants, mentre que tant sols 12 són citades per més de 50%.

Taula 1.5.

Espècies silvestres de les quals s'ha recollit un major nombre de cites d'ús (Use reports)

Nom científic	Noms populars ^a	UR.TOT ^b	% CIT ^c	UR.AH ^d	UR.AA ^e	UR.M ^f	UR.V ^g	UR.Alt ^h	PV ⁱ
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola, Frígola, Timó, Timonet	182	95,5	19	4	154	2	3	72,7
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc, Sabuquer, Saüc, Saüquer	143	85,1	2	0	131	0	10	31,4
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	109	64,2	11	23	60	0	15	46,2
<i>Pinus halepensis</i>	Pi, Pi blanc	107	52,2	4	15	59	0	29	29,5
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	80	68,7	6	0	65	0	9	67,9
<i>Sonchus oleraceus</i>	Llecsó, Lletsó, Lletsonet, Llicsó, Llitsó	66	73,1	35	31	0	0	0	15,4
<i>Malva sylvestris</i>	Malva, Mauva	65	47,8	2	0	47	16	0	46,9
<i>Sonchus tenerrimus</i>	Llecsó, Lletsó, Lletsonet, Llicsó, Llicsó fi, Llicsó prim, Llitsó	64	73,1	33	31	0	0	0	14,3
<i>Arundo donax</i>	Canya	63	46,3	2	0	0	13	48	12,0
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fonoll, Funoll	60	49,3	49	5	6	0	0	36,7
<i>Sorbus domestica</i>	Serva	57	55,2	44	0	8	0	5	14,0
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	55	23,9	4	0	43	6	2	0,0
<i>Papaver roheas</i>	Roella, Rosella, Rovella Rüella	54	64,2	34	17	0	0	3	15,7
<i>Rubus ulmifolius</i>	Esbarzer	49	58,2	37	0	3	0	9	65,9
<i>Reichardia picroides</i>	Cosconilla, Cuscunella, Cuscunuilla, Cuspinella	46	65,7	43	3	0	0	0	13,3
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	44	41,8	0	0	42	0	2	48,8
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	42	38,8	4	2	19	2	15	41,9
<i>Hypericum perforatum</i>	Flor de Sant Joan, Herba de Sant Joan, Hipèric, Pericó	41	31,3	2	0	39	0	0	57,1
<i>Lavandula latifolia</i>	Barballó, Bargalló, Espígol	40	26,9	3	0	30	2	5	55,6
<i>Chondrilla juncea</i>	Enciam de tronc, Enciamet, Enciamet de tronc, Escanyaguineus, Escanyallebres, Masteguera, Xicoia, Xicòria	39	55,2	36	3	0	0	0	18,9

^a Noms populars aportats pels informants

^b Nombre total de cites d'ús (Use Reports - UR)

^c Percentatge d'informants que citen l'espècie

^d Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos alimentaris humans

^e Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos alimentaris animals

^f Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos medicinals

^g Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos veterinaris

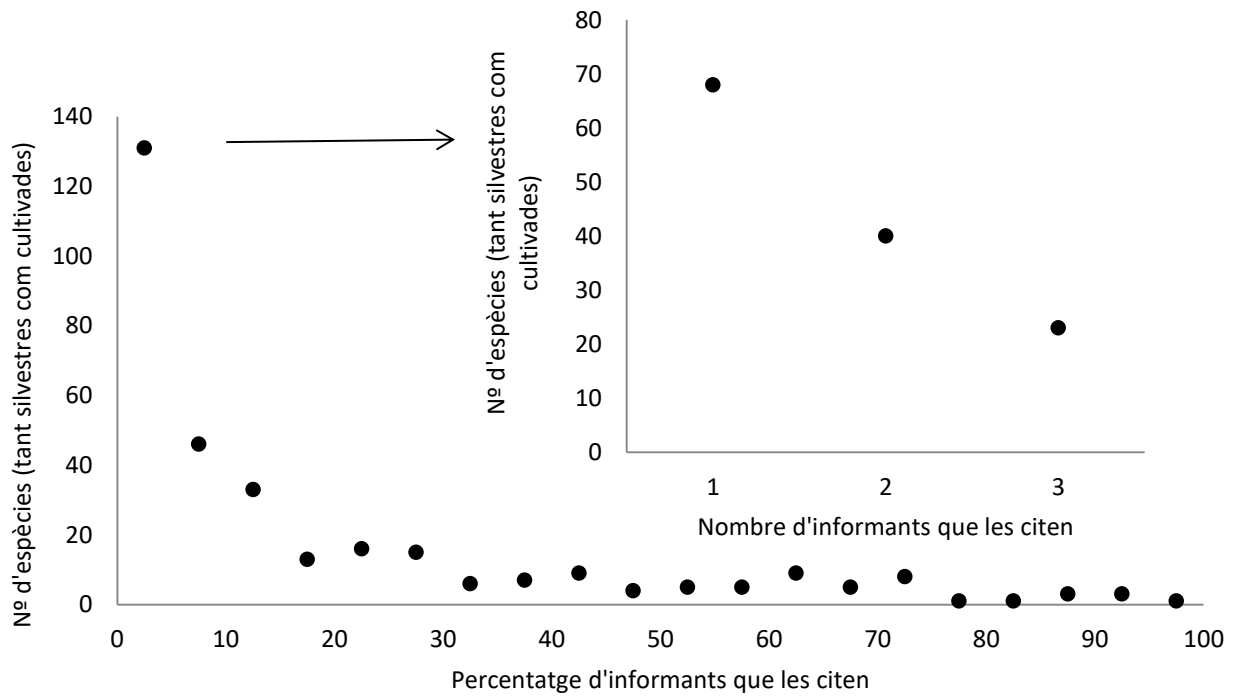
^h Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a altres usos

ⁱ Prevalence Value, calculat a partir de totes les cites d'ús obtingudes per a l'espècie

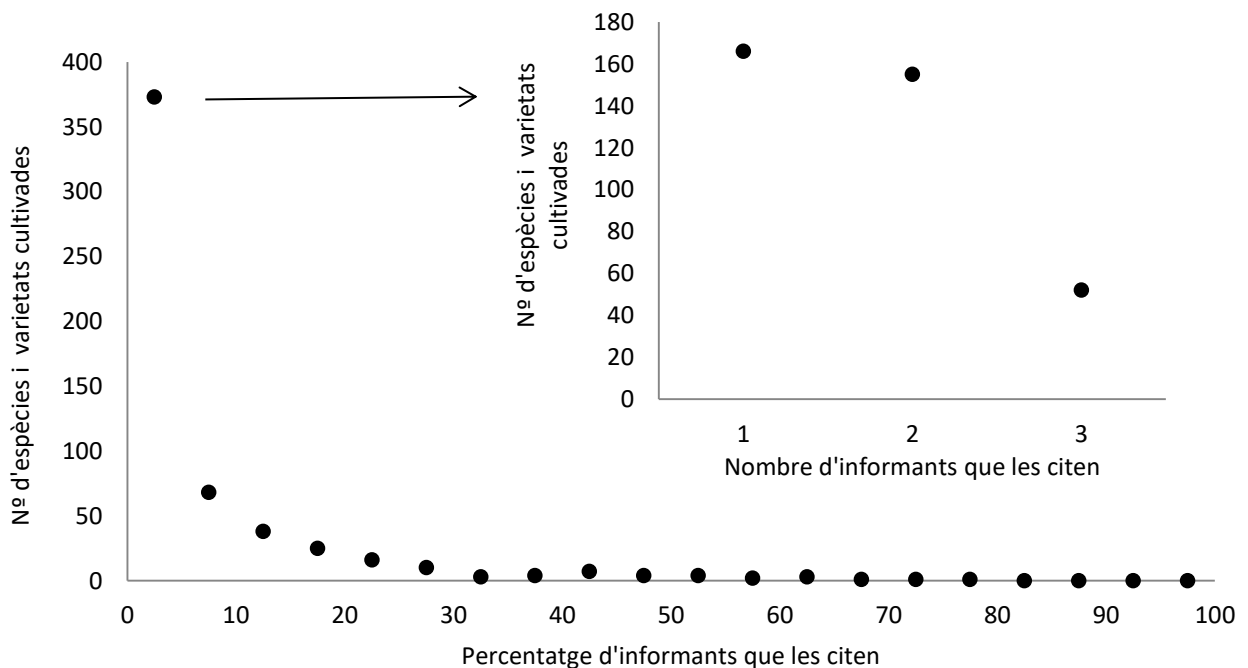
Taula 1.6. Especies cultivades de les quals s'ha recollit un major nombre de cites d'ús (*Use Reports* - UR)

Nom científic	Noms populars ^a	UR.TOT ^b	% CIT ^c	LR ^d	LR.cons ^e	LR.cons% ^f	UR.AH ^g	UR.AA ^h	UR.M ⁱ	UR.V ^j	UR.Alt ^k	PV ^l
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	432	94	45	22	48,9	391	3	20	2	16	17,3
<i>Olea europaea</i>	Olivera	279	92,5	11	8	72,7	130	8	125	4	12	23,0
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	275	94	24	0	0,0	123	122	16	3	11	2,2
<i>Hordeum vulgare</i>	Ordi	235	82,1	10	1	10,0	8	222	0	0	5	3,8
<i>Solanum lycopersicum</i>	Tomàquet, Tomata	189	89,6	45	33	73,3	183	0	0	0	6	52,9
<i>Brassica oleracea</i>	Col	161	77,6	16	8	50,0	103	56	0	0	2	26,6
<i>Avena sativa</i>	Civada	154	64,2	5	1	20,0	0	144	7	0	3	5,2
<i>Prunus persica</i>	Prèssec	147	85,1	20	7	35,0	145	0	2	0	0	17,7
<i>Phaseolus vulgaris</i>	Mongeta, Fesol	142	75,6	32	13	40,6	114	0	2	0	26	26,8
<i>Capsicum annuum</i>	Pebrot	139	73,1	14	3	21,4	137	0	0	0	2	24,1
<i>Prunus dulcis</i>	Ametller	130	73,1	9	9	100,0	100	4	12	0	14	52,8
<i>Solanum tuberosum</i>	Patata, Trumfo	129	68,7	16	2	12,5	95	19	3	0	12	10,7
<i>Allium cepa</i>	Ceba	118	43,3	11	9	81,8	103	2	3	0	10	52,5
<i>Secale cereale</i>	Sègol	101	61,2	1	0	0,0	9	80	0	0	12	0,0
<i>Ficus carica</i>	Figa	100	61,2	14	9	64,3	89	2	9	0	0	31,0
<i>Pyrus malus</i>	Poma	100	64,2	25	6	24,0	100	0	0	0	0	8,2
<i>Prunus avium</i>	Cirera	98	74,6	15	6	40,0	92	0	2	0	4	16,3
<i>Lactuca sativa</i>	Enciam	84	65,7	15	9	60,0	81	0	0	0	3	45,7
<i>Triticum dicoccon</i>	Pisana	82	50,7	1	0	0,0	36	37	0	0	9	0,0

^a Noms populars aportats pels informants.^b Nombre total de cites d'ús (*Use Reports* - UR)^c Percentatge d'informants que citen l'espècie.^d Nombre de varietats documentades.^e Nombre de varietats que són conservades per almenys un dels informants.^f De les varietats documentades, percentatge que representen les que són conservades per almenys un dels informants.^g Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos alimentaris humans.^h Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos alimentaris animals.ⁱ Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos medicinals.^j Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a usos veterinaris.^k Nombre de cites d'ús (UR) corresponents a altres usos.^l Prevalence Value, calculat a partir de totes les cites d'ús obtingudes per a l'espècie.

Fig. 1.10. Nombre d'espècies (tant silvestres com cultivades) citades per un determinat percentatge dels informants. Cadascuna de les espècies és assignada a una de les 20 categories establertes d'acord amb el percentatge d'informants que la citen. La primera categoria, corresponent a les espècies citades per menys del 5% dels informants, es presenta desglossada per aquelles que són citades només per 1, 2 o 3 informants.

Fig. 1.11. Nombre d'espècies i varietats cultivades que són citades per un determinat percentatge dels informants. Cadascuna de les espècies i varietats cultivades és assignada a una de les 20 categories establertes d'acord amb el percentatge d'informants que la citen. La primera categoria, corresponent a les espècies i varietats cultivades citades per menys del 5% dels informants, es presenta desglossada per aquelles que són citades només per 1, 2 o 3 informants.

DISCUSSIÓ

Coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'anoia

La comarca de l'Anoia és a dia d'avui, un gran reservori de coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, tal i com ho demostren les 8,522 cites d'ús documentades, corresponents a 306 espècies (tant silvestres com cultivades) i a 581 espècies i varietats cultivades. Cal recalcar que amb el terme "espècies i varietats cultivades" es fa referència tant a les varietats agrícoles tradicionals (457) com a les espècies cultivades per a les quals no s'han descrit varietats (124).

Aquest estudi etnobotànic, a diferència de molts dels desenvolupats fins ara en els àmbits català i peninsular, no s'ha focalitzat en un àmbit concret dels coneixements tradicionals, sinó que es planteja com una recopilació general de coneixements tradicionals de tots els àmbits, per tal d'obtenir una diagnosi clara de com la comunitat local emprava la biodiversitat (especialment la vegetal), per afrontar les necessitats diàries. Aquest enfoc holístic s'ha traduït en la documentació d'una gran diversitat de coneixements tradicionals, que hem agrupat en cinc grans categories en funció del seu ús: alimentació humana, medicinal, alimentació animal, veterinària, i altres usos; essent l'àmbit dels usos veterinaris l'únic on la informació obtinguda ha estat escassa. Aquest fet pot ser conseqüència d'una major erosió dels coneixements tradicionals emprats en veterinària, d'una baixa diversitat d'usos tradicionals veterinaris per al territori estudiat, o bé d'una tria dels informants poc focalitzada a documentar explícitament aquest grup de coneixements tradicionals.

Són també molt rellevants les 581 espècies i varietats cultivades documentades (124 espècies i 457 varietats), una dada sobresortint en els estudis etnobotànics peninsulars (però vegeu Mesa, 1996; Aceituno – Mata, 2010), en els quals no s'havia abordat explícitament l'estudi de la biodiversitat cultivada conjuntament amb els altres àmbits dels coneixements tradicionals. Si bé és majoritària la documentació de les espècies cultivades per les quals els informants n'esmenten coneixements tradicionals (Bonet & Vallès, 2002; Parada, 2008; Rigat et al., 2009), a nivell català no

s'havia prestat cap mena d'atenció a les varietats agrícoles tradicionals ni i als coneixements tradicionals associats en les prospeccions etnobotàniques dutes a terme fins ara. Els estudis focalitzats en la prospecció de la biodiversitat cultivada s'han dut a terme de forma totalment independent de les prospeccions etnobotàniques generals (Vaqué – Núñez, 2008; Calvet – Mir, 2011a; Perramón-Llussà, 2012), i en molts casos han estat desenvolupats al marge de la comunitat científica (Sisquella, 2009; Arribas et al., 2011; Sisquella, 2011; Plans, F. & Rosés, L., 2013; Vinyals, 2013; Puig & Fígols, 2014). Considerem un error obviar un aspecte tant determinant per entendre la relació entre les comunitats locals i el seu entorn, com és la biodiversitat cultivada, la utilització de la qual al llarg dels segles ha estat la principal responsable en la conformació dels socio-ecosistemes que coneixem avui en dia (de Aranzabal et al., 2008). Alhora, són nombroses les experiències que constaten els beneficis de recuperar la utilització de les varietats agrícoles tradicionals i dels coneixements tradicionals associats per afavorir la sostenibilitat agrícola i dinamitzar el sector agrari (Aceituno-Mata, 2010; Calvet-Mir, 2011a; Les Refardes, 2017; Mengem Bages, 2017)

El pes de les espècies silvestres i cultivades en els usos tradicionals

Fins ara, s'ha considerat en general que el fons florístic d'un territori és el principal condicionant a l'hora de definir quines espècies vegetals empraran els seus habitants (Pardo et al., 2014). Però d'acord amb les dades obtingudes, on el 40,5% de les espècies emprades per la comunitat local són cultivades (algunes introduïdes des de fa segles, com el lledoner-*Celtis australis*-o la noguera-*Juglans regia* -), a banda de les múltiples varietats locals registrades, el més apropiat seria afirmar que el principal condicionant de les espècies emprades tradicionalment per una comunitat són les condicions ambientals pròpies del territori, les quals determinen el fons florístic d'espècies silvestres i també les espècies cultivables. Mitjançant tècniques de cultiu desenvolupades durant segles s'ha aconseguit que espècies que no eren pròpies del fons florístic del territori s'adaptessin a les condicions ambientals locals, moltes de les quals han esdevingut àmpliament emprades per la comunitat local. En són exemples

espècies tant contraposades com la canya (*Arundo donax*) i el til·ler (*Tilia platyphyllos*).

Tenir en compte les espècies que es poden cultivar en un territori, i no només les que hi creixen espontàniament, és molt important en la societat globalitzada del segle XXI. A partir dels mitjans de comunicació de masses i les xarxes socials, la facilitat per descobrir noves espècies que poden ser útils per a resoldre necessitats diàries diverses és molt major que a mitjans de segle passat. En conseqüència és plausible que bona part d'aquestes espècies comencin a ser cultivades i emprades per certs membres de la comunitat local, els quals les utilitzaran i transmetran els coneixements adquirits a altres membres de la comunitat. En poques dècades, una espècie totalment desconeguda podrà passar a formar part del ventall d'espècies utilitzades tradicionalment per la comunitat.

Aquesta dinàmica d'incorporació de noves espècies podria comportar que els coneixements tradicionals es basessin cada cop més en espècies cultivades que en el fons florístic del territori. El fenomen es podria arribar a percebre com una amenaça per la utilització de la flora local, però si s'observa el curs de la història es comprova que es tracta d'un fet que ha tingut lloc des de fa segles. Així ho demostra el fet que als Països Catalans l'11% (181) dels taxons amb usos tradicionals documentats correspon a espècies al·lòctones, les quals concentren el 27% (9.433) de les cites d'ús tradicional recollides (Gras et al., 2017). Aquestes espècies, com el lledoner (*Celtis australis*), la noguera (*Juglans regia*), el blat (*Triticum aestivum*), o la tomaquera (*Solanum lycopersicum*) ara són considerades per la comunitat com a pròpies del territori, tot i que algun dia van arribar per primer cop, igual com darrerament han arribat espècies com l'aloè (*Aloe vera*), l'estèvia (*Stevia rebaudiana*), l'equinàcea (*Equinacea angustifolia*), el gingebre (*Zingiber officinale*), o l'ocra (*Abelmoschus esculentus*). El context socioeconòmic que envolta una comunitat és canviant, i en conseqüència també és esperable i un bon símptoma que els usos tradicionals s'adaptin a aquests canvis, constatació que es tracta d'uns coneixements plenament vigents. Així com algunes de les espècies que antigament eren àmpliament cultivades i emprades actualment es troben totalment en desús (Ricí-*Ricinus communis*; Llí-*Linum usitatissimum*), també n'arribaran d'altres, com les citades més amunt, que

potser d'aquí un any seran de les espècies més utilitzades. Aquests canvis, no poden ser considerats ni bons ni dolents, i encara menys poden ser considerats com els detonants d'un possible empobriment general dels coneixements tradicionals que atresora la comunitat; sinó que han de ser entesos com un element inherent al dinamisme de les societats humanes (Berkes et al., 2000).

Les espècies més emprades i la diversificació dels seus usos

Les espècies, ja siguin silvestres o cultivades, de les quals s'han documentat més cites d'ús (taules 1.5 i 1.6) en general concentren les cites d'ús en una categoria determinada. De les 20 espècies silvestres més citades 6 són emprades principalment en alimentació humana, 2 en alimentació humana i alimentació animal, 11 en aplicacions medicinals, i una en "altres usos". Aquests van ser, de ben segur, els primers usos tradicionals que les comunitats van donar a aquestes espècies.

Tanmateix, per les 20 espècies s'han documentat cites en almenys dues de les grans categories d'ús establertes, significat que són emprades en altres tipus d'usos més enllà del principal. Concretament 5 de les espècies presenten cites en dues grans categories d'ús, 8 espècies en tres, 5 espècies en 4, i 2 espècies en les 5 grans categories d'ús establertes. Aquestes dades indiquen que l'ús quotidià d'una espècie fa que es desenvolupin usos tradicionals més enllà de la finalitat principal per la qual aquella espècie havia atret l'interès de la comunitat, traient d'aquesta manera el màxim profit a aquelles espècies que ja són ben conegudes i que es tenen a l'abast. D'aquesta manera el timó o farigola (*Thymus vulgaris*), l'espècie més utilitzada a nivell medicinal, també és utilitzada en alimentació humana per fer les conegudes sopes de farigola, fet que probablement es va produir en detectar que les tisanes medicinals fetes amb aquesta espècie eren organolèpticament molt bones. En el cas del pi blanc (*Pinus halepensis*) la utilització de la resina com a desinfectant es devia produir quan els encarregats de dur a terme l'aprofitament forestal d'aquesta espècie van detectar que la resina ajudava a guarir-los les ferides.

En el cas de les espècies cultivades, els usos corresponents a les 20 espècies amb un major nombre de cites d'ús indiquen que 13 espècies tenen principalment usos en

alimentació humana, 3 en alimentació animal, i 3 més reparteixen les citacions, quasi a parts iguals, entre l'alimentació humana i l'animal. Una espècie, l'olivera, presenta tantes cites d'ús en alimentació humana com en medicina. És evident que quan totes aquestes espècies van atreure l'interès de les comunitats que van domesticar-les, el principal objectiu era poder-les utilitzar per l'alimentació de les persones i els animals de la comunitat. Però tal i com ja ha quedat constatat en el cas de les espècies silvestres, i es fa més evident encara en les espècies cultivades, el contacte diari amb aquestes espècies ha fet que es desenvolupessin usos tradicionals més enllà de l'alimentació. L'evidència més clara la dóna l'olivera, cultivada per l'obtenció d'oli però a partir de la qual s'han desenvolupat un gran nombre d'usos medicinals, esdevenint la segona espècie amb més cites d'us medicinal en aquest estudi, la primera al Pallars (Agelet, 1999; Agelet & Vallès, 2001), la segona al Montseny (Bonet & Vallès, 2002), i la vuitena a l'Empordà (Parada, 2008). Exemples similars són les 20 cites d'ús medicinal documentades en el cas de la vinya i les 16 en el cas del blat; o les 12 cites d'ús del sègol (*Secale cereale*) referides a la utilització de la palla d'aquest cereal per farcir matalassos i coixins de matxos i mules, o bé per elaborar gorres de cop. Considerant les 20 espècies cultivades amb més cites d'ús, tant sols en una (la pomera, *Pyrus malus*) hem documentat usos pertinents a només una de les cinc grans categories establertes. Quatre de les espècies presenten cites d'ús en dues de les grans categories d'ús, vuit espècies en tres, quatre espècies en quatre, i tres de les espècies (precisament les tres més citades, vinya, olivera i blat) presenten cites d'us corresponents a les cinc grans categories establertes.

Aquestes dades demostren dos fets altament significatius. En primer lloc, que les espècies silvestres més àmpliament citades són utilitzades pel seu interès medicinal, alimentari, o fins i tot pel seu interès en altres finalitats. Aquesta dada contrasta amb el gran nombre d'estudis que fins al moment han estat centrats en etnofarmacologia (Agelet, 1999; Bonet, 2001; Verde, 2002; Muntané, 2005; Segarra-Durá, 2016) i els escassíssims que han estat focalitzats en els usos alimentaris de la vegetació silvestre (Fajardo, 2008). Aquest biaix podria fer pensar que els usos tradicionals de la vegetació silvestre són en un a immensa majoria medicinals; però en l'estudi de la comarca de l'Anoia, i en d'altres de caire holístic, (Aceituno-Mata, 2010) ha resultat

no ser així. En segon lloc, es demostra la capacitat de les comunitats locals per desenvolupar usos tradicionals que vagin més enllà dels que en un primer moment van focalitzar l'interès per una determinada espècie. Un exemple incontestable són els usos no alimentaris desenvolupats a partir de les principals espècies cultivades. Igualment, és esperable que en un futur, a partir de les espècies que s'estan començant a utilitzar recentment, es desenvolupin també usos que vagin més enllà dels que han atret l'interès de la comunitat vers aquestes espècies.

Distribució de la informació dins de l'àrea estudiada

L'àrea estudiada compren principalment les unitats geogràfiques de la Conca d'Òdena i la part de l'Alta Segarra que administrativament pertany a la comarca de l'Anoia. En termes quantitius, no s'han detectat diferències rellevants entre el nombre d'espècies emprades en ambdós territoris, ni en general, ni separant les espècies entre cultivades i silvestres, ni separant les espècies per les grans categories d'usos establertes. Alhora, en termes qualitius, només el 19,8% de les espècies documentades a la Conca d'Òdena i el 20,6% de les documentades a l'Alta Segarra són singulars d'aquests territoris; la qual cosa significa que ambdós unitats geogràfiques comparteixen al voltant del 80% de les espècies útils descrites. A més a més, cal tenir en compte que totes les espècies singulars detectades (amb l'excepció de *Tanacetum vulgare*, citada només a l'Alta Segarra) tenen una àrea de distribució que abarca ambdós territoris. Així doncs, el fet que només se n'hagin descrit usos tradicionals en un dels dos ha de ser atribuït a la fragmentació existent en els coneixements tradicionals de la zona (d'acord amb la Taula 1.9 de l'annex) i no a una diferència real entre les espècies emprades tradicionalment en ambdós territoris.

Aquest altíssim grau de similitud és esperable si es té en compte que les dues unitats geogràfiques són contigües, i malgrat que les diferències ambientals existeixen (METEOCAT) aquestes es presenten de forma gradual, amb la qual cosa el fons florístic i les espècies que es poden cultivar en ambdues unitats geogràfiques són pràcticament coincidents. Alhora, tampoc existeix cap barrera geogràfica que impedeixi la mobilitat dels informants entre ambdues unitats, i de fet són freqüents

els casos d'informants residents a l'Alta Segarra que degut a causes diverses no tenen Calaf (el nucli de població més importat de l'Alta Segarra) com a població de referència, sinó Igualada (població de referència per a la Conca d'Òdena). D'acord amb aquests resultats és congruent considerar la zona estudiada com un territori homogeni des del punt de vista etnobotànic, criteri seguit per a les anàlisis desenvolupades al llarg de la tesi doctoral. A la base de dades dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia sí que s'ha mantingut l'adscripció geogràfica de cadascuna de les cites d'ús.

La realitat és diferent en el cas de les espècies i varietats cultivades, amb 400 espècies i varietats cultivades documentades a l'Alta Segarra i 331 a la Conca d'Òdena, les quals presenten uns índexs de singularitat molt més elevats que els registrats a nivell d'espècie: el 52,5% de les espècies i varietats cultivades documentades a l'Alta Segarra i el 41,4% de les documentades a la Conca d'Òdena no es troben en l'altra unitat geogràfica. Una varietat agrícola tradicional és aquella que ha estat cultivada durant 30 (Calvet-Mir, 2011a) o 60 anys (Aceituno-Mata, 2010) ininterrompudament en un determinat territori. Això significa que, a diferència del que passa en les espècies silvestres, l'acció humana és fonamental per a la selecció i perpetuació de les varietats agrícoles tradicionals, ja que una varietat agrícola només serà seleccionada i perpetuada si presenta unes característiques que la fan interessant per l'agricultor. Una altra consideració important a tenir és que els agricultors són també els responsables de la disseminació territorial de les varietats (Pautasso et al, 2012). Si s'entenen les comunitats rurals com xarxes d'intercanvi (Calvet-Mir, 2011b) es pot assumir que les varietats que territorialment s'hagin seleccionat dins una mateixa xarxa d'intercanvi acabaran sent compartides pels membres que en formen part, i al seu torn diferiran de les varietats que han estat seleccionades en una altra xarxa d'intercanvi. Com més propers geogràficament siguin dos punts, més probable serà que formin part de la mateixa xarxa d'intercanvi. La distància geogràfica era especialment rellevant en el context socioeconòmic en què van ser seleccionades les varietats tradicionals documentades, on els desplaçaments es realitzaven a peu o en carro, i per tant les distàncies geogràfiques es traduïen en distàncies socials molt més grans que no pas avui en dia. Cal tenir també en compte que si bé les diferències

ambientals no són prou importants per diferenciar significativament el fons florístic d'ambdós territoris ni tampoc les espècies que s'hi cultiven, sí que ho són prou per diferenciar-ne les varietats cultivades, ja que es caracteritzen justament per estar perfectament adaptades a les condicions ambientals de l'indret on es cultiven (Guzmán-Casado et al., 2000).

D'acord amb els factors exposats, creiem adequat considerar que el nombre de varietats tradicionals d'un territori estarà estretament lligat a la seva superfície. En aquest sentit, és adequat exposar les espècies i varietats cultivades documentades no en termes absoluts sinó del nombre d'espècies i varietats documentades per unitat de superfície. La densitat d'espècies i varietats cultivades obtinguda en un territori (d'ara en endavant DV), expressada com el nombre d'espècies i varietats per km², es veurà condicionada per l'abast territorial de les xarxes d'intercanvi i per la diversitat generada fruit dels gradients ambientals. Com més petit sigui l'abast territorial de les xarxes d'intercanvi i més pronunciats els gradients ambientals, més gran serà la DV del territori. Per a l'Alta Segarra la DV és de 0,98 espècies i varietats cultivades per km², mentre que per la Conca d'Òdena és d'1,19. El càlcul de la DV en futurs estudis etnobotànics ha de permetre disposar d'un nou element per comparar la riquesa, en termes de biodiversitat cultivada, dels diferents territoris estudiats. Cal tenir en compte que la DV es veu afectada per l'esforç de prospecció, però aquesta dependència es pot corregir dividint la DV entre el valor de lliniar mínim de prospecció (LMP), indicador del grau de prospecció etnobotànica assolit en un determinat territori (vegeu el darrer punt de la discussió). Per al conjunt de l'àrea estudiada la DV és de 0,74 (fruit de dividir del 581 espècies i varietats cultivades documentades entre els 792 km² estudiats). Com que el grau de prospecció assolit és de 2,23MP, la DV corregida per l'esforç de prospecció (DVc) és de 0,33.

La gran dependència territorial de la major part de les espècies i varietats cultivades, i una àrea de distribució reduïda, són factors que es reflecteixen en el fet que les espècies i varietats cultivades citades per menys d'un 5% dels informants són el 64,2% del total, mentre que per a les espècies (tant silvestres com cultivades) el percentatge és de tant sols el 40,8%. Res fa pensar que l'erosió del record de les espècies i varietats cultivades hagi estat major que l'erosió en el record dels

coneixements tradicionals relatius a les espècies de la zona. En conseqüència, els 23,4 punts de diferència que separen ambdós grups reflecteixen que ja originàriament (abans de produir-se cap mena d'erosió i fragmentació dels coneixements tradicionals) l'abast territorial de les varietats cultivades era en general molt menor que l'abast territorial dels coneixements tradicionals relatius a una determinada espècie.

La major singularitat detectada per a les espècies i varietats cultivades de l'Alta Segarra pot atribuir-se al fet que les condicions climàtiques de la Conca d'Òdena, amb un dèficit hídric estival més marcat (METEOCAT), poden arribar a ser un limitant per al correcte desenvolupament de les varietats pròpies de l'Alta Segarra quan es pretenen cultivar a la Conca d'Òdena, tal i com han posat de relleu nombrosos informants. Per contra, el major rigor hivernal de l'Alta Segarra (METEOCAT) no sembla un element tant limitant per al correcte desenvolupament en aquesta unitat geogràfica de la major part de varietats pròpies de la Conca d'Òdena.

Resumint, l'àrea estudiada es pot considerar com un territori homogeni a nivell etnobotànic en termes de les espècies emprades, i de les principals finalitats per a les quals són utilitzades. Per contra, cal diferenciar-hi dues unitats geogràfiques (Conca d'Òdena i Alta Segarra) si el terme d'estudi són les varietats tradicionals cultivades.

Interès etnobotànic actual de les zones periurbanes

Si es comparen els resultats amb els obtinguts en els principals estudis etnobotànics duts a terme en territori català (Taula 1.3), majoritàriament desenvolupats en àrees de muntanya poc poblades i allunyades de les zones urbanes (Muntané, 1991; Raja et al., 1997; Agelet, 1999; Bonet et al., 1999; Agelet & Vallès, 2001; Bonet, 2001; Muntané, 2005; Rigat et al. 2007; Rigat et al., 2009;), s'observa que els coneixements tradicionals obtinguts a la comarca de l'Anoia s'ajusten perfectament a l'esperat d'acord amb el nombre d'informants participants en l'estudi (Figures 1.2-1.5). Alhora, l'EI obtingut per a la comarca de l'Anoia (18,7%) és pràcticament idèntic a l'obtingut de mitjana en les principals prospeccions etnobotàniques (18,5%). El mateix passa amb l'IUC, indicador de les espècies citades que encara s'utilitzen en el moment de

dur a terme l'estudi, que obté un valor del 56,5% en front del 52,7% per a la mitjana de la resta de territoris estudiats.

Aquests resultats són doblement rellevants, i també sorprenents. En general es considera que com més remota i despoblada és una àrea majors són els coneixements tradicionals que atresora a dia d'avui, degut a que les transformacions socioeconòmiques que ha sofert el país des de la segona meitat del segle XX fins a l'actualitat hi han tingut a priori una menor incidència (Pardo et al., 2014). També és àmpliament acceptada la hipòtesi que com més joves són els informants, menors són els coneixements tradicionals que atresoren (Parada, 2008).

La comarca de l'Anoia, un territori periurbà, amb un nucli poblacional de més de 61.000 habitants situat al centre de la conca d'Òdena (IDESCAT), a tant sols 50 km de l'àrea metropolitana de Barcelona i amb una bona xarxa de comunicacions que l'hi connecten, i sense accidents geogràfics que l'aïllin dels territoris metropolitans veïns, té un valor etnobotànic (tant quantitatiu com qualitatiu) equivalent al d'àrees a priori molt més favorables per la preservació dels coneixements tradicionals, com per exemple el Pallars (Agelet, 1999), la Cerdanya (Muntané, 1991; Muntané, 2005), o el Montseny (Bonet, 2001), per citar-ne alguns exemples. Això hauria de ser un estímul per començar a saldar el deute històric que els etnobotànics catalans, i de la major part de països desenvolupats, tenim amb aquells territoris que semblen a priori massa influenciats per la dinàmica urbana i l'estil de vida modern com per merèixer la pena de ser estudiats. Si es contraposen, a nivell estatal, les prospeccions etnobotàniques dutes a terme en territoris periurbans i poc remots (Pellicer, 2004; Parada, 2008; Martín-Alvarado, 2010) i les dutes a terme en territoris molt més remots i despoblats (Valdés, 1984; Muntané, 1991; Galan, 1993; Martínez-Lirola, 1993; Faragua, 1994; Blanco, 1995; Gil-Pinilla, 1995; Mesa, 1996; Agelet, 1999; Fernández-Ocaña, 2000; Bonet, 2001; Verde, 2002; Casado Ponce, 2003; Ortuño, 2003; Pardo de Santayana, 2003; San Miguel, 2004; Blanco-Salas, 2005; Munatné, 2005; Muriel, 2005; Penco, 2005; Rigat, 2005; García-Giménez 2007; Gregori, 2007; Fajardo, 2008; Latorre, 2008; Vallejo, 2008; Benítez-Cruz, 2009; Aceituno-Mata, 2010; Carvalho, 2010; Anlló-Navieras, 2011; Tendero, 2012; Viteri, 2012; Menéndez-Bacet, 2015; Segarra-Durá, 2016), les diferències són aclaparadores i també injustificades.

Els resultats obtinguts prenen encara més força si es té en compte que els informants participants en la prospecció etnobotànica de la comarca de l'Anoia han nascut de mitjana l'any 1932, mentre que els informants participants en la resta d'estudis realitzats en territori català havien nascut de mitjana l'any 1926, sis anys abans. Però, a més, els informants més joves participants en el present estudi, nascuts entre el 1940 i 1955 (de mitjana l'any 1945), atresoren la mateixa quantitat i qualitat de coneixements tradicionals que els informants de més edat (vegeu el capítol 2 per aprofundir en aquest aspecte).

En conseqüència, l'interès etnobotànic de la comarca de l'Anoia és equivalent al de territoris més remots i despoblats, en els quals a més a més els informants entrevistats havien nascut de mitjana 6 any abans (19 si es comparen amb els grup d'informants més joves) que els de la comarca de l'Anoia. Reiterem doncs l'interès de dur a terme prospeccions etnobotàniques en zones periurbanes i gens remotes com l'Anoia, les quals han de permetre posar en valor els coneixements tradicionals d'aquestes àrees, tant en el si de la comunitat local com als ulls de la població urbana adjacent, vers la qual s'han de difondre aquests coneixements. Aquesta revalorització ha de permetre un major coneixement i respecte de la societat urbana vers les zones rurals properes a les ciutats, i contribuir positivament a la dinamització social i econòmica d'aquestes zones rurals mitjançant el desenvolupament d'activitats (productives, turisme, serveis) basades en els coneixements tradicionals i que tinguin com a públic objectiu principal la població urbana (Benvinguts a Pagès, 2017; Col·lectiu Eixarcolant 2017; El Trill, 2017; Les Refardes, 2017; Mengem Bages, 2017).

Prevalença i fragilitat dels coneixements tradicionals de la comarca de l'anoia

És molt rellevant que un 40,8 % de les espècies silvestres i un 64,2 de les espècies i varietats cultivades hagin estat citades per menys del 5% dels informants (es a dir, només han estat citades per un, dos, o tres informants). Ampliant el detall de l'anàlisi, s'observa que el 21,2% de les espècies i el 28,6% de les espècies i varietats cultivades han estat citades només per un informant. Per contra, són molt poques les espècies (un 12,8%) i les espècies i varietats cultivades (un 2,1%) citades per més de la meitat

dels informants. En altres estudis etnobotànics desenvolupats a Catalunya (Muntané, 2005; Parada, 2008) s'obtenen resultats que també reflecteixen aquesta distribució poc equilibrada del coneixement, la qual no pot ser explicada tant sols per la important erosió i fragmentació dels coneixements tradicionals en els darrers temps. També s'explica pel fet que en els sí de les comunitats es pot separar entre els coneixements tradicionals que són útils per al dia a dia de tots els membres de la comunitat, i aquells que en general són útils només per alguns dels seus membres.

D'aquesta manera, en una comunitat on la prevalença dels coneixements tradicionals fos total i la seva necessitat per afrontar el dia a dia indiscutible, hi hauria un grup de coneixements tradicionals estès entre tota la comunitat, el qual respondria a necessitats altament freqüents i comunes per tots els seus membres: l'elaboració d'una tisana pel refredat, la desinfecció d'un tall, l'alleugeriment d'un mal de panxa, la conservació dels aliments al llarg de l'any, la diversificació i enriquiment de l'alimentació diària, l'obtenció de bigues per mantenir l'habitatge familiar, o la recollida d'herba per alimentar als animals en són alguns exemples. En aquests casos, els coneixements tradicionals dirigits a afrontar les necessitats més quotidianes eren compartits per tots els membres de la comunitat. Un bon exemple d'aquesta realitat és el fet que, malgrat la gran erosió que han patit els coneixements tradicionals, les espècies de les quals s'ha obtingut un major nombre de cites d'ús (Taules 1.5 i 1.6) eren emprades per afrontar les necessitats més quotidianes. A l'altre extrem hi hauria aquells coneixements referents a necessitats menys habituals, els quals eren desconeguts per la major part de la comunitat ja que no els requerien. El nombre de coneixements tradicionals que en el conjunt de la comunitat s'empraven per donar resposta a necessitats menys quotidianes era molt elevat, ja que la diversitat d'aquestes necessitats menys freqüents era també molt elevada. Si s'hi afegeixen els coneixements tradicionals que estaven estretament lligats a un ofici en concret, i que per tant eren desconeguts per les persones no relacionades amb el gremi (Parada, 2008); i aquells que anaven destinats a afrontar necessitats àmpliament esteses però que majoritàriament ja eren cobertes mitjançant la utilització d'altres espècies més a l'abast o més ben reputades, s'obté el corpus

d'aquells coneixements tradicionals que, si bé eren presents en el si de la comunitat, no estaven distribuïts de forma general entre els seus membres.

No podem saber amb exactitud quin era el grau de distribució, en un determinat moment del passat, de cadascun dels coneixements tradicionals documentats, i per tant no podem quantificar amb quin grau han incrementat o disminuït la seva presència en la comunitat. Sí que podem afirmar amb seguretat que l'erosió manifesta que s'ha produït en els coneixements tradicionals des de mitjans del segle passat fins a l'actualitat ha comportat una pèrdua de representativitat en el si de la comunitat per a la major part d'ells. Això no ha fet sinó provocar la disminució del nombre de coneixements tradicionals ben distribuïts en el si de la comunitat i incrementar el nombre d'aquells que són coneguts per un baix percentatge dels seus membres.

Tenint en compte que, malgrat que els informants participants en aquest estudi no són una mostra poblacional escollida a l'atzar, sinó que han estat seleccionats perquè han estat considerats a priori experts en matèria de coneixements tradicionals i complien una sèrie de requeriments (vegeu el capítol 2), la gran quantitat d'espècies i de varietats citades per un baixíssim nombre d'informants, en contraposició a les molt poques que han estat citades per la majoria, fa encara més evident la pèrdua de representativitat de la major part de coneixements tradicionals en la comunitat estudiada. La pèrdua de representativitat i el risc de desaparició dels coneixements tradicionals s'ha mostrat encara més evident en els estudis on s'ha estudiat una mostra poblacional escollida a l'atzar (Martín-Alvarado, 2010) o només el segment més jove de la població (Parada, 2008)

Si s'incorpora la prevalença dels coneixements tradicionals documentats com a element de diagnosi, s'observa com el PV per a les cites d'ús corresponents a les espècies que han estat citades per menys del 5% dels informants és de tant sols del 16,4%. És un valor clarament més baix que el PV del 25'9% obtingut pel al conjunt dels coneixements tradicionals documentats, i que el PV del 38,5% assolit per les cites d'ús corresponents a les 20 espècies silvestres més citades. Uns valors baixos de PV no fan sinó accentuar el risc de desaparició dels coneixements tradicionals, ja que allò que no s'utilitza difícilment es transmetrà a altres membres de la comunitat en no considerar-se útil. En aquest sentit, és necessari treballar per establir nous canals que

ajudin a difondre de nou els coneixements tradicionals en el si de la comunitat i n'augmentin la seva prevalença (Garnatge et al., 2012; Associació Agroecològica de Can Mercaderet, 2017; Climent, 2017; CONECT-e, 2017; Consell comarcal del Vallès Oriental, 2017; DARP & Col·lectiu Eixarcolant, 2017; Padullés, 2017; Talavera-Roma, 2017).

Com a diagnosi d'aquest apartat es pot afirmar que la fragmentació dels coneixements tradicionals de la comarca de l'Anoia i la pèrdua de representativitat en el si de la comunitat s'han produït de forma innegable des de mitjans del segle XX fins a l'actualitat. Aquest procés d'erosió ha afectat de forma més intensa aquells coneixements tradicionals que ja no es trobaven àmpliament distribuïts en la comunitat, i també als que degut a les transformacions socioeconòmiques han perdut tota vigència en la societat actual. Existeix un greu risc de desaparició en les properes dècades de la major part dels coneixements tradicionals documentats, ja que a dia d'avui són atesorats per un nombre d'informants molt reduït i d'edat avançada. Aquesta evidència, juntament amb l'elevat valor etnobotànic de la zona estudiada, fa palesa la necessitat de dur a terme prospeccions etnobotàniques el més aviat possible (vegeu capítol 2 per una major definició temporal) en els molts territoris de característiques similars a la comarca de l'Anoia existents a nivell català i europeu que encara no han estat estudiats.

Els coneixements tradicionals majoritaris de la comarca de l'anoia i els d'altres territoris catalans

Els coneixements tradicionals d'un determinat territori descriuen com la comunitat local es relaciona amb la biodiversitat per fer front a les necessitats diàries (Berkes, 2000; Tardio et al., 2014), necessitats que deriven del context socioeconòmic, dels factors ambientals i geogràfics, i dels factors històrics i culturals. D'acord amb la pròpia definició de coneixements tradicionals, el que és realment rellevant és la documentació de noves espècies i usos tradicionals en el si d'una comunitat, d'un àmbit territorial que es pugui considerar homogeni en termes etnobotànics. És així com serà possible entendre millor com la comunitat estudiada es relacionava amb

l'entorn en el passat, com s'hi relaciona actualment, i com s'hi pot relacionar de forma sostenible en un futur. Seria lògic posar de relleu la nova informació obtinguda en diferents prospeccions etnobotàniques realitzades en un àmbit territorial homogeni a nivell etnobotànic, ja que representaria una ampliació del coneixement etnobotànic de la zona (Muntané, 1991 vs Muntané, 2005). Fins i tot tindria sentit parlar d'espècies i coneixements tradicionals nous en territoris veïns i socialment connectats que compartissin de forma majoritària el fons florístic, les condicions ambientals, els factors socioeconòmics i els factors historicoculturals, ja que les realitats i necessitats diàries de les comunitats d'aquests territoris seran majoritàriament compartides, i per tant els nous coneixements poden considerar-se d'utilitat en tots ells.

Per contra, resulta poc adequat posar de relleu aquelles espècies i coneixements tradicionals que, per comparació amb territoris clarament diferents a nivell ambiental, social, econòmic, històric o cultural, resulten ser noves en el camp de l'etnobotànica. ¿Són més importants, per entendre les relacions de la comunitat estudiada amb l'entorn i per desenvolupar mecanismes que incrementin la prevalença dels seus coneixements tradicionals, aquells coneixements que resulten ser nous d'entre els obtinguts en territoris completament diferents? Malgrat la falta de coherència d'aquest plantejament, la major part d'estudis descriuen espècies útils noves i nous usos sense tenir en compte si els territoris considerats són equiparables i per tant el procés té sentit, o bé si com passa en la major part de casos (Agelet & Vallès, 2001; Agelet & Vallès 2003; Bonet & Vallès, 2003; Aceituno-Mata, 2010; Carrió, 2013;) s'hi inclouen territoris que no tenen res a veure amb l'àrea estudiada. En aquest segon supòsit, no té sentit ni utilitat afirmar que, per al conjunt (heterogeni) de territoris considerats, una determinada espècie o us tradicionals són nous; ni restar importància a aquelles espècies i usos que ja han estat descrites prèviament en algun dels altres territoris. Creiem que és molt més rellevant i coherent focalitzar-se en la publicació dels principals coneixements tradicionals obtinguts en l'àrea estudiada, independentment de si són o no nous respecte la informació obtinguda en altres territoris, ja que serà aquesta informació la que permetrà entendre en termes generals com es relaciona la comunitat local amb la biodiversitat.

Sí que és congruent determinar el grau de similitud o divergència entre els coneixements tradicionals de diferents territoris en els quals s'han desenvolupat estudis entobotànics, per tal de veure com les diferències ambientals, geogràfiques, socials, econòmiques, culturals i històriques afecten la forma com cada comunitat es relaciona amb la biodiversitat vegetal per fer front als reptes del dia a dia. Especialment rellevant és la comparació de les espècies més citades en els diferents territoris, ja que permet conèixer com varien les necessitats més comunes, i les espècies escollides per fer-hi front, en funció del territori.

A la taula 1.7 es mostren quines són les espècies medicinals més citades a la comarca de l'Anoia i en d'altres territoris catalans. Només s'ha pogut dur a terme la comparació per les espècies amb usos medicinals degut a que la major part d'estudis realitzats en territori català estan focalitzats en el camp de l'etnofarmacologia, de manera que no presenten les espècies més citades en general, ni tampoc pel que fa referència a usos alimentaris. L'anàlisi numèrica del contingut de la taula 1.7, mostrat a la taula 1.8, constata que el grau de coincidència entre les espècies més citades com a medicinals a la comarca de l'Anoia i en cadascun dels territoris comparats assoleix el valor més elevat en el cas de la Segarra. Ambdós territoris comparteixen 11 de les 17 espècies més citades com a medicinals (un 64,7% de coincidència). És un grau de similitud elevat però que hom podria esperar encara superior, tenint en compte la proximitat geogràfica entre l'Anoia i la Segarra: territoris veïns, ben comunicats, que comparteixen la major part del fons florístic (Font, 2017) i que estan clarament connectats a nivell social. El següent territoris amb més coincidència són l'Empordà (55,6%), el Montseny (50%), i el Pallars (50%), els quals, en part, comparteixen amb l'Anoia el component mediterrani. A mesura que el component mediterrani en el fons florístic dels territoris baixa, també disminueix el grau de similitud entre les espècies més emprades com a medicinals en aquests territoris i les més emprades a l'Anoia, fins arribar a una coincidència nul·la amb el Capcir, territori subalpí i alpí on el fons florístic mediterrani és inexistent.

Tenint en compte quin percentatge de les espècies medicinals més citades en cada territori han estat citades com a medicinals almenys per un informant a l'Anoia, s'obtenen valors iguals o superiors al 80% excepte per al cas de l'Alta Vall del Ter

(77,8 %) i el Capcir (50 %). Pel que fa a les espècies citades majoritàriament en altres territoris per a les quals no s'ha documentat cap cita d'ús medicinal a l'Anoia, en tots els casos es tracta d'espècies que no formen part del fons florístic de l'àrea estudiada, motiu pel qual no han estat citades com a medicinals.

Aquestes dades constaten que el factor que més condiciona les espècies emprades en un determinat territori és precisament la seva presència en el territori, independentment de si es tracta d'espècies autòctones o d'espècies que hi han estat cultivades. El segon factor rellevant, que determinarà quines espècies seran les més emprades, són les necessitats de cada comunitat i els condicionants exercits pels factors culturals, socials, històrics i econòmics, a l'hora de fer-hi front.

Només així s'explica que, algunes de les espècies útils compartides en el fons florístic de diversos territoris siguin molt emprades en tots ells; i que d'altres, igualment compartides, siguin emprades de forma majoritària només en algun dels territoris. Per exemple, la farigola (*Thymus vulgaris*) i el saüc (*Sambucus nigra*) apareixen entre les 6 més citades en tots els territoris excepte al Capcir, a causa de l'ampli àmbit de distribució que presenten i a la preferència de les comunitats locals per utilitzar-les respecte altres espècies. Per contra, una espècie també d'àmplia distribució territorial com la malva (*Malva sylvestris*) només apareix entre les 10 més citades a l'Anoia i la Segarra, fet atribuïble a la preferència o necessitat de cada comunitat per emprar-la, més que a la seva disponibilitat.

S'observa una influència combinada del fons florístic i de les necessitats i preferències de la comunitat local a l'hora d'emprar les espècies útils disponibles, factors que en conjunt donaran lloc a les espècies més usades tradicionalment en un territori. Per últim, les coincidències observades en algunes de les espècies útils més usades entre territoris molt diferents (en tots els sentits) donen una idea de la capacitat de difusió que en el seu dia havien tingut els coneixements tradicionals; mentre que les diferències manifestes entre territoris veïns i molt similars (en tots els sentits) constaten l'interès de dur a terme prospeccions etnobotàniques també en aquells territoris no estudiats, però que són limítrofs amb àrees ja prospectades, perquè la informació obtinguda tindrà punts de semblança, però no serà en cap cas la mateixa.

Taula 1.7 (a).

Comparació entre les espècies més citades a l'Anoia com a medicinals (ordenades per ordre decreixent de cites d'ús) i en altres territoris catalans. Els nombres relatius a territoris diferents de l'Anoia indiquen la posició que ocupa l'espècie en el rànquing d'espècies amb un major nombre de cites d'usos medicinals a cada territori. Les espècies emprades per elaborar aquesta taula comparativa són 19 a l'Empordà, 17 a la Segarra, 7 a l'Alta Vall del Ter, i 10 en la resta de territoris.

Nom científic	UR.M ^a Anoia	Empordà ^b	Segarra ^c	Alta vall del Ter ^d	Capcir ^e	Cerdanya (1991) ^f	Cerdanya (2005) ^g	Conflent ^h	Montseny ⁱ	Pallars ^j
<i>Thymus vulgaris</i>	156	1	1	6	-	4	2	1	2	2
<i>Olea europaea</i>	132	8	14	-	-	-	-	-	3	1
<i>Sambucus nigra</i>	131	5	4	5	-	2	3	3	1	3
<i>Lilium candidum</i>	71	-	-	-	-	-	-	5	-	8
<i>Matricaria chamomilla</i>	65	2	3	-	-	1	5	-	-	-
<i>Malva sylvestris</i>	63	-	5	-	-	-	-	-	-	-
<i>Rosmarinus officinalis</i>	60	6	-	-	-	-	-	-	4	-
<i>Pinus halepensis</i>	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Ruta chalepensis</i>	49	13	-	4	-	-	-	-	10	6
<i>Aloysia citrodora</i>	47	3	7	-	-	-	-	4	-	-
<i>Inula helenioides</i>	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Hypericum perforatum</i>	39	17	-	3	-	9	7	-	-	-
<i>Eucalyptus globulus</i>	37	4	10	-	-	-	-	-	-	-
<i>Lavandula latifolia</i>	32	-	9	-	-	-	-	-	-	-
<i>Rhamnus alaternus</i>	32	-	11	-	-	-	-	-	-	-
<i>Salvia officinalis</i>	31	-	2	-	-	-	-	-	-	-
<i>Tilia platyphyllos</i>	25	14	6	7	1	3	1	2	6	7
<i>Juniperus oxycedrus</i>	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Vitis vinifera</i>	22	18	-	-	-	-	-	-	-	5
<i>Pistacia lentiscus</i>	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Abies alba</i>	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Achillea millefolium</i>	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Jasonia glutinosa</i>	19	-	12	-	-	-	-	-	-	-
<i>Triticum aestivum</i>	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Agrimonia eupatoria</i>	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Taula 1.7 (a). (continuació)

Nom científic	UR.M ^a Anoia	Empordà ^b	Segarra ^c	Alta vall del Ter ^d	Capcir ^e	Cerdanya (1991) ^f	Cerdanya (2005) ^g	Conflent ^h	Montseny ⁱ	Pallars ^j
<i>Globularia alypum</i>	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Pinus nigra</i> subsp. <i>salzmani</i>	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Rosa sp.</i>	16	-	-	-	5	-	-	6	-	-
<i>Cistus clusii</i>	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Linum usitatissimum</i>	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Taula 1.7 (b). Espècies que apareixen entre les més citades en diferents territoris, però no entre les 30 més citades com a medicinals a la comarca de l'Anoia. Es separen les que a l'Anoia són citades com a medicinals per almenys un informant, d'aquelles que no hi són citades com a medicinals. Entre parèntesis s'indica la posició que ocupen en el rànquing d'espècies amb més cites d'ús medicinal del territori corresponent.

	Empordà ^b	Segarra ^c	Alta vall del Ter ^d	Capcir ^e	Cerdanya (1991) ^f	Cerdanya (2005) ^g	Conflent ^h	Montseny ⁱ	Pallars ^j
Citades com a medicinals a l'Anoia, però no entre les 30 més citades.	<i>Allium sativum</i> (9), <i>Zea mays</i> (10), <i>Asperula cynanchica</i> (11), <i>Papaver somniferum</i> (12), <i>Mentha spicata</i> (15), <i>Foeniculum vulgare</i> (16), <i>Santolina chamaecyparissus</i> (19)	<i>Verbena officinalis</i> (8), <i>Medicago sativa</i> (13), <i>Zea mays</i> (15), <i>Sideritis hirsuta</i> (16)		<i>Allium sativum</i> (6), <i>Juniperus communis</i> (7), <i>Mentha spicata</i> (8)	<i>Tanacetum vulgare</i> (5), <i>Mentha spicata</i> (6), <i>Artemisia absinthium</i> (7), <i>Juglans regia</i> (10)	<i>Tanacetum vulgare</i> (4), <i>Allium sativum</i> (6), <i>Mentha spicata</i> (8), <i>Juglans regia</i> (10)	<i>Allium sativum</i> (7), <i>Laurus nobilis</i> (9), <i>Rubus ulmifolius</i> (10)	<i>Anemone hepatica</i> (5), <i>Zea mays</i> (8),	<i>Juglans regia</i> (4), <i>Artemisia absinthium</i> (9)
No citades com a medicinals a l'Anoia	<i>Mentha pulegium</i> (7)	<i>Galium odoratum</i> (17)	<i>Achillea ptarmica</i> (1), <i>Arnica montana</i> (2)	<i>Sideritis hyssopifolia</i> (2), <i>Arnica montana</i> (3), <i>Gentiana lutea</i> (4), <i>Thymus serpyllum</i> (9), <i>Flipendula ulmaria</i> (10)	<i>Gentiana lutea</i> (8)	<i>Gentiana lutea</i> (9)	<i>Gentiana lutea</i> (8)	<i>Mentha pulegium</i> (7), <i>Herniaria glabra</i> (9)	<i>Tanacetum parthenium</i> (10)

^a Nombre de cites d'ús (Use Reports) medicinal documentats en la prospecció etnobotànica de la comarca de l'Anoia; ^b Parada, 2008; ^c Raja et al., 1997; ^d Rigat et al., 2007; ^e Muntané, 2005; ^f Muntané, 1991; ^g Muntané, 2005; ^h Muntané, 2005; ⁱ Bonet & Vallès, 2002; ^j Agelet, 1999; Agelet & Vallès, 2001

Taula 1.8

Grau de similitud del conjunt d'espècies més emprades en medicina popular entre l'Anoia i altres indrets de Catalunya.

Territori	Nº d'espècies comparades	Grau de coincidència (%) entre les espècies més citades com a medicinals a l'Anoia i al respectiu territori.	De les espècies més citades com a medicinals al territori corresponent, percentatge que també han estat citades com a medicinals a l'Anoia.
Empordà (Parada, 2008)	19	55,6	94,4
Segarra (Raja et al., 1997)	17	64,7	94,1
Alta vall del Ter (Rigat et al., 2007)	7	28,6	77,8
Capcir (Muntané, 2005)	10	0	50
Cerdanya (Muntané, 1991)	10	30	90
Cerdanya (Muntané, 2005)	10	30	90
Conflent (Muntané, 2005)	10	40	90
Montseny (Bonet & Vallès, 2002)	10	50	80
Pallars (Agelet, 1999; Agelet & Vallès, 2001)	19	50	90

Grau de prospecció assolit en l'àrea estudiada

Els projectes de recerca en el camp de l'etnobotànica requereixen una gran quantitat d'hores esmerçades en l'obtenció de la informació a partir dels informants i en el seu processament. En conseqüència, resultaria de gran utilitat poder determinar quin grau de prospecció s'ha assolit en un moment determinat de l'estudi, i encara seria més interessant si es pogués conèixer abans d'iniciar l'estudi quants informants haurien de participar-hi per assolir un determinat nivell de prospecció.

Un territori mai es pot considerar prospectat per complet, en primer lloc perquè els coneixements tradicionals són dinàmics, i també perquè de dues prospeccions etnobotàniques realitzades en un mateix territori però en moments temporals diferents no se n'obtidran els mateixos resultats (vegeu Muntané, 1991 i 2005). En segon lloc perquè sempre que s'incrementi el nombre d'informants participants s'aniran obtenint, ni que sigui molt lentament, nous coneixements tradicionals, amb la qual cosa caldria considerar com a informants tota la població de l'àrea estudiada per

afirmar que el territori està completament prospectat. I fins i tot així encara mancaria informació degut a que els informants generalment no transmeten tots els coneixements que realment atresoren, ja sigui perquè no els recorden en el moment de realitzar les trobades o degut a altres factors (Parada, 2008). Però tot i no poder afirmar mai, *sensu stricto*, que un territori està plenament prospectat, sí que és possible definir el moment en que els coneixements tradicionals més àmpliament distribuïts en el territori estudiats han estat documentats. En la major part d'estudis duts a terme fins ara es considerava, en base a criteri expert, que de mitjana un estudi amb 100 informants assolía aquest objectiu. Muntané (2005) proposa, també en base a criteri expert, que per considerar estudiada la població d'un territori del sud-est europeu calia entrevistar com a mínim un 0,1% dels membres de la població. Tanmateix, no es disposa de cap metodologia per tal de poder determinar aquest llindar d'informants de forma objectiva. Si tenim en compte la funció que relaciona el nombre d'informants participants en l'estudi i el nombre total d'espècies útils documentades (figura 1.6), el punt on la relació entre ambdues variables esdevé lineal indica el moment en el qual les espècies (o la variable resposta que es modelitzi en cada cas) més freqüentment emprades com a tradicionals en el territori ja han estat documentades. El nombre d'informants per als quals s'assoleix la linearitat serà el nombre mínim d'informants necessaris per poder documentar els principals coneixements tradicionals de l'àrea estudiada. Hem batejat aquest punt com a Llindear Mínim de Prospecció, d'ara en endavant, LMP. A partir del LMP la major part de la informació aportada per cada informant serà repetida, amb només una petita part d'informació nova corresponent a espècies, varietats o usos que es troben distribuïts només en pocs membres de la comunitat estudiada. En cada territori el LMP s'assolirà per a un nombre d'informants particular, i proposem que aquest sigui el nombre mínim d'informants a assolir en tots els estudis etnobotànics per tal de poder considerar com a prospectada l'àrea estudiada. Això voldrà dir que almenys els principals coneixements tradicionals del territori hauran estat documentats. Un cop assolit el LMP, tenint en compte els objectius de l'estudi, els recursos disponibles, i l'esforç de mostreig necessari per acumular nova informació, es podrà decidir objectivament si és adequat o no continuar la prospecció etnobotànica.

En el cas de la comarca de l'Anoia observem que tant per al nombre d'espècies (figura 1.6), com per al nombre d'espècies i varietats cultivades (figura 1.7), documentades en funció del nombre d'informants, el LMP s'assoleix al volant dels 30 informants. Aquest fet significa que 30 informants són suficients per documentar aquelles espècies, i també aquelles varietats, que eren més freqüentment utilitzades a la zona. Amb l'ampliació de la prospecció fins als 67 informants s'ha aconseguit ultrapassar de llarg el nombre d'informants necessaris per considerar com a prospectats els principals coneixements tradicionals del territori. Alhora, s'han pogut catalogar un nombre molt significatiu d'aquelles espècies i varietats l'ús de les quals era més minoritari (o que si més no ha arribat de forma molt més fragmentada fins als nostres dies).

D'acord amb la funció que relaciona el nombre d'informants amb el d'espècies i amb el nombre d'espècies i varietats cultivades, es pot calcular quina seria la informació obtinguda si s'ampliés la prospecció fins a un determinat nombre d'informants. En ambdós casos la funció assoleix un R^2 superior al 96%. En el cas del nombre d'espècies, duplicant el nombre d'informants (de 67 a 134) l'increment en les d'espècies obtingudes seria de tant sols un 23,4 %. Per obtenir cites d'ús d'una espècie nova l'esforç necessari seria més de quatre vegades superior al que s'ha hagut de realitzar en el conjunt de la prospecció feta fins ara. Amb aquestes dades sobre la taula, i un EI que s'ajusta a la mitjana dels valors obtinguts en altres territoris (Taula 1.3), considerem plenament assolits els objectius de prospecció etnobotànica a nivell d'espècie, i també en conseqüència a nivell dels usos tradicionals d'aquestes espècies. Si en un futur es desitgés continuar prospectant el mateix territori a la recerca d'espècies útils seria recomanable no dur a terme una prospecció de caràcter general, sinó centrar-se en aquells àmbits dels coneixements tradicionals que han estat menys documentats. Una possibilitat seria la recerca d'usos veterinaris, mitjançant la selecció específica d'informants lligats a la ramaderia, per mirar d'ampliar els migrats coneixements tradicionals obtinguts en aquest camp. Les altres dues possibilitats suggerides són l'aprofundiment en l'estudi de les espècies emprades amb finalitat lúdiques, i en les plantes ornamentals tradicionals. Són camps que si bé s'han tractat en les trobades amb els informants, no han estat ni molt menys el focus principal

d'atenció, la qual cosa fa pensar que existeix un gran nombre d'informació no documentada. Es tracta, a més a més, d'àmbits que també han estat molt pobrement estudiats en les prospeccions etnobotàniques realitzades en altres parts del territori català (però vegeu Cortadellas & Pujadó, 2013; Fraga, 2016).

En el cas de les espècies i varietats cultivades, passant de 67 a 134 informants l'increment previst és del 38,8%, clarament superior a l'increment previst a nivell d'espècie si es realitza el mateix increment en el nombre d'informants. Aquesta dada és coherent amb el fet que el percentatge d'espècies i varietats cultivades citades per menys del 5% dels informants és molt elevat, del 64,2%. En conseqüència, tot i haver documentat amb escreix aquelles espècies i varietats cultivades més habituals, i també moltes de les que presenten una distribució molt més reduïda, són també moltes les que resten encara per documentar. Malgrat que l'esforç necessari per obtenir informació d'una nova varietat serà a priori dues vegades i mitja superior al que s'ha hagut de realitzar de mitjana en la prospecció duta a terme fins ara, a la pràctica pot ser menor si se seleccionen els informants només amb l'objectiu d'obtenir coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat cultivada. Alhora, una prospecció d'aquestes característiques ha de contribuir no només a recopilar informació de noves espècies i varietats cultivades, sinó que també ha de servir per obtenir llavors i elements de propagació vegetativa de les moltes espècies i varietats cultivades documentades per les quals encara no n'hem localitzat ni individus vius ni llavors viables.

Ajustar l'esforç de prospecció a les necessitats i possibilitats de cada projecte hauria de ser un aspecte metodològic a implementar de forma sistemàtica en tots els estudis entobotànics duts a terme en països desenvolupats. S'evitaria realitzar estudis incomplets, per sota del LMP; alhora que també s'evitaria esmerçar un excés d'esforços en un determinat territori en un moment en el qual són moltes encara les àrees pendents de prospectar. Cal posar de relleu que el LMP es veurà influenciat per característiques dels coneixements tradicionals que atesora la comunitat estudiada i pel grau de fragmentació que presenten, però també és estretament dependent de les característiques dels informants, i per tant dels criteris de selecció emprats per escollir-los (vegeu el capítol 2). En conseqüència, no és possible extrapolar el LMP

entre diferents prospeccions etnobotàniques. Serà a partir del càlcul de la relació entre el nombre d'informants i el nombre d'espècies obtingudes (o la variable resposta que més interessi en cada cas) que es podrà calcular el LMP per aquella prospecció. En un futur, si l'ús d'aquest indicador es generalitza, no és descartable que, a partir dels valors de LMP obtinguts en múltiples estudis, es pugui estimar de forma aproximada quin serà LMP d'una prospecció etnobotànica abans d'iniciar-se. Seria una informació molt important per poder planificar abans d'iniciar la prospecció quin és l'esforç que caldria destinar-hi per tal d'assolir el grau de prospecció desitjat.

Finalment, l'indicador LMP pot se també de gran utilitat per tal de conèixer el grau de prospecció amb què s'ha estudiat un determinat territori. A hores d'ara el grau de prospecció s'assumeix a partir de variables com el nombre d'informants o el nombre d'espècies documentades, variables que no són comparables entre diferents estudis i que a més a més no informen amb claredat del grau de prospecció assolit en aquell territori. El LMP informa del nombre d'informants a partir del qual es poden considerar com a prospectats els coneixements tradicionals majoritaris de la comunitat. Per tant, si establím aquest punt com a referència, podem saber en base al nombre total d'informants que han participat en l'estudi, si un territori ha assolit un grau de prospecció de 1LMP, 1,5 LMP, 2LMP, 3LMP o el valor que correspongui. Per obtenir el grau de prospecció assolit tan tols és necessari dividir el nombre total d'informants participants entre el nombre d'informants per al qual s'assoleix el LMP. S'obté un valor que indicà de forma clara i inequívoca el grau de prospecció d'un determinat territori. És un valor plenament comparable entre territoris que per primer cop ha de permetre conèixer amb exactitud quin és el grau de prospecció dels diferents territoris on s'han dut a terme estudis etnobotànics. Per a les zones de la comarca de l'Anoia prospectades en aquest estudi, utilitzant com a variable resposta el nombre d'espècies útils documentades, obtenim un grau de prospecció de 2,23 LMP, fruit de dividir els 67 informants participants entre els 30 informants per als quals s'assoleix el LMP.

CONCLUSIONS

El desenvolupament de prospeccions etnobotàniques de caràcter holístic, i que també incloquin la biodiversitat cultivada, és l'aproximació metodològica més adequada per conèixer com la comunitat estudiada es relaciona amb l'entorn per satisfer les necessitats diàries, ja que permet recollir-ne els coneixements tradicionals sense un biaix metodològic preestablert.

La riquesa dels coneixements tradicional documentats és molt elevada per quatre de les cinc grans categories d'ús establertes (alimentació humana, usos medicinals, alimentació animal, i altres usos), tant en termes del nombre total d'espècies emprades en cada cas, com dels principals usos de les espècies més citades. No existeix una preponderància de cap dels grans grups d'usos sobre la resta.

Els coneixements tradicionals documentats provenen tant de la vegetació silvestre com de les espècies i varietats cultivades, i posen de relleu la necessitat de tenir en plena consideració la biodiversitat cultivada fins al nivell de varietats si es desitja obtenir una diagnosi general dels coneixements tradicionals de la comunitat estudiada.

La utilització constant d'una espècie afavoreix que se li assignin nous usos tradicionals més enllà dels que en un primer moment li van ser atorgats, fet patent en les espècies més utilitzades a dia d'avui i que també es donarà amb tota probabilitat en aquelles espècies que tot just ara comencen a ser emprades per la comunitat, però l'ús de les quals pot generalitzar-se en un futur.

La gran fragmentació dels coneixements tradicionals documentats en el si de la mostra poblacional estudiada, corresponent a persones d'edat avançada a priori expertes en aquesta matèria, i els baixos valors de prevalença assolits, constaten la fragilitat i l'elevat risc de desaparició de la major part dels coneixements tradicionals documentats. En conseqüència és prioritari dur a terme prospeccions etnobotàniques en aquells territoris dels països desenvolupats que encara no han estat estudiats, i establir nous mecanismes que permetin difondre de nou els coneixements

tradicionals documentats per tal de reduir-ne la fragmentació i incrementar-ne els valors de prevalença.

Com més alt sigui el grau de similitud en el fons florístic, en les condicions ambientals, i en els factors socioeconòmics i històrics de dues àrees geogràfiques, més alt serà també el grau de similitud en els principals coneixements tradicionals d'ambdues comunitats. Alhora, el grau de similitud assolit per les espècies emprades serà sempre molt superior al grau de similitud assolit en el cas de les varietats cultivades, de resultes de la gran dependència ambiental i de l'acció humana que presenten les àrees de distribució de les varietats cultivades.

El llindar mínim de prospecció (LMP) permet conèixer de forma objectiva el nombre d'informants necessaris per documentar els principals coneixements tradicionals en una determinada prospecció etnobotànica. Alhora, permet calcular el grau de prospecció d'un territori tenint en compte les seves característiques, i possibilita per primer cop la comparació entre el grau de prospecció real assolit en diferents territoris.

Per l'àrea estudiada es poden considerar plenament assolits els objectius de prospecció a nivell d'espècies útils i dels coneixements tradicionals associats, àmbits per als quals no és recomanable prosseguir amb la prospecció. Per contra, a nivell de documentació de la biodiversitat cultivada, tot i haver assolit amb escreix el LMP, considerem que encara seria recomanable prosseguir amb la prospecció, tenint en compte l'elevadíssim grau de fragmentació que presenten els coneixements relatius a aquest camp.

Es constata que les zones periurbanes i poc remotes, de les quals l'Anoia n'és un clar exemple, presenten un interès etnobotànic equivalent, tant en termes quantitius com qualitius, al d'àrees molt més remotes i despoblades. Aquest fet posa de relleu la manca de fonament en la tendència a focalitzar les prospeccions etnobotàniques en àrees remotes i poc poblades; i evidencia la necessitat i urgència de dur a terme prospeccions etnobotàniques també en zones periurbanes ben connectades amb la societat urbana, territoris històricament oblidats en el camp de la recerca etnobotànica.

BIBLIOGRAFIA

- Aceituno Mata, L., 2010. Estudio etnobotánico y agroecológico de la sierra norte de Madrid. Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid. Facultad de Ciencias.
- Agelet, A. and Vallès, J., 2003. Studies on pharmaceutical ethnobotany in the region of Pallars (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula). Part II. New or very rare uses of previously known medicinal plants. *Journal of Ethnopharmacology*, 84(2-3), pp.211-227.
- Agelet, A., 1999. Estudis d'etnobotànica farmacèutica al Pallars. Doctoral Thesis, Faculty of Pharmacy, University of Barcelona, 2616 pp.+4 diskettes.
- Agelet, A., Vallès, J., 2001. "Studies on pharmaceutical ethnobotany in the region of Pallars (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula). Part I. General results and new or very rare medicinal plants". *Journal of Ethnopharmacology*, 77: 57-70.
- d'Ambrosio, U., Garnatje, T., Vallès, J., 2014. Plantes alimentàries i transculturització a botigues especialitzades de l'àrea metropolitana de Barcelona. Projecte de Recerca.
- Anllo Naveiras, J., 2011. Estudio etnobotánico de la comarca de Terra Chá. Tesis doctoral. Facultad de Biología. Universidad de Santiago de Compostela.
- Arribas, G., Avizanda, M., Comingo, C., 2011. Catàleg de varietats antigues de fruita i horta del Pallars Sobirà. Consell Comarcal del Pallars Sobirà. 76 pp.
- Associació Agroecològica de Can Mercaderet (3 de juliol del 2017). Guardià de llavors. Recuperat de: <http://ecomercaderet.cat/llavors/guardia-de-llavors.html>
- Bartrolí, M., 1989. La tradició remeiera a l'Anoia. Omnium Cultural. Igualada. 116 pp.
- Batlle, L., 1993. Plantes medicinals de la Segarra. Centre Municipal de Cultura de la Segarra. Consell Comarcal de la Segarra. Cervera, Lleida.
- Benítez Cruz, G., 2009. Etnobotánica y etnobiología del Poniente Granadino. Tesis doctoral. Facultad de Farmacia. Universidad de Granada.
- Benítez, G., González-Tejero, M. and Molero-Mesa, J., 2010. Pharmaceutical ethnobotany in the western part of Granada province (southern Spain):

- Ethnopharmacological synthesis. *Journal of Ethnopharmacology*, 129(1), pp.87-105.
- Benvinguts a Pagès (10 de Juliol del 2017). Benvinguts a Pagès. Generalitat de Catalunya. Recuperat de: <http://benvingutsapages.cat/>
- Berkes, F., Colding, J. and Folke, C., 2000. Rediscovery of traditional ecological knowledge as adaptive management. *Ecological Applications*, 10(5), pp.1251-1262.
- Blanco E., 1995. Investigaciones etnobotánicas en la Sierra del Caurel (Lugo) y en la Calabria extremeña (Badajoz). Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid.
- Blanco Salas, J., 2005. Contribución al conocimiento de los recursos fitogenéticos de Extremadura: el caso de los tomillos. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura.
- Bolòs, O., Vigo, J., Massalles, RM., Ninot, JM., 2005. Flora manual dels Països Catalans. Barcelona: Pòrtic. 1310 pp.
- Bonet, M.À., Roldán, M., Camprubí, J., 2011. Estudi etnobotànic de Gallecs (Vallès Oriental / Vallès Occidental). *Butlletí Institutio Catalana Historia Natural* 76, 83-94.
- Bonet, M.À., Roldán, M., Camprubí, J., Vallès, J., 2008. Etnobotànica de Gallecs. Plantes i cultura popular al Baix Vallès. Centre d'Estudis Molletans. Mollet del Vallès, Barcelona.
- Bonet, M.À., Roldán, M., Camprubí, J., Vallès, J., 2010. Etnobotànica de Gallecs (Cataluña, Península Ibérica). Plantas y tradición en un entorno social y natural cambiante. En: Pocchetino ML, Ladio AH, Arenas PM (eds.). *Tradicione y transformaciones en Etnobotànica*: 540-544. CYTED, Argentina.
- Bonet, M.À., 1993. Etnobotànica de la Vall del Tenes (Vallès Oriental). Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Ajuntament de Bellpuig. Biblioteca de Cultura Popular Valeri Serra i Boldú, 4. Barcelona.
- Bonet, M.À., Parada, M., Selga, A., Vallès, J., 1999 Studies on pharmaceutical ethnobotany in the regions of L'Alt Emporda and Les Guilleries (Catalonia, Iberian Peninsula). *J.Ethnopharmacol.* 68, 145-168.

- Bonet, M.À., 1991. *Estudis etnobotànics a la Vall del Tenes (Vallès Oriental)*. Tesi de llicenciatura, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
- Bonet, M.À., 2001. *Estudi etnobotànic del Montseny*. Tesi doctoral, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
- Bonet, M.À., Blanché, C., Vallès, J., 1992. Ethnobotanical study in River Tenes valley (Catalonia, Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 37, 205-212.
- Bonet, M.À., Vallès, J., 2002. Use of non-crop food vascular plants in Montseny biosphere reserve (Catalonia, Iberian Peninsula). *International Journal of Food Sciences and Nutrition*, 53, 225-248.
- Bonet, M.À., Vallès, J., 2003. Pharmaceutical ethnobotany in the Montseny biosphere reserve (Catalonia, Iberian Peninsula). General results and new or rarely reported medicinal plants". *Journal of Pharmacy and Pharmacology*, 55, 259-270.
- Bussmann, R., 2017. Twenty-five years of Ethnobotany around the globe-from magic to molecules, conservation and the Nagoya Protocol. Paper presented at the 58th anual meeting of the society for the economic botany, june 4-9, 2017, Bragança, Portugal.
- Calvet-Mir, L., 2011a. Beyond food production Home gardens as biocultural conservation agents. A case study in Vall Fosca, Catalan Pyrenees, northeastern Spain. Tesi Doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Calvet-Mir, L., Calvet-Mir, M., Vaqué-Nuñez, L. and Reyes-García, V., 2011b. Landraces in situ Conservation: A Case Study in High-Mountain Home Gardens in Vall Fosca, Catalan Pyrenees, Iberian Peninsula. *Economic Botany*, 65(2), pp.146-157.
- Carrió E., 2013. *Contribució al coneixement etnobotànic de Mallorca. La biodiversitat vegetal i la seva gestió en una illa mediterrània*. Tesi doctoral. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona.
- Carvalho, A.M., 2010. *Plantas y sabiduría popular del Parque Natural de Montesinho*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid, 500 pp
- Casado Ponce, D., 2003. *Revisión de la flora y etnobotánica de la Campiña de Jaén (del Guadalbullón a la cuenca del Salado de Porcuna)*. Tesis doctoral. Facultad de Ciencias Experimentales. Universidad de Jaén.

- Cavero, R., Akerreta, S. and Calvo, M., 2011. Pharmaceutical ethnobotany in the Middle Navarra (Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 137(1), pp.844-855.
- Climent, D. (3 de juliol del 2017). Soses i sabó. L'aprofitament dels halòfits, de les plantes halòfiles, del riu Vinalopó (<https://www.youtube.com/watch?v=Fug0ifOUJe8>). Recuperat de: <https://www.youtube.com/user/DanielCliment/>
- Col·lectiu Eixarcolant, 2017. 2a Jornada Gastronòmica de les Plantes Oblidades, 25 de Març del 2017. Igualada, Programa detallat. Col·lectiu Eixarcolant. 117 pp.
- CONNECT-e (3 de juliol del 2017). CONNECT-e: Compartint el Coneixement Ecològic Tradicional. Recuperat de: www.conecte.es
- Consell Comarcal del Vallès Oriental (3 de juliol del 2017). Bases d'adhesió a la campanya "6es Jornades gastronòmiques de tomàquets del Vallès" Recuperat de: <https://productesdelvalles.files.wordpress.com/2017/06/bases-6a-jornades-gastronc3b2miques-dels-tomc3a0quets-2017.pdf>
- Cortadellas, X., Pujadó, J., 2013. Els Jocs retrobats. 33 cròniques de la Catalunya juganera. Edicions Sidillà. La bisbal de l'Empordà, Catalunya. 410 pp.
- DARP & Col·lectiu Eixarcolant. (25 de març del 2017). Com podem recuperar l'ús de les plantes silvestres i les varietats tradicionals oblidades? Igualada, 25 de març del 2017.. Recuperat de: http://www.ruralcat.net/c/document_library/get_file?uuid=e92aae4c-4ba1-49bb-a418-9d7558afb4b4&groupId=10136
- de Aranzabal, I., Schmitz, M., Aguilera, P., Pineda, F., 2008. Modelling of landscape changes derived from the dynamics of socio-ecological systems. A case of study in a semiarid Mediterranean landscape *Ecological Indicators*, 8 (5), 672-685.
- Devesa, F., Pellicer, J., Ferrando, J., Borghol, A., Bustamante, M., Ortuño, J., Ferrando, I., Llobera, C., Sala, A., Miñana, M, Nolasco, A., Fresquet, J.L., 2004. Consumo de hierbas medicinales en los pacientes de consultas externas de digestivo. *Gastroenterología y Hepatología* 27(4), 244-249.
- Egea Fernández, J.M., Egea Sánchez, J.M., 2013. Guia del Paisaje Cultural Tierra de Íberos, Múrcia. Una perspectiva agroecològica. Sociedad Española de Agricultura Ecológica. 420 pp.

- El Trill (3 de juliol del 2017). 7è Mercat de les espècies d'Argençola, 10 de juny del 2017. Recuperat de: <http://www.eltrill.org/mercat-deles-especies/>
- Fajardo, J., 2008. Estudio etnobiológico de los alimentos locales de la Serranía de Cuenca. Tesis doctoral. E.T.S.I. Agrónomos. Universidad de Castilla la Mancha. Albacete.
- Fernández Ocaña, A.M., 2000. Estudio etnobotánico en el Parque Natural de las Sierras de Cazorla, Segura y Las Villas. Investigación química de un grupo de especies interesantes. Tesis doctoral. Facultad de Ciencias Experimentales. Universidad de Jaén.
- Font, X. (20 juliol del 2017). Mòdul Flora i Vegetació. Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya. Generalitat de Catalunya i Universitat de Barcelona. <http://biodiver.bio.ub.es/biocat/homepage.html>
- Fraga, P. 2016. Una singularitat en la jardineria tradicional de Menorca: els ramells de porxada. Comunicació presentada a les VIII Jornades d'Etnobotànica en Llengua Catalana, 3-5 juny, 2016, Ciutadella, Menòrca.
- Fragua, S., 1994. Antropología médica de la villa de Coca (Villa de Segovia). Tesis doctoral. Universidad Complutense de Madrid.
- Galán R. 1993. Patrimonio etnobotánico de la provincia de Córdoba: Pedroches, Sierra Norte y Vega del Guadalquivir. Tesis doctoral. E.T.S.I. Agrónomos y Montes. Universidad de Córdoba.
- García Jimenez, R., 2007. Etnobotánica leonesa. Municipio de Palacios del Sil. Tesis doctoral. Facultad de Biología. Universidad Complutense de Madrid.
- Garnatge, T., Muntané, J, Parada, M., Rigat, M., Vallès J., 2012. Plantes alimentàries del Pirineu català. Farell. Sant Vicenç de Castellet, 159 pp.
- Gil Pinilla, M., 1995. Estudio etnobotánico de la flora aromática y medicinal del término municipal de Cantalojas (Guadalajara). Tesis doctoral.
- Gras, A., Brunés, M., D'Ambrosio, U., Gómez, C., Parada, M., Garnatje, T., Vallès, J., 2017. Global and local in folk plant knowledge: allochthonous plants in Catalan ethnobotany. Paper presented at the 58th anual meeting of the society for the economic botany, june 4-9, 2017, Bragança, Portugal.
- Gregori, P., 2007. Medicina popular en Valencia de Mombuey. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura.

- Guzmán Casado, G., González de Molina, M., Sevilla Guzmán, E., 2000. Introducción a la agroecología como desarrollo rural sostenible. Mundi-Prensa, Madrid.
- Hernández Ramierz, J., 2010. Riesgo y ventura de una actividad tradicional. Ritualización y turismo en la “saca de yeguas” de Doñana. *Gazeta de Antropología* 26(2), 36.
- Institut d'Estadística de Catalunya, IDESCAT. Barcelona. (www.idescat.cat)
- Johes, T., Kokwaro, J.O., Kimanani, E.K., 1990. Herbal remedies of the Luo of Siaya District, Kenya: Establishing Quantitative Criteria For Consensus. *Economic Botany*, 44 (3), 369-381.
- Las fuentes orales en los estudios de agroecología. El caso del agrosistema de Ycode (Tenerife). Coord.: Sabaté F.; Perdomo, A. C. y Alfonso, V. Santa Cruz de Tenerife. Diciembre de 2008. Edita: Centro de Conservación de la Biodiversidad Agrícola de Tenerife (CCBAT) y Servicio.
- Latorre, J.A., 2008. Estudio etnobotánico de la provincia de La Coruña. Tesis doctoral. Facultad de Farmacia. Universidad de Valencia.
- Le Grand, A., Wondergem, P.A., 1987. Les phytothérapies anti-infectieuses de la forêt-savane, Senegal, Afrique Occidentale. Un inventaire. *Journal of Ethnopharmacology* 21, 109-125
- Les Refardes (26 de juliol del 2017). Les Refardes, llavors eco fetes aquí. Recuperat de : <http://llavors.lesrefardes.com/ca/>
- Llavors Orientals (25 de juliol del 2017). Llavors Orientals, recuperació de llavors agràries tradicionals del Vallès. Recuperat de: <http://www.llavorsorientals.cat/>
- Marin, J.M., 2017. Patrimoni etnobotànic del Baix Llobregat. Centre d'Estudis de Gavà. 127 pp.
- Marsans-Solà, L., 1885. Tradicions y Costums d'Igualada y sa comarca. A: Ateneo Igualadí de la Classe Obrera, Composicions premiadas en lo Certámen de 1885. (eds) Imprenta de Mariano Abadal, Igualada.
- Martín Alvarado, M.A., 2010. Medicina popular en la ciudad de Badajoz. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura.

- Martínez Lirola, M.J., 1993. Investigaciones etnobotánicas en el Parque Natural de Cabo de Gata-Níjar (Almería). Tesis de licenciatura. Facultad de Farmacia. Universidad de Granada
- Masalles, R.M., 1980. Aportació al coneixement dels noms populars de les plantes a la Conca de Barberà. Aplec de Treballs del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà 2: 135-143.
- Menéndez Baceta, G., 2015. Etnobotánica de las plantas silvestres comestibles y medicinales en cuatro comarcas de Araba y Bizkaia. Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid.
- Menendez-Baceta, G., Aceituno-Mata, L., Molina, M., Reyes-García, V., Tardío, J. and Pardo-de-Santayana, M., 2014. Medicinal plants traditionally used in the northwest of the Basque Country (Biscay and Alava), Iberian Peninsula. *Journal of Ethnopharmacology* 152, 113–134
- Mengem Bages (26 de juliol del 2017). Productes de Proximitat i Ecològics. Recuperat de: <http://www.mengembages.coop>
- Mesa, S., 1996. Estudio etnobotánico y agroecológico de la comarca de la Sierra de Mágina (Jaén). Tesis doctoral. Facultad de Ciencias Biológicas. Universidad Complutense de Madrid.
- Muntané, J., 1991. Aportació al coneixement de l'etnobotànica de Cerdanya. Tesi Doctoral, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
- Muntané, J., 2005. Etnobotànica, etnofarmàcia i tradicions populars de la Catalunya septentrional (Capcir, Cerdanya, Conflent). Tesi doctoral, Facultat de Farmàcia, (Doctorat en Biologia), Universitat de Barcelona.
- Muriel, M.P., 2005. La medicina popular en la provincia de Palencia. Tesis doctoral. Facultad de Medicina. Universidad de Sevilla
- Neves, J., Matos, C., Moutinho, C., Queiroz, G. and Gomes, L., 2009. Ethnopharmacological notes about ancient uses of medicinal plants in Trás-os-Montes (northern of Portugal). *Journal of Ethnopharmacology*, 124(2), pp.270-283.
- Ortuño, I. 2003. Etnobotánica de Los Villares y Valdepeñas de Jaén (sur de la Península Ibérica). Tesis doctoral. Facultad de Ciencias Experimentales. Universidad de Jaén.

- Padullés, E., 2017. El senyor de los Bosques, RTVE. (<http://www.rtve.es/alacarta/videos/aqui-la-tierra/aqui-tierra-esteve-senor-bosques/3736195/>). Recuperat de: <http://www.rtve.es/alacarta/videos/aqui-la-tierra/>
- Parada, M. 1997. Aportació al coneixement de l'etnoflora de l'Alt Empordà. Tesi de llicenciatura, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
- Parada, M., 2008. Estudi etnobotànic de l'Alt Empordà. Tesi doctoral. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona.
- Pardo de Santayana, M., 2003. Las plantas en la cultura tradicional de la antigua Merindad de Campoo. Tesis doctoral. Facultad de Ciencias. Universidad Autónoma de Madrid.
- Pardo de Santayana, M., Morales, R., Aceituno-Mata, L., Molina, M., (editores), 2014. Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad. Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente. Madrid, 411.
- Pautasso, M., Aistara, G., Barnaud, A., Caillon, S., Clouvel, P., Coomes, O., Delêtre, M., Demeulenaere, E., De Santis, P., Döring, T., Eloy, L., Emperaire, L., Garine, E., Goldringer, I., Jarvis, D., Joly, H., Leclerc, C., Louafi, S., Martin, P., Massol, F., McGuire, S., McKey, D., Padoch, C., Soler, C., Thomas, M. and Tramontini, S., 2012. Seed exchange networks for agrobiodiversity conservation. A review. *Agronomy for Sustainable Development*, 33(1), pp.151-175.
- Pelicer, J., 2004. Recerques etnobotàniques al territori diànic o comarques centrals valencianes. Tesis doctoral. Facultad de Medicina y Odontología. Universidad de Valencia.
- Penco, A.D., 2005. Medicina popular veterinaria en la comarca de Zafra. Tesis doctoral. Facultad de Medicina. Universidad de Extremadura. Badajoz.
- Perramón Llussà, N., 2012. La conservació de les llavors de varietats locals al Bages. Una aproximació des de l'Antropologia Social. Treball de final de Màster. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.
- Plans, F., Rosés, L., 2013. Patrimoni agrari del baix Solsonès. L'hort. Associació l'Arada i Associació l'ERA. 228 pp.

- Portères, R., 1970. Ethnobotanique generale. Laboratoire d'Ethnobotanique et Ethnozoologie, Muséum National d'Histoire Naturelle, Paris.
- Puig, J., Fígols, C., 2014. Varietats locals de mongetes del Vallès Oriental. Consell Comarcal del Vallès Oriental. 48 pp.
- Raja, D., 1995. Estudis etnobotànics a la comarca de la Segarra. Tesi de llicenciatura. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona. Barcelona.
- Raja, D., Blanché, C., Vallès, J., 1997. Contribution to the knowledge of the pharmaceutical ethnobotany of La Segarra region (Catalonia, Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 57, 149-160.
- Rigat, M. 2005. Estudi etnobotànic de la Vall de Camprodon (Alta Vall del Ter, Pirineus). Màster experimental, Universitat de Barcelona, Facultat de Farmàcia.
- Rigat, M., Bonet, M.À., Garcia, S., Garnatje, T., Vallès, J. 2007. Ethnobotanical studies in the high river Ter valley (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula). Part I. Medicinal plants. *Journal of Ethnopharmacology*, 113, 267-277.
- Rigat, M., Bonet, M.À., Garcia, S., Garnatje, T., Vallès, J., 2009. Ethnobotany of Food Plants in the High River Ter Valley (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula): Non-Crop Food Vascular Plants and Crop Food Plants with Medicinal Properties, *Ecology of Food and Nutrition*, 48:4, 303-326.
- Riquer, B., Culla, J., 1989. El franquisme i la transició democràtica (1939-1988). (eds) Edicions 62, Barcelona, 552.
- San Miguel, E., 2004. Etnobotánica de Piloña (Asturias). Cultura y saber popular sobre las plantas en un concejo del centro-oriente asturiano. Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid.
- Schaich, H., Bieling, C. and Plieninger, T. , 2010. Linking Ecosystem Services with Cultural Landscape Research. *GAIA - Ecological Perspectives for Science and Society*, 19(4), pp.269-277.
- Segarra Durá, E. 2016. Etnobotánica farmacéutica del Campo del Turia y Serranos. Tesis Doctoral. Universidad de València.
- Servei meteorològic de Catalunya, METEOCAT. Generalitat de Catalunya. Departament de Territori i Sostenibilitat. Barcelona. (www.meteocat.com)

- Sisquella, M., 2009. 2a Fase de Prospecció dels fruiters de varietats antigues del Parc Natural del Cadí-Moixeró. Associació l'ERA. 39 pp.
- Sisquella, M., 2011. Prospecció de varietats antigues al PN del Cap de creus. Associació l'ERA. 55 pp.
- Solé Cantero, 2014. Recuperación del conocimiento agrícola y etnobotánico en la comarca de la anoia, en la cataluña central. Trabajo final de máster. Univeristat de Barcelona.
- Talavera Roma, M., 2017. Una amanida ... Però amb males herbes, si us plau. *Agrocultura*, 66, 19-24.
- Tendero, J.R. 2012. La flora y su terminología en la provincia de Jaén: fitonimia y dialectología. Tesis doctoral. UNED. Madrid.
- Trotter, R.T., Logan, M.H., 1986. Informant consensus: a new approach for identifying potentially effective medincial plants. In: Etkin, N.L. (Ed.): *Plants in INdigenous Medicine ans Diet, Behavioural Approaches*. New York, Redgrave Publishing Company, Bredford Hills, pp. 91-112.
- Tuttolomondo, T., Licata, M., Leto, C., Savo, V., Bonsangue, G., Letizia Gargano, M., Venturella, G. and La Bella, S., 2017. Ethnobotanical investigation on wild medicinal plants in the Monti Sicani Regional Park (Sicily, Italy).
- Valdés, F., 1984. Flora y vegetación vascular de la vertiente sur de la Sierra de Gata (Cáceres). Tesis doctoral. Universidad de Salamanca.
- Vall, L., 2011. Recuperació de varietats d'herba remeiera i culinària de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Tesi de máster. Máster en agricultura Ecológica. Facultat de Biologia. Universitat de Barcelona.
- Vallejo, J.R., 2008. La etnomedicina en Guadiana del Caudillo (Badajoz). Tesis doctoral. Facultad de Medicina. Universidad de Extremadura. Badajoz.
- Vaqué Núñez, L., 2008. Contribució de les varietats locals a la conservació de l'agrobiodiversitat: Cas d'estudi en horts d'alta muntanya al Pallars Jussà, Pirineu càtala. Treball de llicenciatura. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Verde, A., 2002. Estudio etnofarmacológico de tres áreas de montaña de Castilla-La Mancha. Tesis doctoral. Universidad de Murcia.
- Vinyals, N., 2013. 2ª. Prospecció de varietats hortícoles de la plana de Vic i el Lluçanès. Associació l'ERA. 139 pp.

Viteri, M., 2012. Medicinal and food plants of the province of Teruel with emphasis on the Guadalaviar and Turia rivers. Tesis Doctoral. University College London, School of Pharmacy. Londres.

ANNEX

Taula 1.9.

Nombre i percentatge d'espècies (tant silvestres com cultivades), i d'espècies i varietats cultivades, que són citades per un determinat percentatge dels informants.

Percentatge d'informants ^a	Nº TOT ^b	% TOT ^c	Nº Cult(LR) ^d	% Cult(LR) ^e
x = 1,5 (1 informant)	68	21,2	166	28,6
x = 3 (2 informants)	40	12,5	155	26,7
x = 4,5 (3 informants)	23	7,2	52	9
x < 5 ^f	131	40,8	373	64,2
5 ≤ x < 10	46	14,3	68	11,7
10 ≤ x < 15	33	10,3	38	6,5
15 ≤ x < 20	13	4	25	4,3
20 ≤ x < 25	16	5	16	2,8
25 ≤ x < 30	15	4,7	10	1,7
30 ≤ x < 35	6	1,9	3	0,5
35 ≤ x < 40	7	2,2	4	0,7
40 ≤ x < 45	9	2,8	7	1,2
45 ≤ x < 50	4	1,2	4	0,7
50 ≤ x < 55	5	1,6	4	0,7
55 ≤ x < 60	5	1,6	2	0,3
60 ≤ x < 65	9	2,8	3	0,5
65 ≤ x < 70	5	1,6	1	0,2
70 ≤ x < 75	8	2,5	1	0,2
75 ≤ x < 80	1	0,3	1	0,2
80 ≤ x < 85	1	0,3	0	0
85 ≤ x < 90	3	0,9	0	0
90 ≤ x < 95	3	0,9	0	0
95 ≤ x ≤ 100	1	0,3	0	0

^a Nombre d'informants a partir del qual es calculen els percentatges: 67. El percentatge d'informants es representa amb la lletra "x"

^b Nombre d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, que són citades per un determinat percentatge dels informants.

^c Percentatge de les espècies i subespècies vegetals documentades que són citades per un determinat percentatge dels informants.

^d Nombre d'espècies i varietats cultivades (*Land races*) documentades com a tradicionals que són citades per un determinat percentatge dels informants.

^e Percentatge de les espècies i varietats cultivades (*Land races*) documentades com a tradicionals que són citades per un determinat percentatge dels informants.

^f Categoria corresponent a les espècies o varietats citades per menys d'un 5 % dels informants, que degut a la gran quantitat d'espècies o varietats que conté es presenta desglossada en les tres primeres files, la suma de les quals dona lloc als valors mostrats aquesta categoria.

Tota la informació obtinguda en la prospecció etnobotànica de la comarca de l'Anoia, i emprada per a l'elaboració del present capítol, es pot consultar a la Base de Dades dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia (Catalunya), disponible a www.eixarcolant.cat/documentacio.

Capítol 2

Nous criteris metodològics per a la selecció d'informants en estudis etnobotànics: incrementant l'eficiència en la prospecció de coneixements tradicionals

Capítol 2

Nous criteris metodològics per a la selecció d'informants en estudis etnobotànics: incrementant l'eficiència en la prospecció de coneixements tradicionals.

INTRODUCCIÓ

En els estudis etnobotànics realitzats des dels anys 90 fins a l'actualitat en països desenvolupats s'han emprat generalment les tècniques d'observació participativa i no participativa, i les entrevistes semi-estructurades com a mètodes per documentar els coneixements tradicionals de territori estudiat (Agelet, 1991; Calvet-Mir et al., 2011; Pardo et al., 2014). Els criteris seguits fins ara per escollir els informants participants de l'estudi no són uniformes, variant en funció dels objectius particulars de cada estudi i dels punts de vista de l'equip investigador. En alguns casos s'escull una mostra de la població local totalment aleatoritzada (Vallejo, 2008; Martín-Alvarado, 2010); si bé en la major part d'ocasions l'estudi es focalitza en les persones grans de la comunitat, en considerar-se que són aquestes les que atresoren més coneixements tradicionals (Vallès, 2007; Carrió, 2013). Tanmateix no s'ha establert cap metodologia concreta que permeti accedir, d'entre les persones grans, a aquelles que atresoren més coneixements tradicionals, tot i que és ben conegut que el coneixement no es distribueix de forma homogènia entre tots els membres d'una mateixa generació (Palacín, 1994; Muntané, 2005).

Existeix un ampli consens en el si de la comunitat científica sobre el fet que per documentar coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat en un territori com el català o el peninsular, on la transmissió oral dels coneixements entre generacions

es va afeblir dràsticament un cop superat el període més cruent de la postguerra, cal focalitzar-se en les persones grans de la comunitat (Pardo et al., 2014). Tanmateix, el concepte de “persones grans” és un terme relatiu, i que en tot cas hauria de referir-se a l’any de naixement, ja que no és el mateix parlar de persones grans en estudis realitzats a la dècada dels vuitanta o noranta (Bartrolí, 1989; Raja, 1995), que en estudis realitzats en l’actualitat (Menéndez-Baceta, 2015; Segarra-Durá, 2016), o en estudis que es realitzin d’aquí vint anys. Alhora, en la major part d’estudis existeix una gran variabilitat en la quantitat d’informació aportada per informants de la mateixa edat, tant si es consideren tots els coneixements tradicionals documentats (Aceituno-Mata, 2010), com referint-se a àmbits concrets dels coneixements tradicionals (Parada, 2008). No és impossible detectar informants més joves que també atresorin un gran nombre de coneixements tradicionals (Muntané, 2005). Aquesta variabilitat posa de relleu l’existència d’altres factors, més enllà de l’edat, que contribueixen de forma significativa en els coneixements tradicionals que atresoren els informants, i que al seu torn és possible que actuïn de forma diferenciada en funció del grup de coneixements tradicionals als quals es faci referència. En alguns estudis s’han apuntat al gènere (Parada, 2008), el tipus de poblament (Martín-Alvarado, 2010), o la cultura i la religió (Pieroni et al., 2005; Šarić-Kundalić et al., 2011), com a possibles factors que contribueixen, juntament amb l’edat, a determinar els coneixements tradicionals que preserven els informants; però fins al moment no s’ha pogut dilucidar amb claredat quin és l’efecte conjunt d’aquests i d’altres factors de caire demogràfic i socioeconòmic.

S’ha constatat que, per a un mateix moment d’estudi, existeix la possibilitat que informants d’entre 60-70 anys aportin una major quantitat de coneixements tradicionals que informants de 80-90 anys, significant que amb una bona selecció dels informants es podria superar el *handicap* de l’edat i mantenir els nivells de coneixements tradicionals documentats en els estudis etnobotànics que es desenvolupin en les properes dècades (Parada, 2008). Però no s’ha desenvolupat encara cap metodologia que permeti seleccionar, de tots els membres de la comunitat candidats a esdevenir informants, només aquells que atresorin un major nombre de coneixements tradicionals, independentment de la seva edat, establint en els millors

dels casos una sèrie de criteris generals que a priori han d'afavorir cercar el que s'ha anomenat "l'informant ideal" (Muntané, 2005; Carrió, 2013)

Detectar els informants de les generacions més joves que atresoren un nombre de coneixements tradicionals equivalent als millors informants de les generacions predecessores resultarà cada cop més important. Els informants que tenen un record nítid del dia a dia anterior a la Guerra Civil Espanyola i dels primers anys de postguerra ja tenen actualment més de 80 anys i representen cada cop un percentatge menor del conjunt de la població (IDESCAT). Alhora, d'acord amb la intensa erosió dels coneixements tradicionals ocorreguda des de mitjans del segle XX, els informants nascuts a principis d'aquest segle són en termes generals els qui atresoren una major quantitat de coneixements tradicionals. Tenint en compte aquesta realitat resulta clau dilucidar quins són els factors, independentment de l'edat, que contribueixen a preservar un gran nombre de coneixements tradicionals.

L'establiment d'una metodologia acurada per a la selecció dels informants ha de permetre incrementar l'eficiència en la documentació de coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat. Alhora, ha de fer possible que la documentació de coneixements tradicionals mitjançant entrevistes semiestructurades es mantingui vigent durant les properes dècades en als països desenvolupats de l'àmbit europeu, permetent la prospecció de les moltes àrees d'aquest territori que encara no han estat estudiades.

Si només es considerés com a vàlid el criteri de l'edat, actualment ja seria molt complicat poder documentar de forma efectiva coneixements tradicionals mitjançant transmissió directa a partir d'informants nascuts a la dècada dels anys 30 o abans, i seria impossible cap a l'any 2030, ja que aquestes persones tindrien entre 90 i 100 anys. Per contra, si s'aconsegueix detectar altres factors que contribueixin en el manteniment dels coneixements tradicionals que atresoren els membres de la comunitat, i es desenvolupa una metodologia de selecció adequada, ha de ser possible seleccionar d'entre totes les persones de la comunitat aquelles poques que, encara que hagin nascut als anys, 40, 50, 60, o fins i tot 70, atresoren un nombre de coneixements tradicionals molt superior a la mitjana de la seva generació i equivalent al de les generacions nascudes als anys 30 o abans. Com més properes en l'actualitat

siguin les generacions considerades, menor serà el percentatge dels seus membres que atresorin un gran nombre de coneixements tradicionals, però aquest no hauria de ser un factor limitant per la major part de territoris si és té en compte que generalment els informants considerats en els estudis etnobotànics són un percentatge molt baix del total de població del territori estudiat (Muntané, 2005).

Un altre aspecte interessant a abordar és la distribució dels coneixements tradicionals en el si dels informants, el qual ha estat també poc estudiat. Pot ser que els informants tinguin un grau de coneixements tradicionals equivalent en tots els àmbits, mostrant una disseminació uniforme dels coneixements tradicionals referents a diferents temàtiques entre els membres de la comunitat, o bé que existeixi una especialització dels informants en uns determinats àmbits dels coneixements tradicionals (Parada, 2008). Conèixer amb quina estructura es mantenen en el si de la comunitat estudiada els coneixements tradicionals és rellevant a l'hora d'entendre com s'empraven i transmetien aquests coneixements, i també a l'hora de dur a terme una selecció d'informants adequada d'acord amb els àmbits dels coneixements tradicionals que es vulguin documentar.

L' **objectiu general** d'aquest capítol és conèixer la distribució dels coneixements tradicionals en els informants i establir els criteris metodològics per a la selecció dels informants que permetin incrementar l'eficiència de les prospeccions etnobotàniques desenvolupades en l'actualitat, i en les properes dècades, en els països desenvolupats de l'àmbit europeu.

D'aquest objectiu general en deriven els següents **objectius específics**:

1. Determinar si informants de diferents grups d'edat, seleccionats tots com a potencials informants clau, mantenen un nombre i prevalença de coneixements tradicionals equivalent.
2. Conèixer com es distribueixen els coneixements tradicionals en el si dels informants i caracteritzar a nivell demogràfic i socioeconòmic els informants clau, en general i per les diferents variables resposta estudiades.

3. Determinar si els criteris de selecció dels informants proposats permetrien mantenir o fins i tot incrementar els coneixements tradicionals documentats en les prospeccions etnobotàniques actuals i en les que es desenvolupin en els propers anys, respecte els obtinguts en prospeccions etnobotàniques realitzades les darreres dècades.

MATERIAL I MÈTODES

Les dades emprades en aquest capítol de la tesis doctoral corresponen a les dades dels informants que han participat en la prospecció etnobotànica realitzada a la comarca de l'Anoia (àrees geogràfiques de la Conca d'Òdena i de l'Alta Segarra) entre els anys 2014 i 2017, amb l'objectiu de recollir tot tipus de coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat silvestre i cultivada, i també informació sobre les varietats agrícoles tradicionals i els coneixements associats. En total s'han utilitzat dades de 67 informants agrupats en 44 unitats familiars, dels quals s'ha recollit informació de tots els àmbits dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat. Per una informació detallada sobre la metodologia seguida per a l'obtenció dels coneixements tradicionals i sobre la distribució territorial dels informants, consulteu el capítol 1.

Criteris emprats per escollir els informants

Els informants participants en aquest projecte han estat escollits a partir d'informacions de terceres persones (veïns, familiars, amics, coneguts, o altres informants) que els acreditaven com a experts en coneixements tradicionals. Realitzant una selecció dirigida vers les persones grans més interessants s'ha tractat de maximitzar els coneixements tradicionals documentats, i també la seva qualitat, tenint en compte que no totes les persones de la mateixa edat atresoren el mateix nombre de coneixements tradicionals. Tots els informants escollits han estat persones amb plenes facultats mentals malgrat l'avançada edat d'algunes d'elles. Un altre dels criteris de selecció establerts ha estat que haguessin estat estretament vinculats a l'entorn rural almenys en el seu període de joventut, i preferentment, que hi haguessin seguit estretament vinculats tota la vida.

Per tant, no es tracta d'una mostra poblacional escollida a l'atzar, ni tampoc una mostra de persones grans escollides a l'atzar, sinó d'una selecció dirigida d'aquelles persones grans de la comunitat que compleixen els criteris esmentats i que han estat considerades com a potencials informants clau part d'altres membres de la comunitat.

Variables socioeconòmiques i demogràfiques dels informants

Per a cadascun dels informants participants, a banda dels coneixements tradicionals documentats, s'han recollit de forma sistemàtica dades corresponents a diferents variables demogràfiques i socioeconòmiques a fi i efecte de poder caracteritzar-los en aquest aspecte. Les variables de les quals s'ha obtingut informació, i les categories establertes per cada variable, són:

- Nom: nom complet dels informants.
- Gènere: 1. Masculí; 2. Femení.
- Nombre d'informants de la unitat familiar: 1, 2, 3, 4, 5.
- Any de naixement: any exacte de naixement.
- Any de naixement per categories: 1. Abans del 1930; 2. 1930-1939; 3. 1940-1955.
- Residència prematrimonial: nom de la residència prematrimonial.
- Municipi prematrimonial: municipi al que pertany la residència prematrimonial.
- Àmbit geogràfic de la residència prematrimonial: 1. Conca d'Òdena; 2. Alta Segarra, 3. Altres.
- Tipus de poblament en el període prematrimonial: 1. Masia aïllada; 2. Conjunt de masies o masia en un petit nucli de població sense serveis; 3. Masia o casa, dins un nucli de població rural, amb serveis 4. Residència en una ciutat.
- Població de referència en el període prematrimonial: d'acord amb la realitat transmesa per cada informant, nucli de població principal que servia de referència. 1. Igualada; 2. Calaf; 3. Santa Coloma de Queralt; 4. Altres; 5. Desconegut.
- Distància a la població de referència en el període prematrimonial: distància en km fins al centre de la població de referència, calculada a partir de la xarxa de camins existent actualment.
- Residència post-matrimonial: nom de la residència post-matrimonial.
- Municipi post-matrimonial: municipi al que pertany la residència post-matrimonial.
- Àmbit geogràfic de la residència post-matrimonial: 1. Conca d'Òdena; 2. Alta Segarra, 3. Altres.
- Tipus de poblament en el període post-matrimonial: 1. Masia aïllada; 2. Conjunt de masies o masia en un petit nucli de població sense serveis; 3. Masia o casa, dins un nucli de població rural, amb serveis 4. Residència en una ciutat.
- Població de referència en el període post-matrimonial: d'acord amb la realitat transmesa per cada informant, nucli de població principal que servia de referència. 1. Igualada; 2. Calaf; 3. Santa Coloma de Queralt; 4. Altres; 5. Desconegut.

- Distància a la població de referència en el període post-matrimonial: distància en km fins al centre de la població de referència, calculada a partir de la xarxa de camins existent actualment.
- Migracions a llarga distància: columna reservada per anotar migracions dels informants realitzades més enllà dels àmbits territorials estudiats i dels territoris veïns. S'anota l'any en que va tenir lloc la migració i el sentit del flux migratori.
- Existència de progenitors experts en matèria de plantes remeieres, d'acord amb el que ens han dit els informants: 1. Si; 2. No.
- Principal activitat laboral dels progenitors: 1. Agricultura i ramaderia; 2. Altres activitats relacionades amb els aprofitaments tradicionals de la biodiversitat (especificar quines); 3. Altres activitats, corresponents a la indústria o els serveis.
- Activitat laboral prematrimonial: 1. Agricultura i ramaderia; 2. Altres activitats relacionades amb els aprofitaments tradicionals de la biodiversitat (especificar quines); 3. Altres activitats, corresponents a la indústria o els serveis.
- Activitat laboral post-matrimonial: 1. Agricultura i ramaderia; 2. Altres activitats relacionades amb els aprofitaments tradicionals de la biodiversitat (especificar quines); 3. Altres activitats, corresponents a la indústria o els serveis.
- Descendència: 1. Té fills; 2. No té fills; 0. Desconegut
- Activitat laboral dels descendents: 1. Almenys algun dels fills es dedica professionalment a l'agricultura o ramaderia convencionals; 2. Almenys algun dels fills es dedica professionalment a l'agricultura o ramaderia ecològica, o bé continua amb l'ofici familiar relacionat amb els aprofitaments tradicionals de la biodiversitat; 3. Cap dels fills es dedica professionalment a l'agricultura o la ramaderia; 4. No té fills.
- Característiques de l'habitatge familiar: 1. Habitatge de tota la vida que no ha sofert cap reforma important; 2. Habitatge de tota la vida que ha estat reformat de forma considerable; 3. Obra nova; 0. Desconegut.
- Afinitats per l'agricultura tradicional: 1. Afinitat elevada; 2. Afinitat baixa.
- Afinitats per l'agricultura moderna: 1. Afinitat elevada; 2. Afinitat baixa.
- Capacitat d'accedir a la medicina moderna durant el període de joventut, en relació a les possibilitats de l'època: 1. Alta; 2. Mitjana; 3. Baixa; 0. Desconegut.
- Afinitats per la medicina tradicional: 1. Afinitat elevada; 2. Afinitat baixa.
- Afinitats per la medicina moderna: 1. Afinitat elevada; 2. Afinitat baixa.
- Afinitats per l'estil de vida tradicional: 1. Afinitat elevada; 2. Afinitat baixa.
- Afinitats per l'estil de vida modern: 1. Afinitat elevada; 2. Afinitat baixa.
- Estima vers l'entorn rural: 1. Elevada; 2. Mitjana; 3. Baixa; 0. Desconegut.
- Estat de salut a nivell físic: 1. Bo; 2. Regular; 3. Dolent.
- Estat de salut a nivell cognitiu: 1. Bo; 2. Regular; 3. Dolent.
- Manteniment d'activitats d'agricultura / ramaderia tradicional per l'autoconsum (inclou cistelleria): 1. Si; 2. No.
- Manteniment d'activitats d'agricultura / ramaderia tradicional amb finalitats comercials (inclou cistelleria): 1. Si; 2. No.
- Forma de vestir dels informants en el dia a dia: 1 Típica pagesa. Bata i davantal les dones, i pantalons i camisa rústics els homes. Sense presència de joies; 2. Típica pagesa però amb influència urbana; 3. Completament urbana.
- Record i percepció de la guerra i postguerra: 1. Poc negatiu; 2. Bastant negatiu; 3. Molt negatiu; 0. Desconegut.
- Com hem accedit a l'informant: 1. A través d'un altre informant que l'ha recomanat; 2. Recomanació per part d'una persona més jove que els informants que no és cap familiar però

que és del territori i els coneix; 3. Recomanació per part d'un familiar; 4. Recomanació a partir dels sindicats agrícoles i de les oficines del DARP; 5. Altres.

Variables resposta relatives als coneixements tradicionals emprades per la caracterització dels informants

Les variables resposta utilitzades per caracteritzar els informants d'acord amb els coneixements tradicionals que atresoren han estat:

- Nombre total de cites d'ús.
- Nombre de cites d'usos alimentaris humans.
- Nombre de cites d'usos medicinals.
- Nombre de cites d'usos alimentaris animals.
- Nombre de cites d'usos veterinaris.
- Nombre de cites "altres usos".
- Nombre total d'espècies (tant silvestres com cultivades) i varietats.
- Nombre d'espècies i varietats cultivades.
- Nombre d'espècies silvestres.
- Prevalence Value (%).

Cal tenir en compte que els valors utilitzats per aquestes variables corresponen al valor mitjà de la variable en grup que s'estigui considerant en cada cas. Aquesta és una informació diferent de la considerada en la taula 2.3, on no es mostren els valors mitjans per cada grup sinó el total d'informació que un determinat grup d'informants aporta per cada variable resposta. Les variables resposta relatives als coneixements tradicionals incloses en la taula 2.3 han estat:

- Nombre de cites d'ús (Use Reports) obtingudes: es considera el nombre total de cites d'ús aportades pels informants del grup, a partir de la suma de totes les cites d'ús aportades per cadascun dels informants.
- Nombre total d'espècies i subespècies vegetals (tant silvestres com cultivades): pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies i subespècies vegetals diferents per les quals s'aporten cites d'ús.
- Nombre d'espècies i subespècies vegetals (tant silvestres com cultivades) singulars: pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies i subespècies vegetals diferents per les quals només aquell grup n'aporta cites d'ús. La singularitat s'analitza per una banda entre la informació aportada pels tres grups d'edat establerts, i per l'altra banda entre la informació aportada pels cinc grups d'informants establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats.

- Nombre de varietats cultivades (Land races): pel conjunt dels informants del grup, varietats cultivades documentades com a tradicionals diferents per les quals s'aporten cites d'ús.
- Nombre d'espècies i subespècies emprades en alimentació humana: pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies i subespècies vegetals emprades en alimentació humana per les quals s'aporten cites d'ús.
- Nombre d'espècies i subespècies emprades amb finalitats medicinals: pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies i subespècies vegetals emprades com a medicinals per les quals s'aporten cites d'ús.
- Nombre d'espècies i subespècies emprades en alimentació animal: pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies i subespècies vegetals emprades en alimentació animal per les quals s'aporten cites d'ús.
- Nombre d'espècies i subespècies emprades en veterinària: pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies i subespècies vegetals emprades en veterinària per les quals s'aporten cites d'ús.
- Nombre d'espècies i subespècies amb "altres usos": pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies i subespècies vegetals emprades per "altres usos" per les quals s'aporten cites d'ús.
- Nombre d'espècies i subespècies corresponents al camp de l'etnozoologia: pel conjunt dels informants del grup, nombre d'espècies animals per les quals s'aporten cites d'ús, independentment de quins siguin els seus usos.

Distribució dels informants en grups d'edat

Es considera generalment acceptat que l'edat és un dels factors que influeix de forma més determinant en els coneixements tradicionals que atresoren els membres d'una comunitat, essent les persones de més edat aquelles en general es considera que atresoren un major nombre de coneixements tradicionals (Vallès, 2007). Per tal de comprovar si en els informants participants en aquest estudi, seleccionats d'entre tota la comunitat com a potencials informants clau, l'edat també és un factor determinant sobre els coneixements que atresoren, s'han dividit els informants en tres grups d'edat:

- Nascuts abans de 1930: grup format per 25 informants, nascuts de mitjana l'any 1926. Es tracta de persones amb records clars del període anterior a la Guerra Civil Espanyola i també del període de postguerra.

- Nascuts entre 1930 i 1939: grup format per 31 informants, nascuts de mitjana l'any 1934. Es tracta d'informants que recorden vagament la Guerra Civil Española, o que no la recorden, però si els primers anys de la postguerra.
- Nascuts entre 1940 i 1945: grup format per 11 informants, nascuts de mitjana l'any 1945. Es tracta d'informants que ja no han viscut en primera persona la Guerra Civil Española ni tampoc els primers anys de la postguerra.

És a partir d'aquesta distribució dels informants en tres grups d'edat que s'han dut a terme les anàlisis mostrades en les figures 2.1-2.10, i en la taula 2.1 dels resultats.

Distribució dels informants segons les variables resposta emprades

Per cadascuna de les variables resposta relatives als coneixements tradicionals s'han establert quatre quartils, als quals hem assignant cadascun dels informants. En cas d'empat entre el que hauria de ser el darrer membre d'un quartil i el primer del següent, tots els informants implicats en l'empat s'han assignat al quartil superior. En el cas de la variable "nombre de cites d'úsos veterinaris" degut a que 37 dels informants no aporten cap cita d'ús, els quartils Q1, Q2 i Q3 estaran formats pels 30 informants que si que aporten cites d'ús veterinari, amb 10 informants per quartil, mentre que els 37 informants restants formaran part del Q4.

Mitjançant aquesta classificació en quartils serà possible conèixer, per cadascun dels grups d'informants establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats, quin percentatge es troba en cada quartil per una determinada variable. En conseqüència, es podrà determinar la probabilitat que tenen els informants d'un grup de pertànyer a un o altre quartil per cadascuna de les variables resposta analitzades. Per tal de poder dur a terme aquesta determinació, i alhora mostrar els resultats de forma clara i facilitar-ne la interpretació, s'ha establert la següent metodologia:

- En primer lloc s'ha transformat el percentatge d'informants de cada grup que es troben en un determinat quartil a una escala numèrica del 0 al 4,5, seguint la següent codificació (essent "x" el percentatge d'informants que hi ha en un determinat quartil):
  - Si $0 < x \leq 10$: 0
  - Si $10 < x \leq 20$: 0,5
  - Si $20 < x \leq 30$: 1
  - Si $30 < x \leq 40$: 1,5

- Si $40 < x \leq 50$: 2
  - Si $50 < x \leq 60$: 2,5
  - Si $60 < x \leq 70$: 3
  - Si $70 < x \leq 80$: 3,5
  - Si $80 < x \leq 90$: 4
  - Si $99 < x \leq 100$: 4,5
- Un cop obtinguts aquests valors, si corresponen a informants del Q1 s'han multiplicat per 2, si corresponen a informats del Q2 s'han multiplicat per 1, si corresponen a informants del Q3 s'han multiplicat per -1, i si corresponen a informants del Q4 s'han multiplicat per -2.
  - A continuació s'ha fet la suma dels valors obtinguts per cada grup d'informants en cada variable, obtenint un rang de valors que pot anar entre el 9 i el -9. Valors iguals a 9 indiquen que per aquella variable el grup d'informants es troba sempre al Q1, amb la qual cosa és un grup d'informants adequat per obtenir informació d'aquella variable. Valors iguals a -9 indiquen tot el contrari, que per aquella variable el grup d'informants es troba sempre al Q4, i per tant és poc adequat per obtenir informació d'aquella variable. Entre aquests dos extrems s'hi troben totes les possibilitats. Valors entre 9 i 4,5 indiquen que per aquella variable el quartil on és més probable trobar els membres del grup és el Q1, valors entre 4 i 0,5 indiquen el Q2 com el més probable, valors de zero indiquen una probabilitat compartida entre el Q2 i el Q3, valors entre el 0,5 i el 4 indiquen el Q3 com el més probable, i valors entre el 4,5 i el 9 indiquen el Q4 com el més probable.
  - Finalment, s'ha establert un codi de colors per tal d'il·lustrar les puntuacions obtingudes, amb una gradació de verd (9) fins a vermell (-9). L'escala de colors establerta es mostra a continuació, amb un canvi de color cada mig punt.

	9-8,5	8-7,5	7-6,5	6-5,5	5-4,5	4-3,5	3-2,5	2-1,5	1-0,5
0	-(0,5 - 1)	-(1,5 - 2)	-(2,5 - 3)	-(3,5 - 4)	-(4,5 - 5)	-(5,5 - 6)	-(6,5 - 7)	-(7,5 - 8)	-(8,5 - 9)

Anàlisi estadística

Anàlisi de la Variància

Per cadascuna de les variables resposta relatives als coneixements tradicionals emprades s'ha determinat l'existència o no de diferències significatives en funció del grup d'edat (factor amb tres nivells), i també en funció dels grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats (factor amb cinc nivells). S'ha dut a terme un test ANOVA

per tal de determinar la significació d'aquests factors amb un nivell de confiança del 95%. Per discernir l'existència de diferències significatives entre les mitjanes de cadascun dels nivells del factor s'ha realitzat un test de comparacions múltiples emprant la diferència mínima significativa de Fisher (LSD) amb un nivell de confiança del 95%. Algunes de les variables han estat transformades utilitzant el procediment de la rel quadrada per tal d'assolir els criteris de normalitat, homocedasticitat, i independència de residus, necessaris per a terme el test ANOVA.

En els casos en què no s'ha pogut assolir el supòsit de normalitat de residus s'ha utilitzat el test no paramètric de Kruskal-Wallis (Kruskal & Wallis, 1952) amb un nivell de confiança també del 95%. En aquest cas les comparacions entre rangs de cadascun dels nivells del factor s'han dut a terme emprant el procediment de Bonferroni.

Per les variables demogràfiques i socioeconòmiques "Any de naixement", "Distància a la població de referència en el període prematrimonial", i "Distància a la població de referència en el període post matrimonial", s'ha determinat l'existència o no de diferències significatives en funció dels grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats (factor amb cinc nivells). S'ha dut a terme un test ANOVA per tal de determinar la significació d'aquests factors amb un nivell de confiança del 95%. Per discernir l'existència de diferències significatives entre les mitjanes de cadascun dels nivells del factor s'ha realitzat un test de comparacions múltiples emprant la diferència mínima significativa de Fisher (LSD) amb un nivell de confiança del 95%. Les tres han complert els supòsits de normalitat, homocedasticitat, i independència de residus.

Anàlisi de conglomerats

L'anàlisi de conglomerats ha permès classificar els informants en diferents grups d'acord amb els valors assolits per cadascun d'ells en les 10 variables resposta considerades (Nº total de cites d'ús, Nº de cites d'usos alimentaris humans, Nº de cites d'usos medicinals, Nº de cites d'usos alimentaris animals, Nº de cites d'usos veterinaris, Nº de cites "altres usos", Nº total d'espècies (tant silvestres com

cultivades) i varietats, N^o d'espècies i varietats cultivades, N^o d'espècies silvestres, Prevalence Value (%))

S'ha emprat la distància euclidiana per definir la distància entre els diferents informants, i hem escollit el mètode de Ward (Ward, 1963) per la definició dels conglomerats. Aquest mètode defineix la distància entre dos conglomerats com l'increment que hi hauria en la suma de les desviacions quadrades calculades a partir de la mitjana del conglomerat si dos conglomerats estiguessin units. Les dades no han estat estandarditzades. Els 67 informants han quedat distribuïts en 5 grups. D'acord amb la naturalesa de les dades, aquests paràmetres són els més consistents a nivell metodològic.

Correlacions múltiples

Mitjançant una anàlisi de correlacions múltiples s'ha determinat l'existència de correlacions significatives entre les 10 variables resposta emprades en l'anàlisi de conglomerats, així com la intensitat i el sentit d'aquestes correlacions. En tots els casos les variables han estat transformades mitjançant el mètode de la rel quadrada (d'ara en endavant $\sqrt{x}$) per tal d'assolir la normalitat dels residus.

Per tal de calcular les correlacions entre les variables s'ha emprat el coeficient de correlació de Pearson. Aquest coeficient es calcula a partir de la covariància entre les dues variables a analitzar dividida entre la desviació estàndard d'una multiplicada per la desviació estàndard de l'altra. Pren valors entre -1 i + 1, i com major sigui el seu valor absolut major es la correlació entre les dues variables avaluades. El P-valor (obtingut a partir de la comparació de l'estadístic t obtingut en cada correlació amb una t de Student amb dos graus de llibertat) permet identificar les correlacions significatives amb un nivell de confiança del 95%. Les correlacions estadísticament significatives es mostren en la matriu de correlacions.

S'ha elaborat també un gràfic de dispersió per a tots els parells de variables inclosos en l'anàlisi de correlacions. Els grups d'informants obtinguts a partir de l'anàlisi de conglomerats s'han emprat per identificar els informants en els gràfics de dispersió, de tal forma que els codis de colors identifiquen els informants d'acord amb el conglomerat en el qual han estat assignats (conglomerat 1: blau, conglomerat 2:

vermell, conglomerat 3: rosa, conglomerat 4: groc, conglomerat 5: verd). Totes les dispersions obtingudes es mostren en la matriu de dispersions.

Anàlisi de components principals (PCA)

El PCA s'ha dut a terme emprant les 10 variables resposta considerades en l'anàlisi de conglomerats. Totes les variables han estat sqrt transformades per assolir la normalitat dels residus. S'han emprat les dades estandarditzades, la qual cosa significa que s'ha restat a cada dada la mitjana, i s'ha dividit el resultat entre la desviació estàndard de la variable. Els components principals han estat calculats a partir de la matriu de correlacions entre les variables.

D'acord amb el percentatge de variància explicada per cada component i les proves d'estrès, s'han escollit 3 components principals, la qual cosa significa una reducció de la informació de 10 a 3 dimensions. Els coeficients de cadascuna de les variables resposta per a les tres components principals escollides es recullen a la taula 2.2.

Estadística descriptiva per a les variables demogràfiques i socioeconòmiques dels informants que són de caràcter categòric

La major part de les variables demogràfiques i socioeconòmiques relatives als informants són de caràcter categòric. En conseqüència, les possibles diferències existents per aquestes variables en funció dels grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats (factor amb cinc nivells) no s'han pogut determinar mitjançant un test ANOVA. Alhora, i com també ha passat en altres estudis de característiques similars (Calvet-Mir et al., 2011), el nombre d'informants analitzat (67) és massa baix per tal de poder implementar tècniques d'anàlisi multivariant.

De resultes d'aquestes limitacions, les variables demogràfiques i socioeconòmiques dels informants de caràcter categòric han estat analitzades mitjançant estadística descriptiva. S'ha calculat, per a totes les variables i per a cadascun dels grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats, el percentatge d'informants corresponent a cadascuna de les categories de la variable analitzada en cada cas.

RESULTATS

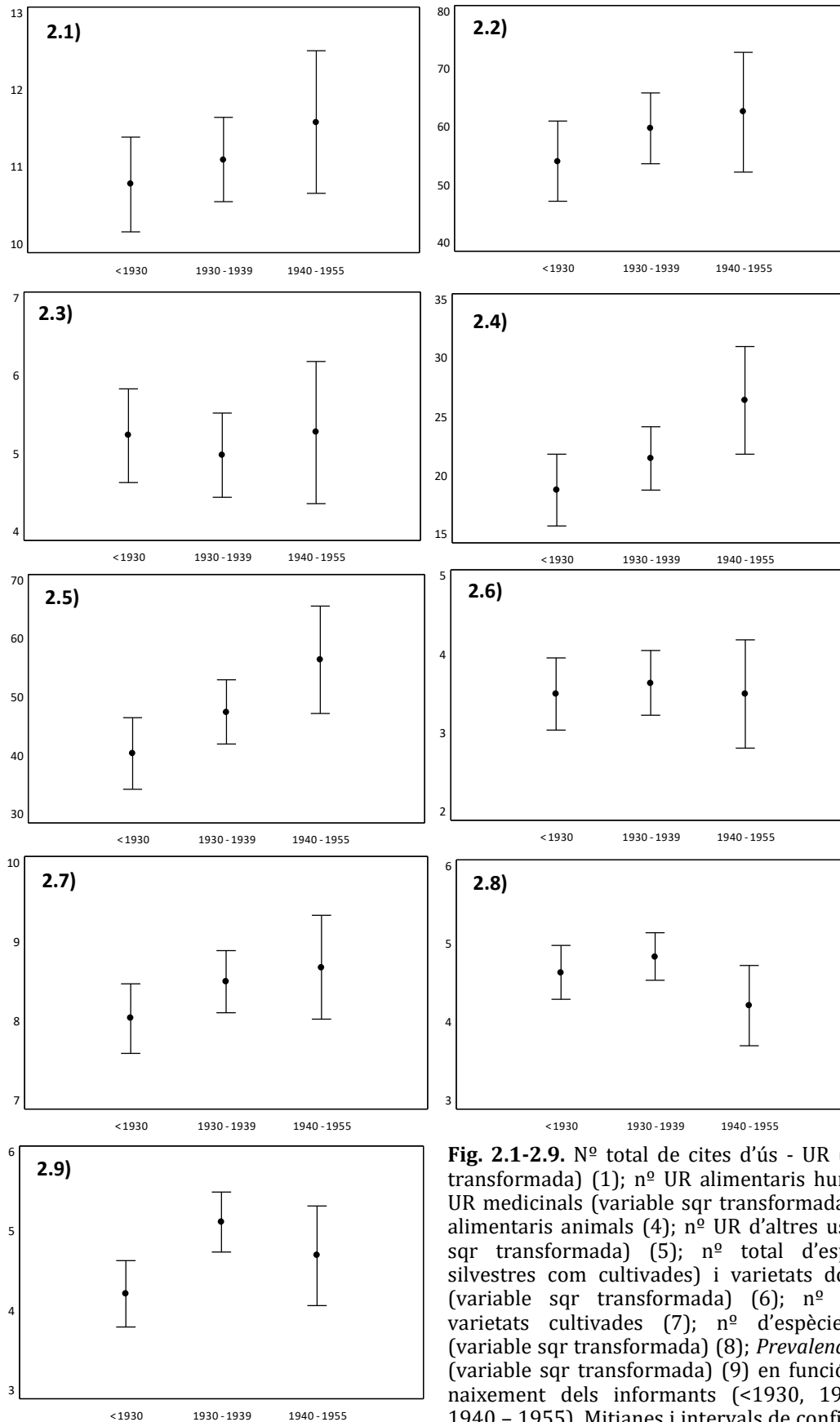
Influència de l'edat

D'acord amb les figures 2.1 a 2.9, es pot afirmar que no existeixen diferències significatives en funció de l'edat per cap de les variables resposta relatives als coneixements tradicionals analitzades.

En el cas de la variable "nombre de cites d'usos veterinaris" s'ha dut a terme el test no paramètric de Kruskal-Wallis, amb les dades sqrt transformades. S'ha obtingut un P-valor de 0,3002, la qual cosa indica que amb un nivell de confiança del 95% no existeixen diferències significatives entre els rangs de cadascun dels nivells del factor. Cal tenir en compte que els resultats obtinguts amb aquesta variable són molt poc representatius ja que es tracta d'una variable amb només 95 cites d'ús, per la qual 37 dels 67 informants no aporten cap cita d'us veterinaris.

Les mitjanes i desviacions estàndard de cada grup d'edat per cadascuna de les 10 variables resposta analitzades es mostren a la taula 2.1, i la relació entre les mitjanes obtingudes per cada grup d'edat es representen gràficament a la figura 2.10, després de constatar que per als informants participants a la prospecció etnobotànica de la comarca de l'Anoia l'any de naixement no té cap mena d'influència sobre els valors d'aquestes variables resposta relatives als coneixements tradicionals documentats. Ni el nº total de cites d'ús, ni el nº de cites d'usos alimentaris humans, ni el nº de cites d'usos medicinals, ni el nº de cites d'usos alimentaris animals, ni el nº de cites d'usos veterinaris, ni el nº de cites "altres usos", ni el nº total d'espècies (tant silvestres com cultivades) i varietats, ni el nº d'espècies i varietats cultivades, ni el nº d'espècies silvestres, ni el Prevalence Value (%) es veuen afectats en cap sentit per l'edat dels informants seleccionats, i per tant no s'observa una disminució de la informació obtinguda amb la disminució de l'edat dels informants.

Fins i tot, per a les variables nombre de cites d'usos alimentaris animals (P-valor 0,153), i nombre d'espècies i varietats cultivades (P-valor 0,1207), que són les que dos úniques que obtenen P-valors per sota de 0,3, s'observa una tendència no significativa a l'increment de la informació obtinguda amb la disminució de l'edat dels informants.

Fig. 2.1-2.9. N° total de cites d'ús - UR (variable sqr transformada) (1); n° UR alimentaris humans (2); n° UR medicinals (variable sqr transformada) (3); n° UR alimentaris animals (4); n° UR d'altres usos (variable sqr transformada) (5); n° total d'espècies (tant silvestres com cultivades) i varietats documentades (variable sqr transformada) (6); n° d'espècies i varietats cultivades (7); n° d'espècies silvestres (variable sqr transformada) (8); *Prevalence Value* (PV) (variable sqr transformada) (9) en funció de l'any de naixement dels informants (<1930, 1930 - 1939, 1940 - 1955). Mitjanes i intervals de confiança al 95%.

En tots els casos el P-valor és superior a 0,05 i per tant no hi ha diferències estadísticament significatives entre les mitjanes dels nivells del factor, amb un nivell de confiança del 95% (LSD).

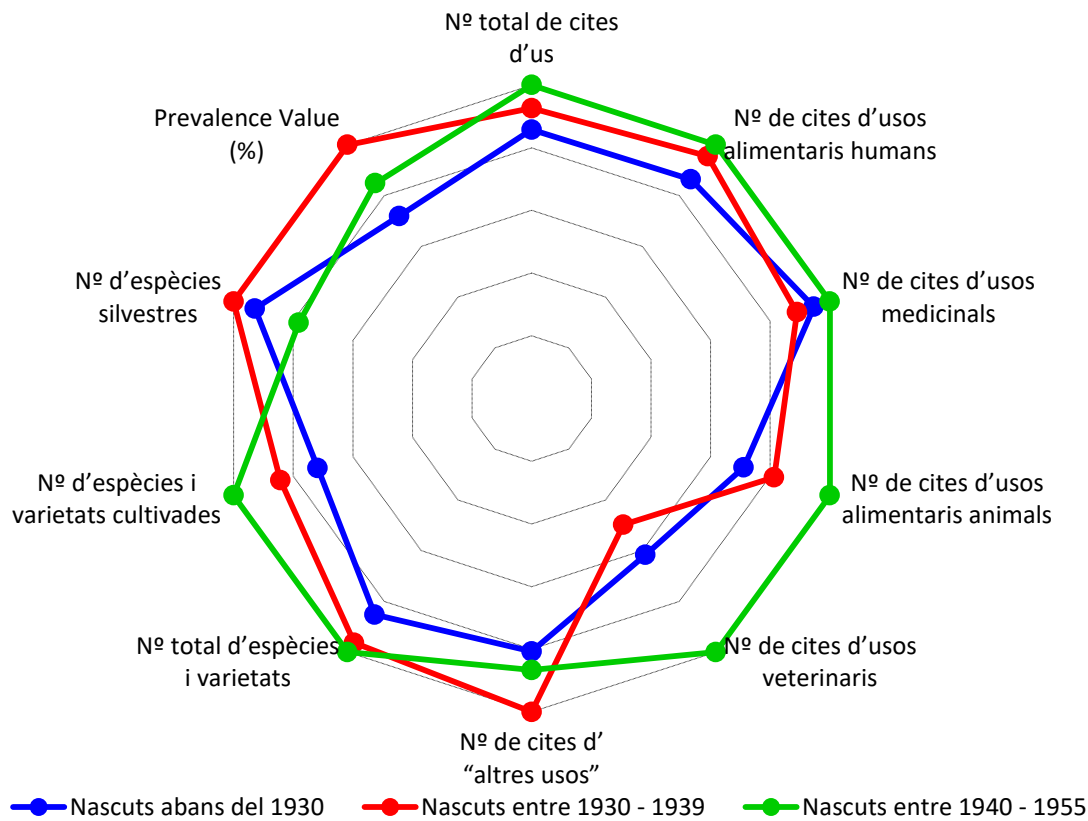

Observant els valors de la taula 2.3, tampoc es detecten diferències entre grups d'edat en el nombre total d'informació acumulada pel conjunt d'informants del grup, tenint en compte que el nombre d'informants de cada grup és diferent i que es tracta de variables resposta que no tenen una relació lineal (excepte el nombre total de cites d'ús) amb el nombre d'informants.

Taula 2.1

Resum de les mitjanes i desviacions estàndard(entre parèntesi) corresponents a les variables resposta estudiades, en general i per cadascun dels grups d'edat establerts.

Variable resposta	Nascuts abans del 1930	Nascuts entre 1930 - 1939	Nascuts entre 1940 - 1955	Tots els informants
Nº total de cites d'ús	119,5 (37,5)	129,1 (56,7)	139,4 (50,7)	127,2 (49,1)
Nº de cites d'usos alimentaris humans	54,3 (20,6)	60 (27,2)	62,8 (24,3)	58,3 (24,3)
Nº de cites d'usos medicinals	31,3 (20,2)	29,5 (25,9)	33,1 (26,8)	30,8 (23,7)
Nº de cites d'usos alimentaris animals	18,9 (11,4)	21,6 (11,1)	26,5 (8)	21,4 (11)
Nº de cites d'usos veterinaris	1,4 (2,1)	1,1 (1,8)	2,3 (2,3)	1,4 (2)
Nº de cites d' "altres usos"	13,6 (8,5)	16,9 (18,4)	14,6 (11,5)	15,3 (14,2)
Nº total d'espècies i varietats	66,5 (21,3)	75,2 (29,8)	78,0 (26,5)	72,4 (26,4)
Nº d'espècies i varietats cultivades	40,7 (16,2)	47,7 (24,9)	56,6 (21,7)	46,6 (21,9)
Nº d'espècies silvestres	23,1 (11,25)	24,9 (12,11)	19,5 (10,6)	23,3 (11,6)
Prevalence Value (%)	20,4 (13,1)	28,3 (15,5)	24 (15,3)	24,6 (14,8)

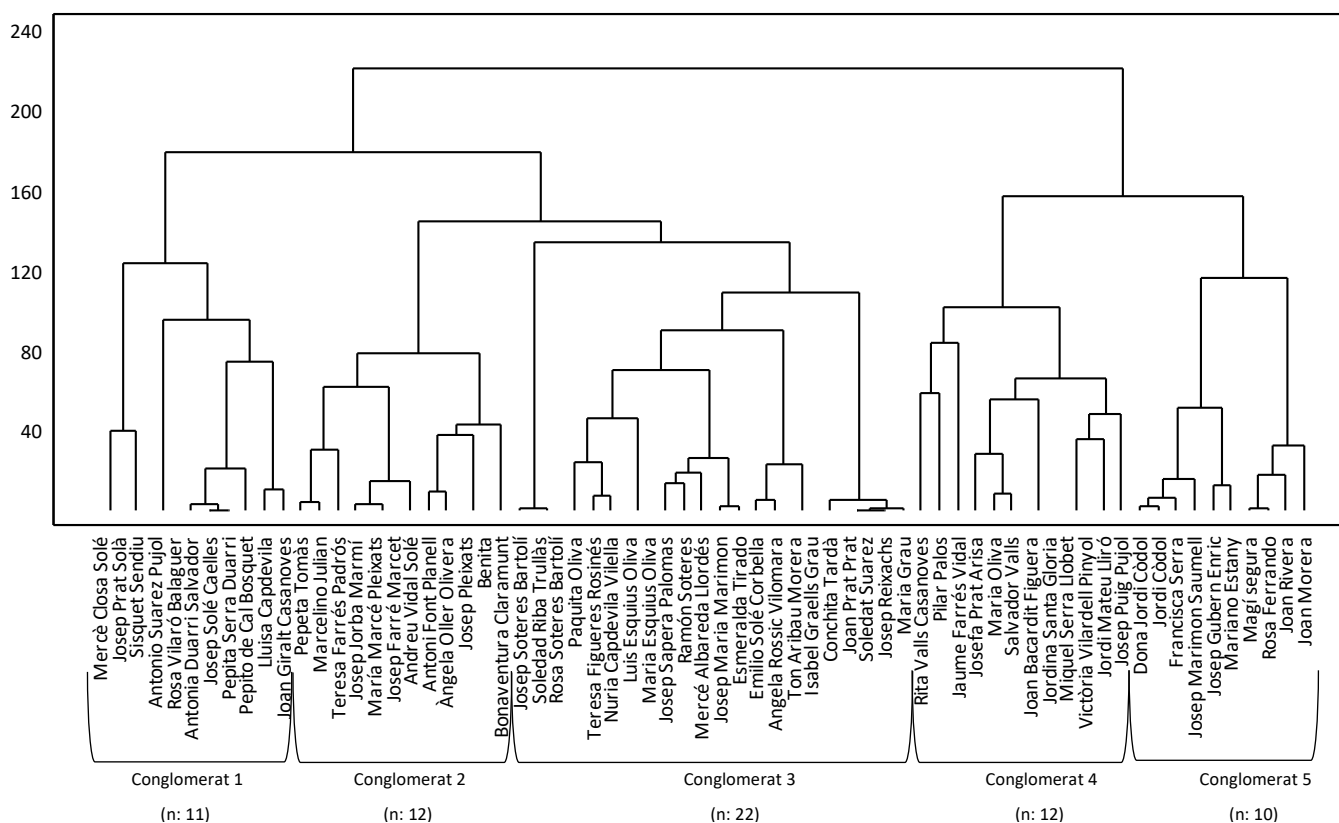
Fig. 2.10 Representació dels valors que assolixen els tres grups d'edat establerts per cadascuna de les variables resposta estudiades. Per facilitar la comprensió de les dades, els resultats s'expressen com a percentatges respecte el valor més elevat obtingut per cada variable, sobre els eixos radials.

Grups d'informants i correlacions entre variables

Tenint en compte que no es van trobar diferències significatives per a les variables resposta entre grups d'edat, però que hi havia una elevada variabilitat entre la informació aportada pels diferents informants, hem intentant detectar grups d'informants caracteritzats per la similitud en la informació aportada per les diferents variables resposta.

A partir de l'anàlisi de conglomerats (figura 2.11) s'han establert cinc grups d'informants que es caracteritzen per la seva similitud en els valors que prenen per la major part de les 10 variables resposta estudiades. L'establiment d'aquests grups es veu afavorit per les fortes correlacions existents entre algunes de les variables resposta estudiades, però també per l'absència de correlacions significatives (o si més no per l'absència de correlacions significatives intenses) entre un nombre important d'aquestes variables, tal i com s'observa en les figures 2.12 i 2.13. Tal i com era

esperable, el coeficient de correlació entre la variable nº total de cites d'ús i les variables nº de cites d'usos alimentaris humans, nº de cites d'usos medicinals i nº de cites d'altres usos és superior a 0,5; i també existeix una correlació significativa, però de menys intensitat entre aquesta variable i les variables nº de cites d'usos alimentaris animals, i nº de cites d'usos veterinaris. També eren previsibles els coeficients de correlació superiors a 0,5 detectats entre la variable nº total d'espècies i varietats i les variables nº d'espècies i varietats cultivades, nº d'espècies i varietats silvestres, nº total de cites d'ús, nº de cites d'usos alimentaris humans, nº de cites d'usos medicinals, nº de cites d'usos alimentaris animals, i nº de cites d'altres usos.

Fig. 2.11. Anàlisi de conglomerats a partir del qual els 67 informants participants en l'estudi. Han quedat agrupats en cinc conglomerats en funció dels valors absoluts per cadascun d'ells en les 10 variables resposta considerades (vegeu material i mètodes). Distància euclidiana, mètode de Ward, dades no estandarditzades.

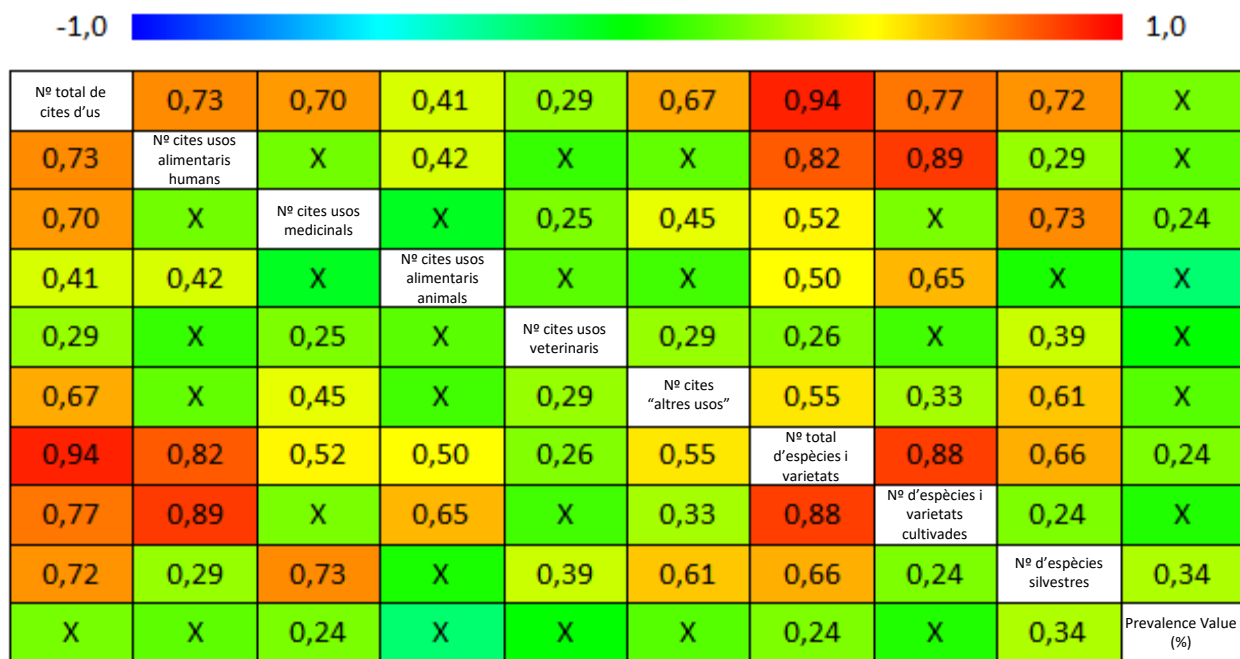
En canvi, si bé les variables nº d'espècies i varietats cultivades, i nº d'espècies silvestres correlacionen amb un coeficient superior a 0,5 amb el nº total de cites d'ús, quan s'analitza la correlació d'aquestes variables amb el nombre de citacions

obtingudes en les diferents categories d'ús, s'obtenen resultats totalment contrastats. La variable nº d'espècies i varietats cultivades correlaciona amb un coeficient superior a 0,5 amb les variables nº de cites d'usos alimentaris humans i nº de cites d'usos alimentaris animals; la correlació és significativa però de menys intensitat amb el nº de cites d'altres usos, i no és significativa amb les variables nº de cites d'usos medicinals i nº de cites d'usos veterinaris. Per contra, la variable nº d'espècies silvestres correlaciona amb un coeficient superior a 0,5 amb les variables nº de cites d'usos medicinals i nº de cites d'altres usos, la correlació és significativa però de menys intensitat amb les variables nº de cites d'usos veterinaris i amb el nº de cites d'usos alimentaris humans, i no és significativa amb el nº de cites d'usos alimentaris animals. Aquests resultats semblen indicar que la major part d'usos medicinals, veterinaris i "altres usos", es duen a terme amb espècies silvestres; mentre que la major part d'usos alimentaris humans i animals es duen a terme amb espècies i varietats cultivades.

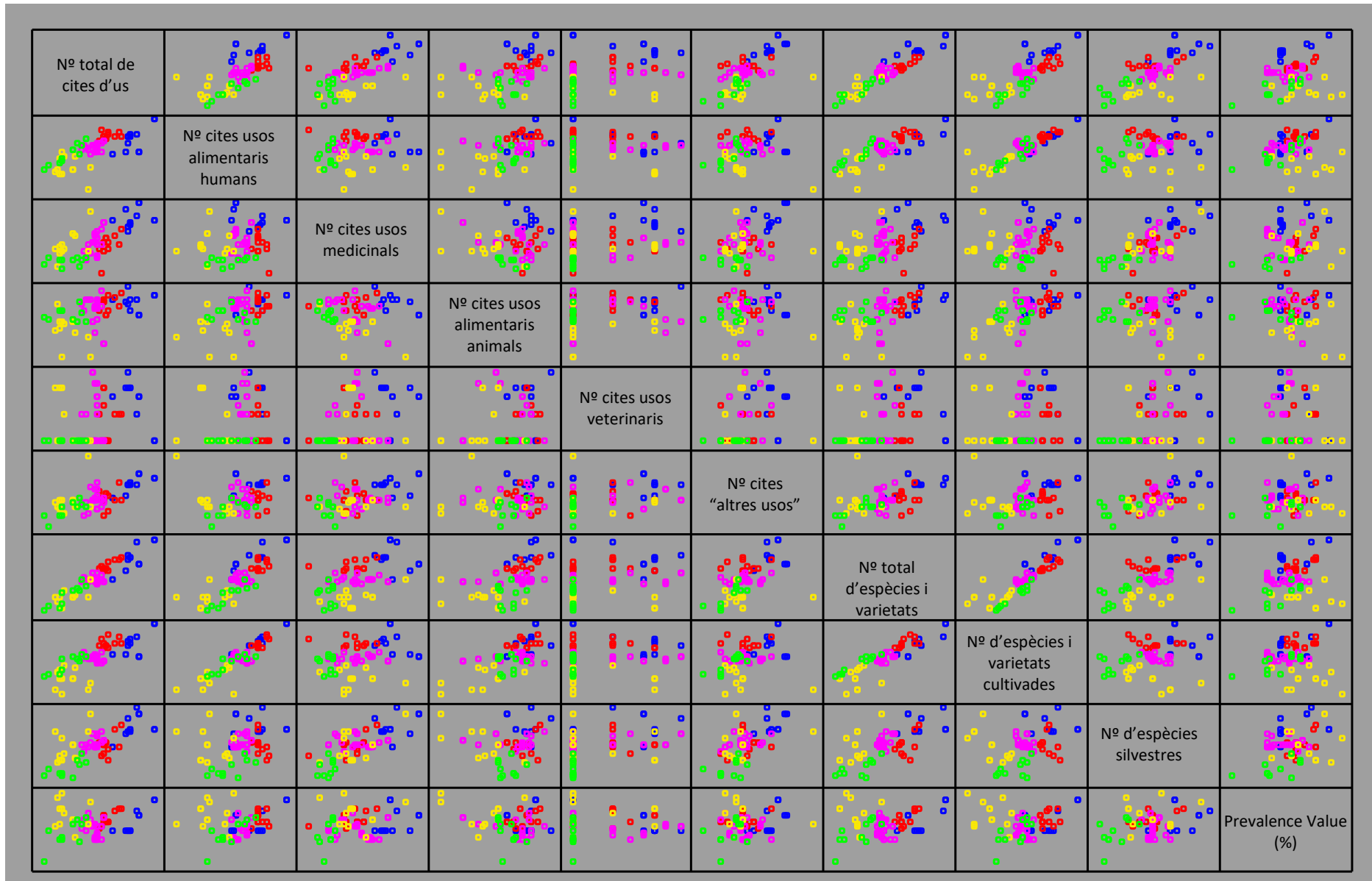
També és altament rellevant la baixa correlació (0,34) existent entre el nombre d'espècies i varietats cultivades i el nombre d'espècies silvestres, indicant que per la major part d'informants la documentació d'un elevat nombre d'espècies i varietats cultivades no es traduirà en la documentació d'un nombre elevat d'espècies silvestres, i viceversa.

En la mateixa línia, són destacables les nul·les o baixes correlacions detectades entre el nombre de cites d'ús documentades en les diferents categories d'ús. Si bé el coeficient de correlació entre el nº de cites d'usos alimentaris humans i el nº de cites d'usos alimentaris humans és de 0,42, i l'obtingut entre el nº de cites d'usos medicinals i el nº de cites d'altres usos és de 0,45, no es detecta ni tant sols una correlació significativa entre el nº de cites d'usos alimentaris humans i el nº de cites d'usos medicinals, o entre el nº de cites d'usos alimentaris humans i el nº de cites d'altres usos. Aquests resultats indiquen que per la major part dels informants la documentació d'un gran nombre de cites d'ús en una de les grans categories d'ús no comporta la documentació d'un gran nombre de cites d'ús també en la resta de grans categories d'ús. Per tant, en general els informants no atresoren un nombre de coneixements tradicionals equivalent per a totes les grans categories d'ús establertes.

Finalment, també és molt rellevant la baixa o nul·la correlació observada entre el Prevalence Value i la resta de variables, indicant la independència existent entre la quantitat de coneixements tradicionals documentats i el seu ús en l'actualitat. En conseqüència, que un informant aporti un gran nombre de coneixements tradicionals no indica pràcticament res sobre la vigència d'aquests coneixements.

Fig. 2.12 Matriu de correlacions entre les 10 variables resposta considerades en l'anàlisi de conglomerats. Totes les variables han estat sqr transformades. Per a les correlacions significatives amb un nivell de confiança del 95% o superior es mostra el coeficient de correlació de Pearson.

Fig. 2.13 Matriu de dispersions per a totes les variables resposta incloses en la matriu de correlacions. Els codis de colors identifiquen els informants d'acord amb el conglomerat en el qual han estat assignats (conglomerat 1: blau, conglomerat 2: vermell, conglomerat 3: rosa, conglomerat 4: groc, conglomerat 5: verd)

Anàlisi de components principals

En l'anàlisi de components principals (PCA) les tres primeres dimensions mantenen en conjunt el 79,61% de la variància original (49,32%, 18,95% i 11,34%, correlativament).

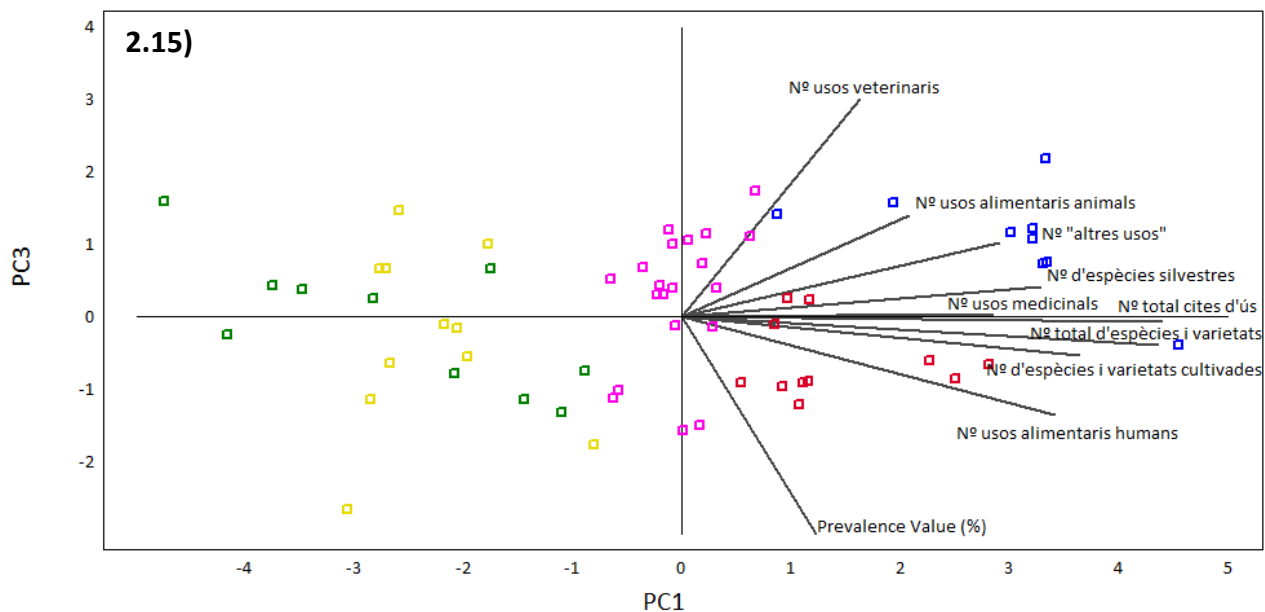
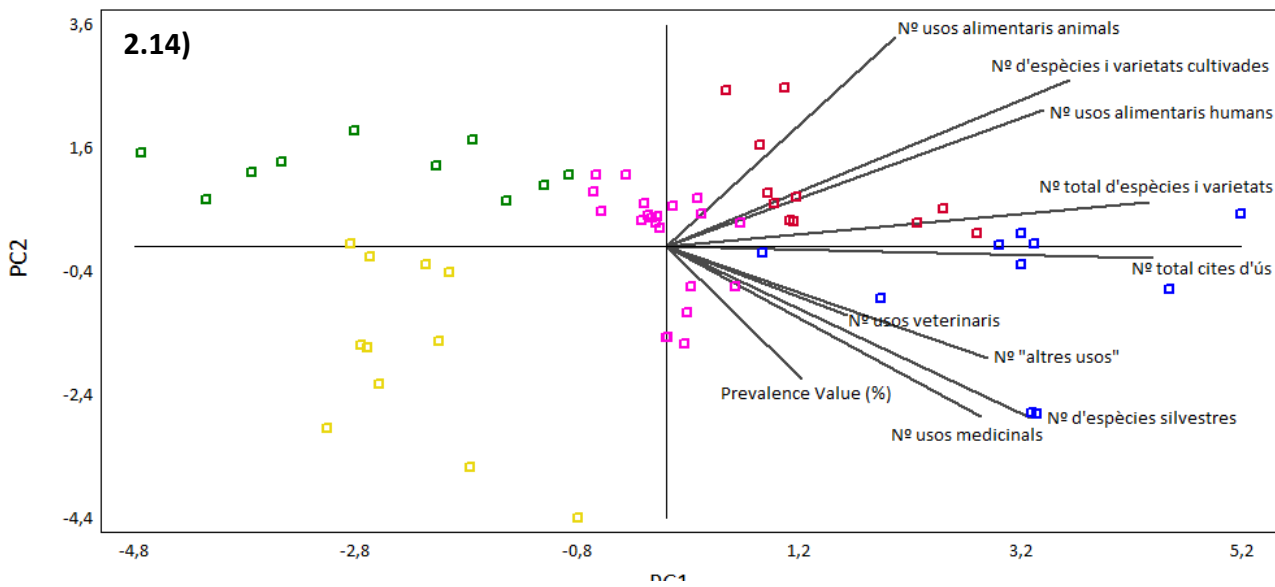
La taula 2.2 mostra els coeficients de cadascuna de les variables resposta per les tres components escollides. S'observa que valors elevats per a la primera component principal corresponen a informants per als quals s'ha documentat un gran nombre de coneixements tradicionals, especialment de cites d'ús totals i d'espècies i varietats útils; mentre que els informants que prenen valors baixos per aquesta component principal corresponen al perfil totalment oposat. Per a la segona component principal, valors elevats corresponen a informants per als quals s'ha documentat un gran nombre d'espècies i varietats cultivades i de cites d'usos alimentaris tant animals com humans, però que han aportat un baix nombre d'espècies silvestres útils i de cites corresponents a usos medicinals, alhora que presenten un PV baix; mentre que els informants que prenen valors baixos per aquesta component principal corresponen al perfil totalment oposat. Per últim, per la tercera component principal valors elevats corresponen a informants per als quals s'ha documentat un gran nombre d'usos veterinaris però que presenten un PV baix; i el significat és invers per aquells informants que prenen valors baixos per aquesta component.

En les figures 2.14-2.16 es pot observar la representació conjunta dels informants i de les variables resposta sobre l'espai definit per les components principals seleccionades. És destacable que els grups identificats en l'anàlisi de conglomerats es mantenen ben definits en el PCA. És rellevant que els grups establerts a partir del mètode de classificació emprat (anàlisi de conglomerats) es mantinguin ben visibles quan els informants es representen sobre l'espai definit per les components principals seleccionades, fet que aporta solidesa als resultats obtinguts en ambdós anàlisis i a les conclusions que se'n puguin extreure.

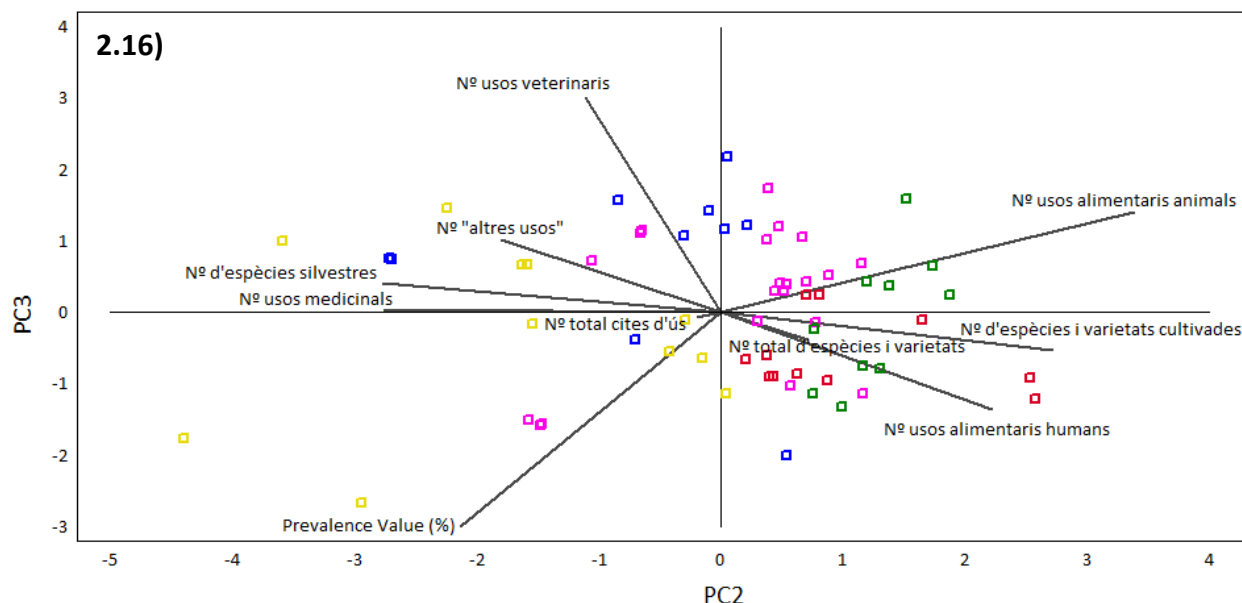
Taula 2.2

Anàlisi de components principals (PCA). Coeficients de cadascuna de les variables resposta per a les tres components principals. Totes les variables han estat sqrt transformades, i s'han emprat les dades estandarditzades.

Variable resposta	PC1	PC2	PC3
Nº total de cites d'ús	0,441389	-0,0282152	-0,0143163
Nº cites usos alimentaris humans	0,342888	0,317939	-0,279562
Nº cites usos medicinals	0,286216	-0,395661	0,00857111
Nº cites usos alimentaris animals	0,208466	0,485023	0,288553
Nº cites usos veterinaris	0,163785	-0,160026	0,621328
Nº cites "altres usos"	0,291846	-0,258678	0,209126
Nº total d'espècies i varietats	0,437957	0,101901	-0,0800877
Nº d'espècies i varietats cultivades	0,366218	0,387895	-0,109471
Nº d'espècies silvestres	0,330403	-0,398439	0,0849706
Prevalence Value (%)	0,123039	-0,306921	-0,618792

Figures 2.14-2.16 Representació dels informants sobre l'espai bidimensional definit pels eixos PC1 i PC2 de la PCA (2.14), PC1 i PC3 (2.15), PC2 i PC3 (2.16) que reflecteixen respectivament un 68,27%, un 60,65%, i un 30,29% de la variància de les dades originals. Els codis de colors identifiquen els informants d'acord amb el conglomerat en el qual han estat assignats (vegeu la fig. 2.11; conglomerat 1: blau, conglomerat 2: vermell, conglomerat 3: rosa, conglomerat 4: groc, conglomerat 5: verd). També es representen les variables resposta emprades d'acord amb els coeficients que prenen per aquests components principals.

Grups d'informants, diferències en els coneixements tradicionals documentats

Respecte dels cinc grups d'informants definits, totes les variables resposta relatives als seus coneixements tradicionals mostren diferències significatives entre grups (figures 2.17-2.25).

En el cas del nombre de cites d'usos veterinariis en funció del grup d'informants s'ha dut a terme el test no paramètric de Kruskal-Wallis, amb la variable dependent $\sqrt{\text{sqr}}$ transformada. S'ha obtingut un P-valor de 0,0050, la qual cosa indica que amb un nivell de confiança del 95% existeixen diferències significatives entre els rangs de cadascun dels nivells del factor. Comparant els rangs mitjans dos a dos, emprant el procediment de Bonferroni, s'han obtingut diferències significatives amb un 95% de confiança entre el rang mitjà del grup 1 (48,27) i el rang mitjà del grup 5 (19). Cal tenir en compte que els resultats obtinguts amb aquesta variable són molt poc representatius ja que es tracta d'una variable amb només 95 cites d'ús, per la qual 37 dels 67 informants no aporten cap cita d'ús veterinari.

Les mitjanes i desviacions estàndard de cada grup d'informants per cadascuna de les 10 variables resposta analitzades es mostren a la taula 2.4 de l'annex, i la relació entre les mitjanes obtingudes per cada grup d'informants es representen gràficament a la figura 2.26. A la figura 2.27 s'hi representa el quartil que amb major probabilitat ocuparan els informants de cada grup per cadascuna de les variables resposta analitzades.

S'observa que, en termes de la informació que de mitjana aportarà un informant, els informants del grup 1 ($n = 11$) són els que n'aporten més per a totes les variables analitzades, i en conseqüència per a totes les variables els quartils que amb una major probabilitat ocuparan els informants d'aquest grup seran el Q1 i el Q2. Observant la taula 2.3 es constata que aquest grup és el que aporta informació sobre un major nombre d'espècies útils, en general i per cadascuna de les grans categories d'ús, i és també el que aporta un major nombre d'espècies singulars; mentre que per al nombre d'espècies i varietats cultivades tot i també aportar-ne moltes es veu lleugerament superat pel grup 2. D'acord amb aquestes dades, els membres d'aquest grup es poden considerar clarament com a informants clau per a tots els àmbits dels coneixements tradicionals estudiats.

Els informants del grup 2 ($n = 12$), aporten la mateixa quantitat d'informació que els del grup 1 per a les variables nombre d'usos alimentaris humans, nombre d'usos alimentaris animals, i nombre d'espècies i varietats cultivades. També obtenen un PV igual a l'assolit pels informants del grup 1. Per la resta de variables assoleixen també valors relativament elevats, encara que inferiors als del grup 1. Per a totes les variables (excepte per al nombre d'usos veterinaris i per al nombre d'usos medicinals) els quartils que amb una major probabilitat ocuparan els informants d'aquest grup seran també el Q1 i el Q2. Observant la taula 2.3 es corrobora el gran interès d'aquest grup d'informants per a la documentació d'espècies emprades en alimentació humana i animal, i també per la documentació d'espècies i varietats cultivades. La seva contribució en la documentació d'espècies emprades en altres usos és també notable, mentre que l'aportació d'espècies amb usos medicinals i veterinaris és més modesta. En conseqüència, podem considerar que en termes globals es tracta

d'informants molt interessants, especialment per la documentació de biodiversitat cultivada i d'espècies amb usos alimentaris.

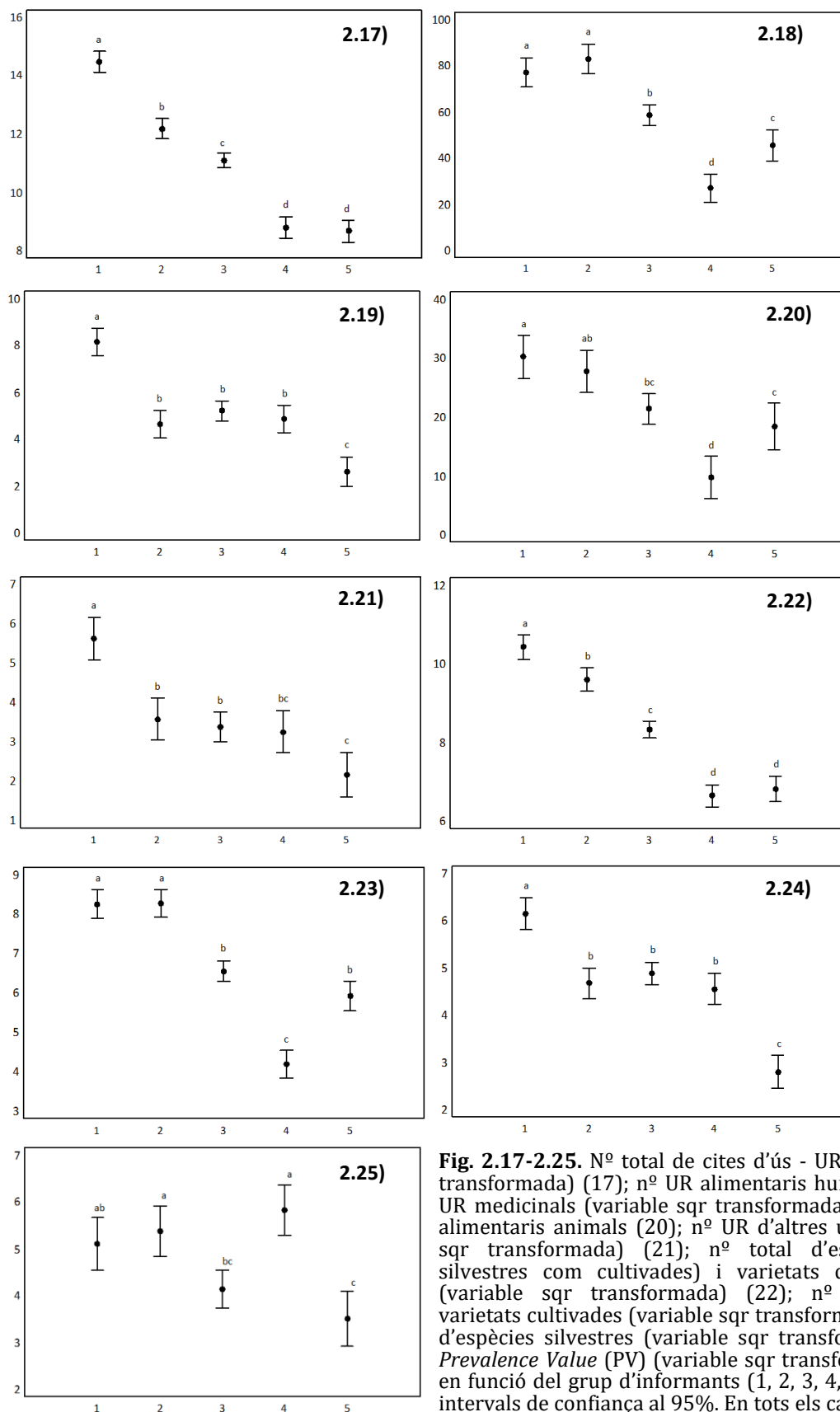
Els informants del grup 3 (n = 22) aporten de mitjana menys informació que els del grup 1 per a totes les variables; però al seu torn també aporten significativament més informació que el grup d'informants que n'aporta menys per a totes les variables (excepte per al PV). Per a totes les variables (excepte per al PV) els quartils que amb una major probabilitat ocuparan els informants d'aquest grup seran el Q2 i el Q3. En conseqüència, es pot considerar que es troben en una posició intermèdia, fet que es constata si s'observa la taula 2.3. Alhora també es detecta l'alt grau de coincidència entre la informació aportada pels informants, la qual cosa fa que, si bé els membres d'aquest grup aporten en conjunt informació de 187 espècies (de les quals només 13 de singulars) i de 247 espècies i varietats cultivades, si es té en compte el nombre d'informants, es tracta d'uns nivells d'informació en la línia de l'esperat o lleugerament per sota. Es pot considerar per tant que els membres d'aquest grup poden ser definits com a informants mitjanament interessants.

Els informants del grup 4 (n = 12) són de mitjana els que aporten menys informació, excepte per les variables nombre de cites d'usos medicinals i veterinaris, nombre de cites d'altres usos, i nombre d'espècies silvestres, per les quals assoleixen valors intermedis. Alhora, són el grup que assoleix un PV més elevat, fet característic dels membres d'aquest grup, tot i que no hi ha diferències significatives amb el PV assolit pels grups 1 i 2. Per a totes les variables (excepte per al PV, on es situen al Q1) els quartils que amb una major probabilitat ocuparan els informants d'aquest grup seran el Q3 i el Q4. Si només es disposés d'aquestes dades es podria considerar que es tracta d'un grup d'informants poc interessant per a la documentació de coneixements tradicionals, a pesar dels bons valors de PV que presenta. Tanmateix, si s'observa la taula 2.3 es pot comprovar com la informació que aporten per les diferents variables és altament singular, tant en relació a l'aportada pels altres membres del mateix grup, com d'altres grups. Aquesta elevada singularitat permet que, tot i el baix nombre de coneixements tradicionals obtinguts de mitjana per un informant d'aquest grup, en conjunt el grup porti informació sobre 190 espècies útils, 29 de les quals singulars. Són uns valors superiors als esperats si es té en compte la mida del grup, i que corresponen principalment a espècies emprades en alimentació humana, medicina, o

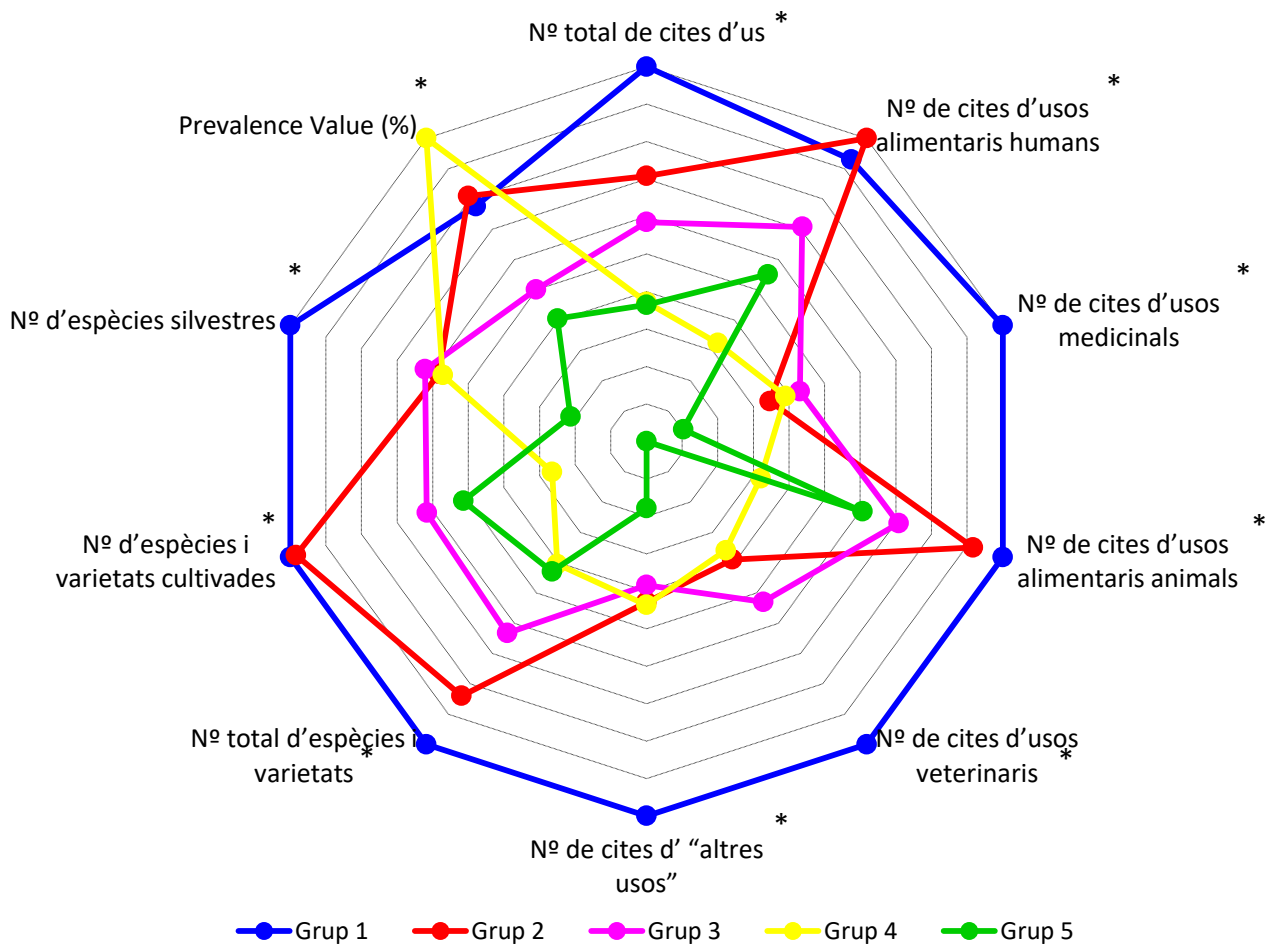
altres usos, amb una aportació molt més discreta en l'àmbit dels usos alimentaris animals. En el cas de la biodiversitat cultivada es constata que la informació aportada en conjunt pels informants d'aquest grup és inferior a l'esperada. En resum, es pot considerar que els membres del grup 4, tot i que de mitjana aporten un poca informació, aquesta presenta un elevat grau de singularitat, la qual cosa els fa altament interessants per la documentació d'espècies útils emprades principalment en els camps de l'alimentació humana, la medicina i els altres usos. Per contra, és un grup poc adequat per a la documentació de biodiversitat cultivada.

Per últim, els informants del grup 5 ($n = 10$) són els que de mitjana aporten menys informació per totes les variables excepte en tres, en les quals ocupen la penúltima posició, i presenten també el PV més baix de tots els grups (14,8%). A més a més, per a totes les variables els quartils que amb una major probabilitat ocuparan els informants d'aquest grup seran el Q3 i el Q4. Alhora, observant la taula 2.3 es detecta que en conjunt aporten per a totes les variables menys informació de l'esperada, i cap de les espècies citades per aquest grup és singular, la qual cosa significa que es tracta d'espècies citades per almenys un dels altres grups. En conseqüència es pot considerar els membres d'aquest grup com a poc interessants per a la prospecció de coneixements tradicionals.

En resum, els membres del grup 1 poden ser considerats com a informants claus per a tots els àmbits dels coneixements tradicionals; i els dels grups 2 i 4 es poden considerar com a altament interessants per a determinats àmbits dels coneixements tradicionals però no per tots ells. Mentre que els del grup 2 són altament interessants per la documentació de la biodiversitat cultivada i d'espècies amb usos alimentaris, els del grup 4 ho són per la documentació d'espècies útils (no varietats) emprades principalment en l'àmbit de l'alimentació humana, la medicina, i els altres usos. Els informants del grup 3 es poden considerar com a mitjanament interessants en termes generals, sense que la seva inclusió en prospeccions etnobotàniques sigui prioritària, però tampoc menyspreable. Per últim, els informants del grup 5 es poden qualificar com a poc interessants i totalment prescindibles per a la prospecció etnobotànica d'un territori.

Fig. 2.17-2.25. N^o total de cites d'ús - UR (variable sqr transformada) (17); n^o UR alimentaris humans (18); n^o UR medicinals (variable sqr transformada) (19); n^o UR alimentaris animals (20); n^o UR d'altres usos (variable sqr transformada) (21); n^o total d'espècies (tant silvestres com cultivades) i varietats documentades (variable sqr transformada) (22); n^o d'espècies i varietats cultivades (variable sqr transformada) (23); n^o d'espècies silvestres (variable sqr transformada) (24); *Prevalence Value* (PV) (variable sqr transformada) (25); en funció del grup d'informants (1, 2, 3, 4, 5). Mitjanes i intervals de confiança al 95%. En tots els casos el P-valor és inferior a 0,05 i per tant hi ha diferències estadísticament significatives entre les mitjanes dels nivells del factor, amb un nivell de confiança del 95% (LSD). Lletres diferents indiquen una diferència estadísticament significativa entre les mitjanes dels nivells del factor.

Fig. 2.26 Representació dels valors mitjans que assoleixen els cinc grups d'informants establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats per cadascuna de les variables resposta estudiades. Per facilitar la comprensió de les dades, els resultats s'expressen com a percentatges respecte valor més elevat obtingut per cada variable. Les variables per a les quals s'observen diferències significatives, amb un nivell de confiança del 95%, entre els grups d'informants s'indiquen amb un asterisc (*)

Grup	Nº total UR	Nº UR alimentaris humans	Nº UR medicinals	Nº UR alimentaris animals	Nº UR veterinaris	Nº UR "altres usos"	Nº total d'espècies i varietats	Nº sp i varietats cultivades	Nº sp silvestres	Prevalence Value
1	Q1 (9)	Q2 (3,5)	Q1 (9)	Q1 (6)	Q2 (4)	Q1 (8,5)	Q1 (8,5)	Q1 (6)	Q1 (9)	Q2 (2)
2	Q1 (7)	Q1 (9)	Q2-3 (0)	Q2 (4)	Q4 (-4,5)	Q2 (4)	Q1 (8)	Q1 (8,5)	Q2 (1)	Q1 (5,5)
3	Q2-3 (0)	Q2 (0,5)	Q2 (1)	Q2(2)	Q3 (-4)	Q2 (0,5)	Q2 (0,5)	Q3 (-0,5)	Q2 (2)	Q4 (-4,5)
4	Q4 (-8,5)	Q4 (-9)	Q3 (-1,5)	Q4 (-6,5)	Q3 (-4)	Q3 (-2,5)	Q4 (-9)	Q4 (-9)	Q3 (-1)	Q1 (4,5)
5	Q4 (-6,5)	Q3 (-3,5)	Q4 (-9)	Q3 (-3)	Q4 (-9)	Q4 (-5,5)	Q4 (-5,5)	Q3 (-3)	Q4 (-8)	Q3 (-2,5)

Fig. 2.27 Pels diferents grups d'informants establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats, representació del quartil que amb major probabilitat ocuparan els informants del grup per cadascuna de les variables resposta analitzades. D'acord amb la metodologia aplicada, per cada variable resposta es poden obtenir valors entre el 9 i el -9. Un valor de 9 (verd) indica que per aquella variable tots els informants del grup corresponent es troben al quartil 1; per contra, un valor de -9 (vermell) indica que per aquella variable tots els informants del grup corresponent es troben al quartil 4. S'anota el valor obtingut per cada grup d'informants en cada variable resposta, juntament amb el quartil al qual corresponen la major part dels informants del grup per aquella variable resposta.

Taula 2.3

Nombre total d'informació acumulada en cadascuna de les variables resposta pel conjunt d'informants de cada grup d'edat o de cada grup establert a partir de l'anàlisi de conglomerats. Les taules i figures elaborades fins ara empraven com a dades base la informació que de mitjana aportava un informant del grup corresponent per cadascuna de les variables resposta, però no consideraven el total d'informació aportada pel conjunt d'informants del grup.

Grup	Naix^a	UR^b	TOT^c	TOT.S^d	Cult(LR)^e	AH^f	M^g	AA^h	Vⁱ	ALT^j	EZ.sp^k
Total	1932	8522	306	-	581	147	155	78	23	151	15
Nascuts abans del 1930 (n: 25)	1926	2988	219	16	318	109	105	56	12	80	7
Nascuts entre el 1930- 1939 (n: 31)	1934	4018	274	68	439	134	129	68	16	130	12
Nascuts entre el 1940 - 1955 (n: 11)	1945	1533	166	11	245	75	71	43	14	54	9
Grup 1 (n:11)	1936	2316	215	33	267	94	101	52	13	86	13
Grup 2 (n: 12)	1935	1789	180	20	297	93	59	44	5	67	4
Grup 3 (n: 22)	1929	2708	187	13	247	100	72	54	10	64	6
Grup 4 (n: 12)	1934	939	190	29	120	90	86	27	6	62	4
Grup 5 (n: 10)	1933	768	98	0	45	62	20	30	0	21	2

^a Any de naixement mitjà dels informants. ^b Nombre de cites d'ús (Use Reports) obtingudes. ^c Total d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, de les quals s'han documentat usos tradicionals. ^d Total d'espècies i subespècies vegetals, tant silvestres com cultivades, singulars. És a dir, per les quals només aquell grup d'informants (agrupant els informants o bé segons l'edat, o bé a partir de l'anàlisi de conglomerats) n'aporta cites d'ús. ^e Espècies i varietats cultivades (Land races) documentades com a tradicionals. ^f Espècies i subespècies emprades en alimentació humana. ^g Espècies i subespècies emprades amb finalitats medicinals. ^h Espècies i subespècies emprades en alimentació animal. ⁱ Espècies i subespècies emprades en veterinària. ^j Espècies i subespècies amb "altres usos". ^k Espècies emprades en etnozoologia.

Característiques demogràfiques i socioeconòmiques de cada grup

Més enllà de les dades generals que prenen el conjunt de tots els informants per cadascuna de les variables socioeconòmiques i demogràfiques considerades, s'ha determinat també els valors que prenen els diferents grups d'informants per cadascuna de les variables. Aquests resultats permeten detectar tendències diferencials entre els grups d'informants, essent d'especial interès la separació entre els informants clau o altament interessants, i els informats poc interessants.

Per a les variables any de naixement, distància a la població de referència en el període prematrimonial, i distància a la població de referència en el període post

matrimonial no s'observen diferències significatives explicatives que permetin considerar aquestes variables influents en els coneixements tradicionals que proporcionaran els membres de cada grup (taula 2.5 de l'annex). De fet, per la variable distància a la població de referència en el període post matrimonial els grups més allunyats de la població de referència són el primer (informants clau), el segon (informants altament interessants) i també el cinquè (informants poc interessants); mentre que el grup 4 (informants altament interessants) és el que es troba més proper a la població de referència i tanmateix presenta uns valors elevats de PV i una gran singularitat en la informació aportada. En conseqüència es pot afirmar que aquestes tres variables no permeten diferenciar d'entre el conjunt d'informants aquells que són clau o altament interessants i aquells que són poc interessants.

La resta de variables són de tipus categòric, i han estat analitzades mitjançant estadística descriptiva. Algunes d'elles no permeten diferenciar d'entre tots els informants participants en aquest estudi aquells que realment són altament interessants i aquells que no ho són. Es tracta de variables que presenten valors semblants per a tots els grups d'informants, i alhora significativament diferents respecte els valors que presenta la variable pel conjunt de la població de l'àrea estudiada (IDESCAT) degut als criteris seguits a l'hora de seleccionar els informants participants en aquest estudi. Es tracta de les variables grup d'edat (informants més grans que la mitjana poblacional però sense diferències entre els grups), tipus de poblament en el període prematrimonial (elegantment rural), principal activitat laboral dels progenitors (generalment agricultura o ramaderia, tot i que els pocs informants els progenitors dels quals es dedicaven a la indústria o serveis corresponen també a un grup altament interessant), activitat laboral pre i post matrimonial (majoritàriament agricultors i ramaders, però no s'observen diferències respecte els que es dedicaven a la indústria o als serveis), capacitat d'accedir a la medicina moderna en període de joventut (generalment mitjana o baixa, però alta en alguns dels informants dels grups més interessants per aquest camp de coneixements tradicionals), característiques de l'habitatge familiar (majoritàriament de tota la vida, reformat o no), forma de vestir en el dia a dia (pagesa, pagesa amb influència urbana,

o fins i tot urbana), i estat de salut a nivell físic i memorístic (bo per la gran majoria dels informants participants en l'estudi).

Un segon grup de variables inclou aquelles que tampoc permeten diferenciar d'entre tots els informants participants aquells que realment són altament interessants i aquells que no ho són, i que a més a més presenten valors similars en els informants participants d'aquest estudi i en el conjunt de la població de l'àrea estudiada (IDESCAT). Es tracta de les variables gènere, nombre d'informants de la unitat familiar, població de referència en el període pre i post matrimonial, i record i percepció de la guerra civil i la postguerra. Aquesta darrera variable possiblement no mostra cap mena de patró degut a la correlació que presenta amb l'any de naixement dels informants.

El tercer grup de variables correspon a aquelles que, en major o menor mesura, si que tenen capacitat discriminant per tal de diferenciar, d'entre tots els informants seleccionats per al present estudi, aquells que en efecte són informants claus o altament interessants, i aquells que són mitjanament interessants o poc interessants.

Tot seguit s'exposen una a una aquestes variables:

- Tipus de poblament en el període post matrimonial: la residència en una masia aïllada incrementa la possibilitat de pertànyer al grup d'informants clau o altament interessants (figura 2.33 annex)
- Existència de progenitors experts en plantes remeieres: cap dels informants amb algun progenitor expert en plantes remeieres pertany al grup 5 (poc interessants), mentre que s'incrementa la probabilitat que aquests informants pertanyin als grups 1 i 4 (els dos més adequats per a la documentació d'espècies emprades tradicionalment com a medicinals) (figura 2.34 annex)
- Presència de descendència: cap dels informants que no té descendència pertany al grup 5 (poc interessants) i la majoria corresponen als grups 1 o 4. Els que tenen descendència, que són clarament majoritaris, es troben àmpliament distribuïts en tots els grups (figura 2.35 annex)
- Activitat laboral dels descendents: la major part dels que tenen descendents dedicats a l'agricultura o ramaderia convencionals es troben al grup 3 (mitjanament interessants) i al grup 5 (poc interessants), i cap d'ells es troba al grup 1 (informants clau). Per contra, el fet de tenir descendents dedicats a l'agricultura o ramaderia ecològica, o als aprofitaments tradicionals de la biodiversitat, va lligat a que els informants pertanyin a grups altament

interessants. Per tots els grups, la major part dels descendents es dediquen a la indústria o als serveis (figura 2.36 annex)

- Afinitat per l'agricultura tradicional: només alguns dels informants dels grups 3 i 5 (mitjanament interessants i poc interessants respectivament) afirmen tenir una baixa afinitat per l'agricultura tradicional. Per contra, una baixa afinitat per l'agricultura moderna es troba present en tots els grups, i tot i que és lleugerament majoritària en els grups 1 (informants clau) i 2 (informants altament interessants sobre tot en termes de biodiversitat cultivada i usos alimentaris), és difícil emprar aquesta variable com a discriminant (figura 2.37 annex)
- Afinitat per la medicina tradicional: només alguns dels informants dels grups 5 (poc interessants), 2 i 3 (mitjanament interessants per la documentació de d'espècies amb usos medicinals) afirmen tenir una baixa afinitat per la medicina tradicional. Per contra, una baixa afinitat per la medicina moderna es troba present en tots els grups, i per tant no es pot emprar aquesta variable com a discriminant (figura 2.38 annex)
- Afinitat per l'estil de vida tradicional: només alguns dels informants dels grups 3, 4 i 5 afirmen tenir una baixa afinitat per l'estil de vida tradicional, mentre que tots els membres dels grups 1 i 2 (informants clau i altament interessants respectivament) tenen una elevada afinitat per l'estil de vida tradicional. Per contra, una baixa afinitat per l'estil de vida modern es troba present en tots els grups, i per tant no es pot emprar aquesta variable com a discriminant (figura 2.39 annex)
- Estima vers l'entorn rural: només alguns dels informants dels grups 3 i 5 (mitjanament interessants i poc interessants respectivament) afirmen tenir una estima mitjana, i no alta, vers l'entorn rural (figura 2.40 annex)
- Manteniment d'activitats d'agricultura o ramaderia tradicionals per l'autoconsum (inclou cistelleria): només en els grups 3, 4, i 5 hi trobem alguns informants que no mantenen activitats d'aquest tipus, mentre que tots els informants dels grups 1 i 2 (els més indicats per la documentació de biodiversitat cultivada i espècies amb usos alimentaris) mantenen encara activitats d'agricultura o ramaderia tradicionals per l'autoconsum (figura 2.41 annex)
- Manteniment d'activitats d'agricultura o ramaderia tradicionals amb finalitats comercials (inclou cistelleria): aquests informants són minoritaris, però es troben distribuïts principalment en els grups 1, 2 i 4, mentre que cap d'aquests informants correspon al grup 5 (poc interessants) (figura 2.42 annex)
- Mitjà a través del qual s'ha accedit als informants: cap dels informants que ha estat recomanat per un altre informant pertany al grup 5 (poc interessants). Els que han estat recomanats per un sindicat agrícola o pel DARP corresponen principalment al grup 5 (poc interessants) i alguns al grup 2 (altament

interessants per la documentació de la biodiversitat cultivada i els usos alimentaris). Dels que han estat recomanats per un familiar tampoc n'hi ha cap que pertanyi al grup 5 (poc interessants), mentre que aquells que han estat recomanats per una persona del territori que no és ni un informant ni un familiar dels informants es distribueixen a parts iguals entre tots els grups (figura 2.43 annex)

Com a variable que ha de ser considerada de forma independent, pel que fa a l'àmbit geogràfic de la població pre i post matrimonial la major part dels informants clau o altament interessants (grups 1, 2, 4) se situen a l'Alta Segarra (figures 2.44 i 2.45 de l'annex). Tenint en compte que l'objectiu del treball és dur a terme la prospecció etnobotànica tant de l'Alta Segarra com de la Conca d'Òdena aquest criteri de selecció no pot ser implementat, alhora que és un criteri no extrapolable per a la selecció d'informants en altres territoris. Tanmateix és una dada interessant, ja que mostra que, tot i no haver-se detectat diferències significatives en el valor etnobotànic d'ambdues unitats geogràfiques (veure capítol 1), és més probable localitzar informants clau o altament interessants a l'Alta Segarra que a la Conca d'Òdena.

D'acord amb aquest resultat seria recomanable implementar els següents criteris de selecció a l'hora de definir, d'entre tots els membres de la comunitat preseleccionats com a potencials informants clau, quins és més recomanable incloure en l'estudi. Els criteris establerts són vàlids per la comarca de l'Anoia però previsiblement també per la major part de zones del sud est europeu, ja que es tracta de variables poc dependents de l'estructura socioeconòmica i demogràfica de les comunitats estudiades. Cal remarcar un cop més que aquests criteris haurien de ser implementats un cop feta la preselecció dels potencials informants clau d'acord amb els criteris descrits en la metodologia d'aquest capítol, i no pas en el conjunt de la població de l'àrea a estudiar.

- Se seleccionaran els potencials informants clau que compleixin una de les següents característiques: residents en una masia aïllada, amb presència de progenitors experts en matèria de plantes remeieres, sense descendència, o bé amb descendents dedicats a l'agricultura o ramaderia ecològica o als aprofitaments tradicionals de la biodiversitat, que mantenen activitats d'agricultura o ramaderia tradicionals amb finalitats comercials, o que hagin estat recomanats per un altre informant o per un familiar.

- Alhora, es descartaran els informants que no compleixin cap de les característiques anteriors, o que encara que en compleixin alguna també en compleixin almenys una de les següents: presència de descendents dedicats a l'agricultura o ramaderia convencionals, baixa afinitat per l'agricultura tradicional, baixa afinitat per la medicina tradicional, baixa afinitat per l'estil de vida tradicional, estima mitjana per l'entorn rural, o haver estat recomanats per un sindicat agrícola o administració afí al model agrícola hereu de la revolució verda.

Per a la documentació de biodiversitat cultivada es descartaran també aquells informants que no mantinguin activitats d'agricultura o ramaderia tradicionals per l'autoconsum.

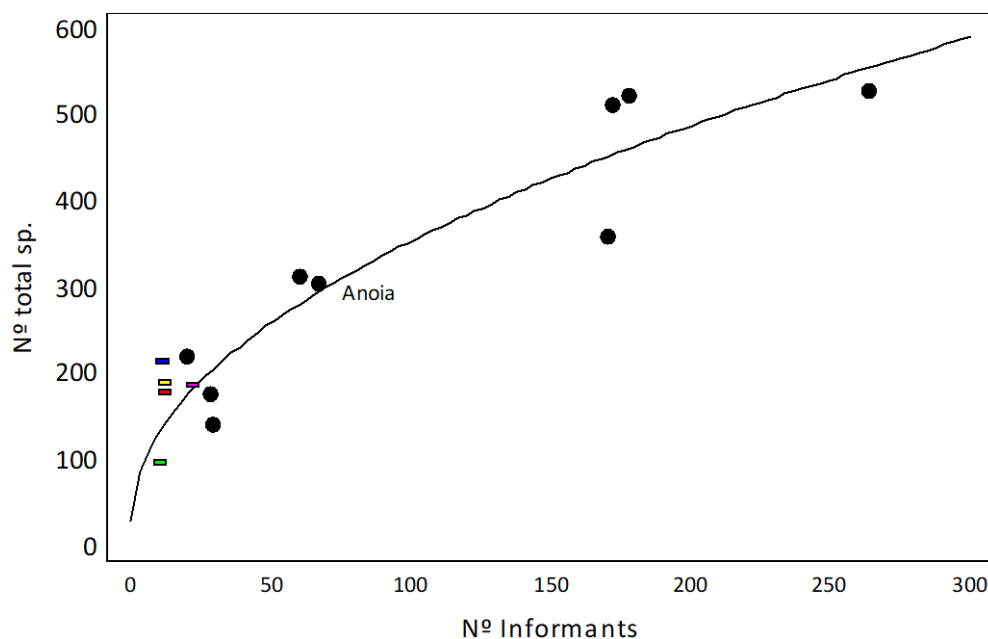
Informació aportada per cada grup d'informants en comparació el que seria esperable

Per últim, si es té en compte la informació aportada per cada grup d'informants en relació al que és esperable a nivell del territori català, i de la comarca de l'Anoia, es corrobora la caracterització dels grups d'informants feta fins al moment. A nivell de Catalunya, i emprant com a dades base les considerades en el capítol 1 (Muntané, 1991; Bonet et al., 1992; Raja et al., 1997; Agelet, 1999; Bonet et al., 1999; Agelet & Vallès, 2001; Bonet, 2001; Muntané, 2005; Rigat et al. 2007; Parada, 2008; Rigat et al., 2009), s'observa que, per a la variable nombre total d'espècies documentades, els grups 1, 2 i 4 es troben clarament per sobre de l'esperat tenint en consideració el nombre d'informants que en formen part. El grup 3 s'ajusta a l'esperat, i el grup 5 es troba clarament per sota (figura 2.28). Aquests resultats concorden amb la categorització feta dels membres del grup 1 com a informants clau i dels membres dels grups 2 i 4 com a altament interessants; amb la dels del grup 3 com a mitjanament interessants, i amb la dels del grup 5 com a poc interessants.

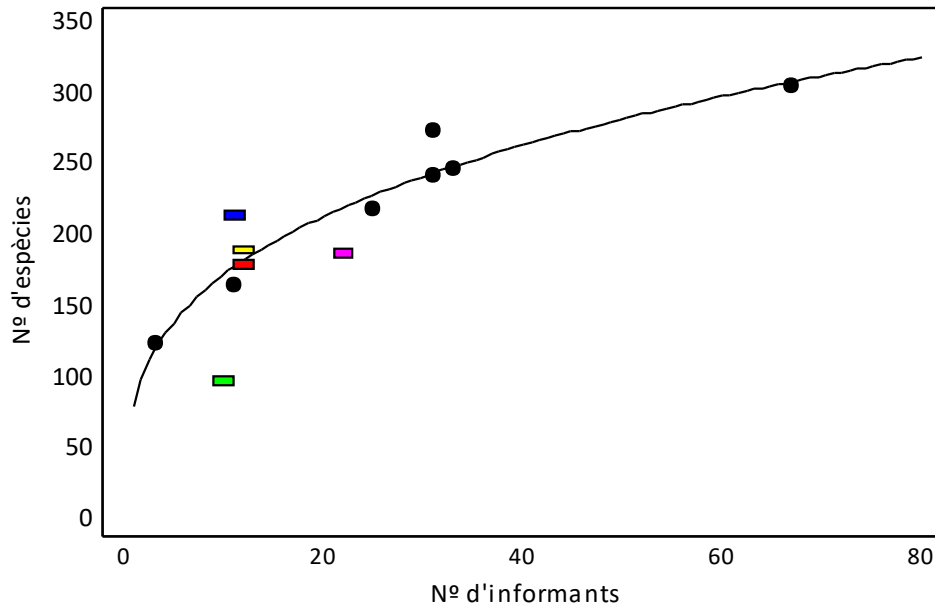
A nivell de la comarca de l'Anoia, s'observa que per al nombre d'espècies documentades (figures 2.29 i 2.31) el grup 1 es troba clarament per sobre de l'esperat i els grups 2 i 4 es troben en la línia de l'esperat o lleugerament per sobre. En canvi, el grup 3 es troba lleugerament per sota de l'esperat i el grup 5 clarament per sota de l'esperat, dades que també concorden amb la categorització dels grups. També a

nivell de la comarca de l'Anoia, però referent al nombre d'espècies i varietats cultivades documentades (figures 2.30 i 2.32) els grups 1 i 2 es troben clarament per sobre de la mitjana, el grup 3 es troba lleugerament per sota, i els grups 4 i 5 es troben clarament per sota.

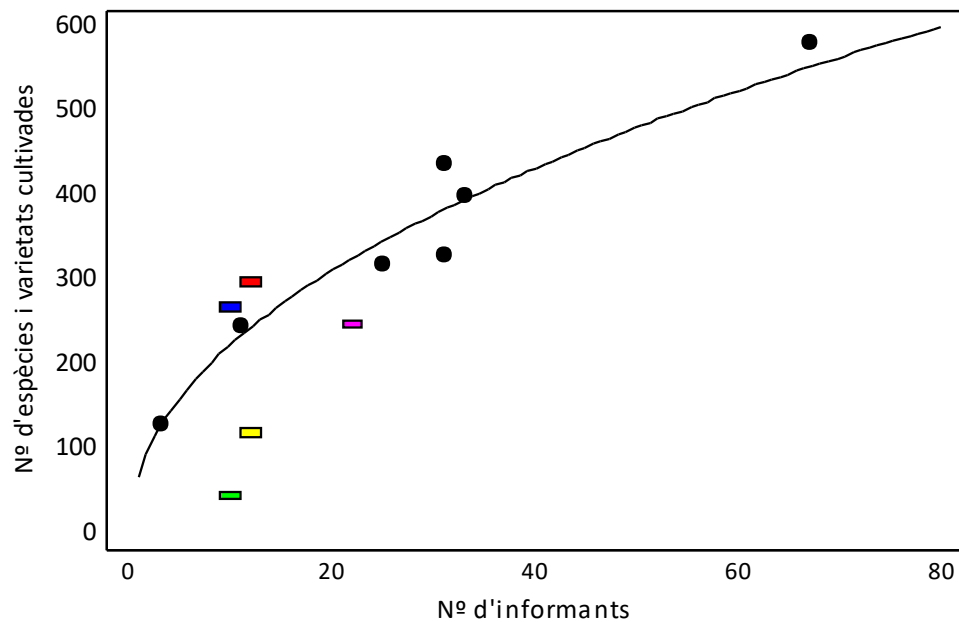
Aquests resultats reafirmen l'esmentat fins ara sobre l'interès d'establir una metodologia que permeti seleccionar, d'entre els membres de la comunitat que són considerats com a potencials informants, només aquells que siguin més adequats per a la prospecció etnobotànica que es vulgui dur a terme. En el cas d'aquest estudi, s'ha demostrat que en termes generals són els informants dels grups 1, 2 i 4, i més concretament els dels grups 1 i 4 per la documentació d'espècies amb usos medicinals i "altres usos", i els dels grups 1 i 2 per la documentació de la biodiversitat cultivada i d'espècies amb usos alimentaris.

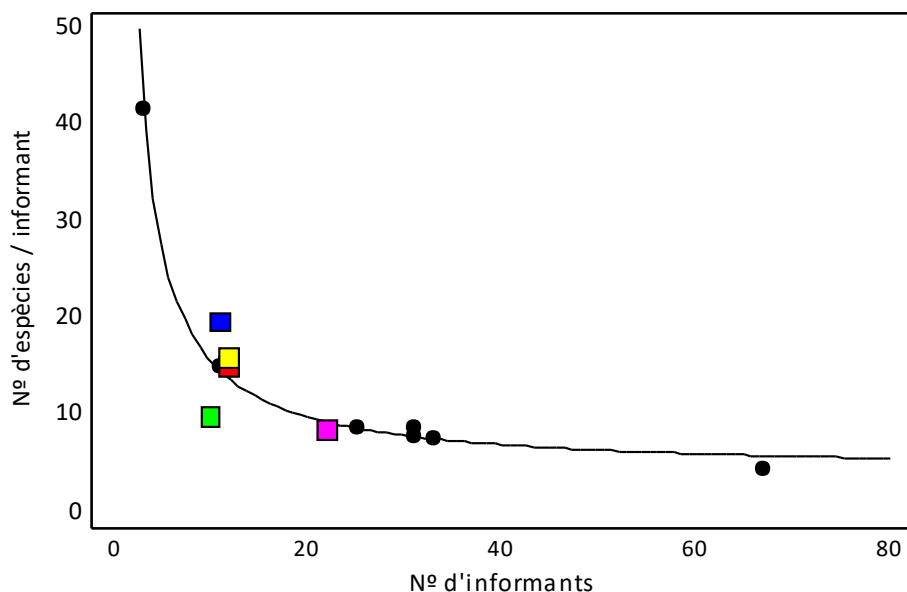
Fig. 2.28 Relació entre el nº d'informants i el nº total d'espècies documentades en diferents estudis etnobotànics desenvolupats a Catalunya. La relació d'estudis considerats es pot consultar a la taula 1.3 del capítol 1. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº total d'espècies = 30,5157 + 32,32*sqrt(Nº Informants)". Coeficient de correlació: 0,93. R²: 86,7. P-valor: 0,0003. Un cop establerta aquesta funció, s'ha representat al posició que ocuparia cadascun dels grups d'informants obtinguts en aquest estudi (grup 1: blau, grup 2: vermell, grup 3: rosa, grup 4: groc, grup 5: verd)

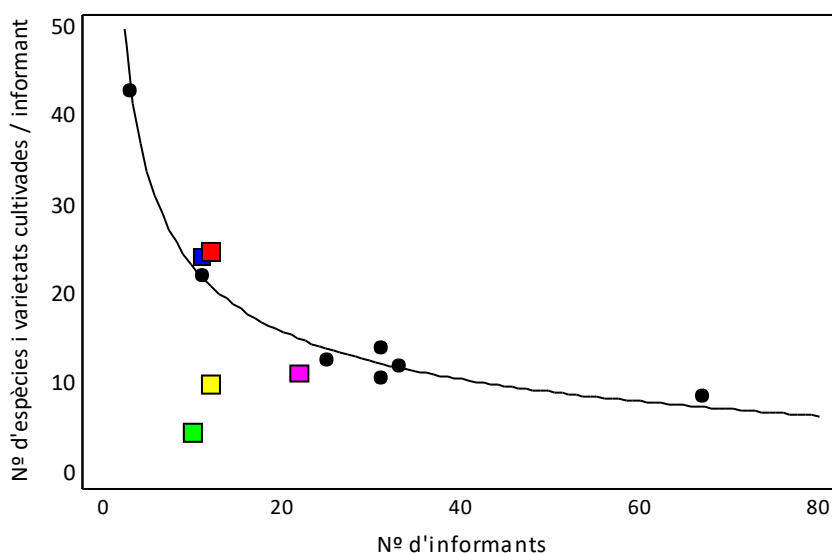
Fig. 2.29 Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies documentades a la comarca de l'Anoia. Les dades base emprades es poden consultar a la taula 1.4 del capítol 1. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: “ N° d'espècies= $\exp[4,46202 + 0,3023 \cdot \ln(N^{\circ} \text{ informants})]$ ”. Coeficient de correlació: 0,98. R^2 : 96,2. P-valor: 0,0001. Un cop establerta aquesta funció, s'ha representat al posició que ocuparia cadascun dels grups d'informants (grup 1: blau, grup 2: vermell, grup 3: rosa, grup 4: groc, grup 5: verd)

Fig. 2.30 Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies i varietats cultivades documentades a la comarca de l'Anoia. Les dades base emprades es poden consultar a la taula 1.4 del capítol 1. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: “ N° d'espècies i varietats cultivades= $\exp[4,33402 + 0,471131 \cdot \ln(N^{\circ} \text{ informants})]$ ”. Coeficient de correlació: 0,98. R^2 : 96,3. P-valor: 0,0001. Un cop establerta aquesta funció, s'ha representat al posició que ocuparia cadascun dels grups d'informants (grup 1: blau, grup 2: vermell, grup 3: rosa, grup 4: groc, grup 5: verd)

Fig. 2.31 Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies documentades a la comarca de l'Anoia / informant. Les dades base emprades es poden consultar a la taula 1.4 del capítol 1. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies / informant= $4,19955 + 113,005/N^{\circ}$ informants". Coeficient de correlació: 0,99. R²: 99,7. P-valor: 0,0000. Un cop establerta aquesta funció, s'ha representat al posició que ocuparia cadascun dels grups d'informants (grup 1: blau, grup 2: vermell, grup 3: rosa, grup 4: groc, grup 5: verd)

Fig. 2.32 Relació entre el nº d'informants i el nº d'espècies i varietats cultivades documentades a la comarca de l'Anoia / informant. Les dades base emprades es poden consultar a la taula 1.4 del capítol 1. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Nº d'espècies i varietats cultivades / informant= $\sqrt{-26,6766 + 5627,51/N^{\circ}}$ informants)". Coeficient de correlació: 0,99. R²: 99,8. P-valor: 0,0000. Un cop establerta aquesta funció, s'ha representat al posició que ocuparia cadascun dels grups d'informants (grup 1: blau, grup 2: vermell, grup 3: rosa, grup 4: groc, grup 5: verd)

Mètode de selecció dels informants crp

Com a síntesis final de l'apartat de resultats, el mètode de selecció dels informants proposat ha estat batejat com a "Mètode de selecció dels informants CRP", i la seva implementació es detalla a continuació:

1. Selecció preliminar dels membres de la comunitat potencialment interessants per a ser inclosos en l'estudi: d'entre tots els membres de la comunitat es preseleccionen aquells que hagin estat acreditats per un altre membre de la comunitat com a experts en coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, que s'hagin mantingut vinculats a l'entorn rural al llarg de tota la vida o almenys en el període de joventut, i que presentin un bon estat de salut a nivell cognitiu.
2. Per als membres de la comunitat preseleccionats s'obté la informació referent a les 10 variables (11 en el cas de voler documentar específicament biodiversitat cultivada) necessàries per a l'aplicació dels criteris de selecció definitius:
  - Durant el període post matrimonial, residia en una masia / casa aïllada? Si / No
  - Algun dels seus progenitors o familiars coneixia un gran nombre de plates remeieres? Si / No
  - Té fills? Si / No
  - Els seus fills o nets es dediquen a l'agricultura o ramaderia convencional? Si / No I a l'agricultura o ramaderia ecològica / tradicional, o a d'altres activitats com la cistelleria? Si / No
  - Li agrada l'agricultura tradicional, es a dir, la que es duia a terme quan era jove? Si / No
  - Li agrada la medicina tradicional, es a dir, els remeis que s'empraven quan era jove? Si / No
  - Li agrada l'estil de vida tradicional, es a dir, tal i com vivien els seus pares o avis, o tal i com es vivia quan vostè era jove? Si / No
  - S'estima l'entorn rural, es a dir, li agraden els camps, els boscos, els camins, les fonts i les masies que s'hi troben? Molt / si, prou / no gaire.
  - Encara té hort, vinya, oliveres, ametllers, altres conreus, ramat o animals de corral, tal i com feien abans, per al consum propi i dels familiars? Si / No (aquesta variable només és necessària per a la documentació explícita de biodiversitat cultivada)
  - Alguns dels productes que cull o alguns dels animals que engreixa tal i com ha fet tota la vida, els ven? Si / No
  - Per cada membre de la comunitat pre seleccionat cal anotar qui l'ha acreditat com a expert en matèria dels coneixements tradicionals

relatius a la biodiversitat: un altre membre de la comunitat pre seleccionat, un familiar seu, una persona més jove que forma part de la comunitat i que el coneix però amb la qual no són familiars, un sindicat agrícola no ecològic o institució similar, altres.

3. Amb la informació d'aquestes variables se seleccionarà d'entre els membres de la comunitat pres-eleccionats aquells que seran inclosos en l'estudi i per tant n'esdevindran informants.

Per a la prospecció etnobotànica d'un territori en termes generals, que inclogui tots els àmbits dels coneixements tradicionals i també informació relativa a la biodiversitat cultivada, es seleccionaran els membres pre-seleccionats que compleixin almenys una de les característiques 'positives' (que resideixin en una masia aïllada, que tinguin progenitors o ascendents grans coneixedors de les plantes remeieres, que no tinguin descendència, que tinguin descendents que es dediquin a l'agricultura o ramaderia ecològica / tradicional o a d'altres activitats com la cistelleria, que mantinguin activitats d'agricultura o ramaderia tradicionals amb finalitats comercials, que hagin estat recomanats per un altre membre de la comunitat pre seleccionat o per un familiar); i que alhora no en compleixin cap de les 'negatives' (que alguns dels fills o nets es dediquin a l'agricultura o ramaderia convencionals, que no els agradi l'agricultura tradicional, que no els agradi la medicina tradicional, que no els agradi l'estil de vida tradicional, que no s'estimin molt l'entorn rural, que hagin estat recomanats per un sindicat agrícola no ecològic o institució similar).

Si es desitja dur a terme una prospecció focalitzada explícitament a la documentació de la biodiversitat cultivada, simplement caldrà afegir que tampoc se seleccionaran els membres que no mantinguin activitats d'agricultura (hort, vinya, oliveres, ametllers, altres conreus) o ramaderia (ramat o animals de corral) tradicionals per a l'autoconsum.

DISCUSSIÓ

Influència de l'edat en els coneixements tradicionals

Els criteris de selecció establerts per tal d'escollir els informants participants en l'estudi han permès eliminar la influència del factor edat en el nombre i qualitat dels coneixements tradicionals documentats. Escollir informants que hagin estat considerats per terceres persones com a experts en matèria de coneixements tradicionals, que hagin estat vinculats en el període de joventut, o preferentment durant tota la vida, a l'entorn rural, i que gaudeixin d'un bon estat de salut sobretot a nivell cognitiu, ha permès que els informants seleccionats, independentment de quina fos la seva edat, atresoresin el mateix nombre de coneixements tradicionals. Alhora, i d'acord amb la comparativa de les dades obtingudes en aquest estudi i les obtingudes per a d'altres prospeccions etnobotàniques del territori català (Muntané, 1991; Bonet et al., 1992; Raja et al., 1997; Agelet, 1999; Bonet et al., 1999; Agelet & Vallès, 2001; Bonet, 2001; Muntané, 2005; Rigat et al. 2007; Parada, 2008; Rigat et al., 2009), s'ha obtingut una quantitat i qualitat de coneixements tradicionals totalment coincident amb l'esperable, si es té en compte el nombre de d'informants participants en aquest estudi.

En conseqüència es pot afirmar que a partir dels informants nascuts entre el 1940 i el 1945 s'han documentat tants coneixements tradicionals com a partir dels informants del mateix estudi nascuts de mitjana el 1934 o el 1926. A més a més, els informants d'altres estudis etnobotànics duts a terme a Catalunya (Muntané, 1991; Bonet et al., 1992; Raja et al., 1997; Agelet, 1999; Bonet et al., 1999; Agelet & Vallès, 2001; Bonet, 2001; Muntané, 2005; Rigat et al. 2007; Parada, 2008; Rigat et al., 2009), nascuts de mitjana el 1926 (19 anys abans que els informants més joves del present estudi), aporten una informació equivalent als del present estudi.

Aquestes dades són una font d'optimisme sobre les possibilitats de seguir duent a terme en les properes dècades prospeccions etnobotàniques que permetin la documentació d'un gran nombre de coneixements tradicionals transmesos oralment.

En diversos estudis s'ha exposat l'empobriment progressiu dels coneixements tradicionals degut al decés dels informants de més edat i a la disminució dels coneixements tradicionals atresorats pels informants més joves (Muntané, 2005; Vallès, 2007). Els resultats obtinguts en el present estudi demostren que aquest fet pot ser mitigat en bona part si es duu a terme una selecció acurada dels informants. Així, si bé és cert que per al conjunt de la població com més joves són els informants menors són els coneixements tradicionals que atresoren, s'ha constatat que encara existeixen informants relativament joves que atresoren tants coneixements tradicionals com els millors informants de les generacions predecessores. La clau, d'ara en endavant, serà identificar-los d'entre tots els membres de la seva generació, la major part dels quals atresora un baix nombre de coneixements tradicionals. Si es té en compte que el grup més jove d'informants participants en aquest estudi correspon a persones nascudes entre el 1940 i el 1955, es pot considerar que fins l'any 2040 serà possible la documentació de coneixements tradicionals transmesos ininterrompudament de generació en generació obtenint uns nivells d'informació similars als d'aquest estudi i als de les prospeccions etnobotàniques dutes a terme a Catalunya en les darreres dècades. Ara bé, cal tenir en compte que com més s'avanci en el temps major serà la dificultat per localitzar els cada cop menys membres de la comunitat que es pugin considerar potencials informants clau; factor especialment rellevant en les àrees menys poblades, on la possibilitat de decés de tots els informants potencials cada cop serà major.

Cal comentar que el grup d'informants nascuts entre el 1940 i el 1955 és el menys nombrós, amb tant sols 11 informants dels 67 totals. Però aquest fet no ha de ser atribuït a l'absència d'altres persones de la mateixa franja d'edat, o fins i tot més joves, que poguessin ser considerades com a potencials informants clau. Ha de ser atribuït a que, condicionats per la bibliografia existent (Agelet, 1991; Carrió, 2013; Pardo et al., 2014), la cerca d'informants va focalitzar-se en persones més grans que les d'aquest grup, emprant generalment el criteri de "persones nascudes abans de la guerra" per acotar el terme de persones grans. En conseqüència, és lògic que la major part d'informants que ens van ser recomanats, i que complien els criteris de selecció establerts, fossin més grans que els d'aquest grup. Amb les dades disponibles

actualment, es focalitzaria també la cerca d'informants vers membres d'aquesta franja d'edat o fins i tot més joves, fet que faria augmentar amb tota probabilitat el nombre d'informants pertanyents a aquest grup.

En resum, l'elevada fragilitat dels coneixements tradicionals d'acord amb l'elevat grau de fragmentació i els baixos valors de prevalença que presenten, tant en aquest com en altres estudis (Muntané, 2005), i la progressiva reducció del percentatge de membres de la comunitat que poden considerar-se potencials informants clau a mesura que avancin les generacions (Parada, 2008), evidencien la necessitat i urgència de dur a terme prospeccions etnobotàniques en els molts territoris que encara no han estat estudiats. Alhora, cada cop serà més necessària una selecció adequada dels informants per tal de mantenir les quotes de coneixements tradicionals documentats i la qualitat de la informació. Aquestes circumstàncies, d'acord amb els resultats d'aquest estudi, i aplicant els criteris de selecció dels informants proposats, han de ser possibles fins almenys l'any 2040 en la major part de territoris del sud est europeu.

Distribució dels coneixements tradicionals entre els informants seleccionats

Destaca la consistència dels cinc grups d'informants establerts en base als valors que prenen per les 10 variables resposta considerades, juntament amb la correlació observada entre algunes variables i l'absència de correlació entre d'altres que a priori es pensaria que haurien d'estar correlacionades. D'això es dedueix que els coneixements tradicionals no es distribueixen de forma homogènia entre els informants, a pesar que tots ells havien estat considerats com a potencials informants clau en base als criteris ja exposats.

Dit d'altra manera, no tots els informants aporten el mateix nombre de coneixements tradicionals, ni la proporció de coneixements de cadascuna de les temàtiques estudiades es manté constant entre els informants.

En el cas particular d'aquest estudi, l'heterogeneïtat en la distribució dels coneixements tradicionals entre els informants es tradueix en la detecció de cinc

grups d'informants, i significa que, si bé els criteris de selecció emprats permeten eliminar la influència de l'edat i assolir unes quotes de coneixements tradicionals equivalents a les obtingudes en altres territoris catalans (Muntané, 1991; Bonet et al., 1992; Raja et al., 1997; Agelet, 1999; Bonet et al., 1999; Agelet & Vallès, 2001; Bonet, 2001; Muntané, 2005; Rigat et al. 2007; Parada, 2008; Rigat et al., 2009), els criteris són encara clarament millorables. Dels cinc grups establerts, el primer (que conté el 16,4% dels informants) correspon als informants clau, aquells que aporten una gran quantitat d'informació sobre totes les temàtiques abordades. El segon (17,9%) inclou informants altament interessants, sobretot per a la documentació de la biodiversitat cultivada i d'espècies amb usos alimentaris, però no per a la documentació d'usos medicinals o altres usos; i el quart (17,9%) correspon també a informants altament interessants, però per a la documentació d'espècies amb un elevat grau de singularitat i corresponents als camps de l'alimentació humana, els usos medicinals i els altres usos, però no per a la documentació de la biodiversitat cultivada o d'usos alimentaris animals. Els informants d'aquests tres grups, que en conjunt representen tant sols el 52,2% del total d'informants seleccionats a priori com potencials informants clau, han resultat ser en efecte informants clau o si més no altament interessants (es a dir, es poden considerar informants clau per algunes temàtiques però no per a tots els àmbits dels coneixements tradicionals estudiats). Això significa que la resta d'informants (47,8%) són, o bé mitjanament interessants (32,8%) bé poc interessants (14,9 %).

Aquestes dades constaten que cal treballar per millorar encara els criteris de selecció dels informants establerts, incrementant el percentatge d'informants escollits que han resultat ser informants clau o altament interessants, i reduint el d'aquells que només són mitjanament o poc interessants. D'aquesta manera es contribuiria clarament a millorar l'eficiència de les prospeccions etnobotàniques i la qualitat i quantitat de la informació obtinguda. Tanmateix, són pràcticament nuls els estudis etnobotànics que han abordat un aspecte tant determinant com aquest, especialment per al futur de la disciplina en els països desenvolupats (però vegeu Calvet-Mir et al., 2011; Riu-Bosoms et al., 2014)

Característiques demogràfiques i soceioeconòmiques dels informants clau o altament interessants

Afrontant la mancança existent en aquest camp d'estudi, i conscients de la limitació que comporta el fet de treballar amb dades de tant sols 67 informants (Calvet-Mir et al., 2011), però també de l'interès i l'aplicabilitat dels resultats obtinguts, s'ha triat, d'entre un total de 34 variables corresponents a aspectes socioeconòmics i demogràfics, aquelles que poden contribuir a millorar la selecció dels informants d'acord amb l'exposat en l'apartat anterior. S'han detectat un total d'11 variables que presenten tendències diferencials i explicatives per als cinc grups d'informants establerts, i que en conjunt fan possible l'establiment d'uns criteris de selecció que permeten escollir d'entre els potencials informants clau (es a dir, els informants pre-seleccionats) aquells que realment són informants clau o altament interessats.

Les 11 variables emprades en el mètode de selecció dels informants desenvolupat, d'ara en endavant "mètode CRP", són molt estables a nivell territorial, és a dir, no es veuen influenciades per aspectes demogràfics o soceioeconòmics particulars d'un determinat territori. En conseqüència, els criteris de selecció establerts no només són aplicables a l'àrea on s'han desenvolupat, sinó que a priori haurien de ser aplicables també en qualsevol territori del sud-est europeu. Alhora, obtenir informació per aquestes variables és extremadament senzill, ja que es tracta en tots els casos de preguntes amb respostes simples i clares.

Si s'aplica el mètode CRP sobre els 67 informants participants en el present estudi, que són els membres de la comunitat pre-seleccionats, s'obté que tots els del grup 1 (informants clau) i 17 dels 24 dels grups 2 i 4 (altament interessants) han estat seleccionats, la qual cosa significa que l'encert és total en l'elecció dels informants clau i del 70,8% en el cas dels informants altament interessants. En conjunt, se seleccionen per a l'estudi el 80% dels informants clau o altament interessants presents en membres de la comunitat pre-seleccionats. En canvi, només 11 dels 22 informants mitjanament interessants (el 50%), i 2 dels 10 informants poc interessants (el 20%) - han estat escollits per a l'estudi. Aquestes dades signifiquen que si el mètode CRP s'hagués implementat per a la selecció dels informants del present estudi s'hauria obtingut que un 68,3% dels informants haurien estat informants clau o altament

interessants, percentatge clarament superior al 52,2% obtingut actualment; mentre que un 26,8% serien mitjanament interessants (menys que el 32,8% actual), i tant sols el 4,9% serien poc interessants, percentatge molt inferior al 14,9% obtingut actualment.

En el cas de voler documentar principalment biodiversitat cultivada, si s'apliquen les lleugeres modificacions pertinents en el mètode CRP per aquest cas particular, s'obté que s'escullen 17 dels 23 informants altament interessants per aquest camp dels preseleccionats, la qual cosa representa un 73,9% d'encert. Dels mitjanament interessants se'n seleccionen 10, un 45,5% dels preseleccionats, i dels poc interessants per aquest camp d'estudi se'n selecciona 9 de 22, un 40,1%. En conjunt, l'aplicació d'aquesta metodologia hauria comportant que el 47,2% dels informants seleccionats fossin altament interessants per a la documentació de la biodiversitat cultivada, superior a l'actual 34,2%; un 27,8 serien mitjanament interessants, lleugerament per sota de l'actual 32,8%; i el 25% serien poc interessants, clarament per sota del 32,8% actual.

D'acord amb aquests resultats és clarament recomanable la implementació de la metodologia CRP a l'hora d'escollir els informants participants en estudis etnobotànics, ja que permet incrementar de forma molt considerable el percentatge d'informants escollits que són clau o altament interessants, alhora que es redueixen a la mínima expressió els informants escollits que resulten ser poc interessants. A mesura que aquesta metodologia s'implementi en diferents estudis es podran anar desenvolupant ajustos que permetin millorar-ne la capacitat de selecció, incrementar-ne la robustesa, i establir modificacions en els criteris base que permetin implementar-la en les prospeccions dirigides exclusivament a un determinat àmbit dels coneixements tradicionals.

Utilitat dels criteris de selecció d'informants proposats

Per últim, és necessari determinar quins efectes tindria sobre els coneixements tradicionals documentats la capacitat d'incrementar el percentatge informants clau o altament interessants seleccionats. Podria ser que en termes absoluts els beneficis

derivats d'una selecció més acurada dels informants no compensessin l'esforç necessari per implementar la metodologia CRP.

S'observa que a nivell de la informació documentada de mitjana en els estudis etnobotànics duts a terme a Catalunya, la selecció d'informants clau o altament interessants comportaria una documentació d'espècies útils clarament per sobre de l'esperada, la d'informants mitjanament interessants es correspondria amb l'esperada, i la selecció d'informants poc interessants comportaria una obtenció d'informació clarament per sota de l'esperada. A la comarca de l'Anoia, les dades es repeteixen, amb una obtenció d'espècies útils clarament superior a l'esperada en el cas dels informants clau i lleugerament per sobre de l'esperada en el cas dels informants altament interessants; mentre que els informants mitjanament interessants es situen lleugerament per sota de l'esperat i els poc interessants clarament per sota. Per al cas particular de la biodiversitat cultivada a la comarca de l'Anoia, els informants clau i altament interessants per aquest camp (grups 1 i 2) es situen clarament per sobre de l'esperat, els mitjanament interessants se situen lleugerament per sota de l'esperat, i els poc interessants per la documentació de biodiversitat cultivada (grups 4 i 5) es situen clarament per sota de l'esperat.

S'observa per tant que la implementació de la metodologia CRP comportarà una disminució de la relació entre els recursos destinats a la prospecció i els coneixements tradicionals documentats. Tot i la inversió de recursos necessària inicialment per aplicar la metodologia sobre els membres de la comunitat preseleccionats, per al conjunt de tot l'estudi serà possible obtenir un major nombre de coneixements tradicionals amb una menor destinació de recursos, i en aquest cas parlar de recursos significa parlar principalment de temps. Aquesta no és sinó una evidència més que confirma la utilitat de la metodologia de selecció dels informants CRP proposada en aquest estudi, i la necessitat de la seva implementació en els estudis etnobotànics que es desenvolupin en un futur en l'àmbit del sud-est d'Europa.

En el context actual, en el qual els membres de les comunitats estudiades que atresoren un gran nombre de coneixements tradicionals representen cada cop un percentatge menor del total de la comunitat (Vallès, 2007); on es considera tant important l'estudi de com la comunitat local pot adaptar els coneixements

tradicionals existents i generar-ne de nous per fer front a les noves necessitats, com la pròpia documentació dels coneixements tradicionals (Berkes et al., 2003); i en què el *trade-off* entre el nombre d'informants que es voldrien entrevistar i aquells que realment es poden entrevistar d'acord amb els recursos disponibles és una realitat evident; és crucial disposar d'una metodologia com la proposada en aquest capítol que permeti identificar amb la màxima exactitud aquells informants realment interessants d'entre tot el ventall d'informants potencials disponible, independentment de quina sigui la seva edat.

CONCLUSIONS

Si es duen a terme els criteris adequats de selecció dels informants, l'edat no té influència sobre la quantitat i qualitat dels coneixements tradicionals documentats, de tal forma que informants nascuts entre el 1940 i el 1955 poden ser tant interessants com informants nascuts dues dècades abans.

La implementació dels criteris de selecció proposats en aquest capítol ha de fer possible la detecció, entre tots els membres de la comunitat, dels membres altament interessants per a la prospecció etnobotànica, que cada cop representen un percentatge més baix. Aquest fet permetrà mantenir la qualitat i quantitat de coneixements tradicionals documentats en les prospeccions etnobotàniques que es desenvolupin en països desenvolupats del S.E. d'Europa en les properes dècades, com a mínim fins l'any 2040.

Els coneixements tradicionals es distribueixen de forma heterogènia en el si dels membres de la comunitat que n'atresoren un major nombre, és dir, els que han estat considerats com a informants clau o altament interessants. Aproximadament un terç d'aquests informants atresoren un gran nombre de coneixements tradicionals per a tots els àmbits estudiats, mentre que els dos terços restants presenten una especialització en uns determinats àmbits i un baix grau de coneixement en la resta,

la qual cosa constata una notable especialització dels membres de la comunitat vers uns determinats coneixements tradicionals.

La caracterització, a partir d'una bateria de variables demogràfiques i socioeconòmiques, dels membres de la comunitat preseleccionats com a potencials candidats per a la documentació dels coneixements tradicionals, i l'establiment dels criteris de selecció definits en el mètode CRP, permeten incrementar de forma molt notable el percentatge dels informants seleccionats que són claus o altament interessants, i reduir a la mínima expressió aquells que resulten poc interessants.

D'acord amb la conclusió anterior, la implementació del mètode de selecció dels informants CRP proposat en el present estudi permetrà incrementar l'eficiència de les prospeccions etnobotàniques futures, reduint la relació entre els recursos esmerçats i els coneixements tradicionals documentats. Per un mateix nombre d'informants entrevistats, els coneixements tradicionals documentats se situaran clarament per sobre dels que s'obtidrien si no s'implementés el mètode de selecció CRP.

BIBLIOGRAFIA

- Aceituno Mata, L., 2010. Estudio etnobotánico y agroecológico de la sierra norte de Madrid. Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid. Facultad de Ciencias.
- Agelet, A., 1999. Estudis d'etnobotànica farmacàutica al Pallars. Doctoral Thesis, Faculty of Pharmacy, University of Barcelona, 2616 pp.+4 diskettes.
- Agelet, A., Vallès, J., 2001. "Studies on pharmaceutical ethnobotany in the region of Pallars (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula). Part I. General results and new or very rare medicinal plants". *Journal of Ethnopharmacology*, 77: 57-70.
- Bartrolí, M., 1989. La tradició remeiera a l'Anoia. Omnium Cultural. Igualada. 116 pp.
- Berkes, F., Colding, J., Folke, C., 2003. Navigating social-ecological systems. Building resilience for complexity and change. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bonet, M.À, Parada, M., Selga, A., Vallès, J., 1999 Studies on pharmaceutical ethnobotany in the regions of L'Alt Emporda and Les Guilleries (Catalonia, Iberian Peninsula). *J.Ethnopharmacol* . 68, 145-168.

- Bonet, M.À., 2001. Estudi etnobotànic del Montseny. Tesis doctoral, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
- Bonet, M.À., Blanché, C., Vallès, J., 1992. Ethnobotanical study in River Tenes valley (Catalonia, Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 37, 205-212.
- Calvet-Mir, L., Calvet-Mir, M., Vaqué-Nuñez, L., Reyes-García, V., 2011. Landraces in situ Conservation: A Case Study in High-Mountain Home Gardens in Vall Fosca, Catalan Pyrenees, Iberian Peninsula. *Economic Botany*, 65(2), 146-157.
- Carrió E., 2013. Contribució al coneixement etnobotànic de Mallorca. La biodiversitat vegetal i la seva gestió en una illa mediterrània. Tesis doctoral. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona.
- Institut d'Estadística de Catalunya, IDESCAT. Barcelona. (www.idescat.cat)
- Kruskal, W., Wallis, A., 1952. Use of ranks in one-criterion variance analysis. *Journal of the American Statistical Association* 47(260), 583-621.
- Martín Alvarado, M.A., 2010. Medicina popular en la ciudad de Badajoz. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura.
- Menéndez Baceta, G., 2015. Etnobotánica de las plantas silvestres comestibles y medicinales en cuatro comarcas de Araba y Bizkaia. Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid.
- Muntané, J., 1991. Aportació al coneixement de l'etnobotànica de Cerdanya. Tesis Doctoral, Facultat de Farmàcia, Universitat de Barcelona.
- Muntané, J., 2005. Etnobotànica, etnofarmàcia i tradicions populars de la Catalunya septentrional (Capcir, Cerdanya, Conflent). Tesis doctoral, Facultat de Farmàcia, (Doctorat en Biologia), Universitat de Barcelona.
- Palacín, J.M., 1994. La medicina popular: fuentes para su estudio y método de trabajo. *Metodología de la investigación científica sobre fuentes aragonesas* 9, 363-418.
- Parada, M., 2008. Estudi etnobotànic de l'Alt Empordà. Tesis doctoral. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona.
- Pardo de Santayana, M., Morales, R., Aceituno-Mata, L., Molina, M., (editores), 2014. Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad. Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente. Madrid, 411.

- Pieroni, A., Muenz, H., Akbulut, M., Başer, K. Durmuşkahya, C., 2005. Traditional phytotherapy and trans-cultural pharmacy among Turkish migrants living in Cologne, Germany. *Journal of Ethnopharmacology*, 102(1), 69-88.
- Raja, D., 1995. *Estudis etnobotànics a la comarca de la Segarra*. Tesis de llicenciatura. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona. Barcelona.
- Raja, D., Blanché, C., Vallès, J., 1997. Contribution to the knowledge of the pharmaceutical ethnobotany of La Segarra region (Catalonia, Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 57, 149-160.
- Rigat, M., Bonet, M.À., Garcia, S., Garnatje, T., Vallès, J. 2007. Ethnobotanical studies in the high river Ter valley (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula). Part I. Medicinal plants. *Journal of Ethnopharmacology*, 113, 267-277.
- Rigat, M., Bonet, M.À., Garcia, S., Garnatje, T., Vallès, J., 2009. Ethnobotany of Food Plants in the High River Ter Valley (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula): Non-Crop Food Vascular Plants and Crop Food Plants with Medicinal Properties, *Ecology of Food and Nutrition*, 48:4, 303-326.
- Riu-Bosoms, C., Calvet-Mir, L., Reyes-García, V., 2014. Factors enhancing landrace in situ conservation in home gardens and fields in vall de Gósol, Catalan Pyrenees, Iberian Peninsula. *Journal of Ethnobiology*, 34(2), 175-194..
- Šarić-Kundalić, B., Dobeš, C., Klatte-Asselmeyer, V., Saukel, J., 2011. Ethnobotanical survey of traditionally used plants in human therapy of east, north and north-east Bosnia and Herzegovina. *Journal of Ethnopharmacology*, 133(3), 1051-1076.
- Segarra Durá, E. 2016. *Etnobotánica farmacéutica del Campo del Turia y Serranos*. Tesis Doctoral. Universidad de València.
- Vallejo, J.R., 2008. *La etnomedicina en Guadiana del Caudillo (Badajoz)*. Tesis doctoral. Facultad de Medicina. Universidad de Extremadura. Badajoz.
- Vallès, J., 2007. *La recerca en etnobotànica a Catalunya: objectius, mètodes, zones estudiades i alguns resultats i comentaris generals*. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Barcelona. 10 pp.
- Ward, J., 1963. Hierarchical Grouping to Optimize an Objective Function. *Journal of the American Statistical Association*, 58, 236-244.

ANNEXOS

Els valors que prenen les diferents variables emprades en aquest capítol (tant les relatives als coneixements tradicionals, com les referents a aspectes demogràfics i socioeconòmics) en cadascun dels informants, es poden consultar a la “Base de dades dels informants participants en la prospecció etnobotànica de la comarca de l’Anoia, Catalunya”.

Taula 2.4

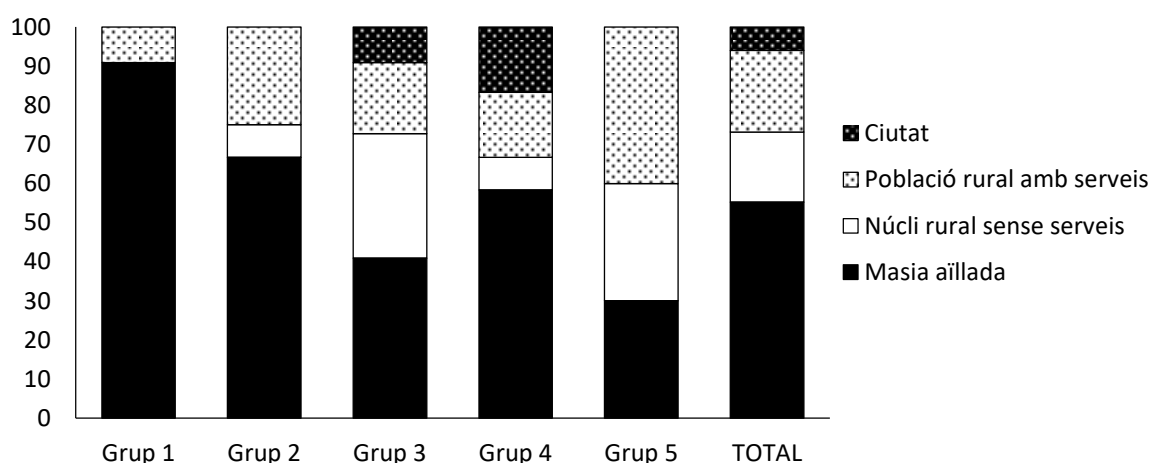
Resum de les mitjanes i desviacions estàndards corresponents a les variables resposta estudiades, en general i per cadascun dels cinc grups d’informants establerts a partir de l’anàlisi de conglomerats.

Variable resposta	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Total
Nº total de cites d’ús	210,5 (31,4)	149,1 (14,6)	123,2 (11,4)	78,3 (18,3)	76,7 (20,6)	127,2 (49,1)
Nº de cites d’usos alimentaris humans	77 (28,5)	82,8 (7,5)	58,6 (7,5)	26,8 (12,6)	45,6 (17,5)	58,3 (24,3)
Nº de cites d’usos medicinals	67,9 (20,6)	23,5 (11,6)	29,2 (15,7)	26,5 (20,2)	7 (2,3)	30,8 (23,7)
Nº de cites d’usos alimentaris animals	30,2 (8,6)	27,7 (7,2)	21,4 (11,2)	9,7 (7,5)	18,3 (5,5)	21,4 (11)
Nº de cites d’usos veterinaris	3 (2,1)	1,2 (1,5)	1,6 (2,4)	1,1 (1,8)	0 (0)	1,4 (2)
Nº de cites d’“altres usos”	32,5 (11)	13,9 (7,9)	12,5 (7,6)	14,2 (22,8)	5,8 (4,3)	15,3 (14,2)
Nº total d’espècies i varietats	109,8 (24,6)	92,3 (9)	69,5 (5,1)	44,5 (9,3)	47,2 (13,2)	72,4 (26,4)
Nº d’espècies i varietats cultivades	69,8 (23,7)	68,7 (8,4)	43,1 (5,3)	18,5 (8,6)	35,9 (11,5)	46,6 (21,9)
Nº d’espècies silvestres	38,5 (11,1)	22,4 (7,8)	23,9 (4,1)	22 (11,9)	8,2 (3,9)	23,3 (11,6)
Prevalence Value (%)	28,3 (17,3)	29,5 (9,2)	18,3 (9,2)	36,4 (19,1)	14,8 (10)	24,6 (14,8)

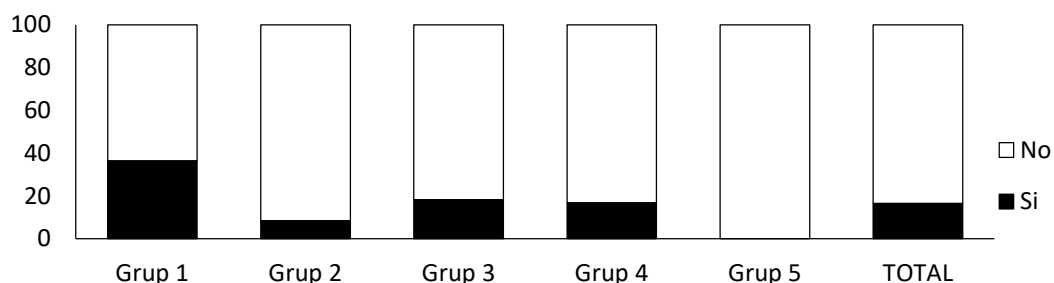
Taula 2.5

Resum de les mitjanes i desviacions estàndards corresponents a les variables estudiades en les figures 28, 29, i 30, en general i per cadascun dels cinc grups d'informants establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats.

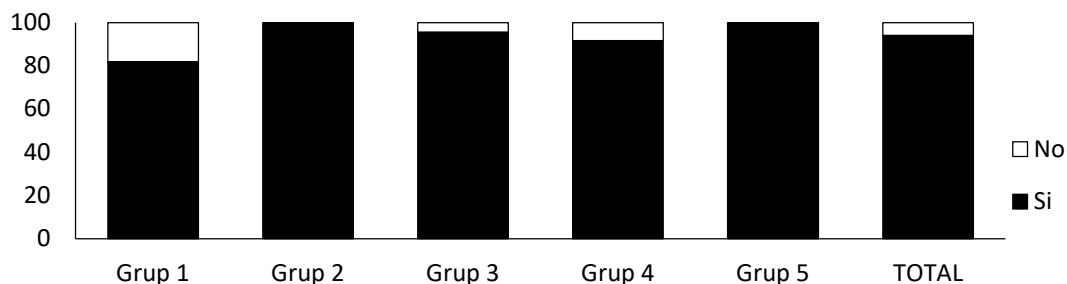
Variable	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Total
Any de naixement	1936,6 (9,7)	1935 (6,4)	1929,4 (6,1)	1933,6 (8,2)	1933,4 (6,2)	1932,9 (7,5)
Distància a la població de referència en el període prematrimonial (km)	10,9 (3,8)	10,4 (4,6)	8,8 (2,9)	7,7 (5,5)	9,4 (5,4)	9,3 (4,4)
Distància a la població de referència en el període post matrimonial (km)	10,6 (3,5)	9 (4,8)	6,6 (3,7)	5,5 (3,2)	9,2 (5,4)	7,9 (4,4)

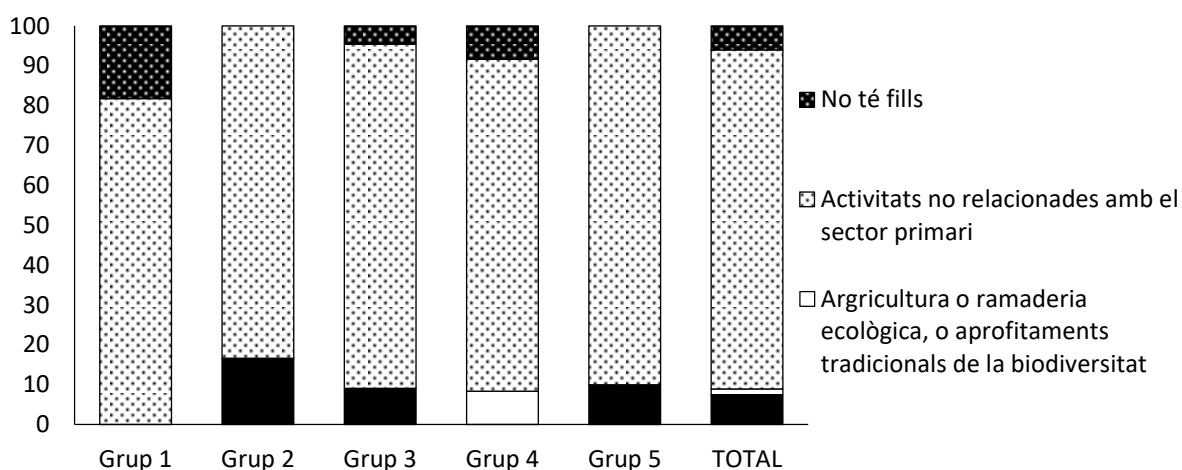
Fig. 2.33 Tipus de poblament en el període post-matrimonial en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

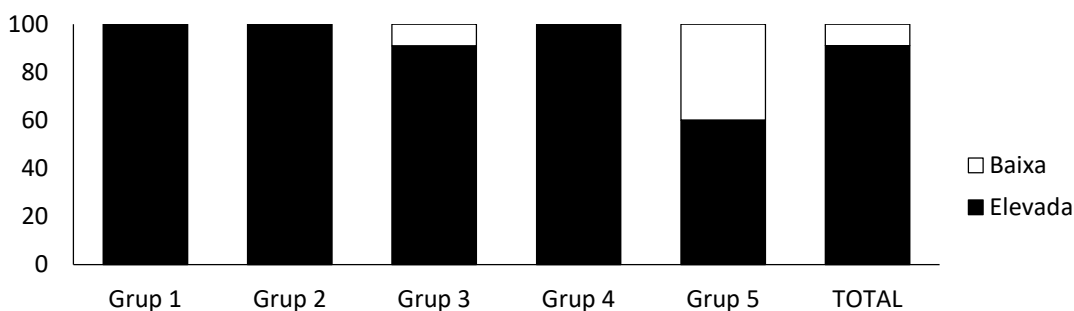
Fig. 2.34 Existència de progenitors experts en matèria de plantes remeieres en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

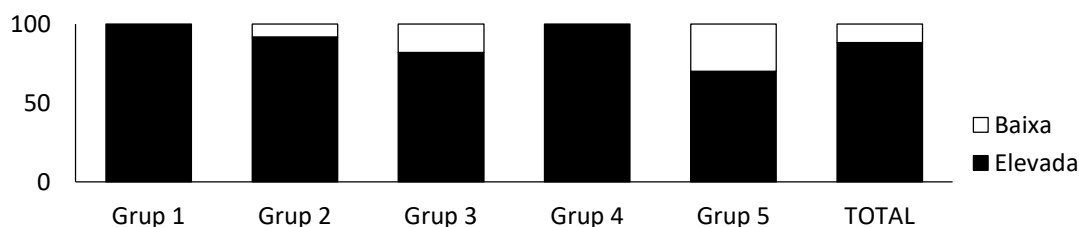
Fig. 2.35 Descendència en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

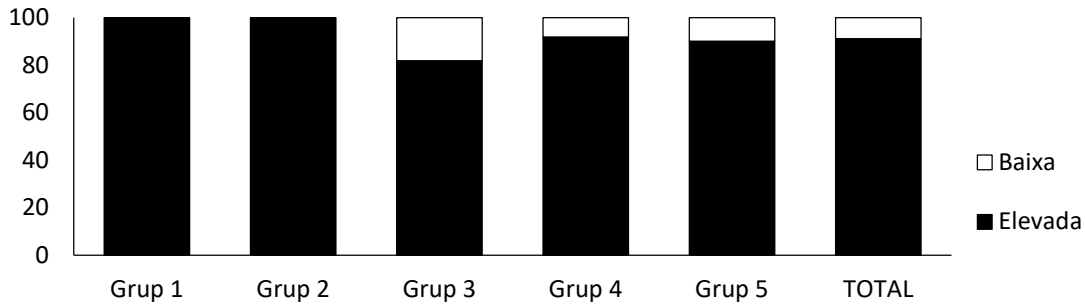
Fig. 2.36 Activitat laboral dels descendents en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

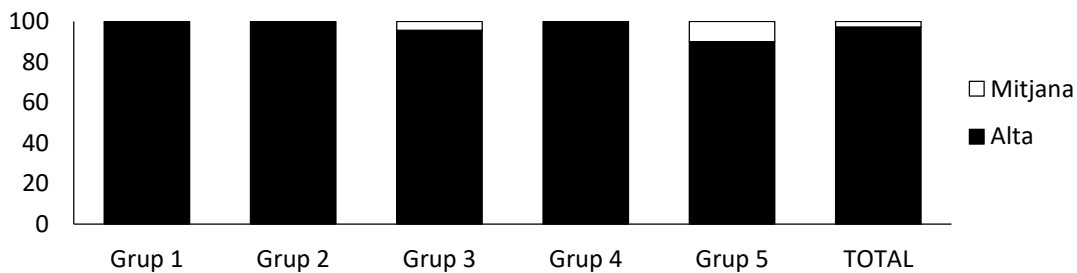
Fig. 2.37 Afinitats per l'agricultura tradicional en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

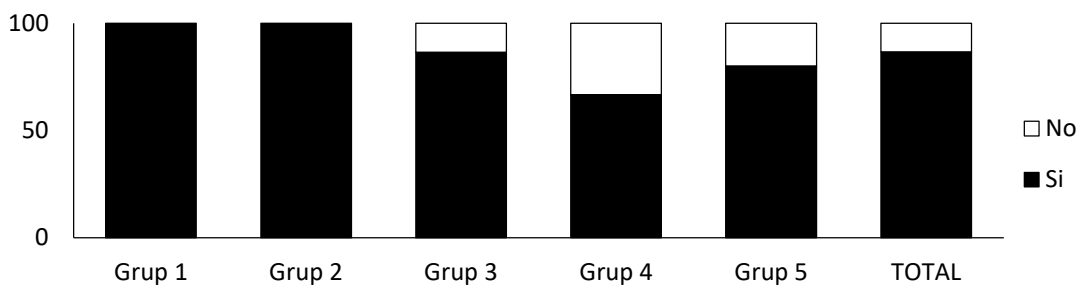
Fig. 2.38 Afinitats per la medicina tradicional en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

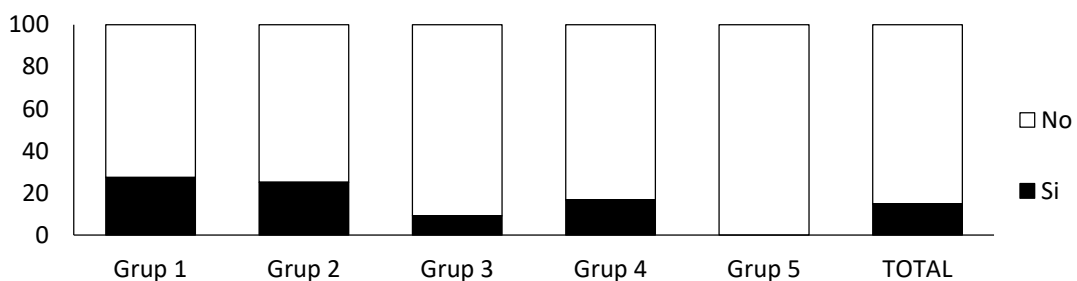
Fig. 2.39 Afinitats per l'estil de vida tradicional en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

Fig. 2.40 Estima vers l'entorn rural en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

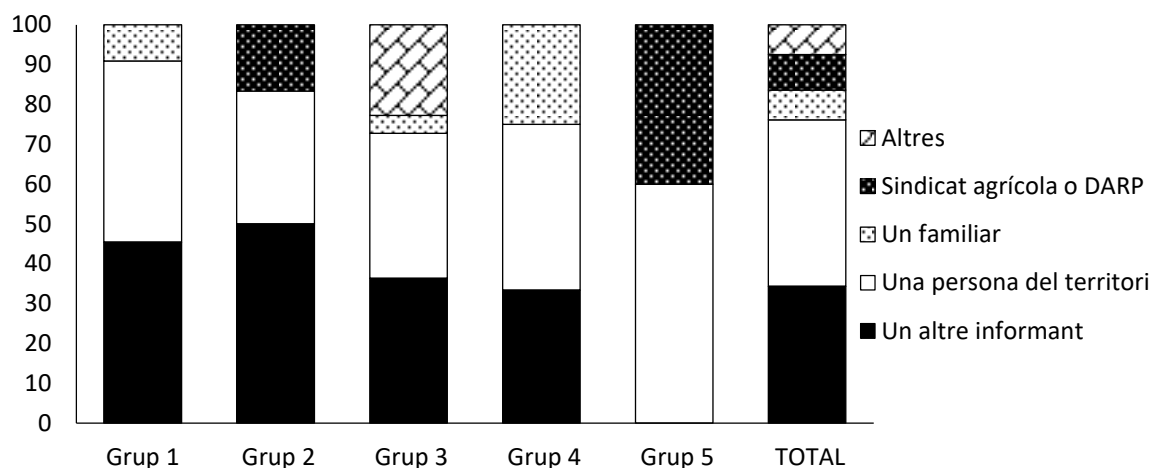

Fig. 2.41 Manteniment d'activitats d'agricultura o ramaderia tradicional per l'autoconsum (inclou cistelleria) en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

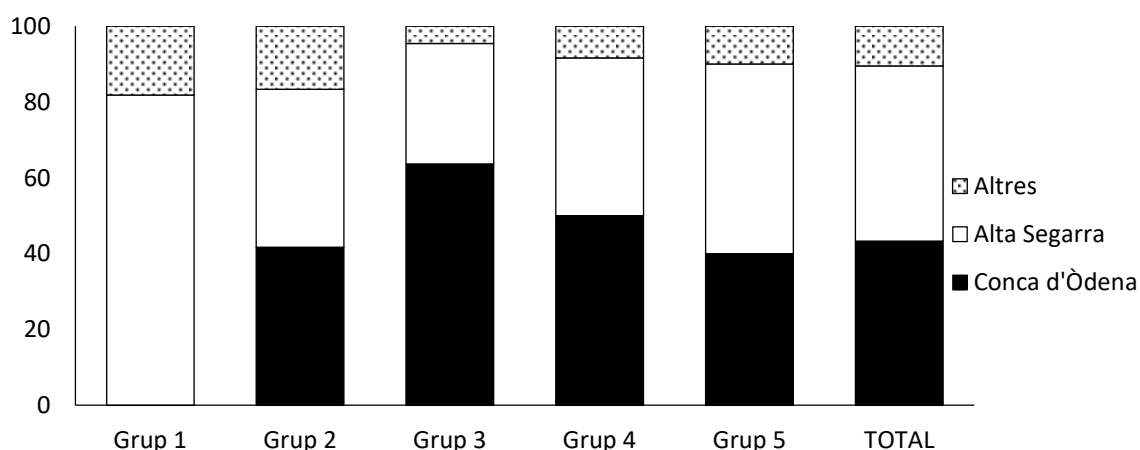

Fig. 2.42 Manteniment d'activitats d'agricultura o ramaderia tradicional amb finalitats comercials (inclou cistelleria) en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

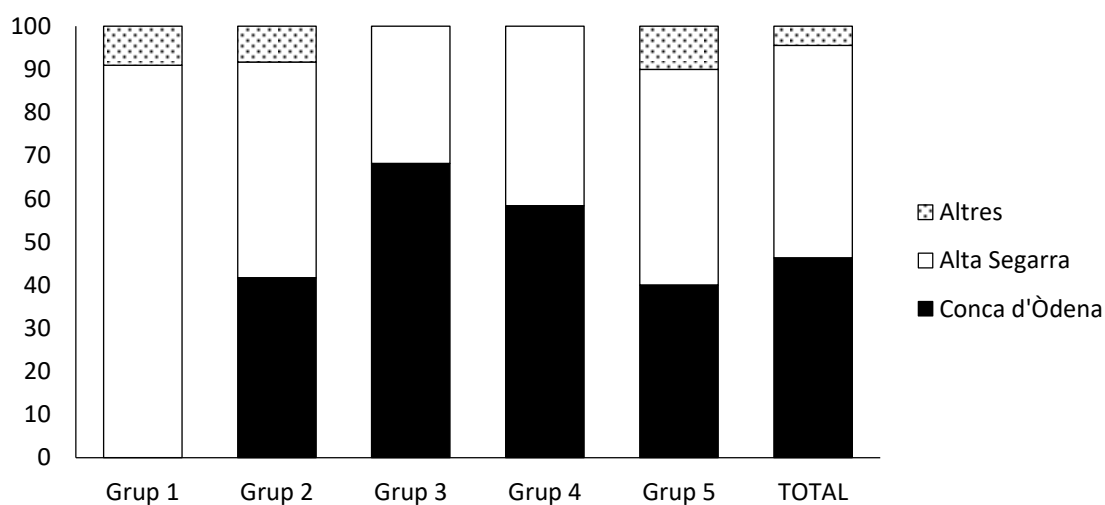

Fig. 2.43 Mitjà a través del qual hem accedit als informants en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

Fig. 2.44 Àmbit geogràfic de la residència prematrimonial dels informants en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

Fig. 2.45 Àmbit geogràfic de la residència post-matrimonial en funció grups establerts a partir de l'anàlisi de conglomerats i en general per tots els informants.

Capítol 3

Les espècies medicinals emprades tradicionalment a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central - Península Ibèrica): canvis en els coneixements tradicionals documentats en prop de tres dècades

Capítol 3

Les espècies medicinals emprades tradicionalment a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central – Península Ibèrica): canvis en els coneixements tradicionals documentats en prop de tres dècades.

INTRODUCCIÓ

Els usos etnofarmacològics de la flora són els que en les darreres dècades han estat més àmpliament estudiats, tant a nivell català (Raja et al., 1997; Agelet, 1999; Bonet et al., 1999; Bonet & Vallès, 2003; Muntané, 2005; Parada, 2008; Rigat et al., 2013) com peninsular (Muriel, 2005; Neves et al., 2009; Benítez et al., 2010; Cavero et al., 2011; Menendez – Baceta et al., 2014). Per més referències, veure pàgina 381 de l'Inventario Nacional de Conocimientos Tradicionales Relativos a la Biodiversidad, Pardo et al., 2014. El gran nombre d'usos etnofarmacològics documentats respon per una banda a la important tasca de prospecció realitzada, sobre tot si es compara amb el modest nombre d'estudis centrats en els usos alimentaris o fustaners, però també reflecteix la gran importància que tenien per al dia a dia els coneixements etnofarmacològics. Les diferents plantes medicinals donaven lloc a un gran nombre de remeis, que s'empraven principalment per resoldre aquelles dolències o malalties més freqüents (trastorns digestius, respiratoris o musculars, entre d'altres) i per tant formaven part de la farmaciola familiar de totes les llars.

Són molts els estudis que han detectat un progressiu, sever, i indubtable abandó dels usos etnofarmacològics (Prada et al., 2009; Carrió & Vallès 2012; Pardo et al., 2014), fet que posa de relleu la urgència de documentar aquest coneixement popular abans que desaparegui amb la progressiva desaparició dels informants. Tanmateix, no s'ha dut a terme cap estudi comparatiu d'un mateix territori, prospectat en dos moments

temporals diferents, que permeti determinar realment quines han estat les transformacions que els coneixements etnofarmacològics hi han sofert en les darreres dècades. Disposar d'aquestes dades de caràcter comparatiu és indispensable per conèixer amb quina magnitud es produeix l'erosió dels coneixements tradicionals, quins són els canvis a nivell qualitatiu, i si tal i com seria esperable (Gras et al., 2017) es produeix la incorporació de noves espècies en la flora medicinal.

Cal també tenir en compte que si bé en termes globals la major part de remeis tradicionals tendeixen a l'abandó, existeix un nombre significatiu d'espècies i remeis que segueixen sent àmpliament utilitzats, fins i tot en àrees urbanes (Devesa et al., 2004; Peral et al., 2009). Gràcies a la popularització de la fitoteràpia i les medicines alternatives, i una major consciència de la salut, l'ús d'aquestes espècies i remeis no retrocedeix i fins i tot pot incrementar-se. Avui en dia les espècies medicinals s'utilitzen generalment de forma combinada amb la medicina convencional, principalment per contribuir a combatre una determinada dolència o per restablir l'equilibri general de l'organisme (Martín – Alvarado, 2010). Aquest ús combinat de medicina tradicional i medicina convencional pot donar lloc a casos greus d'intoxicació i a efectes farmacològics indesitjables fruit de la interacció entre diferents principis actius (Carrasco et al., 2009; Vallejo et al., 2009), sobre tot si és té en compte que generalment l'ús de medicina tradicional es fa sense informar-ne als professionals sanitaris (Leung et al., 2001; Braulies et al., 2011), i que la formació dels professionals sanitaris en el camp de l'etnofarmacologia és escassa o nul·la. Les dades obtingudes en estudis realitzats a Gandia (Devesa et al., 2004) i Barcelona (Baulies et al., 2011) posen de relleu que un percentatge notable dels habitants d'aquestes àrees urbanes utilitzen encara avui remeis d'índole vegetal, que o bé han après per tradició familiar o bé han incorporat recentment a partir d'altres fonts d'informació (Baulies et al., 2011).

Un bon coneixement etnofarmacològic per part dels professionals de la salut pot contribuir a millorar la qualitat de l'atenció mèdica (College of Nurses of Ontario, 2009; Quave et al., 2012; Vandebroek, 2013) i alhora evitar possibles intoxicacions o reaccions mèdiques inesperades fruit de la interacció entre principis actius (Vallejo et al., 2009, Carrasco et al., 2009). Alhora, la incorporació en el sistema mèdic

convencional de preparats fitoteraputics s'ha mostrat eficaç en el tractament de nombroses dolències. És a partir de l'etnofarmacologia que ha estat possible detectar i incorporar en el sistema sanitari convencional un gran nombre de substàncies bioactives que a hores d'ara són indispensables. L'aspirina (derivada de *Filipendula ulmaria*), la codeïna i papaverina (derivades de *Papaver somniferum*), la digoxinanddigitoxina (derivada de *Digitalis purpurea*), el paclitaxel (derivat de *Taxus spp.*), o el tetrahydrocannabinol i el cannabidiol (derivats de *Cannabis sativa*) en són alguns dels exemples més coneguts (Garnatje et al., 2017). I constantment apareixen nous compostos bioactius que han estat aïllats gràcies als coneixements etnofarmacològics previs, essent-ne un dels casos més destacats el recent aïllament de l'artemisinina (derivada d'*Artemisia annua*), la qual s'ha mostrat molt efectiva contra la malària (Tu, 2011), descobriment que va ser reconegut el 2015 amb el Premi Nobel de Fisiologia i Medicina.

El present estudi permetrà ampliar els coneixements existents sobre l'etnofarmacologia de la flora de la Catalunya central, gràcies a la prospecció duta a terme entre el 2014 i el 2017. Més enllà de la documentació dels coneixements tradicionals es determinarà quines són les espècies, usos, formes d'administració i formes d'extracció dels principis actius que presenten una major prevalença, i que per tant haurien de ser indispensablement conegudes pel personal sanitari. Alhora, caldria valorar la possibilitat d'incorporar aquests remeis en el sistema de prescripció mèdica de la medicina convencional, especialment en el cas de dolències lleus. Finalment, la comparació de la informació obtinguda en la prospecció realitzada entre 2014 - 2017 amb l'obtinguda en la prospecció de finals dels anys vuitanta (Bartrolí, 1989) permetrà conèixer els canvis qualitius que han sofert els coneixements etnofarmacològics en una generació.

L'objectiu principal d'aquest capítol és documentar i caracteritzar les espècies emprades tradicionalment com a medicinals a la comarca de l'Anoia i els seus usos, conèixer els canvis que han sofert aquests coneixements tradicionals en les tres darreres dècades, i la seva prevalença en l'actualitat.

D'aquest objectiu principal en deriven els següents **objectius específics**:

1. Documentar les espècies, tant silvestres com cultivades, emprades tradicionalment com a medicinals a l'àrea estudiada i els seus usos.
2. Conèixer la importància dels diferents usos medicinals, formes d'extracció dels principis actius, formes d'administració, parts emprades, i d'altres variables, en l'etnofarmacologia de la comarca de l'Anoia.
3. Determinar la fragilitat i prevalença actual dels usos medicinals documentats, els motius i dates d'abandó, i els factors que afavoreixen el seu abandonament o prevalença.
4. Conèixer les transformacions que ha sofert l'etnofarmacologia de la comarca de l'Anoia en els darrers 30 anys, en termes de les espècies emprades, dels seus usos, i de les característiques dels preparats medicinals emprats.

MATERIAL I MÈTODES

Prospecció etnobotànica 2014 - 2017

Les dades emprades en l'elaboració d'aquest capítol de la tesis doctoral han estat obtingudes a partir dels informants que han participat en la prospecció etnobotànica realitzada a la comarca de l'Anoia (àrees geogràfiques de la Conca d'Òdena i de l'Alta Segarra) entre els anys 2014 i 2017 amb l'objectiu de recollir coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat silvestre i cultivada, incloent informació sobre les varietats agrícoles tradicionals i els coneixements tradicionals associats. En total s'han utilitzat dades de 67 informants agrupats en 44 unitats familiars, nascuts de mitjana l'any 1932, dels quals s'ha recollit informació de tots els àmbits dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat. La informació obtinguda en les trobades realitzades amb cadascuna de les unitats familiars es pot consultar en l'Annex general 1 de la present tesi doctoral, i en format digital a través de la Base de dades dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia, Catalunya Central. Per una informació detallada sobre la metodologia seguida

per a l'obtenció dels coneixements tradicionals, la identificació taxonòmica, o la distribució territorial dels informants i les seves característiques demogràfiques i socioeconòmiques, consulteu els capítols 1 i 2. De tota la informació obtinguda, en el present capítol s'analitza la corresponent a l'àmbit etnofarmacològic.

Buidatge i anàlisi de l'obra "tradició remeiera a l'anoia (Bartrolí, 1989)

L'obra titulada "Tradició remeiera a l'Anoia" (Bartrolí, 1989) és un recull dels coneixements tradicionals relatius als usos medicinals elaborat a la comarca de l'Anoia entre els anys 1987 - 1989. Es tracta d'un projecte de recerca escolar dut a terme de forma col·laborativa entre 61 alumnes de 3r de B.U.P (16 - 17 anys) els quals van preguntar a les persones grans que tenien a l'abast (familiars, veïns, coneguts) quins eren els remeis tradicionals que coneixien. En conjunt van participar en el projecte 202 informants. D'aquests, 122 residien a Igualada en el moment de dur a terme l'estudi, 19 a la Pobla de Claramunt, 14 a Vilanova del Camí, 10 a Òdena, i 37 en altres indrets de la comarca. L'edat mitjana dels informants va ser de 68 anys, tractant-se de mitjana de persones nascudes l'any 1919

L'únic criteri seguit per escollir els informants fou que es tractés de persones grans que a priori tinguessin coneixements sobre medicina popular, però tractant-se d'un projecte d'indole escolar de ben segur que van escollir-se en molts casos les persones grans que es tenien a l'abast, sense cap altre filtre. D'acord amb la coordinadora del projecte, Marta Bartrolí i Romeu, els alumnes tenien una fitxa base on anotaven les dades personals dels informants i la informació sobre remeis tradicionals que aquests els transmetien quan eren preguntats precisament sobre quins remeis tradicionals coneixen o havien utilitzat.

Malauradament, els centenars de fitxes de camp obtingudes no van ser conservades, i per tant a dia d'avui l'únic material resultant del projecte és el llibre publicat l'any 1989 amb el títol de "La Tradició Remeiera a l'Anoia", editat per Omnium Cultural. Aquest llibre recull de forma sintètica els remeis recollits, classificats per temàtiques, i amb una indicació de l'àmbit territorial on va recollir-se la informació. Tot i tractar-se d'una informació valuósíssima, la capacitat d'anàlisi que permet és limitada, ja que

en el procés d'edició s'ha perdut informació altament rellevant com per exemple el nombre d'informants que esmentava cadascun dels remeis, o bé si es tractava d'usos vigents o abandonats en el moment de dur a terme el projecte.

Salvant les limitacions relatives a la informació disponible, i les diferències metodològiques, l'anàlisi d'aquesta obra duta a terme als anys 80 confereix una oportunitat única a nivell català de poder conèixer com ha evolucionat en els darrers 30 anys l'etnofarmacologia d'un determinat territori.

La primera tasca duta a terme, després de l'intercanvi d'informació i la resolució de dubtes metodològics amb la coordinadora del projecte, Marta Bartrolí i Romeu, ha estat la digitalització de la informació i la determinació taxonòmica dels noms populars que apareixen a l'obra. En l'obra original hi apareix un índex que relaciona els noms populars amb un determinat tàxon, però degut a la naturalesa no botànica dels autors i en no ser la identificació taxonòmica l'objectiu central de l'obra, el nombre d'errors detectats és molt elevat. En conseqüència la identificació taxonòmica s'ha dut a terme des de zero, per evitar la influència d'un llistat de baixa fiabilitat. Ha estat impossible observar el material vegetal original, i tampoc no ha estat possible tornar a entrevistar els informants, ja que la major part d'ells ja han traspassat i a més a més no és possible saber a quin informant correspon una determinada informació. Amb aquestes limitacions, la identificació taxonòmica ha estat possible gràcies als usos medicinals assignats als diferents noms populars i a la comparativa d'aquesta informació amb l'obtinguda en la prospecció etnobotànica duta a terme entre el 2014 i 2017. En conseqüència, l'assignació taxonòmica s'ha realitzat en base al criteri expert, tenint en compte quin és el tàxon que de forma predominant a la comarca de l'Anoia s'associa amb el nom popular i tenint en compte també els usos etnofarmacològics registrats per cadascun dels tàxons. Per als noms populars no documentats en la prospecció etnobotànica del 2014 al 2017, o pels quals restaven dubtes en la seva identificació taxonòmica, s'ha emprat com a material de consulta la informació disponible a la base de dades d'etnobotànica del grup de recerca EtnobotCat (EtnobotCat, 2018) i al corpus de fitonímia catalana (Vallès et al., 2014). Gràcies a aquests procediments ha estat possible identificar amb total certesa 120 espècies vegetals, mentre que en sis casos (*Angelica sp.*, *Euphorbia sp.*, *Mentha sp.*,

Ophrys sp., Rosa sp., Symphytum sp.) la determinació taxonòmica només ha estat possible a nivell de gènere. Per a cinc registres ha estat impossible culminar la identificació taxonòmica, en no tenir arguments sòlids per discernir de quina de les diverses espècies o gèneres candidats podia tractar-se. Cal afegir-hi també 11 cites d'ús on s'empren elements vegetals inespecífics.

Cal posar de relleu que no es tracta del nombre total de cites d'ús medicinal aportades pels informants, sinó del nombre total de cites d'ús documentades en diferents municipis de la comarca, però en molts casos és probable que el nombre d'informants que citen l'ús medicinal en el mateix municipi fos superior a un. Malauradament és impossible disposar d'aquesta informació i per tant la distribució territorial de les cites d'ús serà l'estimador utilitzat per determinar quines van ser més àmpliament documentades. A l'hora de comparar aquestes dades amb les obtingudes en la prospecció etnobotànica realitzada entre el 2014 - 2017, caldrà tenir en compte aquesta diferència metodològica.

Per cadascuna de les cites d'ús s'ha documentat l'ecologia de l'espècie, la part emprada, com cal processar l'element vegetal per extreure'n els principis actius, la categoria general i detallada d'ús medicinal, la complexitat de la preparació, i la forma d'administració; variables que han estat comparades amb les dades obtingudes en la prospecció etnobotànica realitzada entre el 2014 - 2017

L'obra original també recull 128 cites d'ús medicinal corresponents al camp de l'etnozoològia (referits a 21 espècies animals diferents), 94 cites d'ús basades en la utilització d'objectes i elements d'índole diversa, i diverses pràctiques corresponents a rituals de curació. Aquestes cites d'ús no han estat analitzades.

Analisi de dades

La informació obtinguda al llarg de les diferents trobades amb els informants ha estat transcrita i incorporada a l'Annex general 1, on també es detalla el procediment dut a terme per transcriure la informació. A continuació la informació ha estat incorporada a la "Base de dades dels Coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la

comarca de l'Anoia", on d'acord amb la codificació establerta en l'Annex general 2 s'ha assignat per cada registre el valor corresponent a les diferents variables considerades.

La informació corresponent a l'obra "La tradició remeiera a l'Anoia" (Bartroli, 1989), s'ha transcrit per complert i s'ha incorporat a la "Base de dades Tradició remeiera Anoia", emprant també la codificació establerta en l'Annex General 2.

En ambdós casos la informació obtinguda per cadascuna de les variables considerades, present a la Base de dades corresponent, ha estat analitzada mitjançant estadística descriptiva, i representada gràficament i en forma de taules. També s'han realitzat anàlisi per determinar la correlació existent entre el nombre de cites d'ús registrades per un tàxon i el seu valor de prevalença.

Per a les variables en que es disposava de dades en ambdós estudis s'ha dut a terme una comparativa dels valors obtinguts a finals dels 80 i dels obtinguts entre el 2014 i 2017, mitjançant estadística descriptiva.

Alhora, s'ha elaborat un catàleg amb la informació obtinguda. En el cas de la prospecció etnobotànica realitzada entre el 2014 i el 2017, inclou per cadascuna de les espècies els noms populars amb que s'hi refereixen els informants, el nombre de cites d'ús documentades i la seva prevalença, la part utilitzada, la forma de processament, les categories generals i detallades d'usos medicinals pels que s'han documentat cites d'ús, la forma d'administració, i el nombre de cites d'ús i el prevalence value per cada registre independent. En el cas de la informació obtinguda a partir de l'obra "Tradició Remeiera a l'Anoia (Bartrolí, 1989), el catàleg inclou per cadascuna de les espècies el nombre de cites d'ús, la part utilitzada, la forma de processament, les categories generals i detallades d'usos medicinals pels que s'han documentat cites d'ús, la forma d'administració, i el nombre de cites d'ús per cada registre independent.

Finalment, s'ha confeccionat un annex que inclou per cadascuna de les espècies totes les cites d'ús aportades pels informants participants en la prospecció etnobotànica de la comarca de l'Anoia entre 2014 i 2017. Per cada cita d'ús s'indica el nom popular, la

descripció aportada pels informants, les categories general i detallada d'ús medicinal a la qual correspon, i l'informant o informants que l'han aportada.

RESULTATS I DISCUSSIÓ PROSPECCIÓ ETNOBOTÀNICA 2014 - 2017

Generalitats

S'han documentat un total de 155 espècies vegetals locals emprades tradicionalment amb finalitats medicinals a la comarca de l'Anoia. D'aquestes, 43 són cultivades i 110 silvestres, mentre que en dos casos (*Sorbus domestica* i *Borago officinalis*) n'existeixen poblacions silvestres i d'altres que van ser seleccionades per al cultiu. També s'empraven tradicionalment quatre espècies vegetals importades d'altres parts del planeta que no creixien en territori català (*Cassia angustifolia*, *Coffea arabica*, *Peumus boldus*, *Piper nigrum*). Tot i que aquesta informació no ha estat analitzada amb detall en el present capítol, també s'ha documentat l'ús etnomedicinal de 14 espècies d'origen animal [Escorpins (*Buthus occitanus*), Cigala (*Cicada plebeja*), Colom (*Columbia livia*), Cargol bover (*Helix aspersa*), Llangardaix (*Lacerta bilineata*), Rata (*Rattus sp.*), Serp blanca (*Rhinechis scalaris*), Escurçó (*Vipera latastei*), greix de gallina, greix de porc, mel d'abugot / jalea real, oli de fetge de bacallà, llet de cabra, llet de dona], cinc rituals de curació (cop d'aire, carnesqueixat, espatllat, lloamat, do de les cremades) i d'onze elements d'índole diversa (aigua, gel, fang sal, ron, aiguaardent moneda, objecte benït, drap vermell, grassa d'engrassar, petroli).

En conjunt s'han obtingut 2060 cites d'ús, 1848 referents a espècies vegetals i 212 referents a animals, rituals, o elements d'índole diversa. Corresponen a 951 preparats medicinals, que tenint en compte la dolència per a la qual se'mpraven han estat classificats en 23 categories generals (taula 3.2) i 123 categories detallades. A la taula 3.1 s'observa com el 54,1% de les espècies vegetals documentades han estat citades per menys del 5% dels informants, mentre que tant sols cinc espècies (el 3,1% del total) ha estat citades per més de la meitat dels informants. Aquests resultats posen de relleu la gran fragmentació i erosió existent en els coneixements etnomedicinals de la flora. De fet, el 24,5% de les espècies han estat citades com a medicinals per tant

sols un informant mentre que són una clara excepció les que han estat citades per més del 20% dels informants (figura 3.1). Si s'analitzés la fragmentació existent no a nivell d'espècie sinó a nivell dels usos medicinals atorgats a cada espècie o dels preparats medicinals emprats, la fragmentació dels coneixements tradicionals de caràcter etnomedicinal seria encara més acusada.

Taula 3.1.

Nombre i percentatge d'espècies vegetals amb usos medicinals que són citades per un determinat percentatge dels informants.

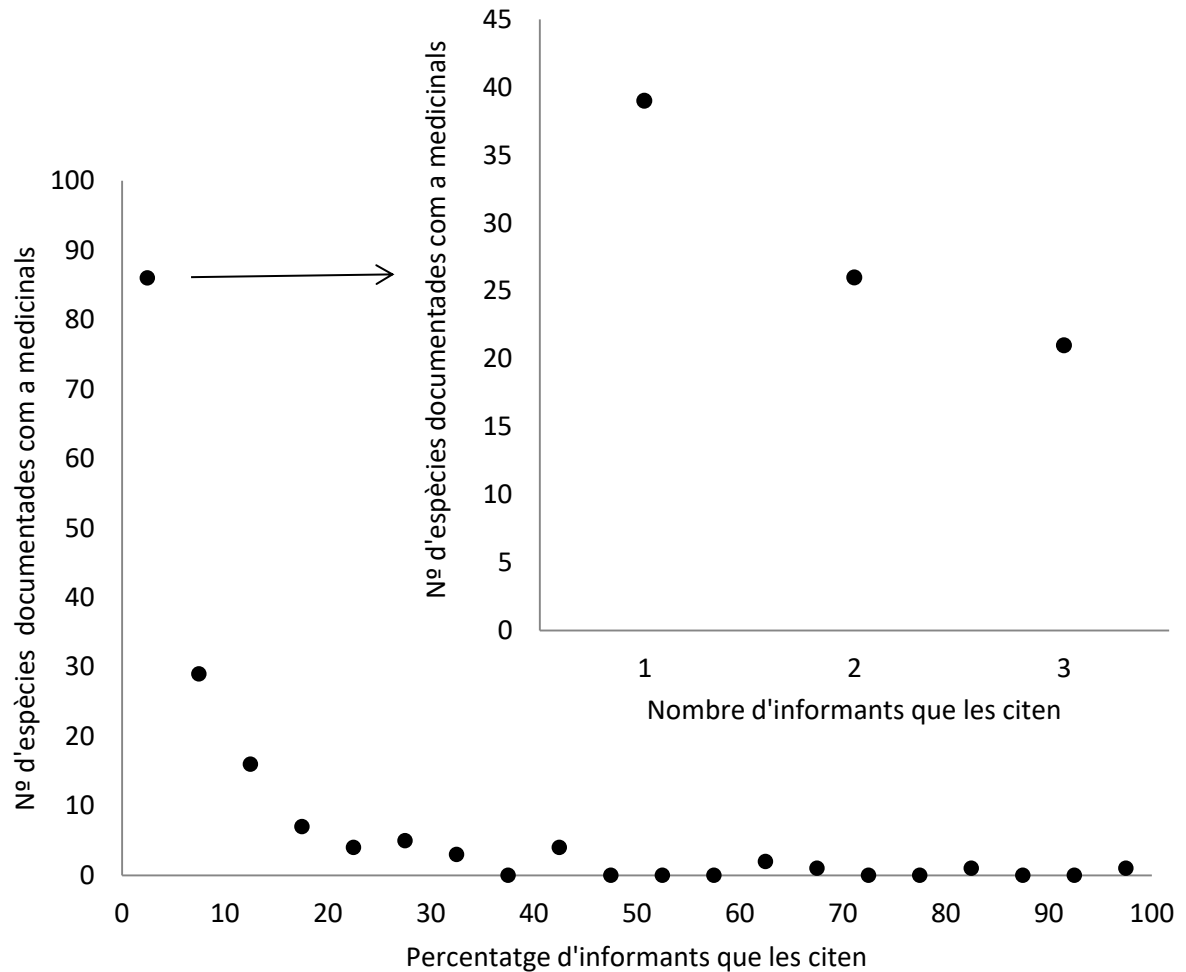
Percentatge d'informants ^a	Nº TOT ^b	% TOT ^c
x = 1,5 (1 informant)	39	24,5
x = 3 (2 informants)	26	16,4
x = 4,5 (3 informants)	21	13,2
x < 5 ^d	86	54,1
5 ≤ x < 10	29	18,2
10 ≤ x < 15	16	10,1
15 ≤ x < 20	7	4,4
20 ≤ x < 25	4	2,5
25 ≤ x < 30	5	3,1
30 ≤ x < 35	3	1,9
35 ≤ x < 40	0	0
40 ≤ x < 45	4	2,5
45 ≤ x < 50	0	0
50 ≤ x < 55	0	0
55 ≤ x < 60	0	0
60 ≤ x < 65	2	1,3
65 ≤ x < 70	1	0,6
70 ≤ x < 75	0	0
75 ≤ x < 80	0	0
80 ≤ x < 85	1	0,6
85 ≤ x < 90	0	0
90 ≤ x < 95	0	0
95 ≤ x ≤ 100	1	0,6

^a Nombre d'informants a partir del qual es calculen els percentatges: 67. El percentatge d'informants es representa amb la lletra "x"

^b Nombre d'espècies vegetals que són citades com a medicinals per un determinat percentatge dels informants.

^c Percentatge de les espècies vegetals documentades com a medicinals (n: 159) que són citades per un determinat percentatge dels informants.

^d Categoria corresponent a les espècies vegetals citades com a medicinals per menys d'un 5 % dels informants, que degut a la gran quantitat d'espècies que conté es presenta desglossada en les tres primeres files, la suma de les quals dona lloc als valors mostrats aquesta categoria.

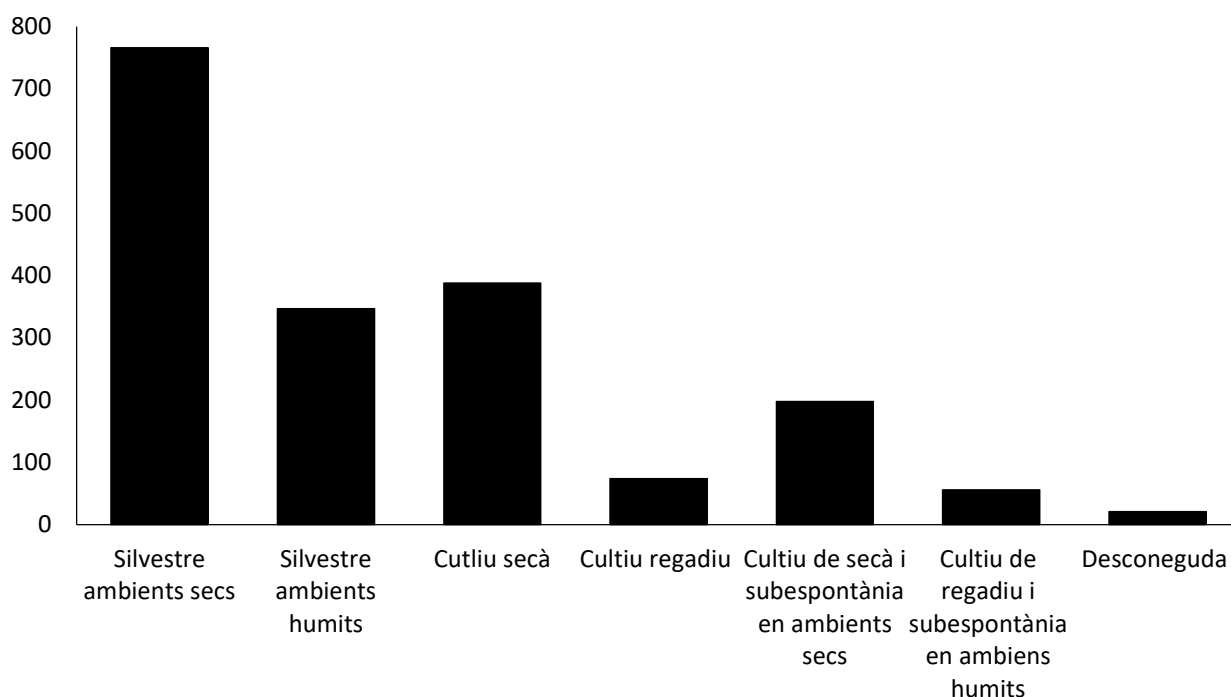

Fig. 3.1. Nombre d'espècies documentades com a medicinals que són citades per un determinat percentatge dels informants. Cadascuna de les espècies és assignada a una de les 20 categories establertes, d'acord amb el percentatge d'informants que la citen. La primera categoria, corresponent a les espècies citades per menys del 5% dels informants, es presenta desglossada i permet visualitzar aquelles que són citades només per 1, 2 o 3 informants.

Ecologia, disponibilitat, prevalença, eficàcia, abandó

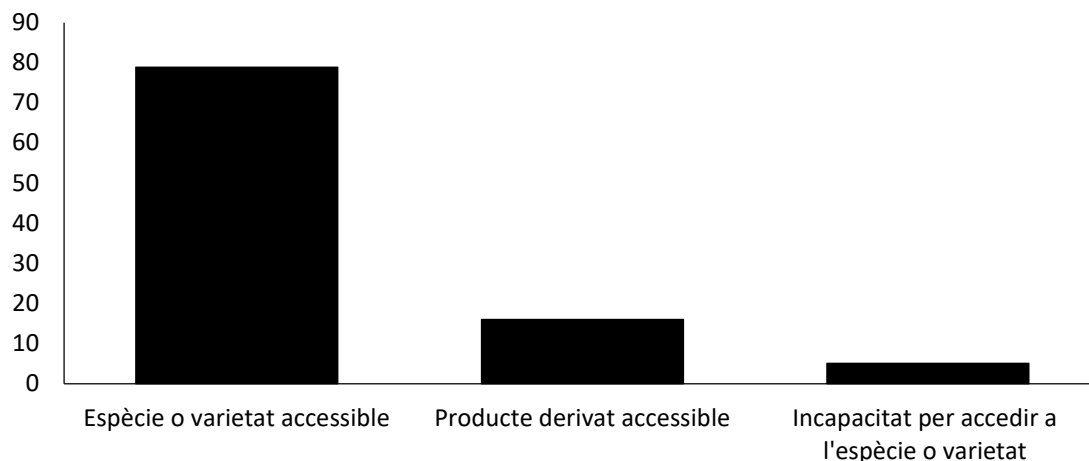
El 60,2% de les cites d'ús documentades corresponen a espècies silvestres, de les quals el 31,2% creixen en ambients de humits i el 68,8% en ambients secs. Al seu torn, les espècies cultivades donen lloc al 38,7% de les cites d'ús documentades, les quals en un 81,8% es cultiven al secà i tan sols el 18,2% al regadiu (figura 3.2). També s'observa com el 35,5% de les cites d'ús corresponents a espècies cultivades fan referència a espècies que poden escapar del cultiu i donar lloc a poblacions subespontànies (figura 3.2).

En el 78,9% de les cites d'ús documentades, els informants afirmen que encara són capaços de localitzar les espècies o varietats necessàries per dur a terme el remei. En el 16% de les ocasions no són capaços d'apàços d'accedir directament a l'espècie o varietat però si als productes derivats, els quals són els necessaris per realitzar el remei. Tant sols en el 5,1% de les ocasions el remei no es pot dur a terme a causa de la incapacitat dels informants d'accedir al material vegetal necessari (figura 3.3). Tanmateix, en més de la meitat d'ocasions els informants ja no duen a terme cap tius d'aprofitament amb finalitats medicinals de les espècies citades, a causa de l'abandó dels usos medicinals tradicionals, abandó produït principalment entre els anys 50 i els anys 80 del segle XX (figura 3.4).

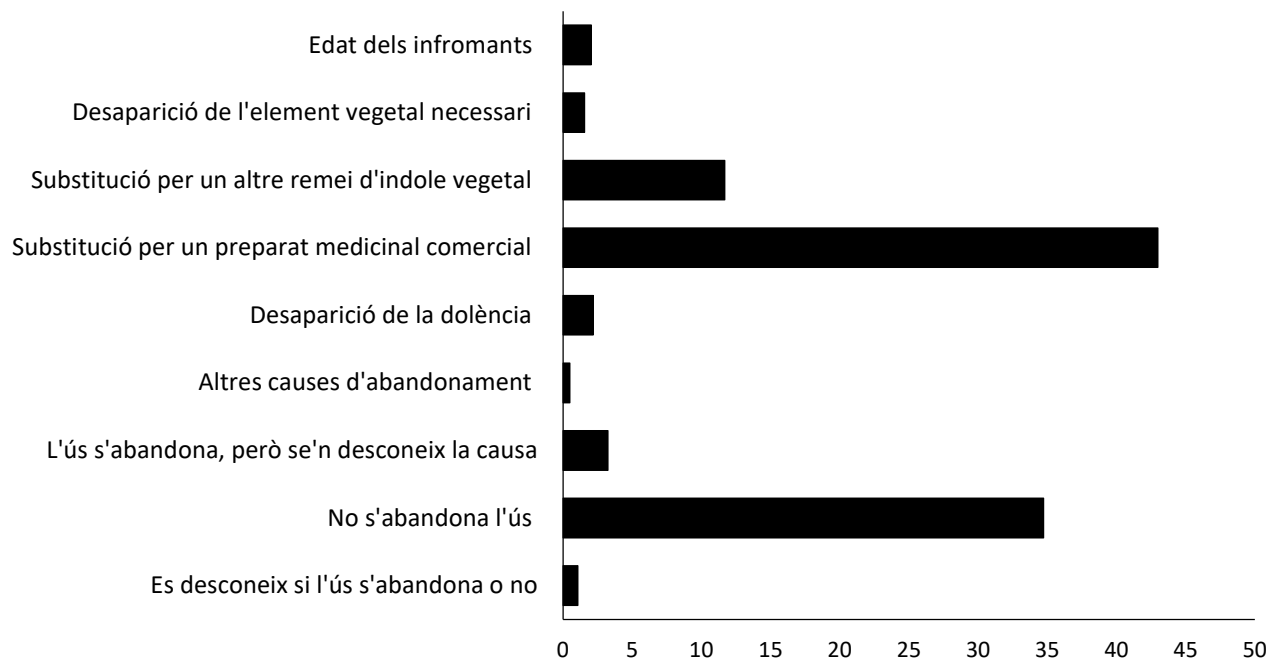
Fig. 3.2. Ecologia de les espècies vegetals citades com a medicinals: nombre de cites d'ús documentades per les espècies corresponents a cada grup ecològic.

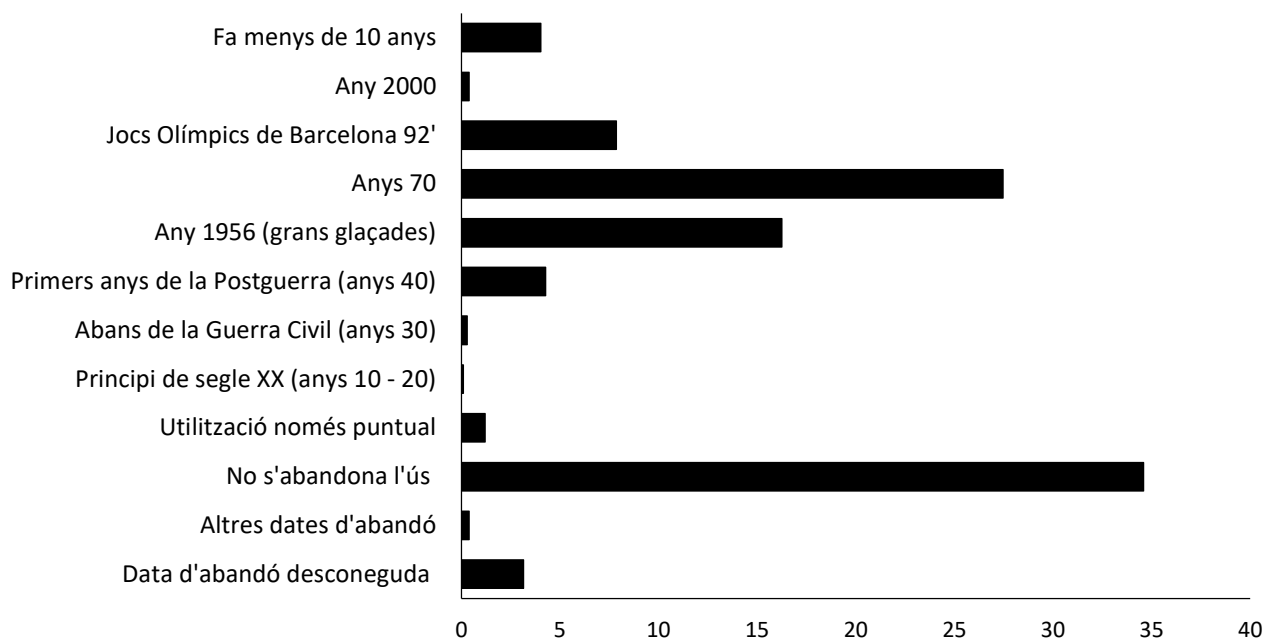

Fig. 3.3. Capacitat actual dels informants per accedir al material vegetal necessari (espècies, varietats, o productes derivats) per dur a terme els preparats medicinals documentats. Percentatge de cites d'ús documentades corresponents a cada categoria.

Els informants participants en l'estudi tant sols segueixen utilitzant el 34,7% del les cites d'ús documentades. El principal motiu d'abandó dels usos medicinals tradicionals és la seva substitució per preparats medicinals de caràcter comercial (figura 3.4), circumstància que va tenir lloc de forma massiva entre els anys 50 i 80 (figura 3.5).

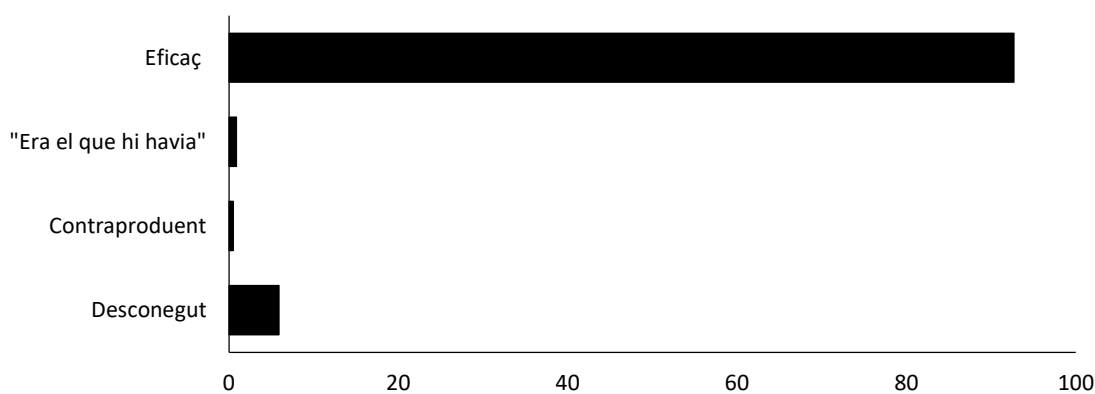
Fig. 3.4. Percentatge de cites d'usos medicinals corresponents a cada motiu d'abandó.

Fig. 3.5. Percentatge de cites d'usos medicinals corresponents a cada data d'abandó.

També són destacables els casos en que un remei tradicional és substituït per un altre remei també d'índole vegetal (figura 3.4). Per últim, el repunt en l'abandonament dels usos medicinals registrat en els darrers 10 anys cal relacionar-lo amb l'edat avançada dels informants, molts dels quals s'han vist obligats a deixar d'utilitzar els remeis tradicionals per incapacitat d'accedir al material vegetal o bé per un agreujament de les dolències tractades (figura 3.5).

Malgrat l'elevat abandó registrat, aquest no sembla estar relacionat de forma general amb la percepció d'eficàcia que els informants tenen dels preparats medicinals, ja que en un 92,7% dels casos els han considerat eficaços (figura 3.6).

Fig. 3.6. Eficàcia dels usos medicinals documentats d'acord amb la percepció dels informants. Percentatge de cites d'ús que han estat assignades a cada grau d'eficàcia.

Categories generals d'ús

Els usos medicinals documentats es reparteixen en 23 categories generals d'ús, si bé el 69,5% de les cites d'ús corresponen a tant sols cinc d'aquestes categories: sistema respiratori, traumatismes, sistema digestiu, sistema musculoesquelètic, sistema circulatori (taula 3.2, figura 3.7). El CI arriba a 6,1 en el cas del sistema respiratori, essent també aquesta categoria on s'ha registrat un major nombre d'espècies vegetals emprades, 60 (taula 3.2). En canvi, són els traumatismes on de mitjana el nombre de cites d'ús registrades per cada espècie és més elevat, i també on s'ha documentat un

Taula 3.2.

Categories generals en les quals es reparteixen els usos medicinals documentats, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories.

Categories d'ús medicinal	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/sp ^f	Nº prep ^g	Nº cat ^h
Sistema sanguini	11	0,5	0,2	5	63,6	2,2	6	2
Sistema circulatori	181	8,8	2,7	39	14,0	4,6	106	8
Sistema digestiu	256	12,4	3,8	53	50,4	4,7	145	14
Sistema endocrí	1	0,0	0,0	1	0,0	1,0	1	1
Sistema genitourinari	75	3,6	1,1	25	29,3	2,8	33	9
Sistema immunitari	2	0,1	0,0	1	0,0	2,0	1	1
Infeccions / infestacions	98	4,8	1,5	23	38,8	3,0	48	11
Inflamacions	4	0,2	0,1	2	75,0	2,0	2	1
Traumatismes	329	16	4,9	24	26,7	11,1	173	8
Alteracions mentals	51	2,5	0,8	9	64,7	5,3	27	5
Sistema metabòlic	26	1,3	0,4	10	57,7	2,6	9	3
Sistema musculoesquelètic	253	12,3	3,8	34	45,5	6,8	81	15
Sistema nerviós	3	0,1	0,0	1	0,0	1,0	2	2
Trastorns nutricionals	7	0,3	0,1	2	14,3	1,0	4	2
Dolor	54	2,6	0,8	11	16,7	4,5	17	2
Enverinaments	15	0,7	0,2	4	20,0	1,8	7	3
Embaràs, naixement, puerperi	10	0,5	0,1	5	0,0	2,0	5	2
Sistema respiratori	412	20	6,1	60	42,2	6,5	158	12
Sistema sensorial	94	4,6	1,4	14	36,2	6,2	37	4
Pell o teixit subcutani	62	3,0	0,9	21	19,4	2,5	34	12
Simptomatologia inespecífica	30	1,5	0,4	11	26,7	2,0	12	4
Altres	4	0,2	0,1	0	0,0	0,0	3	1
Medicinal desconegut	83	4,0	1,2	29	3,0	2,6	41	1

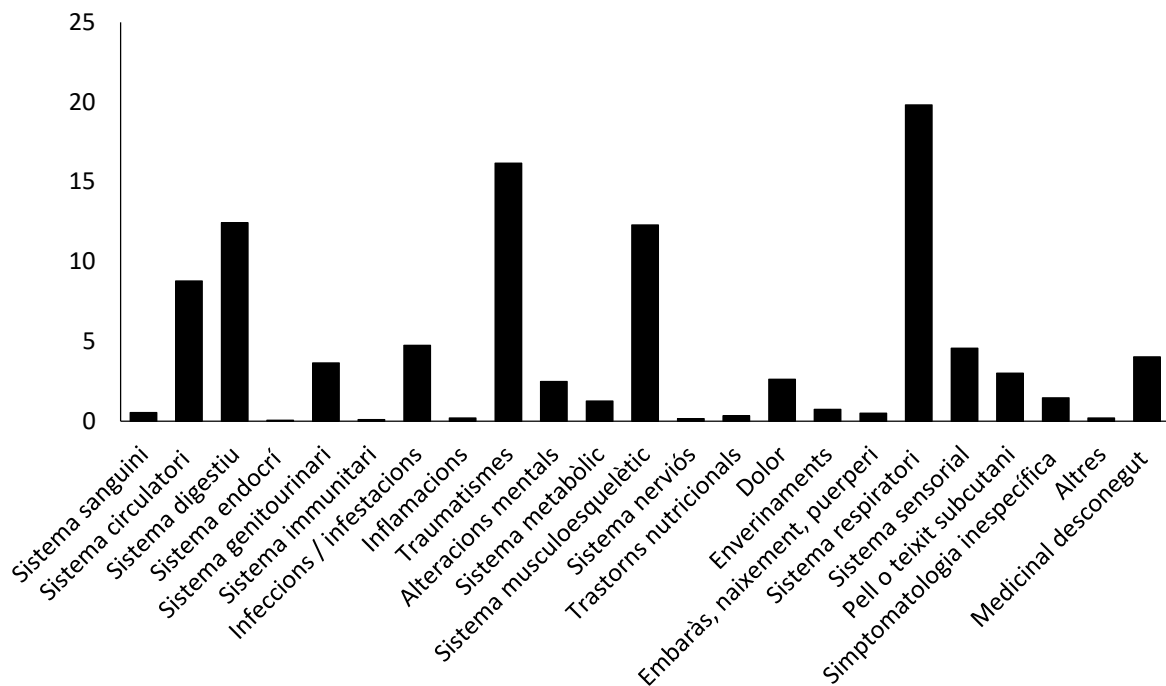
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

^c Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e Prevalence Value

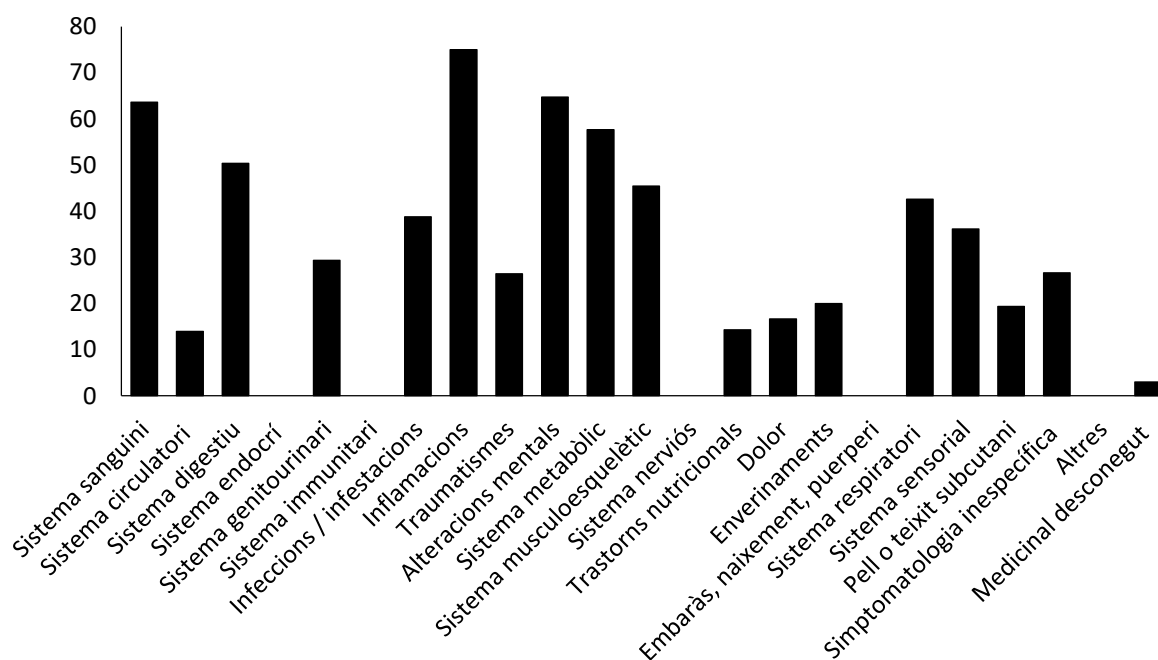
^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats medicinals documentats ^h Nombre de categories detallades d'ús per les quals s'han documentats preparats medicinals.

major nombre de preparats medicinals (taula 3.2). El PV mitjà per al conjunt de totes les cites d'ús documentades és del 34,7%, si bé les diferències entre les categories generals són molt significatives. Alhora, les categories generals establertes es divideixen en molts casos en un gran nombre de categories detallades, amb la qual cosa es recomana analitzar-les amb un major nivell de detall (taula 3.2).

A banda de les 5 categories generals majoritàries, que aglutinen el 69,5% de les cites d'ús, n'hi ha 6 que individualment representen més del 2% del total de cites d'ús documentades. En ordre decreixent d'importància es tracta d' infeccions / infestacions, sistema sensorial, sistema genitourinari, pell o teixit subcutani, dolor, i alteracions mentals (figura 3.7). A la figura 3.8 s'observa com les categories generals per les quals s'han documentat més cites d'ús presenten una gran disparitat en els valors de prevalença, essent especialment baixos en el cas del sistema circulatori i els traumatismes, i moderats en el cas del sistema digestiu, sistema musculoesquelètic, i sistema respiratori. A banda d'altres factors, aquesta variabilitat pot ser deguda al fet que en termes generals aquells remeis emprats per dolències de caràcter lleu han estat menys reemplaçats per la medicina moderna que aquells destinats a tractar dolències de més gravetat, per els quals la medicina moderna presenta una major eficàcia i facilitat d'estandarització dels tractaments.

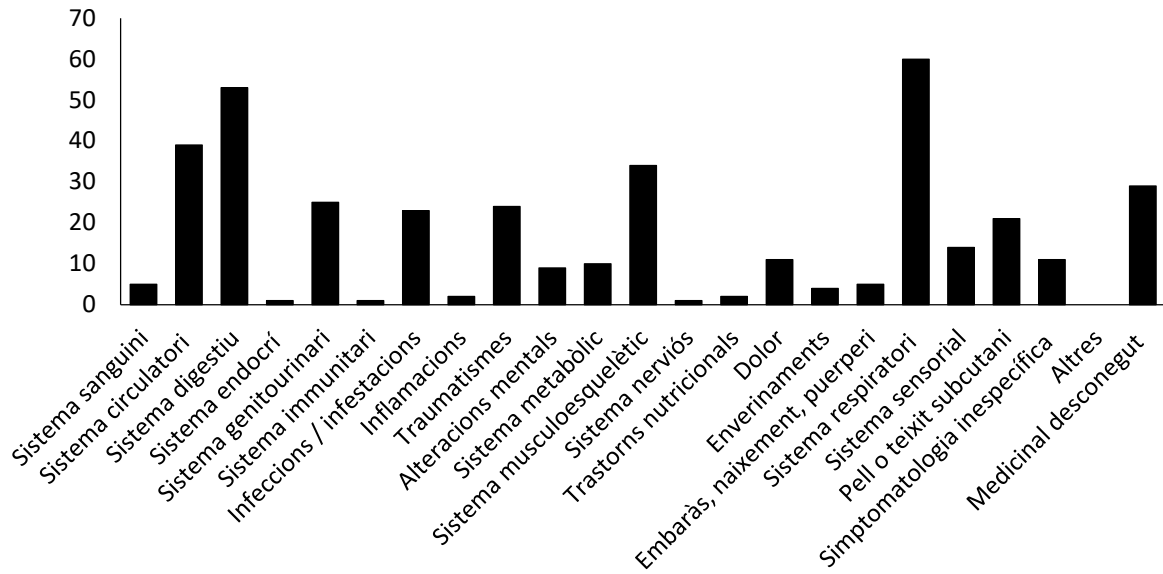

Fig. 3.7. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les categories generals d'ús medicinal.

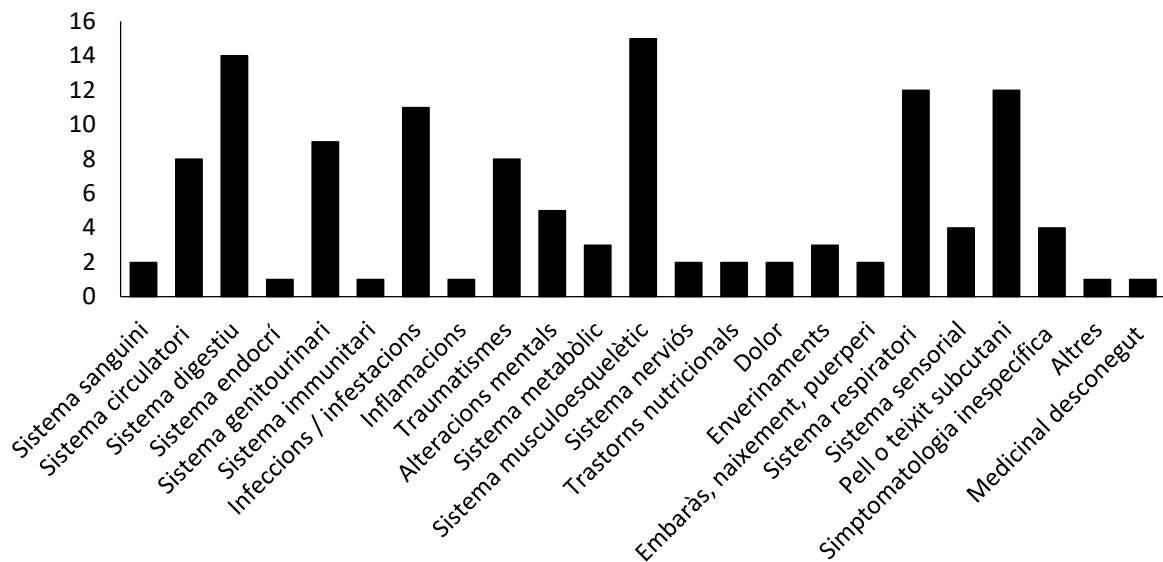

Fig. 3.8. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per cadascuna de les categories generals d'ús medicinal.

En 13 de les 23 categories generals d'ús s'empren almenys 10 espècies vegetals diferents, valors que superen les 20 espècies en 9 d'aquestes categories. Els trastorns digestius i del sistema respiratori són les categories per les quals el nombre d'espècies documentades ha estat més elevat (figura 3.9). Com més elevats siguin els valors obtinguts a al figura 3.10, major serà la uniformitat en les espècies emprades per resoldre les dolències de la categoria. S'observa que en cap cas el nombre mitjà de cites d'ús per espècie supera la quinzena, i fet que constata la gran diversitat d'espècies emprades per tractar les dolències d'una mateixa categoria general.

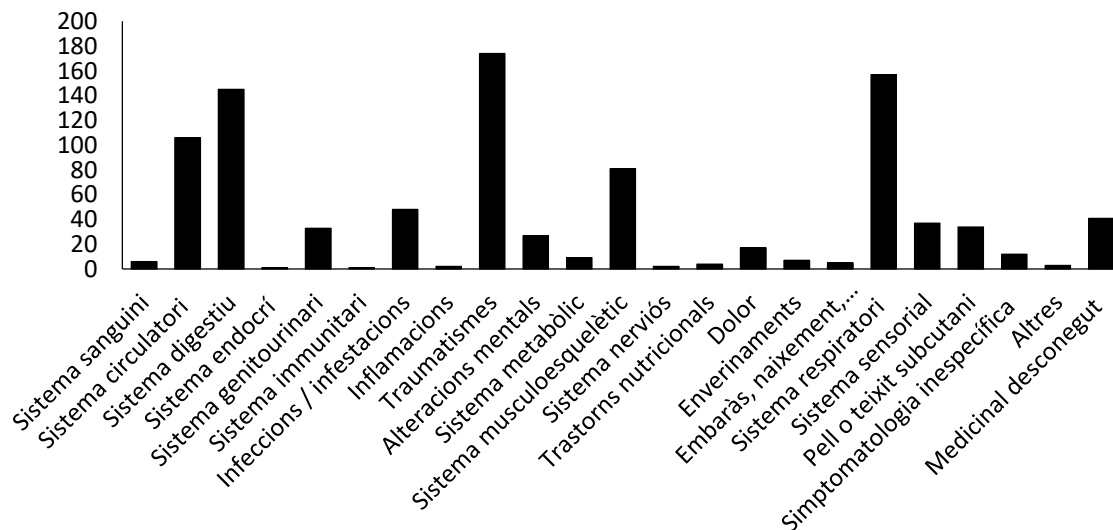
Fig. 3.9. N^o d'espècies vegetals documentades per cadascuna de les categories generals d'ús medicinal.

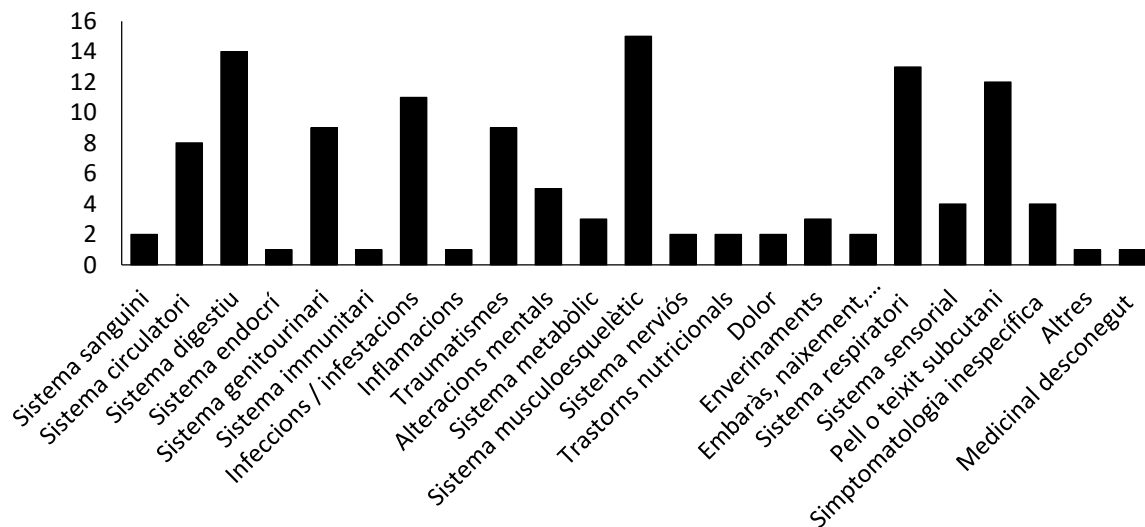
Fig. 3.10. N^o mitja de cites d'ús documentades per espècie (UR / sp) en cadascuna de les categories generals d'ús medicinal.

L'elevat variabilitat observada en les espècies emprades s'explica en part pel gran nombre de preparats medicinals diferents documentats. Les categories generals per les quals s'han documentat més cites d'ús són també aquelles on el nombre de preparats és més elevat. Així, s'han documentat 173 preparats emprats per tractar traumatismes, 158 per dolències del sistema respiratori, 145 per dolències del sistema digestiu, 106 per dolències del sistema circulatori i 81 per dolències del sistema muscoloesquelètic (figura 3.11), posant de relleu que aquestes eren les dolències a les

quals més freqüentment havia de fer font la comunitat local. Al seu torn, aquests preparats corresponen en general a una gran diversitat de categories detallades d'ús medicinal (figura 3.12).

Fig. 3.11. Nº de preparats medicinals documentats per cadascuna de les categories generals d'ús medicinal.

Fig. 3.12. Nº de categories d'ús medicinal detallades a les quals corresponen les cites d'ús documentades per cadascuna de les categories generals d'ús medicinal.

Trastors del sistema sanguini

S'han documentat tant sols 11 cites d'ús corresponents a aquesta categoria general, emprades com a depuratiu o per la melsa (taula 3.3).

Taula 3.3.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema sanguini, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema sanguini	Nº UR^a	CI^b	Nº Sp^c	PV^d	UR/Sp^e
Depuratiu	9	0,13	4	77,8	2,3
Per la melsa	2	0,03	1	0	2

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie

Trastorns del sistema circulatori

A la taula 3.4 es mostren els trastorns del sistema circulatori pels quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments contra la hipertensió, amb 143 cites d'ús i 24 espècies, tot i que presenten una prevalença de tant sols el 12,2%. A les figures 3.13, 3.14, 3.15 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns del sistema circulatori.

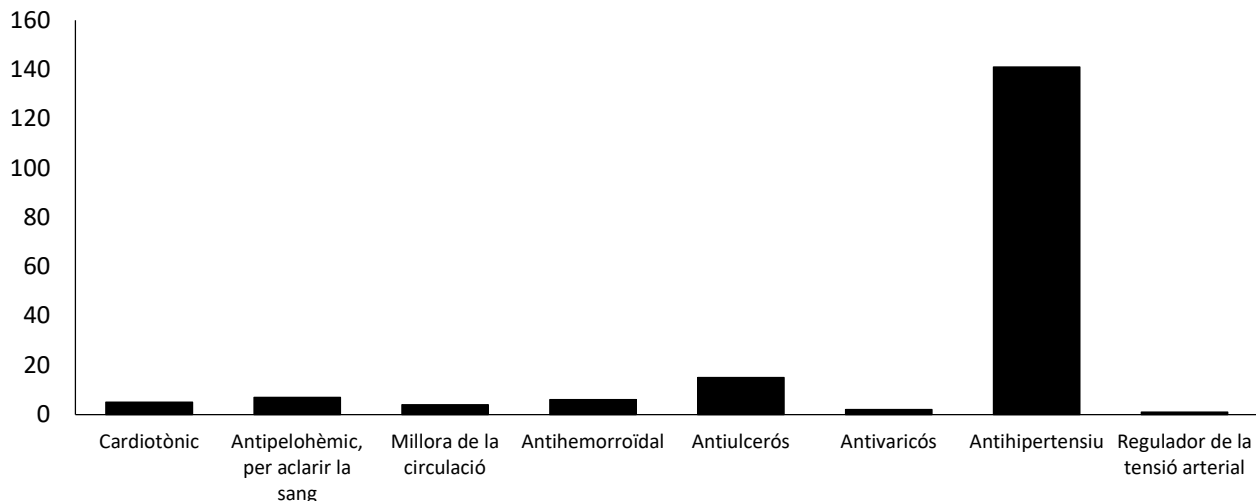
Taula 3.4.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema circulatori, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

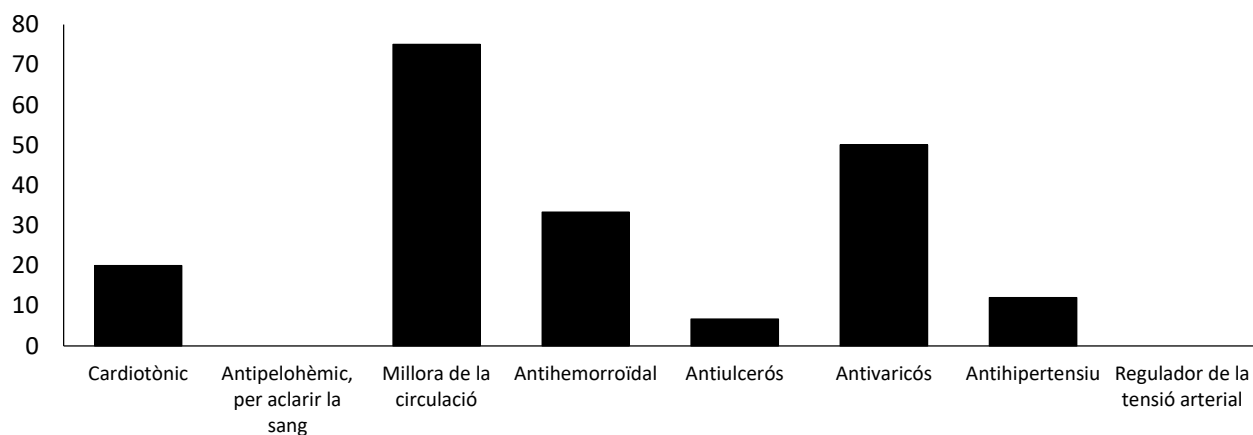
Sistema circulatori	Nº UR^a	CI^b	Nº Sp^c	PV^d	UR/Sp^e
Cardiotònic	5	0,1	5	20,0	1,0
Antipelohèmic, per aclarir la sang	7	0,1	5	0,0	1,4
Millora de la circulació	4	0,1	3	75,0	1,3
Antihemorroïdal	6	0,1	4	33,3	1,5
Antiulcerós	15	0,2	5	6,7	3,0
Antivaricós	2	0,0	2	50,0	1,0
Antihipertensiu	143	2,1	24	12,2	5,9
Regulador de la tensió arterial	1	0,0	1	0,0	1,0

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie

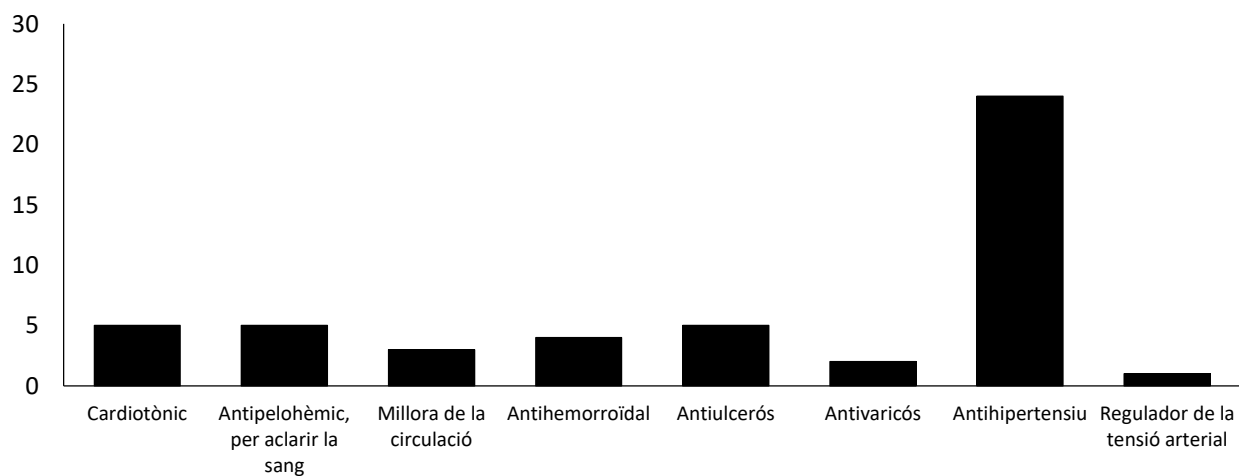

Fig. 3.13. Nº de cites d'ús documentades per als diferents trastorns del sistema circulatori.

Fig. 3.14. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per als diferents trastorns del sistema circulatori.

Fig. 3.15. Nombre d'espècies vegetals documentades per als diferents trastorns del sistema circulatori.

Trastors del sistema digestiu

A la taula 3.5 es mostren els trastorns del sistema digestiu pels quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments estomacals, amb 107 cites d'ús, 18 espècies, i una prevalença del 68,2%. També són notoris els tractaments digestius, purgants /laxants, antiadiarrèics, i contra el mal de queixal. A les figures 3.16, 3.17, 3.18 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns del sistema digestiu.

Taula 3.5.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema digestiu, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema digestiu	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Carminatiu	7	0,1	5	42,9	1,4
Emètic, vomitiu	1	0,0	1	0,0	1,0
Estomacal, contra el mal de panxa	107	1,6	18	68,2	5,9
Digestiu	35	0,5	9	60,0	3,9
Aperitiu	4	0,1	3	0,0	1,3
Purgant, laxant	19	0,3	8	26,3	2,4
Contra les llagues bucal	6	0,1	2	100,0	3,0
Antisèptic bucal	7	0,1	3	57,1	2,3
Contra l'acidesa d'estómac	4	0,1	2	50,0	2,0
Antidiarreic	27	0,4	11	33,3	2,5
Hepatoprotector, hepàtic	7	0,1	4	42,9	1,8
Antiinflamatori hepàtic	6	0,1	2	0,0	3,0
Contra el mal de queixal	21	0,3	9	9,5	2,3
Contra el mal de sortir les dents	5	0,1	2	0,0	2,5

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie

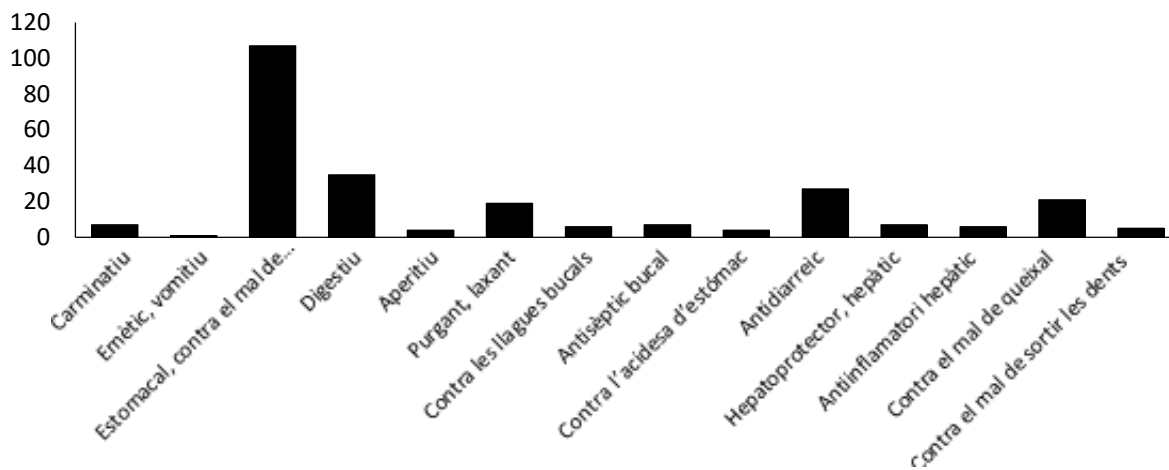

Fig. 3.16. Nº de cites d'ús documentades per als diferents trastorns del sistema digestiu.

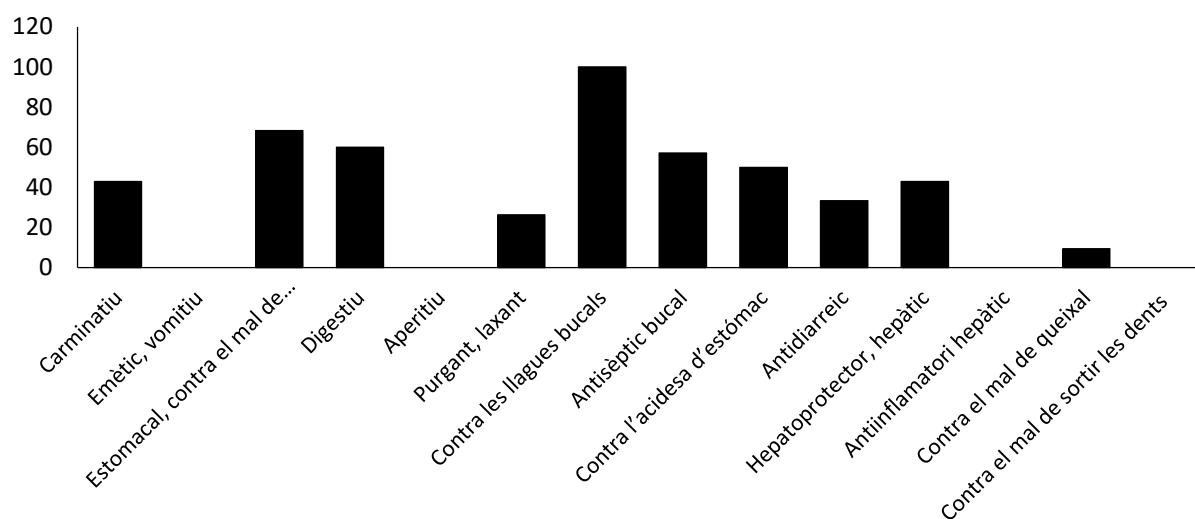

Fig. 3.17. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per als diferents trastorns del sistema digestiu.

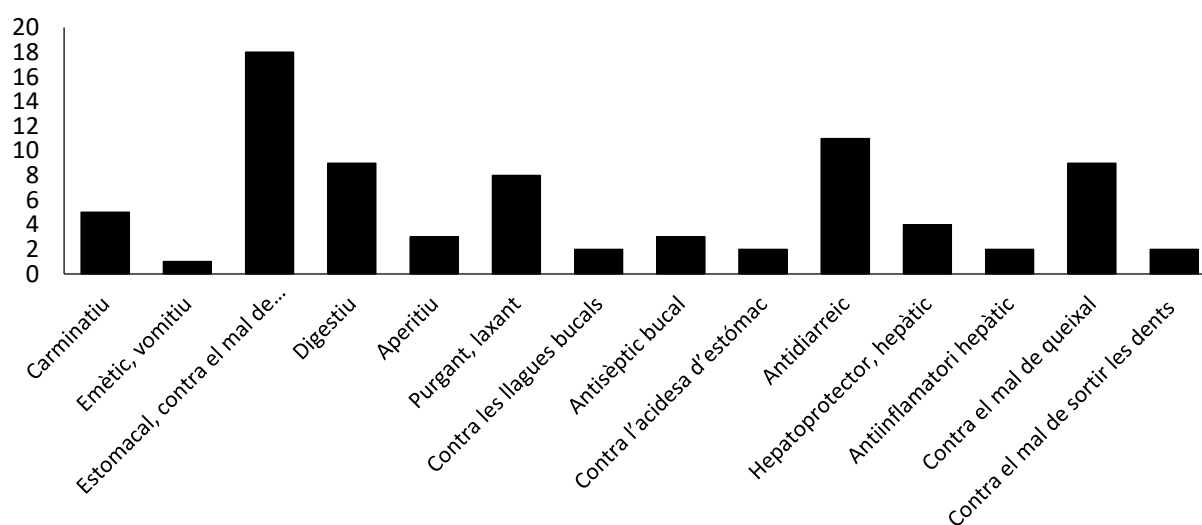

Fig. 3.18. Nombre d'espècies vegetals documentades per als diferents trastorns del sistema digestiu.

Trastors del sistema genitourinari

A la taula 3.6 es mostren els trastorns del sistema genitourinari pels quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments diürètics, amb 42 cites d'ús, 14 espècies, i una prevalença del 42,9%. També són notoris els tractaments litotríptics renals, si bé cap d'ells es segueix emprant en l'actualitat. A les figures 3.19, 3.20, 3.21 es respresenten gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns del sistema genitourinari.

Taula 3.6.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema genitourinari, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema digestiu	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Protector renal	2	0,03	2	0,0	1,0
Litotríptic renal	12	0,18	7	0,0	1,7
Antisèptic urinari	2	0,03	1	0,0	2,0
Diürètic	42	0,63	14	42,9	3,0
Antienurètic	2	0,03	0	0,0	-
Antiprostatític	4	0,06	1	25,0	4,0
Antidismenorreic (contra el mal de la regla)	3	0,04	2	100,0	1,5
Higiene íntima	4	0,06	2	0,0	2,0
Afrodisíac	4	0,06	2	0,0	2,0

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie

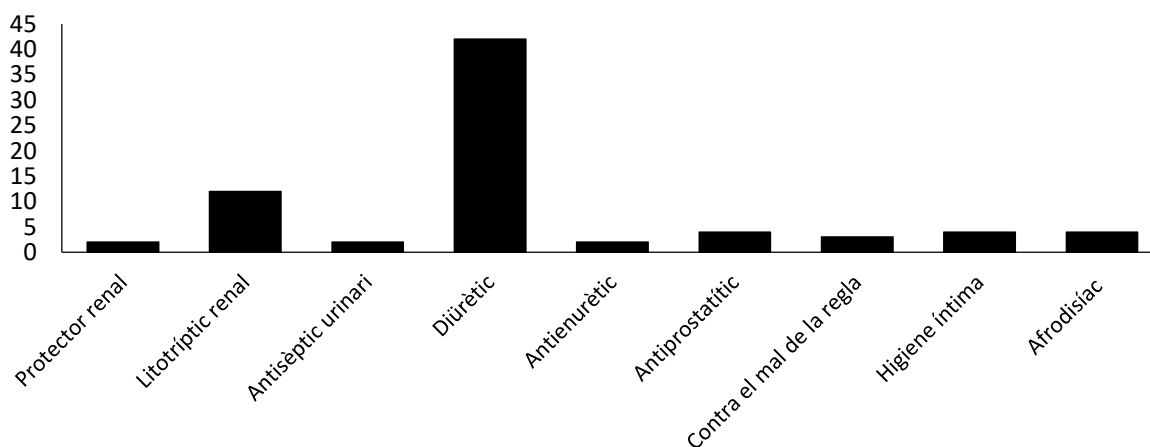
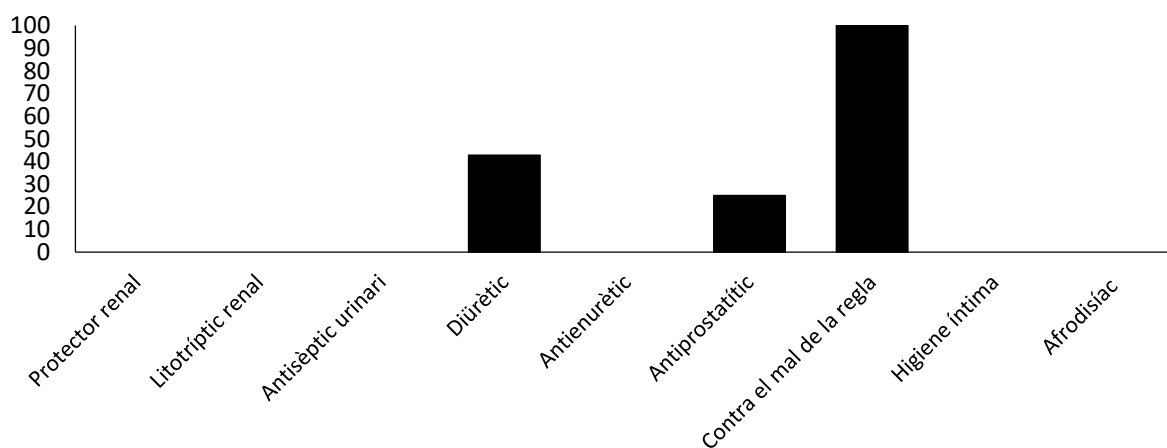
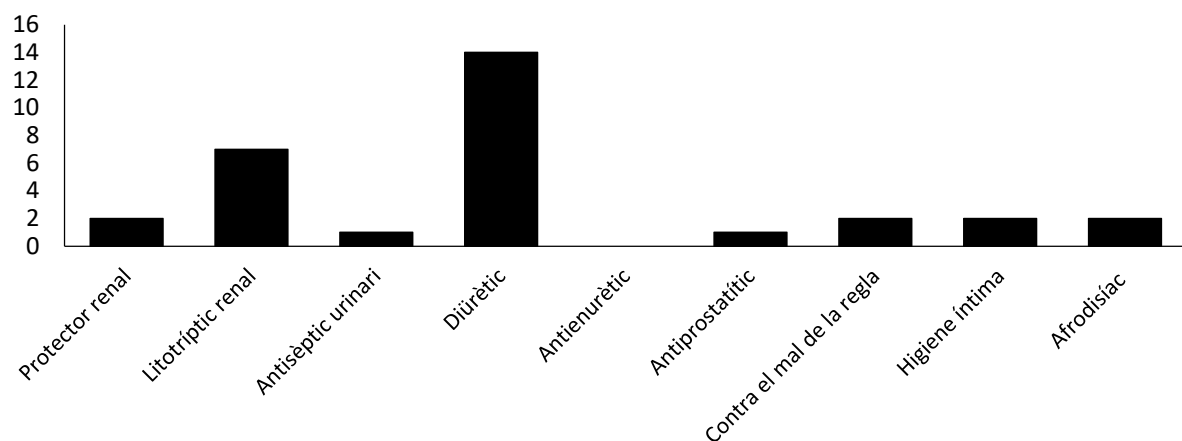

Fig. 3.19. Nº de cites d'ús documentades per als diferents trastorns del sistema genitourinari.

Fig. 3.20. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per als diferents trastorns del sistema genitourinari.

Fig. 3.21. Nombre d'espècies vegetals documentades per als diferents trastorns del sistema genitourinari.

Infeccions o infestacions

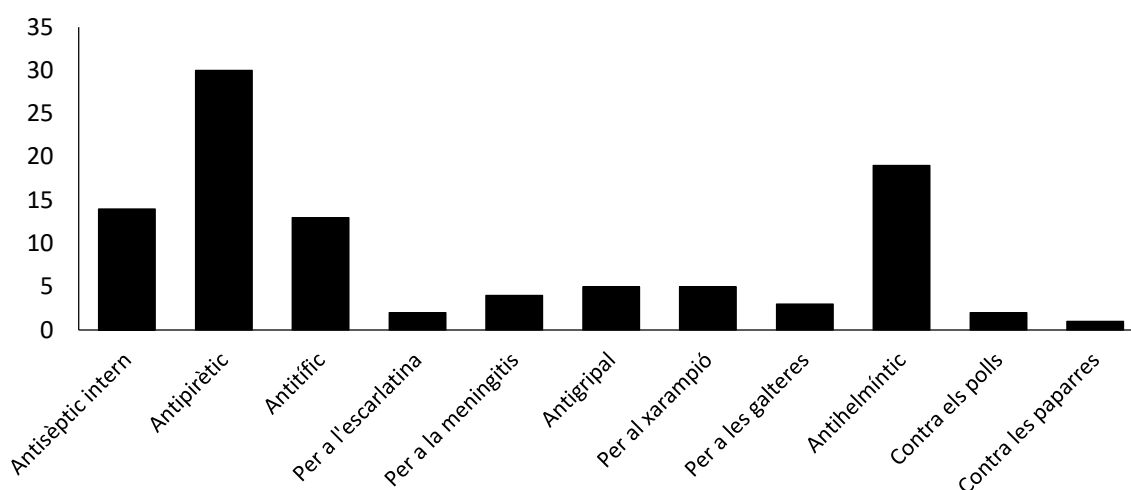
A la taula 3.7 es mostren les infeccions o infestacions contra les quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments antipirètics, amb 30 cites d'ús, 10 espècies, i una prevalença del 56,7%. També són notoris els tractaments antihelmíntics i antitífics (tot i que presenten una prevalença molt baixa) i els tractaments antisèptics interns (amb una prevalença superior al 90%). A les figures 3.22, 3.23, 3.24 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascuna de les infeccions o infestacions.

Taula 3.7.

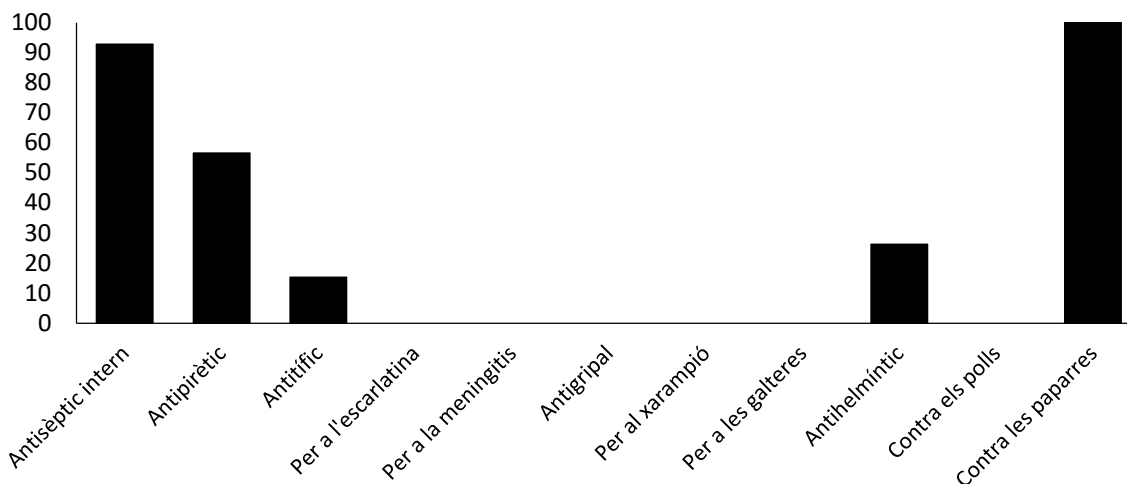
Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a infeccions o infestacions, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Infeccions o infestacions	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Antisèptic intern	14	0,21	1	92,9	14,0
Antipirètic	30	0,45	10	56,7	3,0
Antitífic	13	0,19	1	15,4	13,0
Per a l'escarlatina	2	0,03	1	0,0	2,0
Per a la meningitis	4	0,06	0	0,0	-
Antigripal	5	0,07	1	0,0	5,0
Per al xarampió	5	0,07	1	0,0	5,0
Per a les galteres	3	0,04	1	0,0	3,0
Antihelmíntic	19	0,28	9	26,3	2,1
Contra els polls	2	0,03	0	0,0	-
Contra les paparres	1	0,01	1	100,0	1,0

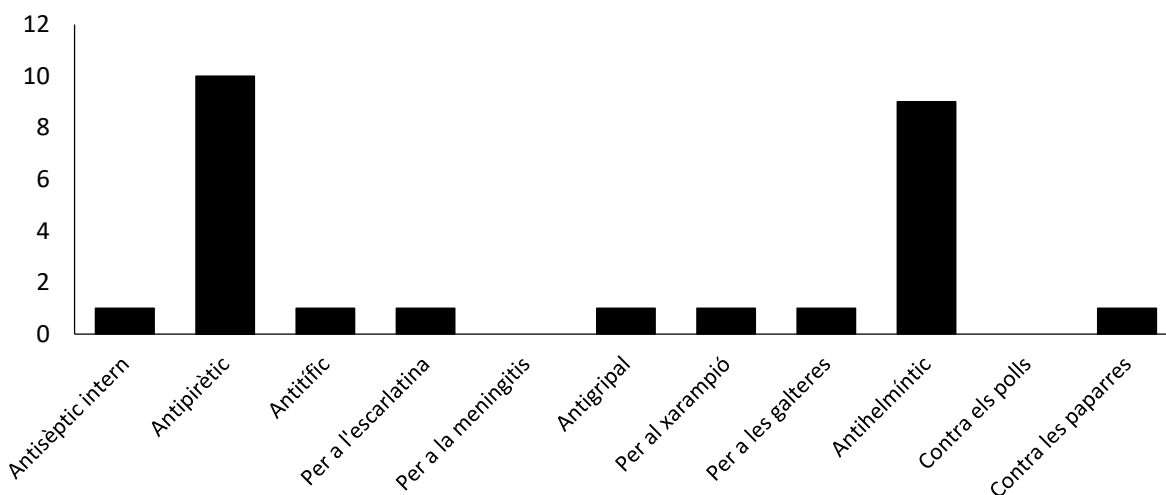
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie

Fig. 3.22. Nº de cites d'ús documentades per a les diferents infeccions / infestacions.

Fig. 3.23. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per a les diferents infeccions / infestacions.

Fig. 3.24. Nombre d'espècies vegetals documentades per a les diferents infeccions / infestacions.

Traumatismes

A la taula 3.8 es mostren els traumatismes contra els quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la gran importància dels tractaments antisèptics externs, amb 146 cites d'ús, tant sols 11 espècies, i una prevalença del 30,8%. També són molt notoris els tractaments contra els cops i cicatrizzants, amb més de 60 cites d'ús cadascun, 11 espècies, i una prevalença poc superior al 20%. En menor mesura també cal destacar els tractaments antipirètics i per a treure les punxes. A les figures 3.25, 3.26, 3.27 es

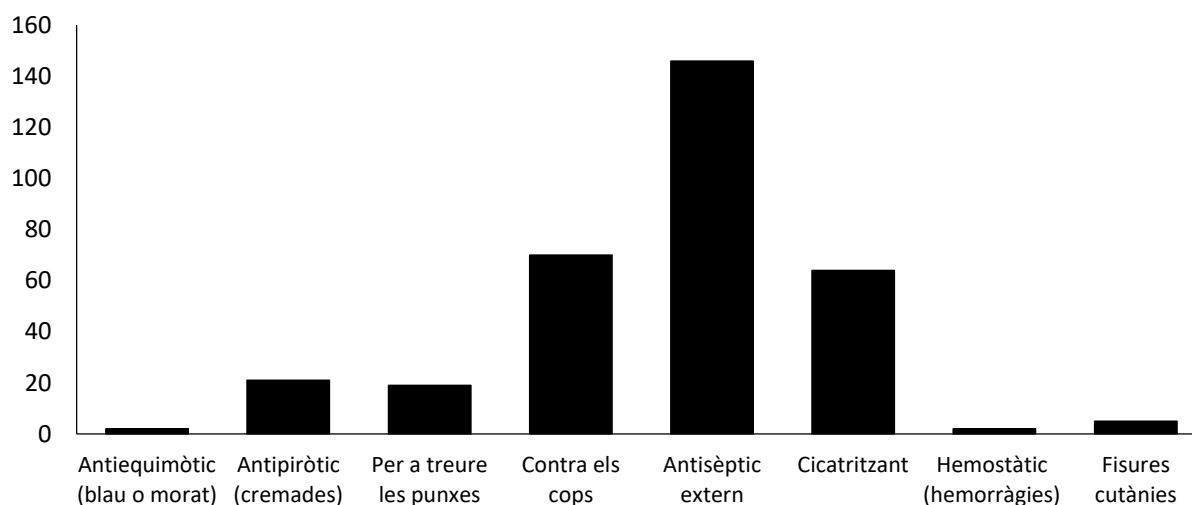
representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels traumatismes.

Taula 3.8.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a traumatismes, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

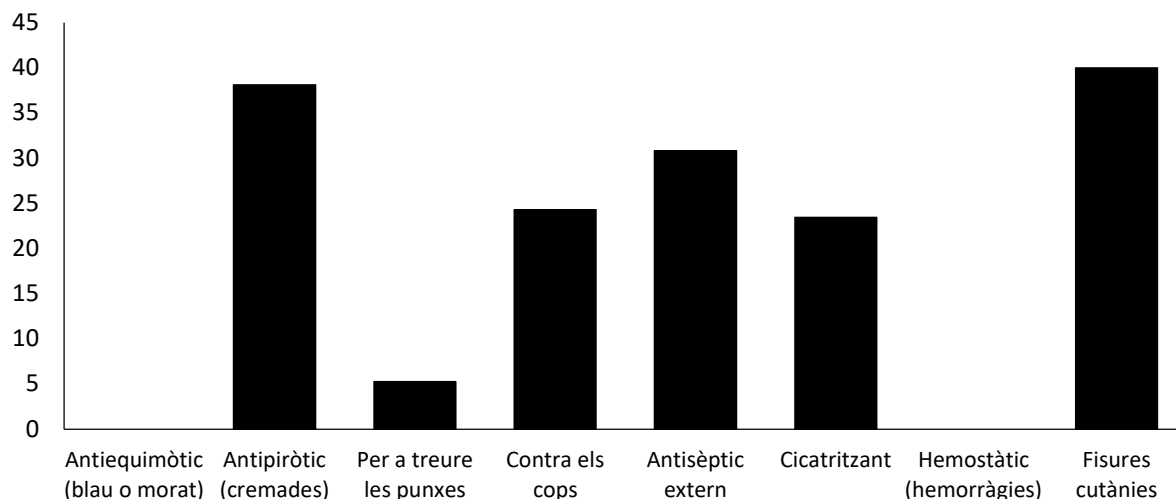
Traumatismes	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Antiequimòtic (blau o morat)	2	0,03	0	0,0	-
Antipiròtic (cremades)	21	0,31	7	38,1	3,0
Per a treure les punxes	19	0,28	2	5,3	9,5
Contra els cops	70	1,04	11	24,3	6,4
Antisèptic extern	146	2,18	11	30,8	13,3
Cicatritzant	64	0,96	11	23,4	5,8
Hemostàtic (hemorràgies)	2	0,03	1	0,0	2,0
Fisures cutànies	5	0,07	2	40,0	2,5
Antiequimòtic (blau o morat)	2	0,03	0	0,0	-

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie

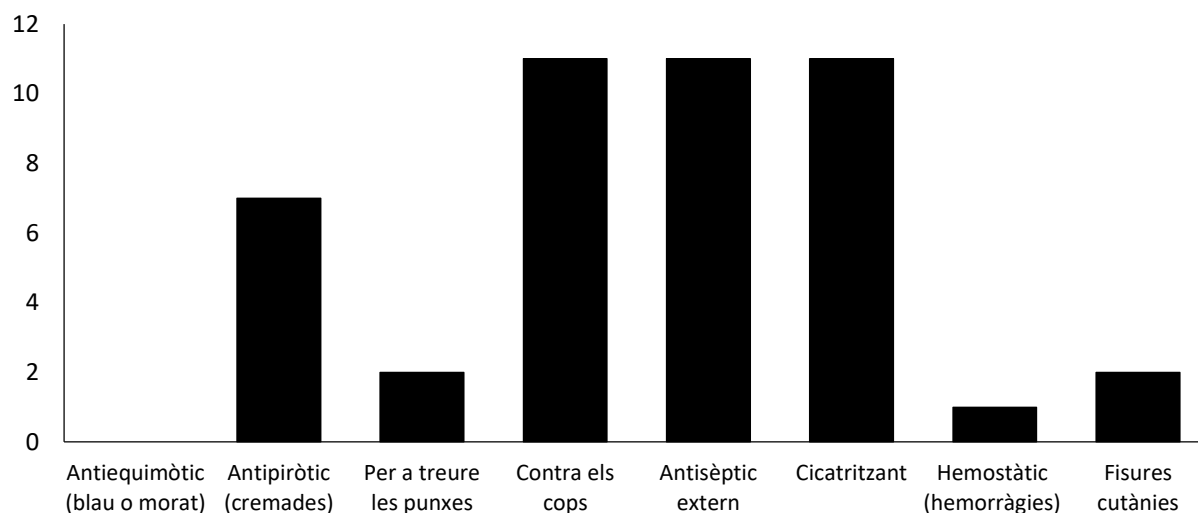

Fig. 3.25. Nº de cites d'ús documentades per als diferents traumatismes.

Fig. 3.26. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per als diferents traumatismes.

Fig. 3.27. Nombre d'espècies vegetals documentades als diferents traumatismes.

Alteracions mentals

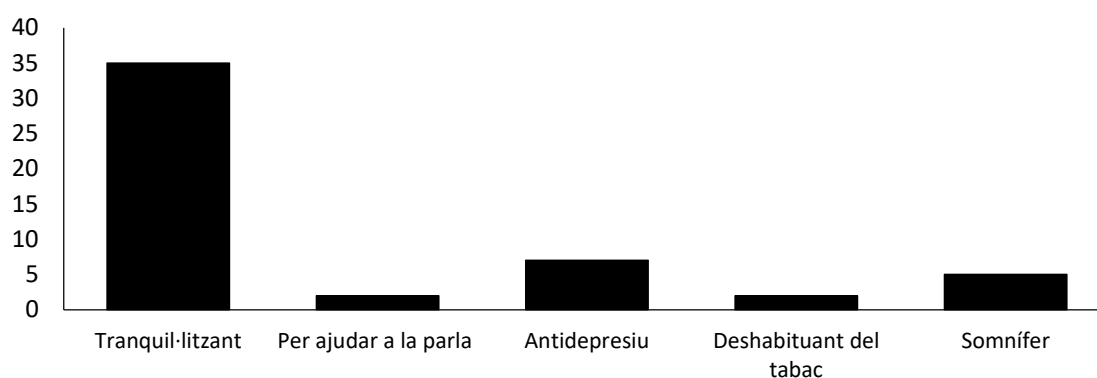
A la taula 3.9 es mostren les alteracions mentals contra les quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments tranquil·litzants, amb 35 cites d'ús, 6 espècies, i una prevalença del 686%. A les figures 3.28, 3.29, 3.30 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascuna de les alteracions mentals,

Taula 3.9.

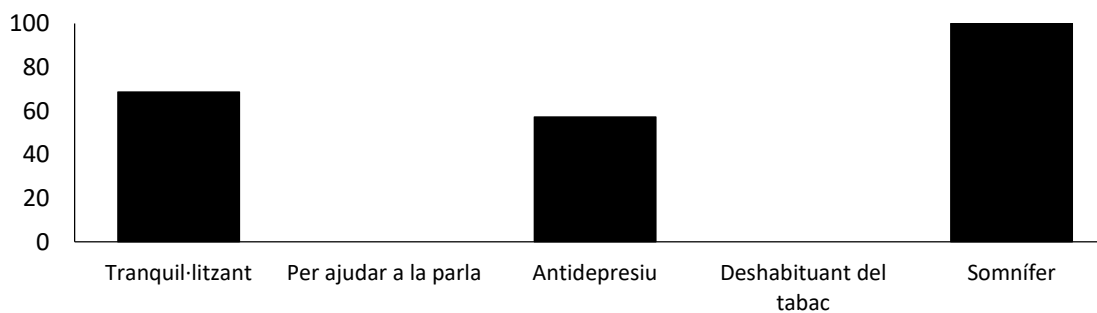
Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a alteracions mentals, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Alteracions mentals	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Tranquil·litzant	35	0,52	6	68,6	5,8
Per ajudar a la parla	2	0,03	0	0,0	-
Antidepressiu	7	0,10	3	57,1	2,3
Deshabituant del tabac	2	0,03	1	0,0	2,0
Somnífer	5	0,07	3	100,0	1,7

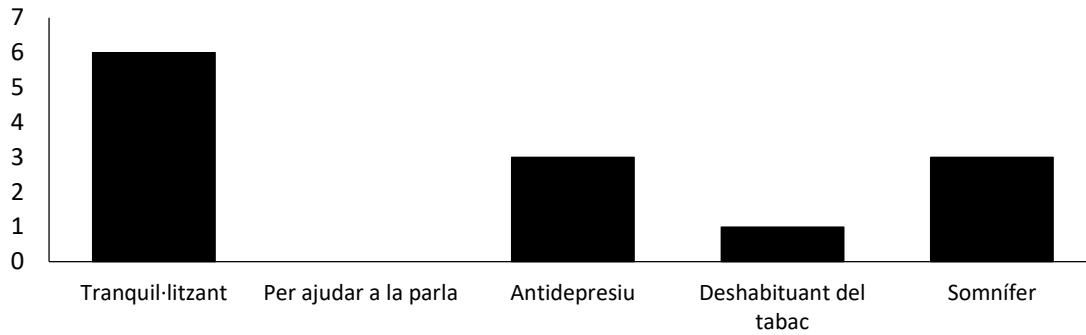
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Fig. 3.28. Nº de cites d'ús documentades per a les diferents alteracions mentals.

Fig. 3.29. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per a les diferents alteracions mentals.

Fig. 3.30. Nombre d'espècies vegetals documentades per a les diferents alteracions mentals.

Trastorns del sistema metabòlic

A la taula 3.10 es mostren els trastorns del sistema metabòlic pels quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments refrigerants, amb 22 cites d'ús, 8 espècies, i una prevalença del 59,1%. A les figures 3.31, 3.32, 3.33 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns del sistema metabòlic.

Taula 3.10.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema metabòlic, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema metabòlic	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Per reduir el colesterol	2	0,03	1	100,0	2,0
Antidiaforètic, redueix la sudoració	2	0,03	1	0,0	2,0
Refrigerant	22	0,33	8	59,1	2,8

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance index, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Fig. 3.31. Nº de cites d'ús documentades per a les diferents alteracions del sistema metabòlic.

Fig. 3.32. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per a les diferents alteracions del sistema metabòlic.

Fig. 3.33. Nombre d'espècies vegetals documentades per a les diferents alteracions del sistema metabòlic.

Trastorns del sistema musculoesquelètic

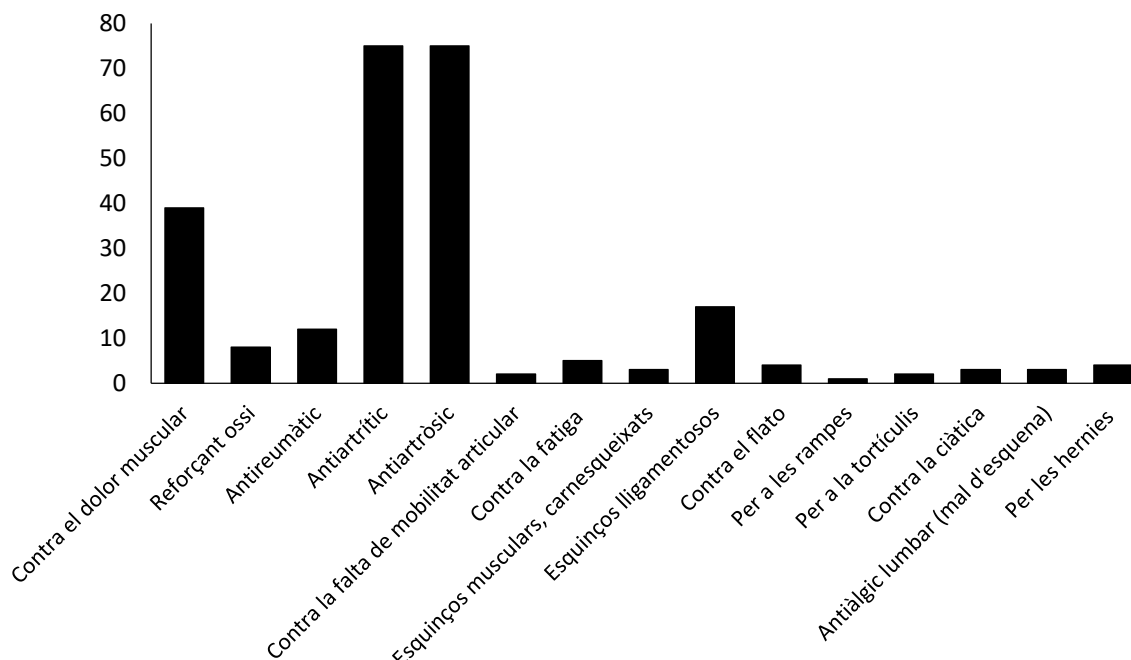
A la taula 3.11 es mostren els trastorns del sistema musculoesquelètic pels quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments antiartrítics i antiartròsics, cadascun amb 77 cites d'ús, 22 espècies, i una prevalença del 42,7%. També són notoris els tractaments contra el dolor muscular (13 espècies i prevalença del 46,2%), i menor mesura els emprats contra els esquinços lligamentosos (8 espècies i prevalença del 82,4%). A les figures 3.34, 3.35, 3.36 es respresenten gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns del sistema musculoesquelètic.

Taula 3.11.

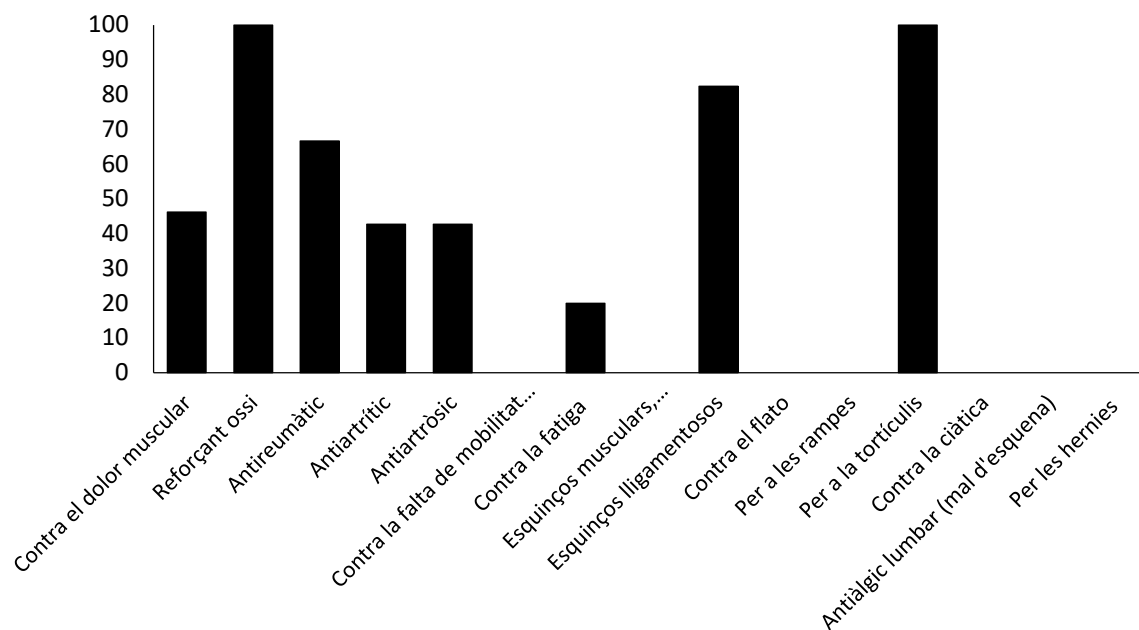
Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema musculoesquelètic, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema musculoesquelètic	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Contra el dolor muscular	39	0,58	13	46,2	3,0
Reforçant ossi	8	0,12	5	100,0	1,6
Antireumàtic	12	0,18	4	66,7	3,0
Antiartrític	75	1,12	22	42,7	3,4
Antiartròsic	75	1,12	22	42,7	3,4
Contra la falta de mobilitat articular	2	0,03	2	0,0	1,0
Contra la fatiga	5	0,07	4	20,0	1,3
Esquinços musculars, carnesqueixats	3	0,04	0	0,0	-
Esquinços lligamentosos	17	0,25	8	82,4	2,1
Contra el flato	4	0,06	2	0,0	2,0
Per a les rampes	1	0,01	1	0,0	1,0
Per a la tortículis	2	0,03	1	100,0	2,0
Contra la ciàtica	3	0,04	1	0,0	3,0
Antiàlgic lumbar (mal d'esquena)	3	0,04	1	0,0	3,0
Per les hernies	4	0,06	2	0,0	2,0

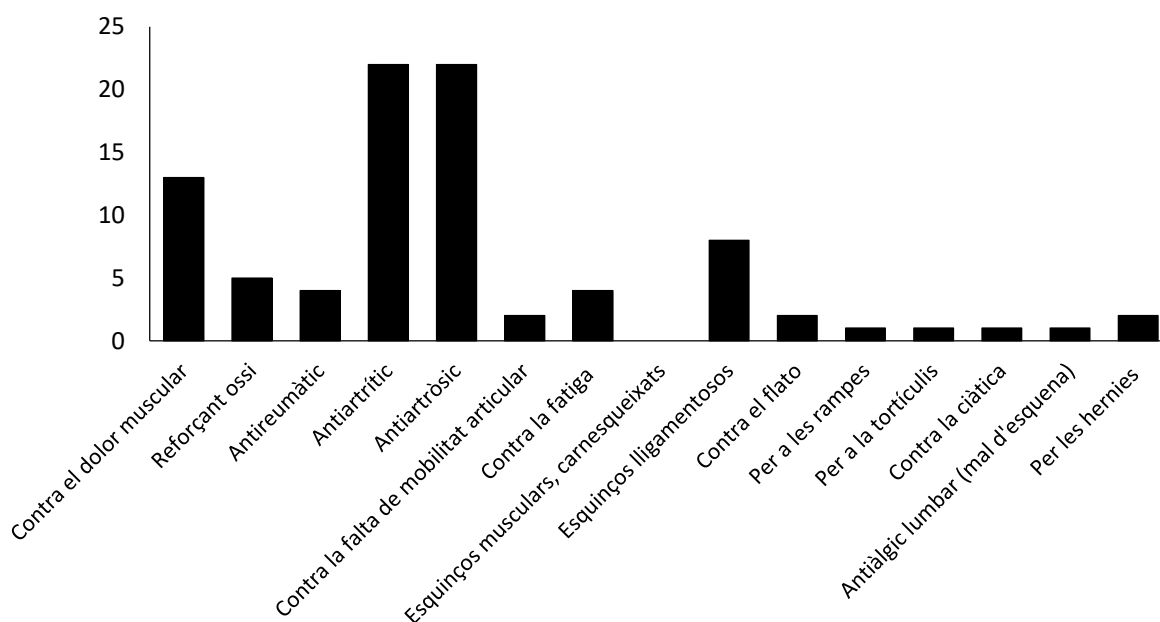
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Fig. 3.34. Nº de cites d'ús documentades per a les diferents alteracions del sistema musculoesquelètic.

Fig. 3.35. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per a les diferents alteracions del sistema musculoesquelètic.

Fig. 3.36. Nombre d'espècies vegetals documentades per a les diferents alteracions del sistema musculoesquelètic.

Trastors del sistema nerviós

S'han documentat tant sols 3 cites d'ús corresponents a aquesta categoria general, emprades contra la migranya o per afavorir la memòria (taula 3.12).

Taula 3.12.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema nerviós, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema nerviós	Nº UR^a	CI^b	Nº Sp^c	PV^d	UR/Sp^e
Contra la migranya	2	0,03	0	0	-
Per afavorir la memòria	1	0,01	1	0	1

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance index, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Trastorns nutricionals

S'han documentat tant sols 8 cites d'ús corresponents a aquesta categoria general, emprades com a tònic / reconstituent o com a ennecebador (taula 3.13).

Taula 3.13.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns nutricionals, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Trastorns nutricionals	Nº UR^a	CI^b	Nº Sp^c	PV^d	UR/Sp^e
Tònic, reconstituent	2	0,03	2	50	1
Encebador	5	0,07	0	0	-

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance index, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Dolor

S'han documentat 54 cites d'ús corresponents a aquesta categoria general. Cal destacar la importància dels tractaments contra el mal de cap, amb 53 cites d'ús i 10 espècies, però una prevalença de tant sols el 17% (taula 3.14).

Taula 3.14.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals emprats contra el dolor, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Dolor	Nº UR^a	CI^b	Nº Sp^c	PV^d	UR/Sp^e
Contra el mal de cap	53	0,79	10	17,0	5,3
Anestèsic	1	0,01	1	0,0	1,0

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance index, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Enverinaments

S'han documentat tant sols 15 cites d'ús corresponents a aquesta categoria general, principalment emprades contra les picades (taula 3.15).

Taula 3.15.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a enverinaments, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Enverinaments	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Intoxicacions	3	0,04	2	0,0	1
Picades (genèric)	6	0,09	2	16,7	1,5
Picades d'abelles o altres insectes	6	0,09	1	33,3	2

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Embaràs, naixement i puerperi

S'han documentat tant sols 10 cites d'ús corresponents a aquesta categoria general, emprades com a abortiu i en menor mesura com a agalactogen (taula 3.16).

Taula 3.16.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a embaràs, naixement i puerperi, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Embaràs, naixement, puerperi	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Abortiu	8	0,12	4	0	2
Agalactogen	2	0,03	1	0	2

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Trastorns del sistema respiratori

A la taula 3.17 es mostren els trastorns del sistema respiratori contra els quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la gran importància dels tractaments contra el refredat, amb 236 cites d'ús, 41 espècies, i una prevalença del 44,1%. També són molt notoris els tractaments antitussígens i pel mal de coll, amb 48 i 52 cites d'ús, 12 i 19 espècies, i una prevalença del 47,9 i el 36,5% respectivament. En menor mesura cal

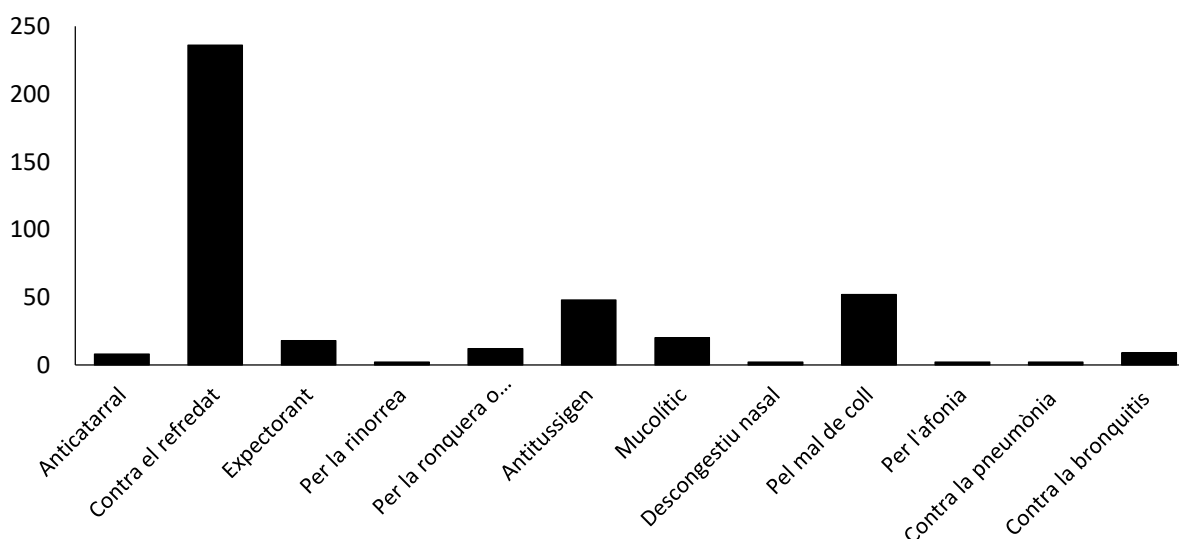
destacar els tractaments mucilòtics, expectorants i contra el rogal. A les figures 3.37, 3.38, 3.39 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns del sistema respiratori.

Taula 3.17.

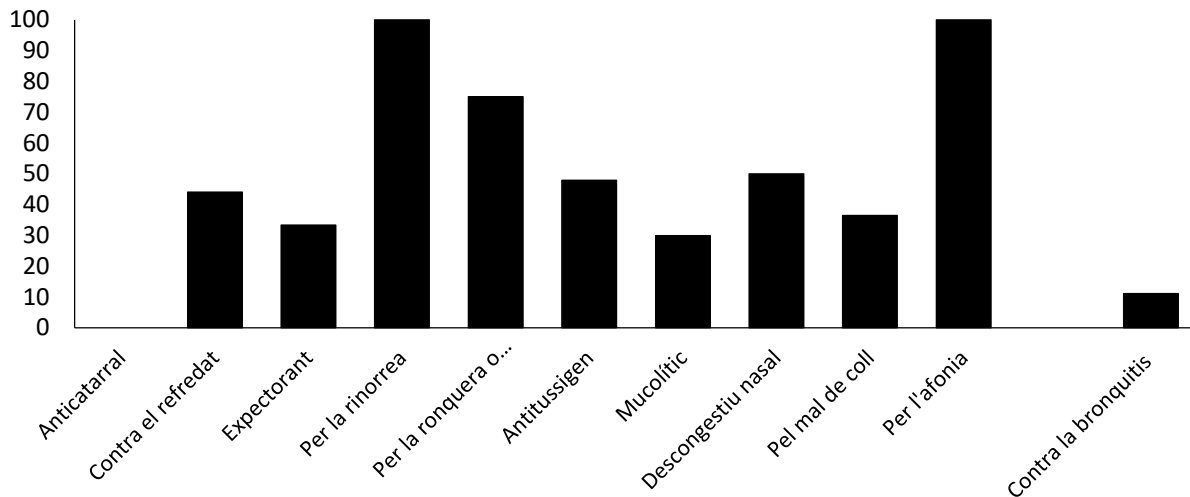
Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema respiratori, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema respiratori	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Anticatarral	8	0,12	4	0,0	2,0
Contra el refredat	236	3,52	41	44,1	5,8
Expectorant	18	0,27	7	33,3	2,6
Per la rinorrea	2	0,03	1	100,0	2,0
Per la ronquera o rogal	12	0,18	6	75,0	2,0
Antitussigen	48	0,72	12	47,9	4,0
Mucolític	20	0,30	7	30,0	2,9
Descongestiu nasal	2	0,03	2	50,0	1,0
Pel mal de coll	52	0,78	19	36,5	2,7
Per l'afonia	2	0,03	1	100,0	2,0
Contra la pneumònia	2	0,03	2	0,0	1,0
Contra la bronquitis	9	0,13	4	11,1	2,3

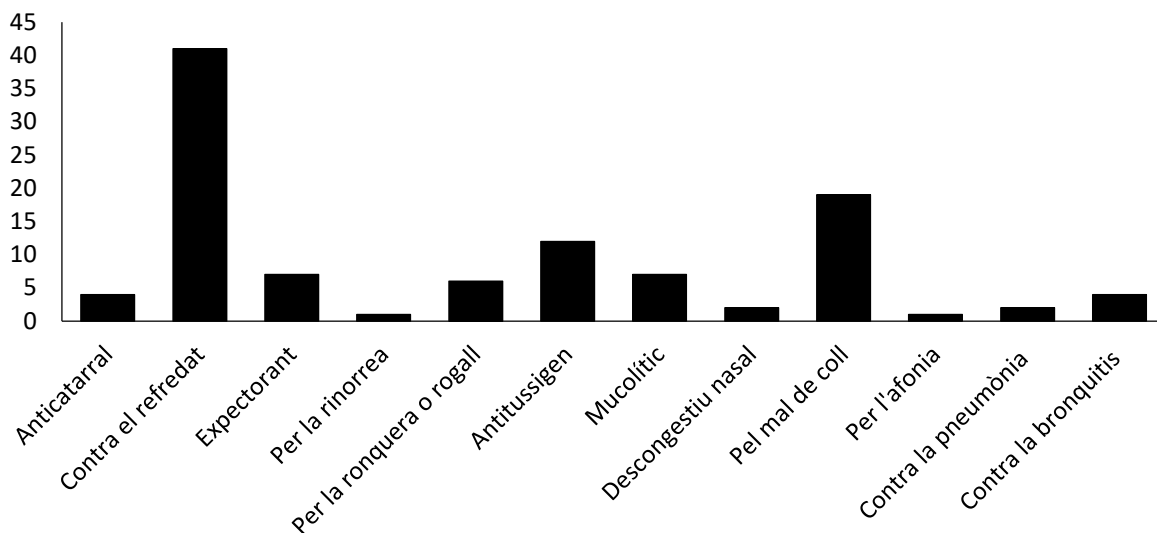
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance Index, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Fig. 3.37. Nº de cites d'ús documentades per als trastorns del sistema respiratori.

Fig. 3.38. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per als trastorns del sistema respiratori.

Fig. 3.39. Nombre d'espècies vegetals documentades per als trastorns del sistema respiratori.

Trastorns del sistema sensorial

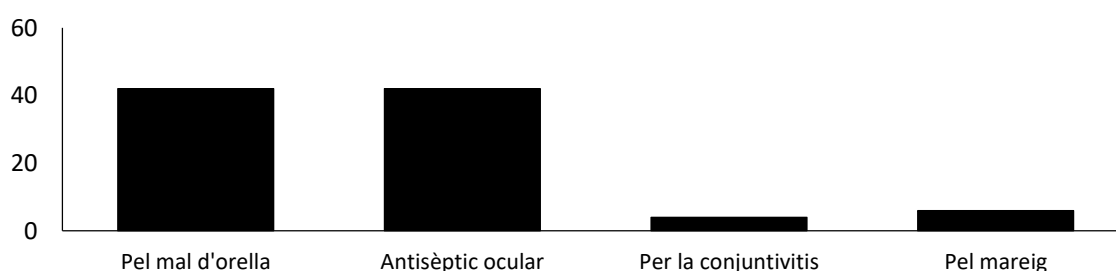
A la taula 3.18 es mostren els trastorns del sistema sensorial contra els quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments antisèptics oculars i contra el mal d'orella, amb 48 cites d'ús cadascun. En el cas del mal d'orella s'han documentat 4 espècies i la prevalença és de tant sols el 19%, mentre que en el cas dels tractaments antisèptics oculars s'han documentat 8 espècies i la prevalença és del 47,6%. A les figures 3.40, 3.41, 3.42 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns del sistema sensorial.

Taula 3.18.

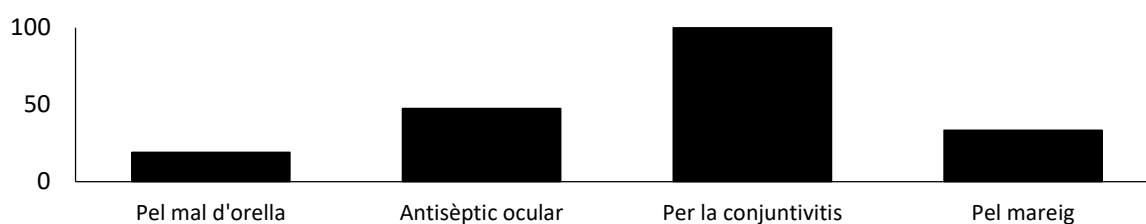
Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns del sistema sensorial, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Sistema sensorial	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Pel mal d'orella	42	0,63	4	19,0	10,5
Antisèptic ocular	42	0,63	8	47,6	5,3
Per la conjuntivitis	4	0,06	2	100,0	2,0
Pel mareig	6	0,09	4	33,3	1,5

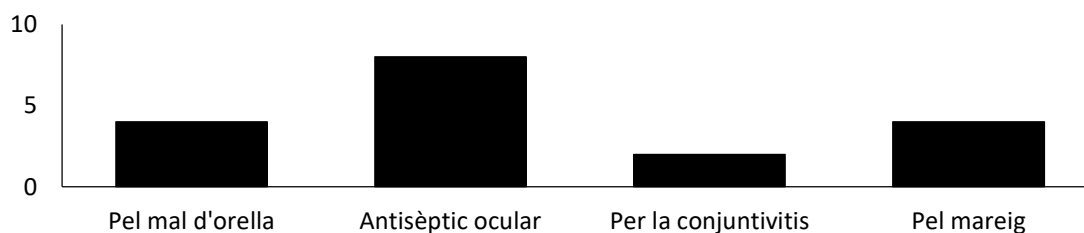
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Fig. 3.40. Nº de cites d'ús documentades per als trastorns del sistema sensorial.

Fig. 3.41. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per als trastorns del sistema sensorial.

Fig. 3.42. Nombre d'espècies vegetals documentades per als trastorns del sistema sensorial.

Trastorns de la pell o teixit subcutani

A la taula 3.19 es mostren els trastorns de la pell o teixit subcutani contra els quals s'han documentat cites d'ús. Cal destacar la importància dels tractaments contra les

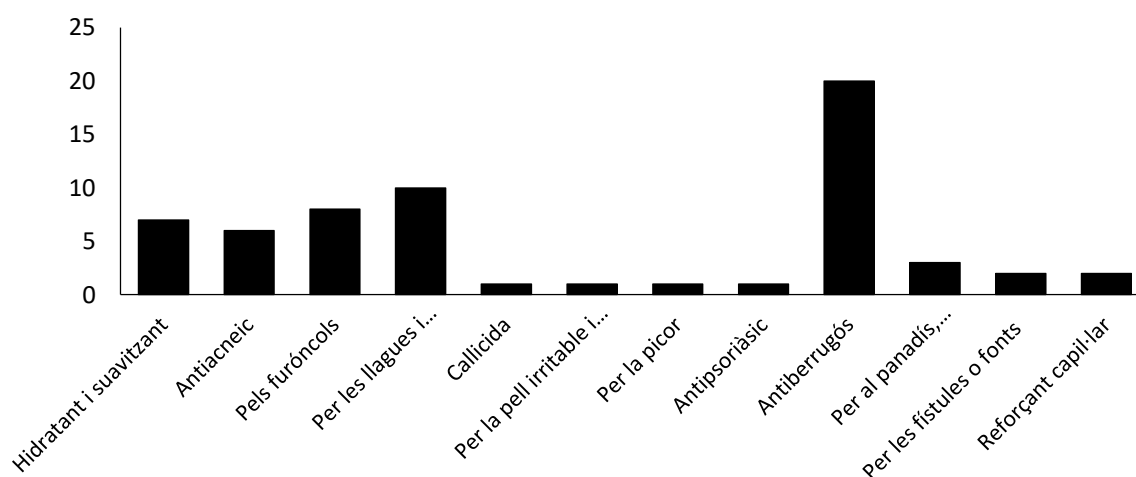
berrugues, amb 20 cites d'ús i 6 espècies, però una prevalença de tant sols el 20%. També tenen certa rellevància els tractaments contra llagues i butllofes, contra els furóncols, antiacneics, i hidratants. A les figures 3.43, 3.44, 3.45 es respresenten gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascun dels trastorns de la pell o teixit subcutani.

Taula 3.19.

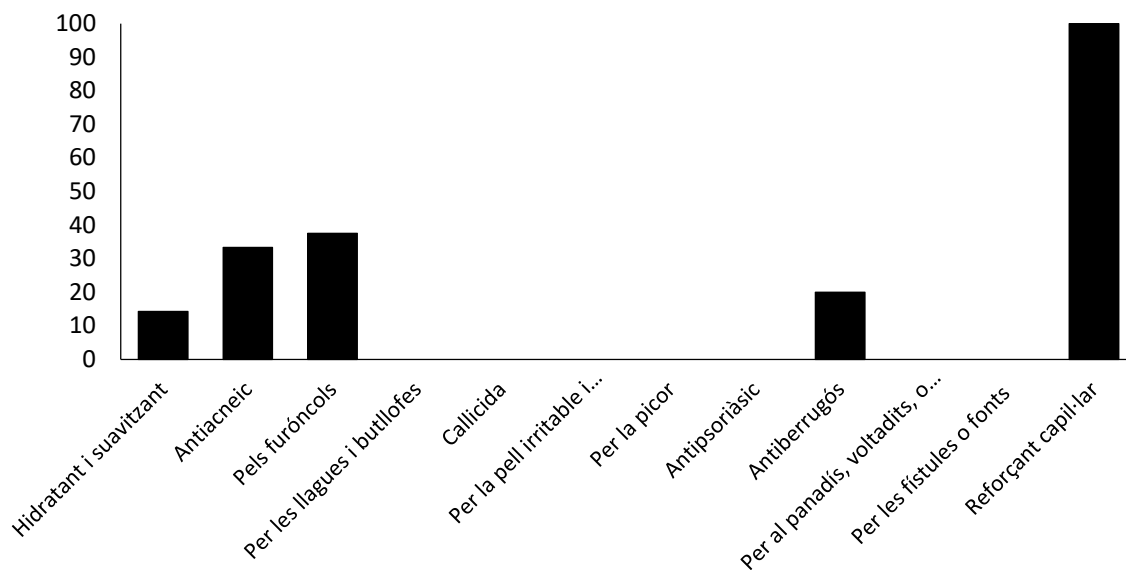
Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals corresponents a trastorns de la pell o teixit subcutani, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Pell o teixit subcutani	Nº UR ^a	CI ^b	Nº Sp ^c	PV ^d	UR/Sp ^e
Hidratant i suavitzant	7	0,10	2	14,3	3,5
Antiacneic	6	0,09	4	33,3	1,5
Pels furóncols	8	0,12	4	37,5	2,0
Per les llagues i butllofes	10	0,15	4	0,0	2,5
Callicida	1	0,01	1	0,0	1,0
Per la pell irritable i encetadures	1	0,01	1	0,0	1,0
Per la picor	1	0,01	1	0,0	1,0
Antipsoriàsic	1	0,01	1	0,0	1,0
Antiberrugós	20	0,30	6	20,0	3,3
Per al panadís, voltadits, o arístol	3	0,04	2	0,0	1,5
Per les fístules o fonts	2	0,03	0	0,0	-
Reforçant capil·lar	2	0,03	1	100,0	2,0

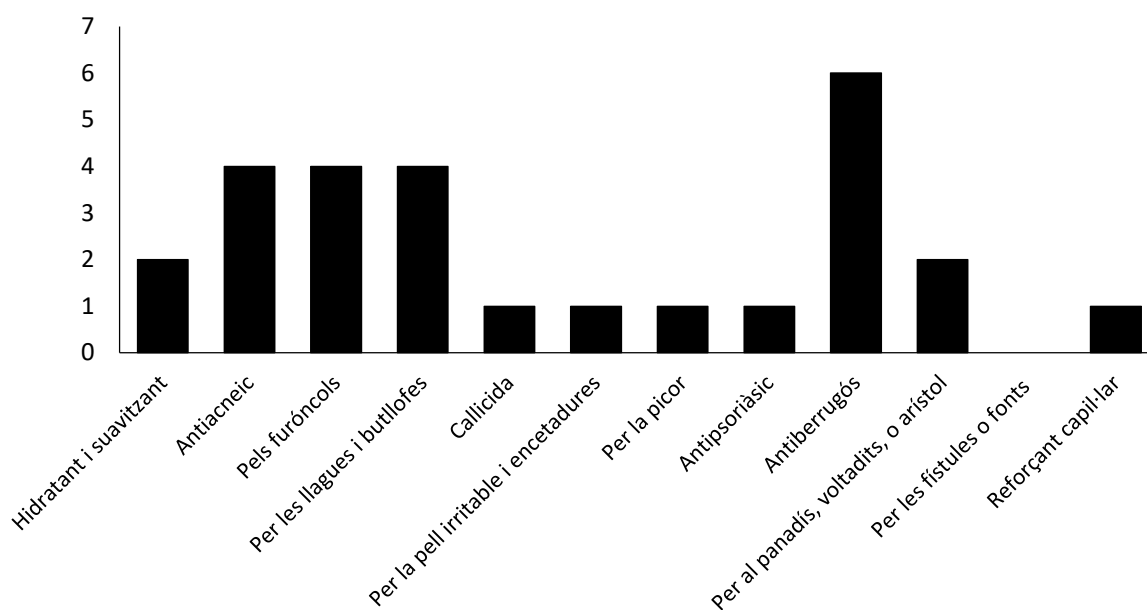
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Fig. 3.43. Nº de cites d'ús documentades per als trastorns de la pell o el teixit subcutani.

Fig. 3.44. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per als trastorns de la pell o el teixit subcutani.

Fig. 3.45. Nombre d'espècies vegetals documentades per als trastorns de la pell o el teixit subcutani.

Simptomatologia inespecífica

S'han documentat 30 cites d'ús corresponents a aquesta categoria general. En destaca la importància dels tractaments salutífers, amb 20 cites d'ús i 7 espècies, però una prevalença de tant sols el 30% (taula 3.20).

Taula 3.20.

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos medicinals emprats contra simptomatologia de caràcter inespecífic, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Simptomatologia inespecífica	Nº UR^a	CI^b	Nº Sp^c	PV^d	UR/Sp^e
Salutífer	20	0,30	7	30,0	2,29
Anima	4	0,06	2	50,0	1,00
Protector contra els mals auguris	2	0,03	0	0,0	-
Aporta energia	4	0,06	2	0,0	2,00

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Cultural Importance Index, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Prevalence Value ^e Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie.

Categories detallades d'ús medicinal per les quals s'han documentat més cites d'ús

37 de les 123 categories detallades d'ús medicinal (es a dir, un 30,1 %) representen individualment més del 0,5% de les cites d'ús documentades. En conjunt aquestes categories representen el 84,3% del total de cites d'ús documentades (taula 3.21). A les figures 3.46, 3.47, 3.48 es representen gràficament el nombre de cites d'ús, la prevalença i el nombre d'espècies vegetals documentades per cadascuna d'aquestes categories. És notori com les quatre categories detallades per les quals s'han documentat més cites d'ús acumulen el 30,7% del total de cites d'ús documentades. Es tracta dels tractaments contra el refredat, dels antisèptics externs, dels antihipertensius, i dels tractaments contra el mal de panxa, fet que posa de relleu la quotidianitat amb la qual calia fer front a aquestes dolències i la importància de poder-hi donar resposta a partir de remeis d'índole vegetal. D'aquestes quatre categories més rellevants, tres corresponen a dolències de caràcter lleu per les quals avui en dia també és clarament recomanable emprar remeis d'índole vegetal; mentre que en el cas dels problemes d'hipertensió, fruit de la seva major complexitat i gravetat és recomanable recórrer a la medicina moderna. Els valors de prevalença obtinguts reflecteixen aquestes recomanacions (figura 3.48).

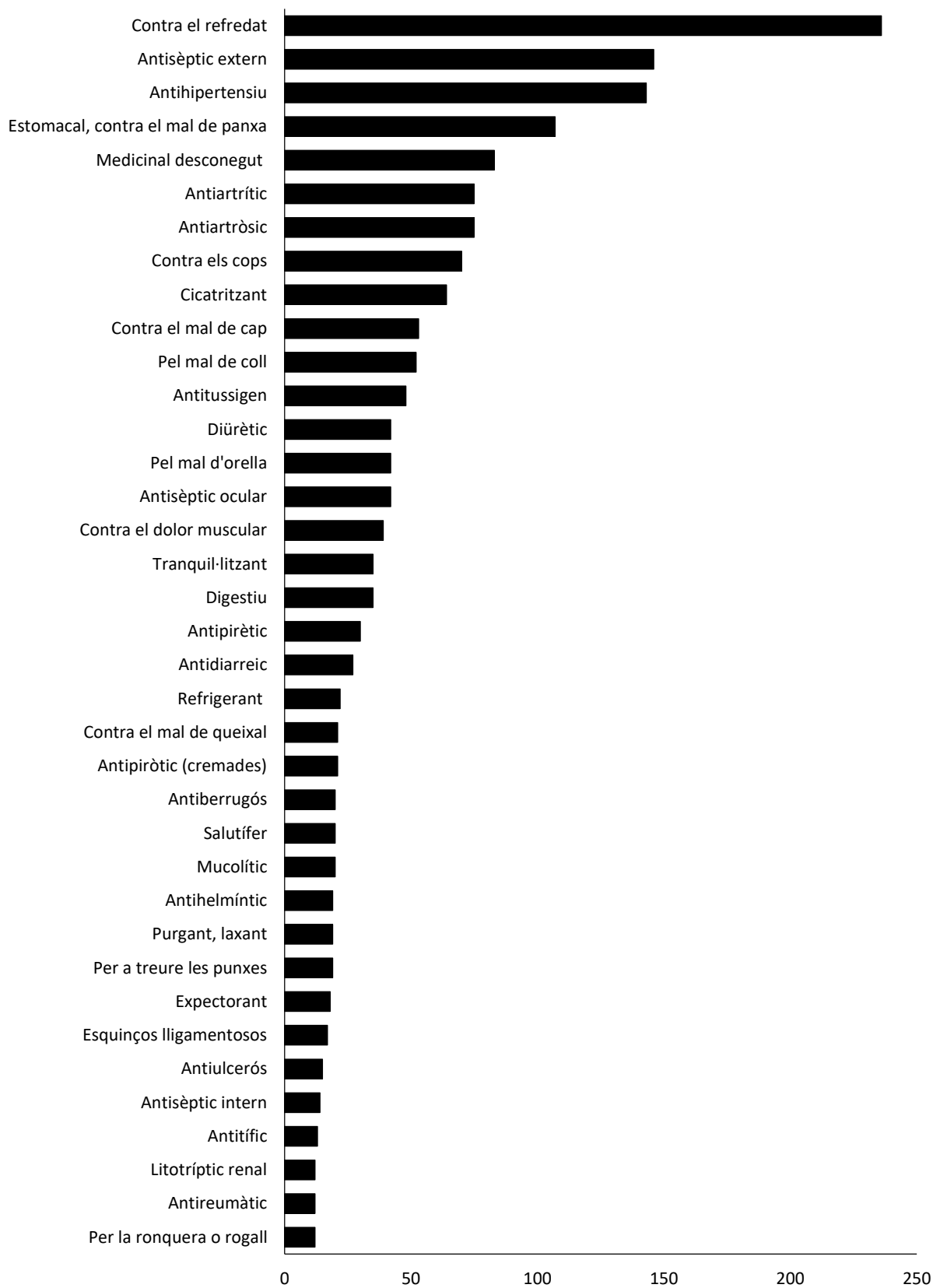
Taula 3.21.

Categories detallades d'ús medicinal per les quals s'han documentat més cites d'ús, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories detallades.

Categoria general	Categoria detallada	Nº UR^a	% UR^b	Nº Sp^c	PV^d
Sistema respiratori	Contra el refredat	236	11,45	41	44,1
Traumatismes	Antisèptic extern	146	7,08	11	30,8
Sistema circulatori	Antihipertensiu	143	6,94	24	12,1
Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	107	5,19	18	68,2
Medicinal desconegut	Medicinal desconegut	83	4,03	29	3,0
Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	75	3,64	22	42,7
Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	75	3,64	22	42,7
Traumatismes	Contra els cops	70	3,39	11	24,3
Traumatismes	Cicatritzant	64	3,10	11	23,4
Dolor	Contra el mal de cap	53	2,57	10	17,0
Sistema respiratori	Pel mal de coll	52	2,52	19	36,5
Sistema respiratori	Antitussigen	48	2,33	12	47,9
Sistema genitourinari	Diürètic	42	2,04	14	42,9
Sistema sensorial	Pel mal d'orella	42	2,04	4	19,0
Sistema sensorial	Antisèptic ocular	42	2,04	8	47,6
Sistema musculoesquelètic	Contra el dolor muscular	39	1,89	13	46,2
Alteracions mentals	Tranquil·litzant	35	1,70	6	68,6
Sistema digestiu	Digestiu	35	1,70	9	60,0
Infeccions / Infestacions	Antipirètic	30	1,45	10	56,7
Sistema digestiu	Antidiarreic	27	1,31	11	33,3
Sistema metabòlic	Refrigerant	22	1,07	8	59,1
Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	21	1,02	9	9,5
Traumatismes	Antipiròtic (cremades)	21	1,02	7	38,1
Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	20	0,97	6	20,0
Simptomatologia inespecífica	Salutífer	20	0,97	7	30,0
Sistema respiratori	Mucolític	20	0,97	7	30,0
Infeccions / Infestacions	Antihelmíntic	19	0,92	9	26,3
Sistema digestiu	Purgant, laxant	19	0,92	8	26,3
Traumatismes	Per a treure les punxes	19	0,92	2	5,3
Sistema respiratori	Expectorant	18	0,87	7	33,3
Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	17	0,82	8	82,4
Sistema circulatori	Antiulcerós	15	0,73	5	6,7
Infeccions / Infestacions	Antisèptic intern	14	0,68	1	92,9
Infeccions / Infestacions	Antitífic	13	0,63	1	15,4
Sistema genitourinari	Litotríptic renal	12	0,58	7	0,0
Sistema musculoesquelètic	Antireumàtic	12	0,58	4	66,7
Sistema respiratori	Per la ronquera o rogall	12	0,58	6	75,0

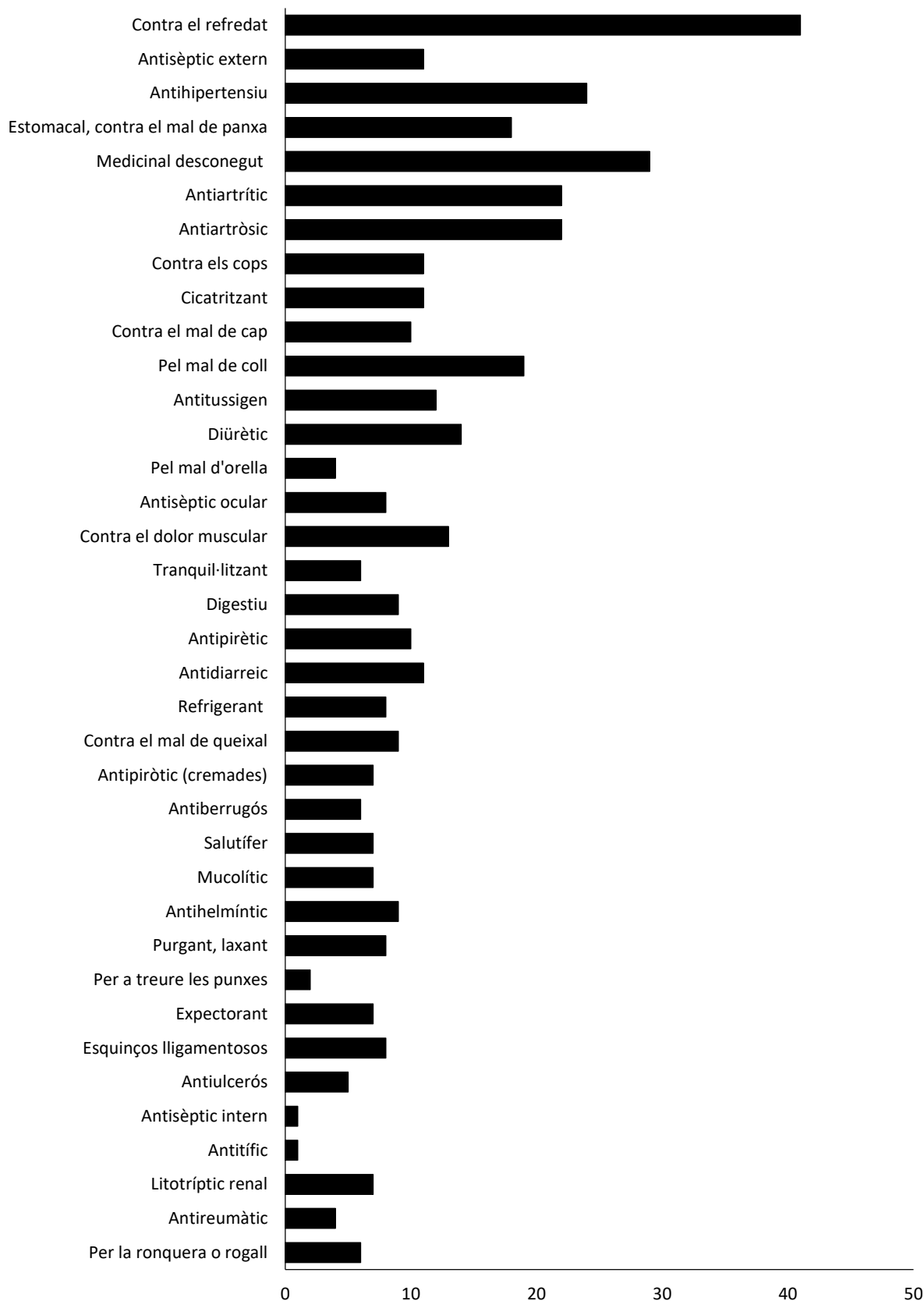
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total de cites d'ús documentades en el conjunt de l'estudi ^c Nombre d'espècies vegetals documentades

^d Prevalence Value

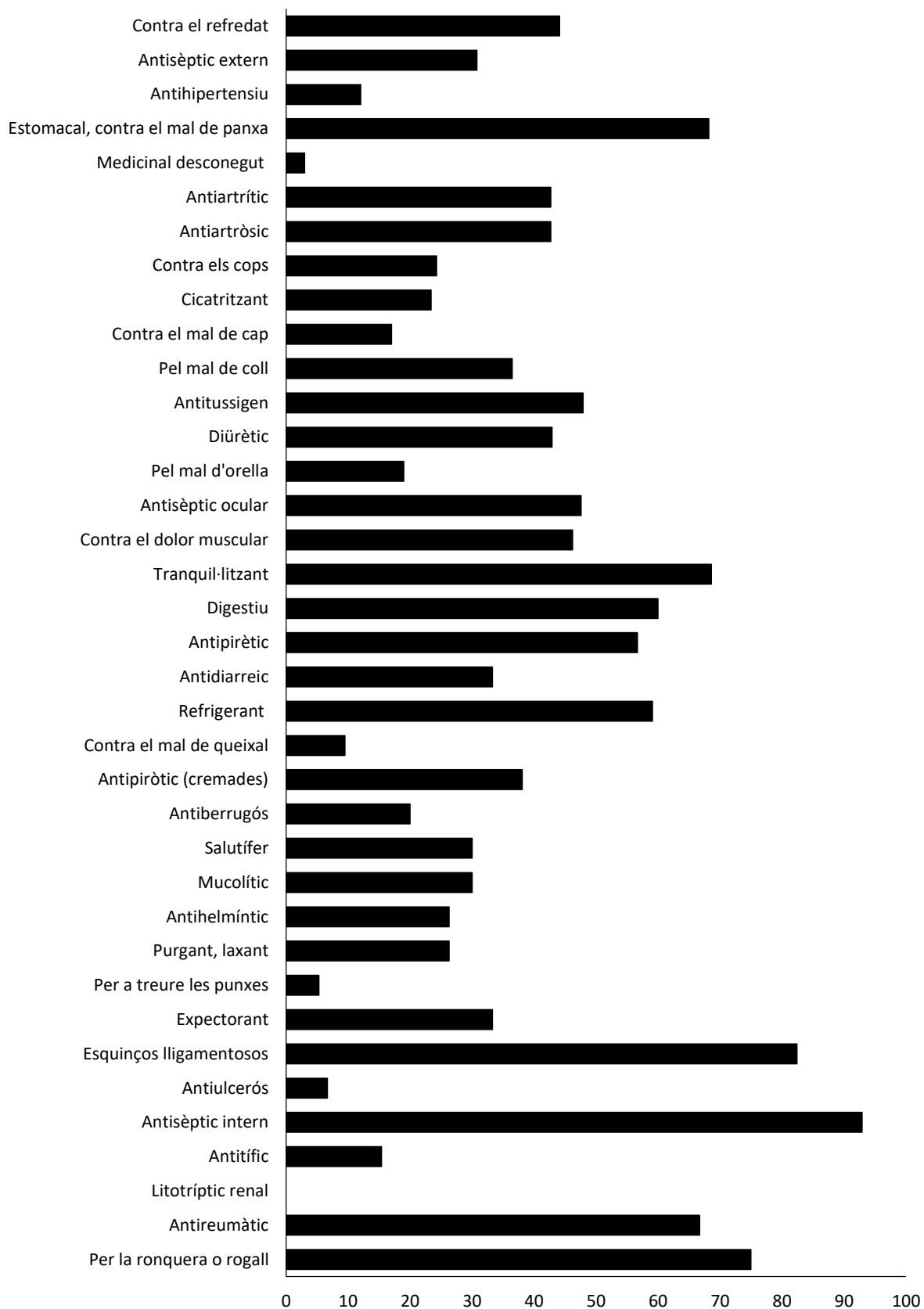

Fig. 3.46. Per a les 37 categories detallades d'ús medicinal que acumulen més del 0,5% del total de cites d'ús documentades en l'actualitat, nº de cites d'ús documentades.

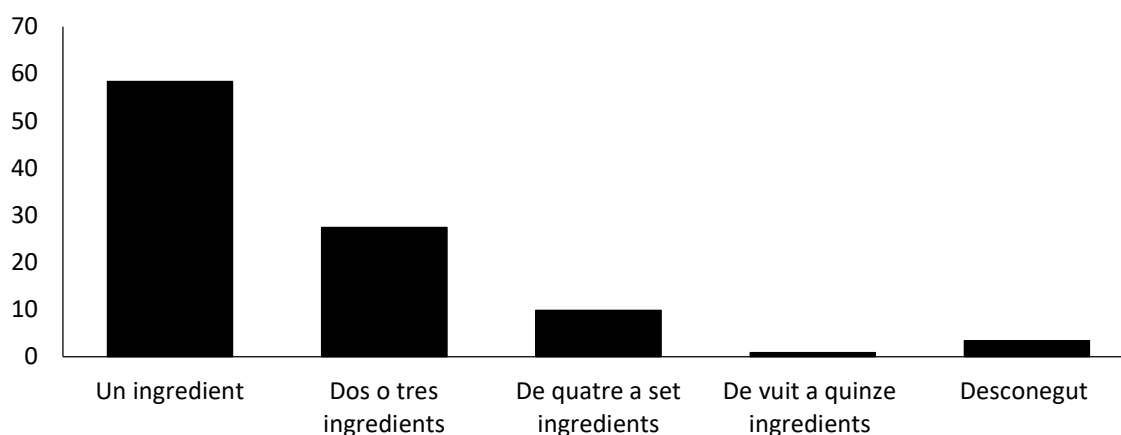
Fig. 3.47. Per a les 37 categories detallades d'ús medicinal que acumulen més del 0,5% del total de cites d'ús documentades en l'actualitat, nombre d'espècies vegetals documentades.

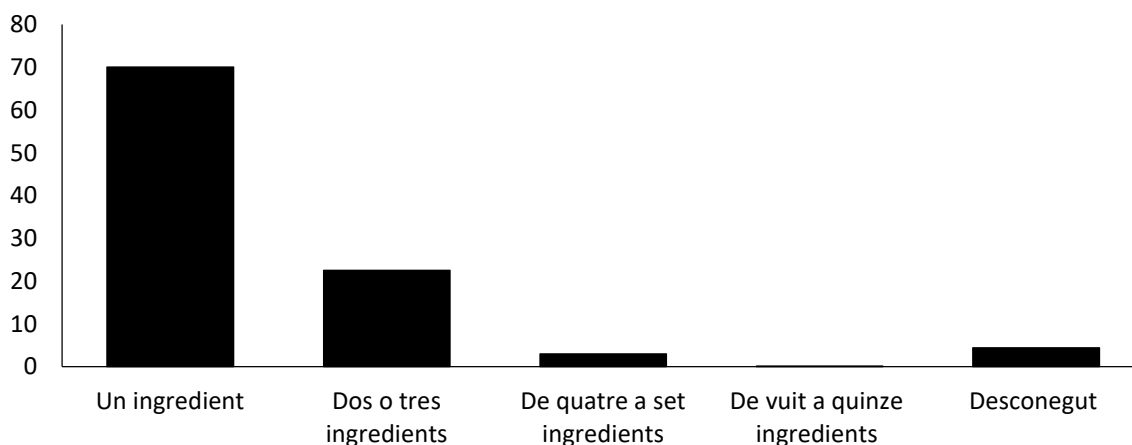
Fig. 3.48. Per a les 37 categories detallades d'ús medicinal que acumulen més del 0,5% del total de cites d'ús documentades en l'actualitat, Prevalence Value

Complexitat dels preparats medicinals documentats

Tenint en compte el nombre d'ingredients emprats en els preparats medicinals com a estimador de la seva complexitat, s'observa que el 58,4% de les cites d'ús fan referència a preparats d'un sol ingredient, mentre que tant sols el 10,7% es corresponen a preparats amb quatre o més ingredients (figura 3.49). Aquestes dades es tradueixen en que el 70,1% dels preparats medicinals documentats són monoespecífics, mentre que tants sols el 3,1% estant formats per quatre o més ingredients (figura 3.50). Alhora, la pràctica totalitat dels preparats han pogut ser documentats de forma completa, amb tots els seus ingredients.

Fig. 3.49. Complexitat dels preparats documentats, d'acord amb el nombre d'ingredients emprats. Percentatge de cites d'ús documentades corresponents a preparats de cada grau de complexitat.

Fig. 3.50. Complexitat dels preparats documentats, d'acord amb el nombre d'ingredients emprats. Percentatge de preparats corresponents a cada grau de complexitat.

Formes de processament del material vegetal per extreure'n els principis actius

S'han detectat 30 mecanismes emprats tradicionalment per extreure els principis actius dels materials vegetals. La infusió o decocció en aigua és el mecanisme clarament més utilitzat, ja que és l'emprat en el 51,1% de les cites d'ús documentades, les quals mantenen una prevalença situada al voltant del 50%. S'ha utilitzat amb 110 de les 155 espècies vegetals emprades tradicionalment a la comarca, i en 517 dels 951 preparats medicinals documentats, els quals corresponen a 21 de les 23 categories generals d'ús establertes (taula 3.22). Al seu torn, cinc dels altres mecanismes emprats per extreure els principis actius han estat utilitzats en més del 3% de les cites d'ús documentades (figura 3.51). En ordre decreixent en importància es tracta de la generació de vapors a partir de la combustió amb brases, de la utilització directa del material vegetal sense processament, de la maceració hidroalcohòlica, de la maceració en oli, i de la decocció en vins o licors (taula 3.22).

A la figura 3.52 s'observa com, deixant de banda el cas de la infusió o decocció, per a la resta de formes d'extracció dels principis actius no hi ha una relació clara entre el nombre de cites d'ús en les quals s'utilitza cadascun dels mètodes i el nombre d'espècies en que s'utilitza. Aquest fet evidencia que determinades formes d'extracció relativament freqüents són emprades en un reduït grup d'espècies, o a la inversa, que formes d'extracció poc freqüents són emprades en un àmpli ventall d'espècies, tal i com es reflecteix a la figura 3.54. En aquest sentit, és en la generació de vapors a partir de la combustió amb brases on de mitjana el nombre de cites d'ús registrades per cada espècie és més elevat, indicant que és un mètode de processament força comú però emprat en un nombre relativament reduït d'espècies, vuit.

A la figura 3.53 s'observa com les formes de processament per les quals s'han documentat més cites d'ús presenten una gran disparitat en els valors de prevalença. Són especialment elevats en el cas de decocció en vins o licors, moderats en la infusió o decocció, baixos en la maceració alcohòlica, en la maceració en oli i en la utilització directa sense processament, i extremadament baixos en la generació de vapors a partir de la combustió amb brases. Aquests resultats indiquen la importància que la forma de processament que cal seguir per extreure els principis actius del material vegetal pot haver tingut en la prevalença o desaparició de determinats usos.

Taula 3.22.

Formes de processament del material vegetal per tal d'extreure'n els principis actius, i indicadors corresponents a cadascuna de les formes de processament.

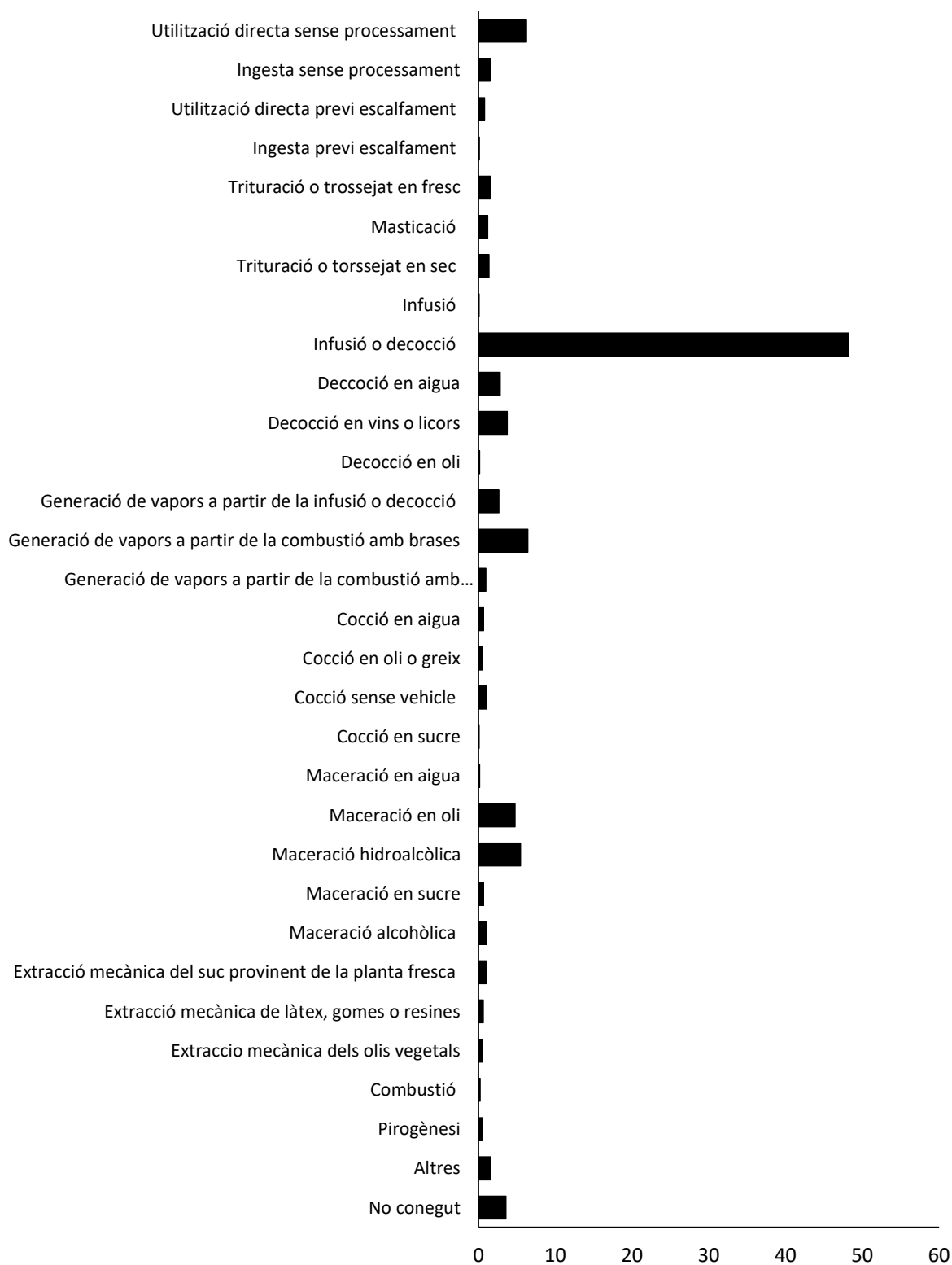
Forma de processament	Nº UR^a	% UR^b	CI^c	Nº Sp^d	PV^e	UR/Sp^f	Nº prep.^g	Nº cat.^h
Utilització directa sense processament	126	6,25	1,88	22	15,1	2,7	64	11
Ingesta sense processament	30	1,49	0,45	9	26,7	1,9	16	8
Utilització directa previ escalfament	16	0,79	0,24	0	0,0	-	8	2
Ingesta previ escalfament	2	0,10	0,03	0	0,0	-	1	1
Trituració o trossejat en fresc	31	1,54	0,46	10	0,0	3,1	18	6
Masticació	24	1,19	0,36	9	16,7	2,7	9	4
Trituració o trossejat en sec	27	1,34	0,40	5	0,0	5,4	14	5
Infusió	1	0,05	0,01	1	0,0	1,0	1	1
Infusió o decocció	972	48,24	14,51	110	51,8	8,8	488	21
Decocció en aigua	57	2,83	0,85	15	15,8	1,8	28	8
Decocció en vins o licors	75	3,72	1,12	8	98,7	9,4	8	2
Decocció en oli	3	0,15	0,04	2	0,0	1,5	2	2
Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	53	2,63	0,79	8	17,6	6,6	17	3
Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	129	6,40	1,93	8	3,1	16,0	35	8
Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	19	0,94	0,28	3	0,0	4,7	4	2
Cocció en aigua	13	0,65	0,19	3	0,0	3,0	3	3
Cocció en oli o greix	10	0,50	0,15	5	30,0	1,8	7	4
Cocció sense vehicle	21	1,04	0,31	5	4,8	4,2	11	4
Cocció en sucre	1	0,05	0,01	1	0,0	1,0	1	1
Maceració en aigua	3	0,15	0,04	1	0,0	1,0	3	2
Maceració en oli	96	4,76	1,43	7	27,1	8,7	45	9
Maceració hidroalcohòlica	110	5,46	1,64	13	22,7	8,5	62	6
Maceració en sucre	13	0,65	0,19	3	7,7	4,3	8	2
Maceració alcohòlica	21	1,04	0,31	6	52,4	3,5	16	2
Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	20	0,99	0,30	5	45,0	4,0	10	2
Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	12	0,60	0,18	5	8,3	2,4	8	4
Extracció mecànica dels olis vegetals	11	0,55	0,16	2	0,0	5,5	4	2
Combustió	4	0,20	0,06	2	0,0	2,0	2	1
Pirogènesi	11	0,55	0,16	3	0,0	3,7	6	3
Altres	32	1,59	0,48	3	9,4	2,7	22	8
No conegut	72	3,57	1,07	34	7,1	1,9	43	10

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

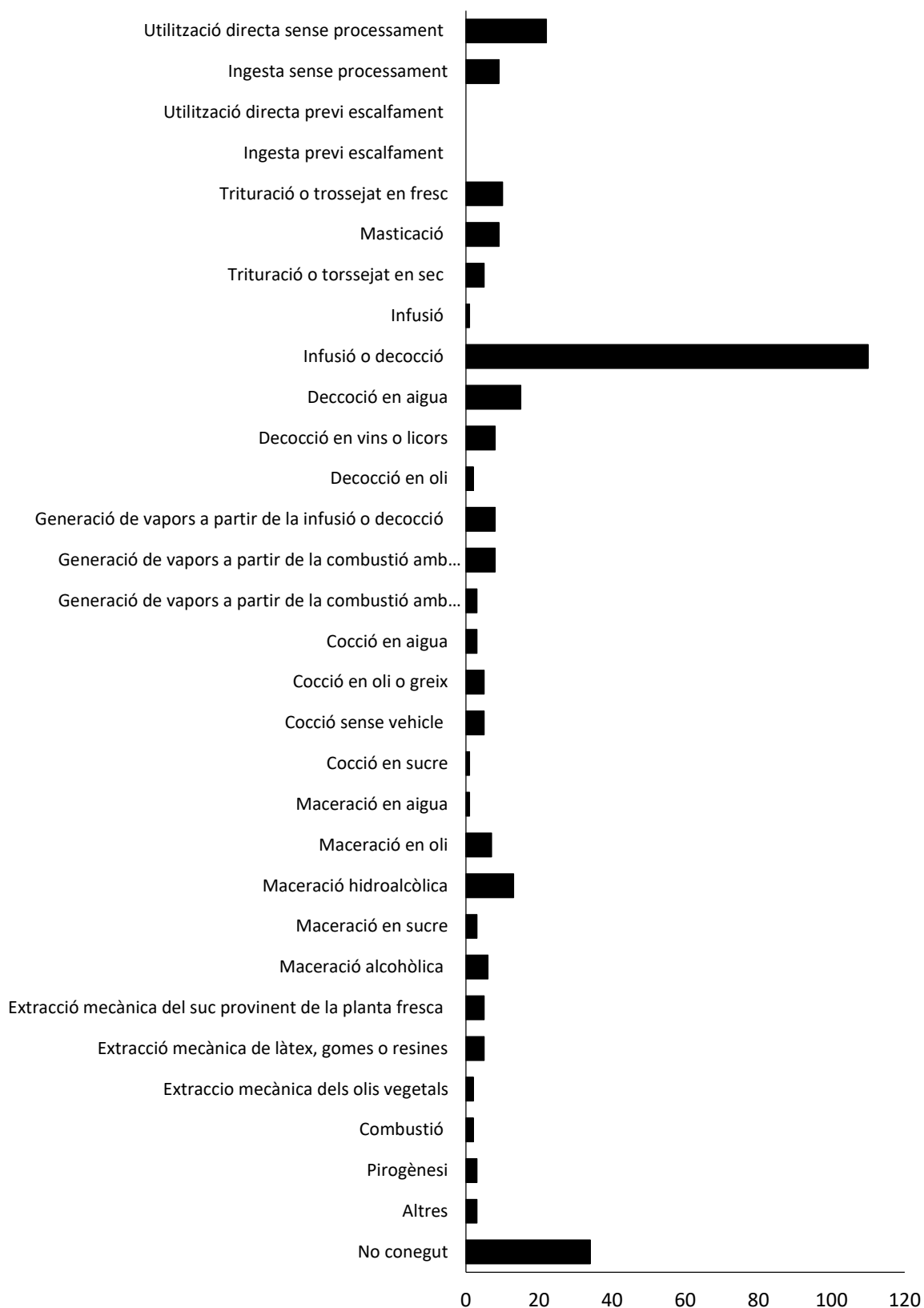
^c Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e Prevalence Value

^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats medicinals documentats ^h Nombre de categories generals d'ús medicinal per les quals s'empra la forma de processament

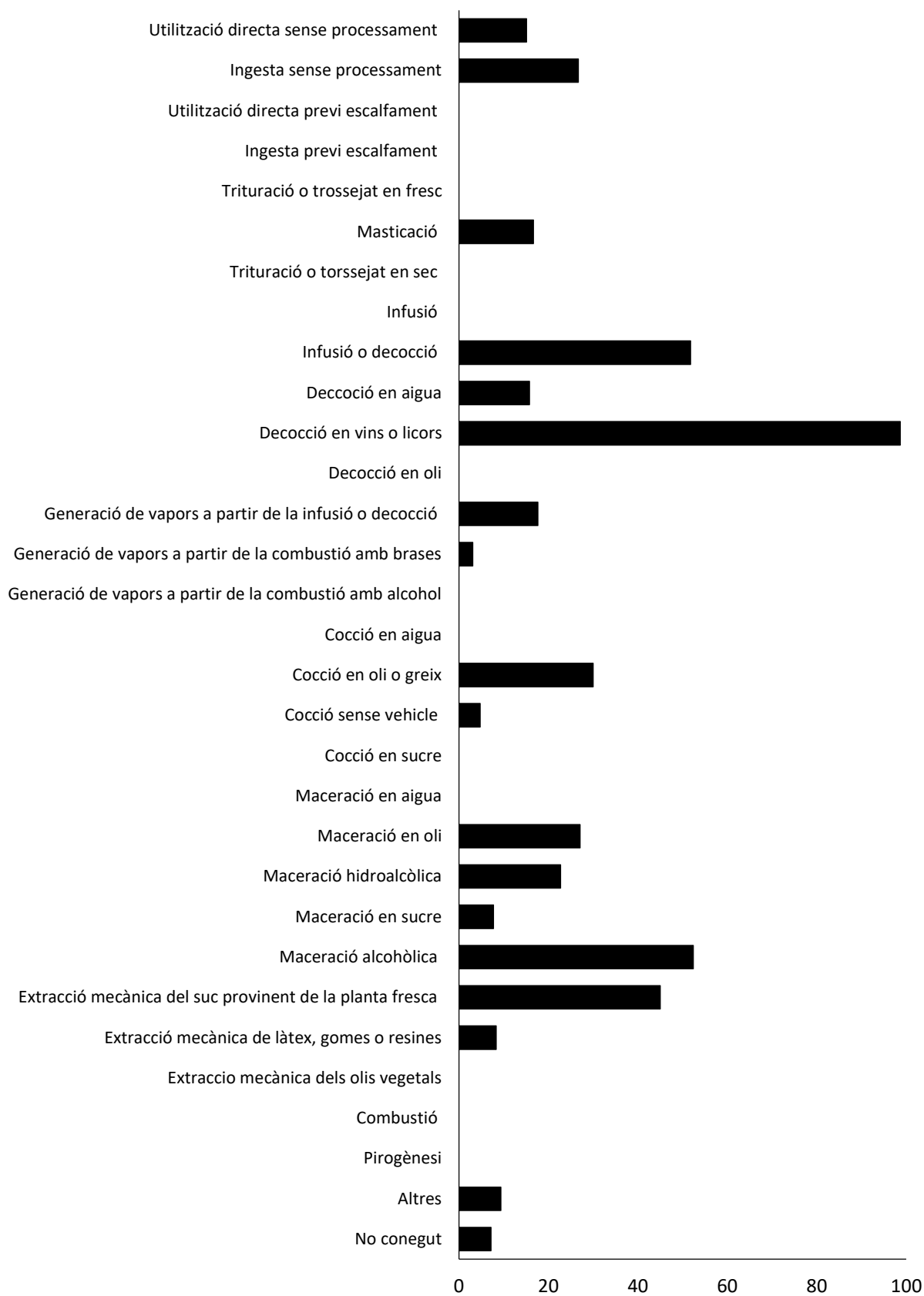
Un exemple és l'abandó de la generació de vapors a partir de la combustió amb brases en paral·lel a la desaparició dels brasers del quotidià.

Fig. 3.51. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

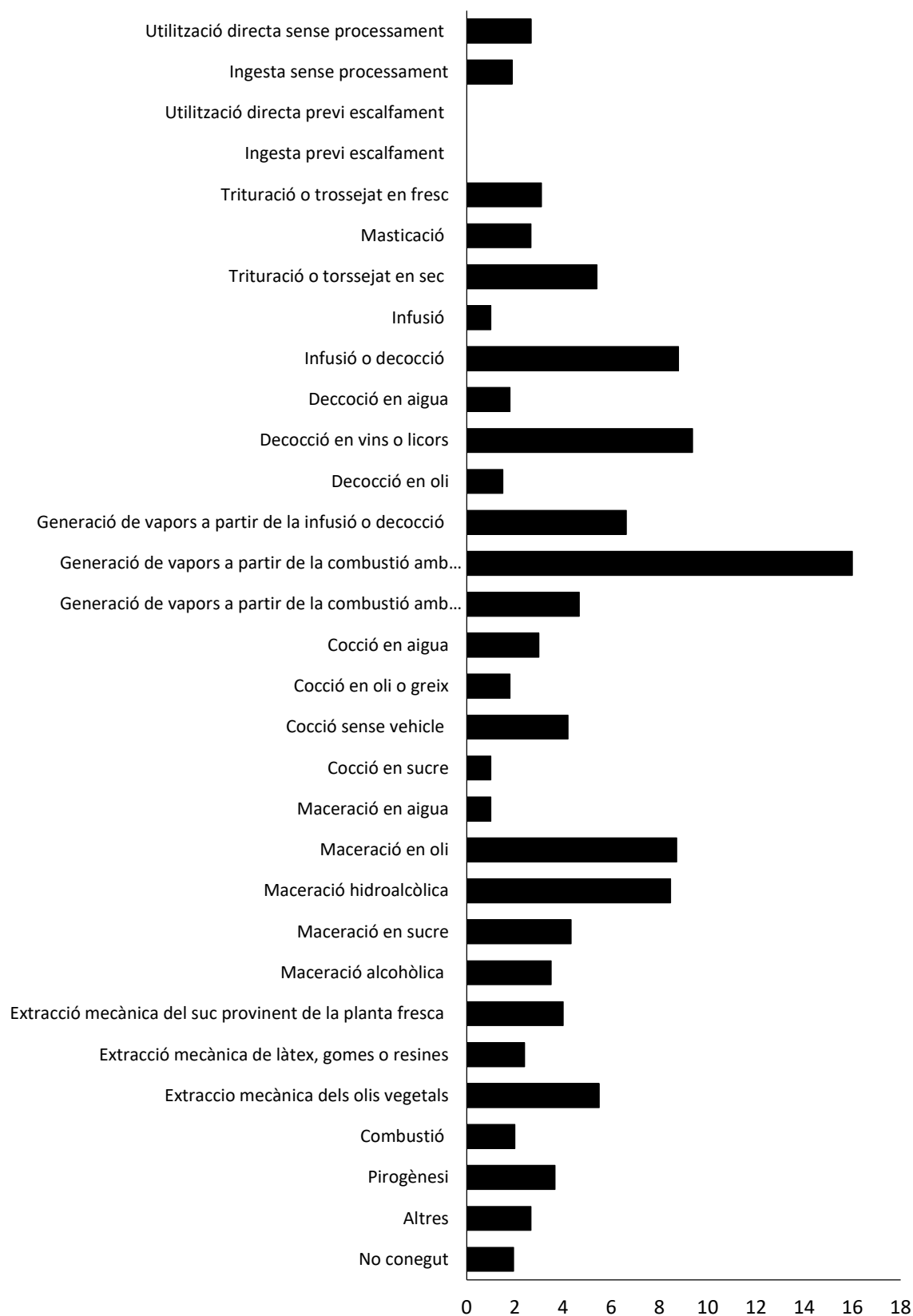

Fig. 3.52. Nº d'espècies vegetals documentades per cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

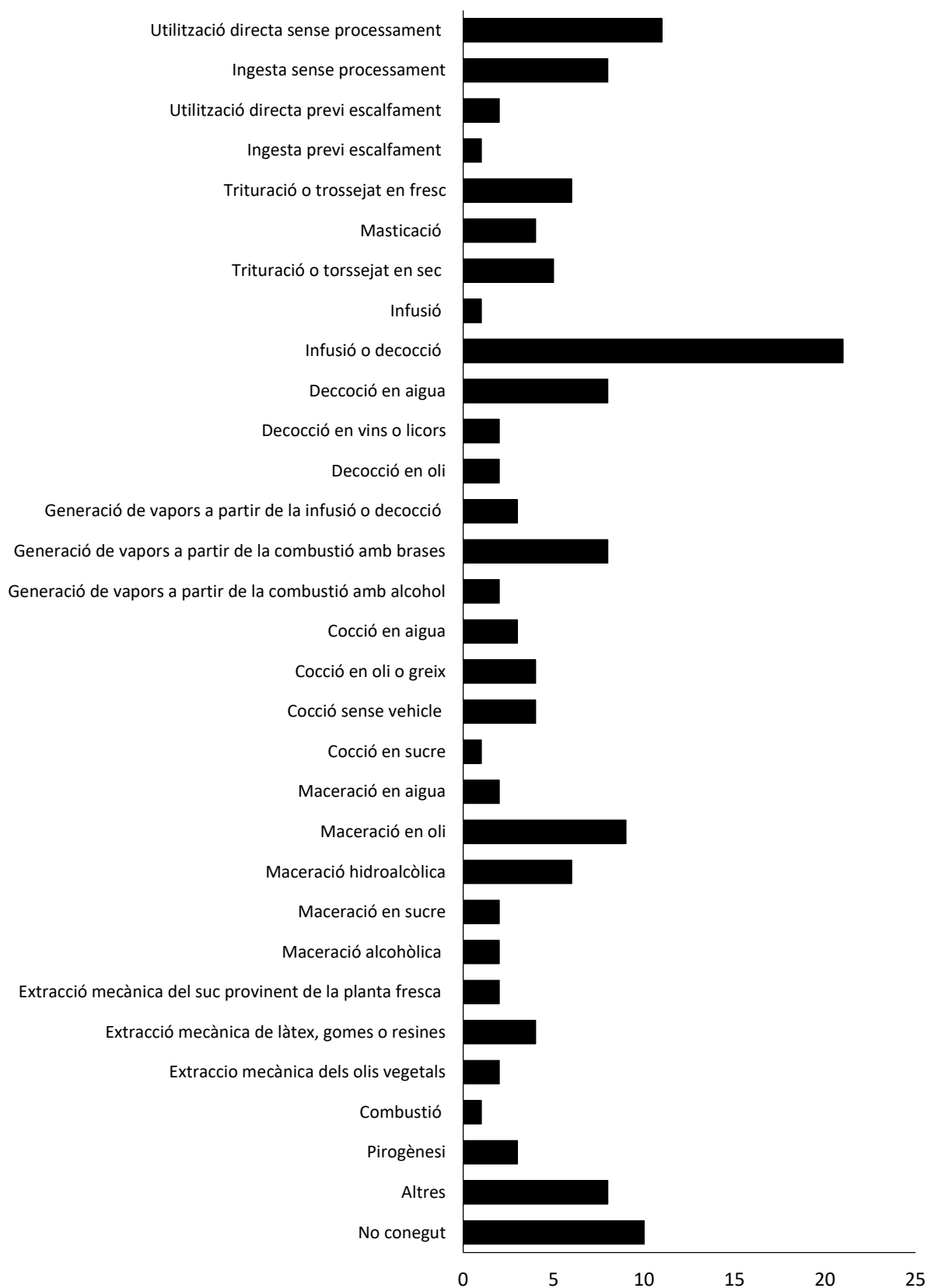

Fig. 3.53. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

Fig. 3.54. Nº mitjà de cites d'ús documentades per espècie (UR / sp) per cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

Fig. 3.55. Nº de categories generals d'usos medicinals en les quals s'utilitza cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

Forma d'administració del remei

S'han detectat 45 formes emprades tradicionalment per a l'administració dels remeis, els quals han estat agrupats en vuit grans grups, indicats a la llegenda de la taula 3.23. La tisana és la forma d'administració clarament més utilitzada, ja que és l'emprada en el 41,7% de les cites d'ús documentades, les quals mantenen una prevalença del 48,4%. S'ha utilitzat amb 110 de les 155 espècies vegetals emprades tradicionalment a la comarca, i en 414 dels 951 preparats medicinals documentats, els quals corresponen a 21 de les 23 categories generals d'ús establertes (taula 3.23). Al seu torn, sis de les altres formes d'administració han estat utilitzades en més del 3% de les cites d'ús documentades (figura 3.56). En ordre decreixent en importància es tracta de l'apòsit medicamentós, la loció, l'aplicació d'oli macerat, la fumigació, els bafs, i el cataplasma, emplastre o pegat (taula 3.23). No hi ha una relació clara entre el nombre de cites d'ús en les quals s'utilitza cadascuna de les formes d'administració i el nombre d'espècies en que s'utilitza (figura 3.57).

Taula 3.23.

Formes d'administració del remei, i indicadors corresponents a cadascuna de les formes d'administració.

Forma d'administració ⁱ	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/Sp ^f	Nº prep. ^g	Nº cat. ^h
1. Tisana	860	41,73	12,84	110	48,4	7,5	414	21
1. Xarop	23	1,12	0,34	9	13,0	2,6	14	3
1. Licor medicinal	7	0,34	0,10	4	0,0	1,8	2	2
1. Suc aquós fluid herbaci	6	0,29	0,09	1	0,0	6,0	3	2
1. Suc greixós fluid herbaci	9	0,44	0,13	2	0,0	3,0	3	3
1. Altres	4	0,19	0,06	1	0,0	2,0	2	2
2. Comprimit	4	0,19	0,06	2	25,0	2,0	2	2
3. Lavativa	5	0,24	0,07	2	40,0	2,5	3	1
3. Irrigació	4	0,19	0,06	1	50,0	2,0	2	2
3. Col·lutori	20	0,97	0,30	4	50,0	4,5	12	1
3. Gargarisme	14	0,68	0,21	3	85,7	4,7	7	1
3. Gotes òtiques	27	1,31	0,40	2	29,6	10,0	7	2
3. Líquid aplicat sobre el queixal	3	0,15	0,04	1	0,0	3,0	2	1
4. Masticat	24	1,16	0,36	9	16,7	2,7	9	4
4. Cataplasma introduït en cavitats	2	0,10	0,03	1	0,0	2,0	1	1
4. Introducció directa del material vegetal sense processar	2	0,10	0,03	1	0,0	2,0	1	1

Taula 3.23. (Continuació)

Forma d'administració ⁱ	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/Sp ^f	Nº prep. ^g	Nº cat. ^h
4. Altres	2	0,10	0,03	0	0,0	-	1	1
5. Utilització directa material vegetal fresc sense triturar	7	0,34	0,10	4	28,6	1,8	6	4
5. Cataplasma, emplastre, pegat	65	3,15	0,97	15	3,1	4,1	33	8
5. Apòsit medicamentós	174	8,44	2,60	25	27,0	6,7	83	10
5. Foment	3	0,15	0,04	0	0,0	-	1	1
5. Ungüent	60	2,91	0,90	2	0,0	3,5	28	5
5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	14	0,68	0,21	4	14,3	3,5	10	3
5. Pomada, crema	7	0,34	0,10	2	0,0	3,0	3	2
5. Loció	165	8,01	2,46	21	43,6	7,3	105	9
5. Bany	58	2,81	0,87	8	96,6	7,1	6	3
5. Sabó medicinal	1	0,05	0,01	1	100,0	1,0	1	1
5. Oli macerat	105	5,09	1,57	8	20,0	9,0	38	8
5. Pols o cendra	6	0,29	0,09	3	0,0	2,0	3	2
5. Aplicació directa del musclílag	9	0,44	0,13	1	100,0	9,0	5	1
5. Altres	26	1,26	0,39	2	15,4	3,5	10	5
6. Col·liri	46	2,23	0,69	8	52,2	5,8	25	1
7. Fumigació	93	4,51	1,39	9	0,0	10,2	21	6
7. Baf	66	3,20	0,99	8	14,1	8,3	20	4
7. Aromes despresos per l'element vegetal	5	0,24	0,07	3	0,0	1,7	2	2
8. Alls	1	0,05	0,01	1	100,0	1,0	1	1
8. Fruita	9	0,44	0,13	4	22,2	2,3	5	3
8. Licors i altres begudes	3	0,15	0,04	1	0,0	1,0	2	2
8. Pa	3	0,15	0,04	1	0,0	3,0	1	1
8. Arròs	3	0,15	0,04	1	0,0	3,0	1	1
8. Melmelada	1	0,05	0,01	1	0,0	1,0	1	1
8. Verdura	3	0,15	0,04	1	0,0	3,0	1	1
8. Fruits secs	1	0,05	0,01	1	100,0	1,0	1	1
8. Altres	8	0,39	0,12	0	0,0	-	4	4
9. Altres	32	1,55	0,48	6	12,5	2,5	18	8
10. Desconegut	71	3,44	1,06	34	5,5	2,0	41	7

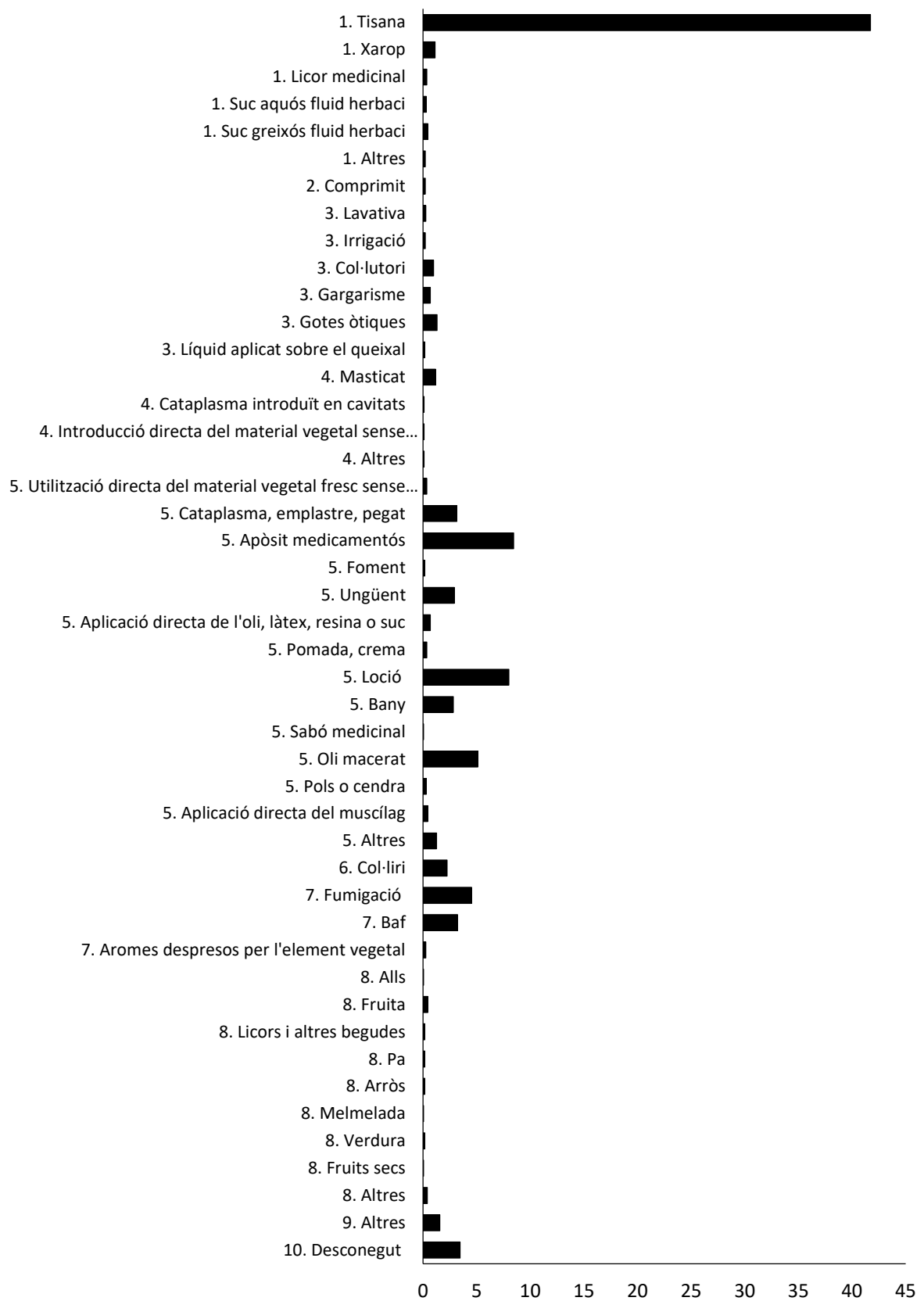
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

^c Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e Prevalence Value

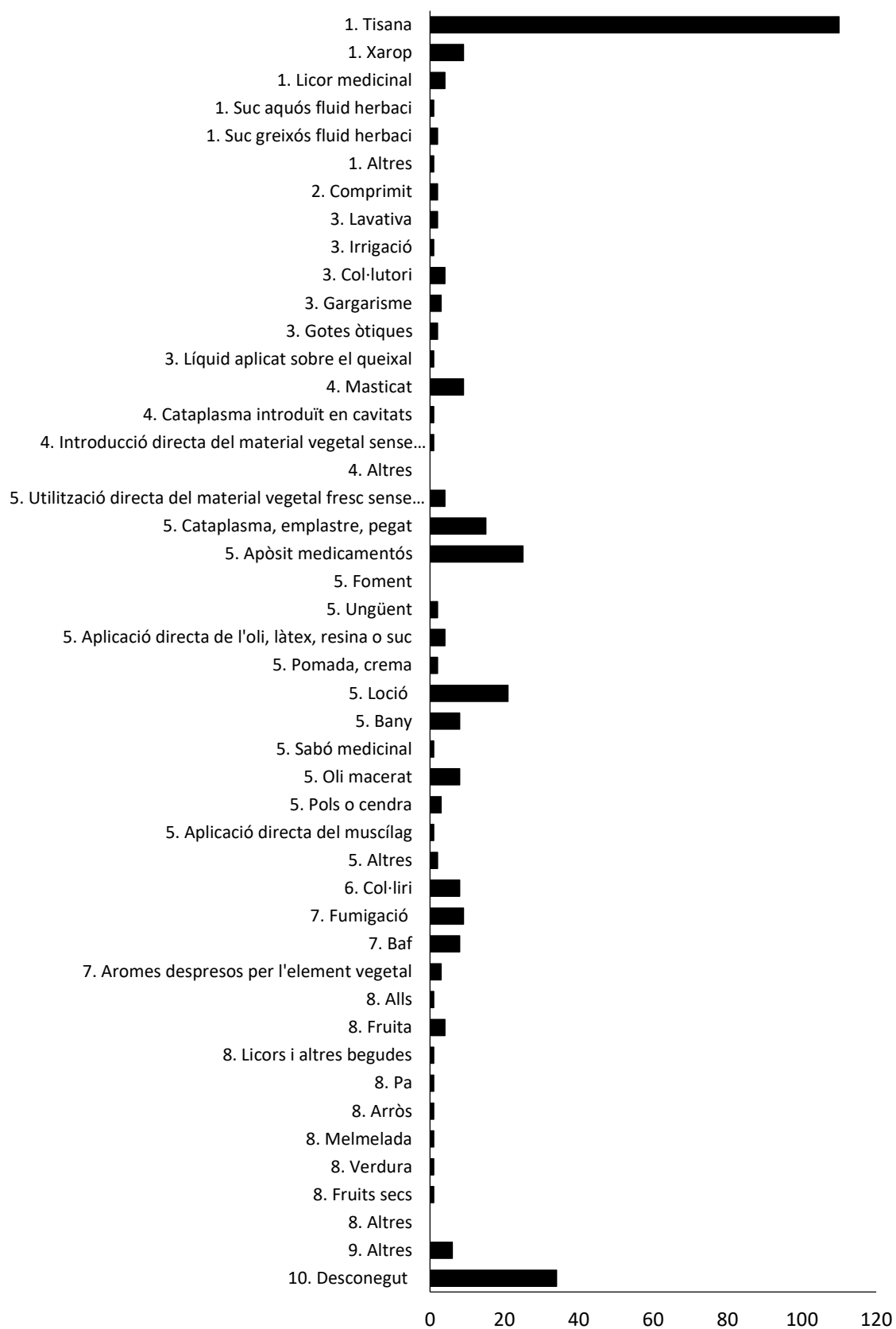
^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats medicinals documentats ^h Nombre de categories generals d'ús medicinal per les quals s'empra la forma

d'administració. ⁱ Els grans grups en els quals s'han agrupat les diferents formes d'administració s'indiquen d'acord amb el següent codi numèric: 1 Ff líquida d'administració oral, 2 Ff sòlida d'administració oral, 3 Ff líquida per introduir en cavitats, 4 Ff sòlida per introduir en cavitats, 5 Ff tòpica, 6 Ff estèril, 7 Ff aerosols, 8 Ff aliment medicamentós, 9 Ff altres, 10 Ff desconegut.

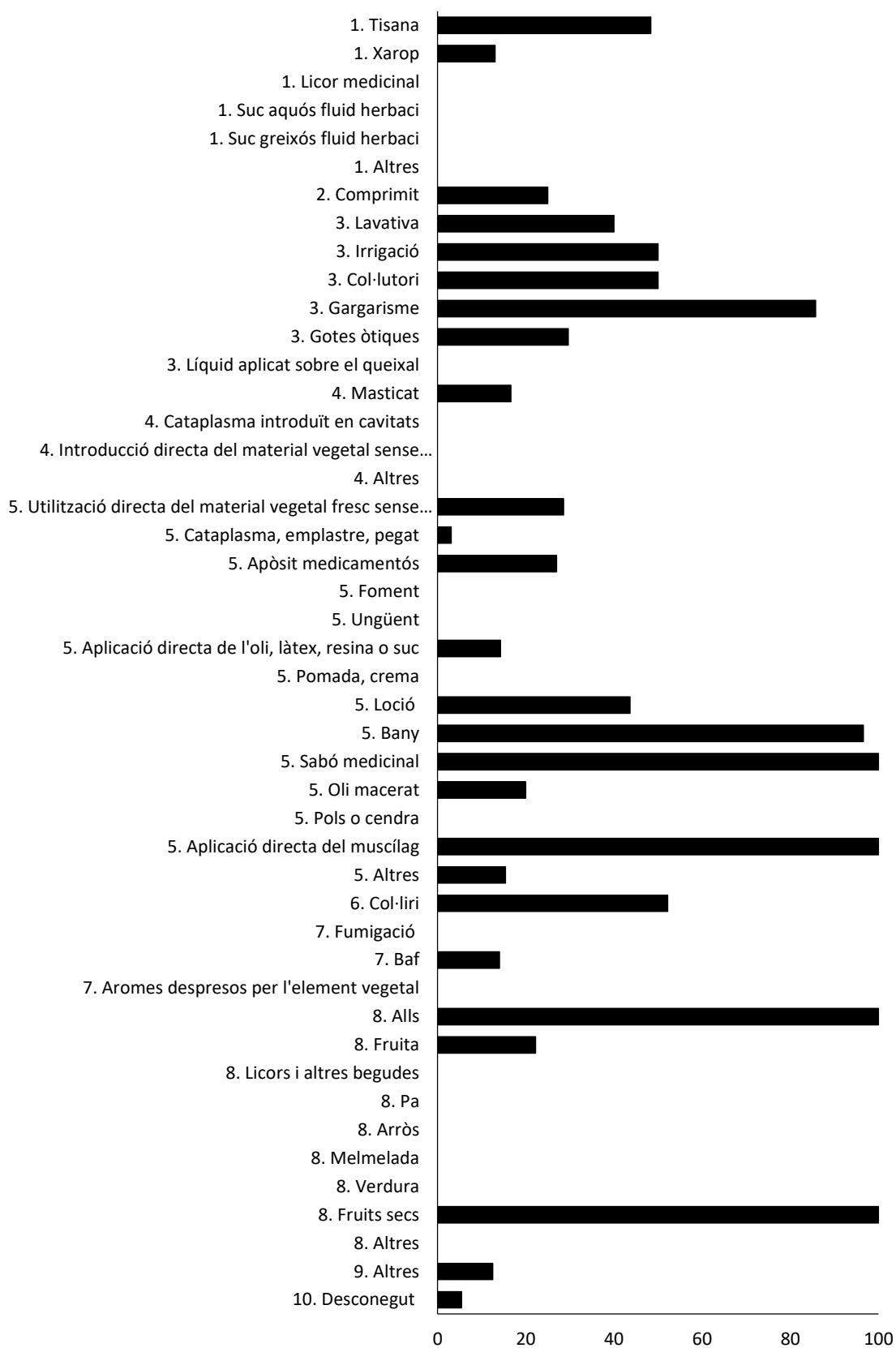
A la figura 3.58 s'observa com les formes d'administració per les quals s'han documentat més cites d'ús presenten una gran disparitat en els valors de prevalença. Són força elevats en el cas de la tisana i la loció, on superen el 40%; decendeixen fins al voltant del 25% en el cas de l'apòsit medicamentós, la loció, i l'oli macerat; mentre que en el cas de del baf i el cataplasma els valors ja són extremadament baixos. La prevalença de la fumigació és nul·la. Aquests resultats indiquen la importància que la forma d'administració del remei pot haver tingut en la prevalença o desaparició de determinats usos. La incapacitat d'accedir fàcilment a brases a contribuït indubtablement a l'abandó de la fumigació, mentre que en el cas del baf i el cataplasma es tracta de formes d'administració poc còmodes tenint en compte l'estil de vida actual, fet que probablement ha contribuït també als baixos valors de prevalença registrats. Per contra, el consum de tisanes forma part habitual de la dieta actual de molts ciutadans, motiu pel qual és una forma d'administració que presenta encara uns notables valors de prevalença.

Fig. 3.56. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les formes d'administració del remei.

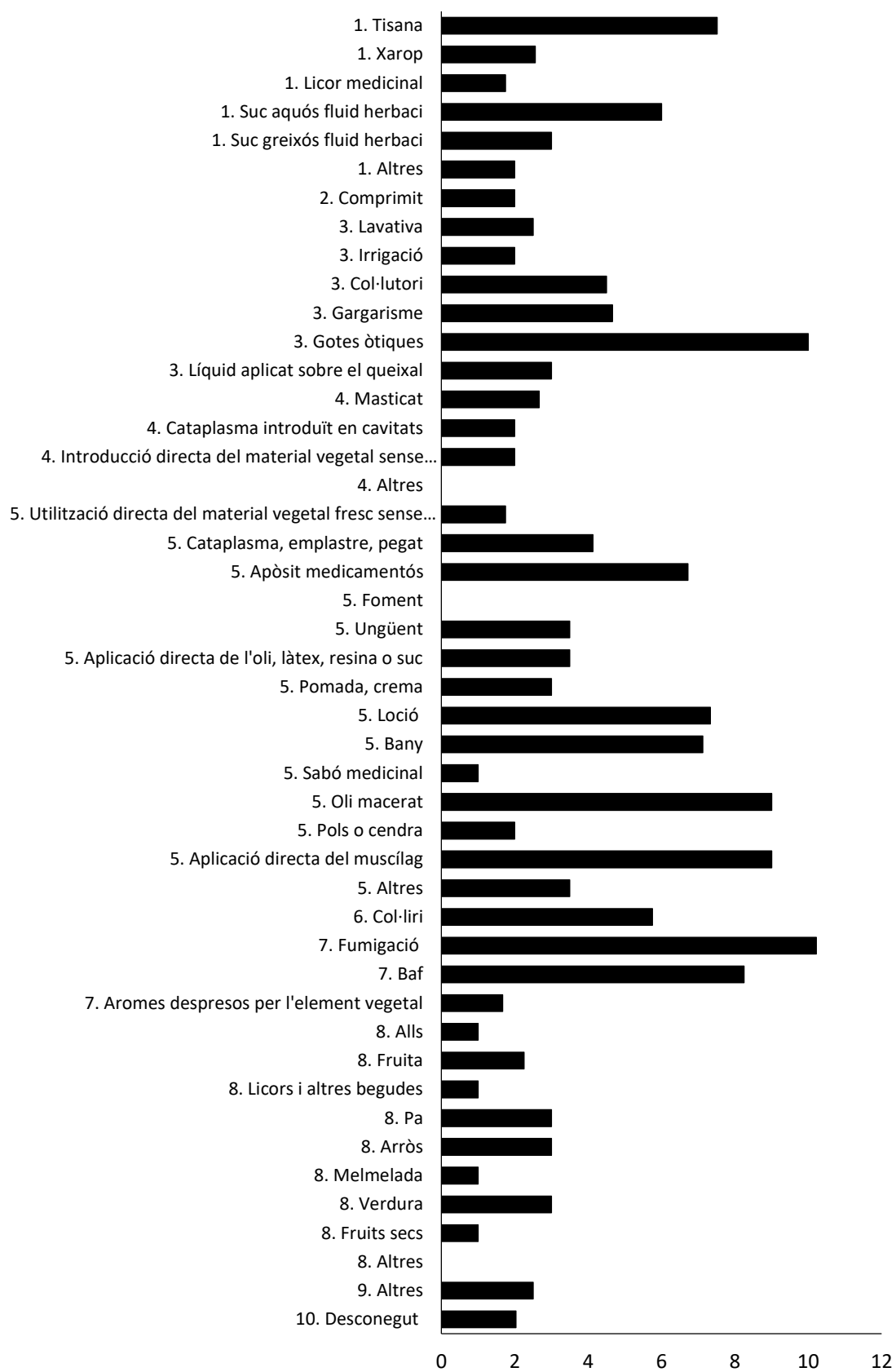

Fig. 3.57. Nº d'espècies vegetals documentades per cadascuna de les formes d'administració del remei.

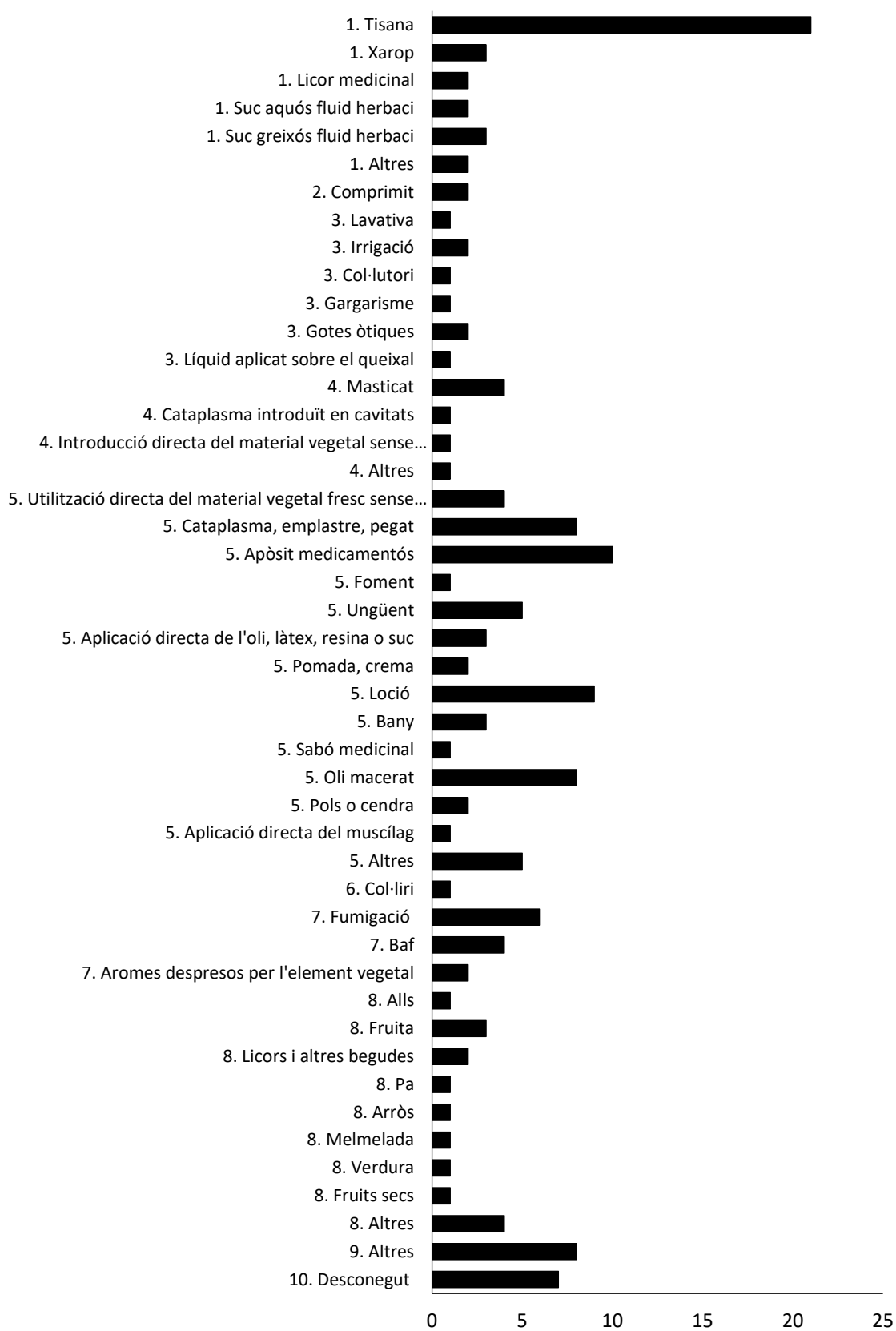

Fig. 3.58. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per cadascuna de les formes d'administració del remei.

Fig. 3.59. Nº mitjà de cites d'ús documentades per espècie (UR / sp) per cadascuna de les formes d'administració del remei.

Fig. 3.60. Nº de categories generals d'usos medicinals en les quals s'utilitza cadascuna de les formes d'administració del remei.

Part utilitzada

Les parts més utilitzades per a l'elaboració dels remeis tradicionals documentats han estat, en ordre d'importància, la flor o inflorescència, la fulla, la part aèria florida, i la part aèria en general, les quals són emprades en el 58,4% de les cites d'ús documentades. També és notòri l'ús que es dona als fruits madurs, als pètals i a la llavor seca, parts que en conjunt s'empren en el 13,2% dels casos. Les parts restants són emprades de forma molt més minoritària, sense arribar en cap cas al 2% de les cites d'ús documentades. En aquest sentit les tiges, els òrgans subterranis, i els exudats són clarament els òrgans vegetals menys utilitzats. Finalment, és destacable com els elements d'origen no vegetal es troben presents en el 10,3% de les cites d'ús documentades (taula 3.24, figura 3.61).

La utilització de la fulla és la que està més estesa, amb 39 espècies on s'empra aquesta part. La segueixen la flor o inflorescència (33 espècies), la part aèria florida (19 espècies), la part aèria en general (19 espècies), i la llavor seca (11 espècies) (figura 3.62).

Observant la prevalença de les cites d'ús corresponents a cadascuna de les parts vegetals no s'observa cap indicati que faci suposar que la part emprada hagi estat determinant en el manteniment o abandó dels remeis tradicionals. Cal considerar per tant que els valors de prevalença registrats són conseqüència dels usos, mètodes d'extracció dels principis actius, i formes d'administració corresponents a les cites d'ús de cada grup, i no a la part emprada en si mateixa (figura 3.63).

Taula 3.24.

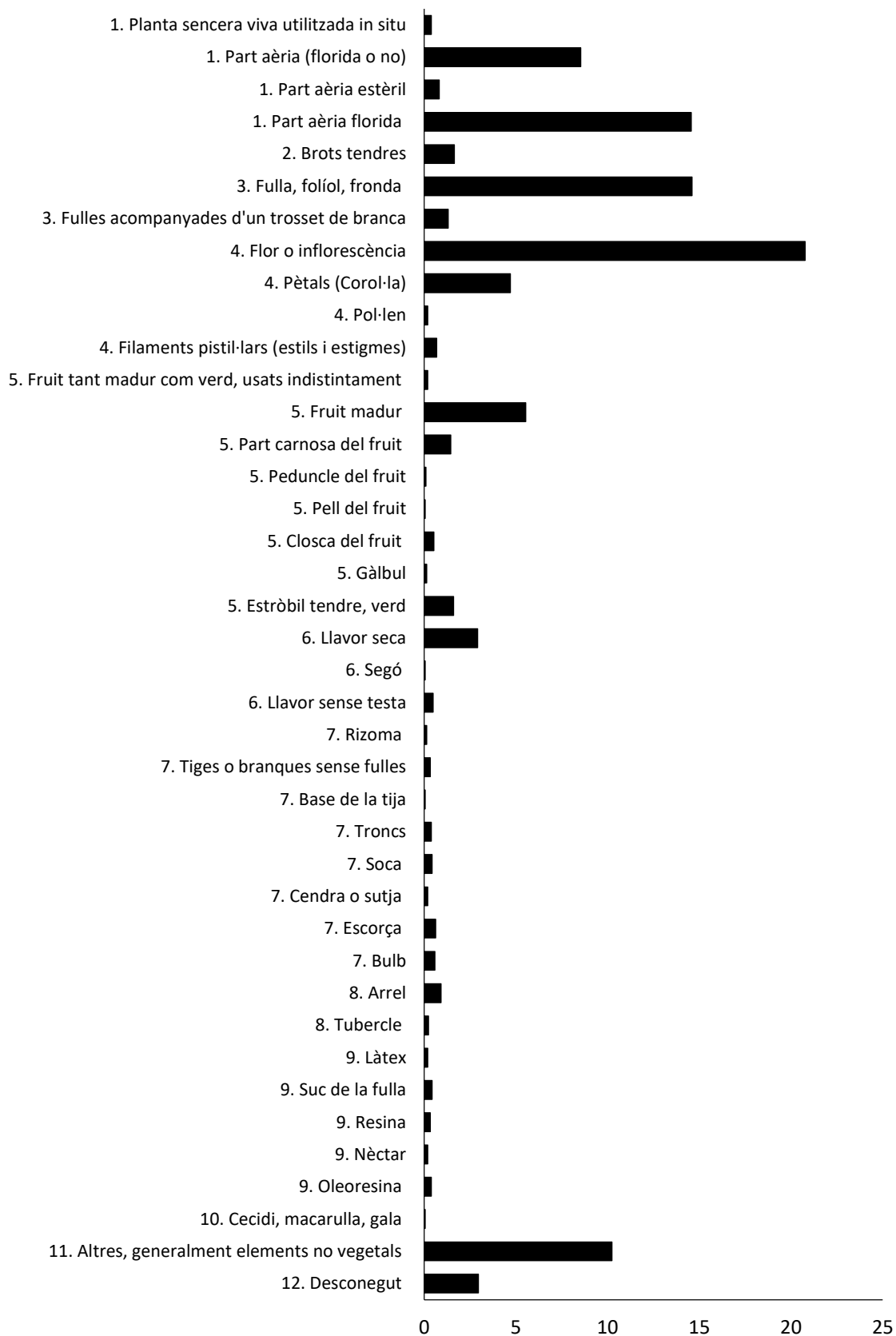
Parts de la planta utilitzades, i indicadors corresponents a cadascuna de les parts.

Part de la planta emprada	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/Sp ^f	Nº prep. ^g	Nº cat. ^h
1. Planta sencera viva utilitzada in situ	8	0,39	0,12	2	0,0	4,0	2	2
1. Part aèria (florida o no)	176	8,54	2,63	17	23,3	10,4	71	15
1. Part aèria estèril	17	0,82	0,25	2	52,9	8,5	11	3
1. Part aèria florida	300	14,56	4,48	19	55,7	15,8	167	15
2. Brots tendres	34	1,65	0,51	3	55,9	11,3	13	2
3. Fulla, folíol, fronda	301	14,60	4,49	39	41,7	7,7	188	18
3. Fulles acompanyades d'un trosset de branca	27	1,31	0,40	5	51,9	5,4	16	8
4. Flor o inflorescència	428	20,77	6,39	33	52,9	13,0	235	15

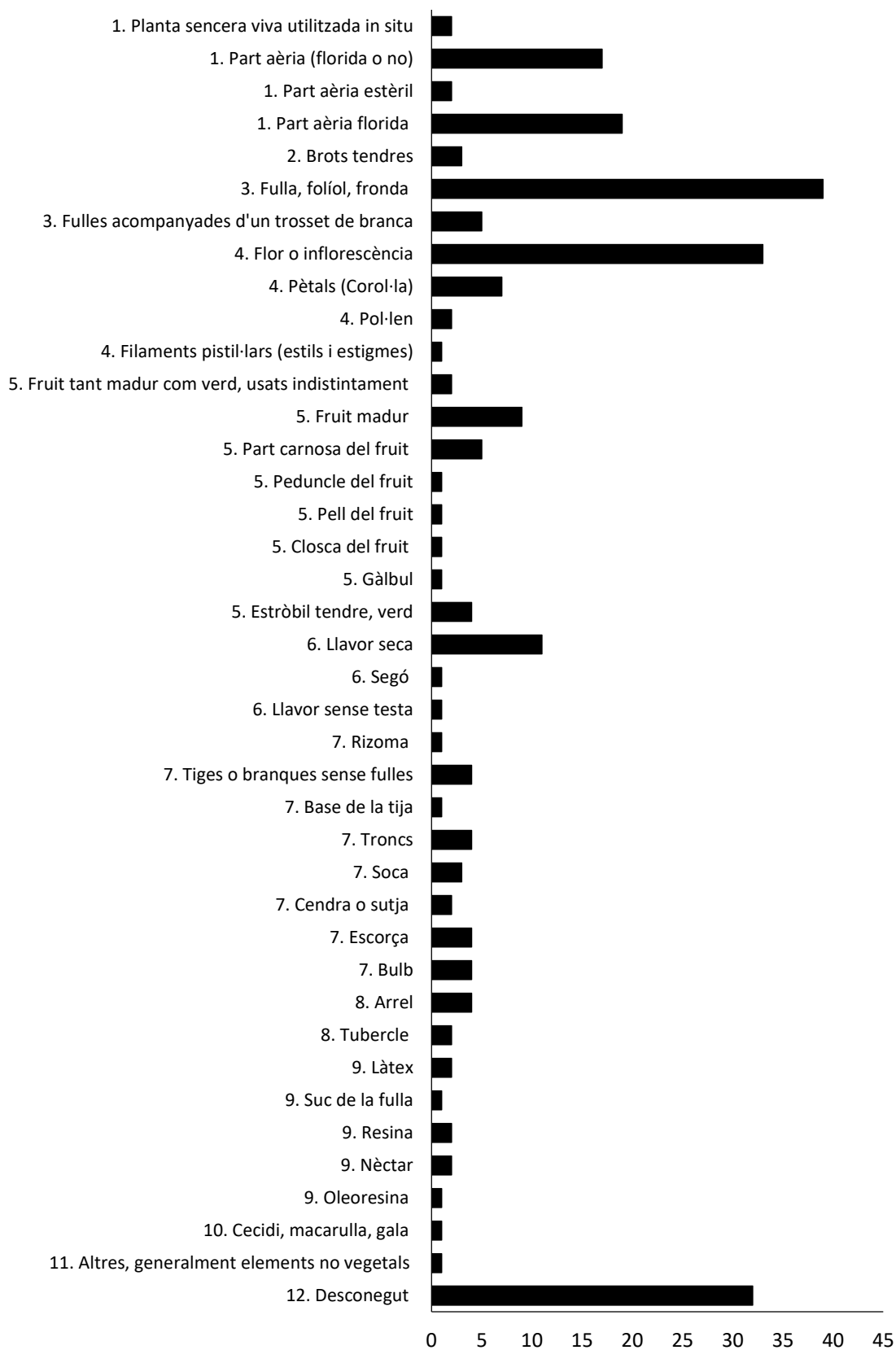
Taula 3.24. (continuació)

Part de la planta emprada	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/Sp ^f	Nº prep. ^g	Nº cat. ^h
4. Pètals (Corol·la)	97	4,71	1,45	7	15,5	13,9	50	5
Pol·len	4	0,19	0,06	2	100,0	2,0	2	2
Filaments pistil·lars (estils i estigmes)	14	0,68	0,21	1	64,3	14,0	7	5
5. Fruit tant madur com verd, usats indistintament	4	0,19	0,06	2	0,0	2,0	2	2
5. Fruit madur	114	5,53	1,70	9	13,2	12,7	63	12
5. Part carnosa del fruit	30	1,46	0,45	5	30,0	6,0	18	5
5. Peduncle del fruit	2	0,10	0,03	1	50,0	2,0	2	2
5. Pell del fruit	1	0,05	0,01	1	0,0	1,0	1	1
5. Closca del fruit	11	0,53	0,16	1	45,5	11,0	6	1
5. Gàlbul	3	0,15	0,04	1	33,3	3,0	2	2
5. Estròbil tendre, verd	33	1,60	0,49	4	42,4	8,3	14	2
6. Llavor seca	60	2,91	0,90	11	1,7	5,5	28	8
6. Segó	1	0,05	0,01	1	0,0	1,0	1	1
6. Llavor sense testa	10	0,49	0,15	1	0,0	10,0	2	2
7. Rizoma	3	0,15	0,04	1	0,0	3,0	1	1
7. Tiges o branques sense fulles	7	0,34	0,10	4	14,3	1,8	5	4
7. Base de la tija	1	0,05	0,01	1	0,0	1,0	1	1
7. Troncs	8	0,39	0,12	4	0,0	2,0	1	1
7. Soca	9	0,44	0,13	3	0,0	3,0	4	4
7. Cendra o sutja	4	0,19	0,06	2	0,0	2,0	2	1
7. Escorça	13	0,63	0,19	4	23,1	3,3	4	3
7. Bulb	12	0,58	0,18	4	8,3	3,0	7	4
8. Arrel	19	0,92	0,28	4	63,2	4,8	13	4
8. Tubercle	5	0,24	0,07	2	80,0	2,5	4	2
9. Làtex	4	0,19	0,06	2	0,0	2,0	2	1
9. Suc de la fulla	9	0,44	0,13	1	100,0	9,0	5	1
9. Resina	7	0,34	0,10	2	0,0	3,5	5	2
9. Nèctar	4	0,19	0,06	2	100,0	2,0	2	2
9. Oleoresina	8	0,39	0,12	1	0,0	8,0	3	1
10. Cecidi, macarulla, gala	1	0,05	0,01	1	100,0	1,0	1	1
11. Altres, generalment elements no vegetals	211	10,24	3,15	1	3,3	1,0	108	17
12. Desconegut	61	2,96	0,91	32	2,2	1,9	37	7

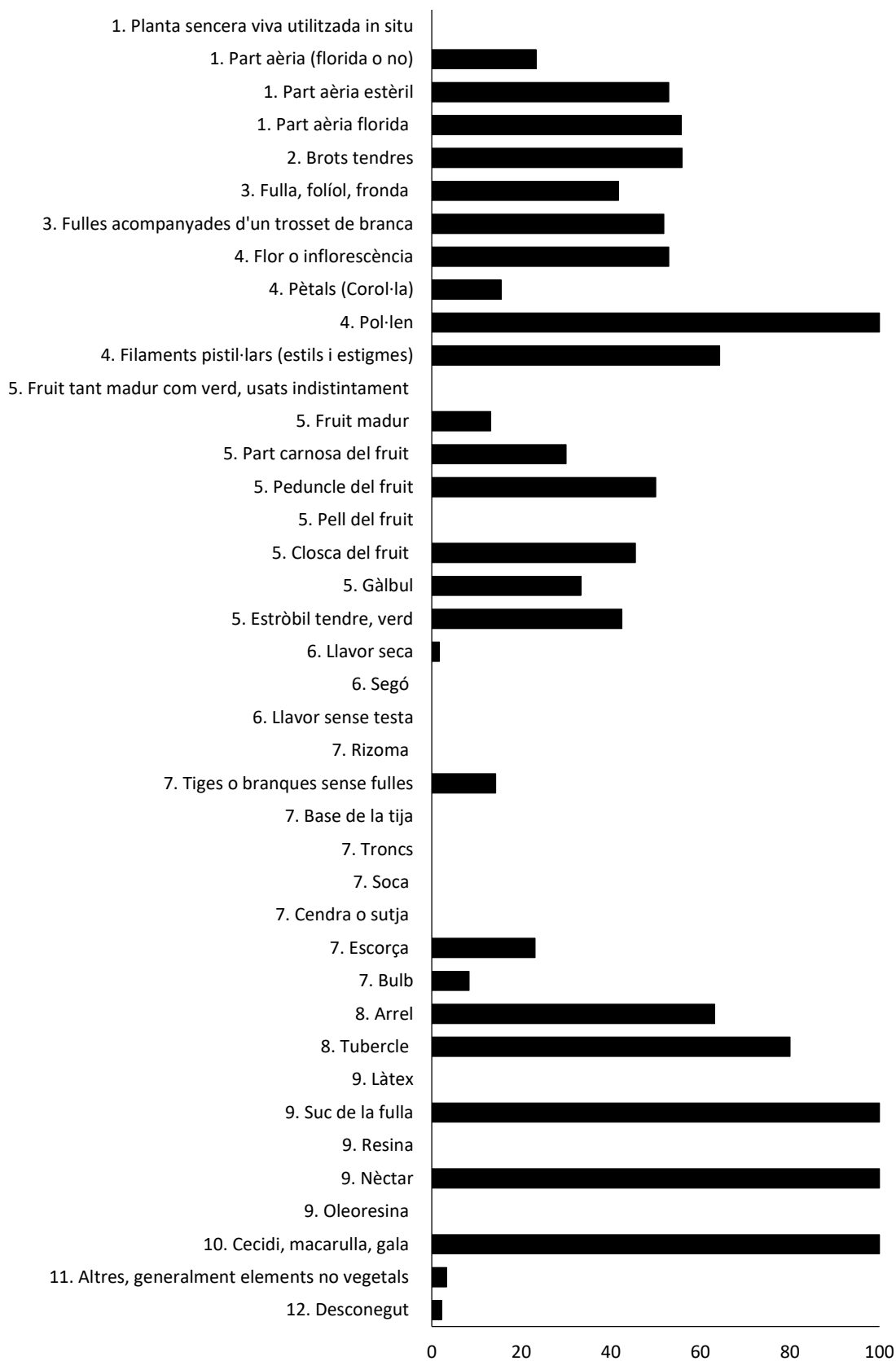
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total ^c Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e Prevalence Value ^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats medicinals documentats ^h Nombre de categories generals d'ús medicinal per les quals s'empra cada part vegetal.

Fig. 3.61. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les parts de la planta utilitzades.

Fig. 3.62. Nº d'espècies vegetals documentades per cadascuna de les parts de la planta utilitzades.

Fig. 3.63. Prevalence Value de les cites d'ús documentades per cadascuna de les parts de la planta utilitzades.

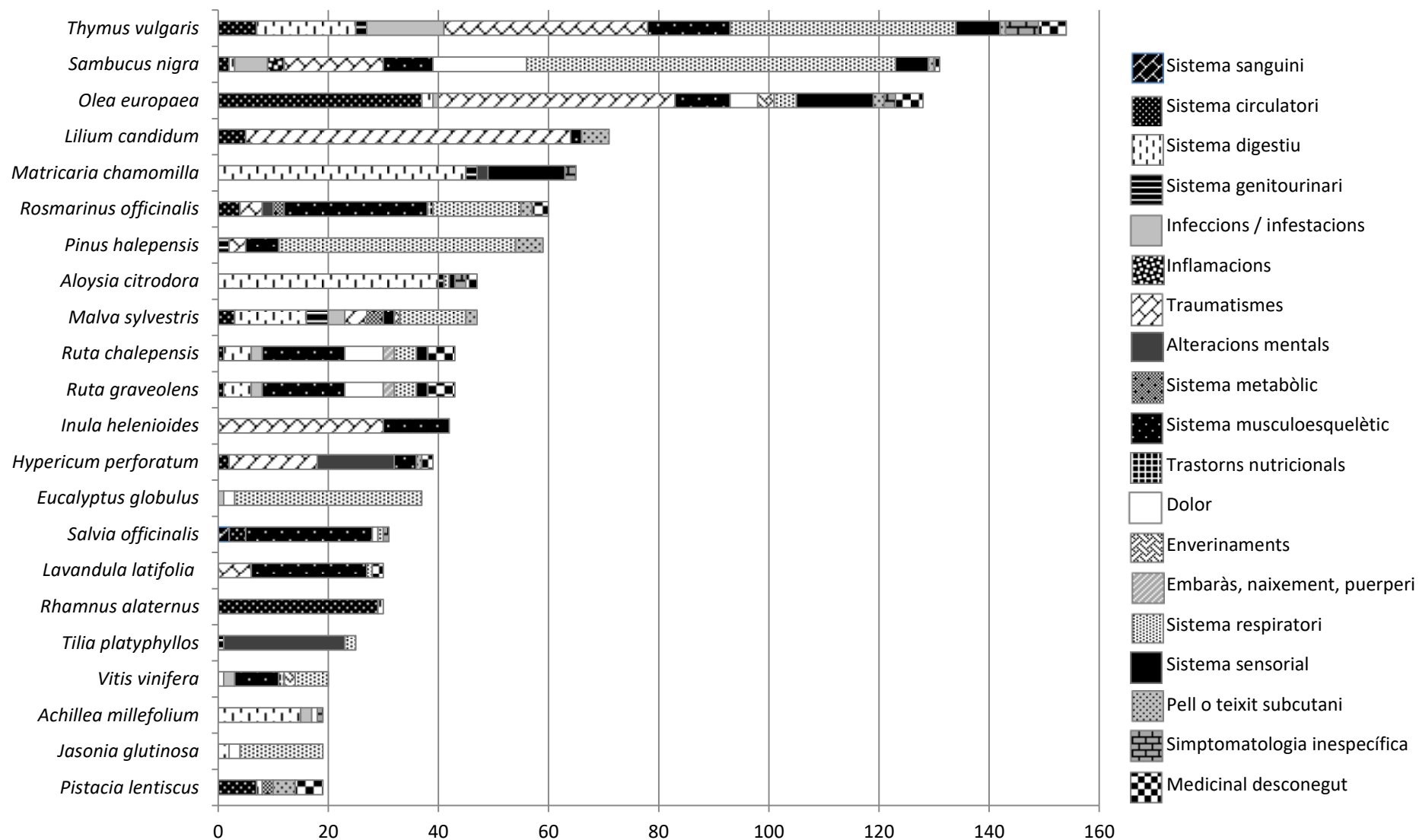
Espècies més emprades

Per 22 de les espècies s'han documentat un mínim de 19 cites d'ús. D'aquestes en sis ocasions el nombre de cites d'ús documentades ha superat les 50, i en tres han estat més de 100. Concretament, aquestes tres espècies són *Thymus vulgaris*, *Sambucus nigra* i *Olea europaea*, amb 154, 131 i 128 cites d'ús respectivament. És molt notòria la diferència existent amb la quarta espècie més citada, *Lilium candidum*, per la qual s'han documentat 71 cites d'ús.

Taula 3.25. Nombre total de cites d'ús documentades per a les 22 espècies més citades com a medicinals, i Preveence Value (PV) per cadascuna d'elles.

Nom científic	Nº de cites d'ús	PV
<i>Thymus vulgaris</i>	154	71,4
<i>Sambucus nigra</i>	131	32,1
<i>Olea europaea</i>	128	7,8
<i>Lilium candidum</i>	71	15,5
<i>Matricaria chamomilla</i>	65	84,6
<i>Rosmarinus officinalis</i>	60	44,3
<i>Pinus halepensis</i>	59	47,5
<i>Aloysia citrodora</i>	47	76,6
<i>Malva sylvestris</i>	47	46,8
<i>Ruta chalepensis</i>	43	0
<i>Ruta graveolens</i>	43	0
<i>Inula helenioides</i>	42	50
<i>Hypericum perforatum</i>	39	51,3
<i>Eucalyptus globulus</i>	37	64,9
<i>Salvia officinalis</i>	31	71
<i>Lavandula latifolia</i>	30	66,7
<i>Rhamnus alaternus</i>	30	23,3
<i>Tilia platyphyllos</i>	25	96
<i>Vitis vinifera</i>	20	45
<i>Achillea millefolium</i>	19	21,1
<i>Jasonia glutinosa</i>	19	57,9
<i>Pistacia lentiscus</i>	19	36,8

Fig. 3.64. Nombre total de cites d'ús per a les 22 espècies més citades com a medicinals, i nombre de cites d'ús amb que cadascuna de les espècies contribueix a les categories generals d'usos medicinals.

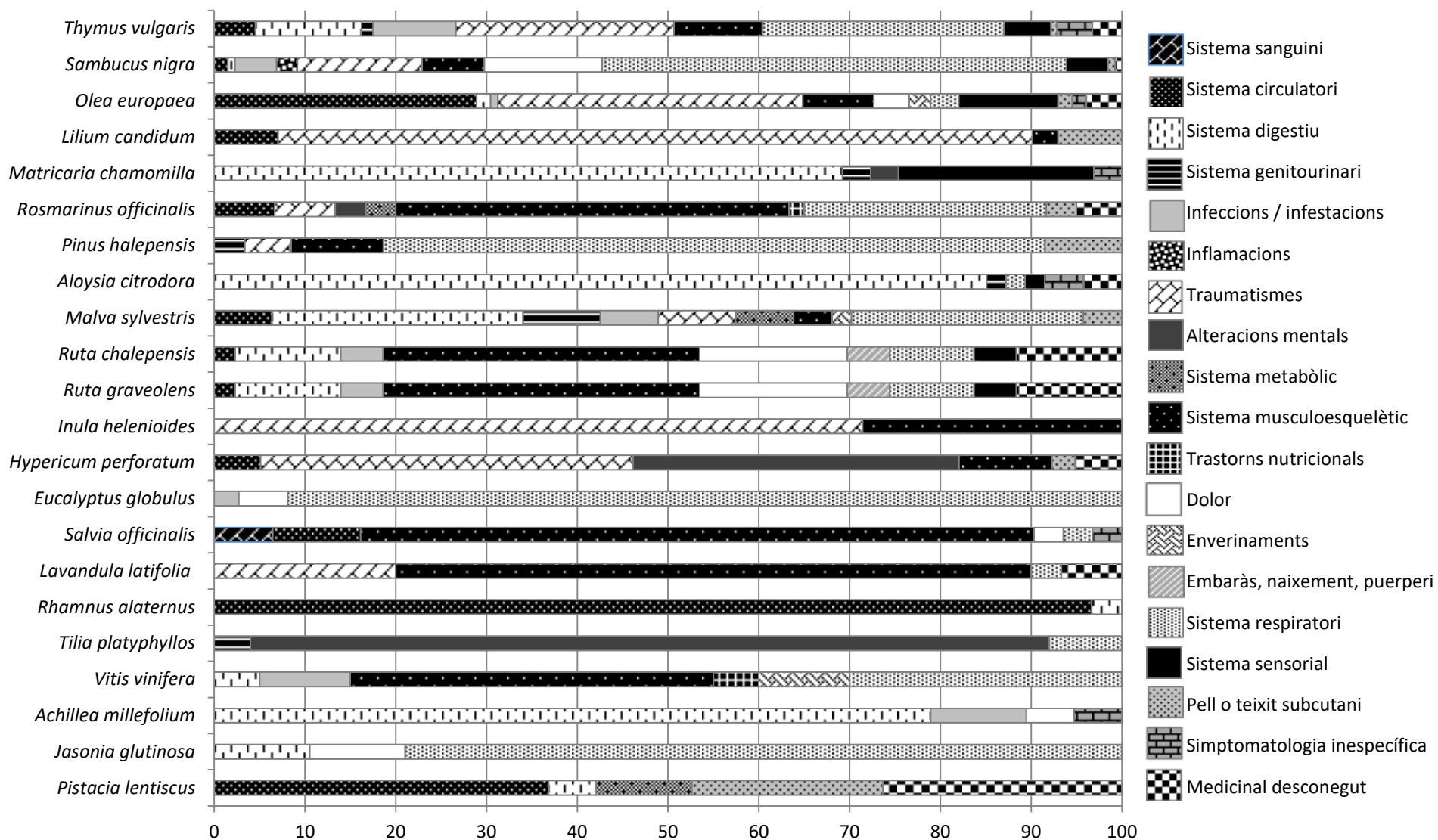
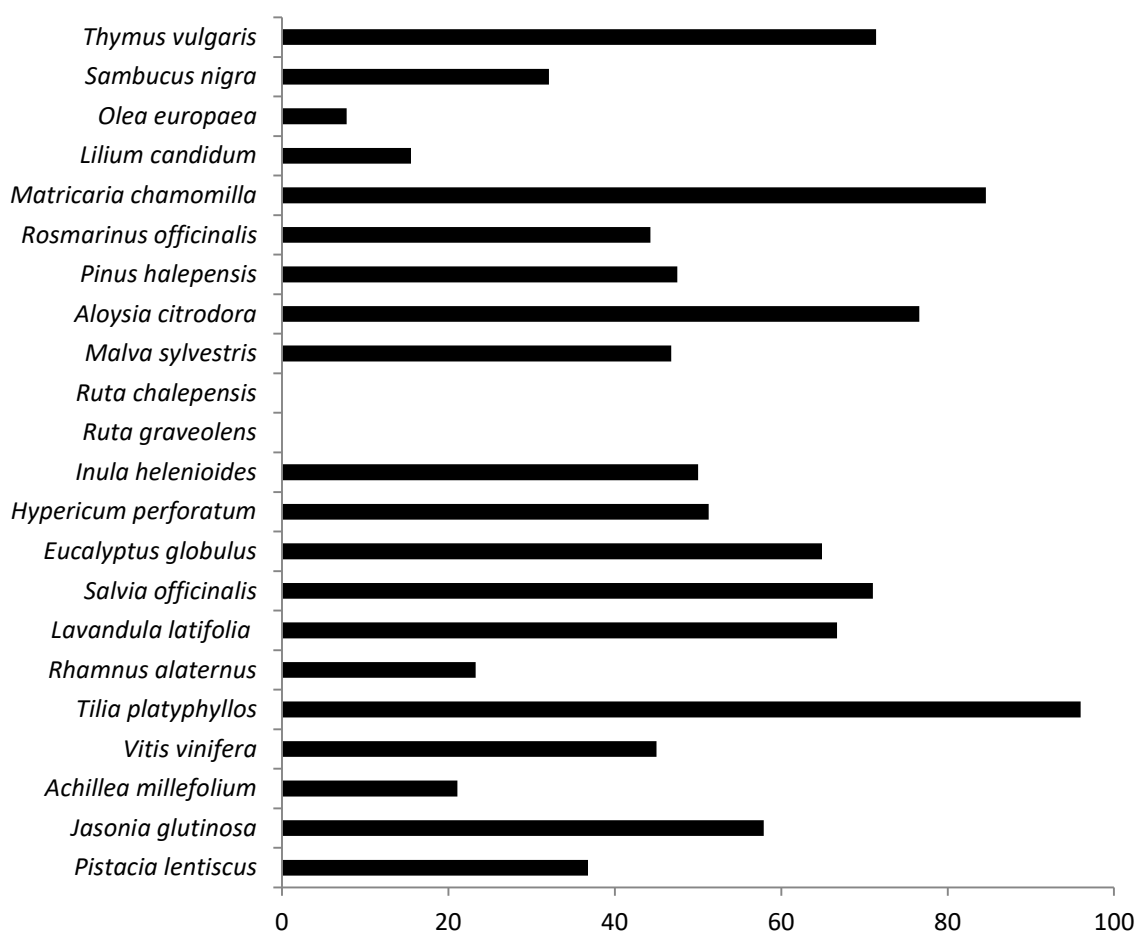

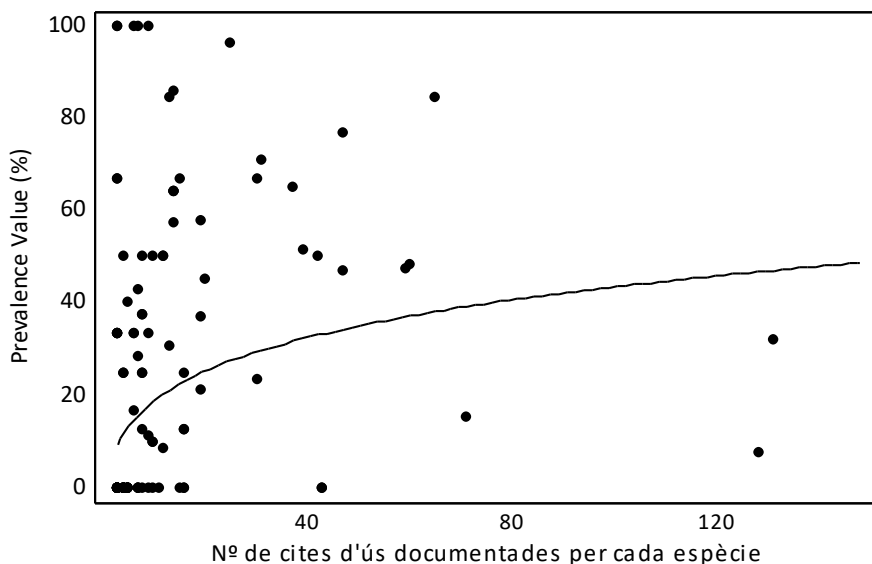
Fig. 3.65. Per a les 22 espècies més citades com a medicinals, distribució de les cites d'ús en les categories generals d'usos medicinals.

A la figura 3.64 es pot copsar de forma gràfica el nombre de cites d'ús documentades per cadascuna de les espècies i les categories generals d'ús medicinal a les quals corresponen. S'observa com en la major part d'espècies les cites d'ús es troben repartides en diverses categories generals d'ús (figura 3.65), posant de relleu que tradicionalment una mateixa espècie era emprada per resoldre dolències d'índole diversa. Per exemple, cap de les categories generals d'ús medicinal aglutina més del 30% de les cites d'ús documentades per *Thymus vulgaris* o *Malva sylvestris*, posant de relleu que es tracta d'espècies molt versàtils emprades per una gran diversitat de dolències. En alguns casos si que s'observa una elevada especificitat per una dolència en concret, tal i com passa amb *Lilium candidum* i els traumatismes, amb *Eucalyptus globulus* i els trastorns del sistema respiratori, o amb *Rhamnus alaternus* i els trastorns del sistema circulatori (figura 3.65).

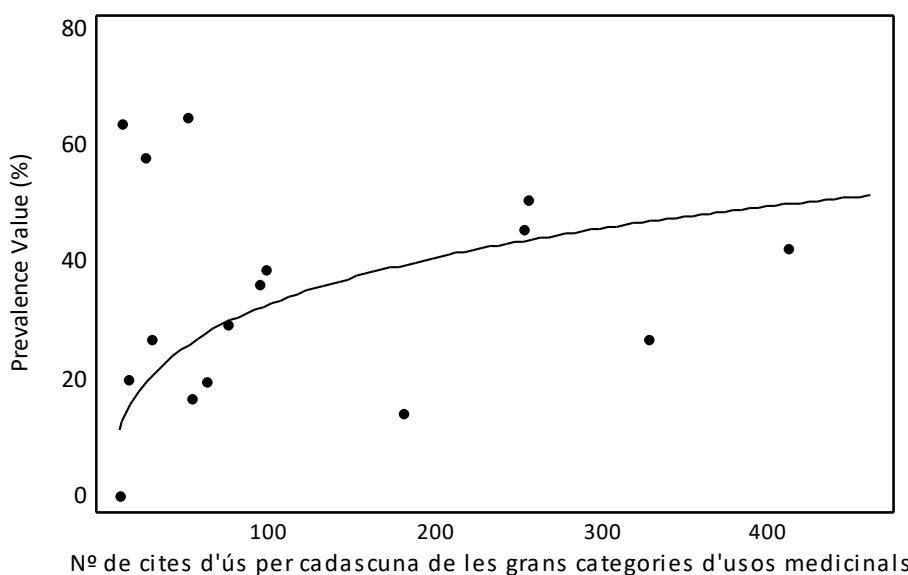

Fig. 3.66. Prevalence Value (PV) per a les 22 espècies més citades com a medicinals. Les espècies es mostren ordenades en funció del nombre de cites d'ús documentades per cadascuna, amb les més citades situades a la part superior del gràfic.

La prevalença actual dels usos documentats per les diferents espècies presenta una gran variabilitat, amb un rang que va des del 96% en el cas de *Tilia plathyphyllos* fins al 0% en el cas de *Ruta chalepensis* i *Ruta graveolens* (figura 3.66). Tanmateix, amb les evidències de les quals es disposa el PV sembla estar relacionat principalment amb l'ús medicinal (i en menor mesura amb el mètode d'extracció dels principis actius i la forma d'administració del remei), variables que són les que condicionen el PV global dels usos de l'espècie. Si que s'ha detectat una relació significativa, tot i que de poca intensitat, a un increment del PV d'una espècie a mesura que el nombre de cites d'ús que se n'ha documentat també creix (figura 3.67). Reflecteix sobre tot que aquelles espècies per les quals s'ha documentat un nombre de cites d'ús molt baix és més probable que ja no s'utilitzin en l'actualitat. La mateixa relació significativa també s'ha descrit, i en aquest cas de forma molt més clara, entre el PV d'una categoria general d'ús i el nombre de cites d'ús documentades per la categoria, mostrant que en general aquelles categories d'ús més emprades tradicionalment són també les que mantenen a dia d'avui una major vigència (figura 3.68). Aquesta relació pot explicar-se pel fet que en general les categories d'ús més emprades tradicionalment corresponen a dolències de caràcter lleu i molt freqüents, per les quals la pervivència dels usos medicinals tradicionals és molt més probable (i recomanable) que en el cas de dolències de major gravetat.

Fig. 3.67. Relació entre el nº de cites d'ús documentades per cada espècie i el Prevalnce Value de l'espècie. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Prevalence value= $[2,12584 + 0,972435 \cdot \ln(\text{N}^\circ \text{ de cites d'ús documentades per cada espècie})]^2$ ". Coeficient de correlació: 0,3. R²: 9,2. P - valor: 0,0001.

Fig. 3.68. Relació entre el nº de cites d'ús documentades per cascuna de les grans categories d'usos medicinals i el Prevalnce Value de la categoria. La funció que millor descriu la relació entre ambdues variables és: "Prevalence value= $[1,4319 + 0,938345 \cdot \ln(N^\circ \text{ nº de cites d'ús documentades per cascuna de les grans categories d'usos medicinals})]^2$ ". Coeficient de correlació: 0,58. R^2 : 33,3. P – valor: 0,0049.

Catàleg dels usos medicinals documentats a la comarca de l'anoia en la prospecció realitzada entre el 2014 i el 2017

En la prospecció realitzada entre el 2014 i el 2017 s'han obtingut un total de 1848 cites d'ús medicinal basades en espècies vegetals, que es corresponen a 705 registres d'ús medicinal diferents, els quals es mostren en el següent catàleg (taula 3.26). La informació es troba ordenada pel nom científic de l'espècie utilitzada, i per cadascuna s'indiquen els noms populars documentats, el nombre de cites d'ús medicinal registrades en conjunt per l'espècie i el seu PV global. Per cadascuna de les espècies s'indiquen tots els registres d'ús medicinal diferents documentats, indicant per cadascun d'ells el nombre de cites d'ús documentades (UR), la prevalença (PV), la part emprada, la forma d'extracció dels principis actius, la categoria general d'ús i la categoria detallada d'ús, i la forma d'administració. A la taula 3.37 de l'Annex es poden consultar totes les cites d'ús corresponents a usos medicinals tradicionals basats en elements vegetals documentats a la comarca de l'Anoia en la prospecció duta a terme entre el 2014 i el 2017. Per cada cita d'ús s'inclou la descripció aportada pels informants, la o les categories d'ús medicinals a les quals correspon, i els informants que l'aporten.

Taula 3.26. Espècies vegetals utilitzades tradicionalment com a medicinals a la comarca de l'Anoia, Catalunya Central, Península Ibèrica

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Abies alba</i>	Avet	19	0	Oleoresina	Extracció mecànica des olis vegetals	Desconegut		10. Desconegut	8	0
				Estròbil tendre	Maceració en sucre	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	1. Xarop	2	0
				Estròbil tendre	Maceració en sucre	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	1. Xarop	2	0
				Estròbil tendre	Maceració en sucre	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Xarop	3	0
				Estròbil tendre	Maceració en sucre	Sistema Respiratori	Bronquitis	1. Xarop	2	0
				Estròbil tendre	Maceració en sucre	Sistema Respiratori	Refredat	1. Xarop	2	0
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà, Milfulles	27	29,60	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Dolor	Anticefalàgic	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antitífic	1. Tisana	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Simptomatologia inespecífica	Anima	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Acidesa d'estòmac	1. Tisana	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	5	20
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Hepatoprotector	1. Tisana	1	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Agave americana</i>	Atzavara	6	33,33	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Orexigen, aperitiu	1. Tisana	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	1. Tisana	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	2	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	4	50
				Fulla, folíol, fronda	Decocció en oli	Sistema musculoesquelètic	Aniquilosi, falta de mobilitat articular	5. Oli macerat	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	100
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	16	0	Fulla, folíol, fronda	Cocció sense vehicle	Sistema musculoesquelètic	Ciàtica	5. Altres	3	0
				Part aèria florida	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	13	0
<i>Allium cepa</i>	Ceba	3	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	0
				Bulb	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antipelohèmic	1. Tisana	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Allium sativum</i>	All	3	33,33	Bulb	Utilització directa sense processament	Sistema Respiratori	Antitussigen	7. Aromes despresos per l'element vegetal	1	0
				Bulb	Cocció sense vehicle	Sistema circulatori	Cardiotònic	8. Alls	1	100
				Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesquelètic	Distensió muscular	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2	0
<i>Aloe vera</i>	Aloe, Aloe vera	9	100	Suc de la fulla	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Aplicació directa del mucíl·lag	2	100
				Suc de la fulla	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Aplicació directa del mucíl·lag	4	100
				Suc de la fulla	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Traumatismes	Cicatritzant	5. Aplicació directa del mucíl·lag	1	100
				Suc de la fulla	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Traumatismes	Fissures cutànies	5. Aplicació directa del mucíl·lag	2	100
<i>Aloysia citrodora</i>	Marialluisa	47	76,60	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	1. Tisana	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	7	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	32	87,1
				Desconegut	No conegut	Sistema digestiu	Estomacal	10. Desconegut	1	
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Antidismenorrèic (mal de la regla)	1. Tisana	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Equilibri, mareig	1. Tisana	1	100
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	14	57,14	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	3	0
				Arrel	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	2	100
				Arrel	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	2	100
				Arrel	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Expectorant	1. Tisana	1	0
				Arrel	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Mucolític	1. Tisana	1	0
				Arrel	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	5	80
<i>Amelanchier ovalis</i>	Corner	4	25	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	4	25

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Anemone hepatica</i>	Herba fetgera	8	25	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Enverinaments	Intoxicacions	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antiinflamator i hepàtic	1. Tisana	3	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Hepatoprotector	1. Tisana	4	50
<i>Apium graveolens var. dulcis</i>	Àpit	2	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antipelohèmic (millora la circulació amb l'aclariment de la sang)	1. Tisana	2	0
<i>Arbutus unedo</i>	Cirera de pastor, Cirerer de pastor	3	33,33	Soca	Decocció en aigua	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	2	0
				Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	8. Fruita	1	100
<i>Artemisia absinthium</i>	Donzell	3	66,67	Part aèria (florida o estèril)	Maceració hidroalcohòlica	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Licor medicinal	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Tisana	2	100
<i>Asparagus acutifolius</i>	Esparraguera	1	0	Desconegut	Infusió o decocció	Desconegut		10. Desconegut	1	0
<i>Asperula cynanchica ssp. brachysiphon</i>	Ensaürina, Herba prima	10	10	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	4	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	5	20

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Protector renal	1. Tisana	1	0
<i>Atropa belladonna</i>	Belladona	1	0	Desconegut	Trituració o trossejat en sec	Infeccions, infestacions	Antiparotídic, galteres	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
<i>Avena sativa</i>	Civada	7	0	Llavor seca	Infusió o decocció	Embaràs, naixement, puerperi	Agalactogen	1. Tisana	2	0
				Llavor seca	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Altres	2	0
				Llavor seca	Infusió o decocció	Sistema metabòlic	Refrigerant	1. Tisana	3	0
<i>Beta vulgaris var. cicla</i>	Belda	2	0	Soca	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Xarop	2	0
<i>Borago officinalis</i>	Borrajta	2	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Desconegut		1. Tisana	2	0
<i>Buxus sempervirens</i>	Boix	1	0	Fulles acompanyades d'un trosset de branca	Decocció en aigua	Sistema digestiu	Orexigen, aperitiu	1. Xarop	1	0
<i>Calendula officinalis</i>	Bojac, Calendula, Gaxatxos	7	28,57	Flor, inflorescència	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Callicida	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	5. Oli macerat	2	0
				Flor, inflorescència	Altres	Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	5. Sabó medicinal	1	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Pètals (corol·la)	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Traumatismes	Cicatritzant	5. Oli macerat	1	100
<i>Cassia angustifolia</i>	Senet	3	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Tisana	3	0
<i>Celtis australis</i>	Delloner	1	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Regulador de la tensió arterial	1. Tisana	1	0
<i>Centaurium quadrifolium</i>	Centaula	5	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	1. Tisana	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	2	0
				Desconegut	No conegut	Sistema circulatori	Hipotensor	10. Desconegut	1	
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	0
<i>Ceterach officinarum</i>	Dauradilla	3	0	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
<i>Chelidonium majus</i>	Herba berruguera	1	0	Làtex	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Te, Te bord	8	37,50	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Expectorant	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Mucolític	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	4	75
<i>Cichorium endivia</i>	Escarola	14	64,29	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	1. Tisana	5	60
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Cardiotònic	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	3	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema metabòlic	Refrigerant	1. Tisana	5	60
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	15	66,67	Fulles i un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	5	0
				Fulles i un trosset de branca	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Fulles i un trosset de branca	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Fulles i un trosset de branca	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Reforçant ossi	5. Apòsit medicamentós	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fulles i un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	100
				Fulles i un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	1. Tisana	2	100
<i>Citrus limonum</i>	Llimona	7	0	Part carnosa del fruit	Maceració hidroalcohòlica	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Licor medicinal	1	0
				Pell del fruit	Maceració hidroalcohòlica	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Licor medicinal	1	0
				Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	5	0
<i>Coffea arabica</i>	Cafè	10	0	Llavor sense testa	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Dolor	Anticefalàgic	5. Apòsit medicamentós	5	0
				Llavor sense testa	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	7. Fumigació	5	0
<i>Coris monspeliensis</i>	Timó maxo	1	100	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	1. Tisana	1	100
<i>Crataegus monogyna</i>	Arç blanc	3	33,33	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	2	50
<i>Cydonia oblonga</i>	Codony, Codonya	2	100	Fruit madur	Decocció en aigua	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	1. Tisana	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Cynara scolymus</i>	Escarxofa	8	25	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antiinflamator i hepàtic	1. Tisana	3	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Hepatoprotector	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema endocrí	Hipoglucemiant	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Loció	2	100
<i>Cynoglossum creticum</i>	Besneula	3	100	Fulla, folíol, fronda	Cocció en oli o greix	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Apòsit medicamentós	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Cocció en oli o greix	Pell o teixit subcutani	Furóncols	5. Apòsit medicamentós	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Cocció en oli o greix	Traumatismes	Per treure punxes	5. Apòsit medicamentós	1	100
<i>Dorycnium hirsutum</i>	Herba de la diarrea	1	0	Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	5. Utilització del material vegetal fresc sense triturar	1	0
<i>Equisetum arvense</i>	Cua de cavall	7	42,86	Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	5	60
				Part aèria estèril	Infusió o decocció	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	1. Tisana	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	12	50	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	0
				Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	6	50
				Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Protector renal	1. Tisana	1	0
				Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	1. Tisana	1	100
				Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	1. Tisana	1	100
				Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Reforçant ossi	1. Tisana	1	100
<i>Erica multiflora</i>	Bruc d'hivern	6	100	Nèctar	Ingesta sense processament	Sistema musculoesquelètic	Antiareumàtic	1. Tisana	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiareumàtic	1. Tisana	2	100
				Pol·len	Ingesta sense processament	Sistema musculoesquelètic	Antiareumàtic	1. Tisana	2	100
<i>Eryngium campestre</i>	Panical, Penacal	10	50	Part aèria florida	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Antipruriginós	5. Loció	1	0
				Arrel	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Irritacions, encetadures	5. Utilització del material vegetal fresc sense triturar	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptu, Eucaliptus	37	64,86	Tiges o branques sense fulles	Utilització directa sense processament	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	5. Apòsit medicamentós	1	100
				Arrel	Masticació	Sistema digestiu	Acidesa d'estómac	4. Masticat	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesquelètic	Fatiga	5. Utilització del material vegetal fresc sense triturar	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesquelètic	Rampes	5. Utilització del material vegetal fresc sense triturar	1	0
				Arrel	Masticació	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	4. Masticat	2	100
				Arrel	Trituració o trossejat en fresc	Sistema Respiratori	Antipneumòtic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	2	100
				Fulla, folíol, fronda	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	7. Baf	1	0
Fulla, folíol, fronda	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Bronquitis	7. Baf	2	0				
Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Bronquitis	1. Tisana	2	0				

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fulla, folíol, fronda	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Expectorant	1. Tisana	3	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Mucolític	1. Tisana	3	100
				Fulla, folíol, fronda	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	7. Baf	6	66,7
				Fulla, folíol, fronda	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	7. Fumigació	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	5	60
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	8	100
				Fruit tant madur com verd	Masticació	Sistema Respiratori	Refredat	4. Masticat	3	0
<i>Euphorbia lathyris</i>	Cagamuchu	2	0	Fulla, folíol, fronda	Masticació	Sistema digestiu	Purgant, laxant	4. Masticat	2	0
<i>Ficus carica</i>	Figa sajola	9	11,11	Làtex	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	3	0
				Fruit madur	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	5	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fonoll	6	16,67	Fruit madur	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Panadís, voltadits, arístol	9.	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	3	0
<i>Fraxinus angustifolia</i>	Freixe, Freixe de fulla estreta	4	50	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema musculoèsquelètic	Antiareumàtic	1. Tisana	2	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema musculoèsquelètic	Antiartrític	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema musculoèsquelètic	Antiartròsic	1. Tisana	1	0
<i>Galium (grup pumilum)</i>	Herba prima, Salsufragi	3	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	1	0
<i>Genista scorpius</i>	Argelaga	4	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	0
<i>Globularia alypum</i>	Coronilla de Fraile, Escorciana, Escurciarda, Herba negra	16	12,50	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Cardiotònic	1. Tisana	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	15	14,3
<i>Glycyrrhiza glabra</i>	Regalèssia	3	0	Rizoma	No conegut	Sistema Respiratori	Antitussigen	2. Comprimet	3	0
<i>Hedera helix</i>	Heura	1	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
<i>Helichrysum stoechas</i>	Sempreviva	1	100	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	100
<i>Herniaria hirsuta</i>	Herba pedrera	2	0	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	2	0
<i>Hyosciamus niger</i>	Herba del mal de queixal, Herba queixalera	3	0	Desconegut	No conegut	Sistema digestiu	Mal de queixal	10. Desconegut	3	0
<i>Hypericum perforatum</i>	Flor de Sant Joan, Herba de Sant Joan, Hipèric, Pericó	39	51,28	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Antidepressiu	1. Tisana	3	66,7

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Tranquil·litzant	1. Tisana	9	0
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Alteracions mentals	Tranquil·litzant	5. Oli macerat	2	100
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	0
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Oli macerat	1	100
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Sistema circulatori	Antihemorroidal	5. Oli macerat	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Oli macerat	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Oli macerat	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Loció	2	0
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Oli macerat	10	50
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Oli macerat	1	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	42	50	Flor, inflorescència	Maceració en oli	Traumatismes	Cicatritzant	5. Oli macerat	3	100
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	2	100
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	2	100
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració alcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatòri, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatòri, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Loció	24	29,2
Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	5	40				

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Inula montana</i>	Àrnica	4	25	Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatòri, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Loció	1	0
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	19	57,89	Part aèria florida	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	2	0
				Part aèria florida	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	14	57,1
<i>Juglans regia</i>	Noguer	14	85,71	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Loció	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Furóncols	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Rinorrea	3. Irrigació	2	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	1. Tisana	2	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	4	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	2	100
<i>Juniperus communis</i>	Ginebró	2	0	Tiges o branques sense fulles	Pirogènesi	Sistema Respiratori	Bronquitis	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2	0
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre, Ginebró	12	8,33	Desconegut	No conegut	Alteracions mentals	Deshabituant del tabac	10. Desconegut	2	0
				Soca	Pirogènesi	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Suc greixós fluid herbaci	3	0
				Tiges o branques sense fulles	Pirogènesi	Infeccions, infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	1	0
				Gàlbul	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Escarlatina	1. Tisana	2	0
				Soca	Pirogènesi	Sistema digestiu	Mal de queixal	3. Líquid aplicat sobre el queixal	2	0
				Tiges o branques sense fulles	Pirogènesi	Sistema digestiu	Mal de queixal	3. Líquid aplicat sobre el queixal	1	0
				Gàlbul	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Laurus nobilis</i>	Llauré	1	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Tisana	1	0
<i>Lavandula angustifolia</i>	Bargalló	1	0	Flor, inflorescència	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Fatiga	5. Loció	1	0
<i>Lavandula latifolia</i>	Barballó, Bargalló, Espigol	30	66,67	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	2	0
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	2	0
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Bany	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Flor, inflorescència	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Fatiga	5. Loció	2	50
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Reforçant ossi	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatòri, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració alcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatòri, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatòri, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	2	100
<i>Lavandula stoechas</i>	Cap d'ase	1	100	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	1	100
<i>Lepidium latifolium</i>	Coclearia	1	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	1	0
<i>Leuzea conifera</i>	Capsetes de Sant Joan, Pinya de Sant Joan	5	40	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Lilium candidum</i>	Lliri, Lliri blanc, Lliri de Sant Antoni, Lliri de Santa Teresa	71	15,49	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	100
				Pètals (corol·la)	Maceració en oli	Pell o teixit subcutani	Butllofes i llagues	5. Apòsit medicamentós	3	0
				Pètals (corol·la)	Maceració hidroalcohòlica	Pell o teixit subcutani	Butllofes i llagues	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Pètals (corol·la)	Maceració en oli	Sistema circulatori	Antiulcerós	5. Apòsit medicamentós	3	0
				Pètals (corol·la)	Maceració hidroalcohòlica	Sistema circulatori	Antiulcerós	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Pètals (corol·la)	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	100
				Pètals (corol·la)	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	100
				Pètals (corol·la)	Maceració alcohòlica	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Apòsit medicamentós	1	0
Pètals (corol·la)	Maceració en oli	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Apòsit medicamentós	2	50				

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Pètals (corol·la)	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Pètals (corol·la)	Maceració alcohòlica	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	3	33,3
				Pètals (corol·la)	Maceració en oli	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	3	0
				Pètals (corol·la)	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	21	14,3
				Pètals (corol·la)	Maceració alcohòlica	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	3	0
				Pètals (corol·la)	Maceració en oli	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	3	0
				Pètals (corol·la)	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	21	14,3
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	15	0	Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema Respiratori	Antipneumòtic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema Respiratori	Expectorant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	4	0
				Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema Respiratori	Mucolític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	5	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema Respiratori	Refredat	5. Cataplasma, emplastre, pegat	3	0
<i>Lithospermum fruticosum</i>	Herba rasposa, Sanguinparia blava	2	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	2	0
<i>Lithospermum officinale</i>	Herba pedrera	3	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	3	0
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	47	46,81	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Enverinaments	Picades, genèric	5. Loció	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	1. Tisana	3	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Butllofes i llagues	5. Loció	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antiulcerós	5. Loció	3	0
				Fulla, folíol, fronda	Cocció en aigua	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	8. Verdura	3	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antisèptic bucal	3. Col·lutori	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	3	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Tisana	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	3. Lavativa	1	0
				Part aèria florida	Decocció en aigua	Sistema digestiu	Purgant, laxant	3. Lavativa	1	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	3. Lavativa	2	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Antisèptic urinari, infeccions d'orina	5. Loció	2	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Higiene ínitma (antisèptic, antiestàtic)	5. Loció	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema metabòlic	Refrigerant	1. Tisana	3	100
				Part aèria florida	Decocció en aigua	Sistema musculoesquelètic	Antiàlgic lumbar	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	1. Tisana	2	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Xarop	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	50
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Rogall o ronquera	1. Tisana	2	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	4	25
<i>Marrubium vulgare</i>	Malrobí	1	0	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Antipsoriàsic	1. Tisana	1	0
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	65	84,62	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Tranquil·litzant	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	1. Tisana	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Carminatiu	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	10	90
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Emètic, vomitiu	1. Tisana	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	33	84,8

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Medicago sativa subsp. sativa</i>	Alfals, Aufals, Ufals	9	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Antidismenorrèic (mal de la regla)	1. Tisana	2	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	11	90,9
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Conjuntivitis	6. Col·liri	2	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Equilibri, mareig	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Sistema metabòlic	Refrigerant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2	0
Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Cataplasma, emplastre, pegat	7	0				
<i>Melissa officinalis</i>	Tarongina, Trongina	7	100	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Tranquil·litzant	1. Tisana	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Utilització directa sense processament	Dolor	Anticefalàgic	5. Apòsit medicamentós	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Mentha sp.</i>	Menta	6	33,33	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Masticació	Sistema metabòlic	Refrigerant	4. Masticat	2	0
<i>Muscari comosum</i>	Calabruixa	3	0	Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2	0
				Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Furóncols	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
<i>Muscari neglectum</i>	Calabruixa	3	0	Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2	0
				Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Furóncols	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
<i>Nasturtium officinale</i>	Crèixen	1	0	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
<i>Olea europaea</i>	Olivera	128	7,81	Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Desconegut		5. Oli macerat	5	0
				Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Dolor	Anticefalàgic	5. Apòsit medicamentós	5	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Enverinaments	Picades d'abella o altres insectes	5. Oli macerat	2	0
				Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Enverinaments	Picades, genèric	7. Fumigació	1	0
				Fruit madur	Utilització directa sense processament	Infeccions, infestacions	Paparres	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1	100
				Fruit madur	Altres	Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	5. Pomada, crema	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	1. Tisana	2	0
				Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema circulatori	Antiulcerós	7. Fumigació	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Cardiotònic	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	35	5,7
				Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Tisana	1	0
				Fruit madur	Decocció en aigua	Sistema digestiu	Purgant, laxant	3. Lavativa	1	100
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesquelètic	Aniquilosi, falta de mobilitat articular	5. Oli macerat	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Oli macerat	3	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Oli macerat	3	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Oli macerat	2	0
				Fruit madur	Altres	Sistema musculoesquelètic	Tortículis, cop d'aire	9.	1	100
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Oli macerat	2	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema Respiratori	Refredat	5. Ungüent	2	0
				Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	7. Fumigació	5	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	3. Gotes òtiques	9	44,4
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Oli macerat	2	0
				Fruit madur	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	2	50
				Fruit madur	No conegut	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Pomada, crema	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	16	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antisèptic extern	3. Gotes òtiques	2	0
				Fruit madur	Cocció en oli o greix	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	2	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Oli macerat	4	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Ungüent	1	0
				Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Cicatritzant	7. Fumigació	2	0
				Fruit madur	Cocció en oli o greix	Traumatismes	Cicatritzant	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	2	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Cicatritzant	5. Oli macerat	3	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Per treure punxes	5. Oli macerat	2	0
				Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Per treure punxes	5. Ungüent	3	0
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	13	30,77	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Flor, inflorescència	Maceració en oli	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	3. Gotes òtiques	1	0
				Part aèria florida	Decocció en oli	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	3. Gotes òtiques	2	0
				Part aèria florida	Maceració en oli	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	3. Gotes òtiques	6	66,7
				Part aèria florida	Utilització directa sense processament	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	4. Introducció del material vegetal sense processar	2	0
<i>Origanum vulgare</i>	Orenga	2	100	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	3. Gargarisme	1	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Bronquitis	1. Tisana	1	100
<i>Oryza sativa</i>	Arròs	3	0	Llavor seca	Cocció en aigua	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	8. Arròs	3	0
<i>Papaver somniferum</i>	Cascall	2	0	Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema digestiu	Mal de queixal	4. Cataplasma introduït en cavitats	2	0
<i>Parietaria officinalis</i>	Herba morella, Roca morera	14	64,29	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	1. Tisana	3	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	3	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Paronychia argentea</i>	Herba de les morenes, Herba sanguinària	7	0	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema metabòlic	Refrigerant	1. Tisana	3	100
				Part aèria (florida o estèril)	Cocció en oli o greix	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Part aèria florida	Infusió	Sistema circulatori	Antihemorroidal	5. Bany	1	0
				Part aèria florida	Decocció en aigua	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
<i>Petroselinum crispum</i>	Julivert	3	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	5	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Embaràs, naixement, puerperi	Abortiu	1. Tisana	1	0
<i>Peumus boldus</i>	Boldo	1	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Distensió muscular	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Hepatoprotector	1. Tisana	1	0
<i>Phagnalon sordidum</i>	Herba morenera	1	0	Desconegut	Cocció en oli o greix	Sistema circulatori	Antihemorroidal	5. Ungüent	1	0
<i>Phaseolus vulgaris</i>	Mongeta	2	0	Llavor seca	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Hemostàtic	5. Apòsit medicamentós	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Pinus halepensis</i>	Pi, Pi blanc	59	47,46	Escorça	Masticació	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	4. Masticat	5	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Afrodisíac	1. Tisana	2	0
				Brots tendres	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	100
				Brots tendres	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Oli macerat	2	0
				Brots tendres	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	100
				Brots tendres	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Oli macerat	2	0
				Brots tendres	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Anticataral	1. Tisana	2	0
				Brots tendres	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1	0
				Brots tendres	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	5	100
				Estròbil tendre	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1	0
				Estròbil tendre	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	5	100
				Estròbil tendre	Maceració en sucre	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Xarop	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Pinus nigra</i> <i>subsp.</i> <i>salzmani</i>	Pi, Pinassa	16	12,50	Brots tendres	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	7. Baf	5	0
				Estròbil tendre	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	7. Baf	5	0
				Brots tendres	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	11	81,8
				Estròbil tendre	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	7	100
				Fulles i un trosset de branca	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	3	0
				Escorça	Masticació	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	4. Masticat	5	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Afrodisíac	1. Tisana	2	0
				Brots tendres	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1	0
				Estròbil tendre	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1	0
				Brots tendres	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	100
Fulles i un trosset de branca	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	2	0				

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1	0
				Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Cicatritzant	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1	0
				Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Fissures cutànies	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1	0
<i>Pinus pinea</i>	Pi pinyer	2	100	Estròbil tendre	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
				Estròbil tendre	Maceració en sucre	Sistema Respiratori	Refredat	1. Xarop	1	100
<i>Pinus sylvestris</i>	Pi, Pi roig	4	0	Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	0
				Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Oli macerat	1	0
				Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	0
				Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Oli macerat	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Piper nigrum</i>	Pebre negre	1	0	Llavor seca	Utilització directa sense processament	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Apòsit medicamentós	1	0
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	19	36,84	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	5	0
				Fulles i un trosset de branca	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	9.	2	100
				Fulles i un trosset de branca	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Utilització del material vegetal fresc sense triturar	2	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	6	50
				Fulles i un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
				Fulles i un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en sec	Sistema metabòlic	Antidiaforètic, redueix la sudoració	5. Pols o cendra	2	0
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	10	10	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Antidepressiu	1. Tisana	1	0
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	5	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antisèptic bucal	3. Col·lutori	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	LLagues bucal	3. Col·lutori	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Pel mal de sortir les dents	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	0
<i>Plantago major</i>	Plantatge	2	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Mal de queixal	3. Col·lutori	2	0
<i>Prunus avium</i>	Cirera, Cirerer	2	50	Peduncle del fruit	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	1. Tisana	1	0
				Peduncle del fruit	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
<i>Prunus domestica</i>	Pruna, Prunera	1	100	Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Tisana	1	100
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla, Ametller	12	50	Llavor seca	Ingesta sense processament	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	8. Fruits secs	1	100
				Closca del fruit	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	1. Tisana	1	100
				Closca del fruit	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1	100
				Closca del fruit	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	6	0
				Closca del fruit	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Rogall o ronquera	1. Tisana	3	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Prunus persica</i>	Préssec, Presseguer	2	100	Fulla, folíol, fronda	No conegut	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	10. Desconegut	2	100
<i>Punica granatum</i>	Magraner amarg	2	0	Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Sistema Respiratori	Descongestiu nasal	1. Xarop	1	0
				Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Sistema Respiratori	Rogall o ronquera	1. Xarop	1	0
<i>Quercus faginea</i>	Roure	4	0	Planta florida viva utilitzada in situ	Utilització directa sense processament	Simptomatologia inespecífica	Aporta energia	9.	2	0
				Planta florida viva utilitzada in situ	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesquelètic	Hernies	9.	2	0
<i>Quercus ilex</i>	Alzina	3	100	Escorça	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	1. Tisana	2	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	1. Tisana	1	100
<i>Quercus pubescens</i>	Roure	4	0	Planta florida viva utilitzada in situ	Utilització directa sense processament	Simptomatologia inespecífica	Aporta energia	9.	2	0
				Planta florida viva utilitzada in situ	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesquelètic	Hernies	9.	2	0
<i>Ramonda myconi</i>	Orella d'ós	3	0	Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	3	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó, Garrigó negre	30	23,33	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antipelo-hèmic (millora la circulació amb l'aclariment de la sang)	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	28	21,4
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	1	100
<i>Ricinus communis</i>	Regina	3	0	Llavor seca	Extracció mecànica des olis vegetals	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Suc greixós fluid herbaci	3	0
<i>Rosa agrestis</i>	Gavarrera, Roser silvestre	5	0	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
				Troncs	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	2	0
				Pètals (corol·la)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	2	0
<i>Rosa canina</i>	Gavarrera, Roser silvestre	5	0	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
				Troncs	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	2	0
				Pètals (corol·la)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	2	0
<i>Rosa micrantha</i>	Gavarrera, Roser silvestre	5	0	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Rosa pouzinii</i>	Gavarrera, Roser silvestre	5	0	Troncs	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	2	0
				Pètals (corol·la)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	2	0
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
				Troncs	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	2	0
				Pètals (corol·la)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	2	0
<i>Rosa sp.</i>	Rosa, Rosa d'abans pels ulls, Rosa de cent fulles, Rosa de cinc pètals, Rosa de mil fulles	16	25	Pètals (corol·la)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	16	25
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	60	48,33	Part aèria florida	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Antidepressiu	1. Tisana	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Desconegut		1. Tisana	2	
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Reforçant capil·lar	5. Loció	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Cardiotònic	1. Tisana	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	3	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema metabòlic	Reduir el colesterol	1. Tisana	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	1. Tisana	1	100
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	0
				Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	100
				Part aèria florida	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	0
				Part aèria florida	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Oli macerat	3	33,3
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	1. Tisana	1	100
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	100
				Part aèria florida	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	0
				Part aèria florida	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Oli macerat	3	33,3
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Loció	1	0
				Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Loció	1	100
				Part aèria florida	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Loció	1	0
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Fatiga	5. Loció	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Anticataral	1. Tisana	2	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	2	50
				Part aèria florida	Generació de vapors a partir de la infusió	Sistema Respiratori	Refredat	7. Baf	5	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Rubus ulmifolius</i>	Esbarzer	3	33,33	Part aèria florida	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	6	33,3
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Trastorns nutricionals	Tònic, reconstituent	1. Tisana	1	100
				Nèctar	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Cicatritzant	5. Altres	2	100
				Pol·len	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Cicatritzant	5. Altres	2	100
				Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema immunitari	Vitiligen	8. Fruita	1	0
				Fruit madur	Cocció en sucre	Sistema immunitari	Vitiligen	8. Melmelada	1	0
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	43	0	Brots tendres	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalítics	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Desconegut		1. Tisana	3	0
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Embaràs, naixement, puerperi	Abortiu	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antipelohèmic (millora la circulació amb l'aclariment de la sang)	1. Tisana	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	Sistema digestiu	Carminatiu	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	Sistema digestiu	Estomacal	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Masticació	Sistema digestiu	Mal de queixal	4. Masticat	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiareumàtic	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	7. Fumigació	3	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	43	0	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	7. Fumigació	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	7. Fumigació	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Maceració hidroalcohòlica	Sistema Respiratori	Refredat	1. Licor medicinal	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	5. Loció	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Utilització directa sense processament	Sistema sensorial	Equilibri, mareig	7. Aromes despresos per l'element vegetal	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Desconegut		1. Tisana	3	0
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	2	0
Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	2	0				
Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	3	0				

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Embaràs, naixement, puerperi	Abortiu	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antipelohèmic (millora la circulació amb l'aclariment de la sang)	1. Tisana	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	Sistema digestiu	Carminatiu	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	Sistema digestiu	Estomacal	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Masticació	Sistema digestiu	Mal de queixal	4. Masticat	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiareumàtic	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	7. Fumigació	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	1. Tisana	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	7. Fumigació	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	1. Tisana	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	7. Fumigació	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Maceració hidroalcohòlica	Sistema Respiratori	Refredat	1. Licor medicinal	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	5. Loció	2	0
				Part aèria (florida o estèril)	Utilització directa sense processament	Sistema sensorial	Equilibri, mareig	7. Aromes despresos per l'element vegetal	2	0
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	31	70,97	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Dolor	Anticefalàgic	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Simptomatologia inespecífica	Anima	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Millora la circulació	1. Tisana	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	7. Fumigació	3	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Bany	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	7. Fumigació	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Bany	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	7. Fumigació	3	0
				Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Bany	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Bany	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Reforçant ossi	5. Apòsit medicamentós	2	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	1. Tisana	2	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc, Sabuquer, Saüc, Saüquer	131	32,06	Flor, inflorescència	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb alcohol	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	2	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Dolor	Anticefalàgic	7. Baf	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Dolor	Anticefalàgic	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Dolor	Anticefalàgic	5. Apòsit medicamentós	13	7,7
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	7. Baf	1	0
				Flor, inflorescència	Pirogènesi	Infeccions, infestacions	Antipirètic	1. Suc aquós fluid herbaci	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Infeccions, infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	2	50
Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Inflamacions	Antiinflamatòri	1. Tisana	3	100				

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fulla, folíol, fronda	Altres	Pell o teixit subcutani	Butllofes i llagues	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema circulatori	Antiulcerós	7. Fumigació	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Altres	Sistema circulatori	Antiulcerós	5. Loció	1	0
				Fruit madur	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Carminatiu	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	7. Fumigació	3	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	7. Fumigació	3	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	7. Fumigació	3	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Apòsit medicamentós	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Anticataral	1. Tisana	2	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Suc aquós fluid herbaci	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antitussigen	1. Tisana	5	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Expectorant	1. Tisana	3	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Mucolític	1. Tisana	3	100
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	7. Baf	13	0
				Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc de la planta fresca	Sistema Respiratori	Refredat	1. Suc aquós fluid herbaci	2	0
				Flor, inflorescència	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	26	69,2
				Fruit madur	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	0
				Flor, inflorescència	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Xarop	1	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema Respiratori	Refredat	5. Apòsit medicamentós	2	50

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Flor, inflorescència	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Xarop	1	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Rogall o ronquera	1. Tisana	2	100
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema sensorial	Antiotàlgic, mal d'orella	7. Fumigació	5	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	1	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Apòsit medicamentós	1	100
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Baf	1	0
				Flor, inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	14	0
				Fulla, folíol, fronda	Altres	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Altres	Traumatismes	Cicatritzant	5. Loció	1	0
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Botonets, Espernella c, Flors de Sant Joan	13	84,62	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	3	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	0
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Bany	2	100
				Flor, inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Bany	2	100
<i>Satureja fruticosa</i>	Poniol	2	100	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	2	100
<i>Satureja montana</i>	Sajolida	1	0	Part aèria florida	Maceració en aigua	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Loció	1	0
<i>Saxifraga longifolia</i>	Corona de Rei	3	0	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Embaràs, naixement, puerperi	Abortiu	1. Tisana	3	0
<i>Scabiosa saxatilis</i>	Escabiosa	1	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Xarrampió	1. Tisana	1	0
<i>Scirpus holoschoenus</i>	Jonc	4	0	Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
				Base de la tija	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Pel mal de sortir les dents	1. Tisana	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Sedum sp.</i>	Crespinell, Cruspinell	4	0	Tiges o branques sense fulles	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Rogall o ronquera	1. Tisana	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antiinflamatori, antiàlgic, antiequimòtic (contra els cops)	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Pomada, crema	2	0
<i>Silene saxifraga</i>	Herba prima, Salsufragi	4	0	Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Cicatritzant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	2	0
<i>Sinapis alba</i>	Mostassa	7	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	1	0
				Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema Respiratori	Expectorant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	3	0
				Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema Respiratori	Mucolític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	4	0
<i>Solanum tuberosum</i>	Patata, Trumfo	3	66,67	Tubercle	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Apòsit medicamentós	3	66,7
<i>Sorbus domestica</i>	Serva	8	12,50	Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	8. Fruita	6	16,7

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Fruit madur	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	0
<i>Staehelina dubia</i>	Zing - Zing	2	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	2	0
<i>Syderitis hirsuta</i>	Te de la Mariola, Herba de Sant Antoni	2	100	Part aèria florida	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Tranquil·litzant	1. Tisana	1	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	1	100
<i>Tanacetum vulgare</i>	Herba cuquera	3	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Tisana	2	0
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
<i>Taraxacum officinale</i>	Dent de lleó	2	100	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	2	100
<i>Teucrium polium</i>	Pa amb vi, Timó mascle	3	0	Part aèria florida	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antihemíntic	1. Tisana	2	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	1	0
<i>Thapsia villosa</i>	Croca	1	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema nerviós	Afavorir la memòria	1. Tisana	1	0
<i>Thymeleaea tinctoria</i>	Bufalaga	1	0	Arrel	Masticació	Sistema digestiu	Mal de queixal	4. Masticat	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola, Frígola, Timó, Timonet	154	71,43	Part aèria florida	Infusió o decocció	Desconegut		1. Tisana	1	100
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	4	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antisèptic intern	1. Tisana	14	92,9
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Butllofes i llagues	5. Loció	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	1. Tisana	6	66,7
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antiulcerós	5. Loció	3	33,3
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antivaricós	5. Loció	1	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Hipotensor	1. Tisana	2	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Millora la circulació	5. Loció	1	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antisèptic bucal	3. Col·lutori	3	66,7
Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antisèptic bucal	5. Loció	2	100				

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	3	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	LLagues bucals	3. Col·lutori	5	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Mal de queixal	3. Col·lutori	5	40
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Higiene ínitma (antisèptic, antiestàtic)	5. Loció	2	0
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Loció	1	100
				Part aèria florida	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Oli macerat	2	0
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Loció	1	100
				Part aèria florida	Maceració en oli	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Oli macerat	2	0
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Loció	1	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Bany	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Afonia	3. Gargarisme	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	1. Tisana	4	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	3. Gargarisme	5	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Anticataral	1. Tisana	2	0
				Part aèria florida	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	7. Baf	5	0
				Part aèria florida	Decocció en aigua	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	0
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	18	55,6
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	3. Gargarisme	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Rogall o ronquera	3. Gargarisme	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Antisèptic ocular	6. Col·liri	6	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	25	96	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Conjuntivitis	6. Col·liri	2	100
				Part aèria florida	Infusió o decocció	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	37	83,8
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	3	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Tranquil·litzant	1. Tisana	19	94,7
				Escorça	Decocció en aigua	Sistema genitourinari	Antiprostàtic	1. Tisana	1	100
				Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	2	100
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	16	0	Llavor seca	Cocció sense vehicle	Infeccions, infestacions	Antigripal	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Llavor seca	Cocció sense vehicle	Infeccions, infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	1	0
				Llavor seca	Cocció en aigua	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	8. Pa	3	0
				Llavor seca	Cocció sense vehicle	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Apòsit medicamentós	1	0
				Llavor seca	Cocció sense vehicle	Sistema Respiratori	Expectorant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	3	0
				Llavor seca	Cocció sense vehicle	Sistema Respiratori	Mucolític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	3	0

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	8	37,50	Llavor seca	Cocció sense vehicle	Sistema Respiratori	Refredat	5. Cataplasma, emplastre, pegat	3	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Desconegut		1. Tisana	1	0
				Desconegut	No conegut	Desconegut		10. Desconegut	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Utilització directa sense processament	Sistema circulatori	Millora la circulació	5. Utilització del material vegetal fresc sense triturar	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema metabòlic	Refrigerant	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	No conegut	Sistema musculoesquelètic	Reforçant ossi	2. Comprimit	1	100
<i>Valeriana officinalis</i>	Valeriana	1	0	Arrel	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Tranquil·litzant	1. Tisana	1	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	1. Tisana	3	33,3
<i>Verbascum thapsus</i>	Herba blenera, Herba queixalera, Trepó, Tripó	10	33,33	Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Sistema circulatori	Antihemorroïdal	9.	2	0
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Carminatiu	1. Tisana	1	100
				Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal	1. Tisana	4	20

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Desconegut	No conegut	Sistema digestiu	Mal de queixal	10. Desconegut	1	0
<i>Verbena officinalis</i>	Verbena	4	0	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
				Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1	0
				Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Sistema sanguini	Per la melsa	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2	0
<i>Viola alba</i>	Viola	1	100	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
<i>Viola rupestris</i>	Viola	1	100	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
<i>Viola sylvestris</i>	Viola	1	100	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
<i>Viola willkommii</i>	Viola	1	100	Flor, inflorescència	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Refredat	1. Tisana	1	100
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	20	45	Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Enverinaments	Intoxicacions	5. Apòsit medicamentós	2	0
				Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Infeccions, infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	2	50
				Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema digestiu	Orexigen, aperitiu	1. Xarop	1	0

Taula 3.26. (Continuació)

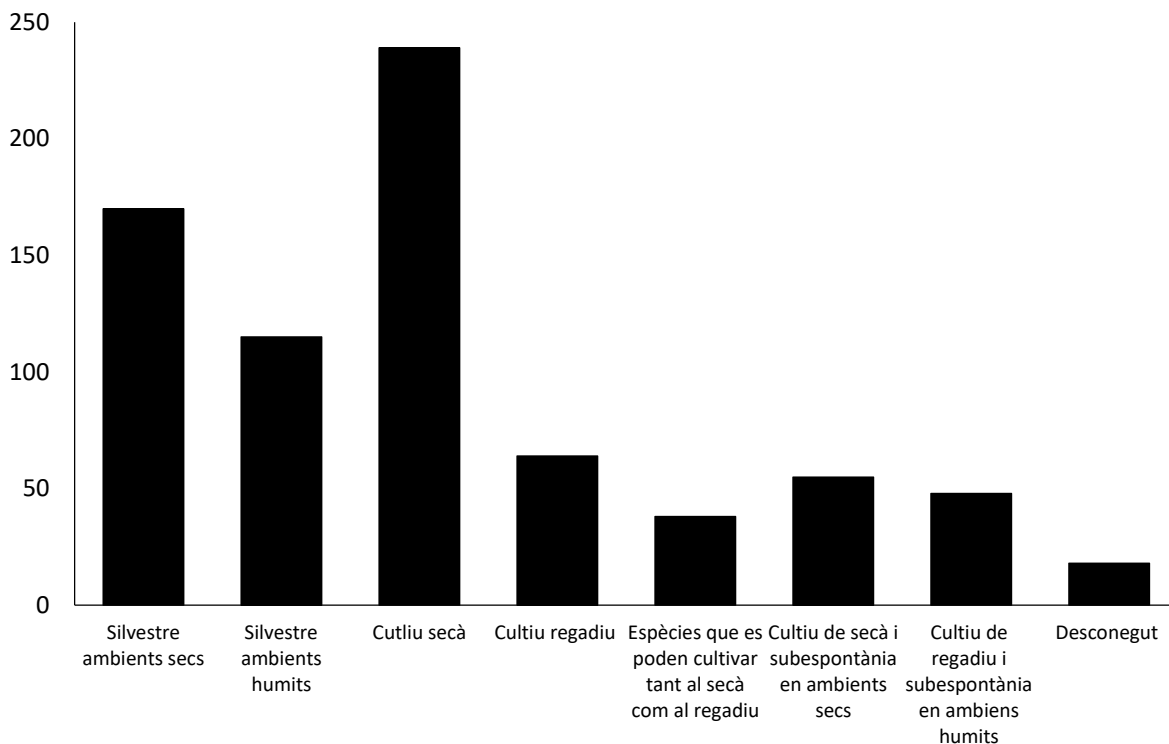
Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
				Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	5. Bany	2	100
				Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	5. Bany	2	100
				Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Dolor muscular	5. Bany	2	100
				Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	5. Bany	2	100
				Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	3. Gargarisme	2	0
				Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Apòsit medicamentós	4	0
				Part carnosa del fruit	Ingesta sense processament	Trastorns nutricionals	Tònic, reconstituent	8. Licors i altres begudes	1	0
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	14	64,29	Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Infeccions, infestacions	Antipirètic	1. Tisana	3	100
				Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Inflamacions	Antiinflamatori	5. Loció	1	0
				Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antivaricós	5. Loció	1	0
				Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Diurètic	1. Tisana	6	50
				Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Sistema metabòlic	Refrigerant	1. Tisana	3	100

Taula 3.26. (Continuació)

Nom científic	Noms populars	UR general	PV general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre	PV per cada registre
<i>Zingiber officinale</i>	Gingebre	2	100	Tubercle	Infusió o decocció	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	1. Tisana	2	100
<i>Ziziphus ziziphus</i>	Ginjoler	1	0	Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	8. Fruita	1	0
(macarulla de <i>Diplolepis mayri</i> sobre <i>Rosa canina</i>)	Macarulla	1	100	Cecidi, macarulla, gala	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic, gastroenteritis	1. Tisana	1	100
(Fulla de cremat)	Fulla de cremat	1	0	Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antipieròtic, cremades	5. Apòsit medicamentós	1	0
(Herba dels eristols)	Herba dels eristols	1	0	Desconegut	No conegut	Pell o teixit subcutani	Panadís, voltadits, arístol	10. Desconegut	1	0
(Naps d'en Guerra)	Naps d'en Guerra	1	0	Desconegut	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	2	0
(Herba pedrera)	Herba pedrera	2	0	Fruit tant madur com verd	No conegut	Dolor	Anestèsic	10. Desconegut	1	0
(Arbres i arbustos del bosc)	Arbres i arbustos del bosc	1	0	Cendra o sutja	Combustió	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Pols o cendra	1	0
(Cereals en general)	Cereals, segon	1	0	Segó	Cocció sense vehicle	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Apòsit medicamentós	1	0
(Cereals en general)	Cereals	3	0	Cendra o sutja	Combustió	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Pols o cendra	3	0
Restes de cremar diferents espècies (cendra)	Restes de cremar diferents espècies (cendra)	3	0	Llavor seca	Cocció sense vehicle	Sistema Respiratori	Antiamigdalític	5. Apòsit medicamentós	3	0

RESULTATS OBTINGUTS A PARTIR DEL BUIDATGE I ANÀLISIS DE L'OBRA "TRADICIÓ REMEIERA A L'ANOIA (BARTROLÍ, 1989)

En conjunt l'obra conté informació de 126 taxons vegetals (47 de cultivats i 79 de silvestres) i recull 731 cites d'ús medicinal. Si es consideren les cites en les quals el component vegetal no ha pogut ser identificat taxonòmicament, i les cites on s'empren elements vegetals d'índole inespecífica, són 747 les cites d'ús medicinal basades en elements vegetals documentades, les quals corresponen a 470 registres d'ús medicinal diferents. Tots aquests registres, llevat dels cinc casos en que ha estat impossible identificar-ne el taxón, es mostren en el catàleg (taula 3.32).

Fig. 3.69. Ecologia de les espècies vegetals citades com a medicinals a finals dels 80: nombre de cites d'ús documentades per les espècies corresponents a cada grup ecològic.

El 39,1% de les cites d'ús corresponen a espècies silvestres, de les quals el 40,4% creixen en ambients de humits i el 59,6% en ambients secs. Al seu torn, les espècies cultivades donen lloc al 60,9% de les cites d'ús, les quals en un 66,2% són de secà i tan sols el 25,2% de regadiu (figura 3.69). També s'observa com el 23,2% de les cites d'ús corresponents a espècies cultivades fan referència a espècies que poden escapar del cultiu i donar lloc a poblacions subespontànies (figura 3.69).

Taula 3.27.

Parts de la planta utilitzades, i indicadors corresponents a cadascuna de les parts.

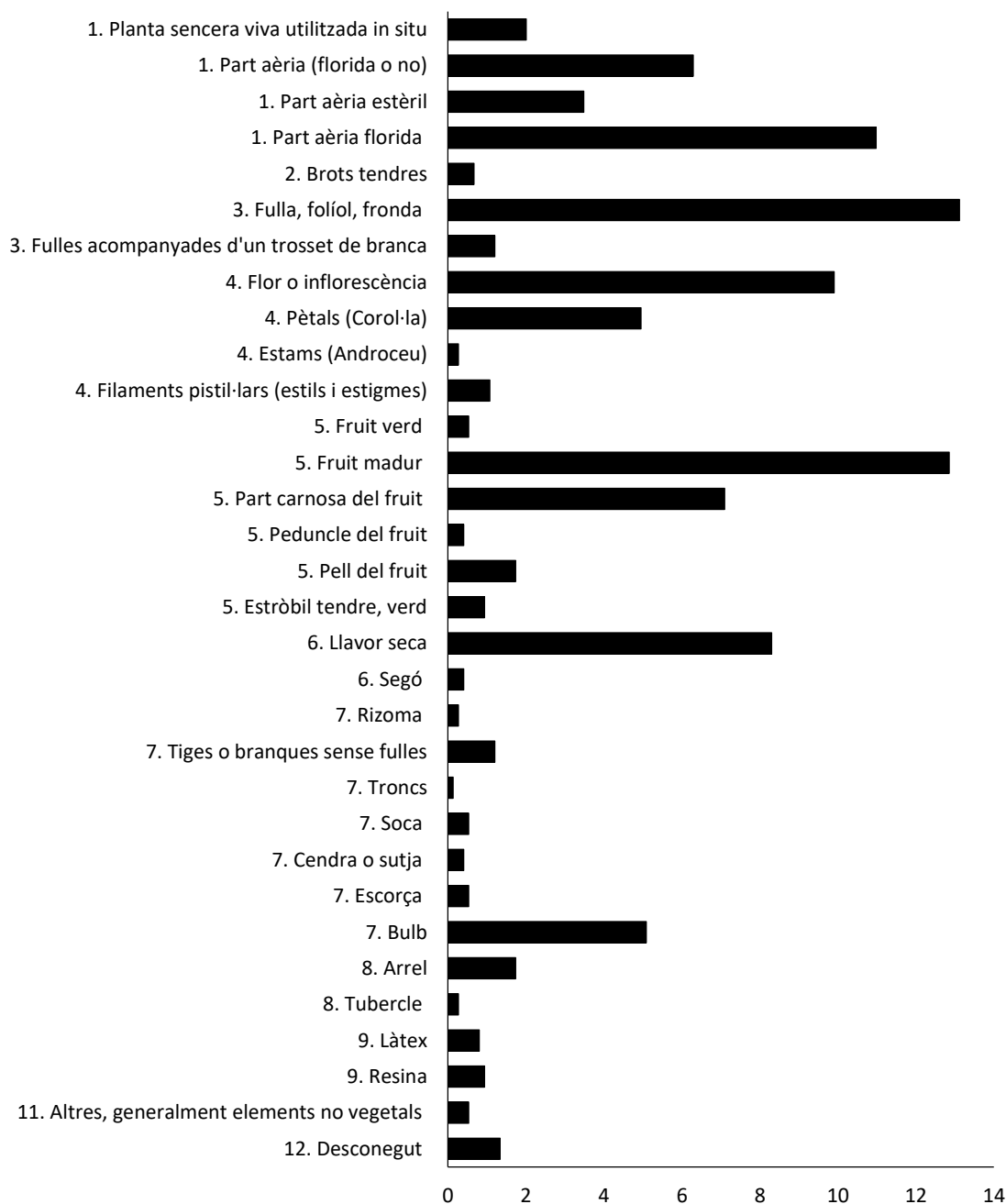
Part de la planta emprada	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c	Nº prep. ^d	Nº cat. ^e
1. Planta sencera viva utilitzada in situ	15	2,01	3	10	2
1. Part aèria (florida o no)	47	6,29	11	37	11
1. Part aèria estèril	26	3,48	2	13	4
1. Part aèria florida	82	10,98	12	73	13
2. Brots tendres	5	0,67	4	4	2
3. Fulla, folíol, fronda	98	13,12	36	84	13
3. Fulles acompanyades d'un trosset de branca	9	1,20	3	9	6
4. Flor o inflorescència	74	9,91	20	53	14
4. Pètals (Corol·la)	37	4,95	2	37	4
4. Estams (Androceu)	2	0,27	2	1	1
4. Filaments pistil·lars (estils i estigmes)	8	1,07	2	8	3
5. Fruit verd	4	0,54	2	4	2
5. Fruit madur	96	12,85	6	96	11
5. Part carnosa del fruit	53	7,10	5	52	12
5. Peduncle del fruit	3	0,40	1	3	1
5. Pell del fruit	13	1,74	5	13	6
5. Estròbil tendre, verd	7	0,94	3	5	2
6. Llavor seca	62	8,30	14	52	13
6. Segó	3	0,40	1	3	3
7. Rizoma	2	0,27	1	2	2
7. Tiges o branques sense fulles	9	1,20	4	9	4
7. Troncs	1	0,13	1	1	1
7. Soca	4	0,54	2	2	2
7. Cendra o sutja	3	0,40	2	3	2
7. Escorça	4	0,54	3	3	3
7. Bulb	38	5,09	2	35	9
8. Arrel	13	1,74	6	13	7
8. Tubercle	2	0,27	1	2	2
9. Làtex	6	0,80	2	6	1
9. Resina	7	0,94	2	5	2
11. Altres, generalment elements no vegetals	4	0,54	1	4	3
12. Desconegut	10	1,34	10	8	6

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Nombre de preparats medicinals documentats ^e Nombre de categories generals d'ús medicinal per les quals s'empra cada part vegetal.

Les parts més utilitzades han estat, en ordre d'importància, la fulla, el fruit madur, la part aèria florida, la flor o inflorescència, la llavor seca, la part carnosa dels fruits, la part aèria en general, el bulb, la corol·la, i la part aèria estèril, les quals són emprades

en el 82,1% de les cites d'ús. Les parts restants són emprades de forma molt més minoritària, sense arribar en cap cas al 2% de les cites d'ús (taula 3.27, figura 3.70).

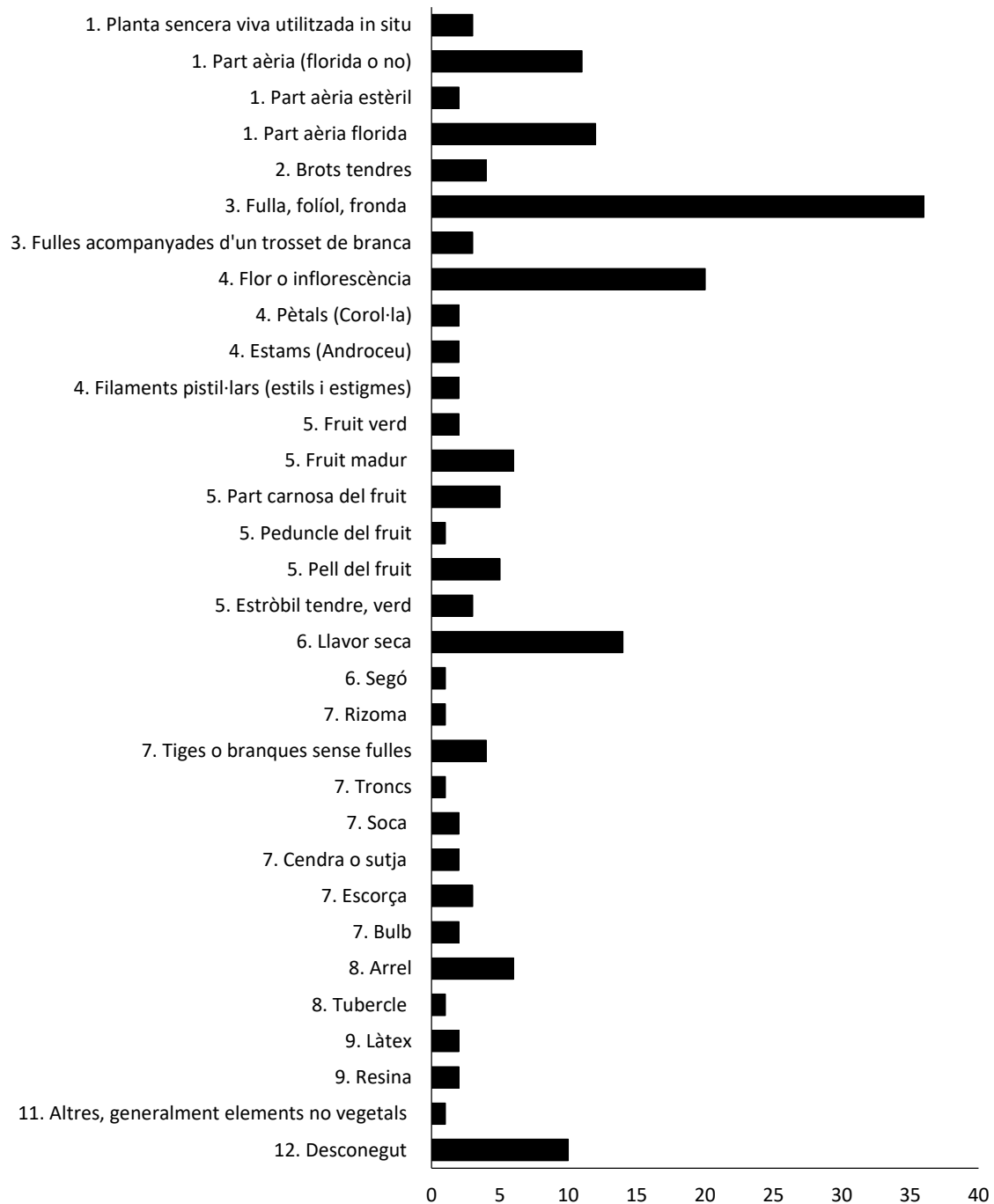

Fig. 3.70. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les parts de la planta utilitzades.

La utilització de la fulla és la que està més estesa, amb 36 espècies on s'empra aquesta part. La segueixen la flor o inflorescència (20 espècies), la llavor seca (14 espècies), la part aèria florida (12 espècies), i la part aèria en general (11 espècies). Cal destacar

que parts com la corol·la, el fruit madur, o al part carnososa del fruit, que es troben entre les més emprades, s'utilitzen només en un reduït nombre d'espècies. Per contra, la rel s'utilitza en 6 espècies, si bé tant sols s'empra aquesta part en 13 cites d'ús (figura 3.71).

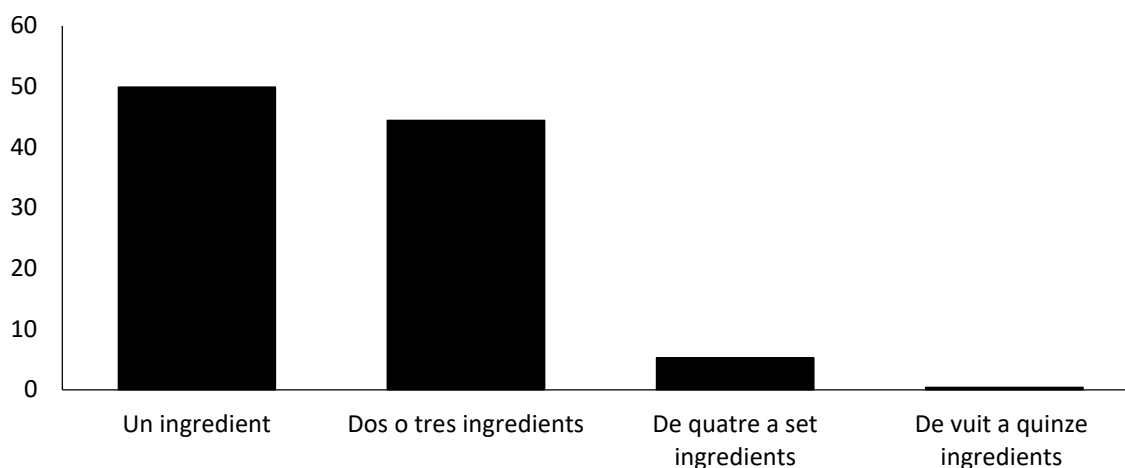

Fig. 3.71. Nº d'espècies vegetals documentades per cadascuna de les parts de la planta utilitzades.

Tenint en compte el nombre d'ingredients emprats en els preparats medicinals com a estimador de la seva complexitat, s'observa que el 34,5% de les cites d'ús fan referència a preparats d'un sol ingredient, el 45,5% a preparats de dos o tres ingredients, i el 20% es corresponen a preparats amb quatre o més ingredients (figura 3.72). Aquestes dades es tradueixen en que el 49,9% dels preparats medicinals documentats són monoespecífics, el 44,4% són bi o tri específics, i tant sols el 5,7% estant formats per quatre o més ingredients (figura 3.73).

Fig. 3.72. Complexitat dels preparats documentats, d'acord amb el nombre d'ingredients emprats. Percentatge de cites d'ús documentades corresponents a preparats de cada grau de complexitat.

Fig. 3.73. Complexitat dels preparats documentats, d'acord amb el nombre d'ingredients emprats. Percentatge de preparats medicinals corresponents a cada grau de complexitat.

Forma de processament del material vegetal per extreure'n els principis actius

S'han detectat 30 mecanismes emprats per extreure els principis actius dels materials vegetals. La infusió i la decocció en aigua són els mecanismes més emprats, ja que corresponen al 38,3% de les cites d'ús. També cal destacar la importància, en ordre decreixent, de la utilització directa sense processament, la maceració hidroalcohòlica, l'extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca, la trituració o trossejat en sec, la trituració o trossejat en fresc, i la ingesta de processament, cadascuna de les quals s'utilitza en més del 3% de les cites d'ús (taula 3.28, figura 3.74).

Són també la infusió i la decocció les formes de processament emprades en un major nombre d'espècies vegetals (figura 3.75), i en un nombre més elevat de categories generals d'ús. També és destacable la notable diversitat de categories generals d'ús en les quals es duu a terme la utilització directa del material vegetal sense processament, la ingesta sense processament, la trituració (en sec o en fresc), la cocció en aigua, i l'extracció mecànica del suc provinent de la planta (taula 3.28).

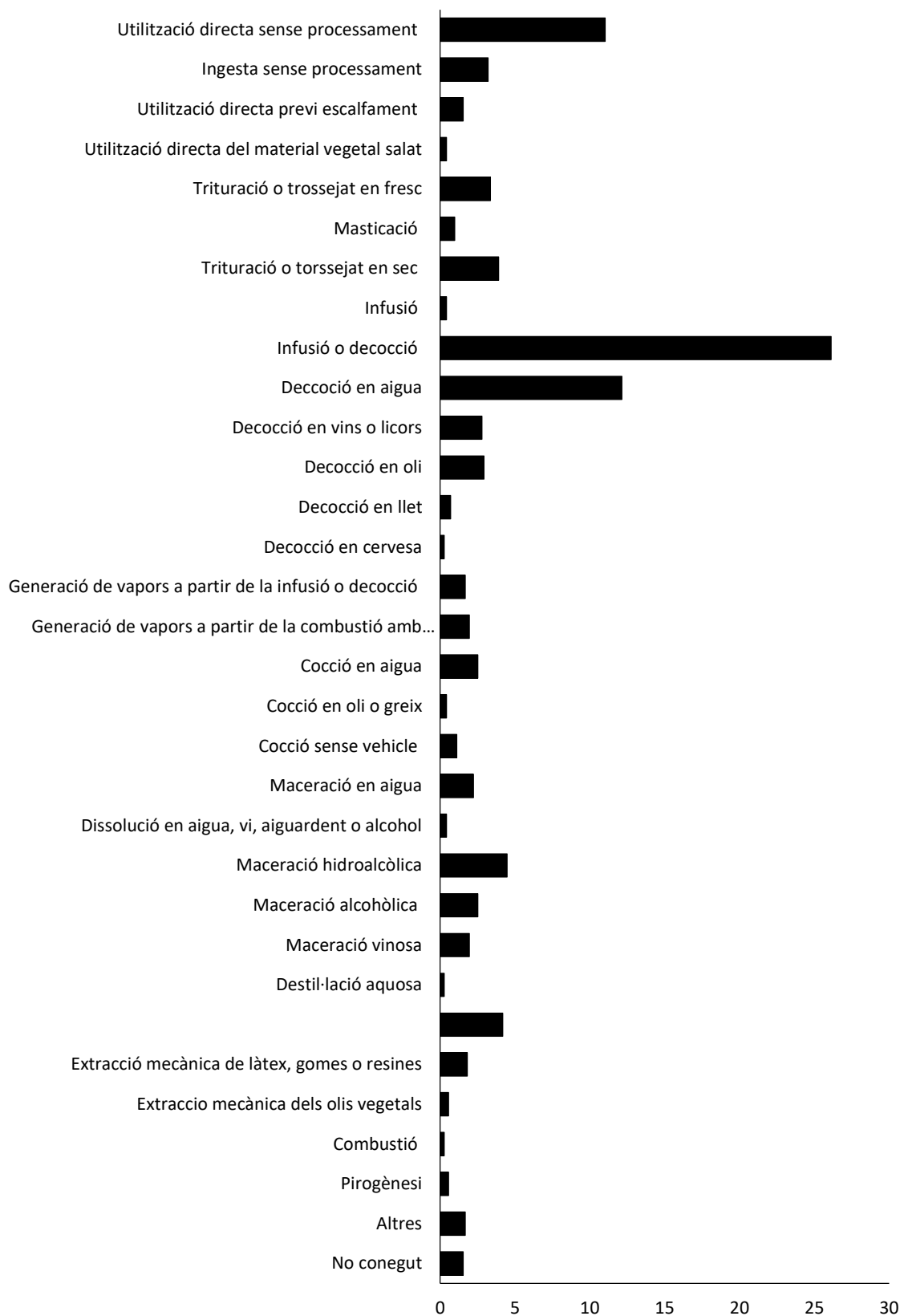
Taula 3.28.

Formes de processament del material vegetal per tal d'extreure'n els principis actius, i indicadors corresponents a cadascuna de les formes de processament.

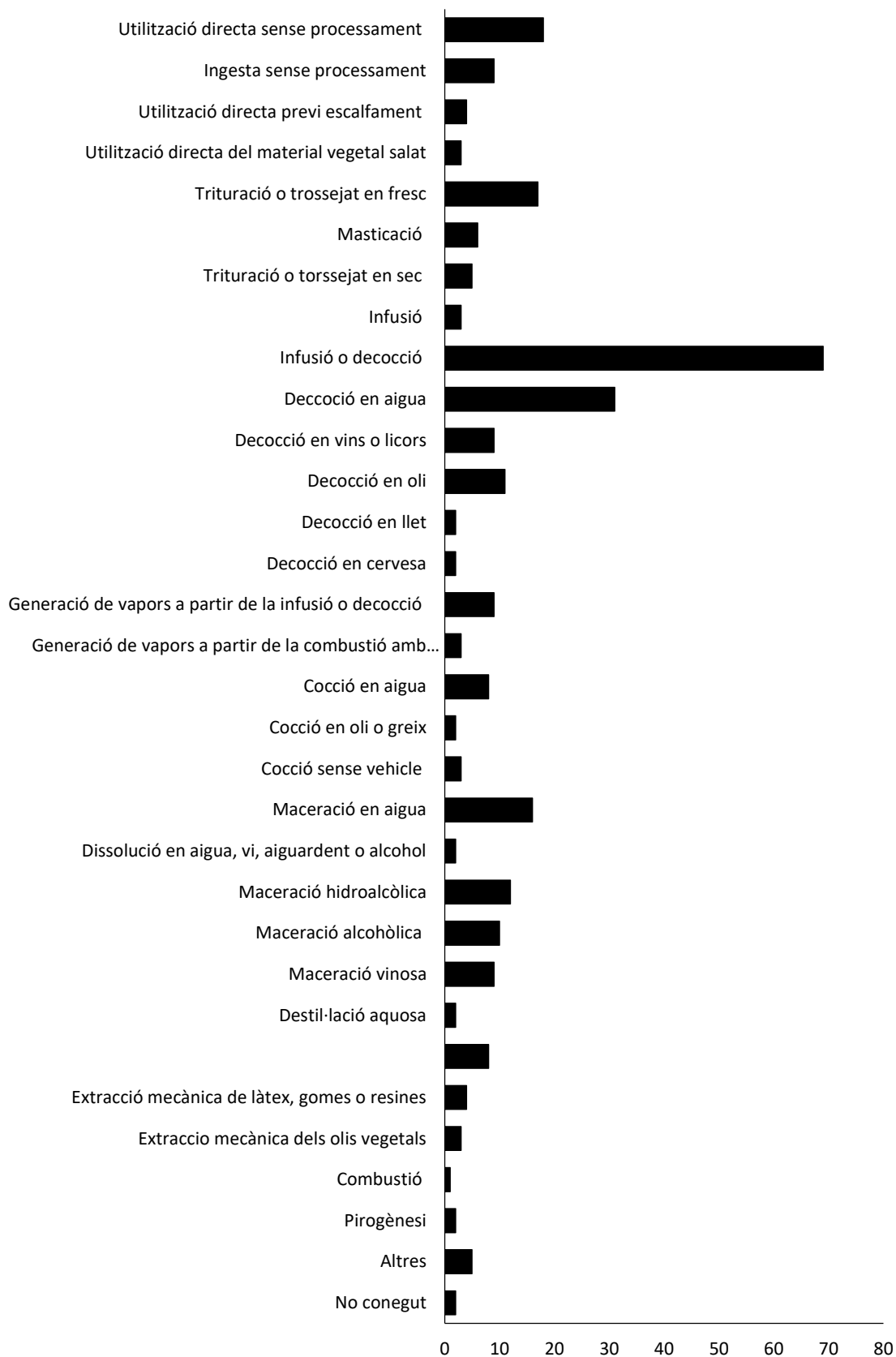
Forma de processament	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c	Nº prep. ^d	Nº cat. ^e
Utilització directa sense processament	79	11,03	18	68	10
Ingesta sense processament	23	3,21	9	22	10
Utilització directa previ escalfament	11	1,54	4	9	4
Utilització directa del material vegetal salat	3	0,42	3	3	3
Trituració o trossejat en fresc	24	3,35	17	18	9
Masticació	7	0,98	6	5	3
Trituració o trossejat en sec	28	3,91	5	22	7
Infusió	3	0,42	3	3	3
Infusió o decocció	187	26,12	69	131	17
Decocció en aigua	87	12,15	31	41	15
Decocció en vins o licors	20	2,79	9	9	4
Decocció en oli	21	2,93	11	14	6
Decocció en llet	5	0,70	2	2	2
Decocció en cervesa	2	0,28	2	1	1
Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	12	1,68	9	6	5
Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	14	1,96	3	9	5
Cocció en aigua	18	2,51	8	13	8
Cocció en oli o greix	3	0,42	2	2	2
Cocció sense vehicle	8	1,12	3	8	3
Maceració en aigua	16	2,23	16	4	6
Dissolució en aigua, vi, aiguardent o alcohol	3	0,42	2	3	2
Maceració hidroalcohòlica	32	4,47	12	21	5
Maceració alcohòlica	18	2,51	10	6	6
Maceració vinosa	14	1,96	9	5	4
Destil·lació aquosa	2	0,28	2	2	2
Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	30	4,19	8	29	8
Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	13	1,82	4	11	2
Extracció mecànica dels olis vegetals	4	0,56	3	4	4
Combustió	2	0,28	1	2	2
Pirogènesi	4	0,56	2	2	2
Altres	12	1,68	5	12	7
No conegut	11	1,54	2	11	2

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

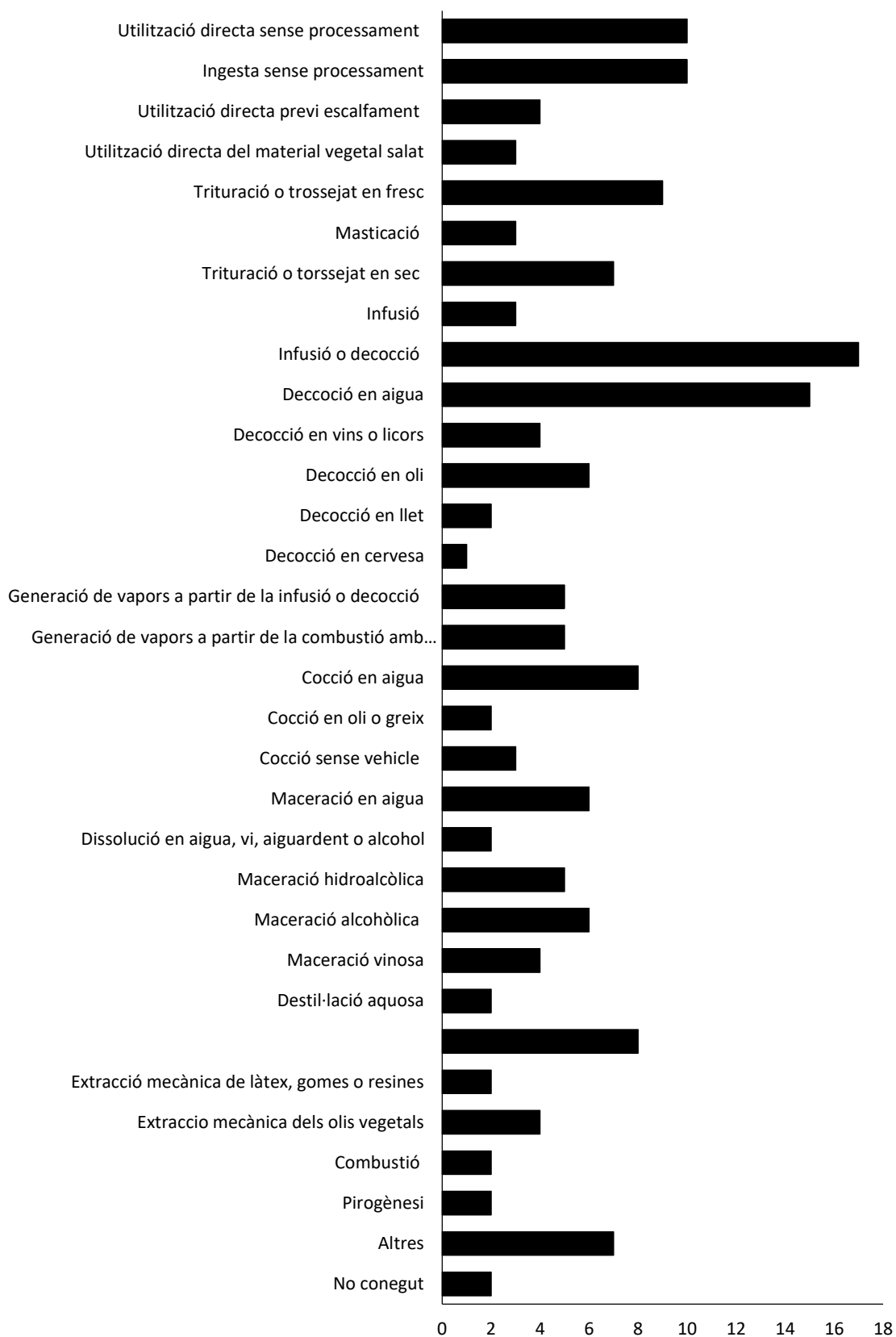
^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Nombre de preparats medicinals documentats ^e Nombre de categories generals d'ús medicinal per les quals s'empra cada forma de processament.

Fig. 3.74. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

Fig. 3.75. N^o d'espècies vegetals documentades per cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

Fig. 3.76. N^o de categories generals d'usos medicinals en les quals s'utilitza cadascun dels procediments duts a terme per extreure els principis actius del material vegetal.

Forma d'administració del remei

S'han detectat 48 formes emprades tradicionalment per a l'administració dels remeis, els quals han estat agrupats en vuit grans grups, indicats a la llegenda de la taula 3.29. La tisana és la forma d'administració clarament més utilitzada, ja que és l'emprada en el 23,8% de les cites d'ús documentades. S'utilitza en 79 espècies, 124 preparats medicinals i 11 categories generals d'ús (taula 3.29). Al seu torn, quatre de les altres formes d'administració han estat utilitzades en més del 3% de els cites d'ús (figura 3.77). En ordre decreixent en importància es tracta de la loció, l'apòsit medicamentós, el cataplasma, emplastre o pegat, i l'aplicació d'oli macerat. El nombre d'espècies en que s'utilitzen aquestes formes d'administració, i el nombre de categories d'ús en les quals es duen a terme és elevat en tres dels casos, mentre que l'aplicació d'oli macerat tant sols té lloc en preparats elaborats amb tres espècies que són emprats en només cinc categories generals d'ús (figures 3.78, 3.79).

Taula 3.29.

Formes d'administració, i indicadors corresponents a cadascuna de les formes de processament. Inclou els preparats medicinals d'índole no vegetal.

Forma de processament ^f	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c	Nº prep. ^d	Nº cat. ^e
1. Tisana	232	23,79	79	124	11
1. Xarop	14	1,44	9	7	1
1. Vi medicinal	12	1,23	7	4	3
1. Licor medicinal	9	0,92	9	3	3
1. Suc greixós fluid herbaci	12	1,23	7	7	3
1. Altres	5	0,51	0	5	2
2. Dragea	2	0,21	0	1	1
3. Lavativa	5	0,51	1	5	1
3. Gargarisme	16	1,64	5	12	2
3. Gotes òtiques	18	1,85	4	12	1
3. Altres	1	0,10	0	1	1
4. Candeleta	5	0,51	0	5	1
4. Masticat	2	0,21	2	2	2
4. Cataplasma introduït en cavitats	4	0,41	4	3	1
4. Introducció directa del material	3	0,31	3	2	1
4. Altres	5	0,51	0	4	3
5. Utilització directa del material	16	1,64	4	16	4
5. Cataplasma, emplastre, pegat	95	9,74	29	53	9

Taula 3.29. (Continuació)

Forma de processament ^f	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c	Nº prep. ^d	Nº cat. ^e
5. Apòsit medicamentós	111	11,38	22	80	10
5. Ungüent	18	1,85	1	15	4
5. Aplicació directa de l'oli, làtex,	20	2,05	8	20	4
5. Pomada, crema	21	2,15	6	13	4
5. Mascareta	7	0,72	1	3	1
5. Loció	116	11,90	30	59	7
5. Bany	13	1,33	4	13	4
5. Sabó medicinal	1	0,10	0	1	1
5. Oli macerat	44	4,51	3	22	5
5. Pols o cendra	1	0,10	1	1	1
5. Altres	20	2,05	3	16	7
6. Col·liri	8	0,82	6	6	1
7. Fumigació	21	2,15	6	13	4
7. Baf	11	1,13	9	5	1
7. Aromes despresos per l'element	3	0,31	1	3	2
8. Alls	9	0,92	1	6	4
8. Fruita	1	0,10	1	1	1
8. Llimonada	5	0,51	1	4	4
8. Licors i altres begudes	2	0,21	1	2	2
8. Oli	6	0,62	1	6	2
8. Pa	5	0,51	1	5	1
8. Arròs	3	0,31	3	1	1
8. Verdura	1	0,10	1	1	1
8. Ous crusos	10	1,03	0	10	5
8. Llet	12	1,23	0	9	4
8. Vegetals en amanida	3	0,31	3	2	2
8. Dolços	5	0,51	0	5	1
8. Llegums	1	0,10	1	1	1
8. Altres	5	0,51	4	5	4
9. Altres	36	3,69	9	30	10

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Nombre de preparats medicinals documentats ^e Nombre de categories generals d'ús medicinal per les quals s'empra cada forma d'administració. ^f Els grans grups en els quals s'han agrupat les diferents formes d'administració s'indiquen d'acord amb el següent codi numèric: 1 Ff líquida d'administració oral, 2 Ff sòlida d'administració oral, 3 Ff líquida per introduir en cavitats, 4 Ff sòlida per introduir en cavitats, 5 Ff tòpica, 6 Ff estèril, 7 Ff aerosols, 8 Ff aliment medicamentós, 9 Ff altres.

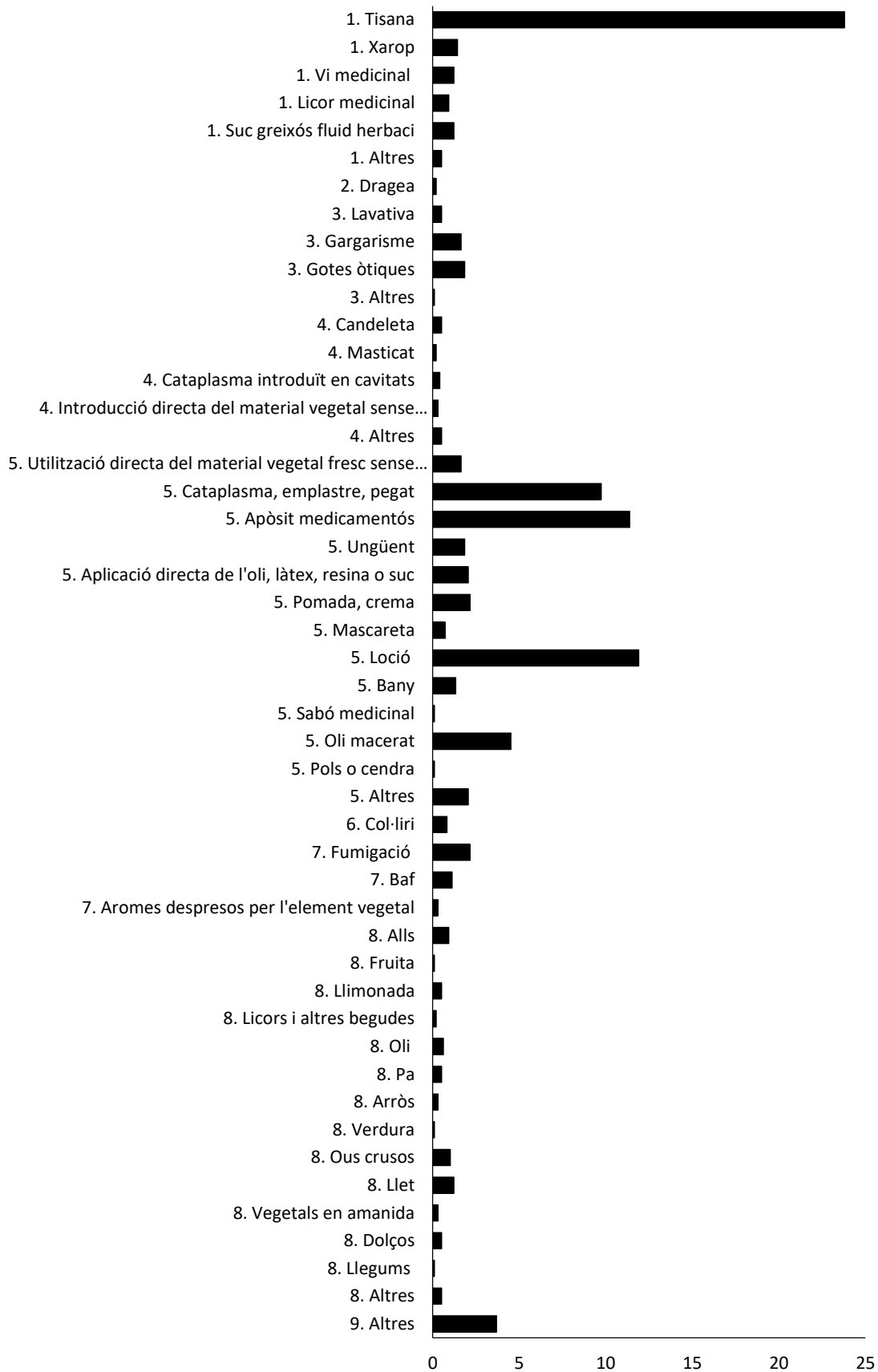

Fig. 3.77. Percentatge de cites d'ús per cadascuna de les formes d'administració del remei.

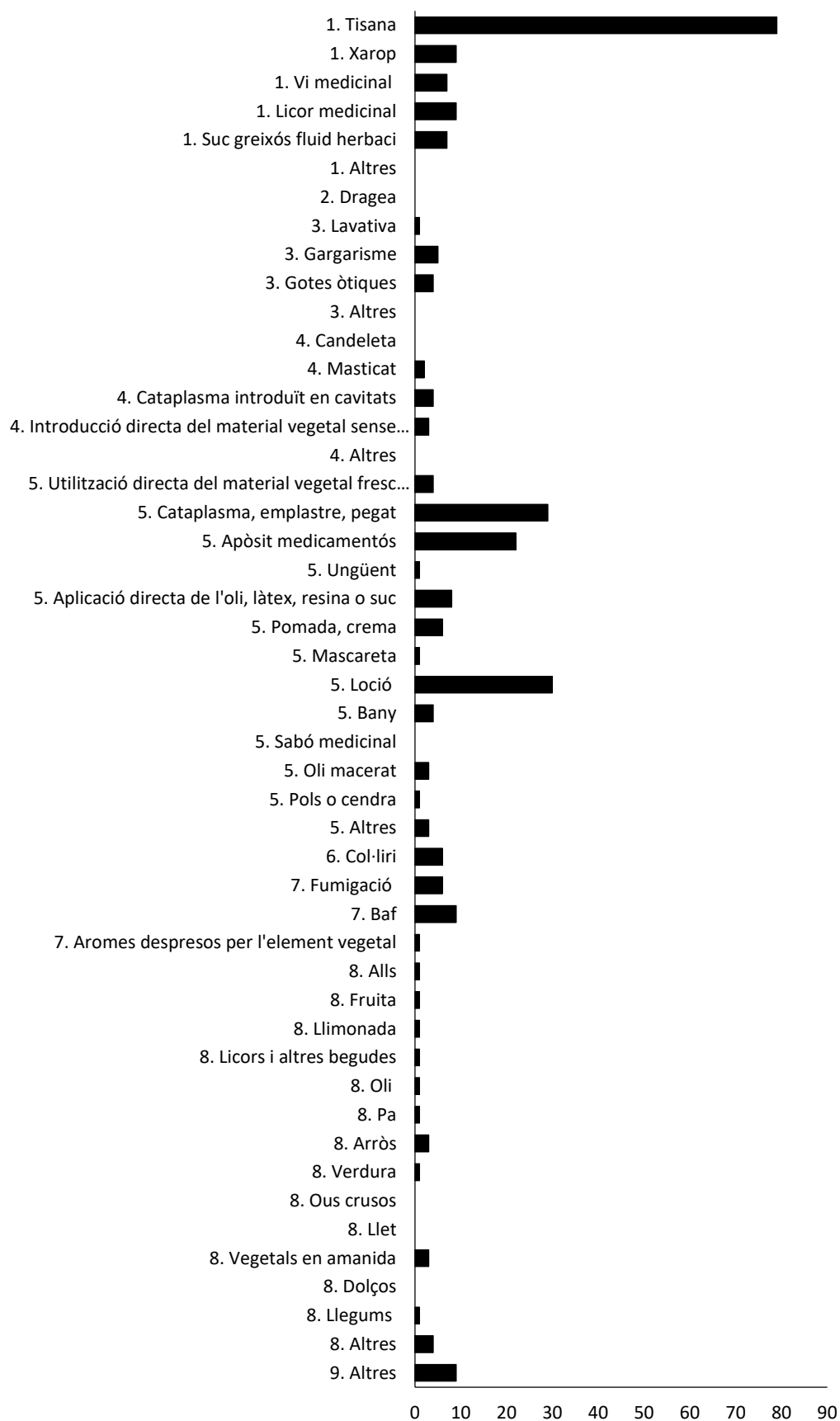
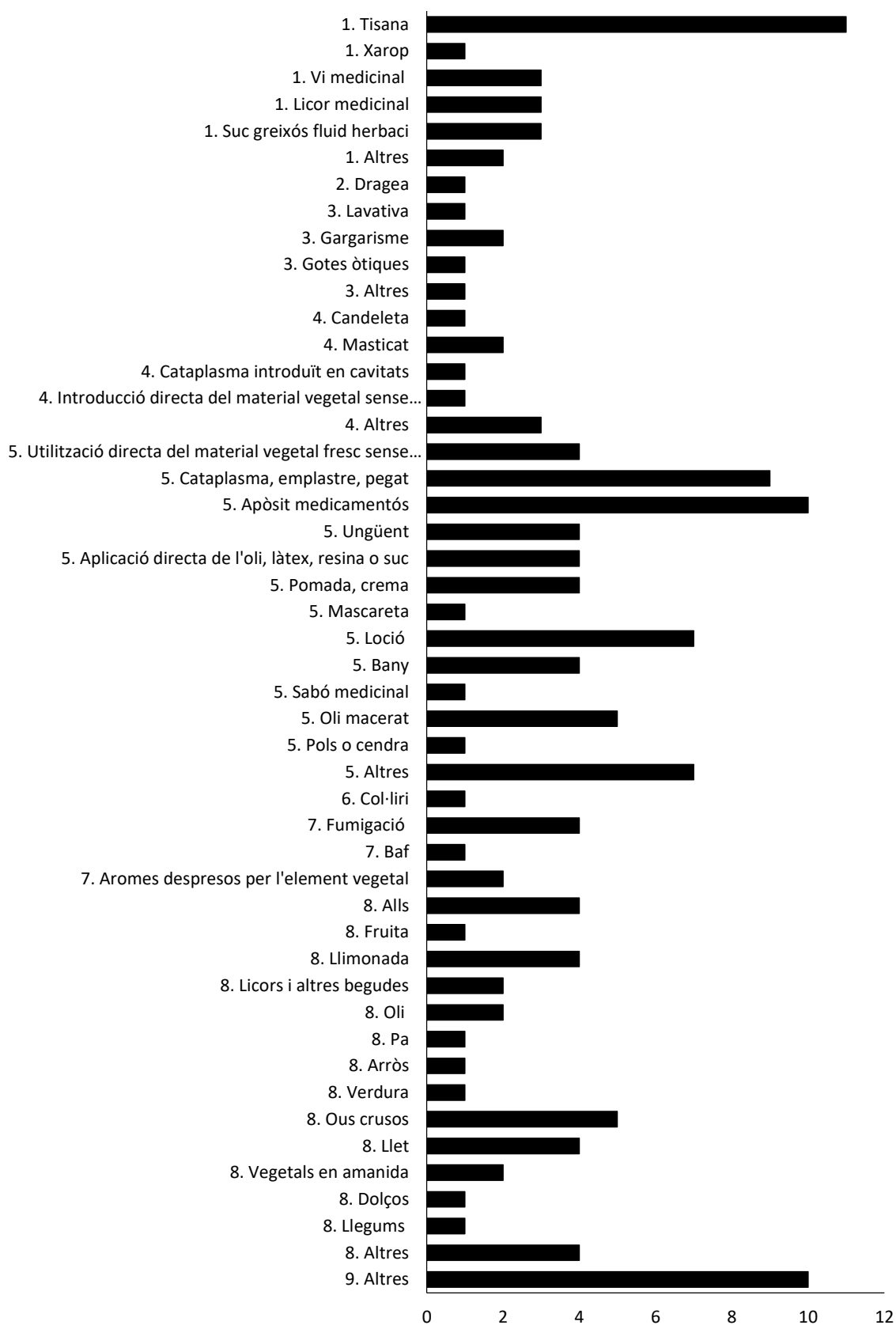

Fig. 3.78. Nº d'espècies vegetals per cadascuna de les formes d'administració del remei.

Fig. 3.79. Nº de categories generals d'usos medicinals en les quals s'utilitza cadascuna de les formes d'administració del remei.

Categories generals d'ús

Els usos medicinals es reparteixen en 22 categories generals d'ús, si bé el 71,1% de les cites d'ús corresponen a tant sols cinc d'aquestes categories: sistema respiratori, sistema musculoesquelètic, pell o teixit subcutani, sistema digestiu, traumatismes (taula 3.30, figura 3.80). Alhora, hi ha quatre categories que individualment representen més del 3% del total de cites d'ús documentades. En ordre decreixent d'importància es tracta d'infeccions / infestacions, sistema sensorial, sistema genitourinari, i sistema circulatori, i representen el 20,6% de les cites d'ús (figura 3.80). Són també aquetes nou categories generals de més pes les que utilitzen un nombre més elevat d'espècies (figura 3.81), i les que es divideixen en nombroses categories detallades d'ús (figura 3.82).

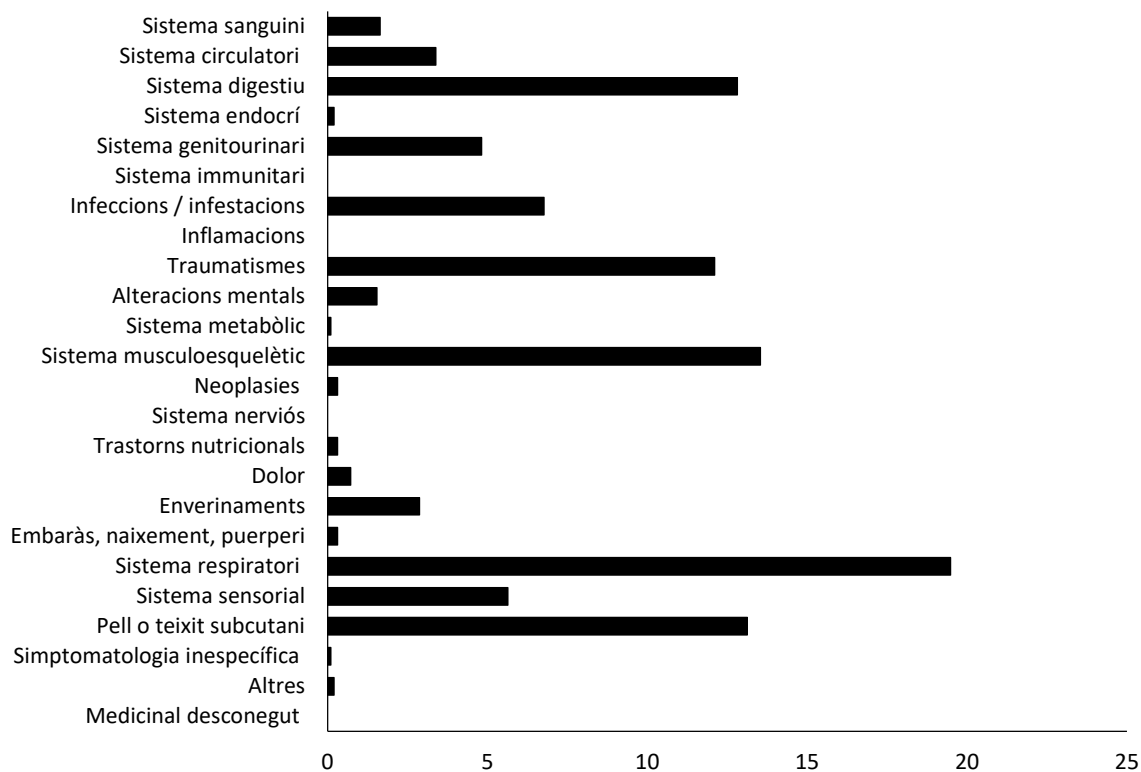
Taula 3.30.

Categories generals d'ús medicinal, i indicadors corresponents a cadascuna de les formes de processament. Inclou els preparats medicinals d'índole no vegetal.

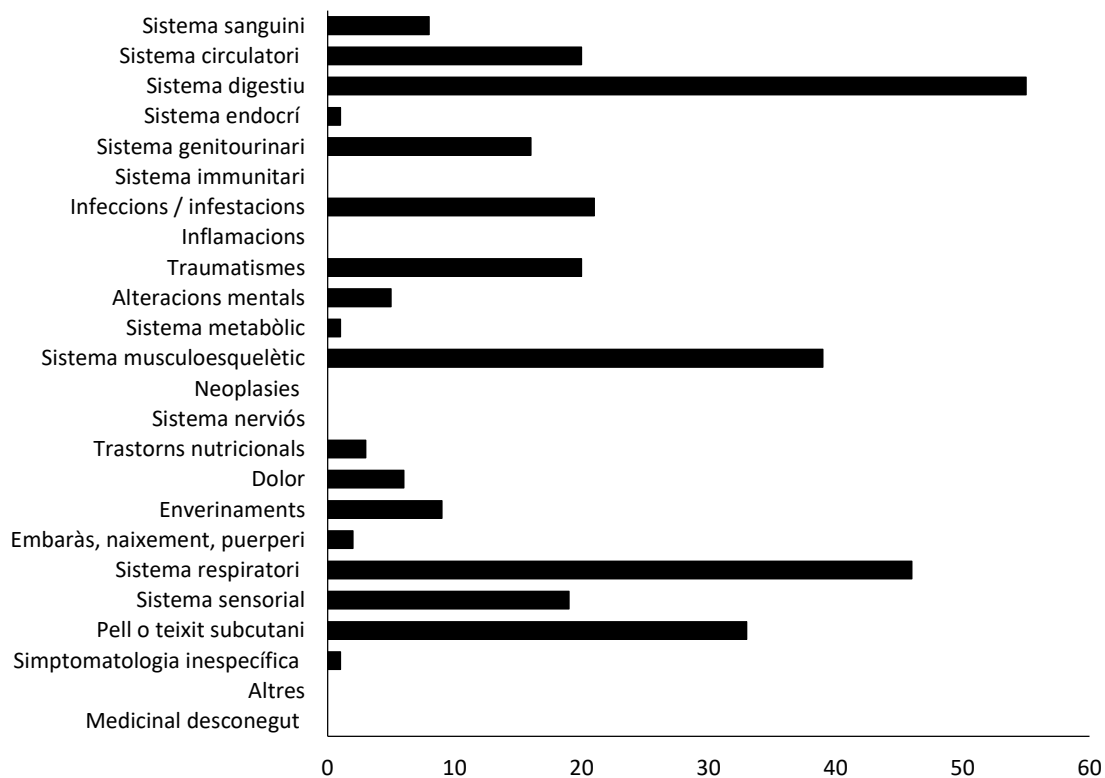
Categories generals d'ús	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c	Nº prep. ^d	Nº cat. ^e
Sistema sanguini	16	1,64	8	10	3
Sistema circulatori	33	3,38	20	24	8
Sistema digestiu	125	12,82	55	81	18
Sistema endocrí	2	0,21	1	2	2
Sistema genitourinari	47	4,82	16	31	8
Sistema immunitari	0	0,00	0	0	0
Infeccions / infestacions	66	6,77	21	40	10
Inflamacions	0	0,00	0	0	0
Traumatismes	118	12,10	20	81	7
Alteracions mentals	15	1,54	5	13	2
Sistema metabòlic	1	0,10	1	1	1
Sistema musculoesquelètic	132	13,54	39	56	8
Neoplasies	3	0,31	0	1	1
Sistema nerviós	0	0,00	0	0	0
Trastorns nutricionals	3	0,31	3	1	1
Dolor	7	0,72	6	5	2
Enverinaments	28	2,87	9	17	5
Embaràs, naixement, puerperi	3	0,31	2	2	2
Sistema respiratori	190	19,49	46	104	9
Sistema sensorial	55	5,64	19	43	10
Pell o teixit subcutani	128	13,13	33	82	14
Simptomatologia inespecífica	1	0,10		1	1
Altres	2	0,21		2	1

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

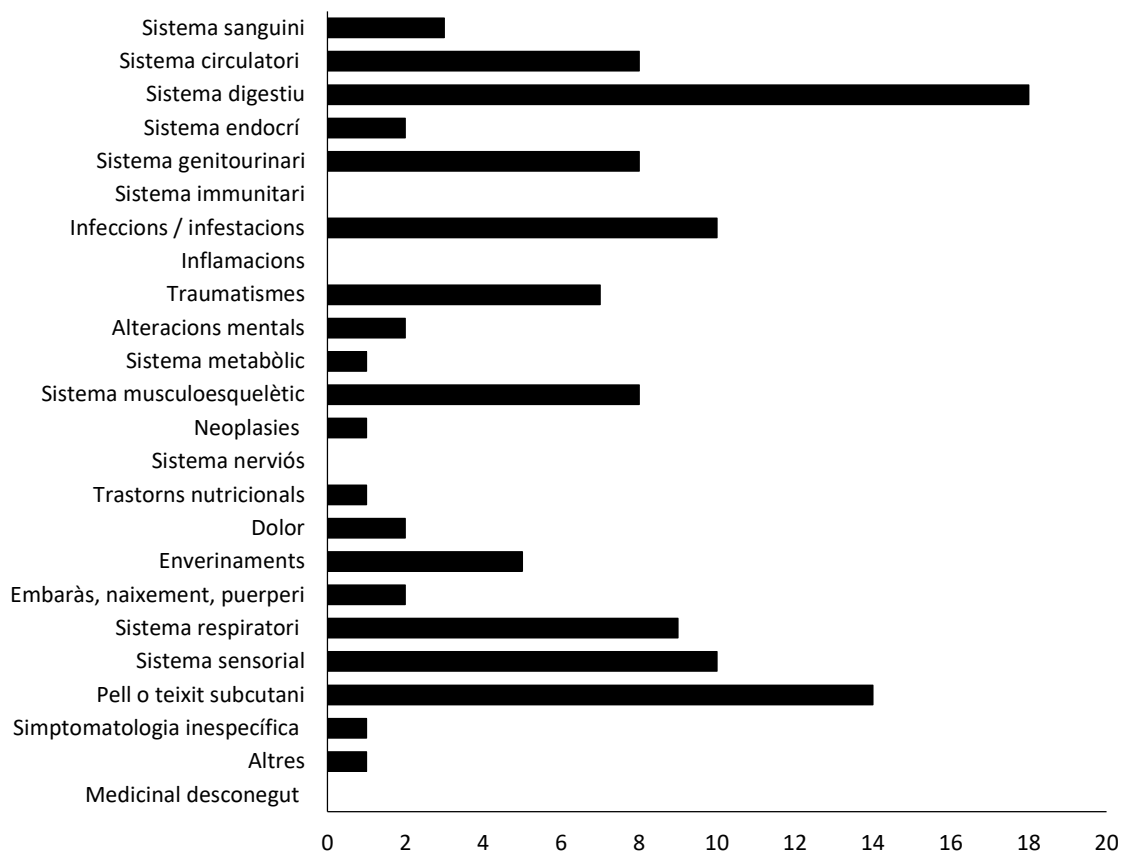
^c Nombre d'espècies vegetals documentades ^d Nombre de preparats medicinals documentats ^e Nombre de categories detallades d'ús medicinal en les quals es desglossa cada categoria general d'ús.

Fig. 3.80. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les grans categories d'ús medicinal.

Fig. 3.81. Nº d'espècies vegetals documentades per cadascuna de les grans categories d'ús medicinal.

Fig. 3.82. Nº de categories d'ús medicinal detallades a les quals corresponen les cites d'ús documentades per cadascuna de els grans categories d'ús medicinal.

Categories detallades d'ús

A la taula 3.37 es mostren les 109 categories detallades per les quals s'han documentat preparats medicinals, indicant per cadascuna el nombre de cites d'ús documentades i el nombre d'espècies vegetals emprades en conjunt per totes les cites d'ús de la categoria detallada. 45 d'aquestes categories detallades representen individualment més del 0,5% de les cites d'ús, i en conjunt representen el 87,5% del total de cites d'ús. El percentatge de cites d'ús que representa cadascuna d'aquestes 45 categories detallades, i les espècies vegetals emprades en els preparats medicinals de cadascuna d'elles, es representen respectivament a les figures 3.83 i 3.84.

En general, com major és el nombre de cites d'ús documentades, més elevat és el nombre d'espècies emprades, si bé en ocasions el nombre és clarament inferior (tractaments contra la bronquitis o contra les cremades) o superior (litotríptic biliar, antiartròsic) a l'esperat.

Taula 3.37.

Categories detallades d'ús medicinal, i indicadors corresponents. Inclou els preparats medicinals d'índole no vegetal.

Categoria general	Categoria detallada	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c
Sistema sanguini	Antianèmic	11	1,13	5
Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	4	0,41	3
Sistema sanguini	Per la melsa	1	0,10	0
Sistema circulatori	Cardiotònic	1	0,10	1
Sistema circulatori	Per a l'íctus	3	0,31	1
Sistema circulatori	Millora de la circulació	4	0,41	4
Sistema circulatori	Antihemorroidal	7	0,72	6
Sistema circulatori	Antiulcerós	1	0,10	0
Sistema circulatori	Antivaricós	1	0,10	1
Sistema circulatori	Flebitis	1	0,10	1
Sistema circulatori	Antihipertensiu	15	1,54	11
Sistema digestiu	Carminatiu	1	0,10	1
Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	15	1,54	9
Sistema digestiu	Digestiu	3	0,31	2
Sistema digestiu	Antiemètic	3	0,31	0
Sistema digestiu	Purgant, laxant	16	1,64	6
Sistema digestiu	Contra les llagues bucals	8	0,82	2
Sistema digestiu	Reforçant gingival	2	0,21	1
Sistema digestiu	Estimulant de la dentició	3	0,31	3
Sistema digestiu	Per emblanquir les dents	1	0,10	1
Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	19	1,95	15
Sistema digestiu	Antisialagóg	1	0,10	1
Sistema digestiu	Antidiarreic	21	2,15	12
Sistema digestiu	Hepatoprotector, hepàtic	19	1,95	4
Sistema digestiu	Litotríptic biliar	13	1,33	13
Sistema endocrí	Genèric	1	0,10	1
Sistema endocrí	Hipoglucemiant	1	0,10	1
Sistema genitourinari	Litotríptic renal	15	1,54	8
Sistema genitourinari	Antisèptic urinari	3	0,31	1
Sistema genitourinari	Inflamacions de la bufeta	3	0,31	2
Sistema genitourinari	Antienurètic	16	1,64	1
Sistema genitourinari	Antiprostàtic	1	0,10	1
Sistema genitourinari	Antidismenorreic (contra el mal de la regla)	2	0,21	2
Sistema genitourinari	Molèsties ovàriques	5	0,51	1
Sistema genitourinari	Menopausa	2	0,21	2
Infeccions / infestacions	Antipirètic	25	2,56	11
Infeccions / infestacions	Antitífic	10	1,03	2

Taula 3.37. (Continuació)

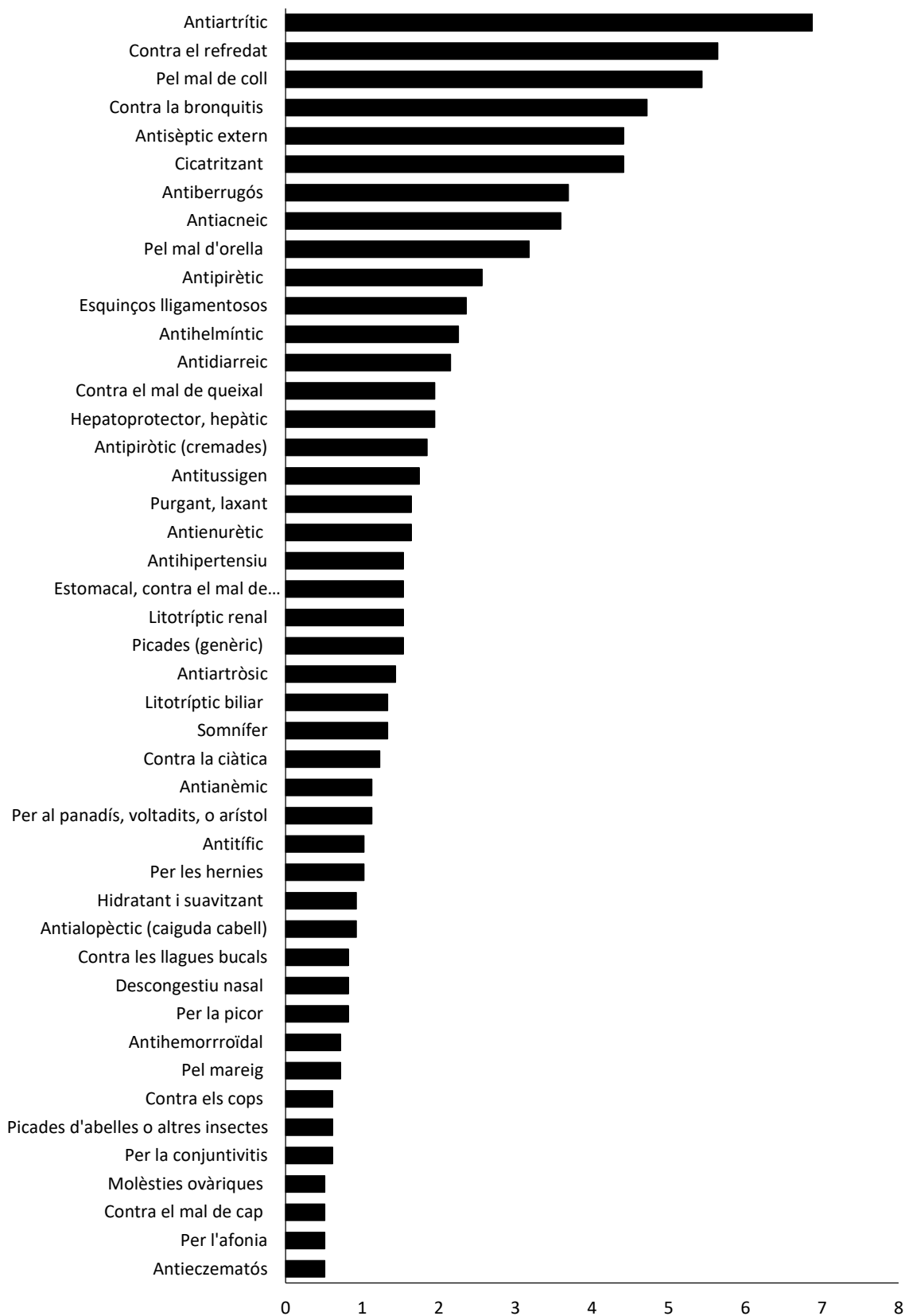
Categoria general	Categoria detallada	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c
Infeccions / infestacions	Per a la meningitis	3	0,31	1
Infeccions / infestacions	Antigripal	1	0,10	0
Infeccions / infestacions	Antiherpètic	1	0,10	1
Infeccions / infestacions	Per al xarampió	1	0,10	0
Infeccions / infestacions	Per a les galteres	1	0,10	0
Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	22	2,26	8
Infeccions / infestacions	Per la sarna, ronya, escabiosi	1	0,10	0
Infeccions / infestacions	Contra els polls	1	0,10	1
Traumatismes	Antiequimòtic (blau o morat)	4	0,41	2
Traumatismes	Antipiròtic (cremades)	18	1,85	3
Traumatismes	Per a treure les punxes	1	0,10	0
Traumatismes	Contra els cops	6	0,62	5
Traumatismes	Antisèptic extern	43	4,41	11
Traumatismes	Cicatritzant	43	4,41	11
Traumatismes	Hemostatic	3	0,31	2
Alteracions mentals	Tranquil·litzant	2	0,21	0
Alteracions mentals	Somnífer	13	1,33	5
Sistema metabòlic	Contra la gota	1	0,10	1
Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	67	6,87	22
Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	14	1,44	14
Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	23	2,36	9
Sistema musculoesquelètic	Per a la tortículis	1	0,10	1
Sistema musculoesquelètic	Epítési, fèrula	3	0,31	1
Sistema musculoesquelètic	Contra la ciàtica	12	1,23	3
Sistema musculoesquelètic	Per les hernies	10	1,03	2
Sistema musculoesquelètic	Per als penellons	2	0,21	1
Neoplasies	Benignes	3	0,31	0
Trastorns nutricionals	Tònic, reconstituent	3	0,31	3
Dolor	Contra el mal de cap	5	0,51	4
Dolor	Contra el mall de peus	2	0,21	2
Enverinaments	Intoxicacions	1	0,10	0
Enverinaments	Picades de serp	2	0,21	1
Enverinaments	Picades (genèric)	15	1,54	4
Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	6	0,62	5
Enverinaments	Picades d'escorpí	4	0,41	2
Embaràs, naixement, puerperi	Galactògen	1	0,10	1

Taula 3.37. (Continuació)

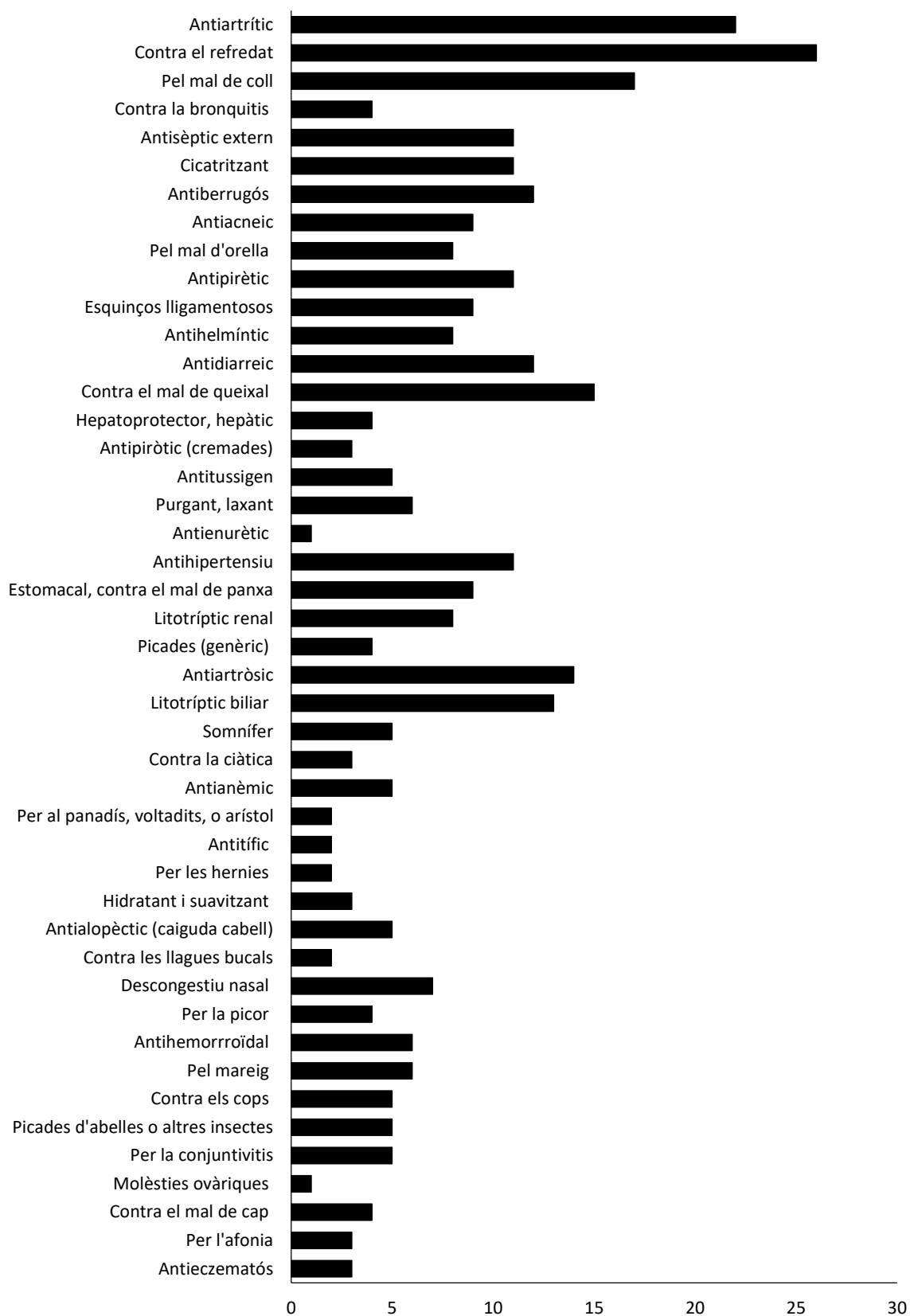
Categoria general	Categoria detallada	Nº UR ^a	% UR ^b	Nº Sp ^c
Embaràs, naixement, puerperi	Cicatritzant mucronal	2	0,21	1
Sistema respiratori	Antiasmàtic	2	0,21	2
Sistema respiratori	Anticatarral	2	0,21	1
Sistema respiratori	Contra el refredat	55	5,64	26
Sistema respiratori	Antitussigen	17	1,74	5
Sistema respiratori	Descongestiu nasal	8	0,82	7
Sistema respiratori	Pel mal de coll	53	5,44	17
Sistema respiratori	Per l'afonia	5	0,51	3
Sistema respiratori	Per al singlot	2	0,21	0
Sistema respiratori	Contra la bronquitis	46	4,72	4
Sistema sensorial	Protector visual	1	0,10	0
Sistema sensorial	Per a les cremades oculars per corrosió	1	0,10	0
Sistema sensorial	Restauratiu visual	1	0,10	1
Sistema sensorial	Per als mussols	3	0,31	1
Sistema sensorial	Per les brosses dels ulls	1	0,10	0
Sistema sensorial	Per la conjuntivitis	6	0,62	5
Sistema sensorial	Antiinflamatori ocular	2	0,21	2
Sistema sensorial	Pel mareig	7	0,72	6
Sistema sensorial	Pel mal d'orella	31	3,18	8
Sistema sensorial	Afebliment de la capacitat auditiva	2	0,21	1
Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	9	0,92	3
Pell o teixit subcutani	Antiacneic	35	3,59	9
Pell o teixit subcutani	Pels furúncols	4	0,41	3
Pell o teixit subcutani	Callicida	3	0,31	3
Pell o teixit subcutani	Antieczematós	5	0,51	3
Pell o teixit subcutani	Per la pell irritable i encetadures	1	0,10	0
Pell o teixit subcutani	Per la picor	8	0,82	4
Pell o teixit subcutani	Antipsoriàsic	1	0,10	1
Pell o teixit subcutani	Per a les pústules	4	0,41	3
Pell o teixit subcutani	Antieritematós (cremades solars)	1	0,10	1
Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	36	3,69	12
Pell o teixit subcutani	Per al panadís, voltadits, o arístol	11	1,13	2
Pell o teixit subcutani	Antialopèctic (caiguda cabell)	9	0,92	5
Pell o teixit subcutani	Reforçant capil·lar	1	0,10	0
Simptomatologia inespecífica	Salutífer	1	0,10	1
Altres	Altres usos medicinals	2	0,21	0

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

^c Nombre d'espècies vegetals documentades

Fig. 3.83. Per a les 45 categories detallades d'ús medicinal que acumulen més del 0,5% del total de cites d'ús documentades a finals dels 80, percentatge de cites d'ús documentades.

Fig. 3.84. Per a les 45 categories detallades d'ús medicinal que acumulen més del 0,5% del total de cites d'ús documentades a finals dels 80, nombre d'espècies vegetals documentades.

Catàleg dels usos medicinals documentats a la comarca de l'anoia en la prospecció realitzada a finals dels 80 (Bartrolí, 1989)

L'obra "Tradició remeiera a l'Anoia" (Bartrolí, 1989) conté 747 cites d'ús medicinal, corresponents a 470 registres d'ús medicinal diferents, i pertanyents a 126 taxons vegetals. Aquests registres, llevat dels cinc casos en que ha estat impossible identificar-ne el tàxon, es mostren a la taula 3.32. La informació es troba ordenada pel nom científic del tàxon corresponent, indicant per cada tàxon el nombre de cites d'ús medicinal registrades en conjunt. Per cadascun dels tàxons s'inclouen tots els registres d'ús medicinal diferents documentats, indicant per cadascun d'ells el nombre de cites d'ús documentades, la part emprada, el processament que cal seguir per extreure'n els principis actius, la categoria genral d'ús, la categoria detallada d'ús, i la forma d'administració.

Taula 3.32. Espècies vegetals utilitzades com a medicinals a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central, Península Ibèrica) a finals de la dècada dels anys 80 (S.XX)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Achillea millefolium</i>	4	Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	1. Tisana	1
		Fulla, folíol, fronda	Ingesta sense processament	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	8. Vegetals en amanida	1
<i>Agave americana</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrotrític	5. Loció	1
<i>Agrimonia eupatoria</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	1. Tisana	1
<i>Allium cepa</i>	12	Bulb	Cocció sense vehicle	Pell o teixit subcutani	Per a les pústules	5. Apòsit medicamentós	1
		Bulb	Cocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Per al panadís, voltadits, arístol	5. Apòsit medicamentós	5

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Allium sativum</i>	26	Bulb	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	7. Aromes despresos per l'element vegetal	2
		Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Sistema respiratori	Antitussigen	7. Aromes despresos per l'element vegetal	1
		Bulb	Decocció en llet	Sistema respiratori	Contra el refredat	8. Verdura	1
		Bulb	Cocció en aigua	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Bulb	Cocció en aigua	Traumatismes	Cicatritzant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Bulb	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	5. Utilització directa del material vegetal fresc sense triturar	1
		Bulb	Decocció en llet	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	8. Alls	4
		Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Bulb	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Utilització directa del material vegetal fresc sense triturar	7
Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Callicida	5. Pomada, crema	1		

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Bulb	Decocció en oli	Sistema circulatori	Antihemorroidal	1. Suc greixós fluid herbaci	1
		Bulb	Ingesta sense processament	Sistema circulatori	Millora la circulació	8. Alls	1
		Bulb	Ingesta sense processament	Sistema circulatori	Per a l'íctus	8. Alls	1
		Bulb	Utilització directa sense processament	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	5. Apòsit medicamentós	2
		Bulb	Ingesta sense processament	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	8. Alls	1
		Bulb	Ingesta sense processament	Sistema digestiu	Purgant, laxant	8. Alls	1
		Bulb	Ingesta sense processament	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	8. Alls	1
		Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Bulb	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Bulb	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema musculoesqueletic	Per als penellons	5. Utilització directa del material vegetal fresc sense triturar	1
		Bulb	Decocció en oli	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	4. Introducció directa del material vegetal sense processar	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Aloysia citrodora</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	1. Tisana	1
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Pel mareig	1. Tisana	1
<i>Althaea officinalis</i>	3	Fulla, folíol, fronda	Cocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Per la picor	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2
		Arrel	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	1
<i>Amelanchier ovalis</i>	1	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	1
<i>Angelica sp</i>	1	Desconegut	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Arctium lappa</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Fulla, folíol, fronda	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Arctostaphylos uva-ursi</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Dolor	Contra el mal de peus	5. Bany	1
<i>Artemisia absinthium</i>	1	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Tisana	1
<i>Arundo donax</i>	2	Tiges o branques sense fulles	Altres	Sistema respiratori	Anticatarral	9. Altres	1
		Tiges o branques sense fulles	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Hemostatic	9. Altres	1
<i>Avena sativa</i>	1	Llavor seca	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	1
<i>Borago officinalis</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Sistema circulatori	Antihemorroidal	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Brassica oleracea</i>	4	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	1
		Fulla, folíol, fronda	Cocció sense vehicle	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	1
		Fulla, folíol, fronda	Cocció sense vehicle	Sistema digestiu	Hepatoprotector, hepàtic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Centaureum quadrifolium</i>	1	Flor o inflorescència	Maceració alcohòlica	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Loció	1
<i>Chelidonium majus</i>	1	Làtex	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antianèmic	5. Loció	1
<i>Cicer arietinum</i>	2	Llavor seca	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	9. Altres	2
<i>Cichorium endivia</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Cocció en aigua	Sistema digestiu	Estimulant de la dentició	8. Arròs	1
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	1. Tisana	1
<i>Cistus clusii</i>	5	Fulles amb un trosset de branca	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Antialopèctic (caiguda cabell)	5. Loció	1
		Fulles amb un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	2

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Citrus limonum</i>	17	Fulles amb un trosset de branca	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Licor medicinal	1
		Fulles amb un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema sanguini	Hematocatàrtic, depuratiu	1. Tisana	1
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	8. Llimonada	1
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Lloció	5
		Pell del fruit	Maceració vinosa	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	5. Mascareta	1
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema circulatori	Antihipertensiu	8. Llimonada	2
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	1. Tisana	1
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	8. Llimonada	1		

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Citrus sinensis</i>	10	Part carnosa del fruit	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Loció	2
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema respiratori	Pel mal de coll	3. Gargarisme	1
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema respiratori	Per l'afonia	8. Llimonada	1
		Part carnosa del fruit	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Sistema digestiu	Purgant, laxant	8. Altres	1
		Pell del fruit	Decocció en oli	Sistema musculoesqueletic	Contra la ciàtica	5. Oli macerat	5
		Pell del fruit	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Pell del fruit	Decocció en aigua	Sistema sanguini	Antianèmic	1. Tisana	1
		Fruit madur	Maceració hidroalcohòlica	Sistema sensorial	Pel mareig	1. Licor medicinal	1
		Pell del fruit	Maceració vinosa	Trastorns nutricionals	Tònic, reconstituent	1. Vi medicinal	1
		<i>Corylus avellana</i>	1	Llavor seca	Extracció mecànica dels olis vegetals	Pell o teixit subcutani	Antialopèctic (caiguda cabell)
<i>Crocus sativus</i>	2	Filaments pistil·lars	Cocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Pels furúncols	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Filaments pistil·lars	Maceració alcohòlica	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	4. Cataplasma introduït en cavitats	1
<i>Cupressus sempervirens</i>	1	Estròbil tendre	Utilització directa sense processament	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	9. Altres	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Cynodon dactylon</i>	1	Arrel	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	1
<i>Daucus carota</i>	2	Arrel	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Loció	2
<i>Equisetum arvense</i>	13	Part aèria estèril	Decocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Loció	5
		Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1
		Part aèria estèril	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
		Part aèria estèril	Decocció en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	1. Tisana	5
		Part aèria estèril	Decocció en aigua	Traumatismes	Contra els cops	5. Apòsit medicamentós	1
<i>Equisetum telmateia</i>	13	Part aèria estèril	Decocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Loció	5
		Part aèria estèril	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1
		Part aèria estèril	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
		Part aèria estèril	Decocció en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	1. Tisana	5
		Part aèria estèril	Decocció en aigua	Traumatismes	Contra els cops	5. Apòsit medicamentós	1
<i>Eucalyptus globulus</i>	11	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Infeccions / infestacions	Antipirètic	1. Tisana	1
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	3
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra la bronquitis	1. Tisana	5
		Fulla, folíol, fronda	Destil·lació aquosa	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Fulla, folíol, fronda	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1
<i>Euphorbia sp.</i>	5	Làtex	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	5
<i>Ficus carica</i>	4	Troncs	Altres	Embaràs, naixement, puerperi	Galactogen	9. Altres	1
		Fulla, folíol, fronda	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1
		Fruit madur	Decocció en vins o licors	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Xarop	2
<i>Fraxinus angustifolia</i>	5	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	1. Tisana	5
<i>Gentiana lutea</i>	3	Arrel	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	1
		Arrel	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Cardiotònic	1. Tisana	1
		Arrel	Decocció en aigua	Sistema sanguini	Antianèmic	1. Tisana	1
<i>Globularia alypum</i>	6	Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Decocció en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	1. Tisana	5
<i>Globularia vulgaris</i>	1	Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Tisana	1
<i>Glycyrrhiza glabra</i>	2	Rizoma	Masticació	Sistema digestiu	Per emblanquir les dents	4. Masticat	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Rizoma	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
<i>Herniaria hirsuta</i>	1	Part aèria (florida o estèril)	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Hypericum perforatum</i>	2	Flor o inflorescència	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Loció	2
<i>Inula helenioides</i>	5	Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	1
		Flor o inflorescència	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Loció	2
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Contra els cops	5. Loció	1
<i>Inula montana</i>	5	Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	1
		Flor o inflorescència	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Loció	2
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Contra els cops	5. Loció	1
<i>Inula viscosa</i>	1	Brots tendres	Trituració o trossejat en fresc	Sistema digestiu	Antidiarreic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Jasonia glutinosa</i>	4	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	4
<i>Juglans regia</i>	4	Fulla, folíol, fronda	Infusió	Dolor	Contra el mal de peus	5. Bany	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Juniperus communis</i>	3	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Infeccions / infestacions	Antiherpètic	5. Apòsit medicamentós	1
		Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Antieczematós	5. Loció	1
		Pell del fruit	Decocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Antieczematós	5. Loció	1
		Desconegut	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	1
		Soca	Pirogènesi	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	4. Cataplasma introduït en cavitats	1
<i>Juniperus oxycedrus</i>	3	Soca	Pirogènesi	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Suc greixós fluid herbaci	1
		Desconegut	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	1
		Soca	Pirogènesi	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	4. Cataplasma introduït en cavitats	1
		Soca	Pirogènesi	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Suc greixós fluid herbaci	1
<i>Lactuca sativa</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Ingesta sense processament	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	8. Vegetals en amanida	1
		Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
<i>Laurus nobilis</i>	13	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Antitussigen	1. Xarop	1
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	3
		Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	3

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre		
<i>Lavandula latifolia</i>	13	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Traumatismes	Cicatritzant	5. Loció	3		
		Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	3		
		Flor o inflorescència	Masticació	Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1		
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Per la picor	1. Tisana	2		
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1		
		Flor o inflorescència	Maceració en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	1		
		Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	3		
		Flor o inflorescència	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Loció	2		
		Flor o inflorescència	Maceració alcohòlica	Sistema respiratori	Contra el refredat	5. Loció	1		
		Flor o inflorescència	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Licor medicinal	1		
		Flor o inflorescència	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	3. Gargarisme	1		
		<i>Lens culinaris</i>	1	Llavor seca	Cocció en aigua	Infeccions / infestacions	Per a la meningitis	8. LLegums	1
		<i>Lilium candidum</i>	28	Pètals (Corol·la)	Altres	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Linum usitatissimum</i>	12	Pètals (Corol·la)	Decocció en aigua	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	1
		Pètals (Corol·la)	No conegut	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	5
		Pètals (Corol·la)	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	7
		Pètals (Corol·la)	Altres	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	1
		Pètals (Corol·la)	Decocció en aigua	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	1
		Pètals (Corol·la)	No conegut	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	5
		Pètals (Corol·la)	Maceració hidroalcohòlica	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	7
		Tiges o branques sense fulles	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Loció	3
		Llavor seca	Cocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Per la picor	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2
		Llavor seca	Cocció en aigua	Sistema circulatori	Flebitis	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Lithospermum officinale</i>	3	Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema respiratori	Contra la bronquitis	5. Cataplasma, emplastre, pegat	5
		Llavor seca	Decocció en aigua	Sistema sensorial	Antiinflamatori ocular	6. Col·liri	1
		Part aèria florida	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Lythrum salicaria</i>	1	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	2
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Malva sylvestris</i>	10	Fulla, folíol, fronda	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihemorroidal	5. Apòsit medicamentós	1
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antivaricós	5. Loció	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Purgant, laxant	3. Lavativa	5
		Part aèria florida	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
<i>Matricaria chamomilla</i>	9	Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Hepatoprotector, hepàtic	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema genitourinari	Antidismenorreic (contra el mal de la regla)	1. Licor medicinal	1
		Fulla, folíol, fronda	Decocció en oli	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Oli macerat	1
		Flor o inflorescència	Decocció en oli	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Apòsit medicamentós	1
		Flor o inflorescència	Decocció en oli	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	3. Gotes òtiques	1
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Pel mareig	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Per la conjuntivitis	6. Col·liri	2

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Flor o inflorescència	Maceració vinosa	Trastorns nutricionals	Tònic, reconstituent	1. Vi medicinal	1
<i>Medicago sativa subsp. Sativa</i>	1	Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Contra els cops	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Melissa officinalis</i>	5	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	5
<i>Mentha piperita</i>	1	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
<i>Mentha sp.</i>	10	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Hepatoprotector, hepàtic	1. Tisana	5
		Part aèria (florida o estèril)	Maceració hidroalcohòlica	Sistema genitourinari	Antidismenorreic (contra el mal de la regla)	1. Licor medicinal	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	1. Tisana	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Antiasmàtic	1. Tisana	1
		Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1
<i>Nicotiana tabacum</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Cocció en oli o greix	Infeccions / infestacions	Antitífic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Ocimum basilicum</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	3. Gargarisme	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Olea europaea</i>	97	Fruit madur	Utilització directa sense processament	Embaràs, naixement, puerperi	Cicatritzant natural	5. Pomada, crema	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Enverinaments	Picades (genèric)	5. Oli macerat	5
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Enverinaments	Picades de serp	5. Oli macerat	1
		Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Enverinaments	Picades d'escorpí	7. Fumigació	2
		Fulla, folíol, fronda	Maceració vinosa	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Vi medicinal	1
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	8. Oli	1
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	1
		Fruit madur	Cocció en oli o greix	Infeccions / infestacions	Antitífic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Infeccions / infestacions	Antitífic	5. Oli macerat	1
Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Antialopèctic (caiguda cabell)	5. Oli macerat	1		

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Planta sencera viva utilitzada in situ	Altres	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	9. Altres	5
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Antieczematós	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1
		Fruit madur	Cocció en oli o greix	Pell o teixit subcutani	Pels furúncols	5. Ungüent	1
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Per al panadís, voltadits, arístol	5. Apòsit medicamentós	5
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema circulatori	Antihemorroidal	1. Suc greixós fluid herbaci	1
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	1
		Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema digestiu	Antidiarreic	8. Oli	5
		Fruit madur	Altres	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	9. Altres	1
		Fruit madur	Decocció en aigua	Sistema genitourinari	Antienurètic	1. Tisana	5
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Oli macerat	2
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Fulles amb un trosset de branca	Infusió o decocció	Sistema musculoesqueletic	Contra la ciàtica	1. Tisana	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Contra la ciàtica	5. Oli macerat	5
		Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	7. Fumigació	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Oli macerat	1
		Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Apòsit medicamentós	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Apòsit medicamentós	1
		Fruit madur	Utilització directa del material vegetal salat	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Apòsit medicamentós	1
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	5
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Oli macerat	6
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema sensorial	Afebliment de la capacitat auditiva	3. Gotes òtiques	1
		Fruit madur	Altres	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	5. Altres	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Fruit madur	Decocció en oli	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	4. Introducció directa del material vegetal sense processar	1
		Fruit madur	Utilització directa per vi escalfament	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	5. Altres	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	3. Gotes òtiques	4
		Fruit madur	Utilització directa per vi escalfament	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	3. Gotes òtiques	6
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antirpiròtic (cremades)	5. Pomada, crema	2
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antirpiròtic (cremades)	5. Loció	5
		Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	1
		Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	1
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Pomada, crema	1
		Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Fruit madur	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Cicatritzant	7. Fumigació	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Cicatritzant	7. Fumigació	1
		Fruit madur	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Cicatritzant	5. Pomada, crema	1
<i>Onobrychis viciifolia</i>	2	Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema endocrí	Genèric	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema endocrí	Hipoglucemiant	1. Tisana	1
<i>Ophrys sp.</i>	2	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	2
<i>Origanum majorana</i>	1	Part aèria florida	Decocció en oli	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	3. Gotes òtiques	1
<i>Origanum vulgare</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Infusió	Sistema respiratori	Per l'afonia	1. Tisana	1
<i>Oryza sativa</i>	2	Llavor seca	Cocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Pels furúncols	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Llavor seca	Cocció en aigua	Sistema digestiu	Estimulant de la dentició	8. Arròs	1
<i>Papaver roheas</i>	1	Desconegut	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
<i>Parietaria officinalis</i>	4	Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	1. Tisana	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Inflamacions de la bufeta	1. Tisana	2
		Part aèria (florida o estèril)	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Petroselinum crispum</i>	5	Fulla, folíol, fronda	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	5. Utilització directa del material vegetal fresc sense triturar	1
		Fulla, folíol, fronda	Masticació	Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	4. Cataplasma introduït en cavitats	1
		Fulla, folíol, fronda	Utilització directa sense processament	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	4. Introducció directa del material vegetal sense processar	1
<i>Peumus boldus</i>	11	Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Traumatismes	Antiequimòtic (blau o morat)	5. Apòsit medicamentós	1
		Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Hepatoprotector, hepàtic	1. Tisana	10
		Fulla, folíol, fronda	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Pimpinella anisum</i>	1	Llavor seca	Extracció mecànica dels olis vegetals	Infeccions / infestacions	Contra els polls	5. Loció	1
<i>Pinus halepensis</i>	17	Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1
		Escorça	Masticació	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	4. Masticat	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Escorça	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Millora la circulació	1. Tisana	1
		Estròbil tendre	Utilització directa sense processament	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	9. Altres	1
		Brots tendres	Decocció en cervesa	Sistema respiratori	Antitussigen	1. Xarop	1
		Estròbil tendre	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Antitussigen	1. Tisana	1
		Estròbil tendre	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	7. Baf	1
		Brots tendres	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Estams (Androceu)	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Estròbil tendre	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Cendra o sutja	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Licor medicinal	1
		Fulla, folíol, fronda	Decocció en oli	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	1
		Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1
		Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Fulla, folíol, fronda	Decocció en oli	Traumatismes	Cicatritzant	7. Fumigació	1
		Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Cicatritzant	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	10	Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Cicatritzant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Fulles amb un trosset de branca	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Enverinaments	Picades d'escorpí	7. Fumigació	2
		Escorça	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Millora la circulació	1. Tisana	1
		Fulles amb un trosset de branca	Maceració en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	1
		Brots tendres	Decocció en cervesa	Sistema respiratori	Antitussigen	1. Xarop	1
		Estròbil tendre	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	7. Baf	1
		Estams (Androceu)	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Estròbil tendre	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Piper nigrum</i>	3	Resina	Extracció mecànica de làtex, gomes o resines	Traumatismes	Cicatritzant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Llavor seca	Utilització directa sense processament	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	2
		Llavor seca	Utilització directa sense processament	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Apòsit medicamentós	1
<i>Plantago lanceolata</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1
		Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Plantago major</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1
		Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Populus alba</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Decocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Antieczematós	5. Loció	1
<i>Prunus avium</i>	3	Peduncle del fruit	Decocció en aigua	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	3
<i>Prunus dulcis</i>	3	Pell del fruit	Trituració o trossejat en sec	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Pell del fruit	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Llavor seca	Decocció en oli	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	3. Gotes òtiques	1
<i>Prunus persica</i>	1	Fruit madur	Decocció en aigua	Sistema sensorial	Antiinflammatori ocular	6. Col·liri	1
<i>Punica granatum</i>	1	Part carnosa del fruit	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	1. Tisana	1
<i>Quercus faginea</i>	5	Planta sencera viva utilitzada in situ	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesqueletic	Per a les hernies	9. Altres	5
<i>Quercus ilex</i>	1	Escorça	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antidiarreic	1. Tisana	1
<i>Quercus pubescens</i>	5	Planta sencera viva utilitzada in situ	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesqueletic	Per a les hernies	9. Altres	5
<i>Raphanus sativus</i>	1	Arrel	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Contra la ciàtica	5. Altres	1
<i>Rhamnus alaternus</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema circulatori	Antihipertensiu	1. Tisana	2
<i>Ricinus communis</i>	2	Llavor seca	Extracció mecànica dels olis vegetals	Sistema digestiu	Purgant, laxant	1. Suc greixós fluid herbaci	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Rosa sp.</i>	10	Llavor seca	Extracció mecànica dels olis vegetals	Sistema genitourinari	Menopausa	1. Tisana	1
		Pètals (Corol·la)	Decocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Loció	5
		Pètals (Corol·la)	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	5. Loció	1
		Desconegut	No conegut	Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	5. Loció	1
		Pètals (Corol·la)	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Tisana	1
		Pètals (Corol·la)	Decocció en aigua	Sistema sensorial	Per la conjuntivitis	6. Col·liri	1
<i>Rosmarinus officinalis</i>	24	Pètals (Corol·la)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Restauratiu visual	1. Tisana	1
		Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Loció	3
		Part aèria florida	Decocció en vins o licors	Pell o teixit subcutani	Antialopèctic (caiguda cabell)	5. Loció	1
		Part aèria florida	Decocció en aigua	Pell o teixit subcutani	Antipsoriàsic	5. Loció	1
		Part aèria florida	Infusió	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	5. Bany	1
		Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema circulatori	Millora la circulació	5. Loció	1
		Part aèria florida	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	3
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	1. Tisana	1
		Part aèria florida	Maceració alcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Esquinços lligamentosos	5. Loció	2
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra la bronquitis	1. Tisana	5
		Part aèria florida	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1
Part aèria florida	Maceració vinosa	Sistema sanguini	Antianèmic	1. Vi medicinal	2		

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Part aèria florida	Decocció en oli	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	1
		Part aèria florida	Decocció en oli	Traumatismes	Cicatritzant	7. Fumigació	1
<i>Rubus ulmifolius</i>	1	Brots tendres	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	1. Tisana	1
<i>Ruta chalepensis</i>	8	Part aèria (florida o estèril)	Maceració vinosa	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Vi medicinal	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Tisana	2
		Part aèria (florida o estèril)	Decocció en oli	Sistema circulatori	Antihemorroidal	1. Suc greixós fluid herbaci	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	1. Tisana	1
		Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1
		Part aèria (florida o estèril)	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Licor medicinal	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Per la conjuntivitis	6. Col·liri	1
<i>Ruta graveolens</i>	8	Part aèria (florida o estèril)	Maceració vinosa	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Vi medicinal	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Tisana	2
		Part aèria (florida o estèril)	Decocció en oli	Sistema circulatori	Antihemorroidal	1. Suc greixós fluid herbaci	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	1. Tisana	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Salvia officinalis</i>	9	Part aèria (florida o estèril)	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1
		Part aèria (florida o estèril)	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Licor medicinal	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Per la conjuntivitis	6. Col·liri	1
		Part aèria (florida o estèril)	Decocció en aigua	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	1
		Part aèria (florida o estèril)	Decocció en vins o licors	Pell o teixit subcutani	Antialopèctic (caiguda cabell)	5. Loció	1
		Part aèria (florida o estèril)	Decocció en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	1. Tisana	5
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	1. Tisana	1
		Part aèria (florida o estèril)	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Per l'afonia	1. Tisana	1
<i>Sambucus nigra</i>	17	Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	1
		Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	5. Apòsit medicamentós	1
		Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	1
		Flor o inflorescència	Decocció en aigua	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	1. Tisana	5

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Flor o inflorescència	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1
		Flor o inflorescència	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Apòsit medicamentós	1
		Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	7. Fumigació	1
		Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema sensorial	Per la conjuntivitis	5. Apòsit medicamentós	1
		Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	1
		Flor o inflorescència	Generació de vapors a partir de la combustió amb brases	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	1
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	2	Flor o inflorescència	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	2

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Sarcocapnos enneaphylla</i>	1	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesqueletic	Per a la tortículis	5. Apòsit medicamentós	1
<i>Satureja fruticosa</i>	2	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	1. Tisana	1
<i>Scirpus holoschoenus</i>	3	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Pel mareig	1. Tisana	1
		Tiges o branques sense fulles	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Antisiligagog	1. Tisana	1
		Tiges o branques sense fulles	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	1. Tisana	1
		Tiges o branques sense fulles	Cocció en aigua	Sistema digestiu	Estimulant de la dentició	8. Arròs	1
<i>Secale cereale</i>	1	Llavor seca	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Digestiu	1. Tisana	1
<i>Silene saxifraga</i>	1	Part aèria florida	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Sinapis alba</i>	18	Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	1
		Llavor seca	Ingesta sense processament	Sistema metabòlic	Contra la gota	8. Altres	1
		Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Pomada, crema	1
		Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema respiratori	Contra la bronquitis	5. Cataplasma, emplastre, pegat	15
<i>Solanum lycopersicum</i>	2	Pell del fruit	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Callicida	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Trituració o trossejat en fresc	Pell o teixit subcutani	Per a les pústules	5. Apòsit medicamentós	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Solanum melongena</i>	2	Fruit verd	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1
		Fruit verd	Utilització directa del material vegetal salat	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Utilització directa del material vegetal fresc sense triturar	1
<i>Solanum tuberosum</i>	2	Tubercle	Utilització directa del material vegetal salat	Dolor	Contra el mal de cap	5. Apòsit medicamentós	1
		Tubercle	Utilització directa sense processament	Pell o teixit subcutani	Callicida	5. Apòsit medicamentós	1
<i>Symphytum sp.</i>	1	Desconegut	Maceració en aigua	Traumatismes	Antipirètic (cremades)	5. Loció	1
<i>Tanacetum vulgare</i>	1	Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Tisana	1
<i>Taraxacum officinale</i>	1	Desconegut	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Theobroma cacao</i>	1	Llavor seca	Trituració o trossejat en fresc	Sistema sanguini	Antianèmic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
<i>Thymus serpyllum</i>	1	Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Antiprostàtic	1. Tisana	1
<i>Thymus vulgaris</i>	34	Part aèria florida	Decocció en aigua	Dolor	Contra el mal de cap	5. Apòsit medicamentós	1
		Part aèria florida	Masticació	Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	2
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Pell o teixit subcutani	Per la picor	1. Tisana	2

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	3. Gargarisme	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Contra les llagues bucals	3. Gargarisme	5
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Molèsties ovàriques	5. Bany	5
		Part aèria florida	Maceració hidroalcohòlica	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Loció	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	1. Tisana	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	2
		Part aèria florida	Generació de vapors a partir de la infusió o decocció	Sistema respiratori	Descongestiu nasal	7. Baf	1
		Part aèria florida	Decocció en aigua	Sistema respiratori	Pel mal de coll	1. Licor medicinal	1
		Part aèria florida	Destil·lació aquosa	Sistema sensorial	Pel mareig	1. Tisana	1
		Part aèria florida	Decocció en oli	Traumatismes	Antisèptic extern	7. Fumigació	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	4
		Part aèria florida	Decocció en oli	Traumatismes	Cicatritzant	7. Fumigació	1
		Part aèria florida	Infusió o decocció	Traumatismes	Cicatritzant	5. Loció	4
<i>Tilia platyphyllos</i>	2	Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	1
		Flor o inflorescència	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
<i>Triticum aestivum</i>	22	Llavor seca	Utilització directa sense processament	Dolor	Contra el mal de cap	5. Apòsit medicamentós	1
		Llavor seca	Masticació	Enverinaments	Picades (genèric)	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Segó	Cocció sense vehicle	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Llavor seca	Cocció sense vehicle	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Llavor seca	Cocció sense vehicle	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	3
		Llavor seca	Masticació	Pell o teixit subcutani	Per a les pústules	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Pell o teixit subcutani	Per a les pústules	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Segó	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Inflamacions de la bufeta	1. Tisana	1
		Llavor seca	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Apòsit medicamentós	1
		Llavor seca	Trituració o trossejat en sec	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Pomada, crema	1
		Llavor seca	Ingesta sense processament	Sistema respiratori	Antitussigen	8. Pa	5
		Segó	Utilització directa pervi escalfament	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Llavor seca	Utilització directa sense processament	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Apòsit medicamentós	1
		Llavor seca	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antipiròtic (cremades)	5. Pomada, crema	2
<i>Tropaeolum majus</i>	1	Flor o inflorescència	Ingesta sense processament	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	8. Vegetals en amanida	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
<i>Tussilago farfara</i>	1	Fulla, folíol, fronda	Infusió o decocció	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Tisana	1
<i>Urtica dioica</i>	2	Fulla, folíol, fronda	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Valeriana officinalis</i>	5	Fulla, folíol, fronda	Trituració o trossejat en fresc	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Arrel	Infusió o decocció	Alteracions mentals	Somnífer	1. Tisana	2
		Arrel	Maceració en aigua	Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1. Tisana	1
<i>Viola alba</i>	1	Arrel	Infusió o decocció	Sistema sensorial	Pel mareig	1. Tisana	2
		Flor o inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Xarop	1
		Flor o inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Xarop	1
<i>Viola rupestris</i>	1	Flor o inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Xarop	1
<i>Viola sylvestris</i>	1	Flor o inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Xarop	1
<i>Viola willkommi</i>	1	Flor o inflorescència	Decocció en vins o licors	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Xarop	1
<i>Vitis vinifera</i>	40	Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Dolor	Contra el mal de cap	5. Apòsit medicamentós	1
		Fruit madur	Trituració o trossejat en fresc	Enverinaments	Picades (genèric)	5. Cataplasma, emplastre, pegat	3
		Part carnosa del fruit	Ingesta sense processament	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	8. Altres	1
		Fulla, folíol, fronda	Maceració vinosa	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Vi medicinal	1
		Part carnosa del fruit	Maceració vinosa	Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	1. Vi medicinal	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Infeccions / infestacions	Antipirètic	5. Apòsit medicamentós	6
		Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Pell o teixit subcutani	Antiacneic	5. Loció	3
		Part carnosa del fruit	Maceració vinosa	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa pervi escalfament	Pell o teixit subcutani	Antieritematós (cremades solars)	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Sistema digestiu	Contra les llagues bucals	3. Gargarisme	1
		Fruit verd	Trituració o trossejat en fresc	Sistema digestiu	Purgant, laxant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	2
		Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema digestiu	Reforçant gingival	3. Gargarisme	1
		Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema musculoesqueletic	Antiartrític	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Part carnosa del fruit	Decocció en vins o licors	Sistema respiratori	Contra el refredat	1. Xarop	3
		Part carnosa del fruit	Utilització directa pervi escalfament	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Part carnosa del fruit	Ingesta sense processament	Sistema sanguini	Antianèmic	8. Licors i altres begudes	1
		Part carnosa del fruit	Maceració vinosa	Sistema sanguini	Antianèmic	1. Vi medicinal	2

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Part carnosa del fruit	Ingesta sense processament	Sistema sensorial	Per als mussols	8. Licors i altres begudes	1
		Part carnosa del fruit	Maceració vinosa	Trastorns nutricionals	Tònic, reconstituent	1. Vi medicinal	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antiequimòtic (blau o morat)	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Dissolució en aigua, vi, aiguardent o alcohol	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Loció	1
		Part carnosa del fruit	Dissolució en aigua, vi, aiguardent o alcohol	Traumatismes	Cicatritzant	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Cicatritzant	5. Apòsit medicamentós	1
		Part carnosa del fruit	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Cicatritzant	5. Loció	1
<i>Zea mays</i>	6	Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	1. Tisana	1
		Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Antisèptic urinari	1. Tisana	3
		Filaments pistil·lars	Infusió o decocció	Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1. Tisana	2
(Carbó)	3	Altres	Utilització directa per vi escalfament	Sistema sensorial	Pel mal d'orella	5. Altres	1

Taula 3.32. (Continuació)

Nom científic	UR general	Part utilitzada	Processament	Usos medicinals, categories generals	Usos medicinals, categories detallades	Forma d'administració	UR per cada registre
		Altres	Trituració o trossejat en sec	Traumatismes	Antisèptic extern	5. Pomada, crema	1
		Altres	Trituració o trossejat en sec	Traumatismes	Cicatritzant	5. Pomada, crema	1
(cendra)	2	Cendra o sutja	Combustió	Sistema musculoesqueletic	Antiartròsic	5. Cataplasma, emplastre, pegat	1
		Cendra o sutja	Combustió	Sistema respiratori	Pel mal de coll	5. Pols o cendra	1
(cereals en general)	1	Tiges o branques sense fulles	Utilització directa sense processament	Traumatismes	Hemostatic	9. Altres	1
(fruits diversos)	1	Fruit madur	Ingesta sense processament	Sistema respiratori	Pel mal de coll	8. Fruita	1
(herbes fortes)	1	Part aèria (florida o estèril)	Altres	Sistema musculoesqueletic	Epítési, fèrula	5. Loció	1
(herbes)	1	Part aèria (florida o estèril)	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	5. Utilització directa del material vegetal fresc sense triturar	1
(midó)	1	Altres	Dissolució en aigua, vi, aiguardent o alcohol	Sistema digestiu	Antidiarreic	8. Altres	1
(sutge)	1	Part aèria (florida o estèril)	Extracció mecànica del suc provinent de la planta fresca	Enverinaments	Picades (genèric)	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	1

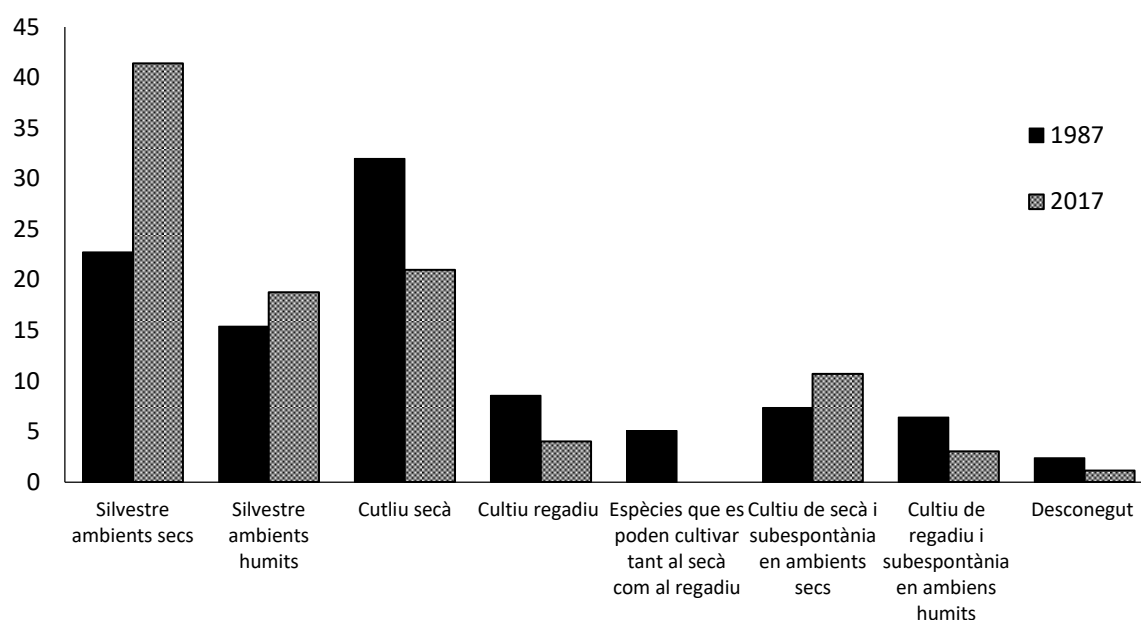
COMPARATIVA ENTRE ELS RESULTATS OBTINGUTS EN LA PROSPECCIÓ ETNOBOTÀNICA 2014 - 2017 I ELS OBTINGUTS A FINALS DELS ANYS 80 (BARTROLÍ, 1989)

Considerant els 126 taxons vegetals documentats com a medicinals a finals dels 80 i els 155 documentats entre el 2014 i el 2017, s'observa que el nombre total d'espècies diferents emprades com a medicinals ascendeix a 192. De les 126 espècies documentades a finals del 80 n'hi ha 38 (el 29,7%) que no s'han documentat com a medicinals en la prospecció 2014 - 2017. Són *Angelica* sp., *Arctium lappa*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Arundo donax*, *Brassica oleracea*, *Cicer arietinum*, *Citrus sinensis*, *Corylus avellana*, *Crocus sativus*, *Cupressus sempervirens*, *Cynodon dactylon*, *Daucus carota*, *Euphorbia* sp., *Gentiana lutea*, *Globularia vulgaris*, *Inula viscosa*, *Lactuca sativa*, *Lens culinaris*, *Lythrum salicaria*, *Mentha piperita*, *Nicotiana tabacum*, *Ocimum basilicum*, *Onobrychis viciifolia*, *Ophrys* sp., *Oryza sativa*, *Pimpinella anisum*, *Populus alba*, *Raphanus sativus*, *Sarcocapnos enneaphylla*, *Secale cereale*, *Solanum lycopersicum*, *Solanum melongena*, *Symphytum* sp., *Theobroma cacao*, *Thymus serpyllum*, *Tropaeolum majus*, i *Tussilago farfara*.

Al seu torn, de les 155 espècies documentades com a medicinals en la prospecció 2014 - 2017, n'hi ha 66 (el 42,6%) que no s'havien documentat com a medicinals als anys 80. Són *Abies alba*, *Aloe vera*, *Anemone hepatica*, *Apium graveolens* var. *dulcis*, *Arbutus unedo*, *Asparagus acutifolius*, *Asperula cynanchica* ssp. *Brachysiphon*, *Atropa belladonna*, *Beta vulgaris* var. *cicla*, *Buxus sempervirens*, *Calendula officinalis*, *Cassia angustifolia*, *Celtis australis*, *Ceterach officinarum*, *Coffea arabica*, *Coris monspeliensis*, *Crataegus monogyna*, *Cydonia oblonga*, *Cynara scolymus*, *Cynoglossum creticum*, *Dorycnium hirsutum*, *Erica multiflora*, *Eryngium campestre*, *Euphorbia lathyris*, *Foeniculum vulgare*, *Galium* (grup *pumilum*), *Genista scorpius*, *Hedera helix*, *Helichrysum stoechas*, *Hyosciamus niger*, *Lavandula angustifolia*, *Lavandula stoechas*, *Lepidium latifolium*, *Leuzea conífera*, *Lithospermum fruticosum*, *Marrubium vulgare*, *Muscari comosum*, *Muscari neglectum*, *Nasturtium officinale*, *Papaver somniferum*, *Paronychia argentea*, *Phagnalon sordidum*, *Phaseolus vulgaris*, *Pinus pinea*, *Pinus sylvestris*, *Pistacia lentiscus*, *Prunus domestica*, *Ramonda myconi*, *Rosa agrestis*, *Rosa*

canina, Rosa micrantha, Rosa pouzinii, Satureja montana, Saxifraga longifolia, Scabiosa saxatilis, Sedum sp., Sorbus domestica, Staehelina dubia, Syderitis hirsuta, Teucrium polium, Thapsia villosa, Thymeleaea tinctoria, Verbascum thapsus, Verbena officinalis, Zingiber officinale, i Ziziphus ziziphus.

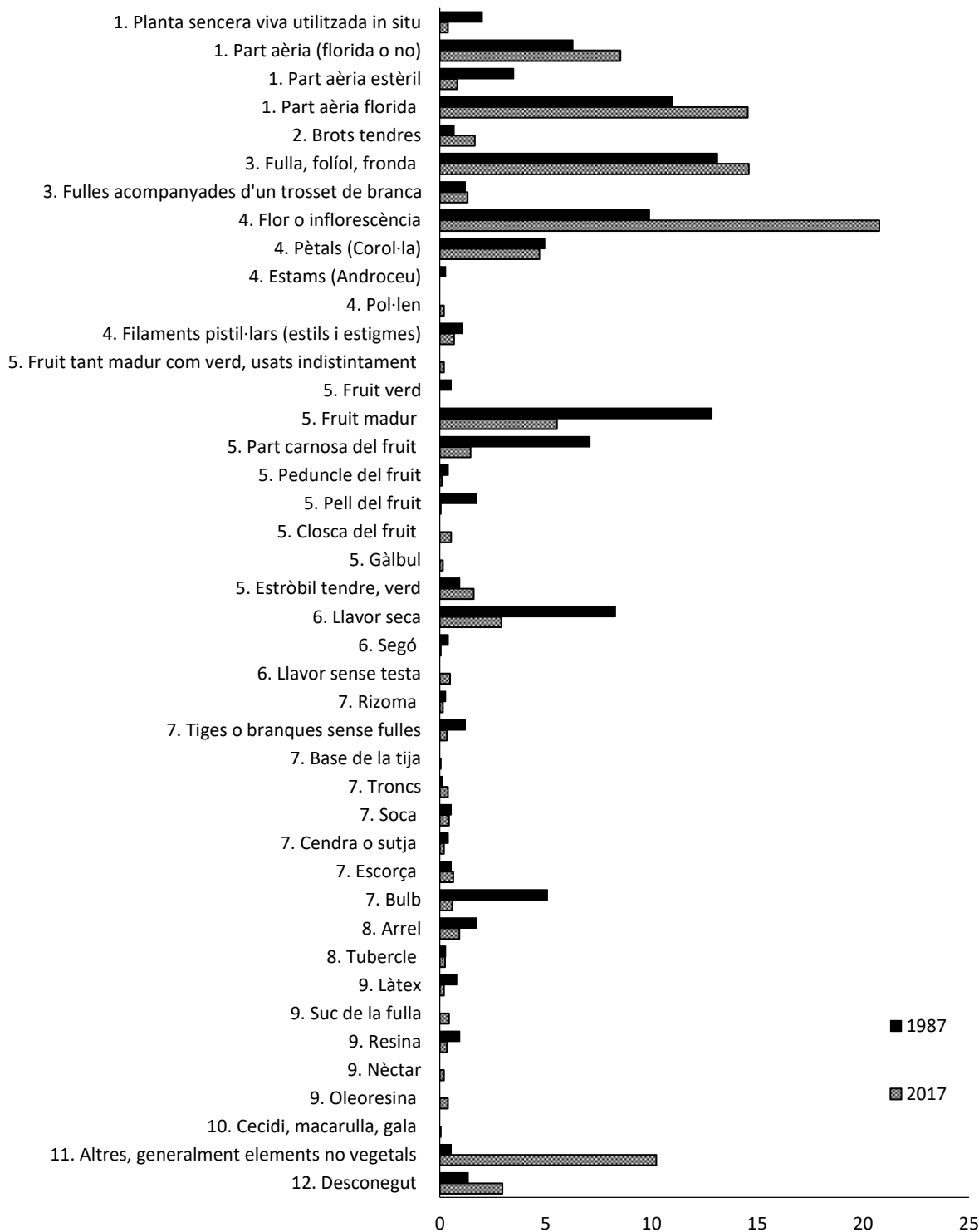
En conjunt, de les 192 espècies vegetals documentades com a medicinals n'hi ha 88 (45,8%) que han estat documentades en ambdós estudis, 38 (19,8%) que només han estat documentades a finals dels 80, i 66 (34,4%) que només han estat documentades en la prospecció 2014 - 2017. A l'hora d'intepretar aquests resultats cal tenir en compte les diferències metodològiques i d'esforç de prospecció d'ambdós estudis.

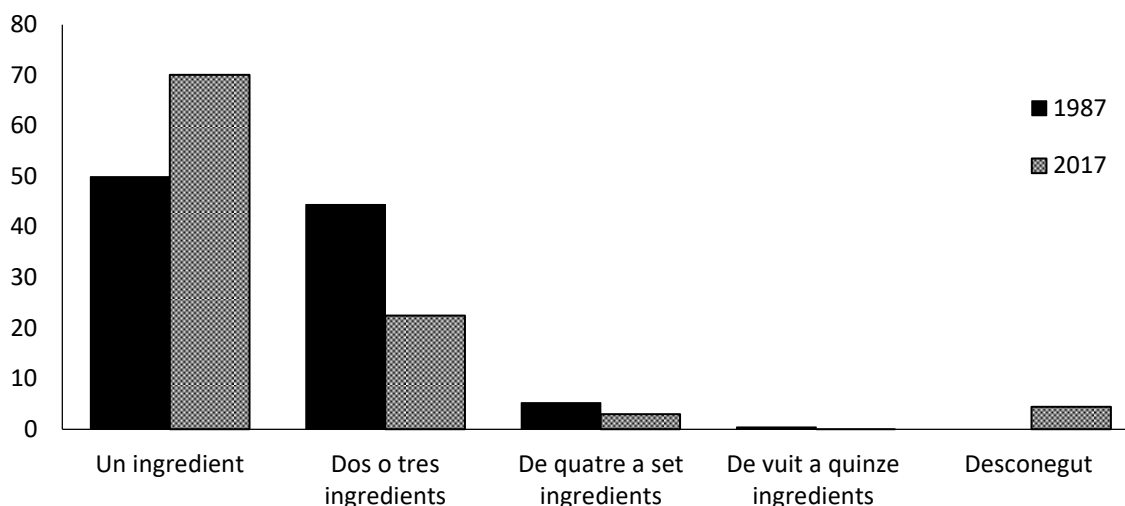
Fig. 3.85. Comparativa de l'ecologia de les espècies vegetals citades com a medicinals a finals dels 80 i a l'actualitat: percentatge de cites d'ús documentades per les espècies corresponents a cada grup ecològic.

A la figura 3.85 es pot observar una clara diferència en la proporció d'espècies silvestres i cultivades emprades com a medicinals documentades en ambdós estudis. Mentre als anys 80 el 39,1% de les cites d'ús corresponien a espècies silvestres i el 60,9% a espècies cultivades, en l'actualitat la proporció s'ha invertit per complet, amb un 60,2% de les cites d'ús corresponents a espècies silvestres i un 39,8% a espècies cultivades.

En relació a les estructures vegetals emprades cal destacar el notable increment en l'ús de flors o inflorescències registrat en l'actualitat. Per contra, respecte els anys 80 s'ha produït una clara reducció en l'ús de fruits, llavors i bulbs (figura 3.86)

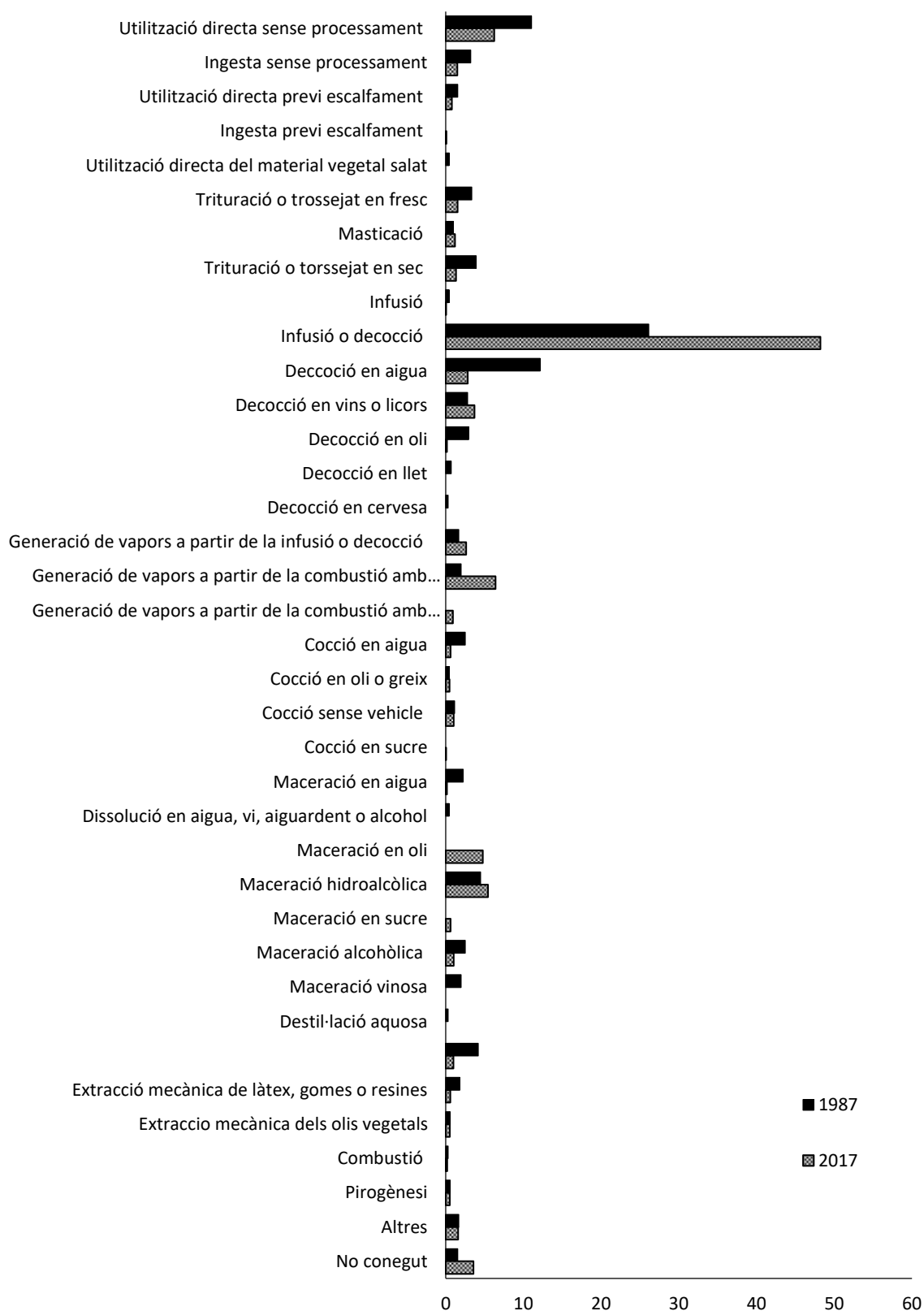
Fig. 3.86. Comparativa entre les estructures vegetals emprades a finals dels 80 i a l'actualitat per dur a terme els usos medicinals documentats: percentatge de cites d'ús documentades per cada estructura vegetal.

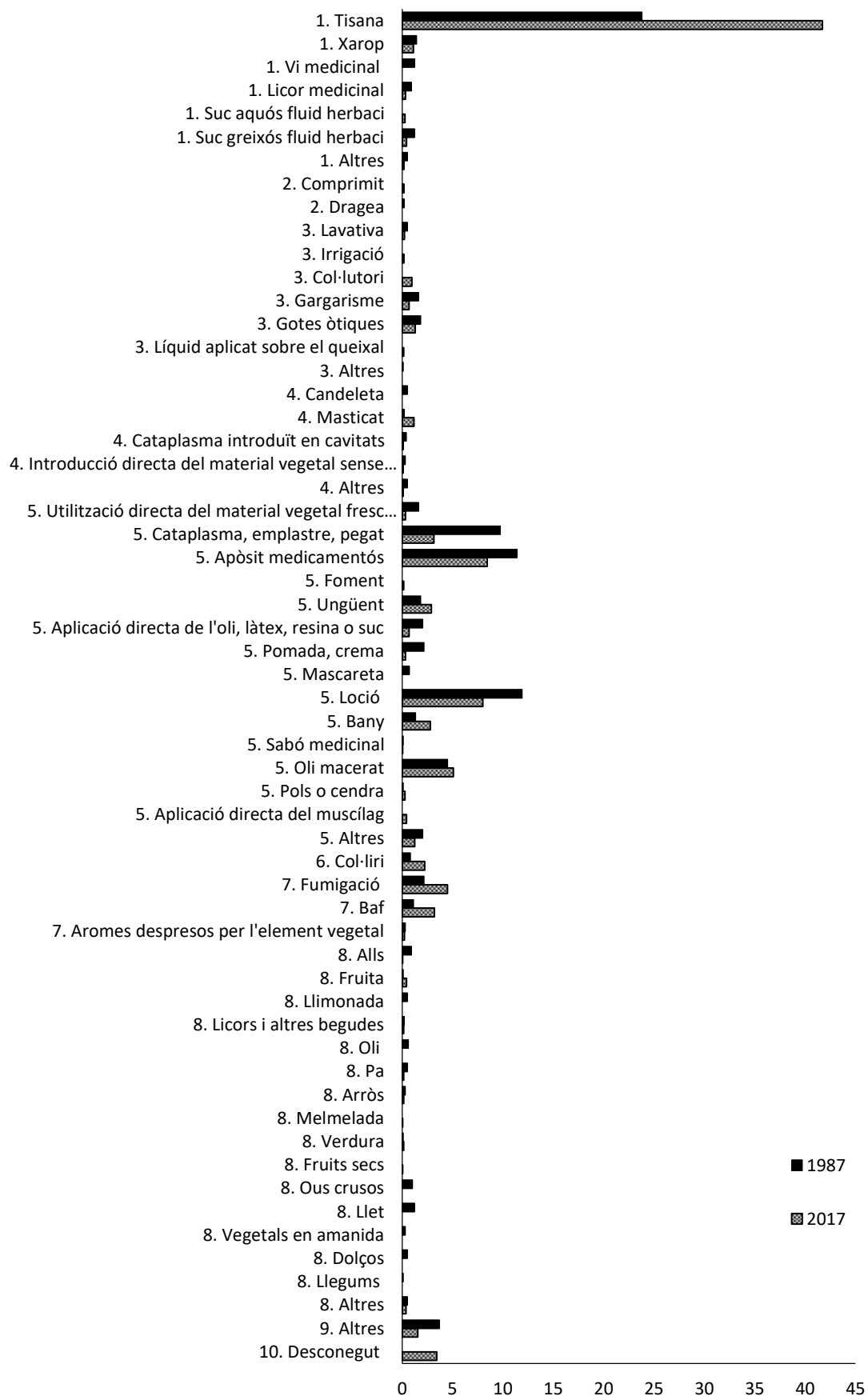
Fig. 3.87. Comparativa de la complexitat dels preparats medicinals documentats a finals dels 80 i a l'actualitat, d'acord amb el nombre d'ingredients emprats. Percentatge de preparats medicinals corresponents a cada grau de complexitat.

En els darrers 30 anys la complexitat dels preparats medicinals, avaluada mitjançant el nombre d'ingredients emprats, s'ha reduït clarament. Mentre que als anys 80 els preparats monoespecífics eren tants sols el 49,9%, en l'actualitat representen ja el 70,1% dels preparats medicinals documentats (figura 3.87).

Pel que fa referència a la forma de processament dels materials vegetals per tal d'extreure'n els principis actius no s'observen grans canvis entre les cites d'ús documentades als anys 80 i les documentades entre el 2014 - 2017, amb l'excepció d'un clar increment en la infusió o decocció (figura 3.88). En una línia similar, la forma d'administració que més s'incrementa en l'actualitat és la tisana, mentre que el cataplasma, emplastre o pegat, l'apòsit medicamentós i la loció tenien una incidència més elvada als anys 80 que en l'actualitat (figura 3.89). Tanmateix, cal tenir en compte que moltes de les cites d'ús documentades en l'actualitat es troben en desús, fet pel qual aquests resultats mostren les diferències en la forma de processament i en la forma d'administració del remei d'acord amb els records dels informants. En no poder determinar si les cites d'ús documentades als anys 80 es trobaven vigents en el moment de realitzar l'estudi, no es pot efectuar la comparativa considerant només les cites d'ús vigents en ambdós moments temporals.

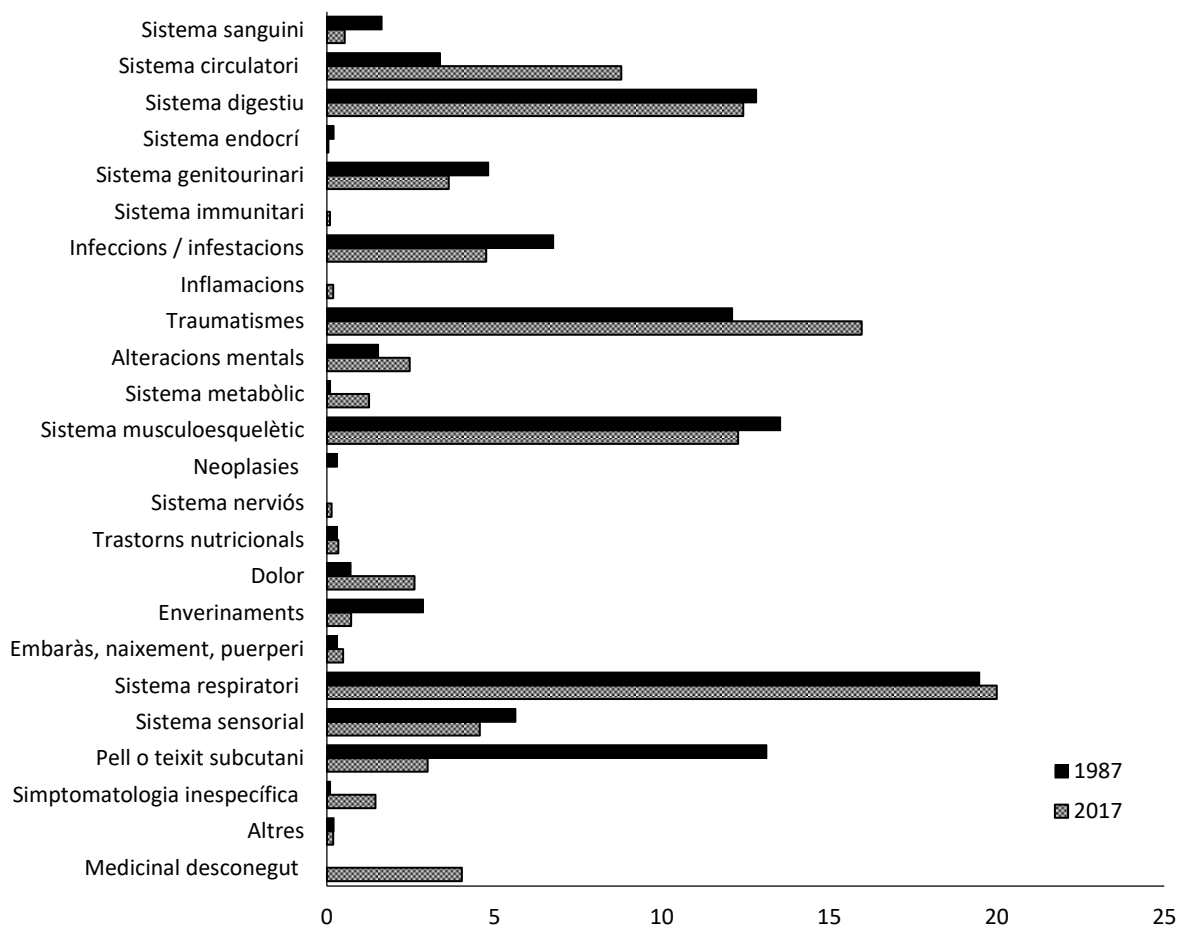

Fig. 3.88. Comparativa dels mètodes de processament emprats per extreure els principis actius del material vegetal a finals dels 80 i a l'actualitat. Percentatge de cites d'us en que s'utilitza cada mètode de processament.

Fig. 3.89. Comparativa de la forma d'administració del remei a finals dels 80 i a l'actualitat. Percentatge de cites d'ús en que s'utilitza cada forma d'administració del remei.

A nivell de les categories generals d'ús, en l'actualitat s'ha incrementat el pes de les cites d'ús referents a trastorns del sistema circulatori i a traumatismes. En canvi, s'ha reduït el de les referents a infeccions o infestacions, i les corresponents a trastorns de la pell o teixit subcutani (figura 3.90). Tanmateix, cal tenir en compte que moltes de les cites d'ús documentades en l'actualitat es troben en desús, fet pel qual aquests resultats mostren les diferències d'acord amb els records dels informants, però no són un reflex dels usos que es duen a terme en el moment de realitzar els respectius estudis. Un cas molt clar és el de les cites dirigides a tractar dolències del sistema circulatori, que han estat documentades en gran quantitat en l'actualitat però que presenten una prevalença inferior al 20%. En no poder determinar si les cites d'ús documentades als anys 80 es trobaven vigents en el moment de realitzar l'estudi, no es pot efectuar la comparativa considerant només les cites d'ús vigents en ambdós moments temporals.

Fig. 3.90. Comparativa entre el percentatge de cites d'ús recollides per les grans categories d'usos medicinals a finals dels 80 i a l'actualitat.

Taula 3.33. Per a les categories detallades d'ús medicinal més citades el 2017, comparativa del percentatge de cites d'ús obtingut el 2017 i el 1987, i de la posició que ocupen en el rànquing segons el qual s'ordenen les categories detallades més citades en cada prospecció.

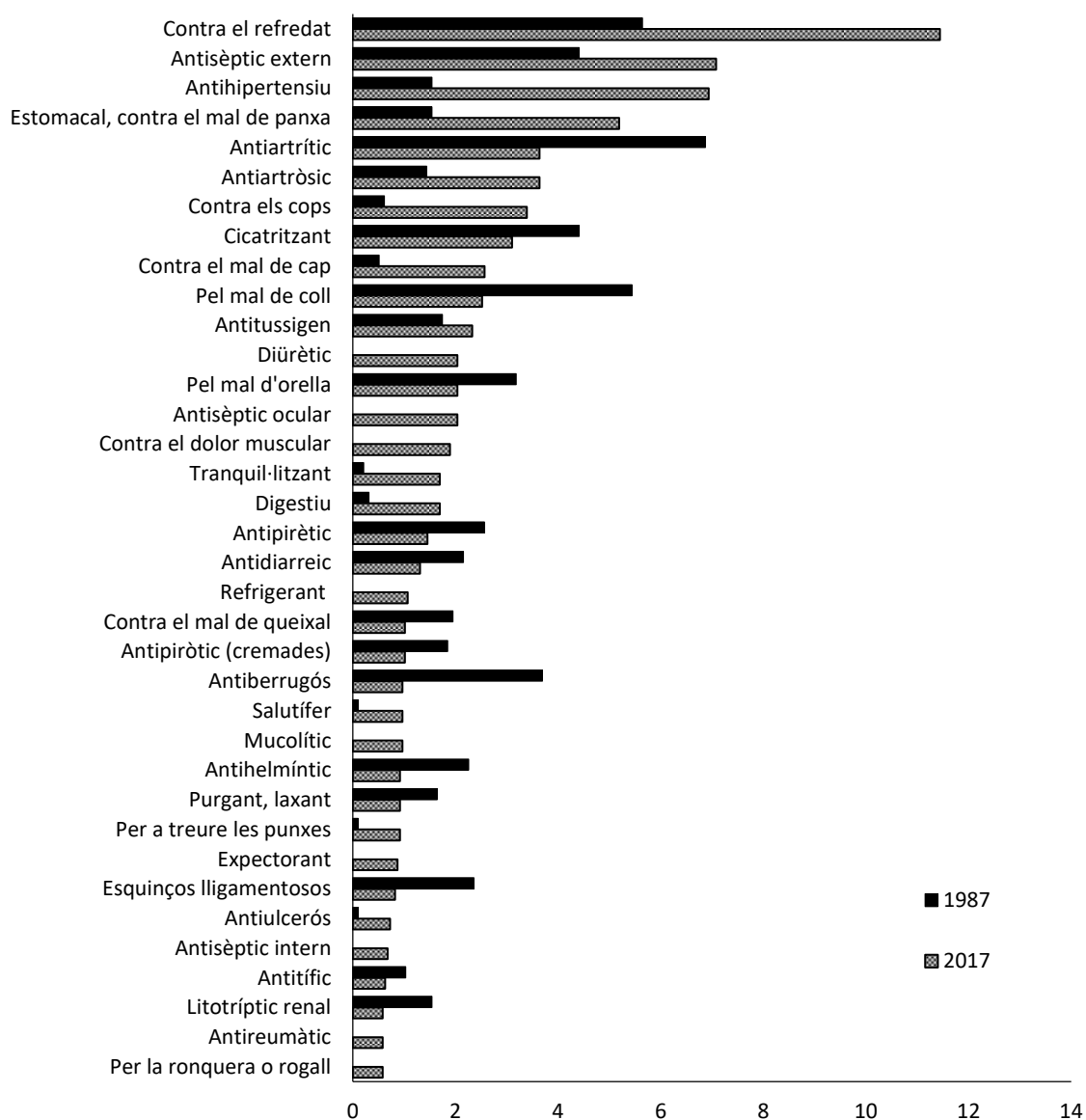
Categoria general	Categoria detallada	2017 (% UR)	1987 (% UR)	R2017^a	R1987^b
Sistema respiratori	Contra el refredat	11,45	5,64	1	2
Traumatismes	Antisèptic extern	7,08	4,41	2	5
Sistema circulatori	Antihipertensiu	6,94	1,54	3	20
Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	5,19	1,54	4	21
Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	3,64	6,87	5	1
Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	3,64	1,44	6	24
Traumatismes	Contra els cops	3,39	0,62	7	39
Traumatismes	Cicatritzant	3,10	4,41	8	6
Dolor	Contra el mal de cap	2,57	0,51	9	43
Sistema respiratori	Pel mal de coll	2,52	5,44	10	3
Sistema respiratori	Antitussigen	2,33	1,74	11	17
Sistema genitourinari	Diürètic	2,04	-	12	-
Sistema sensorial	Pel mal d'orella	2,04	3,18	13	9
Sistema sensorial	Antisèptic ocular	2,04	-	14	-
Sistema musculoesquelètic	Contra el dolor muscular	1,89	-	15	-
Alteracions mentals	Tranquil·litzant	1,70	0,21	16	65
Sistema digestiu	Digestiu	1,70	0,31	17	52
Infeccions / Infestacions	Antipirètic	1,45	2,56	18	10
Sistema digestiu	Antidiarreic	1,31	2,15	19	13
Sistema metabòlic	Refrigerant	1,07	-	20	-
Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	1,02	1,95	21	14
Traumatismes	Antipiròtic	1,02	1,85	22	16
Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	0,97	3,69	23	7
Simptomatologia inespecífica	Salutífer	0,97	0,10	24	79
Sistema respiratori	Mucolític	0,97	-	25	-
Infeccions / Infestacions	Antihelmíntic	0,92	2,26	26	12
Sistema digestiu	Purgant, laxant	0,92	1,64	27	18
Traumatismes	Per a treure les	0,92	0,10	28	79
Sistema respiratori	Expectorant	0,87	-	29	-
Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	0,82	2,36	30	11
Sistema circulatori	Antiulcerós	0,73	0,10	31	79
Infeccions / Infestacions	Antisèptic intern	0,68	-	32	
Infeccions / Infestacions	Antitífic	0,63	1,03	33	30
Sistema genitourinari	Litotríptic renal	0,58	1,54	34	22
Sistema musculoesquelètic	Antireumàtic	0,58	-	35	-
Sistema respiratori	Per la ronquera o	0,58	-	36	-

^a Posició que ocupa la categoria detalada en el rànquing segons el qual s'ordenen les categories detallades més citades el 2017, en relació a 123 categories detallades.

^b Posició que ocupa la categoria detalada en el rànquing segons el qual s'ordenen les categories detallades més citades el 1987, en relació a 109 categories detallades.

A la taula 3.33 s'observa com de les 10 categories detallades d'ús més citades en l'actualitat n'hi ha cinc que no es trobaven en el top deu a la prospecció de finals dels anys 80. Alhora, nou de les categories detallades que en l'actualitat corresponen individualment a més del 0,5% de les cites d'ús documentades, no van ser ni tant sols citades a finals dels anys 80. A la figura 3.91 s'observa de forma visual aquesta evolució. Cal tenir en compte que aquestes diferències no només són atribuïbles a un canvi en els remeis presents en l'imaginari col·lectiu dels informants al llarg de 30 anys, sinó que en bona part són conseqüència de les diferències metodològiques d'ambdós estudis.

Fig. 3.91. Per a les categories detallades d'ús medicinal que representen més del 0,5% de les cites d'ús documentades el 2017, comparativa entre el percentatge de cites d'ús que corresponen a cada categoria el 2017 i el 1987.

Taula 3.34. Per a les categories detallades d'ús medicinal més citades el 1987, comparativa del percentatge de cites d'ús obtingut el 1987 i el 2017, i de la posició que ocupen en el rànquing segons el qual s'ordenen les categories detallades més citades en cada prospecció.

Categoria general	Categoria detallada	1987 (% UR)	2017 (% UR)	R1987^a	R2017^b
Sistema musculoesquelètic	Antiartrític	6,87	3,64	1	5
Sistema respiratori	Contra el refredat	5,64	11,45	2	1
Sistema respiratori	Pel mal de coll	5,44	2,52	3	10
Sistema respiratori	Contra la bronquitis	4,72	0,44	4	38
Traumatismes	Antisèptic extern	4,41	7,08	5	2
Traumatismes	Cicatritzant	4,41	3,10	6	8
Pell o teixit subcutani	Antiberrugós	3,69	0,97	7	22
Pell o teixit subcutani	Antiacneic	3,59	0,29	8	50
Sistema sensorial	Pel mal d'orella	3,18	2,04	9	12
Infeccions / infestacions	Antipirètic	2,56	1,45	10	18
Sistema musculoesquelètic	Esquinços lligamentosos	2,36	0,82	11	30
Infeccions / infestacions	Antihelmíntic	2,26	0,92	12	25
Sistema digestiu	Antidiarreic	2,15	1,31	13	19
Sistema digestiu	Contra el mal de queixal	1,95	1,02	14	20
Sistema digestiu	Hepatoprotector, hepàtic	1,95	0,34	15	44
Traumatismes	Antipiròtic (cremades)	1,85	1,02	16	21
Sistema respiratori	Antitussigen	1,74	2,33	17	11
Sistema digestiu	Purgant, laxant	1,64	0,92	18	26
Sistema genitourinari	Antienurètic	1,64	0,10	19	86
Sistema circulatori	Antihipertensiu	1,54	6,94	20	3
Sistema digestiu	Estomacal	1,54	5,19	21	4
Sistema genitourinari	Litotríptic renal	1,54	0,58	22	34
Enverinaments	Picades (genèric)	1,54	0,29	23	50
Sistema musculoesquelètic	Antiartròsic	1,44	3,64	24	6
Sistema digestiu	Litotríptic biliar	1,33	-	25	-
Alteracions mentals	Somnífer	1,33	0,24	26	57
Sistema musculoesquelètic	Contra la ciàtica	1,23	0,15	27	79
Sistema sanguini	Antianèmic	1,13	-	28	-
Pell o teixit subcutani	Per al panadís, voltadits, arístol	1,13	0,15	29	79
Infeccions / infestacions	Antitífic	1,03	0,63	30	33
Sistema musculoesquelètic	Per les hernies	1,03	0,19	31	65
Pell o teixit subcutani	Hidratant i suavitzant	0,92	0,34	32	44
Pell o teixit subcutani	Antialopèctic (caiguda cabell)	0,92	-	33	-
Sistema digestiu	Contra les llagues bucals	0,82	0,29	34	50
Sistema respiratori	Descongestiu nasal	0,82	0,10	35	86

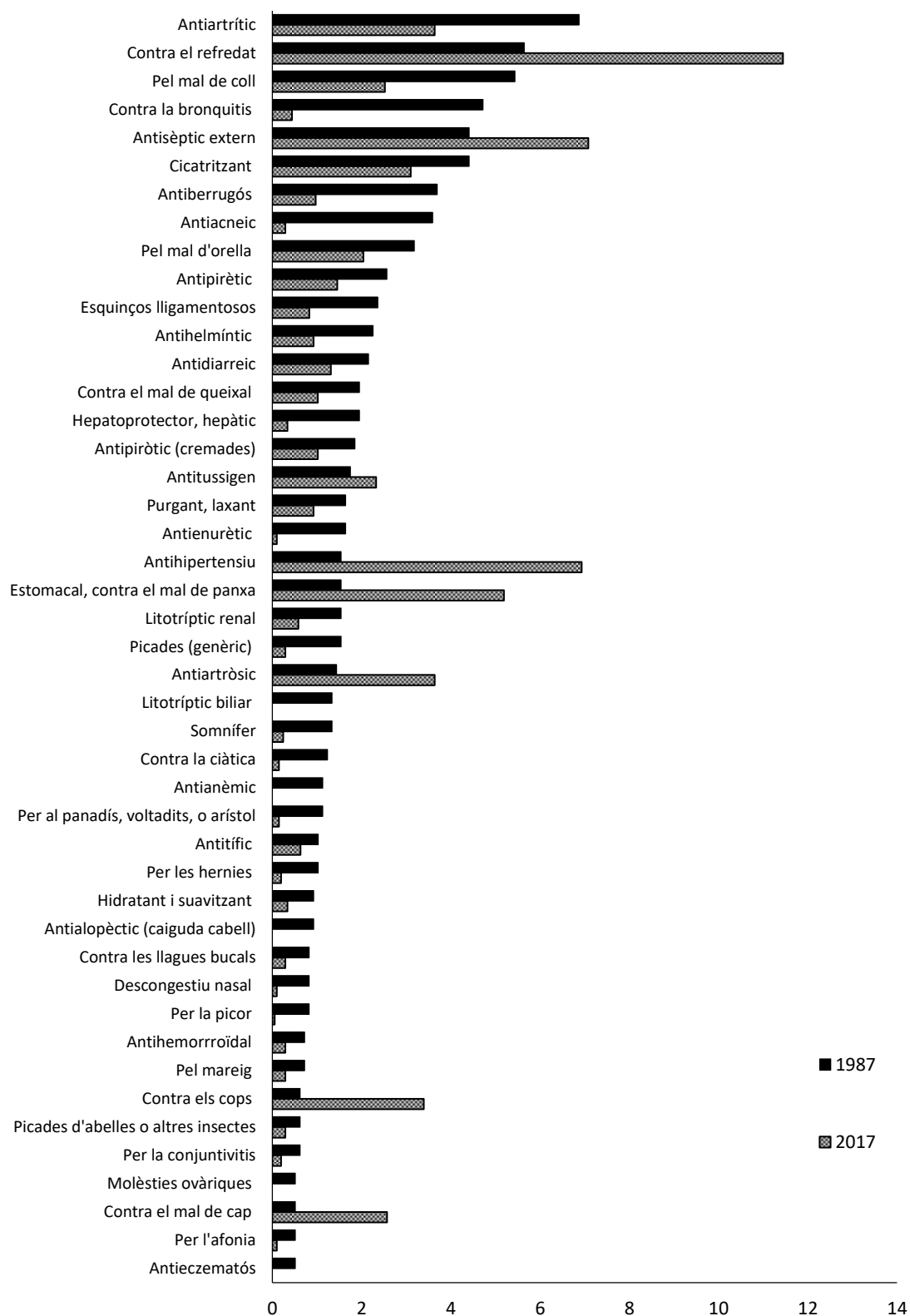
Taula 3.34. (Continuació)

Categoria general	Categoria detallada	1987 (% UR)	2017 (% UR)	R1987^a	R2017^b
Pell o teixit subcutani	Per la picor	0,82	0,05	36	112
Sistema circulatori	Antihemorroidal	0,72	0,29	37	50
Sistema sensorial	Pel mareig	0,72	0,29	38	50
Traumatismes	Contra els cops	0,62	3,39	39	7
Enverinaments	Picades d'abelles o altres insectes	0,62	0,29	40	50
Sistema sensorial	Per la conjuntivitis	0,62	0,19	41	65
Sistema genitourinari	Molèsties ovàriques	0,51	-	42	-
Dolor	Contra el mal de cap	0,51	2,57	43	9
Sistema respiratori	Per l'afonia	0,51	0,10	44	86
Pell o teixit subcutani	Antieczematós	0,51	-	45	-

^a Posició que ocupa la categoria detallada en el rànquing segons el qual s'ordenen les categories detallades més citades el 1987, en relació a 109 categories detallades.

^b Posició que ocupa la categoria detallada en el rànquing segons el qual s'ordenen les categories detallades més citades el 2017, en relació a 123 categories detallades.

A la taula 3.34 s'observa com de les 10 categories detallades d'ús més citades a finals dels 80 n'hi ha cinc que no es troven en el top deu a la prospecció duta terme en l'actualitat. Alhora, cinc de les categories detallades que a finals dels anys 80 corresponien individualment a més del 0,5% de les cites d'ús documentades, en l'actualitat no han estat ni tant sols documentades. A la figura 3.92 s'observa de forma visual aquesta evolució. Aquestes diferències no només són atribuïbles a un canvi en els remeis presents en l'imaginari col·lectiu dels informants al llarg de 30 anys, sinó que en bona part són conseqüència de les diferències metodològiques d'ambdós estudis.

Fig. 3.92. Per a les categories detallades d'ús medicinal que representen més del 0,5% de les cites d'ús documentades el 1987, comparativa entre el percentatge de cites d'ús que corresponen a cada categoria el 1987 i el 2017

Taula 3.35. Espècies més citades el 1987 i posició que ocupen el 2017 d'acord amb el nombre de cites d'ús documentades

Nom científic	Nº de cites 1987	Posició 1987	Posició 2017
<i>Olea europaea</i>	97	1	3
<i>Vitis vinifera</i>	40	2	19
<i>Thymus vulgaris</i>	34	3	1
<i>Lilium candidum</i>	28	4	4
<i>Allium sativum</i>	26	5	85
<i>Rosmarinus officinalis</i>	24	6	6
<i>Triticum aestivum</i>	22	7	27
<i>Sinapis alba</i>	18	8	61
<i>Citrus limonum</i>	17	9	59
<i>Pinus halepensis</i>	17	10	7
<i>Sambucus nigra</i>	17	11	2
<i>Equisetum arvense</i>	13	12	58
<i>Equisetum telmateia</i>	13	13	37
<i>Laurus nobilis</i>	13	14	146
<i>Lavandula latifolia</i>	13	15	16
<i>Allium cepa</i>	12	16	84
<i>Linum usitatissimum</i>	12	17	29
<i>Eucalyptus globulus</i>	11	18	14
<i>Peumus boldus</i>	11	19	153
<i>Citrus sinensis</i>	10	20	no citada
<i>Malva sylvestris</i>	10	21	9
<i>Mentha sp.</i>	10	22	65
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	10	23	25
<i>Rosa sp.</i>	10	24	26

A nivell d'espècies, s'observa com de les 24 espècies més citades a finals dels anys 80 tant sols 10 es troben en aquestes posicions del rànquing en la prospecció actual (Taula 3.35). Són especialment rellevants les diferències detectades en *Allium sativum*, *Sinapis alba*, *Citrus limonum*, *Laurus nobilis*, *Pneumus boldus*, i *Citrus sinensis*, molt més citades com a medicinals a finals dels 80 que en l'actualitat (Taula 3.35).

Realitzant la comparativa a la inversa, de les 22 espècies més citades com a medicinals en l'actualitat tant sols 7 es trobaven en aquestes posicions del rànquing en la prospecció de finals del anys 80 (Taula 3.36). Són especialment rellevants les diferències detectades en *Aloysia citrodora*, *Hypericum perforatum*, *Rhamnus alaternus*, *Tilia platyphyllos*, *Jasonia glutinosa* i *Pistacia lentiscus*, molt més citades com a medicinals en l'actualitat que a finals dels anys 80.

Aquestes grans diferències difícilment són explicables per les diferències metodològiques d'ambdós estudis. Per tant són un reflex de com ha canviat els seus pes en l'imaginari col·lectiu al llarg de 30 anys. Tanmateix les diferències observades en el grau de citació de les espècies com a medicinals no poden traduir-se en diferències en el grau d'utilització, ja que es desconeix quin era el valor de prevalença dels usos documentats a finals dels 80.

És destacable també com algunes de les espècies més citades com a medicinals arreu de territori català (*Thymus vulgaris*, *Sambucus nigra*, *Olea europaea*) es mantenen entre els més citades en ambdues prospeccions.

Taula 3.36. Espècies més citades el 2017 i posició que ocupaven el 1987 d'acord amb el nombre de cites d'ús documentades

Nom científic	Nº cites 2017	Posició 2017	Posició 1987
<i>Thymus vulgaris</i>	154	1	3
<i>Sambucus nigra</i>	131	2	11
<i>Olea europaea</i>	128	3	1
<i>Lilium candidum</i>	71	4	4
<i>Matricaria chamomilla</i>	65	5	25
<i>Rosmarinus officinalis</i>	60	6	6
<i>Pinus halepensis</i>	59	7	10
<i>Aloysia citrodora</i>	47	8	56
<i>Malva sylvestris</i>	47	9	21
<i>Ruta chalepensis</i>	43	10	27
<i>Ruta graveolens</i>	43	11	28
<i>Inula helenioides</i>	42	12	34
<i>Hypericum perforatum</i>	39	13	65
<i>Eucalyptus globulus</i>	37	14	18
<i>Salvia officinalis</i>	31	15	26
<i>Lavandula latifolia</i>	30	16	15
<i>Rhamnus alaternus</i>	30	17	72
<i>Tilia platyphyllos</i>	25	18	79
<i>Vitis vinifera</i>	20	19	2
<i>Achillea millefolium</i>	19	20	41
<i>Jasonia glutinosa</i>	19	21	44
<i>Pistacia lentiscus</i>	19	22	no citada

CONCLUSIONS

La documentació de 155 espècies vegetals i 1848 cites d'ús referents a usos medicinals tradicionals posa de relleu la gran riquesa que presenta encara a dia d'avui l'etnomedicina de la comarca de l'Anoia. Tanmateix, la gran fragmentació registrada en els coneixements tradicionals documentats, presents en un baix percentatge dels membres de la comunitat, i amb uns valors de prevalença en general molt baixos (34,7% de mitjana), posen de relleu la fragilitat d'aquests coneixements i la necessitat de documentar-los per evitar-ne la desaparició.

El principal motiu d'abandó dels usos tradicionals documentats és la seva substitució per productes medicinals de caràcter comercial, abandonats massivament entre els anys 50 i 80. Tanmateix, un gran nombre dels usos documentats corresponen a dolències molt freqüents i de poca gravetat (refredats, petites ferides, cops, i mal de panxa), per les quals seria recomanable i possible promoure la utilització de molts dels remeis documentats, d'acord amb els coneixements actuals sobre els principis actius de les diferents espècies. Alhora, les espècies emprades per dolències de major gravetat o complexitat poden ser la base per al desenvolupament de nous fàrmacs.

La infusió o decocció i la tisana, són respectivament les formes de processament i administració dels preparats de caràcter medicinal més comunament emprades tradicionalment, i també de les que presenten una prevalença més elevada. En general, les formes de processament i formes d'administració que es poden dur a terme amb més facilitat i comoditat, i que més s'assemblen a accions que es realitzen amb freqüència en l'àmbit culinari o en la medicina convencional, són les que presenten una major prevalença.

Moltes de les espècies més emprades en medicina tradicional presenten una gran diversitat d'usos. La dolència per a la qual s'utilitza una determinada espècie o remei és el factor que més en condiciona la prevalença, juntament amb la forma de processament per extreure'n els principis actius i amb la forma d'administració del remei. Com més comuna i lleu sigui la dolència, més probable és que els valors de prevalença del remei siguin elevats.

Les diferències observades en les prospeccions etnobotàniques dutes a terme amb 30 anys de diferència han de ser interpretades amb cautela, ja que les diferències metodològiques entre ambdós estudis, i l'absència de dades clau en l'estudi dels anys 80, fan molt difícil determinar quins han estat realment els canvis registrats en una generació. A grans trets, les categories generals d'ús de més importància es mantenen en ambdues prospeccions, si bé s'observen diferències en el grau d'importància de moltes de les espècies citades, fet que si que pot ser un reflex de canvis l'imaginari col·lectiu.

La metodologia desenvolupada en la prospecció actual s'ha mostrat més eficient en la documentació dels coneixements tradicionals que la duta a terme als anys 80, ja que tot i haver transcorregut tres dècades amb un nombre molt menor d'informants ha estat possible documentar un nombre molt més elevat d'espècies i usos medicinals.

La inclusió en l'estudi de la prospecció duta a terme a finals del 80 permet incrementar de forma clara el coneixement etnofarmacològic de la comarca de l'Anoia, convertint-la en una de les àrees de la geografia catalana més ben estudiades. Alhora, serveix per dotar de rigor científic una tasca de prospecció de gran valor però que va ser realitzada amb finalitats educatives i que fins ara no havia estat revisada des d'un punt de vista científic.

BIBLIOGRAFIA

- Aceituno - Mata, L., 2010. Estudio etnobotánico y agroecológico de la sierra norte de Madrid. Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid. Facultad de Ciencias.
- Agelet, A., 1999. Estudis d'etnobotànica farmacèutica al Pallars. Doctoral Thesis, Faculty of Pharmacy, University of Barcelona, 2616 pp.+4 diskettes.
- Bartrolí, M., 1989. La tradició remeiera a l'Anoia. Omnium Cultural. Igualada. 116 pp.
- Benítez, G., González-Tejero, M. and Molero-Mesa, J., 2010. Pharmaceutical ethnobotany in the western part of Granada province (southern Spain):

- Ethnopharmacological synthesis. *Journal of Ethnopharmacology*, 129(1), pp.87-105.
- Bonet, M.À., Parada, M., Selga, A., Vallès, J., 1999 Studies on pharmaceutical ethnobotany in the regions of L'Alt Emporda and Les Guilleries (Catalonia, Iberian Peninsula). *J.Ethnopharmacol.* 68, 145 – 168.
- Bonet, M.À., Vallès, J., 2003. Pharmaceutical ethnobotany in the Montseny biosphere reserve (Catalonia, Iberian Peninsula). General results and new or rarely reported medicinal plants". *Journal of Pharmacy and Pharmacology*, 55, 259-270.
- Braulies, M.G., Torres, R.M., Martín, A., Roig, A.M., Royo, I., Orfilia, F., 2011. Hábitos de consumo de plantas medicinales en un centro de salud de Barcelona. *Revista de Fitoterapia*, 11(1): 45–51.
- Carrasco, M.C., Vallejo, J.R., Pardo-de-Santayana, M., Peral, D., Martín, M.Á., Altimiras, J., 2009. Interactions of *Valeriana officinalis* L. and *Passiflora incarnata* L. In a patient treated with lorazepam. *Phytotherapy Research*, 23(12): 1795–1796.
- Carrió, E., Vallès, J., 2012. Ethnobotany of medicinal plants used in Eastern Mallorca (Balearic Islands, Mediterranean Sea). *Journal of Ethnopharmacology*, 141: 1021–1040.
- Cavero, R., Akerreta, S. and Calvo, M., 2011. Pharmaceutical ethnobotany in the Middle Navarra (Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 137(1), pp.844-855.
- College of Nurses of Ontario, 2009. Practice guideline: culturally sensitive care, Toronto.
- Devesa, F., Pellicer, J., Fernando-Ginestar, J., Borghol, A., Bustamante, M., Ortuño, J., Ferrando-Marrades, I., Llobera, C., Sala, A., Miñana, M., Nolasco, A., Fresquet, J.L., 2004. Consumption of medicinal herbs in patients attending a gastroenterology outpatient clinic. *Journal of Gastroenterology and Hepatology*, 27(4): 244 – 249.
- Garnatje, T., Peñuelas, J., Vallès, J., 2017. Ethnobotany, phylogeny, and 'omics' for human health and food security. *Trends in Plant Science*, 22(3): 187-191.

- Gras, A., Brunés, M., D'Ambrosio, U., Gómez, C., Parada, M., Garnatje, T., Vallès, J., 2017. Global and local in folk plant knowledge: allochthonous plants in Catalan ethnobotany. Paper presented at the 58th anual meeting of the society for the economic botany, june 4 - 9, 2017, Bragança, Portugal.
- Leung, J.M., Dzankic, S., Manku, K., Yuan, S., 2001. The prevalence and predictors of the use of alternative medicine in presurgical patients in five California hospitals. *Anesthesia and Analgesia*, 93(4): 1062-1080.
- Martín Alvarado, M.A., 2010. *Medicina popular en la ciudad de Badajoz*. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura.
- Menendez-Baceta, G., Aceituno-Mata, L., Molina, M., Reyes-García, V., Tardío, J. and Pardo-de-Santayana, M., 2014. Medicinal plants traditionally used in the northwest of the Basque Country (Biscay and Alava), Iberian Peninsula. *Journal of Ethnopharmacology* 152, 113-134
- Muntané, J., 2005. *Etnobotànica, etnofarmàcia i tradicions populars de la Catalunya septentrional (Capcir, Cerdanya, Conflent)*. Tesi doctoral, Facultat de Farmàcia, (Doctorat en Biologia), Universitat de Barcelona.
- Muriel, M.P., 2005. *La medicina popular en la provincia de Palencia*. Tesis doctoral. Facultad de Medicina. Universidad de Sevilla
- Neves, J., Matos, C., Moutinho, C., Queiroz, G. and Gomes, L., 2009. Ethnopharmacological notes about ancient uses of medicinal plants in Trás-os-Montes (northern of Portugal). *Journal of Ethnopharmacology*, 124(2), pp.270-283.
- Parada, M., 2008. *Estudi etnobotànic de l'Alt Empordà*. Tesis doctoral. Facultat de Farmàcia. Universitat de Barcelona.
- Parada, M., Bonet, M.À., Carrió, E., Vallès, J., 2009. Ethnobotany of the Alt Empordà region (Catalonia, Iberian Peninsula): plants used in human traditional medicine. *Journal of Ethnopharmacology*, 124: 609-618.
- Pardo de Santayana, M., Morales, R., Aceituno-Mata, L., Molina, M., (editores), 2014. *Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la*

biodiversidad. Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente. Madrid, 411.

Peral, D., Martín, M.Á., Vallejo, J.R., Altimiras, J., Roura, P., 2009. La medicina popular en la ciudad de Badajoz. *Revista de Estudios Extremeños* 65(3): 1389-1438.

Quave, C.L., Pardo-de-Santayana, M., Pieroni, A., 2012. Medical ethnobotany in Europe: from field ethnography to a more culturally sensitive evidence-based CAM? *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*, 2012, pp. 1-17.

Annex

Taula 3.37. Catàleg dels usos medicinals tradicionals basats en elements vegetals documentats a la comarca de l'Anoia en la prospecció duta a terme entre el 2014 i el 2017. La informació s'ordena per espècies. Per cada cita d'ús s'inclou la descripció aportada pels informants, les categories d'usos medicinals a les quals correspon, i els informants que l'aporten.

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Abies alba</i>	Avet	18, 19, 20	Oli d'avet. També passaven les trementinaires que portaven unguents i herbes del bosc, portaven trementina, oli d'avet, coses pel dolor. A la Pobla hi havia una casa on feien trementina, però ara ja són tots morts. L'oli d'avet el treien de l'escorça dels avets amb una esquella, els avets a l'escorça fan com unes butllofes, i amb una esquella les anaven punxant i recollint l'oli, era molt bo)	24	345
<i>Abies alba</i>	Avet	25, 26	Antes baixaven dones de la mutanya, les "muntanyeses". I baixaven trementines i olis de ginebre, avet i de diferents coses i tot ho feien així. Els pastors que baixaven de la muntanya amb els ramats cap a Vilafranca els hi ho explicaven, els explicaven que les trementinaires/muntanyeses ho feien així. Oli d'avet.	24	345
<i>Abies alba</i>	Avet	14, 15	Pinya d'avet: és molt bona contra la bronquitis, utilitzen les pinyes verdes, i se'n treu la resina que va molt bé per la bronquitis. Pujaven dalt dels avets i n'agafaven les pinyes verdes. El xarop que en sortia, que el compraven a l'home que el feia, anava molt bé pel refredats, per la tos, per la bronquitis, i també pel dolor. Es refereix al metode típic d'obtenció de xarop de pi / avet, que és la maceraciónyes verdes en sucre.	12	228
<i>Abies alba</i>	Avet	14, 15	Pinya d'avet: és molt bona contra la bronquitis, utilitzen les pinyes verdes, i se'n treu la resina que va molt bé per la bronquitis. Pujaven dalt dels avets i n'agafaven les pinyes verdes. El xarop que en sortia, que el compraven a l'home que el feia, anava molt bé pel refredats, per la tos, per la bronquitis, i també pel dolor. Es refereix al metode típic d'obtenció de xarop de pi / avet, que és la maceraciónyes verdes en sucre.	12	229
<i>Abies alba</i>	Avet	14, 15	Pinya d'avet: és molt bona contra la bronquitis, utilitzen les pinyes verdes, i se'n treu la resina que va molt bé per la bronquitis. Pujaven dalt dels avets i n'agafaven les pinyes verdes. El xarop que en sortia, que el compraven a l'home que el feia, anava molt bé pel refredats, per la tos, per la bronquitis, i també pel dolor. Es refereix al metode típic d'obtenció de xarop de pi / avet, que és la maceraciónyes verdes en sucre.	19	296
<i>Abies alba</i>	Avet	67	Una dona d'Os de Civís els va ensenyar a fer xarop / arrop de pinya d'avet per la tos, posaven les pinyes d'avet i el sucre, i deixaven que plorés i quedava com un xarop espès que era molt bo per la tos.	19	296
<i>Abies alba</i>	Avet	14, 15	Pinya d'avet: és molt bona contra la bronquitis, utilitzen les pinyes verdes, i se'n treu la resina que va molt bé per la bronquitis. Pujaven dalt dels avets i n'agafaven les pinyes verdes. El xarop que en sortia, que el compraven a l'home que el feia, anava molt bé pel refredats, per la tos, per la bronquitis, i també pel dolor. Es refereix al metode típic d'obtenció de xarop de pi / avet, que és la maceraciónyes verdes en sucre.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Abies alba</i>	Avet	14, 15	Pinya d'avet: és molt bona contra la bronquitis, utilitzen les pinyes verdes, i se'n treu la resina que va molt bé per la bronquitis. Pujaven dalt dels avets i n'agafaven les pinyes verdes. El xarop que en sortia, que el compraven a l'home que el feia, anava molt bé pel refredats, per la tos, per la bronquitis, i també pel dolor. Es refereix al metode típic d'obtenció de xarop de pi / avet, que és la maceraciónyes verdes en sucre.	19	302b
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	8, 9	Fa unes capsles blanques i una aigua amarganta. Se'n prenien pel ventre.	3	26
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	47	Per quan tens l'estomac regirat. Era molt amarga, costava de beure. N'hi havia fins fa poc en un racó però quan construïen el conducte d'aigua des de la Llosa del Cavall les van destruir i ja no han tornat a aparèixer.	3	26
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	57	També feien servir camamilla i poniol pel mal de panxa, encara en fan servir ara. També marialluïsa i lladracà. Diu que davant la casa n'hi havia hagut alguna planta, però ara no creu pas que en trobessim de lladracà, se n'ha perdut bastant la mena per aquí baix.	3	26
<i>Achillea millefolium</i>	Milfulles	67	Pel mal de panxa, al pirineu, recollien l' <i>Achillea millefolia</i> , i li deien milfulles.	3	26
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	35	Per fer la digestió, molt amarg. En té de plantat a l'hort.	3	27
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	38, 39	Per l'estomac. Els joves per la guerra si menjaven menjar massa fort i tenien cremors feien aigua de lladracà o espernellac.	3	27
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	42, 43	Fa agafar gana, una infusió de lladracà fa agafar gana, és amarg, però és bo, ara ja no saben on trobar-ne. També va bé per païr. L'amargantó que té és bona, només s'aprofita la flor. Moltes plantes s'han perdut per culpa dels herbicides, creixen al tros o als marges i per culpa dels herbicides s'han perdut.	3	27
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	42, 43	Fa agafar gana, una infusió de lladracà fa agafar gana, és amarg, però és bo, ara ja no saben on trobar-ne. També va bé per païr. L'amargantó que té és bona, només s'aprofita la flor. Moltes plantes s'han perdut per culpa dels herbicides, creixen al tros o als marges i per culpa dels herbicides s'han perdut.	3	31
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	38, 39	Per l'estomac. Els joves per la guerra si menjaven menjar massa fort i tenien cremors feien aigua de lladracà o espernellac.	3	43
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	35	Va bé pel fetge. En té de plantat a l'hort.	3	51

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	8, 9	Fa unes capsques blanques i una aigua amarganta. Se'n prenien pel ventre. El pare del Josep es va salvar dels tifus gràcies a l'aigua de lladracà	7	104
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	13	Va bé per tot, quan tens mal de cap, et sens millor, es fa aigua i ja està, és una mica amargant però amb mel és bona. Té lladracà plantat en una torreta, abans en tenien a la vinya, creix en llocs frescals.	16	263
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	13	Va bé per tot, quan tens mal de cap, et sens millor, es fa aigua i ja està, és una mica amargant però amb mel és bona. Té lladracà plantat en una torreta, abans en tenien a la vinya, creix en llocs frescals.	22	342b
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	23, 24	Pel mal de ventre.	3	26
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	31, 32	La flor és molt bona per moltes coses, s'asseca i es guarda. Va bé pel ventre, per fer païr, pel mal d'estómac. En tenia i el va perdre, però fa anys n'hi van tronar a donar i en torna a tenir en dos o tres llocs, diu que va molt bé.	3	26
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	31, 32	La flor és molt bona per moltes coses, s'asseca i es guarda. Va bé pel ventre, per fer païr, pel mal d'estómac. En tenia i el va perdre, però fa anys n'hi van tronar a donar i en torna a tenir en dos o tres llocs, diu que va molt bé.	3	27
<i>Achillea millefolium</i>	Lladracà	25, 26	Aigua que es prenien cada dia. La germana del Lluís, que ara té 102 anys, durant molts anys es prenien cada dia un aigua que barrejava una mica de timó, una mica de marialluisa, una mica de camamilla, lladracà i una mica de fulla d'olivera.	22	342
<i>Agave americana</i>	Atzavara	57	Pel dolor va molt bé fer-se fregues amb aigua d'atzavara, per exemple pel mal de genoll.	12	228
<i>Agave americana</i>	Atzavara	57	Pel dolor va molt bé fer-se fregues amb aigua d'atzavara, per exemple pel mal de genoll.	12	229
<i>Agave americana</i>	Atzavara	14	Ella es va trencar el braç per dos o tres llocs, i després li va quedar garratibat, i no el podia estirar ni arronsar, i li va dir que l'haurien d'operar per curar-li. Però un home li va dir que anés a un pis de Manresa on hi havia un senyor que ho curava. Li va donar una pomada, i li va dir que agafés 5 litres d'oli d'oliva i que hi fes bullir ben bullit uns trossos d'atzavara, de fulles, i aleshores que hi posés tot el braç a dins, una estona cada dia. Hi havia de posar el braç des del canell fins l'espatlla, amb l'oli calent, tant com pogués aguantar, i li va dir que al cap d'un mes el tindria dret com l'altre. I si sí, ho va fer i li va anar molt bé, al cap d'un mes el tenia dret com l'altre i mai més se n'ha tornat a sentir, mai més li ha tornat a fer mal. Quan va anar al metge, el metge no s'ho creia, deia que allà hi tenia un tendrum i que no li podia haver marxat, es pensava que s'havia anat a operar a un altre lloc, fins que s'ho va creure. L'atzavara es menja el tendrum. Ho va recomanar a un altre senyor que tenia mal de genoll i també li va marxar.	12	231

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Agave americana</i>	Atzavara	18, 19, 20	Algú feia servir les fulles d'atzavara, sobre tot els curanderos, les obrien, les escalivaven i anava bé per la ciàtica.	12	240
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	8	és una planta que fa una fulla una mica peluda que creix dos o tres pams. Abans en trobaven molta pels voltants i ara quasi no n'hi ha. Abans en bevien de rutina. Deien que era per la sang.	2	18
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	9	és una planta que fa una fulla una mica peluda que creix dos o tres pams. Abans en trobaven molta pels voltants i ara quasi no n'hi ha. Abans en bevien de rutina. Deien que era per la sang.	2	18
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	18	va bé per fer baixar la sang, al bosc, ara s'ha perdut, no sap enlloc que se'n faci, no se'n feia gaire, al bosc i a les vores dels camps, en algun lloc especial, era d'una alçada com de mig metre i amb unes floretes rosades/liloses, s'ho prenien quan estaven massa calents / vermells, que volia dir que tenien la pressió alta	2	18
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	19, 20	Va bé per fer baixar la sang, al bosc, ara s'ha perdut, no sap enlloc que se'n faci. No se'n feia gaire, al bosc i a les vores dels camps, en algun lloc especial, era d'una alçada com de mig metre i amb unes floretes groguetes. S'ho prenien quan estaven massa calents / vermells, que volia dir que tenien la pressió alta.	2	18
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	45, 46	Per fer baixar la sang, ja no la fan servir. Fa unes fulles com una maduixera i un espigall enlaire amb flor groga, es fa en llocs més o menys humits, encara en trobaria, la carretera de St.ramón a Pujalt, abans d'arribar a conill, hi ha una cuneta a l'obaga que sempre n'està plena. N'havien anat a buscar molt, la feien servir també pel refredat, sempre pels dos usos amb aigua.	2	18
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	48, 49, 50, 51, 52	Per quan tenies la sang alta.	2	18
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	55	Per la presió. S'assecava i es feia bollir. Rebaixava molt la sang. És com un cuscó però fa la fulla més petita, es fa per les vorades i els marges	2	18
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	45, 46	Per fer baixar la sang, ja no la fan servir. Fa unes fulles com una maduixera i un espigall enlaire amb flor groga, es fa en llocs més o menys humits, encara en trobaria, la carretera de St.ramón a Pujalt, abans d'arribar a conill, hi ha una cuneta a l'obaga que sempre n'està plena. N'havien anat a buscar molt, la feien servir també pel refredat, sempre pels dos usos amb aigua.	19	292b
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Serverina	56	La feien servir però no sap perquè.	24	345

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Allium cepa</i>	Ceba	51, 52	Per aclarir la sang també feien aigua d'àpit, ortiga i ceba. I se la bevien.	2	11
<i>Allium cepa</i>	Ceba	35	Es posava una ceba partida pel mig a la tauleta de nit, i anava bé contra la tos.	19	296
<i>Allium sativum</i>	All	35	Contra els estacistolos (que són, segons ell, petites alteracions del batec del cor, com una arítmia però que no és greu segons els metges) es pren cada dia alls negres (d'aquests que estan hores i hores a un forn a baixa temperatura fins que es tornen negres). Els compra a l'herboristeria.	2	7
<i>Allium sativum</i>	All	23, 24	Pegat pel flato d'all i julivert.	12	235b
<i>Aloe vera</i>	Aloe	14, 15	Per cremades fan servir, ara, l'alole vera. De joves la planta hi era però no es feia servir tant, tot i que l'home a casa seva diu que si que l'havien fet servir sempre contra les clivelles i cremades.	9	194
<i>Aloe vera</i>	Aloe	42, 43	Aloe vera per quan tenen cremades o cops.	9	194
<i>Aloe vera</i>	Aloe	42, 43	Aloe vera per quan tenen cremades o cops.	9	196
<i>Aloe vera</i>	Aloe vera	13	Ara diuen que va bé l'aloe vera per les ferides, en té una però no ho ha provat mai.	9	200
<i>Aloe vera</i>	Aloe	14, 15	Per cremades fan servir, ara, l'alole vera. De joves la planta hi era però no es feia servir tant, tot i que l'home a casa seva diu que si que l'havien fet servir sempre contra les clivelles i cremades.	9	202
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	1	L'assecaven. Pel mal de panxa o per qui està marejat.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	2, 3, 7, 28, 31, 32, 41, 44, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 62, 63, 64	Pel mal de panxa.	3	26

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	5	Vas d'herbes: farigola, camamilla, marialluïsa i amb mel. Pel mal de panxa.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	6, 10	No en diu res més	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	13	Va bé pel mal de panxa.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	36	L'asseca a l'ombra i encavat en treu les fulles i les posa en un pot de vidre seques. Quan fa aigua de menta, farigola o marialluïsa sempre hi posa una mica de fonoll també.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	37	Pel mal de panxa, ara ja no ho fa servir.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	42, 43	Aigua de marialluïsa i de camamilla per quan tenien mal de panxa, ho fan servir.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	45, 46	Pel mal de panxa, encara en tenen, i la fan servir.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	57	També feien servir camamilla i poniol pel mal de panxa, encara en fan servir ara. També marialluïsa i lladracà.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	59, 60	La Marialluïsa pel mal de panxa.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	59, 60	Si tenen mal de panxa marialluïsa, amb mel també.	3	26
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	18, 19, 20	En feien aigua per pair.	3	27
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	35	Per fer la digestió. Té molt bon gust.	3	27
<i>Aloysia citrodora</i>	Mariallu isa	36	L'asseca a l'ombra i encavat en treu les fulles i les posa en un pot de vidre seques. Quan fa aigua de menta, farigola o marialluïsa sempre hi posa una mica de fonoll també.	3	27

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Aloysia citrodora</i>	Marialluïsa	65, 66	Marialluïsa, en tenen una de plantada de molt maca, cada any aprofiten les fulles i se la prenen com la camamilla, coma digestiva.	3	27
<i>Aloysia citrodora</i>	Marialluïsa	46	Pel mal de la regla aigua de camamilla i marialluïsa.	5	73
<i>Aloysia citrodora</i>	Marialluïsa	54	Pel constipat posaven timó, marialluïsa, closques d'ametlla i serp blanca.	19	292b
<i>Aloysia citrodora</i>	Marialluïsa	1	L'assecaven. Pel mal de panxa o per qui està marejat.	20	310
<i>Aloysia citrodora</i>	Marialluïsa	25, 26	La germana del Lluís, que ara té 102 anys, durant molts anys es prenia cada dia un aigua que barrejava una mica de timó, una mica de marialluïsa, una mica de camamilla, lladracà i una mica de fulla d'olivera.	22	342
<i>Aloysia citrodora</i>	Marialluïsa	16, 17	No recorda la utilitat. És bona, però no sap massa perquè serveix	24	345
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	65, 66	És molt bona pel constipat i la tos, i com que moltes vegades quan estàs constipat la panxa s'esvera, és bona també per la panxa, ajuda a regular el budell perquè porta moc. Encara en fan servir, va molt bé, sempre l'arrel.	3	26
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	35	Fa unes arrels gruixudes molt viscoses, al pelar la rel sembla que toquis mocs. Va bé pels refredats, per estovar els constipats, per si estàs carregat de pit, es barreja amb altres espècies i va molt bé. Per exemple es barrejava amb el té, un té que creixia cap aquí, que era molt aromàtic, ara s'ha perdut, era una planta que creixia cada any, creu que s'ha perdut pels herbicides.	19	293
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	65, 66	És molt bona pel constipat i la tos, i com que moltes vegades quan estàs constipat la panxa s'esvera, és bona també per la panxa, ajuda a regular el budell perquè porta moc. Encara en fan servir, va molt bé, sempre l'arrel.	19	296
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	35	Fa unes arrels gruixudes molt viscoses, al pelar la rel sembla que toquis mocs. Va bé pels refredats, per estovar els constipats, per si estàs carregat de pit, es barreja amb altres espècies i va molt bé. Per exemple es barrejava amb el té, un té que creixia cap aquí, que era molt aromàtic, ara s'ha perdut, era una planta que creixia cada any, creu que s'ha perdut pels herbicides.	19	297

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	35	Fa unes arrels gruixudes molt viscoses, al pelar la rel sembla que toquis mocs. Va bé pels refredats, per estovar els constipats, per si estàs carregat de pit, es barreja amb altres espècies i va molt bé. Per exemple es barrejava amb el té, un té que creixia cap aquí, que era molt aromàtic, ara s'ha perdut, era una planta que creixia cada any, creu que s'ha perdut pels herbicides.	19	292b
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	65, 66	És molt bona pel constipat i la tos, i com que moltes vegades quan estàs constipat la panxa s'esvera, és bona també per la panxa, ajuda a regular el budell perquè porta moc. Encara en fan servir, va molt bé, sempre l'arrel.	19	292b
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	65, 66	Timó, flor de saüc, els brots de pi (les candeles, no la flor en si), i arrel de malví. En aigua, pel constipat, encara en fan servir.	19	292b
<i>Althaea officinalis</i>	Malví	18, 19, 20	En feien servir, compraven l'arrel, però no recorda massa perquè es feia servir.	24	345
<i>Amelanchier ovalis</i>	Corner	25, 26	En feien aiga per rebaixar la sang. Agafaven el tronc i la fulla i el bollien en una olla. Feien novenes, 9 dies.	2	18
<i>Amelanchier ovalis</i>	Corner	44	Per la pressió. Fa la fulla bastant grossa però no massa. No n'hi gaire, a l'altre cantó de la riera n'hi ha alguna mata.	2	18
<i>Amelanchier ovalis</i>	Corner	61	Contra la sang alta, en feien aigua, el seu pare ho feia.	2	18
<i>Anemone hepatica</i>	Herba fetgera	34	Pel fetge. Perquè té les fulles amb la forma del fetge.	3	51
<i>Anemone hepatica</i>	Herba fetgera	57	Pel fetge feien servir herba fetgera, que era una herba peluda, creixia a les quintanes de les cases, a vora de les cases, es a dir, el tros de terra de la paret al tros és la quintana. Diu que feia una flor blava. També anava bé contra la intoxicació. Hi havia una dona a Tous que ho curava tot, i un home estava intoxicat d'haver menjat pomes ensulfatades, i els fills van anar a la dona de Tous i els va dir que li havien de donar herba d'aquesta i es va curar. Per problemes al fetge i contra les intoxicacions.	3	51
<i>Anemone hepatica</i>	Herba fetgera	59, 60	Herba fetgera, és com un trebol que fa quatre d'allò, i es diu herba fetgera, als horts sobre tot. En infusió va molt bé pel fetge. La floreta és de color lila.	3	51
<i>Anemone hepatica</i>	Herba fetgera	62, 63, 64	Després hi ha una altra herba que va bé per si se t'inflama el fetge, en diuen herba fetgera, que fa com tres fulles. En feien aigua i feia desinflamar.	3	51b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Anemone hepatica</i>	Herba fetgera	57	Pel fetge feien servir herba fetgera, que era una herba peluda, creixia a les quintanes de les cases, a vora de les cases, es a dir, el tros de terra de la paret al tros és la quintana. Diu que feia una flor blava. També anava bé contra la intoxicació. Hi havia una dona a Tous que ho curava tot, i un home estava intoxicat d'haver menjat pomes ensulfatades, i els fills van anar a la dona de Tous i els va dir que li havien de donar herba d'aquesta i es va curar. Per problemes al fetge i contra les intoxicacions.	17	269b
<i>Apium graveolens</i> <i>var. dulcis</i>	Àpit	51, 52	Per la sang també feien aigua d'àpit, ortiga i ceba. I se la bevien. Per aclarir la sang.	2	11
<i>Arbutus unedo</i>	Cirerer de pastor, Asborcer	65, 66	Per fer baixar la sang feien servir petites teietes de la soca d'asborcer, de cirerer de pastor, bullides amb aigua i es prenen aquesta aigua. Això li va anar molt bé al padrí d'aquesta casa, que la pressió la tenia a tope i quan va tornar el metge estava perfecte i el metge va començar a receptar-ho, a receptar aigua de teietes de soca d'asborcer.	2	18
<i>Arbutus unedo</i>	Cirera de pastor	13	Restrenyen molt, només de menjar-les.	3	46
<i>Artemisia absinthium</i>	Donzell	13	Abans se'n veia molta a totes les cases que tenien una mica de jardí i ara no n'hi ha enlloc. La feien servir quan eren petits per quan tenien cucs. Possaven mig litre d'aigaardent dolça, donzell, suc de llimona, i la pell de la llimona tallada a trossets, era boníssim, i ho feien servir pels cucs. Se'n prenen un cul de got per fer treure els cucs de la canalla, a ella li havien fet, ho elaborava la seva àvia, no sap ben bé com ho feien, segurament ho deixaven un dies a macerar, a sol i serena.	7	125
<i>Artemisia absinthium</i>	Donzell	65, 66	El donzell és molt amarg i es feia servir pels cucs de la panxa, en tenen de plantat però no n'han fet servir perquè no els ha calgut.	7	125
<i>Asparagus acutifolius</i>	Esparrague- -ra	54	En collien des d'antic però no recorda per què ho feien servir. Creu que per fer-ne aigües.	24	345
<i>Asperula cynanchica</i> ssp. <i>brachysiphon</i>	Herba prima	1	Per la sang. El seu germà gran feia d'herbolari a la plaça, anava a vendre herbes a la plaça, i els dos germans més petits li anaven a buscar les herbes.	2	18

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Asperula cynanchica</i> ssp. <i>brachysiphon</i>	Herba prima	62, 63, 64,	La gent de dalt del castell la feien servir, per rebaixar la sang.	2	18
<i>Asperula cynanchica</i> ssp. <i>brachysiphon</i>	Herba prima	13	Va bé pel ronyó, és molt primeta, és com un fil que puja de terra i fa una floreta menuda blanca, se'n fa a la cruïlla del castell, per anar al castell vas a la dreta, i després agafes la carretera per anar a Garrigues, a la vora de la carretera n'hi ha, però costa molt de veure. Se'n feia aigua. Només sap aquest lloc que se'n faci.	5	60
<i>Asperula cynanchica</i> ssp. <i>brachysiphon</i>	Herba prima	14, 15	Va bé per orinar, presa en infusió, aigua, diürètic.	5	64
<i>Asperula cynanchica</i> ssp. <i>brachysiphon</i>	Ensaürina	44	Per orinar. Es fa per la vora, però n'hi ha poca. És una herba primeta i que fa una fulleta també prima, es fa dos o tres pams d'alt.	5	64
<i>Asperula cynanchica</i> ssp. <i>brachysiphon</i>	Herba prima	45, 46	Es feia servir per orinar, i la cabellera de blat de moro també. No en fan servir però encara en treobarien, fa una floreta blanca petitona. Se'n fa darrere casa sota el bosc de pi pinyoner, si hi vegués encara en trobarien.	5	64
<i>Atropa belladonna</i>	Belladona	67	Abans quan es tenien galteres es feia servir un pegat de Belladona, que s'anava a buscar a can Bausili	7	120
<i>Avena sativa</i>	Civada	42, 43	L'aigua de civada es feia servir per rebaixar la llet de cabra que es donava als nens petits.	3	27
<i>Avena sativa</i>	Civada	8, 9	Aigua refrescant i per fer perdre la llet a les parteres.	11	223
<i>Avena sativa</i>	Civada	36	Li havien dit que és molt refrescant i que se'n feien aigües.	11	223

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Avena sativa</i>	Civada	8, 9	Aigua refrescant i per fer perdre la llet a les parteres.	18	285
<i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i>	Belda	2, 3	De les soques de les bledes també n'havien fet xarop pel constipat.	19	292b
<i>Borago officinalis</i>	Borrajta	51, 52	La seva mare en posava a l'aigua d'herbes.	24	345
<i>Buxus sempervirens</i>	Boix	6	Per a tornar la gana al nen els hi van dir que anessin a buscar 9 caps de boix d'un altre terme (els van anar a buscar sota Can Mercaderet, que ja era Montbui). Havien de bullir el boix en un litre de mim blanc (que en quedés mig al bullir-lo). En prenia una cullerada cada matí. Des de llavors no va perdre mai més la gana. Diu que és una realitat i va funcionar. Hi ha moltes coses rares que costen d'explicar però són veritat. El Manel, curandero de Prats de Rei, sabia coses. Per exemple va saber que un home l'havia insultat, o se'n havia enfotut d'ell abans que arribessin a Prats de Rei.	3	31
<i>Calendula officinalis</i>	Calendula	21	Per fer sabó, que va bé per la pell, oli per cicatritzar ferides, i fresca en les amanides com a verdura.	9	200
<i>Calendula officinalis</i>	Gavatxos	65, 66	Aquella s'enyora s'esfullava els pètals de calèndula a la cara pel dolor i com a pomada hidratant, ho havia fet sempre ja. Era una senyora que sempre receptava, ajudava a tothom amb herbes. Es diu Margarida Badal, mai va tenir fills, però ara ja està a la residència També la posen en oli els veïns. Ells en diuen gavatxos d'aquesta planta i la tenen per fer bonic.	12	161
<i>Calendula officinalis</i>	Bojac	13	Ho havia fet servir contra els ulls de poll, axafava la flor de boxac i la posava com un pegadet sobre els ulls de poll i els ulls de poll saltaven.	21	318
<i>Calendula officinalis</i>	Calendula	21	Per fer sabó, que va bé per la pell, oli per cicatritzar ferides, i fresca en les amanides com a verdura.	21	312b
<i>Calendula officinalis</i>	Gavatxos	65, 66	Aquella s'enyora s'esfullava els pètals de calèndula a la cara pel dolor i com a pomada hidratant, ho havia fet sempre ja. Era una senyora que sempre receptava, ajudava a tothom amb herbes. Es diu Margarida Badal, mai va tenir fills, però ara ja està a la residència També la posen en oli els veïns. Ells en diuen gavatxos d'aquesta planta i la tenen per fer bonic.	21	312b
<i>Cassia angustifolia</i>	Senet	18, 19, 20	L'aigua de senet la feien servir per purgar. Era una herba de fulles, l'anaven a buscar a la farmàcia.	3	33

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Celtis australis</i>	Delloner	14	Ajuda a regular la pressió, es feien servir les fulles, en infusió.	2	20
<i>Centaureum quadrifolium</i>	Centaula	1	Per la sang. El seu germà gran feia d'herbolari a la plaça, anava a vendre herbes a la plaça, i els dos germans més petits li anaven a buscar les herbes.	2	18
<i>Centaureum quadrifolium</i>	Centaula	10	No en diu res més.	2	18
<i>Centaureum quadrifolium</i>	Centaula	62	Feia una floreta de color de rosa, es feia servir per rebaixar la sang. Per la guerra un noi que tenien amagat a casa, allà vora el castell, li deia que n'hi anés a buscar, que li anava molt bé.	2	18
<i>Centaureum quadrifolium</i>	Centaula	36	La seva àvia cada any la feia servir. En feien aigua per la febra. La Teresa també n'havia fet servir, però li van dir que era dolenta i que s'estava matant, però ho van deixar.	7	93
<i>Centaureum quadrifolium</i>	Centaula	37	Infusió pels refredats, molt amarga. Floreta vermella, n'hi ha molt poca per aquí, abans n'hi havia més. Flor de color rosa. Era molt amarga. Ara ja no en fa servir.	19	292b
<i>Ceterach officinarum</i>	Dauradilla	13	Dalt al castell n'hi ha molta, a la roca, i amb aigua per la pressió va molt bé, és la falguera mediterrània.	2	18
<i>Ceterach officinarum</i>	Dauradilla	65, 66	Diu que és molt bona però no diu perquè és bona.	24	345
<i>Chelidonium majus</i>	Herba berruguer a	67	Herba berruguera, contra les berrugues. No al feien servir gaire perquè no n'hi havia allà.	21	333
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Te, Te bord	65, 66	Quan ella era molt petita, la seva mare li feia te, o te bord, li diuen els dos noms, que naixia a la vora de la bassa del molí. És com un blet, sempre ens hi donava pel mal de panxa.	3	26
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Te bord	35	El malví fa unes arrels gruixudes molt viscoses, al pelar la rel sembla que toquis mocs, va bé pels refredats, per estovar els constipats, per si estàs carregat de pit, es barreja amb altres espècies i va molt bé. Per exemple es barrejava amb el te, un te que creixia cap aquí, que era molt aromàtic, ara s'ha perdut, era una planta que creixia cada any, creu que s'ha perdut pels herbicides.	19	293

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Te bord	35	El malví fa unes arrels gruixudes molt viscoses, al pelar la rel sembla que toquis mocs, va bé pels refredats, per estovar els constipats, per si estàs carregat de pit, es barreja amb altres espècies i va molt bé. Per exemple es barrejava amb el te, un te que creixia cap aquí, que era molt aromàtic, ara s'ha perdut, era una planta que creixia cada any, creu que s'ha perdut pels herbicides.	19	297
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Te bord	35	El malví fa unes arrels gruixudes molt viscoses, al pelar la rel sembla que toquis mocs, va bé pels refredats, per estovar els constipats, per si estàs carregat de pit, es barreja amb altres espècies i va molt bé. Per exemple es barrejava amb el te, un te que creixia cap aquí, que era molt aromàtic, ara s'ha perdut, era una planta que creixia cada any, creu que s'ha perdut pels herbicides.	19	292b
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Te	41	Pels refredats.	19	292b
<i>Chenopodium ambrosioides</i>	Te	42, 43	Pel refredat fan aigua de te, que encara en tenen de sec aquí a casa, el cullen al costat de casa, ens en va donar.	19	292b
<i>Cichorium endivia</i>	Escarola	14	Herbes per reforçar el cor: l'escorciana es fa a les roques, fa una fulleta una mica allargadeta, per enfortir el cor, també va bé aigua d'olivera, romaní i escarola, feia una infusió amb totes aquestes herbes, i una altra que no s'enrecorda. Prenia aquesta barreja durant 8 dies. El ron, una copeta cada 8 dies també reforçava el cor. El wiski deia que també anava bé pel cor.	2	7
<i>Cichorium endivia</i>	Escarola	18, 19, 20	En la barreja d'herbes que fa per orinar hi posa totes aquestes: cua de cavall, cabellera d'espiga, aigua d'escarola i herba morella, i tot i que no va ni bé malament per orinar hi afegeix també poniol perquè hi doni bon gust. Encara ho fa servir ara.	5	64
<i>Cichorium endivia</i>	Escarola	14, 15	Aigua de fulla d'escarola: s'utilitza perquè refresca, per quan la gent té febre o cops de calor.	7	93
<i>Cichorium endivia</i>	Escarola	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescant, per fer baixar la febre i refrescar.	7	93
<i>Cichorium endivia</i>	Escarola	14, 15	Aigua de fulla d'escarola: s'utilitza perquè refresca, per quan la gent té febre o cops de calor.	11	223
<i>Cichorium endivia</i>	Escarola	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescant, per fer baixar la febre i refrescar.	11	223

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	31, 32	Depura la sang.	1	3
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	13	Per fer baixar la pressió, en feien aigua. Després de posar la paperera al costat del riu va desaparèixer, i havien d'anar al bosc de la muntanya a buscar-ne.	2	18
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	23, 24	Per fer baixar la sang.	2	18
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	31, 32	Per la tensió alta. Ho prenien juntament amb la fulla d'olivera.	2	18
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	31, 32	Espígol, salvia i romaní mascle bollits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	162
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	31, 32	Espígol, salvia i romaní mascle bollits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	228
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	31, 32	Espígol, salvia i romaní mascle bollits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	229
<i>Cistus clusii</i>	Romaní mascle	31, 32	Pel constipat feien una barreja de flor de sabuc, eucaliptu, timó i romaní mascle. I una pinya tendra petitona. En infusió. També hi afegien capsetes de Sant Joan.	19	292b
<i>Citrus limonum</i>	Llimona	13	De donzell abans se'n veia molta a totes les cases que tenien una mica de jardí i ara no n'hi ha enlloc, la feien servir quan eren petits per quan tenien cucs. Possaven mig litre d'aigaardent dolça, donzell, suc de llimona, i la pell de la llimona tallada a trossets, era boníssim, i ho feien servir pels cucs. Se'n prenien un cul de got per fer treure els cucs de la canalla, a ella li havien fet, ho elaborava la seva àvia, no sap ben bé com ho feien, segurament ho deixaven un dies a macerar, a sol i serena.	7	125
<i>Citrus limonum</i>	Llimona	48, 49, 50, 51, 52	Constipat: aigua, llimona i timó. Però la llimona calia anar-la comprar a Igualda pel que no se'n gastava gaire abans. Hi posaven mel també. Algú també hi afegia sucre candy, però normalment la gent no n'hi afegia.	19	292b
<i>Coffea arabica</i>	Cafè	48, 49, 50, 51, 52	Feien servir la flor de saüc pel mal de cap. Perfumaven un drap i se'l posaven al cap. Segons per què, quan cremaven les flors de saüc, hi afegien un rajolí d'oli i sucre Candy o grans de cafè.	16	263

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Coffea arabica</i>	Cafè	48, 49, 50, 51, 52	També feien perfums per altres coses, com pel mal d'orella, deien que anva bé per tot. Segons per què, quan cremaven les flors de saüc, hi afegien un rajolí d'oli i sucre Candy o grans de cafè.	20	173
<i>Coris monspeliensis</i>	Timó maxo	37	Bo per la diarrea.	3	46
<i>Crataegus monogyna</i>	Arç blanc	13	És bo per la pressió, per fer-la baixar.	2	18
<i>Crataegus monogyna</i>	Arç blanc	35	Infusió d'abans d'anar a dormir: fulla d'olivera, til·la, timó, fulla d'arç i recentment estevia com a edulcorant. A vegades també hi afegeix camamilla. D'arç blanc en recull cada any, per fer baixar la pressió, en recull cap allà al 20 - 25 d'abril. Recull la fulla, ja que la flor també es bona però per una altra cosa, no per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Crataegus monogyna</i>	Arç blanc	37	La flor es fa servir per baixar la pressió. Ara ja no fa servir cap d'aquestes plantes.	2	18
<i>Cydonia oblonga</i>	Codony, Codonya	36	N'hi havia de més grosses i de més xiques, però no en recorda el nom de la mena. Però no eren les d'ara, eren de les rodones. Les d'abans es conservaven millor, les penjaven de cordills, als claus de les bigues i lligaven les cues i les penjaven com el raïm. I les bollien pels postres i es bevien l'aigua. Deien que l'aigua era molt bona per remei, de gust segur que ho era.	3	46
<i>Cynara scolymus</i>	Escarxofa	13	L'aigua de fulla d'escarxofa anava bé contra el restrenyiment.	3	33
<i>Cynara scolymus</i>	Carxofa	52	Aigua pel fetge.	3	51
<i>Cynara scolymus</i>	Carxofa	62, 63, 64	L'aigua d'escarxofa, molt més que la fetgera, també la feien servir per desinflamar el fetge, la filla recorda que la carxofa la feien servir.	3	51b
<i>Cynara scolymus</i>	Carxofa	5	L'aigua de la fulla de carxofa diuen que va bé pels diabètics. La seva mare se'n feia. Ell també es diabètic però pren insulina i medicaments de farmàcia.	4	57
<i>Cynara scolymus</i>	Carxofa	48, 49	Aigua per desinflamar les cames.	12	161

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Cynoglossum creticum</i>	Besneula	31	Per punxes o grans, per treure el pus. Es treu el nervi per la banda de sota la fulla i s'hi posa una mica de llard (a la part de sota la fulla), i ho escalfa a la paella, i tot seguit es posa sobre la punxa, gra, ferida infectada ,....	9	195
<i>Cynoglossum creticum</i>	Besneula	31	Per punxes o grans, per treure el pus. Es treu el nervi per la banda de sota la fulla i s'hi posa una mica de llard (a la part de sota la fulla), i ho escalfa a la paella, i tot seguit es posa sobre la punxa, gra, ferida infectada ,....	21	313
<i>Cynoglossum creticum</i>	Besneula	31	Per punxes o grans, per treure el pus. Es treu el nervi per la banda de sota la fulla i s'hi posa una mica de llard (a la part de sota la fulla), i ho escalfa a la paella, i tot seguit es posa sobre la punxa, gra, ferida infectada ,....	21	314
<i>Dorycnium hirsutum</i>	Herba de la diarrea	35	Era una herba grisosa, que a l'hivern es mor, d'uns 80 cm d'alçada. Anava bé per fregar-s'hi el cul quan es tenia diarrea, ja que aturava la diarrea. La fulla peludeta, suau, i de la mida de l'úngla del dit gros aproximadament. Feia unes floretes blanques, petites, i en feia moltes. Creixia al marges, era l'herba de la diarrea. No la utilitza ja.	3	46
<i>Equisetum arvense</i>	Cua de cavall	18, 19, 20	En la barreja d'herbes que fa per orinar hi posa totes aquestes: cua de cavall, cabellera d'espiga, aigua d'escarola i herba morella, i tot i que no va ni bé malament per orinar hi afegeix també poniol perquè hi doni bon gust. Encara ho fa servir ara.	5	64
<i>Equisetum arvense</i>	Cua de cavall	59, 60	Per fer orinar, quan no orinaven, es prenien cua de cavall, i també anava bé si et donaves un cop. A l'hort n'hi havia molta i ara s'ha perdut.	5	64
<i>Equisetum arvense</i>	Cua de cavall	59, 60	Per fer orinar, quan no orinaven, es prenien cua de cavall, i també anava bé si et donaves un cop. A l'hort n'hi havia molta i ara s'ha perdut.	9	196
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	13	En feien aigua perquè era bona pel ronyó.	5	60
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	31	És molt diürètica.	5	64
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	38, 39	Per fer orinar.	5	64
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	61	En feien aigua per orinar.	5	64
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	65, 66	La cua de cavall també és fa servir molt, sobre tot pels ronyons, com a diürètica.	5	64

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	14	L'aigua va bé pels ossos, perquè estiguin forts, i per quan tens dolor. Ho fa servir encara.	12	162
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	14	L'aigua va bé pels ossos, perquè estiguin forts, i per quan tens dolor. Ho fa servir encara.	12	228
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	14	L'aigua va bé pels ossos, perquè estiguin forts, i per quan tens dolor. Ho fa servir encara.	12	229
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	34	No recorda per a què s'utilitzava, la feien servir a Castellfollit.	24	345
<i>Equisetum telmateia</i>	Cua de cavall	58	La feien servir per remei, però no recorda perquè.	24	345
<i>Erica multiflora</i>	Bruc d'hivern	65, 66	Del bruc d'hivern a vegades se'n fa aigua, va bé pel reuma, i la mel de bruc també va molt bé. Aigua pel reuma.	12	227
<i>Erica multiflora</i>	Bruc d'hivern	65, 66	Del bruc d'hivern a vegades se'n fa aigua, va bé pel reuma, i la mel de bruc també va molt bé. Mel pel reuma	12	227
<i>Eryngium campestre</i>	Panical	65, 66	Si tens cor agre de l'estómac, o si tens una mica de mal de coll, agafes una arrel de panical i aleshores la vas rosegant i calma.	3	43
<i>Eryngium campestre</i>	Panical	67	Si s'agafa un tros de panical, un brot, i es frega ben fregades les cames, per exemple si estas cansat després de caminar, descarrega molt del cansament. I fins i tot portar-ne un brot a sobre diuen que també va molt bé, en portaven a sobre, a la butxaca, o un brot a la boca. Els llauradors de València en portaven un tosset de rel a la butxaca perquè els protegia de les encetadures.	12	233
<i>Eryngium campestre</i>	Panical	35	Quan els agafava una rampa a la cama es picaven amb un panical, i les petites punxades feien que la rampa marxés.	12	236
<i>Eryngium campestre</i>	Panical	65, 66	Si tens cor agre de l'estómac, o si tens una mica de mal de coll, agafes una arrel de panical i aleshores la vas rosegant i calma.	19	299

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Eryngium campestre</i>	Panical	57	Quan va néixer una de les seves filles a la clínica on van anar van dir que es moriria, que havia nascut molt grossa, que tenia una pulmonia doble d'haver empassat aigua. I la compadrona va anar a un curandero de Vergós, i li van dir que li féssin pegats al pit de panical, llet, i farina de llimosa. I no es va morir pas aquella nit, i es va recuperar del tot, li va anar molt bé el que va dir el curandero. Els metges quasi que no s'ho creien. De panical hi van posar l'arrel.	19	302
<i>Eryngium campestre</i>	Panical	67	Si s'agafa un tros de panical, un brot, i es frega ben fregades les cames, per exemple si estas cansat després de caminar, descarrega molt del cansament. I fins i tot portar-ne un brot a sobre diuen que també va molt bé, en portaven a sobre, a la butxaca, o un brot a la boca. Els llauradors de València en portaven un tosset de rel a la butxaca perquè els protegia de les encetadures.	21	324
<i>Eryngium campestre</i>	Penacal	14	Se'n feia una infusió, de fulles i flors, i l'aigua aquella anava bé contra les picaors, per fer marxar la picor s'havia de sucra la zona que picava ben sucada amb aquella aigua.	21	328
<i>Eryngium campestre</i>	Panical	67	Si s'agafa un tros de panical, un brot, i es frega ben fregades les cames, per exemple si estas cansat després de caminar, descarrega molt del cansament. I fins i tot portar-ne un brot a sobre diuen que també va molt bé, en portaven a sobre, a la butxaca, o un brot a la boca. Els llauradors de València en portaven un tosset de rel a la butxaca perquè els protegia de les encetadures.	22	342
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	13	Quan el seu sogre estava refredat la seva àvia li feia aigua de saüc i eucaliptus, i li feia bafos, el feia suar, li feia baixar la febre i li treia el refredat. Si això era al vespre l'endemà ja podia anar a treballar.	7	93
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	59, 60	Quan estàs encaparrat va bé fer bafos d'eucaliptus i te de roca.	16	263
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	18, 19, 20	Pels refredats i quan s'està carregat del pit: es donava flor d'eucaliptus en aigua, que encara ho fan ara. A més llepaven els fruits que també anava bé pel refredat.	19	293
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	18, 19, 20	Pels refredats i quan s'està carregat del pit: es donava flor d'eucaliptus en aigua, que encara ho fan ara. A més llepaven els fruits que també anava bé pel refredat.	19	297
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	56	Bafs d'eucaliptus quan tens el nas tapat o estàs refredat.	19	298
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	2, 3	Flors per infusió, mesclat amb altres herbes (aüc) pel constipat.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	7	Pel constipat acostumaven a fer te de roca, eucaliptus i saüc. Eren la panacea.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, salvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candy.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	13	Quan el seu sogre estava refredat la seva àvia li feia aigua de saüc i eucaliptus, i li feia bafos, el feia suar, li feia baixar la febre i li treia el refredat. Si això era al vespre l'endemà ja podia anar a treballar.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	18, 19, 20	Pels refredats i quan s'està carregat del pit: es donava flor d'eucaliptus en aigua, que encara ho fan ara. A més llepaven els fruits que també anava bé pel refredat. Aigua de flor d'eucaliptus.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	18, 19, 20	Pels refredats i quan s'està carregat del pit: es donava flor d'eucaliptus en aigua, que encara ho fan ara. A més llepaven els fruits que també anava bé pel refredat. Llepar els fruits.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	31, 32	Bafus pel constipat	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	31	Pel constipat feien una barreja de flor de sabuc, eucaliptus, timó i romaní mascle. I una pinya tendra petitona. En infusió. També hi afegien capsetes de Sant Joan	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	35	Pels refredats es feien bafos d'eucaliptus, i encara en fa ara.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	45, 46	En tenen un vora casa, pels refredats. El mata una mica el fred quan en fa molt. A la dona el gust no li agrada gaire.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	56	Bafos d'eucaliptus quan tens el nas tapat o estàs refredat.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	58	En feien bafos quan estaven refredats.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	59, 60	Té de roca i eucaliptus, amb mel, pel costipat.	19	292b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	67	Quan s'estava constipat la seva àvia li feia fer bafos de flor de saüc i d'eucaliptus.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	14, 15	Aigua d'eucaliptus per la bronquitis, sempre amb la fulla.	19	302b
<i>Eucalyptus globulus</i>	Eucaliptus	14, 15	Bafs per la bronquitis, sempre amb la fulla.	19	302b
<i>Euphorbia lathyris</i>	Cagamu chu	65, 66	Hi ha qui ho mastegava una mica com a laxant.	3	33
<i>Ficus carica</i>	Figa sajola	48, 49, 50, 51, 52	Posaven figues seques, sajoles, en la infusió per la tos.	19	296
<i>Ficus carica</i>	Figa	28	Pel constipat beuen aigua de té de roca, frígola, figues seques, mel i/o mig dit de xarop de pinyes.	19	292b
<i>Ficus carica</i>	Figa	62, 63, 64	El pare de la filla (marit de l'Antònia), va dir al fill de la filla, al Carles, que ara te 33 anys, que tenia moltes berrugues, que anés a un pi i que li fes la corretja amb les dents, sense tocar-lo. Es a dir, que li fes tot un cercle pelat, i quan el pi es morís, les berrugues caurien. La filla diu que no sap si va ser això o la llet de figuera que li va anar posant, però la qüestió és que li van marxar i no n'ha tingut més.	21	333
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fonoll	36	Per la sang. Encara en fa servir.	2	18
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fonoll	18, 19, 20	Es molt bo pel ventre, per fer pair.	3	27
<i>Foeniculum vulgare</i>	Fonoll	65, 66	Un aristol és com un perelló, de les mans. Anava a veure una dona de Manresa que anava dient oracions i mentrestant tallava fonolls, i se li curaven els arístols, era una veïna seva. La fe mou muntanyes.	21	334
<i>Fraxinus angustifolia</i>	Freixe	65, 66	Pel reuma també fa servir freixe, en aigua.	12	227
<i>Fraxinus angustifolia</i>	Freixe de fulla estreta	6	La fulla de freixe la feien servir pel dolor. El Magí Andreu que va ser el primer que va viure al mas sota el pont, fill de Tous, en collia bosses i feia aigua de fulla de freixe pel dolor.	12	228
<i>Fraxinus angustifolia</i>	Freixe de fulla estreta	6	La fulla de freixe la feien servir pel dolor. El Magí Andreu que va ser el primer que va viure al mas sota el pont, fill de Tous, en collia bosses i feia aigua de fulla de freixe pel dolor.	12	229

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Galium (grup pumilum)</i>	Herba prima, Salsufra gi	35	Es feia servir per fer baixar la pressió. En Sisquet la va collir del lloc on l'havia collit tota la vida, com a herba prima. És molt difícil de veure, és com un fenàs. També va molt bé pel mal de pedra, és diürètica, n'havia recollit però ara ja no n'utilitza normalment perquè no té problemes de pedra. Es fa més aviat als marges del bosc bastant assolellat, costa bastant de trobar.	2	18
<i>Galium (grup pumilum)</i>	Herba prima/S alsufragi	35	Es feia servir per fer baixar la pressió. En Sisquet la va collir del lloc on l'havia collit tota la vida, com a herba prima. És molt difícil de veure, és com un fenàs. També va molt bé pel mal de pedra, és diürètica, n'havia recollit però ara ja no n'utilitza normalment perquè no té problemes de pedra. Es fa més aviat als marges del bosc bastant assolellat, costa bastant de trobar.	5	61
<i>Galium (grup pumilum)</i>	Herba prima/S alsufragi	35	Es feia servir per fer baixar la pressió. En Sisquet la va collir del lloc on l'havia collit tota la vida, com a herba prima. És molt difícil de veure, és com un fenàs. També va molt bé pel mal de pedra, és diürètica, n'havia recollit però ara ja no n'utilitza normalment perquè no té problemes de pedra. Es fa més aviat als marges del bosc bastant assolellat, costa bastant de trobar.	5	64
<i>Genista scorpius</i>	Argelaga	14, 15	Flor per la tos i contra el constipat, en infusió.	19	296
<i>Genista scorpius</i>	Argelaga	14, 15	Flor per la tos i contra el constipat, en infusió.	19	292b
<i>Globularia alypum</i>	Escorcianna	14	Herbes per reforçar el cor: l'escorciana es fa a les roques, fa una fulleta una mica allargadeta. Per enfortir el cor, també va bé aigua d'olivera, romaní i escarola. Feia una infusió amb totes aquestes herbes, i una altra que no s'enrecorda. Prenia aquesta barreja durant 8 dies. El ron, una copeta cada 8 dies també reforçava el cor. El wiski deia que també anava bé pel cor	2	7
<i>Globularia alypum</i>	Coronilla de Fraile	13	Fa com un boixac, floreix cap al novembre, i fa com un botó blau. Feien servir la flor per fer baixar la pressió, amb aigua.	2	18
<i>Globularia alypum</i>	Escurcianna	23, 24	Per fer baixar la sang. No se'n pot prendre gaire que escurça la vista.	2	18
<i>Globularia alypum</i>	Escurcianna	27	Servia per rebaixar la sang. S'havia de vigilar perquè rebaixava molt la sang. És un arbust petit	2	18

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Globularia alypum</i>	Escurciana	28	Per fer baixar la sang.	2	18
<i>Globularia alypum</i>	Herba negra	35	Fa uns botons com l'ungla, quan floreix fa uns botons com blaus/lila, i després es tornen negres. Aquella capsula es torna negra, i és bona per la pressió de la sang. La mata no puja gaire de terra, amb unes fulles de color verd-morat, fa unes tiges de dos o tres pams com a molt que floreixen i fan aquests botonets blaus/lila i després es queden de color negre, i per això es diu herba negra.	2	18
<i>Globularia alypum</i>	Escorciana	45, 46	Per fer baixar la sang. No la fan servir, però encara en trobarien. S'ha de vigilar de no beure'n massa, perquè baixa molt la sang.	2	18
<i>Globularia alypum</i>	Escurciana/escurciarda	48, 49, 50, 51, 52	Per la sang alta, la feia baixar. En prenen aigües pel matí.	2	18
<i>Globularia alypum</i>	Escurciana/escurciarda	54	Flor blava o lila. Se n'ha perdut molt la mena. També va molt bé per la sang. En tenen penjada a dalt. Rebaixa la sang.	2	18
<i>Globularia alypum</i>	Escorciana	57	Per la sang feien servir herba sanguinària, d'això potser encara en trobaria, i olivera. També feien servir una altra herba del bosc, escorciana. N'hi havia que hi tenien molta fe. Sobre tot la que es gastava més era l'olivera. Ell d'escorciana n'havia anat a buscar per un que n'hi havia encarregat, que només li anava bé això, fa una floreta blava i una fulla petitona.	2	18
<i>Glycyrrhiza glabra</i>	Regalèssia	62, 63, 64	Diuen que anava bé per la tos. El pare de l'Antònia diu que sempre anava amb la capsula de pastilles Juanola.	19	296
<i>Hedera helix</i>	Heura	61	Contra la sang alta, el seu pare en feia aigua.	2	18
<i>Helichrysum stoechas</i>	Sempreviva	21	En recull però no diu perquè la fa servir.	24	345
<i>Herniaria hirsuta</i>	Herba pedrera	25	Contra les pedres: per si tenies mal de pedres dels ronyons. El Lluís s'hi va trobar, li feia mal al costat. Llavors bevia aigua d'aquesta, i l'hi va durar dies fins que no va fer la pedra però al final va sortir (però no va parar mai de treballar). N'hi ha per la vora de la casa. És una mata que s'arrossega per casa, s'arrenca tota i es fa assecar.	5	61

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Herniaria hirsuta</i>	Herba pedrera	26	Contra les pedres: per si tenies mal de pedres dels ronyons. El Lluís s'hi va trobar, li feia mal al costat. Llavors bevia aigua d'aquesta, i l'hi va durar dies fins que no va fer la pedra però al final va sortir (però no va parar mai de treballar). N'hi ha per la vora de la casa. És una mata que s'arrossega per casa, s'arrenca tota la mata i se la fa assecar.	5	61
<i>Hyosciamus niger</i>	Herba del mal de queixal	8, 9	N'hi havia abans a totes les cases, ells encara en tenen en un marge i no se'n perd mai la mena. Pel mal de quexal.	3	264
<i>Hyosciamus niger</i>	Herba queixalera	35	Feia unes capsos, ara s'ha perdut, pel mal de queixal.	3	264
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	38, 39	Les flors amb oli d'oliva per fer olis. N'havien fet sempre a casa i encara el fan servir. A fora, a sol i serena, durant 40 dies. S'aplica per cops, dolors, ferides... (hemorroides, diu la filla...). Com el noguer però més suau. La filla fa moltes cremes i olis d'herba de Sant Joan, o d'arnica.	2	14
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	25, 26	En posaven amb esprit de vi pels cops també.	9	196
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	38, 39	Les flors amb oli d'oliva per fer olis. N'havien fet sempre a casa i encara el fan servir. A fora, a sol i serena, durant 40 dies. S'aplica per cops, dolors, ferides... (hemorroides, diu la filla...). Com el noguer però més suau. La filla fa moltes cremes i olis d'herba de Sant Joan, o d'arnica.	9	196
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	48, 49, 50, 51, 52	Havien sentit que la feien servir pels cops. Però per allí la gent no la feia servir. Recentment també han sentit a dir que va bé pels nervis, que és tranquil·litzant.	9	196
<i>Hypericum perforatum</i>	Flor de Sant Joan	53	La posaven i encara la posen en oli, i ho fan servir com a desinfectant, per ferides obertes com a cicatritzant, pels grans, i sobre tot pels cops. La planta s'ha de collir el dia de St.Joan abans que surti el sol. Posa la planta a l'oli, amb el pot ple de planta i oli, i no ho cola. Quan s'acaba en torna a fer.	9	196
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	65, 66	També va bé per fer fregues contra els cops, però menys. Ells sempre n'han fet.	9	196

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Hypericum perforatum</i>	Flor de Sant Joan	53	La posaven i encara la posen en oli, i ho fan servir com a desinfectant, per ferides obertes com a cicatritzant, pels grans, i sobre tot pels cops. La planta s'ha de collir el dia de St.Joan abans que surti el sol. Posa la planta a l'oli, amb el pot ple de planta i oli, i no ho cola. Quan s'acaba en torna a fer.	9	198
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	38, 39	Les flors amb oli d'oliva per fer olis. N'havien fet sempre a casa i encara el fan servir. A fora, a sol i serena, durant 40 dies. S'aplica per cops, dolors, ferides... (hemorroides, diu la filla...). Com el noguer però més suau. La filla fa moltes cremes i olis d'herba de Sant Joan, o d'arnica.	9	200
<i>Hypericum perforatum</i>	Flor de Sant Joan	53	La posaven i encara la posen en oli, i ho fan servir com a desinfectant, per ferides obertes com a cicatritzant, pels grans, i sobre tot pels cops. La planta s'ha de collir el dia de St.Joan abans que surti el sol. Posa la planta a l'oli, amb el pot ple de planta i oli, i no ho cola. Quan s'acaba en torna a fer.	9	200
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	14, 15	Se'n feia aigües. Fa una floreta groga, amb una fulla verda petitona, vora els camins. La feia servir contra els nervis, per calmar els nervis.	10	207
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan, hipèric	31, 32	Bona pels nervis.	10	207
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	48, 49, 50, 51, 52	Havien sentit que la feien servir pels cops. Però per allí la gent no la feia servir. Recentment també han sentit a dir que va bé pels nervis, que és tranquil·litzant.	10	207
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	65, 66	També fan oli d'hipèric, d'herba de sant Joan. La van a collir la nit de Sant Joan. Ho fa una noia que fa de curandera també. Va bé contra els nervis. La posen a macerar amb oli.	10	207
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	2, 3	Per la depressió.	10	210
<i>Hypericum perforatum</i>	Pericó	13	La posava juntament amb altres herbes quan algú estava una mica moix, deprimat. En feia aigua.	10	210
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	38, 39	Les flors amb oli d'oliva per fer olis. N'havien fet sempre a casa i encara el fan servir. A fora, a sol i serena, durant 40 dies. S'aplica per cops, dolors, ferides... (hemorroides, diu la filla...). Com el noguer però més suau. La filla fa moltes cremes i olis d'herba de Sant Joan, o d'arnica.	12	228

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	38, 39	Les flors amb oli d'oliva per fer olis. N'havien fet sempre a casa i encara el fan servir. A fora, a sol i serena, durant 40 dies. S'aplica per cops, dolors, ferides... (hemorroides, diu la filla...). Com el noguer però més suau. La filla fa moltes cremes i olis d'herba de Sant Joan, o d'arnica.	12	229
<i>Hypericum perforatum</i>	Flor de Sant Joan	53	La posaven i encara la posen en oli, i ho fan servir com a desinfectant, per ferides obertes com a cicatritzant, pels grans, i sobre tot pels cops. La planta s'ha de collir el dia de St.Joan abans que surti el sol. Posa la planta a l'oli, amb el pot ple de planta i oli, i no ho cola. Quan s'acaba en torna a fer.	21	313
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	37	No recorda perquè serveix, ara ja no la fa servir.	24	345
<i>Hypericum perforatum</i>	Herba de Sant Joan	40	S'havia de collir la nit de St.Joan abans de sortir el sol. No especifica l'ús.	24	345
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	1	Pel dolor, en el cas de cops per exemple.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	21	En esperit de vi pels cops	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	25, 26	És una flor groga. La fulla de la planta és una mica peluda. Per Sant Joan posaven els pètals dins una ampolla amb esperit de vi pels talls. Pels cops també i sobretot per talls.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	31, 32	Fa una floreta groga. Els pètals els posa amb esperit de vi. Anant cap a la capella de Sant Pere d'Ardesa, a peu del camí, havent pujat totes les pujades que el camí més aviat ja ve planejant abans d'emprendre l'altra pujada a la banda d'abaix n'hi ha molta. En una baixada cap a Cal Mercaderet (de Rubió) també n'hi ha. A dalt el castell de Rubió, havent-lo passat, a la mà esquerra, també n'hi havia (la va anar a recollir amb la Maria fa tres anys). Sota casa també n'hi ha una mata. Va bé pels cops.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	35	Pels cops es feia servir Àrnica. Fa una flor groga, una fulla grisa, peluda, i floreix pels volts de St.Joan. S'agafaven les flors i es posaven en esperit de vi 40 dies a sol i serena. Quan es feien un cop s'hi posaven aquest esperit, i anava bé. Només s'utilitzava si no hi havia ferida, si hi havia ferida no es feia servir mai.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	36	Pels cops sense ferides. N'hi ha una mica pujant a Cal Fogonyà, a Rubió n'hi havia més i la feien servir més. Macerada amb esperit de vi.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	37	En alcohol, contra els cops.	9	196

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	38, 39	També pels cops, pel dolor. Amb esperit de vi. La cultiven al jardí.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	42, 43	També posaven arnica dins aiguardent, ara ja no sap on n'hi ha, pels cops ho feien servir.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	44	La flor d'àrnica es posa amb esperit, pels cops.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	45, 46	La feien servir pels cops, anava molt bé, n'hi havia a la Juncosa, als obacs ermots. La posaven amb esperit i es feien fregues amb aques esperit, ho havien fet servir però ja no ho fan servir ara. A totes les cases n'hi havia una ampolla.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	48, 49, 50, 52	Pels cops. Es posaven les floretes grogues amb esperit de vi. No n'hi ha tanta com abans, encara recorden on l'anaven a buscar.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	53	Els sona que hi ha gent que utilitza l'àrnica pels cops, que la posa amb esperit, però ells no ho fan ni ho feien.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	54	També la posaven amb esperit. Per fer fregues, pels cops.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	57	Li sona l'arnica, recorda que es feia servir per fer fregues contra els cops. Es posava amb esperit. Un dia el net, anant amb moto es va fer un esguinç al peu, i un company de feina li va donar un unguent amb àrnica i li va treure el dolor. D'arnica no n'hi ha gaire, i n'hi ha de dos colors, n'hi ha una que quan floreix floreix amb groc, i l'altra floreix amb blanc. La fulla és petita. N'hi havia hagut a la vora del camp però s'ha perdut. La groga és de la que n'hi havia més, però de blanca també n'hi havia, i feien servir les dues. Es feia alta de 2 o 3 pams, i la fulla una mica peludeta. La flor feia 3 o 4 fulletes (pètals) grogues. Creix al marge, però n'ha vist molt poca ell. Es cull per St. Joan. Es posava amb esperit i es feia servir per fer fregues contra els cops.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	65, 66	L'àrnica encara la fan servir, tota la vida. Posen les flors en esperit i després aquell esperit se'l posen si es donen un cop. Tothom en tenia, encara en tenen.	9	196
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	25, 26	És una flor groga. La fulla de la planta és una mica peluda. Per Sant Joan posaven els pètals dins una ampolla amb esperit de vi pels talls. Pels cops també i sobretot per talls.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	32	Fa una floreta groga. Els pètals els posa amb esperit de vi. Anant cap a la capella de Sant Pere d'Ardesa, a peu del camí, havent pujat totes les pujades que el camí més aviat ja ve planejant abans d'emprendre l'altra pujada a la banda d'abaix n'hi ha molta. En una baixada cap a Cal Mercaderet (de Rubió) també n'hi ha. A dalt el castell de Rubió, havent-lo passat, a la mà esquerra, també n'hi havia (la va anar a recollir amb la Maria fa tres anys). Sota casa també n'hi ha una mata. Va bé pels cops i ferides també.	9	198
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	62	L'àrnica també serveix per curar com esperit, les floretes es posen en. És bona pels talls i les pelades. Es posava amb esperit, no amb aiguaardent. A totes les cases n'hi havia.	9	198
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	59, 60	Romaní, salvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	161
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	38, 39	També pels cops, pel dolor. Amb esperit de vi. La cultiven al jardí.	12	228
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	59, 60	Romaní, salvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	228
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	38, 39	També pels cops, pel dolor. Amb esperit de vi. La cultiven al jardí.	12	229
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	59, 60	Romaní, salvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	229
<i>Inula helenioides</i>	Àrnica	59, 60	Romaní, salvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	234b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Inula montana</i>	Àrnica	57	Li sona l'arnica, recorda que es feia servir per fer fregues contra els cops. Es posava amb esperit. Un dia el net, anant amb moto es va fer un esguinç al peu, i un company de feina li va donar un unguent amb àrnica i li va treure el dolor. D'arnica no n'hi ha gaire, i n'hi ha de dos colors, n'hi ha una que quan floreix floreix amb groc, i l'altra floreix amb blanc. La fulla és petita. N'hi havia hagut a la vora del camp però s'ha perdut. La groga és de la que n'hi havia més, però de blanca també n'hi havia, i feien servir les dues. Es feia alta de 2 o 3 pams, i la fulla una mica peludeta. La flor feia 3 o 4 fulletes (pètals) grogues. Creix al marge, però n'ha vist molt poca ell. Es cull per St. Joan. Es posava amb esperit i es feia servir per fer fregues contra els cops.	9	196
<i>Inula montana</i>	Àrnica	13	Pel dolor feien servir l'arnica, ara en compra a la farmàcia. Posaven les flors d'arnica amb esperit i se'n feia fregues, ara ja ho compra a la farmàcia i se'n pren gotes. Sabia un lloc on hi havia àrnica, caminant des de la Pobla. Abans anava cada dia 2 o 3 hores a caminar. També posava una de les flors d'arnica que tenia amb l'esperit si es feia una infusió d'herbes per exemple pels refredats. Ara no en sabia trobar, perquè el bosc està massa brut i es feia en clarianes, marges, pedruscalls.	12	228
<i>Inula montana</i>	Àrnica	13	Pel dolor feien servir l'arnica, ara en compra a la farmàcia. Posaven les flors d'arnica amb esperit i se'n feia fregues, ara ja ho compra a la farmàcia i se'n pren gotes. Sabia un lloc on hi havia àrnica, caminant des de la Pobla. Abans anava cada dia 2 o 3 hores a caminar. També posava una de les flors d'arnica que tenia amb l'esperit si es feia una infusió d'herbes per exemple pels refredats. Ara no en sabia trobar, perquè el bosc està massa brut i es feia en clarianes, marges, pedruscalls.	12	229
<i>Inula montana</i>	Àrnica	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, salvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi i àrnica que tneia en alcohol que ja no n'hi posa pq no en té. Quan en tenia posava una de les flors d'arnica que tenia amb l'esperit si es feia una infusió d'herbes pels refredats.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	65, 66	També feien aigua de te de roca, per fer aigua després de dinar, per pair.	3	27
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	59, 60	Quan estàs encaparrat va bé fer bafos d'eucaliptus i te de roca.	16	263
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	7	Pel constipat acostumaven a fer te de roca, eucaliptus i saüc. Eren la panacea. El recollien als Mollons, encara ara. Però abans a la muntanyeta de més a prop, a la zona del xatarrero, també se'n feia.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	10	Pel refredat. No n'anaven a buscar, a la zona no n'hi ha, en compraven als herbolaris que passaven.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, salvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi. El te de roca era molt bo pels refredats, l'anaven a buscar davant de casa o als Moions sobre tot, que n'hi havia molt, encara en té un pot que li va dur el seu germà l'any passat dels tres Moions.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	14, 15	Infusió pel refredat. De te de roca, encara en tenen, en van anar a buscar fa poc a La Clua, sobre Artesa de Segre, i a Muntanyana, sobre Guissona. Va molt bé pel refredat, amb infusió, cal anar-lo a buscar a llocs molt concrets, a la zona de Calaf no n'hi ha enlloc.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	21	El feien servir pels constipats, ara ja no. La seva àvia i mare el collien als tres Moions.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	23, 24	Pel refredat.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	28	Pel constipat beuen aigua de te de roca, frígola, figues seques, mel i/o mig dit de xarop de pinyes al got.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	35	De te de roca també n'havia collit, cap a Tarragona, i el feien servir pels refredats	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	56	Te de roca, es fa dalt del castell de Miralles, a la carena l'anaven a collir, i el feien servir en aigua pels refredats, encara en cull a vegades.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	57	Quan estaven refredats feien infusions de te de roca. L'anaven a buscar quan anaven a pescar a la riera de Santa Perpetua, allà n'hi havia molt a les roques. El te de roca era mol bo, s'hi creia molt. Utilitzat només pels refredats. Ara més aviat van al metge, però encara és de les coses que es fan servir. Hi creuen molt.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	58	El collien a Montserrat, a les roques. Pels refredats.	19	292b
<i>Jasonia glutinosa</i>	Te de roca	59, 60	Te de roca i eucaliptus, amb mel, pel costipat. Sempre que veuen te de roca n'agafen. A casa sempre en tenen i en prenen sovint.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Juglans regia</i>	Noguer	65, 66	I la planta que va molt bé per moltes coses, i que es fa servir molt poc, és la fulla de noguer. Aigua de fulla de noguer, per desinfectar ferides, o per depurar la sang si es pren. Va molt bé.	1	3
<i>Juglans regia</i>	Noguer	6	La flor, que és llarga, la feien servir per orinar.	5	64
<i>Juglans regia</i>	Noguer	38, 39	Aigua de noguer per desinfectar talls i ferides. En tenen sempre de fulles de noguer. Va molt bé.	9	198
<i>Juglans regia</i>	Noguer	65, 66	I la planta que va molt bé per moltes coses, i que es fa servir molt poc, és la fulla de noguer. Aigua de fulla de noguer, per desinfectar ferides, o per depurar la sang si es pren. Va molt bé.	9	198
<i>Juglans regia</i>	Noguer	38, 39	Aigua de noguer per desinfectar talls i ferides. En tenen sempre de fulles de noguer. Va molt bé.	9	200
<i>Juglans regia</i>	Noguer	38, 39	Aigua de noguer per les pinorees del nas. En tenen sempre de fulles de noguer. Va molt bé.	19	294
<i>Juglans regia</i>	Noguer	38, 39	Les fulles aplicades sobre un foruncle també anaven molt bé, i quan li feia molt mal que ja es trencava la fulla i s'assecava aleshores la canviava, i anava canviant les fulles fins que el foruncle rebentava i desapareixia. La fulla podia ser fresca o seca (si eren seques les mullaven abans amb aigua perquè s'ablanessin). En tenen sempre de fulles de noguer. Va molt bé.	21	314
<i>Juglans regia</i>	Noguer	56	Contra les berrugues anava molt bé l'aigua de fulla de noguer.	21	333
<i>Juniperus communis</i>	Ginebró	14, 15	També feien servir pegats d'herbes, i es posaven uns pegats al pit per la bronquitis, i també hi posaven oli de ginebró. No sap quines herbes posaven en aquests pegats.	19	302b
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	14	Oli de ginebre, va bé pel mal de queixal. Ella n'havia fet servir. La branca seca es posa sobre una pedra i s'hi fa foc al costat, de forma que la branca s'escalfi i es fa un reguerot a la pedra i va rajant l'oli. No hi pot tocar el foc perquè és inflamable l'oli. Aquell oli es recull i es guarda en un potet, i quan es té mal de queixal s'agafa un palillo i se'n posa una mica al queixal, però cal anar alerta que és molt fort, però el cura, la gent d'abans ho feia servir. Ella n'havia fet d'oli de ginebre.	3	264

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	25, 26	Pel mal de queixal, ho feien abans de la guerra. Tallaven i arrancaven la soca del ginebre. Pelaven la soca i en feien trossets. Amb un bidó de llums de carburo hi posaven els trossets. Llavors el posaven cappervall i hi posaven foc al voltant i llavors rajava l'oli pel forat. Trigava força temps. Tenien un racó per fer-lo expressament. En treien potser un quart de litre. Es posaven una mica d'oli de ginebra pel mal de queixal, i els calmava una mica, perquè llavors no hi havia res que ho curés. També si les ovelles es feien mal els hi posaven oli. Antes baixaven dones de la muntanya, les "muntanyeses". I baixaven trementines i olis de ginebre, avet i de diferents coses i tot ho feien així. Els pastors que baixaven de la muntanya amb els ramats cap a Vilafranca els hi ho explicaven, els explicaven que les trementinaires/muntanyeses ho feien així.	3	264
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	1	També posava una torrada de pa untada amb oli de ginebre lligada als peus, per la febra.	7	93
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	65, 66	El ginebre també és molt bo. Uns veïns van agafar escarlantina i no podien pixar, i el metge els va dir que eren morts, i es van curar gràcies als llirons (fruits) del ginebre, en feien aiga. Feien aiga del lliró gros, del que era marró. De l'altre ginebre en diuen ginebre negre. Aquest remei els hi va dir el curandero de Prats, el Manel, i el metge no es creia com aquella canalla s'havien pogut curar.	7	106
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	18, 19, 20	Ginebra, oli de ginebre: era espès, dolent, el feien servir per matar els cucs. El compraven a la farmàcia.	7	125
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	43	Del ginebró una veïna diu que en feia un remei per deixar de fumar.	10	213
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebró	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, salvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi. De ginebró n'havia collit per afegir-ne una mica a la infusió pels refredats, els fruits, i també en rosegava els fruits per plaer, perquè tenien un gustet resinós bo.	19	292b
<i>Laurus nobilis</i>	Llauré	13	Hi ha gent que també el fa servir amb aigües que anaven bé per l'estòmac, perquè netejava una mica, ella no ho ha provat mai.	3	33
<i>Lavandula angustifolia</i>	Bargalló	35	Pel cansament i fatiga muscular es feien fregues, a les parts adolorides, amb alcohol d'espígol i romaní.	12	233
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	5	El posaven amb esperit dins una ampolla, i l'utilitzaven per fer fregues, pels cops. Ho havien fet a casa i després de casats també. La seva tieta s'hi posava aiguardent i prou, i de tan en tan també li fotia un glop a l'ampolla.	9	196

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	56	En alcohol pels cops.	9	196
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	59, 60	L'espígol el posa en una ampolla amb vi blanc (perquè no taca) i allò ho fan servir per desinfectar els talls, o per si es donen un cop, s'hi posen això embolicat amb un drap moll d'això i els hi passa. Es posa 40 dies a sol i serena.	9	196
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	59, 60	L'espígol el posa en una ampolla amb vi blanc (perquè no taca) i allò ho fan servir per desinfectar els talls, o per si es donen un cop, s'hi posen això embolicat amb un drap moll d'això i els hi passa. Es posa 40 dies a sol i serena.	9	198
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	54	En feien fregues, posant-ho amb esprit. Alcohhol de romaní i espígol per fer fregues.	12	161
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, árnica, farigola, i botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	161
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	31, 32	Espígol, sàlvia i romaní mascle bullits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	162
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	31, 32	Espígol, sàlvia i romaní mascle bullits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	228
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	54	En feien fregues, posant-ho amb esprit. Alcohhol de romaní i espígol per fer fregues.	12	228
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	57	Pel dolor també feien servir esprit amb espígol.	12	228
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, árnica, farigola, i botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	228
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	31, 32	Espígol, salvia i romaní mascle bullits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	229
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	54	En feien fregues, posant-ho amb esprit. Alcohhol de romaní i espígol per fer fregues.	12	229

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	57	Pel dolor també feien servir esprit amb espígol.	12	229
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, i botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	229
<i>Lavandula latifolia</i>	Bargalló	35	Pel cansament i fatiga muscular es feien fregues, a les parts adolorides, amb alcohol d'espígol i romaní.	12	233
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	67	El fan servir per fer fregues per exemple a les cames quan estan cansats després de caminar.	12	233
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, i botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	234b
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, salvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi i àrnica que tenia en alcohol. L'espígol va molt bé pels refredats, n'agafava la flor i n'afegia a la infusió d'herbes.	19	292b
<i>Lavandula latifolia</i>	Barballó	38, 39	No en diuen res més.	24	345
<i>Lavandula stoechas</i>	Cap d'ase	13	Per l'estòmac, quan tens mal d'estómac, amb aigua. Fa un espigall com el dit. També l'utilitza per decorar.	3	26
<i>Lepidium latifolium</i>	Coclearia	67	Ara s'ha perdut, n'hi havia just aquí darrere Can Titó, i ho explicava la Montserrat, la dona que vivia a Can Titó. Anava molt i molt bé per desfer les pedres del ronyó, es prenen una novena d'aigua de cocleària. Hi ha gent que fins i tot estava per operar-se de pedres i després de prendre's aquesta planta quan s'anava a operar ja no tenia pedres.	5	61
<i>Leuzea conifera</i>	Pinya de Sant Joan	1	Per la sang. El seu germà gran feia d'herbolari a la plaça, anava a vendre herbes a la plaça, i els dos germans més petits li anaven a buscar les herbes.	2	18
<i>Leuzea conifera</i>	Capsetes de St.Joan	31, 32	Pel constipat feien una barreja de flor de sabuc, eucaliptu, timó i romaní mascle. I una pinya tendra petitona. En infusió. També hi afegien capsetes de Sant Joan	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Leuzea conifera</i>	Pinya de Sant Joan	23, 24	No ens diu l'ús. Les pinyes que surten del terra, fa com una carbasseta, una capseta.	24	345
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	18, 19, 20	Fulles de lliri, se les posaven si es feien un tall o una llagueta, i això ho feien servir perquè les ferides no s'enganxessin. Diu que posaven les fulles (els pètals) en oli, això ho feia la seva mare.	2	15
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	45, 46	Per les cremades feien servir lliri de Sant Antoni posat en una ampolla amb esperit, i quan tenien una llaga, un mal, o una cremada agafaven una fulla de lliri (pètal) de dins el pot i el posaven sobre la zona afectada embolicat amb un drap, i això feia pujar la carn, no s'infectava, i no s'enganxava ni el drap ni res. Ara ja no ho fan servir, però fins fa poc en tenien i anava molt bé. Un germà de la dona de petit es va xafar els dits de la mà amb un tronc, i gràcies a la fulla de lliri es va curar, no va anar al metge ni res.	2	15
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc, lliri de Sant Antoni	28	Ens pot donar lliris blancs si la visitem a Can Palomes. Si en comptes de posar-los amb esperit de vi els poses amb oli també van bé per les cremades.	9	194
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	45, 46	Per les cremades feien servir lliri de Sant Antoni posat en una ampolla amb esperit, i quan tenien una llaga, un mal, o una cremada agafaven una fulla de lliri (pètal) de dins el pot i el posaven sobre la zona afectada embolicat amb un drap, i això feia pujar la carn, no s'infectava, i no s'enganxava ni el drap ni res. Ara ja no ho fan servir, però fins fa poc en tenien i anava molt bé. Un germà de la dona de petit es va xafar els dits de la mà amb un tronc, i gràcies a la fulla de lliri es va curar, no va anar al metge ni res.	9	194
<i>Lilium candidum</i>	Lliri	57	Quan es feien ferides feien servir el lliri, posat en oli o en alcohol. S'agafava una ampolla de broc ample i s'hi posaven les fulles de lliri, i es deixaven estovar (macerar), i n'hi havia a totes les cases. El feien servir tant en alcohol com en oli, de les dues formes, potser més per les cremades amb oli i pels cops amb alcohol.	9	194
<i>Lilium candidum</i>	Lliri	57	Quan es feien ferides feien servir el lliri, posat en oli o en alcohol. S'agafava una ampolla de broc ample i s'hi posaven les fulles de lliri, i es deixaven estovar (macerar), i n'hi havia a totes les cases. El feien servir tant en alcohol com en oli, de les dues formes, potser més per les cremades amb oli i pels cops amb alcohol.	9	196
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	18, 19, 20	Fulles de lliri, se les posaven si es feien un tall o una llagueta, i això ho feien servir perquè les ferides no s'enganxessin. Diu que posaven les fulles (els pètals) en oli, això ho feia la seva mare.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	25, 26	Pels talls. Per Sant Joan agafaven els pètals i els posaven en una ampolla amb esperit de vi. Aquests lliris els tenia la gent a les cases. També per talls, junt amb l'àrnica.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc, lliri de Sant Antoni	27	El posaven amb esperit de vi per cobrir les ferides.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc, lliri de Sant Antoni	28	Ens pot donar lliris blancs si la visitem a Can Palomes. Els pètals es posen en esperit de vi. Es posen sobre les ferides lligats amb un esparadrap per a que no caiguin, per les ferides.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	31	Amb esperit per les ferides.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	36	Es posava l'alcohol i el pètal sobre la ferida, i ho assecava i feia que cicatritzés sense enganxar-se a la gassa ni infectar-se. Ho feia la seva àvia, posat amb esperit de vi. A ella li havien curat vàries farides de petita amb el lliri blanc. Aguantaven el pètal amb un mocador, el canviaven cada día i es curava. Ara encara ho fa servir.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	37	En alcohol, per les ferides, com si fossin tirites.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Santa Teresa	42, 43	Posaven lliris de Santa Teresa en aiguardent, i ho feien servir per quan es feien ferides, com a tirites, i aleshores el drapet no s'enganxava i es curava la ferida, encara sap on n'hi ha.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	45, 46	Per les cremades feien servir lliri de Sant Antoni posat en una ampolla amb esperit, i quan tenien una llaga, un mal, o una cremada agafaven una fulla de lliri (pètal) de dins el pot i el posaven sobre la zona afectada embolicat amb un drap, i això feia pujar la carn, no s'infectava, i no s'enganxava ni el drap ni res. Ara ja no ho fan servir, però fins fa poc en tenien i anava molt bé. Un germà de la dona de petit es va xafar els dits de la mà amb un tronc, i gràcies a la fulla de lliri es va curar, no va anar al metge ni res.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	47	En alcohol per les ferides.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	48, 49, 50, 51, 52	Pètals en esperit per les ferides	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	54	El posaven amb esperit per les ferides.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	55	Posaven quatre flors de lliri en una ampolleta amb esperit i si et feies una ferida et posaven flor de lliri sobre la ferida i lligat amb un drap.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri	62, 63, 64	Quan tenien una ferida feien servir lliris, una flor, que feia unes fulletes (pètals) blancs, i ho posaven dins d'aiguarent. Si tenien un tall agafaven una fulleta i la posaven sobre el tall i després ho embolicaven, i això feia que no s'agafés la gassa ni res a la ferida. La filla afegeix que era perquè la ferida no es tanqués tant ràpid, que no fes tanta crosta, que la carn pugés millor. L'Antònia diu que d'aquesta manera no s'enganxava el pegat, que anava molt bé.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	65, 66	També fan servir els lliris de Sant Antoni, que són blancs, i els posen en esperit. El dia de Sant Antoni posen els pètals en esperit, i quan et fas mal t'hi poses aquell esperit amb aquell lliri com a gassa, perquè no s'enganxi la ferida. I com que no hi havia gasses feien servi això, i anava bé eh! Això tothom ho sabia.	9	198
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	18, 19, 20	Fulles (pètals) de lliri, se les posaven si es feien un tall o una llagueta, i això ho feien servir perquè les ferides no s'enganxessin. Ho feia la seva mare sobre tot, posaven les fulles (pètals) a macerar en oli.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	25, 26	Pels talls. Per Sant Joan agafaven els pètals i els posaven en una ampolla amb esperit de vi. Aquests lliris els tenia la gent a les cases. També per talls, junt amb l'arnica.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc/ de Sant Antoni	27	El posaven amb esperit de vi per cobrir les ferides.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc/ de Sant Antoni	28	Ens pot donar lliris blancs si la visitem a Can Palomes. Els pètals es posen en esperit de vi. Es posen sobre les ferides lligats amb un esparadrap per a que no caiguin, per les ferides.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	31	Amb esperit per les ferides.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	36	Es posava l'alcohol i el pètal sobre la ferida, i ho assecava i feia que cicatritzés sense enganxar-se a la gassa ni infectar-se. Ho feia la seva àvia, posat amb esperit de vi. A ella li havien curat vàries farides de petita amb el lliri blanc. Aguantaven el pètal amb un mocador, el canviaven cada dia i es curava. Ara encara ho fa servir.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	37	En alcohol, per les ferides, com si fossin tirites.	9	200

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Santa Teresa	42, 43	Posaven lliris de Santa Teresa en aiguardent, i ho feien servir per quan es feien ferides, com a tirites, i aleshores el drapet no s'enganxava i es curava la ferida, encara sap on n'hi ha.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	45, 46	Per les cremades feien servir lliri de Sant Antoni posat en una ampolla amb esperit, i quan tenien una llaga, un mal, o una cremada agafaven una fulla de lliri (pètal) de dins el pot i el posaven sobre la zona afectada embolicat amb un drap, i això feia pujar la carn, no s'infectava, i no s'enganxava ni el drap ni res. Ara ja no ho fan servir, però fins fa poc en tenien i anava molt bé. Un germà de la dona de petit es va xafar els dits de la mà amb un tronc, i gràcies a la fulla de lliri es va curar, no va anar al metge ni res.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	47	En alcohol per les ferides.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	48, 49, 50, 51, 52	Pètals en esperit per les ferides	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	54	El posaven amb esperit per les ferides.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	55	Posaven quatre flors de lliri en una ampolleta amb esperit i si et feies una ferida et posaven flor de lliri sobre la ferida i lligat amb un drap.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri	62, 63, 64	Quan tenien una ferida feien servir lliris, una flor, que feia unes fulletes (pètals) blancs, i ho posaven dins d'aiguardent. Si tenien un tall agafaven una fulleta i la posaven sobre el tall i després ho embolicaven, i això feia que no s'agafés la gassa ni res a la ferida. La filla afegeix que era perquè la ferida no es tanqués tant ràpid, que no fes tanta crosta, que la carn pugés millor. L'Antònia diu que d'aquesta manera no s'enganxava el pegat, que anava molt bé.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	65, 66	També fan servir els lliris de Sant Antoni, que són blancs, i els posen en esperit. El dia de Sant Antoni posen els pètals en esperit, i quan et fas mal t'hi poses aquell esperit amb aquell lliri com a gassa, perquè no s'enganxi la ferida. I com que no hi havia gasses feien servi això, i anava bé eh! Això tothom ho sabia.	9	200
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	36	El posa en alcohol, i després aquell alcohol el fa servir contra el dolor de les articulacions, especialment pels genolls.	12	228

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	36	El posa en alcohol, i després aquell alcohol el fa servir contra el dolor de les articulacions, especialment pels genolls.	12	229
<i>Lilium candidum</i>	Lliri blanc	18, 19, 20	Fulles de lliri, se les posaven si es feien un tall o una llagueta, i això ho feien servir perquè les ferides no s'enganxessin. Diu que posaven les fulles (els pètals) en oli, això ho feia la seva mare.	21	315
<i>Lilium candidum</i>	Lliri de Sant Antoni	45, 46	Per les cremades feien servir lliri de Sant Antoni posat en una ampolla amb esperit, i quan tenien una llaga, un mal, o una cremada agafaven una fulla de lliri (pètal) de dins el pot i el posaven sobre la zona afectada embolicat amb un drap, i això feia pujar la carn, no s'infectava, i no s'enganxava ni el drap ni res. Ara ja no ho fan servir, però fins fa poc en tenien i anava molt bé. Un germà de la dona de petit es va xafar els dits de la mà amb un tronc, i gràcies a la fulla de lliri es va curar, no va anar al metge ni res.	21	315
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	67	Una altra senyora del Pirineu, a un que es va torssar el peu li va fer un pegat / emplastre amb farina de llimona, cassalla (anís sec) i ratlladura de sabó del lagarto (havia de ser del lagarto). Tot ben barrejat i embolicat amb un drap allà al turmell, i l'endemà estava ben curat.	12	234b
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	18, 19, 20	També pels refredats, pel pit carregat, feien servir pegats de farina de llimosa, que compraven a la farmàcia.	19	293
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	57	Abans no se'n parlava d'anar a l'hospital, i moltes vegades també feien remeis a casa. Feien pegats de farina de llinosa.	19	293
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	18, 19, 20	També pels refredats, pit carregat, feien servir pegats de farina de llimosa, que compraven a la farmàcia.	19	297
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	28	Pegats a l'esquena de mostassa i farina de llimosa, per estovar la reuma, però també estovava la pell.	19	297
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	57	Abans no se'n parlava d'anar a l'hospital, i moltes vegades també feien remeis a casa. Feien pegats de farina de llinosa.	19	297
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	1	Era una farina marró que compraven i la mullaven amb aigua calenta i la posaven al coll pel mal de coll.	19	299

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	57	Quan va néixer una de les seves filles a la clínica on van anar van dir que es moriria, que havia nascut molt grossa, que tenia una pulmonia doble d'haver empassat aigua. I la compadrona va anar a un curandero de Vergós, i li van dir que li féssin pegats al pit de panical, llet, i farina de llimosa. I no es va morir pas aquella nit, i es va recuperar del tot, li va anar molt bé el que va dir el curandero. Els metges quasi que no s'ho creien. De panical hi van posar l'arrel.	19	302
<i>Linum usitatissimum</i>	Llinosa	18, 19, 20	També pels refredats, pit carregat, feien servir pegats de farina de llimosa, que compraven a la farmàcia.	19	292b
<i>Lithospermum fruticosum</i>	Herba rasposa	53	És molt maca, petitona, flor petitona de granatossa a blava, mata petita i en terra dolenta. En feien aigua per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Lithospermum fruticosum</i>	Sanguinària blava	67	La sanguinària blava anava bé per rebaixar la sang.	2	18
<i>Lithospermum officinale</i>	Herba pedrera	18, 19, 20	És una herba que fa unes fulletes petites i que a cada fulla és com si hi hagués una pedreta, i se'n feia aigua per la gent que tenia pedres al ronyó.	5	61
macarulla de <i>Diplolepis mayri</i> sobre <i>Rosa canina</i>	Macarulla sobre Gavarrerà	44	Fa unes boles peludes que serveixen per la diarrea. Gal·les del roser. S'utilitzen per la diarrea.	3	46
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	51, 52	Es feia servir per curar les llagues de la pell, per desinfectar, com la frígola. S'hi posaven uns draps empapats amb aigua de malva i de frígola i també una altra espècie que no recorda. Ho feien servir per desinfectar bullofes, llagues i ferides.	2	15
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	54	Per desinfectar butllofes i llagues.	2	15
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	62, 63, 64	Les malves van bé per la panxa, l'aigua de malves és molt bona, hasta per les bestioles diu l'Antònia, quan tenien mal de panxa els donaven aigua de malva, i per les persones també va molt bé. Malves bullides i l'aigua corresponent.	3	26
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	21	L'aigua de fulla de malva la feien servir com a laxant, i la flor per la tos, tota la vida ho han fet.	3	33

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	23, 24	Per fer lavatives, flor i fulla.	3	33
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	35	Es feia aigua de malves amb les fulles, que s'utilitzava per fer lavatives.	3	33
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	37	La fulla i flor de malva s'utilitza com a laxant. Feien bullir malves i un raig d'oli, i ho colaven i es feien una lavativa amb aquest aigua. Encara ho fa servir ara.	3	33
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	44	Per anar de ventre.	3	33
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	57	Les malves també les feien servir per desinfectar la boca, però tenia més categoria el plantatge.	3	37
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	62, 63, 64	L'Antònia feia una olla molt grossa, i hi posava pa torrat, arròs i malves, i això anava bé quan tenien cagarrines, tant per les persones com per les bèsties. La filla diu que és molt bo.	3	46
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	38, 39	La mlava la feien servir per netejar-se les dones a baix i per les infeccions d'orina. Feien servir les fulles i tot plegat. Fulles i tot plegat.	5	62
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	38, 39	La mlava la feien servir per netejar-se les dones a baix i per les infeccions d'orina. Feien servir les fulles i tot plegat. Fulles i tot plegat.	5	78
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescant, per fer baixar la febre i refrescar.	7	93
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	13	És molt bona, desinfecta molt, i també per les picades. Es fa aigua de malva i es mulla la picada ben molla amb aigua de malves i va molt bé. I per ferides l'aigua de malva també es desinfectant. I la flor de malva va molt bé pels refredats, per la tos, n'afegia a la infusió pels refredats.	9	198
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	51, 52	Per curar les llagues de la pell, per desinfectar, com la frígola. S'hi posaven uns draps empapats amb aigua de malva i de frígola. Ho feien servir per desinfectar bullofes, llagues i ferides.	9	198
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	54	Desinfectar ferides.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescant, per fer baixar la febre i refrescar.	11	223
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	59, 60	Anaven molt bé pel mal d'esquena. Es fan bullir, i un drap moll d'aigua de malves es posa on et fa mal. Tota la planta sencera es fa servir. Li feien molt per l'avi, a ell li agradaven molt les herbetes.	12	241
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	13	És molt bona, desinfecta molt, i també per les picades. Es fa aigua de malva i es mulla la picada ben molla amb aigua de malves i va molt bé. I per ferides l'aigua de malva també es desinfectant. I la flor de malva va molt bé pels refredats, per la tos, n'afegia a la infusió pels refredats.	17	270b
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	14, 15	Pel constipat i el mal de coll, i pel rocall (per quan està enrogallat), en infusió, tant fulles com flors. També anaven bé per la tos, i en feia com un xarop.	19	295
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	13	És molt bona, desinfecta molt, i també per les picades. Es fa aigua de malva i es mulla la picada ben molla amb aigua de malves i va molt bé. I per ferides l'aigua de malva també es desinfectant. I la flor de malva va molt bé pels refredats, per la tos, n'afegia a la infusió pels refredats.	19	296
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	14, 15	Pel constipat i el mal de coll, i pel rocall (per quan està enrogallat), en infusió, tant fulles com flors. També anaven bé per la tos, i en feia com un xarop.	19	296
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	21	L'aigua de fulla de malva la feien servir com a laxant, i la flor per la tos, tota la vida ho han fet.	19	296
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	14, 15	Pel constipat i el mal de coll, i pel rocall (per quan està enrogallat), en infusió, tant fulles com flors. També anaven bé per la tos, i en feia com un xarop.	19	299
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	13	És molt bona, desinfecta molt, i també per les picades. Es fa aigua de malva i es mulla la picada ben molla amb aigua de malves i va molt bé. I per ferides l'aigua de malva també es desinfectant. I la flor de malva va molt bé pels refredats, per la tos, n'afegia a la infusió pels refredats.	19	292b
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, salvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi. (és molt bona, desinfecta molt, i també per picades. La flor de malva va molt bé pels refredats, per la tos, n'afegia a la infusió pels refredats.	19	292b
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	14, 15	Pel constipat i el mal de coll, i pel rocall (per quan està enrogallat), en infusió, tant fulles com flors. També anaven bé per la tos, i en feia com un xarop.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	52	Es feia servir per curar les llagues de la pell, per desinfectar, com la frígola. S'hi posaven uns draps empapats amb aigua de malva i de frígola i també una altra espècie que no recorda. Ho feien servir per desinfectar bullofes, llagues i ferides.	21	315
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	54	Per desinfectar butllofes i llagues.	21	315
<i>Marrubium vulgare</i>	Malrobí	67	El malrobí anava bé contra la soriàsis.	21	329
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	13	La fulla de tripó va bé per desinflamar, per quan tens mal de ventre, se'n fa aigua, i s'hi afegeix també una mica de camamilla.	3	22
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	21	No creu en la camamilla, no li agrada el gust, diu que la camamilla és vomitiva i no digestiva.	3	25
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	1	L'assecaven i les assequen encara. Pel mal de panxa o per si està marejat.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	2, 3, 8, 9, 22, 26, 26, 28, 48, 49, 50, 51, 52, 62, 63, 64	Pel mal de panxa.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	5	Vas d'herbes pel mal de panxa: farigola, camamilla, marialluisa i amb mel.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	6	Sempre n'havia tingut a casa però fa poc la va fer desaparèixer perquè s'escampa molt.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	7	Per la indigestió menta, camamilla, farigola, i poniol.	3	26

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	13	La fulla de tripó va bé per desinflamar, per quan tens mal de ventre, se'n fa aigua, i s'hi afegeix també una mica de camamilla.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	14, 15, 45, 46	Pel mal de panxa, en fan servir sovint.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	35	Per ajudar a pair, contra el mal d'estómac.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	41	Per l'estomac.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	42, 43	Aigua de marialluïsa i de camamilla per quan tenien mal de panxa, ho fan servir.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	57	També feien servir camamilla i poniol pel mal de panxa, encara en fan servir ara. També marialluïsa i lladracà.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	65, 66	Pel mal de panxa feien servir camamilla, per fer pair.	3	26
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	13	Per digerir millor, i també pel mal de la regla, és bona per tot.	3	27
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	16, 17	És digestiva, en infusions, abans a totes les cases n'hi havia. Ara se'n fan infusions enlloc de cafè. Ara la compren, no la recullen. És bona	3	27
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	18, 19, 20, 35	Per pair, digestiva.	3	27
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	21	No creu en la camamilla, no li agrada el gust, diu que la camamilla és vomitiva i no digestiva	3	27
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	65, 66	Pel mal de panxa feien servir camamilla, per fer pair.	3	27
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	13	Ppel mal de la regla, és bona per tot.	5	73

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	46	Pel mal de la regla aigua de camamilla i marialluïsa.	5	73
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	35	Infusió d'abans d'anar a dormir: fulla d'olivera, til·la, timó, fulla d'arç i recentment stevia com a edulcorant. A vegades també hi afegeix camamilla.	10	207
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	35	Infusió d'abans d'anar a dormir: fulla d'olivera, til·la, timó, fulla d'arç i recentment stevia com a edulcorant. A vegades també hi afegeix camamilla.	10	214
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	1	L'assecaven i les assequen encara. Pels ulls.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	7	Pel mal d'ulls. Aigua de camamilla, descarrega els ulls.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	13	Per rentar els ulls, ho ha hagut de fer varies vegades recentment. Alguna vegada també ha fet servir farigola però va millor la camamilla.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	18, 19, 20	Per rentar els ulls.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	35	Per rentar els ulls feien aigua de roses, tot i que també feien servir aigua de camamilla i de timó. Encara en fa servir.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	41	Aigua pels ulls, per si fan mal els ulls.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	45, 46	Pels ulls, ho fan servir.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	57	Per rentar els ulls feien servir molta camamilla. La posaven en un vaset amb la forma de l'ull i se'l rentaven.	20	308
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	59, 60	Per la conjuntivitis feien servir sobre tot camamilla i aigua de farigola.	20	309
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	1	L'assecaven i les assequen encara. Pel mal de panxa o per si estàs marejat.	20	310

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Matricaria chamomilla</i>	Camamilla	25, 26	La germana del Lluís, que ara té 102 anys, durant molts anys es prenia cada dia un aigua que barrejava una mica de timó, una mica de marialluisa, una mica de camamilla, lladracà i una mica de fulla d'olivera.	22	342
<i>Medicago sativa subsp. sativa</i>	Alfals	25, 26	Pegat pels cops, picaven un grapat d'aufals ben picat i aixafat i hi afegien una clara d'ou ben remenat i hi posaven un pegat. I això calmava els cops.	9	196
<i>Medicago sativa subsp. sativa</i>	Alfals	34	Es picava amb un morter i s'hi posava aiguardent pels cops. Es posava sobre el cop i s'embolicava.	9	196
<i>Medicago sativa subsp. sativa</i>	Ufals	57	Pels cops també feien servir pegats d'ufals. Aportava molta frescor als cops.	9	196
<i>Medicago sativa subsp. sativa</i>	Aufals	62, 63, 64	Una veïna que ja no hi és picava aufals i feien un pegat d'auflas pels cops, el posaven a sobre els cops.	9	196
<i>Medicago sativa subsp. sativa</i>	Ufals	23, 24	Pegat refrescant.	11	223
<i>Melissa officinalis</i>	Tarongina	59, 60	La Tarongina va bé pel mal de panxa.	3	26
<i>Melissa officinalis</i>	Tarongina	35	Per fer la digestió, molt bon gust.	3	27
<i>Melissa officinalis</i>	Tarongina	13	Va bé per calmar, per fer marxar el nervis, fer-ne aigua.	10	207
<i>Melissa officinalis</i>	Tarongina	31	Va bé per fer infusions per dormir i pels nervis.	10	207
<i>Melissa officinalis</i>	Tarongina	31	Va bé per fer infusions per dormir i pels nervis.	10	214

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Melissa officinalis</i>	Trongina	44	És aquella que fa olor a llimona. Va bé pel mal de cap. Es posa lligada sobre el cap, directament, no es pren amb aigua.	16	263
<i>Mentha sp.</i>	Menta	7	Per la indigestió menta, camamilla, farigola, poniol...	3	26
<i>Mentha sp.</i>	Menta	14, 15	És digestiva. Ara els musulmans la fan servir en infusió, per fer te. Abans a casa seva la feien servir perquè ajuda a pair, va bé per l'estomac, en infusió.	3	27
<i>Mentha sp.</i>	Menta	36	Contra els cucs, i va molt bé, encara ho fa servir.	7	125
<i>Mentha sp.</i>	Menta	14, 15	També la feien servir per mastegar una mica, per rosegar quan estaven al camp, ja que és refrescant la menta.	11	223
<i>Muscari comosum</i>	Calabruixa	27	Feien una espècie de cebes. L'espiga feia 14 o 15 centímetres d'alt i feia unes capsetes de tres cantos i dins tenia unes llavorettes planes i primetes. N'hi ha d'altres calabruixes que fan un pom llarg, l'espiga llarga, amb uns grans grossos. S'aixafava la cebeta i les posaves sobre els foruncles o sobre els grans de pús grossos com un cataplasma.	21	313
<i>Muscari comosum</i>	Calabruixa	28	Pels grans que tenien pus. Picaven/aixafaven amb el morter la cabessa de la calabruixa. Feien una floreta lila.	21	313
<i>Muscari comosum</i>	Calabruixa	27	Feien una espècie de cebes. L'espiga feia 14 o 15 centímetres d'alt i feia unes capsetes de tres cantos i dins tenia unes llavorettes planes i primetes. N'hi ha d'altres calabruixes que fan un pom llarg, l'espiga llarga, amb uns grans grossos. S'aixafava la cebeta i les posaves sobre els foruncles o sobre els grans de pús grossos com un cataplasma.	21	314
<i>Muscari neglectum</i>	Calabruixa	27	Feien una espècie de cebes. L'espiga feia 14 o 15 centímetres d'alt i feia unes capsetes de tres cantos i dins tenia unes llavorettes planes i primetes. N'hi ha d'altres calabruixes que fan un pom llarg, l'espiga llarga, amb uns grans grossos. S'aixafava la cebeta i les posaves sobre els foruncles o sobre els grans de pús grossos com un cataplasma.	21	313
<i>Muscari neglectum</i>	Calabruixa	28	Pels grans que tenien pus. Picaven/aixafaven amb el morter la cabessa de la calabruixa. Feien una floreta lila.	21	313
<i>Muscari neglectum</i>	Calabruixa	27	Feien una espècie de cebes. L'espiga feia 14 o 15 centímetres d'alt i feia unes capsetes de tres cantos i dins tenia unes llavorettes planes i primetes. N'hi ha d'altres calabruixes que fan un pom llarg, l'espiga llarga, amb uns grans grossos. S'aixafava la cebeta i les posaves sobre els foruncles o sobre els grans de pús grossos com un cataplasma.	21	314

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Nasturtium officinale</i>	Crèixen	6	Creixien a la riera i sobresortien de l'aigua. Ell no els collia però hi havia gent que els venia a collir, per menjar-se'ls o per vendre'ls a la farmàcia. Una parella en collia, l'home li donava a la dona i ella en feia feixets, i ho venien a les farmàcies. Però hi ha qui també en collia per menjar.	24	345
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14	Herbes per reforçar el cor: aigua d'olivera, escorciana, romaní i escarola. Feia una infusió amb totes aquestes herbes, i una altra que no s'enrecorda. Prenia aquesta barreja durant 8 dies. El ron, una copeta cada 8 dies també reforçava el cor. El wiski deia que també anava bé pel cor.	2	7
<i>Olea europaea</i>	Olivera	6	Per les llagues: feien fums amb un trosset de pell de serp (la muda, sempre en guardaven de penjada), 2 o 3 flors de saüc, 4 o 5 brases al brasser, i amb el setrill hi tiraven un raig d'oli a sobre, i així perfumaven les llagues. Així es desinfectaven les llagues.	2	15
<i>Olea europaea</i>	Olivera	1	Per la sang. El seu germà gran feia d'herbolari a la plaça, anava a vendre herbes a la plaça, i els dos germans més petits li anaven a buscar les herbes.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	5	Diuen que també va bé per la sang. Però a casa seva prenien aigua de mata.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	13	Es posen les fulles a estobar amb aigua i l'endemà es veu aquella aigua, per fer baixar la pressió. Ella per la pressió alta fins que va tenir res greu tota la vida va prendre només herbes.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	Aigua de fulla d'olivera va bé per la pressió, per fer-la baixar, 7 o 8 fulles en un got d'aigua, i s'ha de prendre en dejú, cal vigilar de no prendre'n massa perquè la fa baixar molt. No es pot prendre cada dia, s'ha de fer uns dies i prou, per exemple una novena, i a la següent novena prendre una altra cosa, anar combinant diferents plantes.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	18, 19, 20	Fulla d'olivera, en aigua, per fer baixar la pressió, però es fa servir més ara que abans. L'avi de la casa, el pare del germà i la germana, cada més es prenien 9 dies d'aigua de fulla d'olivera, per la pressió.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	23, 24	Per fer baixar la sang.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	25, 26	Fulla d'olivera per la sang,	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	31, 32	Fulla d'olivera per rebaixar la sang, es pren juntament amb el romaní mascle.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	35	Infusió d'abans d'anar a dormir: fulla d'olivera, til·la, timó, fulla d'arç i recentment stevia com a edulcorant.	2	18

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	35	La fulla d'olivera presa en infusió també va bé contra la pressió. Encara en pren ara.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	37	Fulla d'olivera per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	38, 39, 58	Per abaixar la sang.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	48, 49, 50, 52	L'aigua de fulla d'olivera també va bé per la pressió, per la sang alta, però no recorda que es fes servir gaire antigament.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	51	Per la pressió, per la sang alta, en prenen aigües pel matí.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	53	Fulla per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	54	L'olivera també rebaixa molt la sang, i s'ha d'anar amb compte.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	55	Es feia fulla d'olivera per rebaixar la sang.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	57	Per la sang feien servir herba sanguinària i olivera. També feien servir una altra herba del bosc, escorciana. N'hi havia que hi tenien molta fe, sobre tot la que es gastava més era l'olivera.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	59, 60	Per fer baixar la sang feien servir fulla d'olivera, però no ho fan ja que no els convenia i ara prenen pastilletes.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	61	Contra la sang alta, en feien aigua, el seu pare ho feia.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	62, 63, 64	Garrigó, romaní i olivera per rebaixar la sang.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	37	La fulla i flor de malva s'utilitzen com a laxant, feien bullir malves i un raig d'oli, i ho colaven i es feien una lavativa amb aquest aigua. Encara ho fa servir.	3	33
<i>Olea europaea</i>	Olivera	54	La seva àvia en sabia molts de remeis. Un cop va fer beure's un vas d'oli a en Joan, com a purgatiu, per fer treure el que tenia a l'estomac.	3	33

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	57	Per les cremades feien servir oli, i per les paparres també. Una vegada a la seva filla se l'hi van posar paparres al cap i se li va infectar i van tenir feina. N'agafaven moltes al tenir ovelles, però amb l'oli anava molt bé, les paparres es sucaven amb oli i queien, s'ofegaven.	7	130b
<i>Olea europaea</i>	Olivera	50	Oli fred per les cremades.	9	194
<i>Olea europaea</i>	Olivera	57	Per les cremades feien servir oli.	9	194
<i>Olea europaea</i>	Olivera	65, 66	La nit del dijous Sant s'havien de collir els crespínells, i els matxucaven i els posaven amb oli i alguna cosa més, li havia dit el curandero del cremat de Vall d'Oria. Feia com una pomada i anava molt bé per les cremades. Hi posaven més coses a part del crespínell, però va perdre el paper, li sap greu haver-ho perdut.	9	194
<i>Olea europaea</i>	Olivera	6	La serp blanca es penjava amb un cordill lligada pel coll, es tallava de sota el coll fins al capdevall (de cap a cap) i es treia la pell de fora, s'esquinçava de manera que quedava blanca i neta. Després la cargolaven sobre una fulla de diari i treien el greix i les tripes. El greix el guardaven en una ampolla amb oli (anava bé per les punxes) i les tripes es tiraven. Llavors es salava la serp i al cap d'un dia estesa i salada es penjava d'un ganxo d'una biga. El greix de serp es feia servir per fer sortir les punxes que costaven de treure. Posaves greix sobre la punxai hi lligaves al voltant un drap tota la nit, i a l'endemà la punxa era fora, el greix la tibia cap a fora.	9	195
<i>Olea europaea</i>	Olivera	8, 9	El greix de la serp blanca el guardaven en oli i el feien servir com una pomada allí on tenien una punxa o una ferida, per desinfectar i també per fer sortir de punxes. A en Josep també n'hi h avien posat com a cataplasma al pit, amb un drap, pel constipat.	9	195
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	El llangardaix verd també anava bé, es matava i es posava dins d'una ampolla amb oli, i aquell oli al cap d'un temps també anava molt bé contra els cops i el dolor. També servia per si et clavaves alguna punxa. Ara ja no se'n veu de llangardaix.	9	195
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	El llangardaix verd també anava bé, es matava i es posava dins d'una ampolla amb oli, i aquell oli al cap d'un temps també anava molt bé contra els cops i el dolor. També servia per si et clavaves alguna punxa. Ara ja no se'n veu de llangardaix.	9	196
<i>Olea europaea</i>	Olivera	8, 9	El greix de la serp blanca el guardaven en oli i el feien servir com una pomada allí on tenien una punxa o una ferida, per desinfectar i també per fer sortir de punxes. A en Josep també n'hi h avien posat com a cataplasma al pit, amb un drap, pel constipat.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	Quan es feien un tall agafaven unes brases i hi tiraven oli, i posaven la ferida que quedés impregnada amb el fum de l'oli, i allò ajudava a curar la ferida.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	23, 24	Perfums amb oli sobre quatre brases, per desinfectar.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	33, 34	Es feia servir el fum per desinfectar les ferides. Es posava el fum de les flors de saüc amb oli per desinfectar ferides.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	33, 34	Oli de llangardaix per les ferides.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	35	Contra les picades o rascades infectades es posava oli al foc, sobre les brases, i la picada o rascada es posava sobre de tal manera que li arribés el baf que es desprenia de l'oli, que actuava com a desinfectant.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	54	Quan es feien ferides es feien perfums tan sols amb brases i oli.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	57	El que també era molt bo per les ferides era l'oli de llangardaix. Recodra que quan estaven a Plans de Ferran el pastor que tenien agafava els llangardaixos, els lligava al bastó amb una corda i els feia avançar caminant, i a casa els ofegaven amb oli, i per les ferides anava molt bé.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	59, 60	El pi el feien servir agafant una branqueta de pi, i quan es feien un tall posaven una brasa al foc, el trosset de pi, i un raig d'oli. El vapor aquell curava el tall, que es posava sobre el vapor.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	62	En feia fum per les ferides. Posaven la flor sobre les brases, oli i saüc, i aquest fum anava bé per les ferides.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	65, 66	L'home quan era petit, un nen, es va fer un tall molt gran amb una dalla a la cuixa, que estava en un carretó, i se'l va tallar fondo fondo quasi fins a l'òs. S'ho va fer el dia de la verbena de Sant Joan, i per la verbena de Sant Jaume va caminar dues hores ja. No va anar al metge. Li curaven amb oli que el feien bullir amb una cassoleta de terrissa, i les gasses sucades amb oli i se li va curar molt bé.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	65, 66	Oli de cigala: agafaven oli i hi posaven una cigala dins, a macerar, i aquell oli anava bé pel mal d'orella també.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	65, 66	És una cura molt bona per curar una ferida que no s'infectarà mai. S'agafa oli d'oliva verge i es tira sobre la brasa, i es fuma la ferida amb el fum de l'oli, ja sigui directament o per sobre les gasses. El seu home es va fer un bon tall i per sobre les venes s'ho fumava ben fumant. El fum de l'oli desinfecta molt quan prové de les brases.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	67	També quan tenien una ferida infectada tiraven un raig d'oli al foc i a sobre hi tiraven un brot de pi, i aleshores feien posar la ferida ben a prop del fum que sortia.	9	198
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	Quan es feien un tall agafaven unes brases i hi tiraven oli, i posaven la ferida que quedés impregnada amb el fum de l'oli, i allò ajudava a curar la ferida.	9	200
<i>Olea europaea</i>	Olivera	33, 34	Oli de llangardaix per les ferides.	9	200
<i>Olea europaea</i>	Olivera	57	El que també era molt bo per les ferides era l'oli de llangardaix. Recodra que quan estaven a Plans de Ferran el pastor que tenien agafava els llangardaixos, els lligava al bastó amb una corda i els feia avançar caminant, i a casa els ofegaven amb oli, i per les ferides anava molt bé.	9	200
<i>Olea europaea</i>	Olivera	65, 66	L'home quan era petit, un nen, es va fer un tall molt gran amb una dalla a la cuixa, que estava en un carretó, i se'l va tallar fondo fondo quasi fins a l'òs. S'ho va fer el dia de la verbena de Sant Joan, i per la verbena de Sant Jaume va caminar dues hores ja. No va anar al metge. Li curaven amb oli que el feien bullir amb una cassoleta de terrisa, i les gasses sucades amb oli i se li va curar molt bé.	9	200
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	El llangardaix verd també anava bé, es matava i es posava dins d'una ampolla amb oli, i aquell oli al cap d'un temps també anava molt bé contra els cops i el dolor. També servia per si et clavaves alguna punxa. Ara ja no se'n veu de llangardaix.	12	161
<i>Olea europaea</i>	Olivera	8, 9	Algun cop la tieta de la Maria havia posat llangardaix en oli, pel dolor.	12	228
<i>Olea europaea</i>	Olivera	58	La trementina era la resina dels pins; si es disolia amb esperit de vi aleshores era esperit de trementina; i si es disolia amb oli aleshores era oli de trementina. S'en feien fregues, si no fa bé no fa mal.	12	228
<i>Olea europaea</i>	Olivera	8, 9	Algun cop la tieta de la Maria havia posat llangardaix en oli, pel dolor.	12	229
<i>Olea europaea</i>	Olivera	58	La trementina era la resina dels pins; si es disolia amb esperit de vi aleshores era esperit de trementina; i si es disolia amb oli aleshores era oli de trementina. S'en feien fregues, si no fa bé no fa mal.	12	229

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14	Ella es va trencar el braç per dos o tres llocs, i després li va quedar el braç garratibat, i no el podia estirar ni arronsar, i li va dir que l'haurien d'operar per curar-li. Però un home li va dir que anés a un pis de Manresa on hi havia un senyor que ho curava, i aquest senyor li va donar una pomada, i li va dir que agafés 5 litres d'oli d'oliva i que hi fes bullir ben bullit uns trossos d'atzavara, de fulles, i aleshores que hi posés tot el braç a dins, una estona cada dia. Hi havia de posar el braç des del canell fins l'espatlla, amb l'oli calent, tant com pogués aguantar, i li va dir que al cap d'un mes el tindria dret com l'altre. I si si, ho va fer i li va anar molt bé, al cap d'un mes el tenia dret com l'altre i mai més se n'ha tornat a sentir, mai més li ha tornat a fer mal. Quan va anar al metge, el metge no s'ho creia, deia que allà hi tenia un tendrum i que no li podia haver marxat, es pensava que s'havia anat a operar a un altre lloc, fins que al final s'ho va creure. Es veu que l'atzavara es menja el tendrum. I ho va recomanar a un altre senyor que tenia mal de genoll i també li va marxar.	12	231
<i>Olea europaea</i>	Olivera	54	Curar el cop d'aire: ella, la Josefa, encara sap treure cops d'aire. Per treure els cops d'aire cal posar un plat d'aigua, agafar el setrill i tirar-hi tres gotes d'oli, i dir "En nom de la Santíssima Trinitat, si és al damatí, Jesús i Sant Martí, al migdia Jesús i la Verge Maria i al vespre Jesús i Sant Silvestre. Que quedi tallat aquest cop d'aire de __ (nom de la persona) (llavors fas creus i dius tres paranostres a la Santíssima Trinitat) que quedi curat com les 5 llagues de Jesucrist Crucificat. Amen." I es llença l'aigua del plat sense mirar. Hi ha a qui no els val però. Les gotes d'oli queden desfetes, desapareixen a la vista al tocar l'aigua si és veritat que aquesta persona té un cop d'aire. Es pot fer a distància, també funciona.	12	237
<i>Olea europaea</i>	Olivera	48, 49, 50, 51, 52	Feien servir la flor de saüc pel mal de cap. Perfumaven un drap i se'l posaven al cap. També feien perfums per altres coses, com pel mal d'orella, deien que anva bé per tot. Segons per què, quan cremaven les flors de saüc hi afegien un rajolí d'oli i sucre Candy o grans de cafè.	16	263
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	Contra les picades d'insectes feien servir oli d'estabacs, d'estavanets, es a dir, dels escorpinets que tenen aquella cua. Agafaven estavanets i els posaven en un pot amb oli i els feien bullir, i aleshores aquell oli el guardaven i anava molt bé contra els cops o les picades, se'n sucaven la zona afectada.	17	271
<i>Olea europaea</i>	Olivera	35	Contra les picades o rascades infectades es posava oli al foc, sobre les brases, i la picada o rascada es posava sobre de tal manera que li arribés el baf que es desprenia de l'oli, que actuava com a desinfectant.	17	270b
<i>Olea europaea</i>	Olivera	8, 9	Agafaven un llargardaix petit i el posaven dins d'un pot d'oli on s'hi havia de morir. Ho consideren una salvatjada. Feia molta pudor. Quan tenies mal de coll te'n sucaven al coll amb aquell oli i t'hi lligaven un mocador. Però feia una pudor insuportable.	19	299

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	8, 9	El greix de la serp blanca el guardaven en oli i el feien servir com una pomada allí on tenien una punxa o una ferida, per desinfectar i també per fer sortir de punxes. A en Josep també n'hi h avien posat com a cataplasma al pit, amb un drap, pel constipat.	19	292b
<i>Olea europaea</i>	Olivera	8, 9	El marduix el posaven amb oli pel mal d'orella.	20	173
<i>Olea europaea</i>	Olivera	34	Feien servir la flor de marduix macerada en una ampolla amb oli, pel mal d'orella. Fa molt bona olor.	20	173
<i>Olea europaea</i>	Olivera	44	El marduix era per al mal d'orella. S'ha de posar dins un pot amb oli.	20	173
<i>Olea europaea</i>	Olivera	48, 49, 50, 51, 52	Feien servir la flor de saüc pel mal d'orella, deien que anva bé per tot. Segons per què, quan cremaven les flors de saüc hi afegien un rajolí d'oli i sucre Candy o grans de cafè.	20	173
<i>Olea europaea</i>	Olivera	62, 63, 64	Pel mal d'orella s'hi posaven oli de marduix, la filla encara ho fa servir ara.	20	173
<i>Olea europaea</i>	Olivera	65, 66	Pel mal d'orella fan servir el marduix, el feien coure amb oli i tiraven unes gotetes d'oli a l'orella. Fins i tot els metges, per exemple el doctor Ponts de Prats, que no era pas curandero, en receptaven.	20	173
<i>Olea europaea</i>	Olivera	14, 15	La iaia, que va morir que tenia vora 100 anys i no tenia ni una arruga, feia servir la jalea real, ja que tenien moltes arnes, arnes de canya rodones. Ella arreplegava els cassols (les cel·les de la bresca) dels abugots (més grans que els cassols de les obreres) (els mascles), que no fan gaire mel perquè són gaduls, però al capdamunt del cassol feien una mica de mel, i d'això en deien mel d'abugot / jalea real, que surt dels cassols dels abugots, surt dels culs dels abugots que la posen al cassol. Ella desfeia la jalea real amb un rovell d'un ou del dia i una mica d'oli d'oliva, i s'ho posava a la cara cada 15 dies. S'ho deixava posat durant una estona, durant 2 o 3 hores, mentrestant llegia, i després es rentava la cara. Va morir amb una cara fina com si tingués 20 anys.	21	312b
<i>Olea europaea</i>	Olivera	25, 26	La germana del Lluís, que ara té 102 anys, durant molts anys es prenia cada dia un aigua que barrejava una mica de timó, una mica de marialluisa, una mica de camamilla, lladracà i una mica de fulla d'olivera.	22	342
<i>Olea europaea</i>	Olivera	27	Llangardaix, en ampolles per fer olis.	24	345

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	45, 46	També havien vist fer oli de llangardaix, ja no recorden perquè anava bé.	24	345
<i>Olea europaea</i>	Olivera	65, 66	El llangardaix també el posaven en oli, fotia una pudor molt forta, però no recorda perquè el feien servir.	24	345
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	8, 9	És una planta plorosa, la posaven amb oli pel mal d'orella.	20	173
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	34	Feien servir la flor de marduix macerada en una ampolla amb oli, pel mal d'orella. Fa molt bona olor.	20	173
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	44	Per al mal d'orella. S'ha de posar dins un pot amb oli.	20	173
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	45, 46	Pel mal d'orella hi posaven marduix, posant a planta directament dins de l'orella.	20	173
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	62, 63, 64	Pel mal d'orella s'hi posaven oli de marduix, la filla encara ho fa servir.	20	173
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	65, 66	Pel mal d'orella fan servir el marduix, el feien coure amb oli i tiraven unes gotetes d'oli a l'orella. Fins i tot els metges, per exemple el doctor Ponts de Prats, que no era pas curandero, en receptaven.	20	173
<i>Origanum majorana</i>	Marduix	23, 24	En tenien vora casa però ja no, no recorda per a que l'utilitzaven.	24	345
<i>Origanum vulgare</i>	Orenga	21	El fa servir per fer gàrgares quan té mal de coll.	19	299
<i>Origanum vulgare</i>	Orenga	13	Va bé pels bronquios, en infusió.	19	302b
<i>Oryza sativa</i>	Arròs	62, 63, 64	L'Antònia feia una olla molt grossa, i hi posava pa torrat, arròs i malves, i això anava bé quan tenien cagarrines, tant pe les persones com per les bèsties. La filla diu que és molt bo.	3	46
<i>Papaver somniferum</i>	Cascall	14, 15	La llavor de cascall és una droga, a tots els horts abans n'hi havia i s'agafaven aquestes llavors i es picaven, i se'n posava una mica sobre el queixal que fes mal i el queixal quedava adormit, igual d'adormit com si t'adormen ara amb un anestèsic. S'ha de vigilar com es fa servir.	3	264

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Parietaria officinalis</i>	Roca morera	65, 66	La roca morera, que en tenen molta pels voltants de casa, diuen que és per les pedres.	5	61
<i>Parietaria officinalis</i>	Herba morella	18, 19, 20	En la barreja d'herbes que fa per orinar hi posa totes aquestes: cua de cavall, cabellera d'espiga, aigua d'escarola i herba morella, i tot i que no va ni bé malament per orinar hi afegeix també ooniol perquè hi doni bon gust, encara ho fa servir ara.	5	64
<i>Parietaria officinalis</i>	Herba morella	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescanta, per fer baixar la febre i refrescar	7	93
<i>Parietaria officinalis</i>	Herba morella	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescanta, per fer baixar la febre i refrescar	11	223
<i>Parietaria officinalis</i>	Herba morella	1	Pel mal de coll. És la que creix per les parets. Es feien pegats d'herba morella posant una cassoleta amb llard i unes quantes herbes que es cuinessin una mica, i després ho posaves ben calent a un drap i directe al coll.	19	299
<i>Parietaria officinalis</i>	Herba morella	23, 24	No en diu res més.	24	345
<i>Paronychia argentea</i>	Herba de les morenes	7	És una herba que va plana a terra i té unes flors blanques com de paper. La trobaven vora el castell, a la pujada. Es calentava l'aigua i s'asseien a sobre quan era calenta.	2	14
<i>Paronychia argentea</i>	Herba sanguinaria	1	Per la sang. El seu germà gran feia d'herbolari a la plaça, anava a vendre herbes a la plaça, i els dos germans més petits li anaven a buscar les herbes.	2	18
<i>Paronychia argentea</i>	Herba sanguinaria	13	Fa una roseta blanca petitona, bona per la pressió, per fer-la baixar. Es fa bullir un parell de minuts, s'afaga la florets. A dalt al castell n'hi ha molta.	2	18
<i>Paronychia argentea</i>	Herba sanguinaria	38, 39	Per abaixar la sang.	2	18
<i>Paronychia argentea</i>	Herba sanguinaria	54	Es fa plana a terra, va bé per fer aiga per la sang, per tenir la presió bé. L'anava a buscar vora Cal Ros	2	18
<i>Paronychia argentea</i>	Herba sanguinaria	57	Per la sang feien servir herba sanguinària, d'això potser encara en trobaria, i olivera. També feien servir una altra herba del bosc, escorciana.	2	18

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Petroselinum crispum</i>	Julivert	23, 24	Pegat pel flato d'all i julivert.	12	235b
<i>Petroselinum crispum</i>	Julivert	14	El feien servir per avortar, calia prendre aigua de julivert durant 9 o 10 dies. Coneixen gent que ho ha fet i a qui ha anat bé.	18	275
<i>Peumus boldus</i>	Boldo	7	Feien infusions pel fetge, el compraven.	3	51
<i>Phagnalon sordidum</i>	Herba morenera	13	La seva padrina feia algunes pomades o unguents. Feia unguent contra les morenes, amb l'herba morenera, veia com ho feia la seva padrina. Posava llard i l'herba en una cassola, fins que l'herba estava ben sofregida, i després ho guardava en una terrina i ja estava llest. Ella no n'ha fet mai.	2	14
<i>Phaseolus vulgaris</i>	Mongeta	38, 39	Una mongeta seca, mig fesol partit, talla la sang. Si et fas un tall o una farida que sagna hi poses mitja mongeta seca per aturar la sang. Ho feia el carboner.	9	200b
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	65, 66	El que és ben bé la flor de pi és afrodisíaca pels homes, allò groc, amb aigua, la dona riu.	5	83
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	59, 60	El pi el feien servir agafant una branqueta de pi, i quan es feien un tall posaven una brasa al foc, el trosset de pi, i un raig d'oli. El vapor aquell curava el tall, que es posava sobre el vapor.	9	198
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	67	També quan tenien una ferida infectada tiraven un raig d'oli al foc i a sobre hi tiraven un brot de pi, i aleshores feien posar la ferida ben a prop del fum que sortia.	9	198
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	38, 39	Oli de romaní, timó i brots de pi tendres. Es feia un oli pel dolor, ho feia el tet del Joan.	12	228
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	44	Cal posar nou brotets de pi amb esprit de vi i es deixa nou dies a sol i serena. Després se'n fan fregues pel dolor.	12	228
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	38, 39	Oli de romaní, timó i brots de pi tendres. Es feia un oli pel dolor, ho feia el tet del Joan.	12	229
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	44	Cal posar nou brotets de pi amb esprit de vi i es deixa nou dies a sol i serena. Després se'n fan fregues pel dolor.	12	229

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Pinus halepensis</i>	Pi blanc	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, de romaní i altres herbes i se'n feia feia aigua.	19	292
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	48, 49, 50, 51, 52	Feien aigua amb els brots de pí o amb les pinyes verdes, que porten reïna. La reïna va molt bé pel constipat i per la tos. Aigua, que es prenen com un xarop. Si barrengen els frots de pi amb altres herbes també en an bafus.	19	296
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	57	Per la tos feien servir el pi. Anaven a collir els brots tendres i les pinyetes verdes, les xafaven una mica, i ho feien bullir, bastanta estona i molt concentrat de pi. Per la tos anava molt i molt be, era l'ideal. El pi que s'hi posava havia de ser ben tendre, que fes suc.	19	296
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	67	Amb les pinyetes tendres del pi blanc també es pot fer el xarop de pi, igual que amb les d'avet. Bo per la tos.	19	296
<i>Pinus halepensis</i>	Pi blanc	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, de romaní i altres herbes i se'n feia feia aigua.	19	292b
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, salvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi. Els brots de pi els posa a l'aigua dels refredats	19	292b
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	31, 32	Pel constipat feien una barreja de flor de sabuc, eucaliptu, timó i romaní mascle. I una pinya tendra petitona. En infusió. També hi afegien capsetes de Sant Joan	19	292b
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	48, 49, 50, 51, 52	Pel constipat feien bafus d'aigua d'herbes: timó/farigola, romaní, brots de pi/pinyes tendres de pi. Ho feien bullir amb aigua i respiraven el baf amb una jaqueta al cap.	19	292b
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	48, 49, 50, 51, 52	Aigua amb els brots de pi o amb les pinyes verdes, que porte reïna. La reina va molt bé pel constipat i per la tos. Aigua, que es prenen com un xarop	19	292b
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	65, 66	Timó, flor de saüc, brots de pi (les candeles,) i arrel de malví, en aigua. Pel constipat, encara en fan servir.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	62, 63, 64	El pare de la filla (marit de l'Antònia), va dir al fill de la filla, al Carles, que ara te 33 anys, que tenia moltes berrugues, que anés a un pi i que li fes la corretja amb les dents, sense tocar-lo. Es a dir, que li fes tot un cercle pelat, i quan el pi es morís, les berrugues caurien. La filla diu que no sap si va ser això o la llet de figuera que li va anar posant, però la qüestió és que li van marxar i no n'ha tingut més.	21	333
<i>Pinus halepensis</i>	Pi	65, 66	El Josep de Can Tristany tenia moltes berrugues, i la Felissa les hi va fer perdre. La nit màgica de Sant Joan el Josep va haver de fer la corretgeta, amb les dents, a un pi, i mentrestant la Felissa deia una oració, i quan el pi moria les berrugues queien. Aquestes oracions s'haurien de recuperar diuen.	21	333
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	Pi	65, 66	El que és ben bé la flor de pi és afrodisíaca pels homes, allò groc, amb aigua, la dona riu.	5	83
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	Pinassa	56	Reina de pinassa: treien la reina de la pinassa, pelaven una mica d'escorça i amb la destrat feien una cassoleta. Després passaven a recollir la reina amb una cullera, i quan es feien ferides es posaven la reina sobre la ferida, o sobre les clivelles, directament, i se'ls curava.	9	198
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	Pi	59, 60	El pi el feien servir agafant una branqueta de pi, i quan es feien un tall posaven una brasa al foc, el trosset de pi, i un raig d'oli. El vapor aquell curava el tall, que es posava sobre el vapor.	9	198
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	Pinassa	56	Reina de pinassa: treien la reina de la pinassa, pelaven una mica d'escorça i amb la destrat feien una cassoleta. Després passaven a recollir la reina amb una cullera, i quan es feien ferides es posaven la reina sobre la ferida, o sobre les clivelles, directament, i se'ls curava.	9	200
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	Pinassa	56	Reina de pinassa: treien la reina de la pinassa, pelaven una mica d'escorça i amb la destrat feien una cassoleta. Després passaven a recollir la reina amb una cullera, i quan es feien ferides es posaven la reina sobre la ferida, o sobre les clivelles, directament, i se'ls curava.	9	202
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	Pi	57	Per la tos feien servir el pi. Anaven a collir els brots tendres i les pinyetes verdes, les xafaven una mica, i ho feien bullir, bastanta estona i molt concentrat de pi. Per la tos anava molt i molt be, era l'ideal. El pi que s'hi posava havia de ser ben tendre, que fes suc.	19	296
<i>Pinus nigra subsp. salzmani</i>	Pi	65, 66	Timó, flor de saüc, brots de pi (les candeles), i arrel de malví, en aigua. Pel constipat, encara en fan servir.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Pinus nigra</i> <i>subsp.</i> <i>salzmani</i>	Pi	62, 63, 64	El pare de la filla (marit de l'Antònia), va dir al fill de la filla, al Carles, que ara te 33 anys, que tenia moltes berrugues, que anés a un pi i que li fes la corretja amb les dents, sense tocar-lo. Es a dir, que li fes tot un cercle pelat, i quan el pi es morís, les berrugues caurien. La filla diu que no sap si va ser això o la llet de figuera que li va anar posant, però la qüestió és que li van marxar i no n'ha tingut més.	21	333
<i>Pinus nigra</i> <i>subsp.</i> <i>salzmani</i>	Pi	65, 66	El Josep de Can Tristany tenia moltes berrugues, i la Felissa les hi va fer perdre. La nit màgica de Sant Joan el Josep va haver de fer la corretgeta, amb les dents, a un pi, i mentrestant la Felissa deia una oració, i quan el pi moria les berrugues queien. Aquestes oracions s'haurien de recuperar diuen.	21	333
<i>Pinus pinea</i>	Pi pinyer	28	Pel constipat beuen aigua de té de roca, frígola, figues seques, mel i/o mig dit de xarop de pinyes al got.	19	292b
<i>Pinus pinea</i>	Pi pinyer	28	Recepta del xarop de pinyes tendres, xarop pel refredat: agafa les pinyes quan són petites, com l'ou d'una oca, i les talla a rodanxes i els hi posa sucre (una mica del blanc i una mica del candy, barrejats). Per 1 kg de pinyes posa 800 gr de sucre. Es tallen les pinyes i es van posant capes de pinyes i sucre. Durant dos o tres dies va treient suc. Llavors es cola, i es posa en una ampolla, i així fan el xarop del constipat.	19	292b
<i>Pinus sylvestris</i>	Pi / Pi roig	58	La trementina era la resina dels pins; si es disolia amb esperit de vi aleshores era esperit de trementina; i si es disoli amb oli aleshores era oli de trementina. S'en feien fregues, si no fa bé no fa mal.	12	228
<i>Pinus sylvestris</i>	Pi / Pi roig	58	La trementina era la resina dels pins; si es disolia amb esperit de vi aleshores era esperit de trementina; i si es disoli amb oli aleshores era oli de trementina. S'en feien fregues, si no fa bé no fa mal.	12	229
<i>Piper nigrum</i>	Pebre negre	33	A casa seva quan tenien mal de coll agafaven pa torrat i pebre negre, i potser vinagre, que s'embolicaven amb un drap vermell que es lligaven al coll.	19	299
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	5	La fulla de mata anava bé per la sang. Els avis es prenien un cop al mes un vas d'aigua de mata en dejú.	2	18
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	22	L'aiga de mata rebaixa la sang. Collien brots i els feien bullir. Quan tenien mal a les cames la gent gran volira dir que tenien la sang alta.	2	18
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	31, 32	És bona per rebaixar la sang.	2	18
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	35	La mata i el garrigó van bé per fer baixar la pressió. S'administren en forma d'infusió de les fulles, encara les fa servir ara.	2	18

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	53	Aigua per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	58	Per rebaixar la sang.	2	18
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	57	Pel mal de ventre feien aigua de mata. En posaven un grapat de caps de brot a l'aigua. Era molt amarganta. Quan els brens tenien mal de panxa també en feien servir. (mal de panxa)	3	26
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	2	La mata la feien servir, li va dir algú a la Benita, ben truiturada la fulla seca, com a pols per a que no suèssin els peus	11	221
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	3	La mata la feien servir, li va dir algú a la Benita, ben truiturada la fulla seca, com a pols per a que no suèssin els peus	11	221
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	42, 43	La mata és una planta màgica, i va molt bé per fer caure les berrugues, ells ho han comprovat varies vegades, però només funciona un dia a l'any, la nit de St. Joan abans de sortir el sol. Cal agafar un brot de mata i posar-lo sobre la berruga un moment, i aleshores cal dir un Pare nostre per St. Joan, es a dir, dedicat a St. Joan, i per Sant Jaume les berrugues ja s'han assecat i han caigut. Aquest St. Joan ho van comprovar amb un matrimoni tornant de Veciana, que la dona tenia una berruga i van fer això. Per cada berruga cal agafar un brot de mata i dir un Pare Nostre, i només es deixa sobre la berruga el temps de dir el Pare Nostre, i després es llença, i dona molt bon resultat, funciona molt.	21	333
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	44	Asseca les berrugues. Es posen nou caps de mata sota d'una pedra plana, i qui tingui una berruga es posa de peu sobre la pedra i hi diu nou Parenostres a la Santíssima Trinitat. Ha curat moltíssimes berrugues de mig món fent això.	21	333
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	54	Per les berrugues. S'ha de fer per St. Joan, abans que surti el sol. Cal agafar un tros de mata i recitar " Mata mata la berruga, mata la berruga, que nostre senyor ho mana". I es posa el brot de mata sota un roc.	21	333
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	48, 49, 50, 51, 52	La feien servir per algun remei però no recorden quin.	24	345
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	13	Va bé per les llagues de la boca, desinflama. S'ha de glopejar l'aigua de plantatge. S'agafaven les fulles, tendres o seques, i se'n feia aigua per glopejar. Ella havia tingut moltes llagues i li anava molt bé.	3	34

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	57	Per desinfectar ferides de la boca també feien servir molt aigua de plantatge.	3	37
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	13	Quan els nens treien les dents es feia aigua de joncs, amb el lluc, l'ull dels joncs, la part blanca. S'hi afegia també una mica de plantatge.	3	265
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	14	Depressions. El plantatge el feia servir per moltes coses, per les depressions, pels refredats, el feia servir molt la seva iaia.	10	210
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	14	Refredat. El plantatge el feia servir per moltes coses, per les depressions, pels refredats, el feia servir molt la seva iaia.	19	292b
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	18, 19, 20	Sabien que el feia servir molt el Joan Pont, el de la barretina, però no recorden per a què la feia servir.	24	345
<i>Plantago lanceolata</i>	Plantatge	38, 39	No ens especifiquen l'ús.	24	345
<i>Plantago major</i>	Plantatge	45, 46	Es fa prop de les rieres. De les fulles en feien aigua contra el mal de queixal. Ja no en fan servir però en trobarien.	3	264
<i>Prunus avium</i>	Cirera	44	Aigua de cues de cirera per diarrea. Un grapat en mig litre d'aigua. Les guardaven seques de quan era el temps de les cireres.	3	46
<i>Prunus avium</i>	Cirera	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi.	19	292b
<i>Prunus domestica</i>	Pruna	56	Laxant.	3	33
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla	1	Aigua de closca d'ametlla per l'enrugallat.	19	295
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla	42, 43	Per quan tens un rogal (enrogallat), flor de saüc i closques d'ametlla (la closca closca). Se'n fa aigua i es pren.	19	295
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla	35	L'aigua de la closca d'ametlla (de la closca closca, no de la clofollaes feia servir contra la tos. Encara la fa servir ara.	19	296

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla	1	Aigua de closca d'ametlla pel coll, pel mal de coll.	19	299
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla	48, 49, 50, 51, 52	Les closques d'ametlla anaven bé pel cosntipat. Les posaven en una tisana d'herbes.	19	292b
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla	54	Pel constipat feien aigua de timó, marialluïsa, closques d'ametlla i serp blanca.	19	292b
<i>Prunus dulcis</i>	Ametlla	36	Cada dia se'n fa una cullerada de mòlta perquè diuen que és bona per la salut, amb el molinet de cafè.	22	342
<i>Prunus persica</i>	Préssec	65, 66	El que també va molt bé pels cucs és la fulla de presseguer.	7	125
<i>Punica granatum</i>	Magraner amarg	14	En fan un xarop que va molt bé per la persona que té rogall o que es troba tapada. En fan suc i el fan bullir i el guarden al vall maria, i se'l prenen quan estan tapats o tenen rogall. El feien servir molt, era molt bo, i se'l prenién amb una mica de sucre, anava bé.	19	295
<i>Punica granatum</i>	Magraner amarg	14	En fan un xarop que va molt bé per la persona que té rogall o que es troba tapada. En fan suc i el fan bullir i el guarden al vall maria, i se'l prenen quan estan tapats o tenen rogall. El feien servir molt, era molt bo, i se'l prenién amb una mica de sucre, anava bé.	19	298
<i>Quercus faginea</i>	Roure	65, 66	Una criatura que naixia amb una hernia la feien passar per un roure, es a dir, feien obrir el roure de forma que hi passés la criatura pel forat. El seu pare va ser present en una d'aquestes cerimònies. Hi havia d'haver un Pere i un Joan, els que el passaven pel forat havien de dir-se Pere i Joan, i deien una oració, i el passaven 3 o 4 vegades. L'oració potser encara la trobarien del seu pare, no ho sap. Quan la criatura ja havia passat pel forat, nua, amb la roba de la criatura tornaven a ajuntar el roure i si el roure vivia, la criatura també vivia, també es curava. El cas que coneix explica es va curar. Anant pel bosc a vegades encara es veu roures on ho han fet.	12	241b
<i>Quercus faginea</i>	Roure	65, 66	El roure diuen que és l'arbre que més energia vital aporta a les persones, que més energia té, i es veu que és perquè tot i que se li assequen les fulles les aguanta tot l'hivern i quan ha de brotar li cauen totes de cop.	22	343b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Quercus ilex</i>	Alzina	35	Molt bona per les diarrees, sobre tot la flor. Les fulles i l'escorça també serveixen però no tant. La flor es cull a mig maig, i no té cap gust fort, té un gust molt suau, va molt bé. Un cunyat seu es va curar quan tenia 2 anys d'unes diarrees molt fortes molt fortes gracies a la flor d'alzina, no es curava de cap manera i amb flor d'alzina amb dos anys es va curar. Li va dir el remei una dona que es deia Angeleta. Ell ara encara en recull, la té per si de cas, i en dona a gent que li demana. Si fas dieta i prens aigua de flor d'alzina va bé.	3	46
<i>Quercus ilex</i>	Alzina	65, 66	La rama d'alzina és astringent, és bona per la diàrrera, sobre tot fan servir l'escorça. Per les persones va molt bé, en fan aigua.	3	46
<i>Quercus pubescens</i>	Roure	65, 66	Una criatura que naixia amb una hernia la feien passar per un roure, es a dir, feien obrir el roure de forma que hi passés la criatura pel forat. El seu pare va ser present en una d'aquestes cerimònies. Hi havia d'haver un Pere i un Joan, els que el passaven pel forat havien de dir-se Pere i Joan, i deien una oració, i el passaven 3 o 4 vegades. L'oració potser encara la trobarien del seu pare, no ho sap. Quan la criatura ja havia passat pel forat, nua, amb la roba de la criatura tornaven a ajuntar el roure i si el roure vivia, la criatura també vivia, també es curava. El cas que coneix explica es va curar. Anant pel bosc a vegades encara es veu roures on ho han fet.	12	241b
<i>Quercus pubescens</i>	Roure	65, 66	El roure diuen que és l'arbre que més energia vital aporta a les persones, que més energia té, i es veu que és perquè tot i que se li assequen les fulles les aguanta tot l'hivern i quan ha de brotar li cauen totes les fulles de cop.	22	343b
<i>Ramonda myconi</i>	Orella d'ós	18, 19, 20	Planta de fulles com toves, que posaven a sobre d'una ferida per tal que no s'enganxés la gassa o el que fos, anava bé. Abans n'hi havia d'orella d'ós, creixia a la muntanya, i hi havia gent que la tenien plantada a casa.	9	200
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	55	Aclaria la sang.	2	11
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	13	És una herba que anava bé quan la gent es sentia plena, amb la pressió massa alta. La portaven de la vinya, del marge/bosc, és com un arbust, i se'n feien aigua per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	14, 15	Fulla allargadeta, per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	18, 19, 20	En aigua per fer baixar la pressió, també quan estaven vermells/calents, és una planta que no punxa.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	23, 24, 65, 66	Per fer baixar la sang.	2	18

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	29, 30	Per rebaixar la sang de les persones. Ho feien els seus pares.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	31, 32	Va bé per rebaixar la sang també, com l'olivera. Però diuen que no se'n pot prendre massa perquè pot perjudicar una mica la vista.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	33, 34	Per la pressió, per la sang.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	35	La mata i el garrigó van bé per fer baixar la pressió. S'administren en forma d'infusió de les fulles. Encara les fa servir.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	44	Es fa servir per l'estomac i per la pressió. Fa la fulla semblant al garric però no punxa. Es fa alt.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	48, 49, 50, 51, 52	Per fer baixar la pressió. En prenen aigües pel matí quan tenien la sang alta.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	54	És bo per rebaixar la sang. Però tampoc en pots prendre gaire.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	55	Per la pressió. Rebaixava molt la sang.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó negre	62, 63, 64	Garrigó, romaní i olivera per rebaixar la sang.	2	18
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	44	Es fa servir per l'estomac i per la pressió. Fa la fulla semblant al garric però no punxa. Es fa alt.	3	26
<i>Ricinus communis</i>	Regina	18, 19, 20	Oli de regina per purgar, s'obté de les llavors. En donaven com a tortura durant la guerra, feia purgar molt, feia agafar unes cagarrines que deu ni do. És un arbust que per aquí la Pobla, a les muntanyes de Cal Ninots, n'hi ha bastant.	3	33
<i>Rosa agrestis</i>	Gavarrer a	2, 3	Per fer pixar. Feien servir els troncs, en aigua.	5	64

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Rosa agrestis</i>	Roser silvestre	23, 24	Aigua de roses silvestres pels ulls.	20	308
<i>Rosa agrestis</i>	Gavarrera	13	Li sona que té alguna virtut però no sap quina, no ho recorda.	24	345
<i>Rosa canina</i>	Gavarrera	2, 3	Per fer pixar. Feien servir els troncs, en aigua.	5	64
<i>Rosa canina</i>	Roser silvestre	23, 24	Aigua de roses silvestres pels ulls.	20	308
<i>Rosa canina</i>	Gavarrera	13	Li sona que té alguna virtut però no sap quina, no ho recorda.	24	345
<i>Rosa micrantha</i>	Gavarrera	2, 3	Per fer pixar. Feien servir els troncs, en aigua.	5	64
<i>Rosa micrantha</i>	Roser silvestre	23, 24	Aigua de roses silvestres pels ulls.	20	308
<i>Rosa micrantha</i>	Gavarrera	13	Li sona que té alguna virtut però no sap quina, no ho recorda.	24	345
<i>Rosa pouzinii</i>	Gavarrera	2, 3	Per fer pixar. Feien servir els troncs, en aigua.	5	64
<i>Rosa pouzinii</i>	Roser silvestre	23, 24	Aigua de roses silvestres pels ulls.	20	308
<i>Rosa pouzinii</i>	Gavarrera	13	Li sona que té alguna virtut però no sap quina, no ho recorda.	24	345
<i>Rosa sp.</i>	Rosa d'abans pels ulls	1	Pels ulls. Ells guarden roses pel mal d'ulls.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa de Cent fulles	2, 3	Rosa de color rosa amb molts pètals. Aigua dels pètals pels ulls.	20	308

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Rosa sp.</i>	Rosa de Mil fulles	23,2 4	Els rosers de mil fulles es feien servir abans, eren diferents dels rosers d'ara. Aigua pels ulls.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa	25, 26	Aiga de roses. Agafaven els pètals dels rosers i feien aigües. No recorda si les menes que feien servir eren diferents. Els rosers que té ell a la casa ja tenen almenys 65 anys.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa de Cent fulles	35	Per rentar els ulls feien aigua de roses. No de les roses de jardí actuals, i tampoc de les gavarreres, sinó d'algunes varietats de roses cultivades, com la rosa de cent fulles i també d'una altra rosa cultivada que fa molt pocs pètals, cinc pètals i de color rosa.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa de Cinc pètals	35	Per rentar els ulls feien aigua de roses. No de les roses de jardí actuals, i tampoc de les gavarreres, sinó d'algunes varietats de roses cultivades, com la rosa de cent fulles i també d'una altra rosa cultivada que fa molt pocs pètals, cinc pètals i de color rosa.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa de Cent fulles	36	Aigua de roses pels ulls.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa	44	Aigua de flor de roser pels ulls.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa de Mil fulles	62, 63, 64	Aiga de roses pels ulls. De les roses d'abans, ha de ser aquella rosa rosa, que sembla un esbarzer, era de jardí, però no les d'ara. Era la rosa de milfulles, que feia molta olor i mai es mor. Al Castell de Castellar encara n'hi ha, i fa 64 anys que no hi ha ningú i encara hi ha rosers dels que cuidaven ells. Si tenies mal als ulls es feien aigua de roses, i com que no florien tot l'any a l'estiu n'agafaven les flors, les esfullaven, i les guardaven per l'hivern.	20	308
<i>Rosa sp.</i>	Rosa de Cent fulles	65, 66	Quan tenien mal d'ulls feien servir aigua de roses, de roser de cent fulles, d'aquells que fan tanta olor, els altres no fan olor, avui només fan bonic, però olor no.	20	308
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	14	Aigua d'olivera, romaní, escorciana i escarola, feia una infusió amb totes aquestes herbes, i una altra que no s'enrecorda. Prenia aquesta barreja durant 8 dies. El ron, una copeta cada 8 dies també reforçava el cor. El wiski deia que també anava bé pel cor.	2	7
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	62, 63, 64	Garrigó, romaní i olivera per rebaixar la sang.	2	18
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	59, 60	Mel de romaní. Quan tens una ferida i no se't cura hi poses mel, de la mel natural de la que s'enropa.	9	200

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	31, 32	Reanima, anima quan estas decaiguda.	10	210
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	59, 60	D'aigua de romaní en prenen un parell de cops per semana, també amb mel, i en prenen pel colesterol.	11	219
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	36	Es posa romaní i frígola en alcohol i va molt bé pel dolor musuclar i articular, ho fa servir.	12	161
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	54	En feien aigua i es feien fregues.	12	161
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	54	En feien fregues, posant-ho amb esprit juntament amb espígol.	12	161
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, árnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	161
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	13	Pel dolor, el feien servir amb infusió, se'n prenen una tassetta d'aigua.	12	228
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	36	Es posa romaní i frígola en alcohol i va molt bé pel dolor musuclar i articular, ho fa servir.	12	228
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	38, 39	Oli de romaní, timó i brots de pi tendres, es feia un oli pel dolor, ho feia el tiet del Joan.	12	228
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	44	És bo per fer fregues pel dolor, posat en una ampolla d'oli.	12	228
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	54	En feien aigua i es feien fregues.	12	228
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	54	En feien fregues, posant-ho amb esprit juntament amb espígol.	12	228

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	228
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	13	Pel dolor, el feien servir amb infusió, se'n prenen una tasseta d'aigua.	12	229
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	36	Es posa romaní i frígola en alcohol i va molt bé pel dolor muscular i articular, ho fa servir.	12	229
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	38, 39	Oli de romaní, timó i brots de pi tendres, es feia un oli pel dolor, ho feia el tiet del Joan.	12	229
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	44	És bo per fer fregues pel dolor, posat en una ampolla d'oli.	12	229
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	54	En feien aigua i es feien fregues.	12	229
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	54	En feien fregues, posant-ho amb esprit juntament amb espígol.	12	229
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	229
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	35	Pel cansament i fatiga muscular es feien fregues, a les parts adolorides, amb alcohol d'espígol i romaní.	12	233
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	234b
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	28	Aigua que dona força, estimulante.	15	260

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, de romaní i altres herbes i se'n feia feia aigua.	19	292
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	25, 26	Aigua per la tos.	19	296
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	6	Pel constipat bollia el tros de serp amb romaní, frígola, flor de saüc. Es bebia el got de l'aigua i darrera es menjava el tros de serp (com si fos congre o bacallà sec).	19	292b
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, de romaní i altres herbes i se'n feia feia aigua.	19	292b
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	25, 26	refredat, en feien aigua pel constipat. El constipat durava uns quants dies però passava, ajudava.	19	292b
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	36	Pel refradat. Encara en fa servir.	19	292b
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	37	El romaní desinfecta, pels refredats, en aigua.	19	292b
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	48, 49, 50, 51, 52	Pel constipat feien bafus d'aigua d'herbes: timó/farigola, romaní, brots de pi/pinyes tendres de pi. Ho feien bullir amb aigua i respiraven el baf amb una jaqueta al cap.	19	292b
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	65, 66	El romaní és molt bo pel cabell, perquè reforça els cabells. Quan s'acaba de rentar el cap s'esbandeix amb aigua de romaní i va molt bé.	21	340
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	1	No en diu res més.	24	345
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Romaní	38, 39	No especifica, simplment diu aigües.	24	345

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Rubus ulmifolius</i>	Esbarzer	13	Les mores diu que van bé per la gent a qui li falta pigmentació a la pell, la gent que té taques blanques a la pell. Uns alemanys fa anys li van dir a una senyora (ja morta) que estava a la platja. Li van donar melmelada de mora, i n'havia de prendre una cullerada cada dia, i s'hi va conèixer molt, les taques li van agafar una mica de color, no li van marxar del tot, però li van agafar un color força semblant al seu. Serveix tant la melmelada com les mores fresques.	6	90b
<i>Rubus ulmifolius</i>	Esbarzer	44	Nou caps d'esbarzer en aigua pel mal de coll.	19	299
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	13	Aclareix la sang. Sempre havia sentit a dir que era vereno, però si se'n feia una miqueta d'aigua anava bé per aclarir la sang, però s'ha d'anar molt altanto.	2	11
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	Pel mal de panxa va bé posar draps de llana fumats de ruda al nadó. O bé tapat amb els draps, o bé als peus, per problemes de l'aparell digestiu, quan hi ha gasos i pel mal de panxa.	3	22
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	Pel mal de panxa va bé posar draps de llana fumats de ruda al nadó. O bé tapat amb els draps, o bé als peus, per problemes de l'aparell digestiu, quan hi ha gasos i pel mal de panxa.	3	26
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	6	És un herba que fa molta pudor i que es mastegava pel mal de queiaxal.	3	264
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	14, 15	Pels cucs. La infusió de ruda anava bé per matar els cucs, n'han fet servir també pels animals, i anava bé, treien els cucs morts.	7	125
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	161
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	12	227
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	228

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	12	228
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	229
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	12	229
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	62, 63, 64	Pel mal de cap es feien fums de ruda.	16	263
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	16	263
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	Pel mal de cap feien perfums de flor de saüc i ruda. Posaven flor de saüc i ruda en un plat amb esprit, ho encenien, et posaves allà sobre amb un turbant perquè no s'escapés el fum, i allò descarregava.	16	263
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	18	275
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	19	292b
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	8, 9	Pel mareig, encara en tenen ara de ruda. Fa molta pudor. L'àvia deia que l'ajudava a no marejar-se quan anava en cotxe, però al Josep el mareja l'olor.	20	310

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	7	No en recorda l'ús.	24	345
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	35	No en diu res més.	24	345
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	62, 63, 64	A vegades també n'havien begut d'aigua de ruda, una veïna se'n feia però poca, que és molt forta. Li va dir la filla.	24	345
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	13	Aclareix la sang. Sempre havia sentit a dir que era vereno, però si se'n feia una miqueta d'aigua anava bé per aclarir la sang, però s'ha d'anar molt altanto.	2	11
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	Pel mal de panxa va bé posar draps de llana fumats de ruda al nadó. O bé tapat amb els draps, o bé als peus, per problemes de l'aparell digestiu, quan hi ha gasos i pel mal de panxa.	3	22
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	Pel mal de panxa va bé posar draps de llana fumats de ruda al nadó. O bé tapat amb els draps, o bé als peus, per problemes de l'aparell digestiu, quan hi ha gasos i pel mal de panxa.	3	26
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	6	És un herba que fa molta pudor i que es mastegava pel mal de queiaxal.	3	264
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	14, 15	Pels cucs. La infusió de ruda anava bé per matar els cucs, n'han fet servir també pels animals, i anava bé, treien els cucs morts.	7	125
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	161
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	12	227
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	228

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	12	228
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	229
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	12	229
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	62, 63, 64	Pel mal de cap es feien fums de ruda.	16	263
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	16	263
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	Pel mal de cap feien perfums de flor de saüc i ruda. Posaven flor de saüc i ruda en un plat amb esprit, ho encenien, et posaves allà sobre amb un turbant perquè no s'escapés el fum, i allò descarregava.	16	263
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	18	275
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	65, 66	La ruda era molt bona per moltes coses: pel dolor, pel reuma, per fer perfums, també feien aiguardent amb ruda i allò es bevia pels constipats, i sobre tot se'n mullaven els peus quan estaven constipats, ho receptava un curandero de Lleida. Pel reuma ha de ser amb aigua, infusió, s'ha de beure. La seva tia en feia sopes. També diuen que és perillosa per les dones quan han de parir, que és abortiva.	19	292b
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	8, 9	Pel mareig, encara en tenen ara de ruda. Fa molta pudor. L'àvia deia que l'ajudava a no marejar-se quan anava en cotxe, però al Josep el mareja l'olor.	20	310

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	7	No en recorda l'ús.	24	345
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	35	No en diu res més.	24	345
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	62, 63, 64	A vegades també n'havien begut d'aigua de ruda, una veïna se'n feia però poca, que és molt forta. Li va dir la filla.	24	345
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	59, 60	La sàlvia també la fan servir per netejar la sang, per depurar la sang.	1	3
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	65, 66	La fan servir per la circulació, en tenen una planta immensa.	2	12
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	35	Va bé per fer baixar la pressió, i a vegades també en posaven algunes fulles en amanida. També va bé per la sang. Hi ha un refrany que diu que on hi ha sàlvia no hi ha malaltia.	2	18
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	161
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	161
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	31, 32	Espígol, salvia i romaní mascle bollits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	162
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	31, 32	Espígol, salvia i romaní mascle bollits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	228
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	228
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	228

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	31, 32	Espígol, salvia i romaní mascle bollits amb rom van bé pel dolor, o allí on t'has trencat alguna cosa, per reforçar. T'hi poses drapets mullats amb això.	12	229
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	229
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	229
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	234b
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	13	La sàlvia també va bé pel mal de cap. Qui té sàlvia a l'hort té la meitat de la vida feta, ho arregla tot.	16	263
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi. És bona per tot, també en posava a l'aigua dels constipats.	19	292b
<i>Salvia officinalis</i>	Sàlvia	13	També en feia servir quan no es trobava gaire bé, quan no saps que tens, es prenia un got d'aigua de sàlvia després de menjar, i animava, treia una mica el mal.	22	342b
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuquer	6	En una ampolla de vidre, el dia de la Assumpció, hi entafolaven fulla verda de sabuquer, apretada i aixafada amb un tronquet (quedava ben entaforada), i un cop l'ampolla era plena es tapava. Al cap de molt temps les fulles es podrien i criaven líquid. Aquest líquid s'aplicava, amb una cua de cullera, sobre una llaga o ferida, i no cal que tinguessis por que se t'infectès, que es tapava, curava, a la perfecció. No feia pus ni s'infectava, feia créixer la carn, funcionava molt bé.	2	15
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuquer	6	Per les llagues: feien fums amb un trosset de pell de serp (la muda, sempre en guardaven de penjada), 2 o 3 flors de saüc, 4 o 5 brases al brasser, i amb el setrill hi tiraven un raig d'oli a sobre, i així perfumaven les llagues. Així es desinfectaven les llagues. Assecaven les flors a l'ombra.	2	15
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	13	L'aigua de fruits de saüc va molt bé per fer marxar els gasos del ventre, per desinflamar el ventre.	3	22

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	5	Els hi posaven uns draps perfumats amb flor de saüc sobre el pit on abans havien fet una untura de greix de gallina. També quan guardaven llit per la febre o els constipat. Posaven les flors sobre unes brases i perfumaven el drap.	7	93
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	13	Quan el seu sogre estava refredat la seva àvia li feia aigua de saüc i eucaliptus, i li feia bafos, el feia suar, li feia baixar la febre i li treia el refredat. Si això era al vespre l'endemà ja podia anar a treballar.	7	93
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	35	Les flors de saüc es feien servir contra el refredat, en infusió. Feia el mateix efecte que una aspirina, feia baixar la febre i feia passar el mal de cap. Les flors contenen àcid acetil salicílic. També s'administrava en forma de perfums: es posava flor de saüc sobre les brases, i a sobre (un tros amunt) s'hi posava un drap de llana, que s'impregnava del baf que es desprenia del saüc i després el lligava al cap del malalt. Encara ho fa servir ara.	7	93
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	59, 60	El saüc va molt bé per fer baixar la febre. S'agafa una cistella de saüc ben gran, es posa en un bol i s'embolica / tapa el saüc amb un drap de cotó. A sobre del saüc s'hi posen les brases, però que no toquin directament al drap, i aleshores el saüc va fent com una aigua, va fent com un suc. Cal molt saüc per obtenir aquella aigua, amb una cistella de saüc s'obté només un potet. Només s'hi posa la flor ben triada, el tronquet de la flor no que és molt dur. S'està molta estona a obtenir aquesta aigua, aquest suc. El suc queda blanquet, i es guarda, no cal nevera, i quan tens febre te'n prens una culleradeta i la febre et marxarà.	7	93
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	18, 19, 20	La flor de saüc va bé pel pit, per quan estan refredats, en feien aigua i encara en fan. També és molt antiinlmatòria.	8	131
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	21	Amb infusió pels refredats, i amb fums. Es posa la flor de saüc sobre les brases i perfumaven un drap amb aquest fum, i el posaven a la zona on s'havien fet mal. Normalment ho feien servir en mals sense ferida, per cops principalment. Ja ho feia la seva àvia, i ara ella ho fa a vegades encara.	9	196
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuquer	6	En una ampolla de vidre, el dia de la Assumpció, hi entafolaven fulla verda de sabuquer, apretada i aixafada amb un tronquet (quedava ben entaforada), i un cop l'ampolla era plena es tapava. Al cap de molt temps les fulles es podrien i criaven líquid. Aquest líquid s'aplicava, amb una cua de cullera, sobre una llaga o ferida, i no cal que tinguessis por que se t'infectès, que es tapava, curava, a la perfecció. No feia pus ni s'infectava, feia créixer la carn, funcionava molt bé.	9	198
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	11, 12	La flor es feia servir per fer aigua i els bafus. La fas bullir en un pot i et tapes allí sobre i respire el vapor per si estàs constipat. El fum era per perfumar les ferides.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	18, 19, 20	Per desinfectar, perfum de flor de saüc. Posaven flor de saüc a les brases i sortia un fum, i posaven la ferida a sobre, que s'impregnés d'aquest fum i anava bé per desinfectar. Amb aquest fum també empapaven un drap i aleshores se'l posaven al front abans d'anar a dormir, per quan tenien mal de cap.	9	198
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc	23, 24	La flor anava bé per les ferides, en forma de perfum.	9	198
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc	31, 32	Feien perfums amb les flors. Posaven les flors sobre unes brases, hi tiraven un rajolí d'oli i a sobre hi posaven la ferida.	9	198
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	33, 34	Es feia servir en aigua pels constipats i el fum per desinfectar les ferides. Es posava la flor de saüc sobre les brases i un rajolí d'oli i el fum servia per desinfectar les ferides.	9	198
<i>Sambucus nigra</i>	Saüquer	56	A cada casa abans hi havia un saüquer, servia per desinfectant. Es posava la flor sobre les brases i la ferida a sobre per que hi toqués el fum. També es feia servir l'aigua de flor de saüc per rentar-se els ulls.	9	198
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	62, 63, 64	Pel constipat fent-ne bafos, o sinó també en feien fum per les ferides (posaven la flor sobre les brases i una mica d'oli, i el fum que sortia anava bé per les ferides)	9	198
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuquer	6	En una ampolla de vidre, el dia de la Assumpció, hi entafolaven fulla verda de sabuquer, apretada i aixafada amb un tronquet (quedava ben entaforada), i un cop l'ampolla era plena es tapava. Al cap de molt temps les fulles es podrien i criaven líquid. Aquest líquid s'aplicava, amb una cua de cullera, sobre una llaga o ferida, i no cal que tinguessis por que se t'infectès, que es tapava, curava, a la perfecció. No feia pus ni s'infectava, feia créixer la carn, funcionava molt bé.	9	200
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	161
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	228
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	62, 63, 64	L'àvia de l'Antònia havia anat a rentar per les cases, i li feia anar a buscar plantes a l'Antònia, i es feia fums pel dolor amb ruda, sàlvia i flor de saüc.	12	229
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	1	La gent feia perfums, posant flors a sobre les brases i fumant un drap que després s'aplicava al cap una estona. Pel mal de cap. N'assecaven per tenir-ne tot l'any.	16	263

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	18, 19, 20	Per desinfectar, perfum de flor de saüc. Posaven flor de saüc a les brases i sortia un fum, i posaven la ferida a sobre, que s'impregnés d'aquest fum i anava bé per desinfectar. Amb aquest fum també empapaven un drap i aleshores se'l posaven al front abans d'anar a dormir, per quan tenien mal de cap.	16	263
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	35	Les flors de saüc es feien servir contra el refredat, en infusió. Feia el mateix efecte que una aspirina, feia baixar la febre i feia passar el mal de cap. Les flors contenen àcid acetil salicílic. També s'administrava en forma de perfums: es posava flor de saüc sobre les brases, i a sobre (un tros amunt) s'hi posava un drap de llana, que s'impregnava del baf que es desprenia del saüc i després el lligava al cap del malalt. Encara ho fa servir ara.	16	263
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	37	Bafs pel mal de cap. El cremava la flor sobre quatre brases i respiraven el fum. A vegades fumaven un drap i el posaven al coll pel mal de coll.	16	263
<i>Sambucus nigra</i>	Saüquer	41	Tenien un saüquer. Pel mal de cap. Tiraven les flors seques sobre el foc i perfumaven un mocador amb els bafs i se'l posaven al cap quan dormien. També en bevien aigua pel refredat.	16	263
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	45, 46	Quan eren petits els hi perfumaven un drap de baf de saüc i els hi lligaven al cap, tiraven flor de saüc a les brases i feia baf, ja no ho fan ara. Si que es fan infusió pel refredat amb la flor de saüc. A la dona el gust no li agrada gaire.	16	263
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	48, 49, 50, 51, 52	Feien servir la flor de saüc pel mal de cap. Perfumaven un drap i se'l posaven al cap. Segons per què, quan cremaven les flors de saüc, hi afegien un rajolí d'oli i sucre candy o grans de cafè.	16	263
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	65, 66	Pel mal de cap, perfums de flor de saüc i ruda. Posaven flor de saüc i la ruda en un plat amb esprit, ho encenien, i et posaves allà sobre amb un turbant perquè no s'escapés el fum, i allò descarregava.	16	263
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, de romaní i altres herbes i se'n feia aigua.	19	292
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	18, 19, 20	La flor de saüc va bé pel pit, per quan estan refredats, en feien aigua i encara en fan. També és molt antiinlmatòria.	19	293
<i>Sambucus nigra</i>	Saüquer	42, 43	Per quan tens un rogal, flor de saüc i closques d'atmetlla (la closca closca). Se'n fa aigua i es pren.	19	295
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	14, 15	Del Saüc, del fruit de saüc madur en treia suc i el posava en un pot i el feia bullir al bany maria. Es conservava durant un any sense fer-se malbé. Anava bé pel refredat i per la tos, i quan estava refredada o tenia tos se'n prenia un gotet.	19	296

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	16, 17	Per la tos, en infusió, és bona.	19	296
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	38, 39	Enfusió per la tos. Es plantava a les cases noves el saüquer.	19	296
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc	44	Aigua de la flor per la tos.	19	296
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	18, 19, 20	La flor de saüc va bé pel pit, per quan estan refredats, en feien aigua i encara en fan. També és molt antiinlfmatòria.	19	297
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	37	Bafs pel mal de cap. El cremava la flor sobre quatre brases i respiraven el fum. A vegades fumaven un drap i el posaven al coll pel mal de coll.	19	299
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	53	Pel mal de coll i els refredats, en infusió .	19	299
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	2	Xarop de la grana pel constipat, amb els fruits, sucre i aigua. Ho feia la germana de la Benita.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	2,3	Flors per infusió, mesclat amb altres herbes (eucaliptu) pel constipat també.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	5	hi posaven uns draps perfumats amb flor de saüc sobre el pit on abans havien fet una untura de greix de gallina. També quan guardaven llit per la febre o els constipat. Posaven les flors sobre unes brases i perfumaven el drap.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuquer	6	Pel constipat bollia el tros de serp amb romaní, frígola, i flor de saüc. Es bebia el got de l'aigua i darrera es menjava el tros de serp (com si fos congre o bacallà sec). Assecaven les flors a l'ombra.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	7	Pel constipat acostumaven a fer aigua de te de roca, eucaliptus i saüc. Eren la panacea.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, de romaní i altres herbes i se'n feia feia aigua.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	11, 12	La flor es feia servir per fer aigua i els bafus. La fas bullir en un pot i et tapes allí sobre i respire el vapor per si estàs constipat. El fum era per perfumar les ferides.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	13	Quan el seu sogre estava refredat la seva àvia li feia aigua de saüc i eucaliptus. Li feia bafos, el feia suar, li feia baixar la febre i li treia el refredat. Si això era al vespre l'endemà ja podia anar a treballar.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, i sucre candi.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	14, 15	Del Saüc, del fruit de saüc madur en treia suc i el posava en un pot i el feia bullir al bany maria. Es conservava durant un any sense fer-se malbé. Anava bé pel refredat i per la tos, i quan estava refredada o tenia tos se'n prenia un gotet.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	14, 15	Aigua, pel refredat, de la flor. Encara en fan servir.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	18, 19, 20	La flor de saüc va bé pel pit, per quan estan refredats, en feien aigua i encara en fan. També és molt antiinlmatòria.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	21	Amb infusió pels refredats, i amb fums. Es posa la flor de saüc sobre les brases i perfumaven un drap amb aquest fum, i el posaven a la zona on s'havien fet mal. Normalment ho feien servir en mals sense ferida, per cops principalment. Ja ho feia la seva àvia, i ara ella ho fa a vegades encara.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	25, 26	Per fer bafus pel refredat.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuquer	29, 30	La flor era bona pel refredat. Posaven la flor en un gibrell d'aigua calenta i en respiraven els bafs.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuc	31, 32	Pel constipat feien una barreja de flor de sabuc, eucaliptu, timó i romaní mascle. I una pinya tendra petitona. En infusió. També hi afegien capsetes de Sant Joan	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	33, 34	Es feia servir en aigua pels constipats i el fum per desinfectar les ferides. Es posava la flor de saüc sobre les brases i un rajolí d'oli i el fum servia per desinfectar les ferides.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	35	Les flors de saüc es feien servir contra el refredat, en infusió. Feia el mateix efecte que una aspirina, feia baixar la febre i feia passar el mal de cap. Les flors contenen àcid acetil salicílic. També s'administrava en forma de perfums: es posava flor de saüc sobre les brases, i a sobre (un tros amunt) s'hi posava un drap de llana, que s'impregnava del baf que es desprenia del saüc i després el lligava al cap del malalt. Encara ho fa servir ara.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Sambucus nigra</i>	Saüquer	41	Tenien un saüquer. Pel mal de cap. Tiraven les flors seques sobre el foc i perfumaven un mocador amb els bafs i se'l posaven al cap quan dormien. També en bevien aigua pel refredat.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	45, 46	Quan eren petits els hi perfumaven un drap de baf de saüc i els hi lligaven al cap, tiraven flor de saüc a les brases i feia baf, ja no ho fan ara. Si que es fan infusió pel refredat amb la flor de saüc. A la dona el gust no li agrada gaire.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	53	Pel mal de coll i els refredats, en infusió.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	58	Flor de saüc pels refredats.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	62, 63, 64	Pel constipat fent-ne bafos, o sinó també en feien fum per les ferides (posaven la flor sobre les brases i una mica d'oli, i el fum que sortia anava bé per les ferides)	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	65, 66	Flor de saüc pel constipat, aiga de flor de saüc.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	65, 66	Timó, flor de saüc, brots de pi (les candeles, no la flor en si), i arrel de malví, en aigua, pel constipat. Encara en fan servir.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	67	Quan s'estava constipat la seva àvia li feia fer bafos de flor de saüc i d'eucaliptus.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	2	Xarop de la grana pel constipat, amb els fruits, sucre i aigua. Ho feia la germana de la Benita.	19	292b
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	48, 49, 50, 51, 52	Feien servir la flor de saüc pel mal de cap. Perfumaven un drap i se'l posaven al cap. Segons per què, quan cremaven les flors de saüc, hi afegien un rajolí d'oli i sucre candy o grans de cafè.	20	173
<i>Sambucus nigra</i>	Saüquer	56	A cada casa abans hi havia un saüquer, servia per desinfectant. Es posava la flor sobre les brases i la ferida a sobre per que hi toqués el fum. També es feia servir l'aigua de flor de saüc per rentar-se els ulls.	20	308

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Sambucus nigra</i>	Sabuquer	6	En una ampolla de vidre, el dia de la Assumpció, hi entafolaven fulla verda de sabuquer, apretada i aixafada amb un tronquet (quedava ben entaforada), i un cop l'ampolla era plena es tapava. Al cap de molt temps les fulles es podrien i criaven líquid. Aquest líquid s'aplicava, amb una cua de cullera, sobre una llaga o ferida, i no cal que tinguessis por que se t'infectès, que es tapava, curava, a la perfecció. No feia pus ni s'infectava, feia créixer la carn, funcionava molt bé.	21	315
<i>Sambucus nigra</i>	Saüc	61	En feien servir la flor, no recorda perquè.	24	345
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Espernallac	38, 39	Pel mal d'estomac. Fent una infusió de tretze o catorze caps, flors, d'espernallac.	3	26
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Espernallac	44	Se'n fa aigua per l'estomac. Fa una floreta groga menuda, i una fulleta verda peluda.	3	26
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Botonets, Flors de St.Joan	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, árnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	161
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Espernallac	35	Les flors es posaven amb esperit de vi per fer fregues pel dolor.	12	228
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Botonets, Flors de St.Joan	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, árnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	228
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Espernallac	35	Les flors es posaven amb esperit de vi per fer fregues pel dolor.	12	229
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Botonets, Flors de St.Joan	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, árnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	229
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Botonets, Flors de St.Joan	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, árnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	234b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Satureja fruticosa</i>	Poniol	7	Per la indigestió menta, camamilla, farigola, poniol...	3	26
<i>Satureja fruticosa</i>	Poniol	57	També feien servir camamilla i poniol pel mal de panxa, encara en fan servir ara. També marialluïsa i lladracà.	3	26
<i>Satureja montana</i>	Sajolida	36	L'aigua salada de les olives amb la sajolida la posaven sobre les cremades. L'àvia de la Teresa li havia fet.	9	194
<i>Saxifraga longifolia</i>	Corona de Rei	14	Avortiva, tant per les perosnes com pels animals. Ells no ho han fet servir mai però coneixen gent que sí i els ha anat bé. La feien servir per avortar, feien aigua de corona de rei.	18	275
<i>Saxifraga longifolia</i>	Corona de Rei	65, 66	És una altra planta abortiva, que en aquest país no n'hi ha, l'havia vista a Coll de Nargó, cap al Pirineu.	18	275
<i>Scabiosa saxatilis</i>	Escabiosa	35	És bona pel xarampió. Cap a la zona de Prats de Rei n'hi ha molt poca.	7	118
<i>Scirpus holoschoenus</i>	Jonc	13	Quan els nens treien les dents es feia aigua de joncs. Amb el lluc, l'ull dels joncs, la part blanca, se'n feia aigua, i s'hi afegia també una mica de plantatge.	3	265
<i>Scirpus holoschoenus</i>	Jonc	14, 15	Aigua de joncs contra el rogall , per quan estàs enrogallat.	19	295
<i>Scirpus holoschoenus</i>	Jonc	58	La feien servir per remei, però no recorda perquè.	24	345
<i>Sedum sp.</i>	Crespinell	65, 66	La nit del dijous Sant s'havien de collir els crespínells, i els matxucaven i els posaven amb oli i alguna cosa més, li havia dit el curander del cremat de Vall d'Oria. Feia com una pomada i anava molt bé per les cremades. Hi posaven més coses a part del crespínell, però va perdre el paper, li sap greu haver-ho perdut.	9	194
<i>Sedum sp.</i>	Cruspinell	10	Creix a les teulades, ho xafaven ben xafat i feien un pegat. Ho poaven a sobre la pell si et feies un cop.	9	196
<i>Sedum sp.</i>	Cruspinell	13	Creix a les teulades, un familiar seu deia que anava molt bé directament per curar ferides, ella no ho havia provat mai.	9	200

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Silene saxifraga</i>	Herba prima, Salsufragi	35	Es feia servir per fer baixar la pressió.	2	18
<i>Silene saxifraga</i>	Salsufragi	14	Va bé per fer marxar, per desfer les pedres dels ronyons. Fa unes branquetes primes i al capdamunt hi fa unes boletes marrons. Cceix al bosc, cap a Biosca n'hi ha.	5	61
<i>Silene saxifraga</i>	Herba prima	38, 39	Per fer orinar.	5	64
<i>Sinapis alba</i>	Mostassa	18, 19, 20	Mostassa la feien servir per fer pegats pel pit. De la llavor de la mostassa trinxada en feien farina, ho escalfaven i ho posaven al pit. Ho treien de la farmàcia	19	293
<i>Sinapis alba</i>	Mostassa	18, 19, 20	Mostassa la feien servir per fer pegats pel pit. De la llavor de la mostassa trinxada en feien farina, ho escalfaven i ho posaven al pit. Ho treien de la farmàcia	19	297
<i>Sinapis alba</i>	Mostassa	28	Feien pegats a l'esquena de mostassa i farina de llimosa, per estovar la reuma, però també estovava la pell.	19	297
<i>Solanum tuberosum</i>	Trumfo, patata	56	Possaven un tros de pela de trumfo sobre les cremades.	9	194
<i>Solanum tuberosum</i>	Patata	65, 66	La Teresa de Cal Giralt pel cremat s'hi posa una patata, talla una patata i ja no es butllofa. Sobre tot per cremades de cuina, si és una cosa més grossa ja no va bé.	9	194
<i>Sorbus domestica</i>	Serva	35	Molt bones quan són madures. Restrenyen molt, van bé contra la diarrea.	3	46
<i>Sorbus domestica</i>	Serva	48, 49, 50, 51, 52	Rstrenyeixen. A mal de cagar regalen serbes.	3	46
<i>Sorbus domestica</i>	Serva	2, 3	Els fruits secs i bollits servien coma infusió pels refredats. Hi ha una classe de serves bones que a ells els agraden molt, quan són madures són grosses i negres, molt sucoses, no com les de les bardisses que s'assequen de seguida.	19	292b
<i>Staeheлина dubia</i>	Zing - Zing	59, 60	Fa com una campaneta de color vermell, llargueta, que la toques i es mou, fa com un zeczec. Creix més aviat al bosc. L'avi se la prenien pel mal de panxa, en aigua. Fa una mata baixa i a dalt fa com una pinya de pi primeta, de color gris.	3	26

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Syderitis hirsuta</i>	Te de la Mariola, herba de Sant Antoni	21	Fa una mica d'olor de llimona, és lleugerament punxant i és relaxant i digestiva. N'envia a la família de l'Argentina perquè hi creuen molt. La gent n'hi demana molta, perquè diuen que va molt bé.	3	27
<i>Syderitis hirsuta</i>	Te de la Mariola, herba de Sant Antoni	21	Fa una mica d'olor de llimona, és lleugerament punxant i és relaxant i digestiva. N'envia a la família de l'Argentina perquè hi creuen molt. La gent n'hi demana molta, perquè diuen que va molt bé.	10	207
<i>Tanacetum vulgare</i>	Herba de les set sangries	35	És una herba molt aromàtica, fa unes fulles semblants a la "Sibina" (<i>Juniperus phoenicea</i>), Fa unes fulles àmples acabades en punxa. Hi ha un marge on n'hi havia, i tenia un gust més aviat amarg en infusió. La feien servir per fer baixar la pressió de la sang.	2	18
<i>Tanacetum vulgare</i>	Herba cuquera	25, 26	Hi havia una mata d'herba molt amarga que es feia servir pels cucs, en aigua. En tenien una mata vora la casa que s'ha perdut.	7	125
<i>Taraxacum officinale</i>	Dent de lleó	65, 66	En feien aigües com a diürètica.	5	64
<i>Teucrium polium</i>	Pa amb vi	35	Fa olor de llangonissa, és baixa, i és bona per la pressió de la sang, la fa baixar. Fa com uns botonets.	2	18
<i>Teucrium polium</i>	Timó mascle	38, 39	Pels cucs.	7	125
<i>Thapsia villosa</i>	Croca	14	Per la memòria, en prenia molta la seva iaia, en aigua. Fa una flor groga, i la planta fa com un metre d'alçada. Utilitzava la flor.	14	254b
<i>Thymeleae a tinctoria</i>	Bufalaga	35	Mastegar arrel de bufalaga va molt bé pel mar de queixal deien. Però els seus pares i avis ho van fer, la van mastegar, i els hi va fer sortir moltes llagues a la boca, per tant malament, devia ser molt forta.	3	264
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	31	Molt bon desinfectant per tot. Per la gent grassa o que té problemes de circulació va bé rentar-se amb aigua de timó. Fer gàrgares pel coll també va bé.	2	12
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	40	Encara en fa servir per desinfectar, diu que va molt bé, però al Cap de Calaf li diuen que no en faci servir, Se'n posa a les llagues de les cames	2	15

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Frígola	51, 52	Per desinfectar butllofes o llagues que havien sortit després d'una ferida hi posaven aigua d'una barreja de frígola, malva i una altra herba que ara no recorda.	2	15
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	40	Encara en fa servir per desinfectar, diu que va molt bé, però al Cap de Calaf li diuen que no en faci servir, Se'n posa a les llagues de les cames	2	16
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	65, 66	Diuen que també serveix per fer baixar la sang.	2	18
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	5	Vas d'herbes: farigola, camamilla, marialluisa i amb mel. Va bé pel mal de panxa.	3	26
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	7	Per la indigestió menta, camamilla, farigola, puniol...	3	26
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Farigola	53	Pel mal de panxa aigua de farigola, o sopa de farigola. Ho fan servir, és molt desinfectant.	3	26
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	11, 12	Es fa aigua per desinfectar ferides de la boca, llagues, o queixals. Glopeja l'aigua de farigola.	3	34
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	42, 43	Aigua de timó per rentar la boca, sobre tot per les llagues de la boca. Els fan servir per rentar les ferides també, i per rentar els ulls.	3	34
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	61	Quan tens llagues a la boca va bé glopejar aigua de timó.	3	34
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	11, 12	Es fa aigua per desinfectar ferides de la boca, llagues, o queixals. Glopeja l'aigua de farigola.	3	37
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	42, 43	Aigua de timó per rentar la boca, sobre tot per les llagues de la boca. Els fan servir per rentar les ferides també, i per rentar els ulls.	3	37
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	57	La farigola la feien servir per desinfectar ferides, i per desinfectar ferides de la boca.	3	37
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	59, 60	L'aigua de farigola també anava bé contra el mal de queixal.	3	264

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	62, 63, 64	Pel mal de queixal conyac o timó.	3	264
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	59, 60	Per rentar-se les zones intimes es rentaven amb aigua de farigola, i també deien que les dones s'haurien de prendre un parell de cops a la setmana un got d'aigua de farigola.	5	78
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	31, 32	Molt bon desinfectant per tot. Per la gent grassa o que té problemes de circulació va bé rentar-se amb aigua de timó. Fer gàrgares pel coll també va bé.	7	92
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	35	Infusió d'abans d'anar a dormir: fulla d'olivera, til·la, timó, fulla d'arç i recentment stevia com a edulcorant.	7	92
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Frígola	48, 49, 50, 51, 52	Pel constipat en fan aigua o bafus barrejat amb altres herbes. També fan aigua de frígola per desinfectar.	7	92
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Farigola	53, 54	L'igua de timó és molt bona per desinfectar.	7	92
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	56	Per fer-ne infusió, desinfectant.	7	92
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Farigola	62, 63, 64	Pel mal de coll, o pel que vulguis, per desinfectar.	7	92
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	2, 3	Per fer sopes i per desinfectar.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	13	Aigua de farigola per desinfectar les ferides.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	14, 15	Com a desinfectant, es feia servir molt, encara en fan servir.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	16, 17	Per desinfectar ferides, ja que diuen que és antisèptica.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	18, 19, 20	Com a desinfectant. Tant per si tens angines i en fas gàrgares, com per rentar ferides.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timonet, farigola	21	Per rentar ferides, per rentar els ulls, i per fer sopa.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	23, 24	Per desinfectar les ferides, aigua de farigola .	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	25, 26	Per desinfectar.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	31, 32	Molt bon desinfectant per tot. Per la gent grassa o que té problemes de circulació va bé rentar-se amb aigua de timó. Fer gàrgares pel coll també va bé.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	35	Es veia servir en infusió per guarir ferides, com a desinfectant.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	41	Aigua de farigola per rentar.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	42, 43	Aigua de timó per rentar la boca, sobre tot per les llagues de la boca. Els fan servir per rentar les ferides també, i per rentar els ulls.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	45, 46	Per desinfectar ferides i talls aigua de farigola.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Frígola	51, 52	Per desinfectar butllofes o llagues que havien sortit després d'una ferida hi posaven aigua d'una barreja de frígola, malva i una altra herba que ara no recorda.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó / Farigola	53	L'aigua de timó és molt bona per desinfectar ferides.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	57	La farigola la feien servir per desinfectar ferides, i per desinfectar ferides de la boca.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	58	S'ha de collir pels volts de St. Joan. A casa tenien un armari amb capsetes plenes d'herbes, però ell no hi havia cregut mai gaire. Va bé per desinfectar.	9	198

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	59, 60	La farigola encara la fan servir, va molt bé per netejar.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	61	Per desinfectar ferides, encara ho fa ara.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	62, 63, 64	L'aigua de timó va bé per tot, és molt bona, va bé per tot. Per desinfectar ferides i per tot. El seu home un cop es va fer mal amb una maquina al cap i el metge li va cosir, i ella li rentava amb aigua de timó. El metge va quedar parat que se li curés tant bé.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	65, 66	El feien servir per desinfectar.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	67	Quan tenien una nafra amb pus anava molt bé rentar-ho ben rentat amb aigua de farigola, i quan ja era ben net a vegades hi posaven una llepadeta de mel, que ajudava a cicatritzar. Anava molt bé.	9	198
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	36	Es posa romaní i frígola en alcohol i va molt bé pel dolor musuclar i articular, ho fa sovint.	12	161
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	161
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	36	Es posa romaní i frígola en alcohol i va molt bé pel dolor musuclar i articular, ho fa sovint.	12	228
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	38, 39	Oli de romaní, timó i brots de pi tendres. Es feia un oli pel dolor, ho feia el tet del Joan.	12	228
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	228
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	36	Es posa romaní i frígola en alcohol i va molt bé pel dolor musuclar i articular, ho fa sovint.	12	229

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	38, 39	Oli de romaní, timó i brots de pi tendres. Es feia un oli pel dolor, ho feia el tet del Joan.	12	229
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	229
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	234b
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, timó, romaní i altres herbes i se'n feia feia aigua.	19	292
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	16, 17	Per l'afonia o rogall. Encara en fan gàrgares quan estan refredats o quan es queden afònics. També fan servir la infusió de farigola per desinfectar ferides, ja que diuen que és antisèptica.	19	295
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	18, 19, 20	Com a desinfectant. En fan gàrgares per les angines.	19	299
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	31, 32	Molt bon desinfectant per tot. Per la gent grassa o que té problemes de circulació va bé rentar-se amb aigua de timó. Fer gàrgares pel coll també va bé.	19	299
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	44, 62, 63, 64	Pel mal de coll, per desinfectar.	19	299
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	16, 17	Per l'afonia o rogall. Encara en fan gàrgares quan estan refredats o quan es queden afònics. També fan servir la infusió de farigola per desinfectar ferides, ja que diuen que és antisèptica.	19	300
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	6	Pel constipat bollia el tros de serp amb romaní, frígola, flor de saüc. Es bevia el got de l'aigua i darrera es menjava el tros de serp (com si fos congre o bacallà sec).	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	8, 9	Vas d'herbes pel catarro, pel refredat. Es feien servir els brots. Es feia una barreja de brots de pi, timó, romaní i altres herbes i se'n feia feia aigua.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, i sucre candi.	19	292b

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	14, 15	Aigua pel refredat, es feia servir molt, encara ara es fa servir.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	16, 17	Encara en fan gàrgares quan estan refredats o quan es queden afònics. També fan servir la infusió de farigola per desinfectar ferides, ja que diuen que és antisèptica.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	28	Pel constipat beuen aigua de té de roca, frígola, figues seques, mel i/o mig dit de xarop de pinyes al got.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	31, 32	Pel constipat feien una barreja de flor de sabuc, eucaliptu, timó i romaní mascle. I una pinya tendra petitona. En infusió. També hi afegien capsetes de Sant Joan.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	36, 37	Pel refredat, encara en fa servir.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó/Frígola	48, 49, 50, 51, 52	Pel constipat: aigua, llimona i timó. Però la llimona calia anar-la comprar a Igualda pel que no se'n gastava gaire abans.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó/Frígola	48, 49, 50, 51, 52	Pel constipat feien bafus d'aigua d'herbes: timó/farigola, romaní, brots de pi/pinyes tendres de pi. Ho feien bullir amb aigua i respiraven el baf amb una jaqueta al cap.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó / Farigola	54	Pel constipat "feien aigua de timó, mariallusa, closques d'ametlla, i serp blanca.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	65, 66	Timó, flor de saüc, brots de pi (les candeles), i arrel de malví. En aigua, pel constipat, encara en fan servir.	19	292b
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigola	13	Per rentar els ulls alguna vegada també ha fet servir farigola però va millor la camamilla.	20	308
<i>Thymus vulgaris</i>	Timonet / farigola	21	Per rentar els ulls.	20	308
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	35	Per rentar els ulls feien aigua de roses, i també feien servir aigua de camamilla i de timó.	20	308

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigol a	37	Per si tenien mal d'ulls.	20	308
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	42, 43	L'aigua de timó també va bé per rentar els ulls.	20	308
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigol a	59, 60	Per la conjuntivitis feien servir sobre tot camamilla i aigua de farigola.	20	309
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Frígola	52	Per desinfectar butllofes o llagues que havien sortit després d'una ferida hi posaven aigua d'una barreja de frígola, malva i una altra herba que ara no recorda.	21	315
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	25, 26	La germana del Lluís, que ara té 102 anys, durant molts anys es prenia cada dia una aigua en que barrejava una mica de timó, una mica de marialluïsa, una mica de camamilla, lladracà i una mica de fulla d'olivera.	22	342
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó, Farigol a	33	Se'n fan aigües.	22	342
<i>Thymus vulgaris</i>	Farigol a	59, 60	Les dones s'haurien de prendre un parell de cops a la setmana un got d'aigua de farigola. Ells en beuen bastantes vegades, barrejada amb mel.	22	342
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó / Farigol a	1	N'assecaven, no diu l'ús	24	345
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	4, 29, 30	No en diu res més.	24	345
<i>Thymus vulgaris</i>	Timó	47	Aigües.	24	345
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	35	Per la pròstata es pren escorça de til·ler un cop la mes. L'escorça la compra a l'herboristeria. Posa l'escorça a bullir en un litre d'aigua i ho deixa rebaixar fins que només en queda mig litre i aleshores se'n pren tres cops al dia. Fa temps que ho fa i està perfecte en tots els controls de la pròstata que li han fet. Aquest remei li va dir un cosí seu a qui li havia dit el curandero de Solsona.	5	66
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	16, 17	En aigua, pels nervis, per descansar bé. Agafaven la flor. En feien servir bastanta.	10	207

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	18, 19, 20	Pels nervis aigua de la flor, que calma.	10	207
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	25, 26	Pels nervis. És tranquil·litzant.	10	207
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	35	Infusió d'abans d'anar a dormir: fulla d'olivera, til·la, timó, fulla d'arç i recentment stevia com a edulcorant.	10	207
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	38, 39	Til·la pels nervis.	10	207
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	48, 49, 50, 51, 52	La til·la va molt bé pels nervis. Tenen varis til·lers al voltant del poble.	10	207
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	53, 59, 60	Va bé pels nervis, és tranquil·litzant. Aigua de til·la.	10	207
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	56	Aigua de til·la com a tranquil·litzant.	10	207
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	16, 17	En aigua, pels nervis, per descansar bé. Agafaven la flor. En feien servir bastanta.	10	214
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	35	Infusió d'abans d'anar a dormir: fulla d'olivera, til·la, timó, fulla d'arç i recentment stevia com a edulcorant.	10	214
<i>Tilia platyphyllos</i>	Til·la	49, 52	També la posen a la infusió pel refredat junt amb altres herbes.	19	292b
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	62, 63, 64	L'Antònia feia una olla molt grossa, i hi posava pa torrat, arròs i malves, i això anava bé quan tenien cagarrines, tant pe les persones com per les bèsties. La filla diu que és molt bo.	3	46
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	1	Posava una torrada de pa untada amb oli de ginebre lligada als peus, per la febra.	7	93

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	65, 66	Quan agafaven el grip es posaven al llit ben calents, i una llesca de pa torrat untada als peus.	7	113
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	18, 19, 20	Del segó en feien pegats. El torraven, l'escalfaven i se'l posaven al pit. Anava bé pels refredats principalment.	19	293
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	18, 19, 20	Del segó en feien pegats. El torraven, l'escalfaven i se'l posaven al pit. Anava bé pels refredats principalment.	19	297
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	22	Pel mal de coll s'hi posaven pa torrat sucats amb vinagre i pebre.	19	299
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	18, 19, 20	Del segó en feien pegats. El torraven, l'escalfaven i se'l posaven al pit. Anava bé pels refredats principalment.	19	292b
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	31	Infusions per depurar. És refrescant i depurant. Diuen que és molt bona per tot. La cull primer amb les mans i llavors l'asseca.	1	3
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	51, 52	Per la sang també feien aigua d'àpit, ortiga i ceba. I se la bebien. És un purificant, per rentar la sang.	1	3
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	13	Són bones per la circulació. Se n'ha d'agafar una branqueta i anar picant a les cames, i diuen que estimula la circulació.	2	12
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	31	Infusions per depurar. És refrescant i depurant. Diuen que és molt bona per tot. La cull primer amb les mans i llavors l'asseca.	11	223
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	35	Pren cada dia tres pastilles de calç d'ortigues, que compra a l'herboristeria, per reforçar.	12	162
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	5	Havia a sentit que es feia servir per remei, però no recorda que en feien. Els n'havia demanat una dona, però ells a casa seva no l'havien fet servir mai.	24	345
<i>Urtica dioica</i>	Ortiga	61	En feien aigua per beure, no sap perquè.	24	345
<i>Valeriana officinalis</i>	Valeriana	13	L'arrel de valeriana va bé pels nervis, amb aigua. Aquí no n'hi ha, la comprava.	10	207

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Verbascum thapsus</i>	(no recorda el nom)	31, 32	Quan algú tenia morenes agafava la roseta de fulles, tota la roseta, i la posava a sota el llit, a terra, però a l'indret on hi havia el cul. A mesura que la planta s'assecava les morenes també s'assecaven. Ella no ho havia fet servir però li havien explicat.	2	14
<i>Verbascum thapsus</i>	Tripó	13	La fulla de tripó va bé per desinflamar, per quan tens mal de ventre. Se'n fa aigua, i s'hi afegeix també una mica de camamilla. El tripó també va bé pels bronquis. El tripó creix al bosc, fa unes fulles amples com un pam, i es recull la flor, que és una flor petita, groga, que fa com una espiga. Es recull cap a l'agost.	3	22
<i>Verbascum thapsus</i>	Tripó	7	Fa la fulla molt ampla i s'esten quan creix. Al mig treu una espiga de 40 o 50 centímetres amb floretes de color groc. Feien aigua de tripons pel mal de panxa.	3	26
<i>Verbascum thapsus</i>	Tripó	13	La fulla de tripó va bé per desinflamar, per quan tens mal de ventre. Se'n fa aigua, i s'hi afegeix també una mica de camamilla. El tripó també va bé pels bronquis. El tripó creix al bosc, fa unes fulles amples com un pam, i es recull la flor, que és una flor petita, groga, que fa com una espiga. Es recull cap a l'agost.	3	26
<i>Verbascum thapsus</i>	Tripó	14	Fulla ampla com la mà. Ho feia servir pel mal de panxa, en infusió.	3	26
<i>Verbascum thapsus</i>	Trepó, herba blenera	38, 39	És molt bona per l'estomac. El mossén ens n'havia parlat molt i ens n'havia donat. Però mai van tenir necessitat de fer-lo servir.	3	26
<i>Verbascum thapsus</i>	Herba queixalera	35	La feien servir pel mal de queixal. Havien d'anar alerta en nom menjar-se la planta perquè és tòxica.	3	264
<i>Verbascum thapsus</i>	Tripó	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, sucre candi, i àrnica. El tripó també va bé pels bronquis. El tripó creix al bosc, fa unes fulles amples com un pam, i es recull la flor, que és una flor petita, groga, que fa com una espiga. Es recull cap a l'agost.	19	292b
<i>Verbena officinalis</i>	Verbena	31, 32	Quan algú estava cansat i tenia el balnc de l'ull grogós deien que tenia la mesa carregada. Aleshores picaven la verbena ben picada i feien un pegat al costat esquerra per desinflamar la melsa. A la Pepeta li ho havien fet moltes vegades de petita. Un cop li va posar un pegat a la seva filla i quan ho va veure el seu metge li va dir que que s'ho treïés, tot i que no li va arrancar.	1	5

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Verbena officinalis</i>	Verbena	35	Es feien pegats contra el dolor.	12	228
<i>Verbena officinalis</i>	Verbena	35	Es feien pegats contra el dolor.	12	229
<i>Viola alba</i>	Viola	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, àrnica, i sucre candi. Les flors seques de viola les afegia a la infusió pels refredats. D'aquesta infusió se'n prenia un parell o tres de vegades als dia.	19	292b
<i>Viola rupestris</i>	Viola	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, àrnica, i sucre candi. Les flors seques de viola les afegia a la infusió pels refredats. D'aquesta infusió se'n prenia un parell o tres de vegades als dia.	19	292b
<i>Viola sylvestris</i>	Viola	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, àrnica, i sucre candi. Les flors seques de viola les afegia a la infusió pels refredats. D'aquesta infusió se'n prenia un parell o tres de vegades als dia.	19	292b
<i>Viola willkommii</i>	Viola	13	Remei d'herbes pel refredat: te de roca, farigola, eucaliptus, flor de saüc i flor de tripó, brots/pol·len de pi, flor d'espígol, sàlvia, cues de cirera, flors de violes, flor de malva, "fruits" de ginebró, àrnica, i sucre candi. Les flors seques de viola les afegia a la infusió pels refredats. D'aquesta infusió se'n prenia un parell o tres de vegades als dia.	19	292b
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	6	Per a tornar la gana al nen els hi van dir que anessin a buscar 9 caps de boix d'un altre terme (els van anar a buscar sota Can Mercaderet, que ja era Montbui). Havien de bullir el boix en un litre de mim blanc (que en quedés mig al bullir-lo). En prenia una cullerada cada matí. Des de llavors no va perdre mai més la gana. Diu que és una realitat i va funcionar. Hi ha moltes coses rares que costen d'explicar però són veritat. El Manel, curandero de Prats de Rei, sabia coses. Per exemple va saber que un home l'havia insultat, o se'n havia enfotut d'ell abans que arribessin a Prats de Rei.	3	31
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	1	Posaven vinagre i aigua en draps molls i es feien servir per fer baixar la febre. Fins i tot ho feia el metge.	7	93

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	14	Per fer baixar la febre agafaven una torrada de pa sucada amb vinagre i la posaven als peus, una torrada a cada planta del peu, ben lligat. Això feia baixar la febre. Ara encara ho fa als seus fills i nets.	7	93
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els hi marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	161
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els hi marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	228
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els hi marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	229
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	59, 60	Romaní, sàlvia, espígol, àrnica, farigola, botonets, es posava en vi i es feia bullir, i això anava molt bé pel dolor, i ho guardaven tot junt. Per exemple si es feien una torta posaven el peu en aquest vi i els hi marxava molt. A vegades encara ho fan, el seu pare ho feia molt.	12	234b
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	34	A ella la mare l'hi donava mim blanc barrejat amb el rovell d'un ou, per reforçar-la.	15	260
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	65, 66	A ell, quan era petit, molt petit, va passar un pobre per la casa, i sempre li donaven una llesca de pa. Mentre anaven a buscar el pa el pobre li va donar unes figues, i estaven enverinades. Com que no hi havia ni metges ni res el seu pare va anar al curandero de Prats, el Manel de Prats, a veure que s'hi podia fer, perquè tenia tota la panxa inflada. Això era a primers de maig, i li feien sucra la panxa amb pomada camforada (allò que es posa a la roba per perfumar-la), i a sobre hi posaven pampes de cep, que les hi canviaven cada tres quarts d'hora i quedaven seques seques, cremades. Allò el va anar descarregant, li anaven absorbint el verí. Per darrere l'esquena se li va rebentar un trenc i per allà sortia tot el pus, tot el vereno sortia, i al final així es va curar, amb el remei del curandero. Es pensaven que es moriria, i de fet estava batejat dues vegades, primer per la comadrone, i després ja pel capellà.	17	269b
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	22	Pel mal de coll s'hi posaven pa torrat sucra amb vinagre i pebre.	19	299
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	23, 24	Gàrgares de vinagre barrejat amb aigua pel mal de coll.	19	299

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	33	A casa seva quan tenien mal de coll agafaven pa torrat, pebre negre i vinagre, ho embolicaven amb un drap vermell i s'ho lligaven al coll.	19	299
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	38, 39	Pel mal de coll posaven mocadors calents al coll i pa torrat sucats amb vi.	19	299
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	34	Agafaven la cabellera del blat de moro i en feien aigua per les inflamacions. També anava bé per les varius i per orinar. Ho feia la seva mare a Castellfollit del Boix.	2	16
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	18, 19, 20	En la barreja d'herbes que fa per orinar hi posa totes aquestes: cua de cavall, cabellera d'espiga (cabellera de les panotxes de blat de moro), aigua d'escarola i herba morella, i tot i que no va ni bé malament per orinar hi afegeix també poniol perquè hi doni bon gust. Encara ho fa servir ara.	5	64
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	34	Agafaven la cabellera del blat de moro i en feien aigua per les inflamacions. També anava bé per les varius i per orinar. Ho feia la seva mare a Castellfollit del Boix.	5	64
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	45, 46	La cabellera de blat de moro es feia servir per orinar.	5	64
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescant, per fer baixar la febre i refrescar.	7	93
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	34	Agafaven la cabellera del blat de moro i en feien aigua per les inflamacions. També anava bé per les varius i per orinar. Ho feia la seva mare a Castellfollit del Boix.	8	131
<i>Zea mays</i>	Blat de moro	18, 19, 20	Herba morella, cabellera d'espiga, una fulla d'escarola i malva: aigua refrescant, per fer baixar la febre i refrescar.	11	223
<i>Zingiber officinale</i>	Gingebre	42, 43	Gominols de gingebre en infusió pel mal de coll, els hi va receptar un metge homeòpata ja fa anys.	19	299
<i>Ziziphus ziziphus</i>	Ginjoler	14	En tenien un i encara en sap un que va plantar la seva germana en una finca de Sanaüja. És un arbre que punxa molt i fa una fruita que són unes boletes petites que es diuen ginjòls. Diuen que el ginjòl és molt bo pel mal de coll, i s'ha de collir quan és ben vermell.	19	299

Taula 3.37. (Continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
(Arbres i arbustos del bosc)	(Arbres i arbustos del bosc)	61	Quan era petit i tenia mal de coll pastaven cendra i li embolicaven ben calenta al voltant del coll.	19	299
(Arbres i arbustos del bosc)	(Arbres i arbustos del bosc)	18, 19, 20	Pel mal de coll es posaven tot de centra ben calenta embolicada al coll. Ho havien fet moltes vegades, a la filla diu que li feien moltes vegades, anava molt bé, mantenia l'escalfor. Se'n deia fer cendrades.	19	299
(Cereals en general)	(Cereals en general)	33	A casa seva quan tenien mal de coll agafaven pa torrat, pebre negre i vinagre, ho embolicaven amb un drap vermell i s'ho lligaven al coll.	19	299
(Cereals en general)	(Cereals en general)	38, 39	Pel mal de coll posaven mocadors calents al coll i pa torrat sucats amb vi.	19	299
(Cereals en general)	(Cereals en general)	34	Pel mal de coll torraven segon i se'l lligaven al coll, el mateix que feien amb el pa torrat.	19	299
(Desconegut)	Fulla de cremat	56	Fulla de cremat: eren unes fulletes que es posaven a la pell quan es cremaven. És una fulla com de blada, que es posa sobre les cremades, no és peluda, de color verd fort, s'assembla una mica a la fulla de blada, llarga com el triangle que queda entre el dit gros i el dit primer. Refrescava, anava bé per les cremades o escaldades. Es posava directament a sobre. No ha estat possible identificar l'espècie.	9	194
(Desconegut)	Herba dels erístols	35	Els erístols èren uns mals que els agafaven als dits, abans, fa molts anys, ell no n'havia tingut mai i amb prou feines n'havia vist. L'herba dels erístols ra una planta que feia unes capsetes còniques, de baix rodones. La planta feia uns 10 cm d'alçada, i sortia al bosc a la tardor, de color marró molt fluix, quasi beix, anant a buscar a bolets pel bosc se'n troba. La Coloma, una senyora de Prats de Rei, era qui la feia servir per curar els erístols, i hi anava molta gent perquè els hi curés. No ha estat possible identificar l'espècie.	21	334
(Desconegut)	Naps d'en Guerra	14	Sobre la mare de deu la l'Aguda, sobre de Torà, n'hi havia. Fa unes capcines, i allò és una droga. Un cop la seva germana de petita en va menjar i es va quedar tota drogada, com morta. Per curar els mals durant el temps de la guerra es feien servir com a anestèsic. No ha estat possible identificar l'espècie.	16	265b
(Desconegut)	Herba pedrera	14	Fulla rodoneta, es fa als llocs humits, on hi ha heura. Va bé contra les pedres del ronyó, en aigua. No ha estat possible identificar l'espècie.	5	61

^a Informant al qual es correspon cadascuna de les cites d'ús incloses en el catàleg. La relació entre els codis emprats i els noms dels informants és la següent: 1 Paquita Oliva, 2 Josep Pleixats, 3 Benita, 4 Bonaventura Claramunt, 5 Ramon Soteres, 6 Josep Jorba Marmí ("Nocs"), 7 Salvador Valls, 8 Maria Mercè Pleixats, 9 Josep Farré Marcet, 10 Josep Gubern Enric, 11 Magí segura, 12 Rosa Ferrando, 13 Rita Valls Casanoves, 14 Lluïsa Capdevila, 15 Joan Giralt Casanoves, 16 Jordi Còdol, 17 Dona Jordi Còdol, 18 Josep Soteres Bartolí, 19 Soledad Riba Trullàs, 20 Rosa Soteres Bartolí, 21 Pilar Palos, 22 Joan Morera, 23 Antoni ("Ton") Aribau Morera, 24 Isabel Graells Grau, 25 Lluís Esquiús Oliva, 26 Maria Esquiús Oliva, 27 Joan Rivera, 28 Maria Oliva, 29 Josep Maria Marimon, 30 Esmeralda Tirado, 31 Pepeta Tomàs, 32 Marcelino Julián, 33 Antoni Font Planell, 34 Àngela Oller Olivera, 35 Sisquet Sendiu , 36 Teresa Farrés Padrós, 37 Núria Capdevila Vilella, 38 Joan Bacardit Figuera, 39 Jordina Santa Gloria, 40 Mariano Estany, 41 Francisca Serra, 42 Victòria Vilardell Pinyol, 43 Miquel Serra Llobet, 44 Teresa Figueres Rosinés, 45 Emilio Solé Corbella, 46 Àngela Rossic Vilomara, 47 Josep Puig Pujol, 48 Soledat Suarez, 49 Josep Reixachs, 50 Maria Grau, 51 Joan Prat Prat, 52 Conxita Tardà, 53 Mercè Albareda Llordés, 54 Josefa Prat Arisa, 55 Josep Marimon Saumell, 56 Andreu Vidal Solé, 57 Pepito de Cal Bosquet, 58 Jaume Farrés Vidal, 59 Mercè Closa Solé, 60 Josep Prat Solà, 61 Josep Sapera Palomas, 62 Antonia Duarri Salvador, 63 Josep Solé Caelles, 64 Pepita Serra Duarri, 65 Antonio Suarez Pujol, 66 Rosa Vilaró Balaguer, 67 Jordi Mateu Lloró.

^b Usos medicinals, categories generals. La relació entre els codis emprats i les categories generals d'usos medicinals és la següent: 1 Sistema sanguini, 2 Sistema circulatori , 3 Sistema digestiu, 4 Sistema endocrí , 5 Sistema genitourinari, 6 Sistema immunitari, 7 Infeccions / infestacions, 8 Inflamacions, 9 Traumatismes, 10 Alteracions mentals, 11 Sistema metabòlic, 12 Sistema musculoesquelètic, 14 Sistema nerviós, 15 Trastorns nutricionals, 16 Dolor, 17 Enverinaments, 18 Embaràs, naixement, puerperi, 19 Sistema respiratori , 20 Sistema sensorial, 21 Pell o teixit subcutani, 22 Simptomatologia inespecífica , 23 Altres, 24 Medicinal desconegut.

^c Usos medicinals, categories detallades. La relació entre els codis emprats i les categories detallades d'usos medicinals és la següent: 3 Depuratiu, 5 Per la melsa, 7 Cardiotònic, 11 Antipelohèmic, per aclarir la sang, 12 Millora de la circulació, 14 Antihemorroidal, 15 Antiulcerós, 16 Antivaricós, 18 Antihipertensiu, 20 Regulador de la tensió arterial, 22 Carminatiu, 25 Emètic, vomitiu, 26 Estomacal, contra el mal de panxa, 27 Digestiu, 31 Aperitiu, 33 Purgant, laxant, 34 Contra les llagues bucals, 37 Antisèptic bucal, 43 Contra l'acidesa d'estómac, 46 Antidiarreic, 51 Hepatoprotector, hepàtic, 51b Antiinflamatori hepàtic, 57 Hipoglucemiant , 264 Contra el mal de queixal, 265 Contra el mal de sortir les dents , 60 Protector renal, 61 Litotríptic renal, 62 Antisèptic urinari, 64 Diürètic, 65 Antienurètic, 66 Antiprostatític, 73 Contra el mal de la regla, 78 Higiene íntima, 83 Afrodisíac, 90b Vitiligen, 92 Antisèptic intern, 93 Antipirètic, 95 Intoxicacions, 104 Antitífic, 106 Per a l'escarlatina, 108 Per a la meningitis, 113 Antigripal, 118 Per al xarampió, 120 Per a les galteres, 125 Antihelmíntic, 130 Contra els polls, 130b Contra les paparres, 131 Antiinflamatori, 193 Antiequimòtic (blau o morat), 194 Antipiròtic (cremades), 195 Per a treure les punxes, 196 Contra els cops, 198 Antisèptic extern, 200 Cicatritzant, 200b Hemostàtic (hemorràgies), 202 Fisures cutànies, 207 Tranquil·litzant, 204b Per ajudar a la parla, 210 Antidepressiu, 213 Deshabituant del tabac, 214 Somnífer, 219 Per reduir el colesterol, 221 Antidiaforètic, redueix la sudoració, 223 Refrigerant, 161 Contra el dolor muscular, 162 Reforçant ossi, 227 Antireumàtic, 228 Antiartrític, 229 Antiartròsic, 231 Contra la falta de mobilitat articular, 233 Contra la fatiga, 234 Esquinços musculars, carnesqueixats, 234b Esquinços lligamentosos, 235b Contra el flato, 236 Per a les rampes, 237 Per a la tortículis, 240 Contra la ciàtica, 241 Antiàlgic lumbar (mal d'esquena), 241b Per les hernies , 252 Contra la migranya, 254b Per afavorir la memòria, 260 Tònic, reconstituent, 261 Encebador, 263 Contra el mal de cap, 265b Anestèsic, 270b Picades (genèric), 271 Picades d'abelles o altres insectes, 275 Abortiu, 285 Agalactogen, 292 Anticatarral, 292b Contra el refredat, 293 Expectorant, 294 Per la rinorrea, 295 Per la ronquera o rogal, 296 Antitussigen, 297 Mucolític, 298 Descongestiu nasal, 299 Pel mal de coll, 300 Per l'afonia, 302 Contra la pneumònia , 302b Contra la bronquitis, 173 Pel mal d'orella, 308 Antisèptic ocular, 309 Per la conjuntivitis, 310 Pel mareig, 312b Hidratant i suavitzant, 313 Antiacneic, 314 Pels furúncols, 315 Per les llagues i butllofes, 318 Callicida, 324 Per la pell irritable i encetadures, 328 Per la picor, 329 Antipsoriàsic, 333 Antiberrugós, 334 Per al panadís, voltadits, o arístol, 335 Per les fístules o fonts, 340 Reforçant capil·lar, 342 Salutífer, 342b Anima, 342c Protector contra els mals auguris, 343b Aporta energia , 344 Altres, 345 Medicinal desconegut.

Capítol 4

**L'etnoveterinària a la comarca de l'Anoia
(Catalunya Central - Península Ibèrica): un
coneixement empobrit i sense vigència a
rel de la desaparició de la ramaderia
tradicional**

Capítol 4

L'etnoveterinària a la comarca de l'Anoia (Catalunya Central - Península Ibèrica): un coneixement empobrit i sense vigència a rel de la desaparició de la ramaderia tradicional

INTRODUCCIÓ

L'etnoveterinària (Mc Corkle, 1986) és a dia d'avui una de les àrees menys estudiades dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat, sobretot si es compara amb el gran nombre d'estudis centrats en l'etnofarmacologia. Els estudis duts a terme a nivell català (Agelet & Vallès, 1999; Bonet & Vallès, 2007), peninsular (Blanco et al., 1999; Akerreta et al., 2010; González, 2011; Benítez et al., 2012), o europeu (Uncini et al., 2001; Viegi et al., 2003; Scherrer et al., 2005; Pieroni et al., 2006) cobreixen una part ínfima del territori; amb l'excepció de Suïssa, on darrerament aquesta línia de recerca s'ha desenvolupat amb força (Joos, 2010; Schmid et al., 2012; Disler et al., 2014; Bischoff et al., 2016). El grau de prospecció corresponent a països en vies de desenvolupament és també molt baix, tot i que en aquests casos la prevalença de l'etnoveterinària segueix sent molt elevada en els seus sistemes ramaders (Maphosa & Masika, 2010; Jugabrat - Das, 2011; Bharati & Sharma, 2012; Kambizi, 2016; Saganuwan, 2017).

L'etnoveterinària era de cabdal importància en el sistema ramader tradicional, basat en un model extensiu i en moltes ocasions destinat a l'autoconsum. A Catalunya, a pràcticament totes les masies i també a moltes cases de zones urbanes, el bestiar propi (gallines, conills, coloms, i porcs, entre d'altres) representava la principal font d'ingesta proteica. Alhora, les tasques agrícoles i de transport es duïen a terme mitjançant tracció animal, i per tant els matxos, els rucs, els cavalls, o els bous eren un element indispensable de la societat fins als anys 60. Amb la introducció massiva dels vehicles de combustió en el transport i l'agricultura, i la progressiva desaparició de bestiar per a l'autoconsum, la presència d'animals domèstics en la societat va quedar

majoritàriament reduïda a les explotacions agrícoles professionals. És per tant en aquestes explotacions professionals on s'esperaria que hagessin pogut mantenir-se vius els coneixements tradicionals relatius a l'etnoveterinària, i on a dia d'avui la seva implementació seria de gran interès, tal i com s'està posant de relleu a Suïssa (Disler et al., 2014). Tanmateix, a la major part de països desenvolupats els remeis tradicionals han estat substituïts per productes veterinaris de caràcter comercial (Pieroni et al., 2004), o els productes veterinaris basats en plantes han pràcticament desaparegut del mercat, i han de ser produïts pels propis ramaders (Bischoff et al., 2016).

La recuperació dels coneixements tradicionals corresponents al camp de l'etnoveterinària, més enllà del seu valor patrimonial, té un gran interès aplicat per contribuir al desenvolupament d'una ramaderia més sostenible i que no suposi un risc sanitari pel conjunt de la societat. En aquest sentit, en els darrers anys s'ha constatat que l'aparició de microorganismes resistents als antibiòtics és un problema sanitari de primer ordre mundial (Mackenzie, 2016), el qual està directament relacionat amb un ús indegut i abús d'aquests fàrmacs tant en veterinària com en medicina (Tang et al., 2017). Existeix consens en la comunitat científica sobre la necessitat i urgència d'actuar per evitar que en pocs anys les malalties infeccioses esdevinguin el principal problema sanitari a nivell mundial, amb l'inici del que ja s'anomena era post-antibiòtics (Gallagher, 2017). Així, l'organització mundial de la salut ha elaborat el pla d'acció global per lluitar contra la resistència antimicrobiana, en el qual l'objectiu quatre fa referència precisament a l'optimització de l'ús de productes antimicrobians en medicina i veterinària (WHO, 2015). Abans de l'arribada de la veterinària moderna, moltes de les dolències del bestiar eren tractades eficaçment a base de remeis d'índole vegetal, tal i com segueixen duent a terme moltes comunitats de països en vies de desenvolupament (Kambizi, 2016; Saganuwan, 2017), i també en algunes regions desenvolupades com Suïssa, on els agricultors es mostren satisfets amb l'ús d'aquests remeis tradicionals (Bischoff et al., 2016) i on existeixen regulacions que fomenten un ús molt restrictiu dels antibiòtics en producció animal (Swiss organic farming regulation, 2013). Mitjançant la transició vers un model ramader extensiu, i la recuperació i implementació dels coneixements etnofarmacològics, seria possible reduir dràsticament la utilització d'antibiòtics i

altres fàrmacs en producció animal, afavorint així el desenvolupament d'una ramaderia més sostenible i que compleixi amb el principi bàsic de seguretat alimentària.

L'**objectiu principal** d'aquest capítol és documentar i caracteritzar els usos tradicionals emprats en el camp de l'etnoveterinària a la comarca de l'Anoia, els animals a qui anaven dirigits, i els motius que en van propiciar l'abandó.

D'aquest objectiu principal en deriven els següents **objectus específics**:

1. Documentar les espècies, tant silvestres com cultivades, emprades tradicionalment en etnoveterinària a l'àrea estudiada i conèixer quines eren les més importants en aquest camp.
2. Determinar els principals grups animals als quals anaven dirigits els usos etnoveterinaris documentats, com a indicador de la seva importància en la societat rural de la comarca de principis i mitjans del segle XX.
3. Conèixer la importància dels diferents usos veterinaris, formes d'extracció dels principis actius, formes d'administració, elements vegetals, i d'altres variables, en l'etnoveterinària de l'àrea estudiada.
4. Determinar el grau de prevalença actual dels usos documentats, els motius que van propiciar el seu abandó i els períodes en què va produir-se.

MATERIAL I MÈTODES

Obtenció i processament de la informació

Les dades emprades en l'elaboració d'aquest capítol de la tesi doctoral han estat obtingudes a partir dels informants que han participat en la prospecció etnobotànica realitzada a la comarca de l'Anoia (àrees geogràfiques de la Conca d'Òdena i de l'Alta Segarra) entre els anys 2014 i 2017 amb l'objectiu de recollir coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat silvestre i cultivada, incloent informació sobre les varietats agrícoles tradicionals i els coneixements tradicionals associats. En total s'han utilitzat dades de 67 informants agrupats en 44 unitats familiars, nascuts de

mitjana l'any 1932, dels quals s'ha recollit informació de tots els àmbits dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat. La informació obtinguda en les trobades realitzades amb cadascuna de les unitats familiars es pot consultar en l'Annex general 1 de la present tesi doctoral, i en format digital a través de la Base de dades dels coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia, Catalunya Central. Per una informació detallada sobre la metodologia seguida per a l'obtenció dels coneixements tradicionals, la identificació taxonòmica, o la distribució territorial dels informants i les seves característiques demogràfiques i socioeconòmiques, consulteu els capítols 1 i 2. De tota la informació obtinguda, en el present capítol s'analitza la corresponent a l'àmbit de l'etnoveterinària.

Analisi de dades

La informació obtinguda al llarg de les diferents trobades amb els informants ha estat transcrita i incorporada a l'Annex general 1, on també es detalla el procediment dut a terme per transcriure la informació. A continuació la informació ha estat incorporada a la "Base de dades dels Coneixements tradicionals relatius a la biodiversitat de la comarca de l'Anoia", on d'acord amb la codificació establerta en l'Annex general 2 s'ha assignat per cada registre el valor corresponent a les diferents variables considerades.

La informació obtinguda per cadascuna de les variables considerades ha estat analitzada mitjançant estadística descriptiva, i representada gràficament i en forma de taules. Alhora, s'ha elaborat un catàleg complet, que inclou per cadascun dels grups animals el nombre de cites d'ús documentades i la seva prevalença. Per cada grup animal s'indiquen totes les espècies emprades, i per cadascuna d'elles la part utilitzada, la forma de processament, les categories generals i detallades d'usos veterinaris pels que se n'ha documentat cites d'ús, la forma d'administració, i el nombre de cites d'ús i el *prevalence value* per cada registre independent.

Finalment, s'ha confeccionat un annex que inclou per cadascuna de les espècies totes les cites d'ús aportades pels informants. Per cada cita d'ús s'indica el nom popular, la descripció aportada pels informants, les categories general i detallada d'ús veterinari a la qual correspon, i l'informant o informants que l'han aportada.

RESULTATS I DISCUSSIÓ

Generalitats

S'han documentat tant sols 95 cites d'ús emprades tradicionalment amb finalitats veterinàries, cinc de les quals corresponents a la serp blanca (*Rhinehis scalaris*) i 90 a espècies vegetals. En conjunt s'ha obtingut informació de 42 preparats veterinaris pertanyents a 9 categories generals i 18 categories detallades d'ús, dirigits a 8 grups animals diferents. Alhora, el 78,3% de les espècies documentades han estat citades per menys del 5% dels informants (taula 4.1) i la prevalença mitjana pel conjunt de cites d'ús documentades és de tant sols el 6,3%.

Taula 4.1.

Nombre i percentatge d'espècies vegetals amb usos veterinaris que són citades per un determinat percentatge dels informants.

Percentatge d'informants ^a	Nº TOT ^b	% TOT ^c
x = 1,5 (1 informant)	5	21,7
x = 3 (2 informants)	10	43,5
x = 4,5 (3 informants)	3	13,0
x < 5 ^d	18	78,3
5 ≤ x < 10	2	8,7
10 ≤ x < 15	3	13
x > 15	0	0

^a Nombre d'informants a partir del qual es calculen els percentatges: 67. El percentatge d'informants es representa amb la lletra "x"

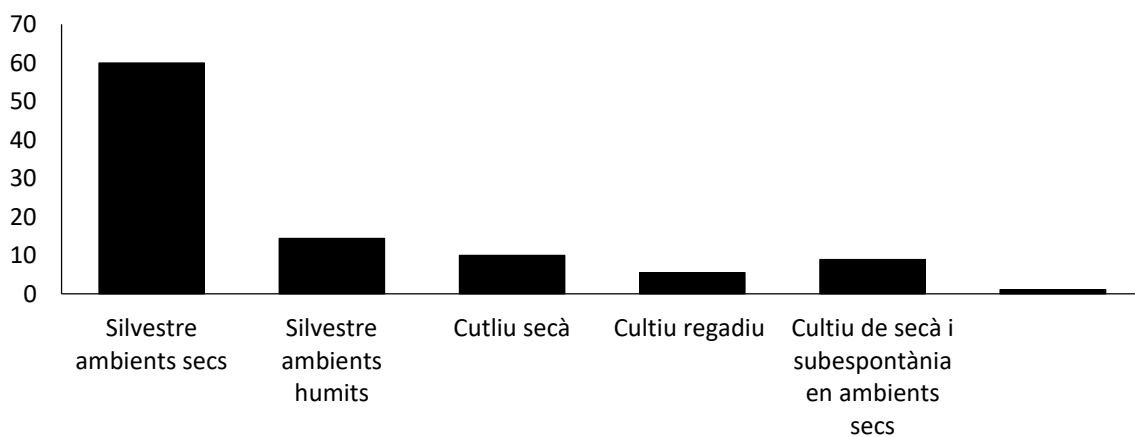
^b Nombre d'espècies vegetals que són citades pels seus usos etnoveterinaris per un determinat percentatge dels informants.

^c Percentatge de les espècies vegetals documentades pels seus usos etnoveterinaris (n: 23) que són citades per un determinat percentatge dels informants.

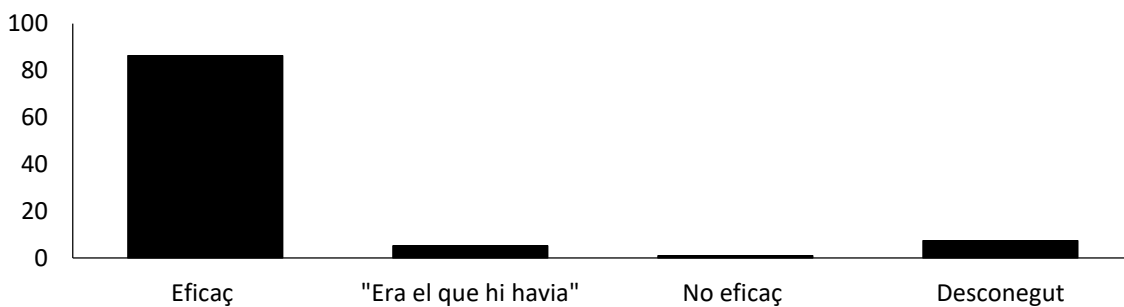
^d Categoria corresponent a les espècies vegetals citades pels seus usos etnoveterinaris per menys d'un 5 % dels informants, que es presenta desglossada en les tres primeres files, la suma de les quals dona lloc als valors mostrats aquesta categoria.

Ecologia, disponibilitat, abandó, complexitat

El 74,4% de les cites d'ús documentades corresponen a espècies silvestres (majoritàriament d'ambients secs), mentre que tant sols el 25,6% fan referència a espècies cultivades (figura 4.1). En el 84,4% de les cites d'ús els informants afirmen ser capaços d'accedir al material vegetal necessari per dur a terme el remei, i per tant la impossibilitat d'accedir-hi no ha estat el que ha comportat l'abandó generalitzat dels usos veterinaris. Alhora, en el 86% de les cites d'ús documentades els informants afirmen que els remeis eren eficaços, i per tant la percepció d'ineficàcia no ha estat tampoc el que n'ha suscitat l'abandó (figura 4.2). És la desaparició dels animals per als quals s'empraven els remeis, i per tant la desaparició de les dolències a tractar, el principal responsable de l'abandó dels usos veterinaris de la zona, si més no en la mostra d'informants participants en l'estudi. En els casos en que es segueix tenint

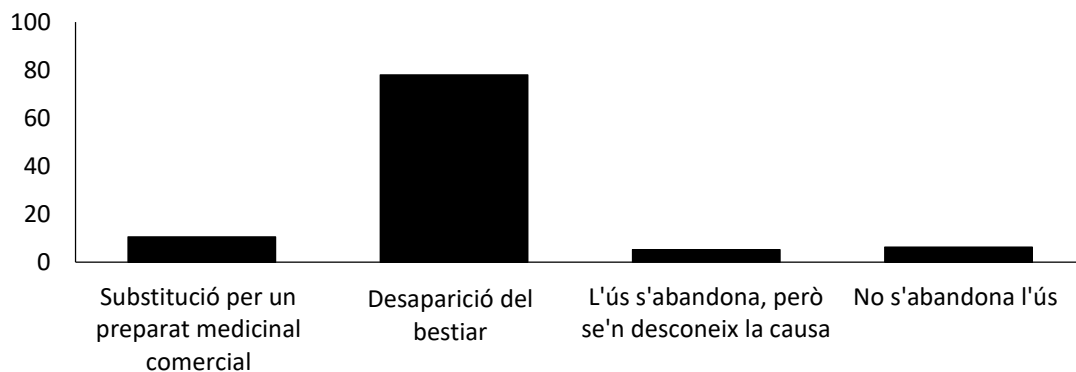
Fig. 4.1. Ecologia de les espècies vegetals citades com a veterinaris: percentatge de cites d'ús documentades per les espècies corresponents a cada grup ecològic.

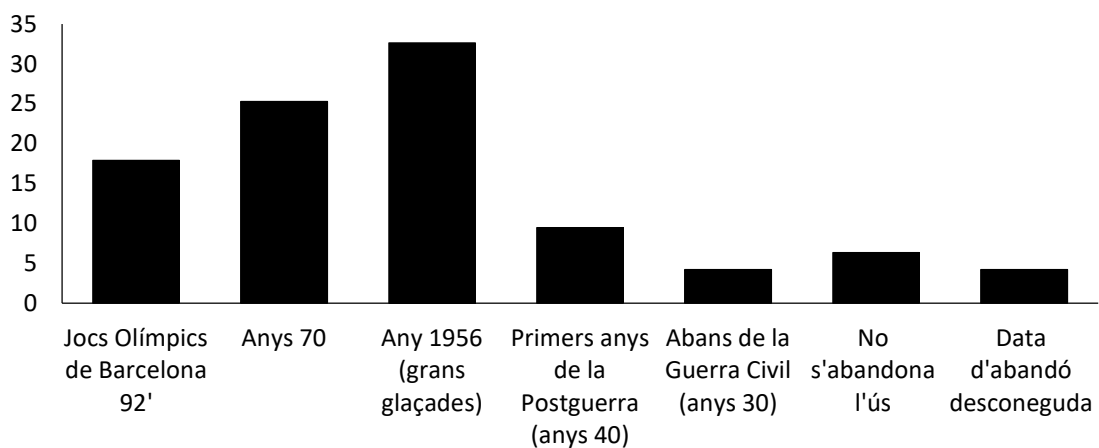
Fig. 4.2. Eficàcia dels usos veterinaris documentats d'acord amb la percepció dels informants. Percentatge de cites d'ús que han estat assignades a cada grau d'eficàcia.

bestiar, l'abandonament de l'etnoveterinària s'ha produït principalment a causa de la substitució dels preparats veterinaris tradicionals per preparats de caràcter comercial (figura 4.3). En cas d'haver escollit com a informants ramaders en actiu, és altament probable que la no utilització de remeis tradicionals en les seves explotacions fos precisament a causa de la seva substitució per preparats veterinaris de caràcter comercial, sumada a la impossibilitat de trobar en el mercat preparats veterinaris elaborats amb components vegetals. L'abandonament dels usos etnoveterinaris es va produir de forma massiva entre els anys 50 i 80 (figura 4.4), amb la intensificació de la ramaderia i la desaparició de moltes explotacions de caire familiar o destinades a l'autoconsum. En l'actualitat, la seva recuperació podria ser de gran interès per al desenvolupament d'un model ramader extensiu, ecològic, i que no suposi un risc sanitari pel conjunt de la societat a causa de l'ús abusiu i indegut d'antibiòtics (Tang et al., 2017).

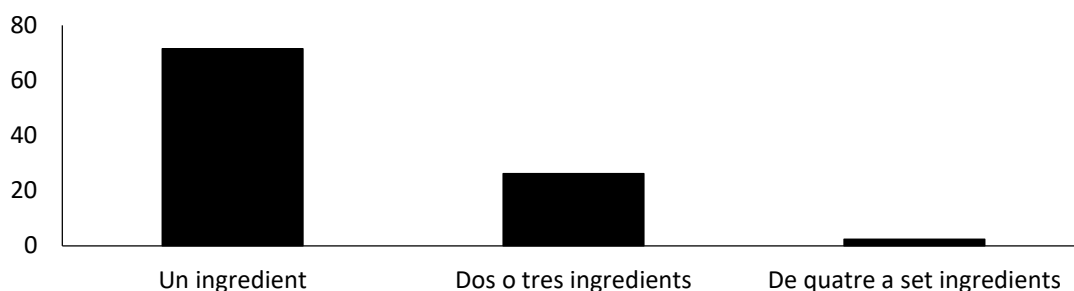

Fig. 4.3. Percentatge de cites d'usos veterinaris corresponents a cada motiu d'abandó.

Fig. 4.4. Percentatge de cites d'usos veterinaris corresponents a cada data d'abandó.

El 50,5% de les cites d'ús corresponen a preparats veterinaris conformats per un sol ingredient, el 41,1% són cites d'ús corresponents a preparats d'entre dos i tres ingredients, i tant sols el 8,4% de les cites d'ús fan referència a preparats de quatre o més ingredients. Aquestes dades es tradueixen en que set de cada deu preparats veterinaris documentats són de caràcter mono específic (figura 4.5). Al seu torn, per a tots els preparats veterinaris documentats ha estat possible obtenir informació de la totalitat d'ingredients que en formaven part.

Fig. 4.5. Complexitat dels preparats documentats, d'acord amb el nombre d'ingredients emprats. Percentatge de preparats corresponents a cada grau de complexitat.

Categories generals i detallades d'ús

Els usos veterinaris es reparteixen en 8 categories generals, essent majoritàries les cites d'ús corresponents al sistema digestiu, i a l'embaràs, naixement i puerperi. També són importants les cites d'ús referents a trastorns del sistema musculoesquelètic, a infeccions o infestacions, i a simptomatologia inespecífica (taula 4.2, figura 4.6). Alhora, la importància de cada categoria general d'ús varia molt notablement en funció del grup animal que es consideri, tal i com es pot observar al catàleg de tots els usos veterinaris documentats (taula 4.9).

La prevalença de les cites d'ús documentades és nul·la en totes les categories generals d'ús, menys en el cas dels trastorns del sistema digestiu, les infeccions o infestacions, i la simptomatologia inespecífica, on encara se'n manté vigent un baix percentatge.

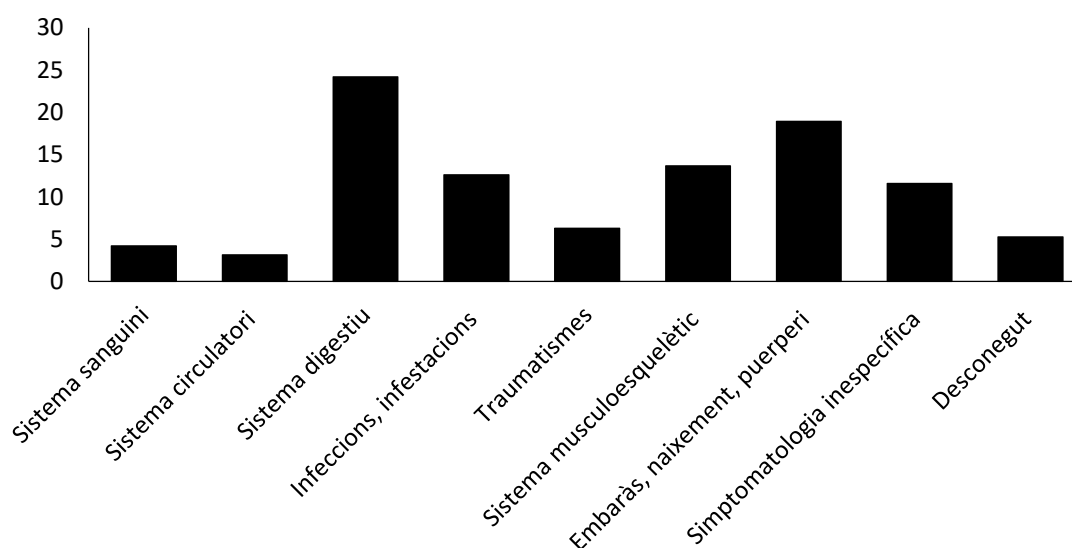
Són quatre les categories detallades, per les quals s'han documentat més cites d'ús. Concretament, es tracta d'epítisis o fèrules per les cabres i ovelles quan es trencaven una pota, remei per al qual s'empraven canyes (*Arundo donax*) i pega; de remeis de caràcter antidiarreic, dirigits a conills, ovelles i al bestiar en general; de

Taula 4.2

Categories generals en les quals es reparteixen els usos veterinaris documentats, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories.

Categoria general	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/sp ^f	Nº prep ^g	Nº cat ^h	Animals ⁱ
Sistema sanguini	4	4,2	0,06	1	0	4	1	1	Ovelles
Sistema circulatori	3	3,2	0,04	2	0	1,5	2	1	Ovelles, bestiar en general
Sistema digestiu	23	24,2	0,34	7	8,7	3,3	9	4	Conills, ovelles, porcs, bestiar en general
Infeccions, infestacions	12	12,6	0,18	5	8,3	2,4	6	4	Gallines i pollastres, bestiar en general
Traumatismes	6	6,3	0,09	2	0	3	4	2	Ovelles, bestiar en general
Sistema musculoesquelètic	13	13,7	0,19	1	0	13	5	1	Cabres, ovelles
Embaràs, naixement, puerperi	18	18,9	0,27	6	0	2,5	6	3	Cabres, ovelles, porcs, vaques
Simptomatologia inespecífica	11	11,6	0,16	6	27,3	1,5	6	1	Conills, gallines i pollastres, ovelles, perdis
Desconegut	5	5,3	0,07	1	0	5	3	1	Ovelles, desconegut

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total ^c *Cultural Importance Index*, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e *Prevalence Value* ^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats veterinaris documentats ^h Nombre de categories detallades d'ús per les quals s'han documentats preparats veterinaris. ⁱ Animals per als quals s'emprava el remei.

Fig. 4.6. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les grans categories d'ús veterinaris.

Taula 4.3

Categories detallades en les quals es reparteixen els usos veterinaris documentats, i indicadors corresponents a cadascuna de les categories.

Categoria general	Categoria detallada	NºUR ^a	% UR ^b	CI ^c	NºSp ^d	PV ^e	UR/sp ^f	Nº p ^g	Animals ⁱ
Sistema sanguini	Per la melsa	4	4,2	0,0 6	2	0	2	1	Ovelles
Sistema circulatori	Antihipertensiu	3	3,2	0,0 4	2	0	1,5	2	Ovelles, bestiar en general
Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	3	3,2	0,0 4	1	0	3	1	Bestiar en general
Sistema digestiu	Purgant, laxant	4	4,2	0,0 6	3	0	1,3	3	Porcs, ovelles, bestiar en general
Sistema digestiu	Per treure les punxes o arestes de la geniva	3	3,2	0,0 4	1	0	3	2	Bestiar en general
Sistema digestiu	Antidiarreic	13	13,7	0,1 9	5	15,3	2,6	3	Conills, ovelles, bestiar en general
Infeccions, infestacions	Antihelmíntic	5	5,3	0,0 7	3	20	1,7	2	Gallines i pollastres, bestiar en general
Infeccions, infestacions	Contra les puces	3	3,2	0,0 4	3	0	1	2	Bestiar en general
Infeccions, infestacions	Per la sarna, ronya, escabiosi	2	2,1	0,0 3	1	0	2	1	Bestiar en general
Infeccions, infestacions	Contra les paparres	2	2,1	0,0 3	2	0	1	1	Bestiar en general
Traumatismes	Antisèptic extern	3	3,2	0,0 4	2	0	1,5	2	Ovelles, bestiar en general
Traumatismes	Cicatritzant	3	3,2	0,0 4	2	0	1,5	2	Ovelles, bestiar en general
Sistema musculoesquelètic	Epítési, fèrul·la	13	13,7	0,1 9	1	0	13	5	Cabres, ovelles
Embaràs, naixement, puerperi	Abortiu	1	1,1	0,0 1	1	0	1	1	Vaques
Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del part	7	7,4	0,1 0	3	0	2,3	2	Cabres, ovelles
Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del pospart, expulsió placenta	10	10,5	0,1 5	3	0	2,3	3	Ovelles, porcs
Simptomatologia inespecífica	Salutífer	11	11,6	0,1 6	6	27,2	1,5	6	Conills, gallines i pollastres, ovelles, perdis
Desconegut	Desconegut	5	5,3	0,0 7	1	0	5	3	Ovelles, desconegut

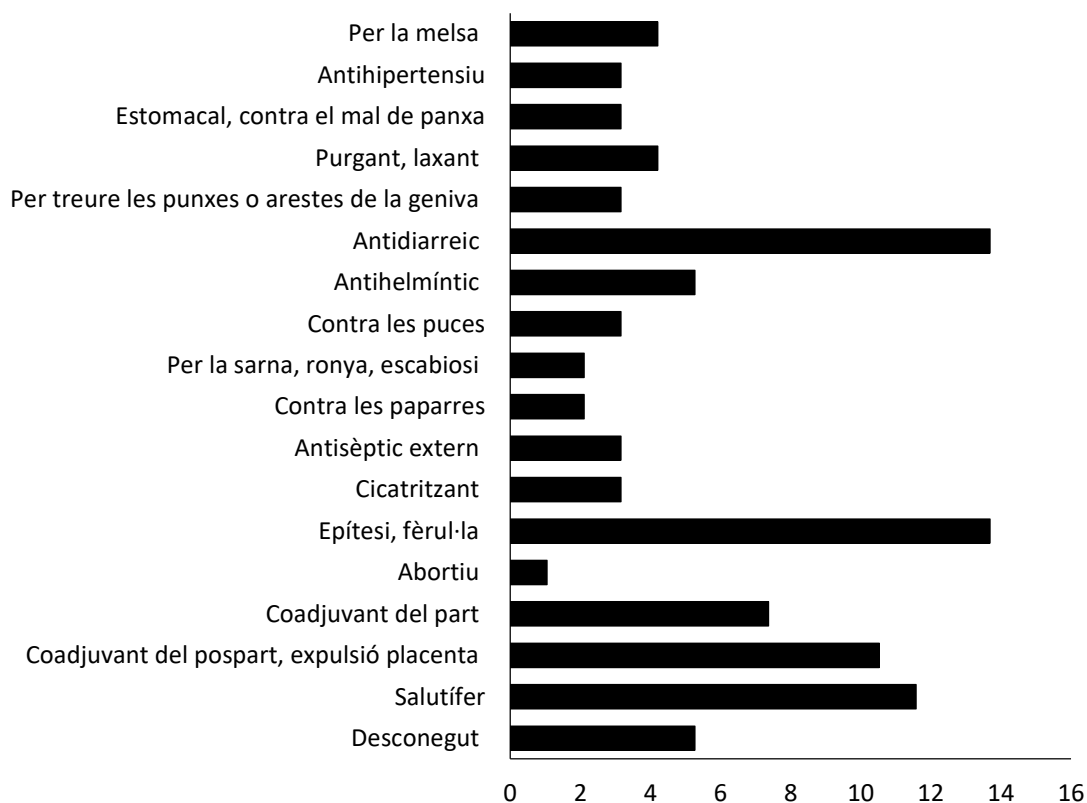
^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total

^c *Cultural Importance Index*, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e *Prevalence Value*

^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats veterinaris

documentats ^h Nombre de categories detallades d'ús per les quals s'han documentats preparats veterinaris. ⁱ Animals per als quals s'emprava el remei.

remeis de tipus salutífer, dirigits a conills, gallines, pollastres, ovelles i perdius; i de remeis emprats com a coadjuvants del postpart, per ajudar a l'expulsió de la placenta, emprats en truges i en menor mesura en ovelles (taula 4.3, figura 4.7). Només alguns dels remeis de caràcter salutífer, antihelmíntic, i antidiarreic es mantenen vigents a dia d'avui (taula 4.3)

Fig. 4.7. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les categories detallades d'ús veterinari.

Animals a qui va dirigit el remei

La major part de cites d'ús documentades anaven dirigides a ovelles, cabres, porcs, o al bestiar en general (taula 4.4, figura 4.8). Es mostra per tant que aquests grups animals tenien una gran importància en la ramaderia tradicional del territori, juntament amb gallines, pollastres i conills. Tanmateix, en el cas de les gallines els pollastres i els conills el nombre de cites d'ús documentades és molt més baix, tot i que es troben encara presents en moltes de les masies visitades i molts dels usos es mantenen encara vigents (taula 4.4). El baix nombre de remeis documentats per

aquests tres grups, tot i ser molt freqüents per a l'autoconsum, és atribuïble a una baixa incidència de patologies i a un cicle de cria curt. En aquest sentit era molt més important dedicar esforços a guarir una ovella, cabra, porc o matxo que no pas a un conill o una gallina.

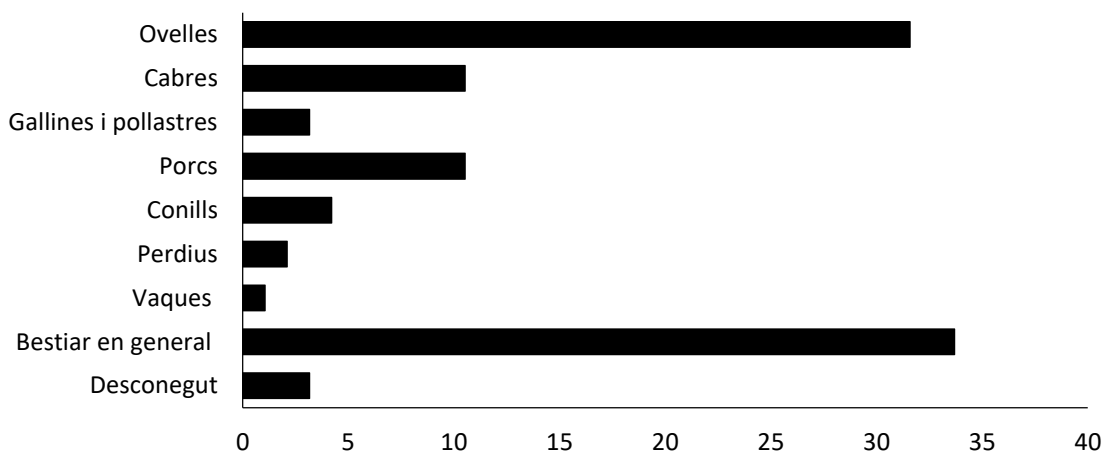
Són també les ovelles i el bestiar en general els casos en que s'ha documentat la utilització d'un major nombre d'espècies (figura 4.9) i per a un major nombre de dolències (taula 4.4).

Taula 4.4.

Animals als quals van dirigits els usos veterinaris documentats, i indicadors corresponents a cadascun dels grups.

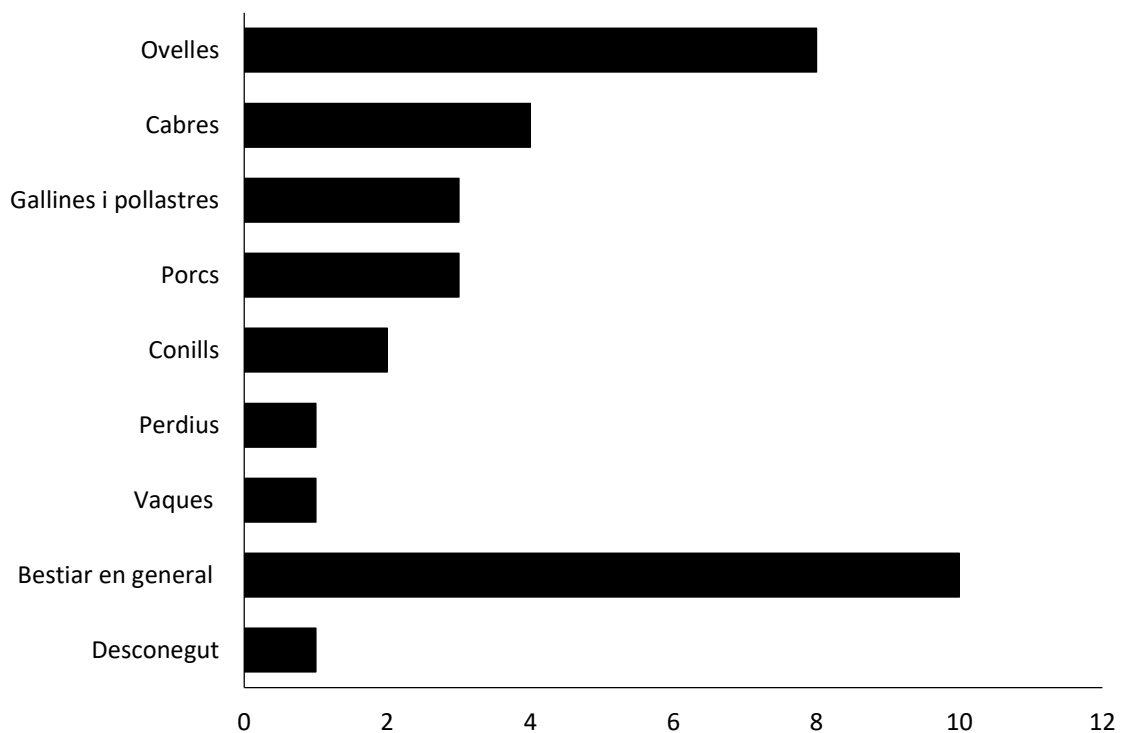
Animals	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/sp ^f	Nº prep ^g	Nº cat ^h
Ovelles	30	31,6	0,45	8	0	3,75	16	11
Cabres	10	10,5	0,15	4	0	2,5	3	2
Gallines i pollastres	3	3,2	0,04	3	66,6	1	3	3
Porcs	10	10,5	0,15	3	0	3,3	3	2
Conills	4	4,2	0,06	2	100	2	2	2
Perdus	2	2,1	0,03	1	0	2	1	2
Vaques	1	1,1	0,01	1	0	1	1	1
Bestiar en general	32	33,7	0,48	10	0	3,2	13	11
Desconegut	3	3,2	0,04	1	0	3	2	1

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total ^c *Cultural Importance Index*, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e *Prevalence Value* ^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats veterinaris documentats ^h Nombre de categories detallades d'ús per les quals s'han documentats preparats veterinaris.

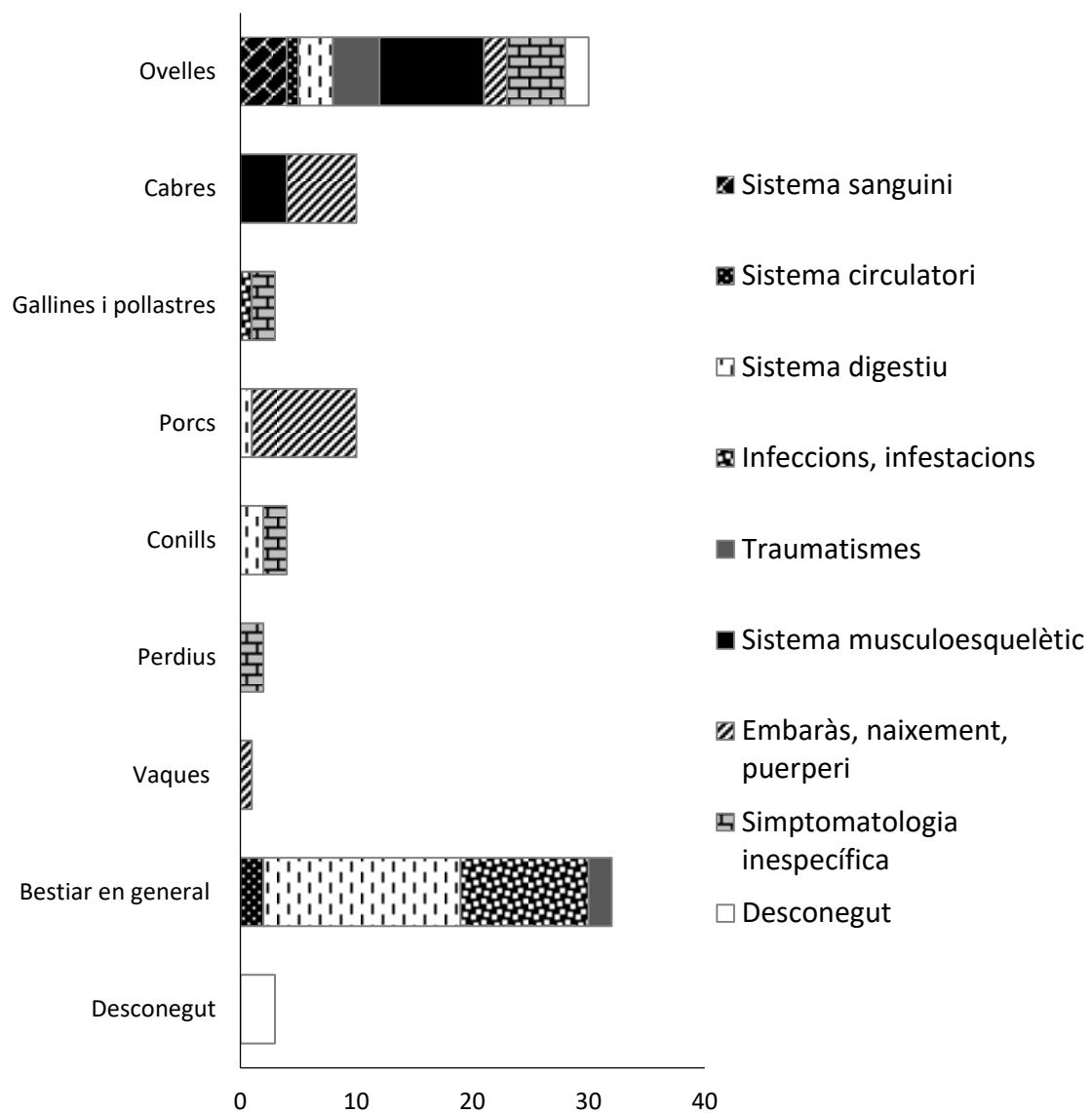

Fig. 4.8. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascun dels grups animals.

Concretament, a les figures 4.10 i 4.11 s'observa com, a banda de les grans diferències en el nombre de cites d'ús documentades, també existeixen grans diferències en les categories generals d'ús a les quals corresponen aquestes cites. En el cas de les ovelles és on hi ha una major diversitat d'usos, amb dominància dels trastorns del sistema musculoesquelètic, traumatismes, simptomatologia inespecífica, i sistema circulatori. En el cas dels porcs, la pràctica totalitat de les cites fan referència a dolències relacionades amb el part i el post part, mentre que els remeis dirigits al bestiar en general responen principalment a trastorns del sistema digestiu o a infestacions.

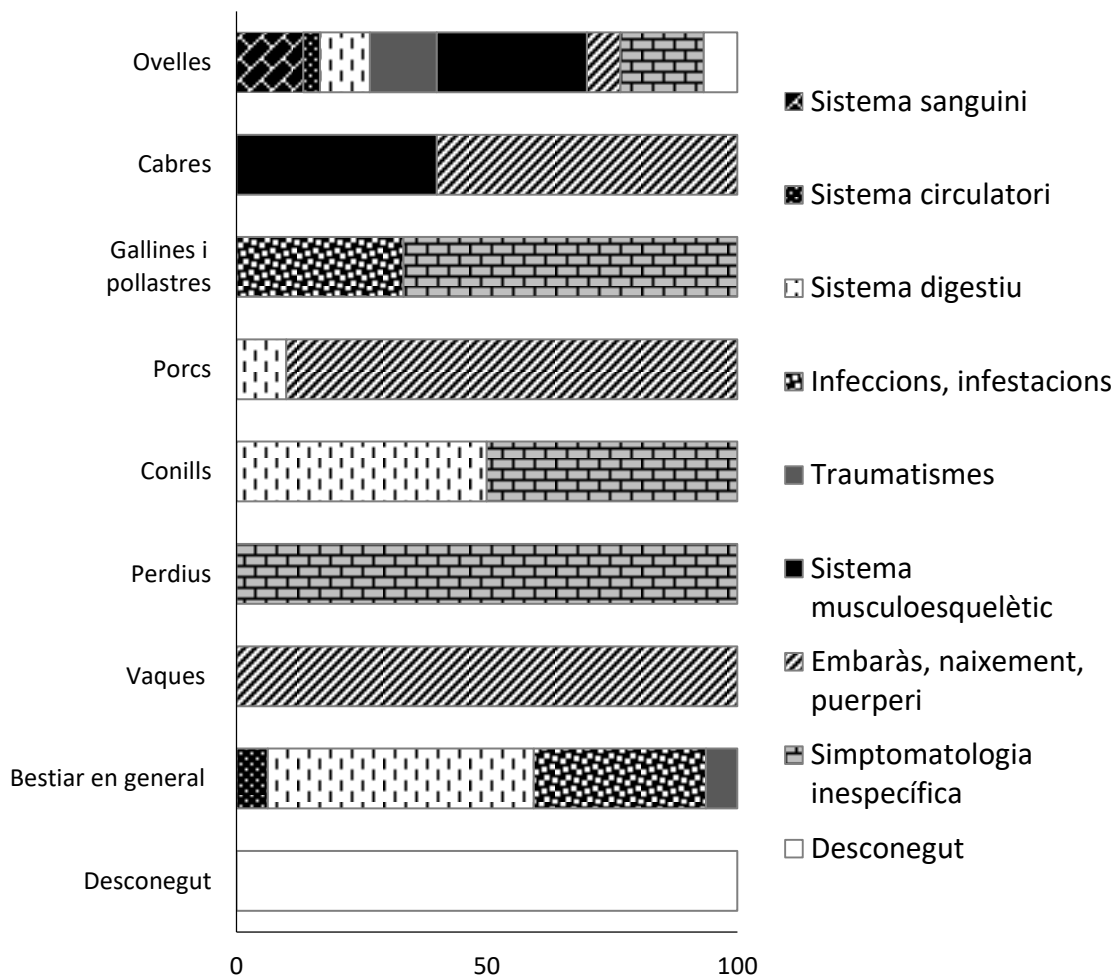

Fig. 4.9. Nº d'espècies vegetals documentades per cadascun dels grups animals.

Fig. 4.10. Nombre de cites d'ús per als diferents grups animals, i nombre de cites d'ús amb que cadascun dels grups animals contribueix a les grans categories d'usos veterinaris.

Fig. 4.11. Per als diferents grups animals, distribució de les cites d'ús en les grans categories d'usos veterinaris. Percentatge de cites de cada grup que corresponen a una determinada categoria.

Formes de processament del material vegetal per extreure'n els principis actius

En la major part d'ocasions l'extracció dels principis actius es duu a terme mitjançant la infusió, decocció o cocció en aigua, mètodes que s'utilitzen en el 48,4% de les cites d'ús documentades. També són destacables els casos d'utilització directa sense processament o ingesta directa sense processament, que representen el 30,6% de les cites d'ús documentades (taula 4.5, figura 4.12). Si a les formes d'extracció esmentades fins al moment s'hi suma la maceració en aigua, s'obté que en el 79,2% de les cites d'ús documentades la metodologia a seguir per extreure'n els principis actius és molt senzilla. Són també aquestes formes de processament les que s'empren en un major nombre d'espècies i remeis (taula 4.5).

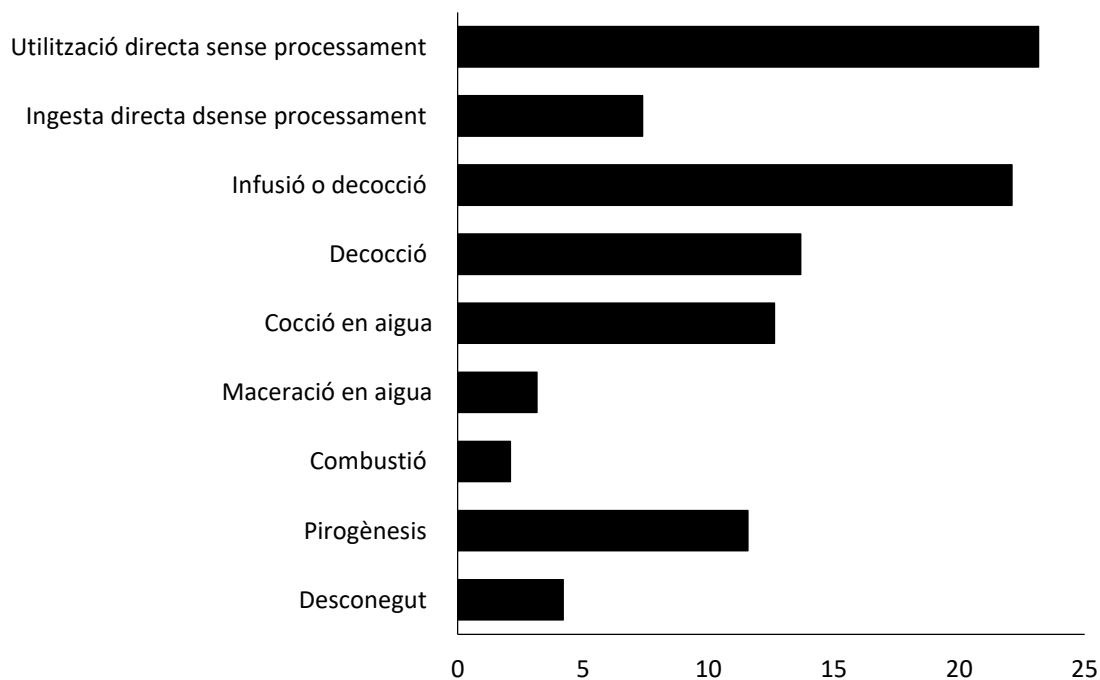
Una atenció a part mereixen l'11,6% de cites d'ús en les quals s'empra la pirogènesis, corresponents totes elles a l'obtenció d'oli de ginebre (taula 4.5).

Taula 4.5.

Formes de processament del material vegetal per tal d'extreure'n els principis actius, i indicadors corresponents a cadascuna de les formes de processament.

Forma de processament	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/sp ^f	Nº prep ^g	Nº cat ^h
Utilització directa sense processament	22	23,2	0,33	6	0	3,7	10	5
Ingesta directa sense processament	7	7,4	0,10	4	57,1	1,8	4	5
Infusió o decocció	21	22,1	0,31	6	0	3,5	10	8
Decocció	13	13,7	0,19	5	0	2,6	3	2
Cocció en aigua	12	12,6	0,18	4	0	3	3	2
Maceració en aigua	3	3,2	0,04	3	66,7	1	3	3
Combustió	2	2,1	0,03	1	0	2	1	1
Pirogènesis	11	11,6	0,16	2	0	5,5	7	3
Desconeguda	4	4,2	0,06	2	0	2	2	3

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total ^c Cultural Importance índex, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e Prevalence Value ^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats veterinaris documentats ^h Nombre de categories detallades d'ús per a les quals s'han documentat preparats veterinaris.

Fig. 4.12. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les formes de processament

Forma d'administració del remei

En relació a la forma d'administració, és clarament majoritària la tisana, si bé l'apòsit medicamentós i l'aplicació directa de l'oli, el làtex, la resina o el suc també són freqüents. Per últim, l'administració d'aliments amb finalitats terapèutiques és destacable, ja que els diferents aliments administrats representen en conjunt el 22% de les cites d'ús veterinari documentades (taula 4.6, figura 4.13). Només mantenen la prevalença l'administració de farratge amb finalitats terapèutiques i el 58,8% de les tisanes. Tanmateix, en disposar d'un nombre tant reduït de cites prevalents, no és possible discernir amb claredat quins són els factors que més han contribuït a l'abandó o prevalença d'un determinat remei. Amb els pocs resultats disponibles es pot considerar que el grup animal al qual va destinat el remei és un factor clau, ja que si l'informant ja no disposa dels animals serà impossible que mantingui l'ús vigent. Altres factors rellevants són probablement la dolència per a la qual s'empra, la forma de processament per extreure'n els principis actius, i la forma d'administració.

Taula 4.6.

Formes d'administració del remei, i indicadors corresponents a cadascuna de les formes d'administració.

Forma d'administració ⁱ	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/sp ^f	Nº prep ^g	Nº cat ^h
1. Tisana	34	35,8	0,51	12	58,8	2,8	14	9
2. Píndola	4	4,2	0,06	2	0	2	1	1
3. Col·lutori	3	3,2	0,04	1	0	3	2	1
5. Utilització directa sense triturar	2	2,1	0,03	1	0	2,0	1	1
5. Apòsit medicamentós	13	13,7	0,19	1	0	13	5	1
5. Aplicació directa de l'oli, l'àtex, resina o suc	13	13,7	0,19	3	0	4,3	8	4
7. Aromes despresos per la planta	5	5,3	0,07	3	0	1,7	3	2
8. Oli	1	1,1	0,01	1	0	1	1	1
8. Pa	3	3,2	0,04	1	0	3	1	1
8. Arròs	3	3,2	0,04	1	0	3	1	1
8. Verdura	6	6,3	0,09	2	0	3	3	2
8. Farratge	4	4,2	0,06	2	100	2	2	3
10. Desconegut	4	4,2	0,06	2	0	2	2	2

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total ^c *Cultural Importance Index*, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno – Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e *Prevalence Value* ^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats veterinaris documentats ^h Nombre de categories detallades d'ús per les quals s'han documentats preparats veterinaris. ⁱ Els grans grups en els quals s'han agrupat les diferents formes d'administració s'indiquen d'acord amb el següent codi numèric: 1 Ff líquida d'administració oral, 2 Ff sòlida d'administració oral, 3 Ff líquida per introduir en cavitats, 5 Ff tòpica, 7 Ff aerosols, 8 Ff aliment medicamentós.

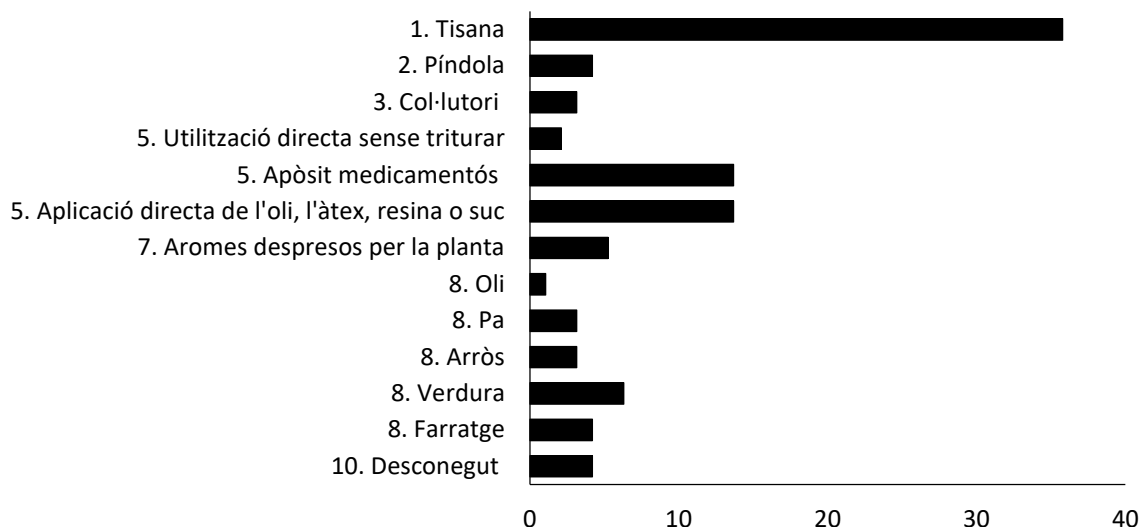

Fig. 4.13. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les formes d'administració del remei

Part utilitzada

La part aèria (independentment de si està florida o no) i les fulles són emprades en el 43,2% de les cites d'ús documentades. També és destacable la importància de les tiges o branques sense fulles (13,7%), i de la soca, emprada per a l'obtenció d'oli de ginebre (11,6%) (taula 4.7, figura 4.14).

Taula 4.7.

Parts de la planta utilitzades, i indicadors corresponents a cadascuna de les parts.

Part utilitzada	Nº UR ^a	% UR ^b	CI ^c	Nº Sp ^d	PV ^e	UR/sp ^f	Nº prep ^g	Nº cat ^h
Part aèria (florida o estèril)	30	31,6	0,45	7	10	4,3	13	10
Part aèria florida	3	3,2	0,04	2	0	1,5	2	2
Fulla, folíol, fronda	11	11,6	0,16	5	0	2,2	6	5
Fulles amb un trosset de branca	2	2,1	0,03	1	50	2,0	2	2
Fruit madur	4	4,2	0,06	1	0	4,0	3	3
Part carnosa del fruit	2	2,1	0,03	1	0	2,0	1	1
Llavor seca	6	6,3	0,09	2	0	3,0	1	1
Soca	11	11,6	0,16	2	0	5,5	7	3
Tiges o branques sense fulles	13	13,7	0,19	1	0	13,0	5	1
Cendra o sutja	2	2,1	0,03	1	0	2	1	1
Escorça	4	4,2	0,06	2	50	2	2	2
Desconegut	2	2,1	0,03	1	0	2	1	1

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Percentatge de cites d'ús documentades respecte el total ^c *Cultural Importance Index*, obtingut dividint el nombre de cites d'ús entre el nombre d'informants (Aceituno - Mata, 2010) ^d Nombre d'espècies vegetals documentades ^e *Prevalence Value* ^f Nombre mitjà de cites d'ús documentades per cada espècie ^g Nombre de preparats veterinaris documentats ^h Nombre de categories detallades d'ús per les quals s'han documentats preparats veterinaris.

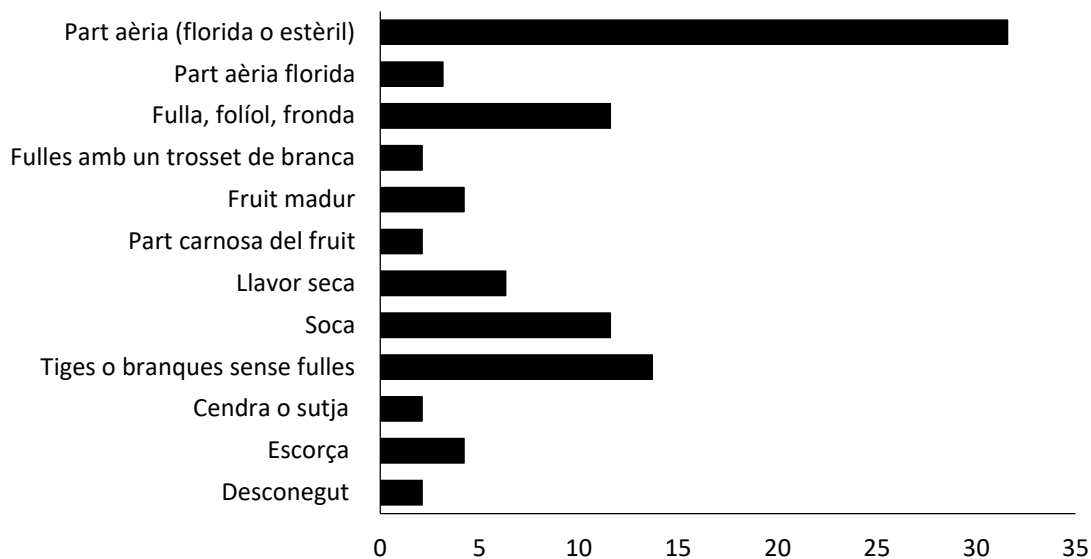

Fig. 4.14. Percentatge de cites d'ús documentades per cadascuna de les parts utilitzades

Espècies més emprades

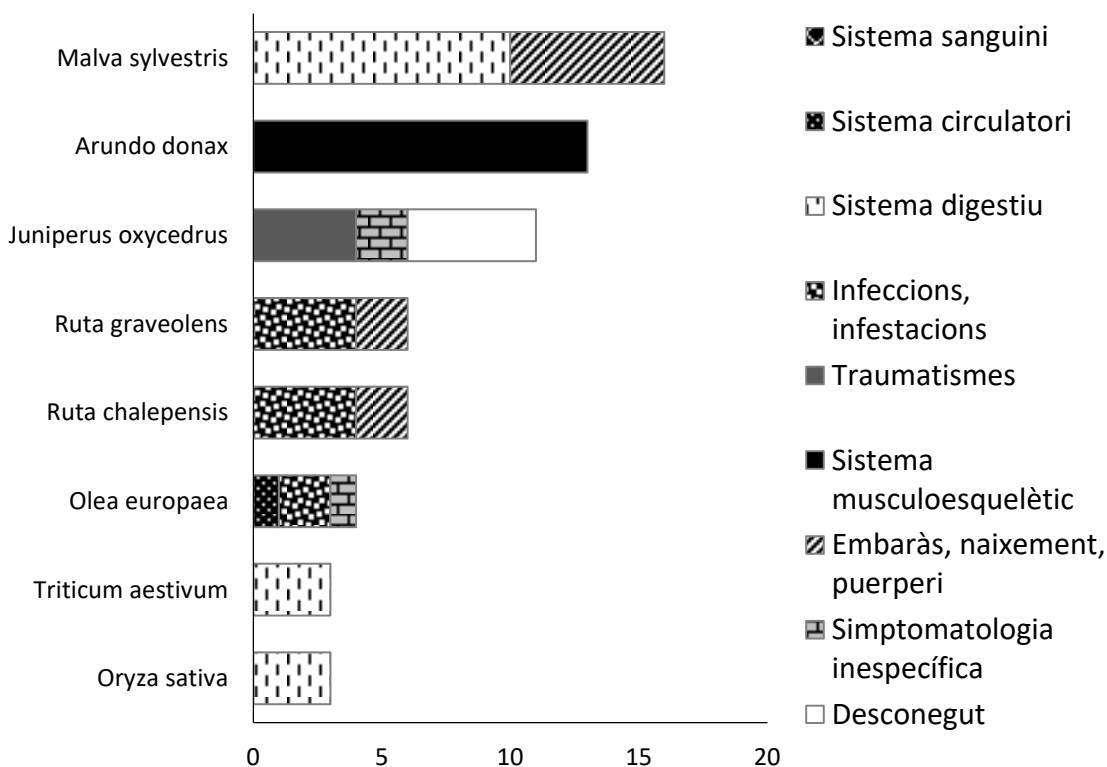
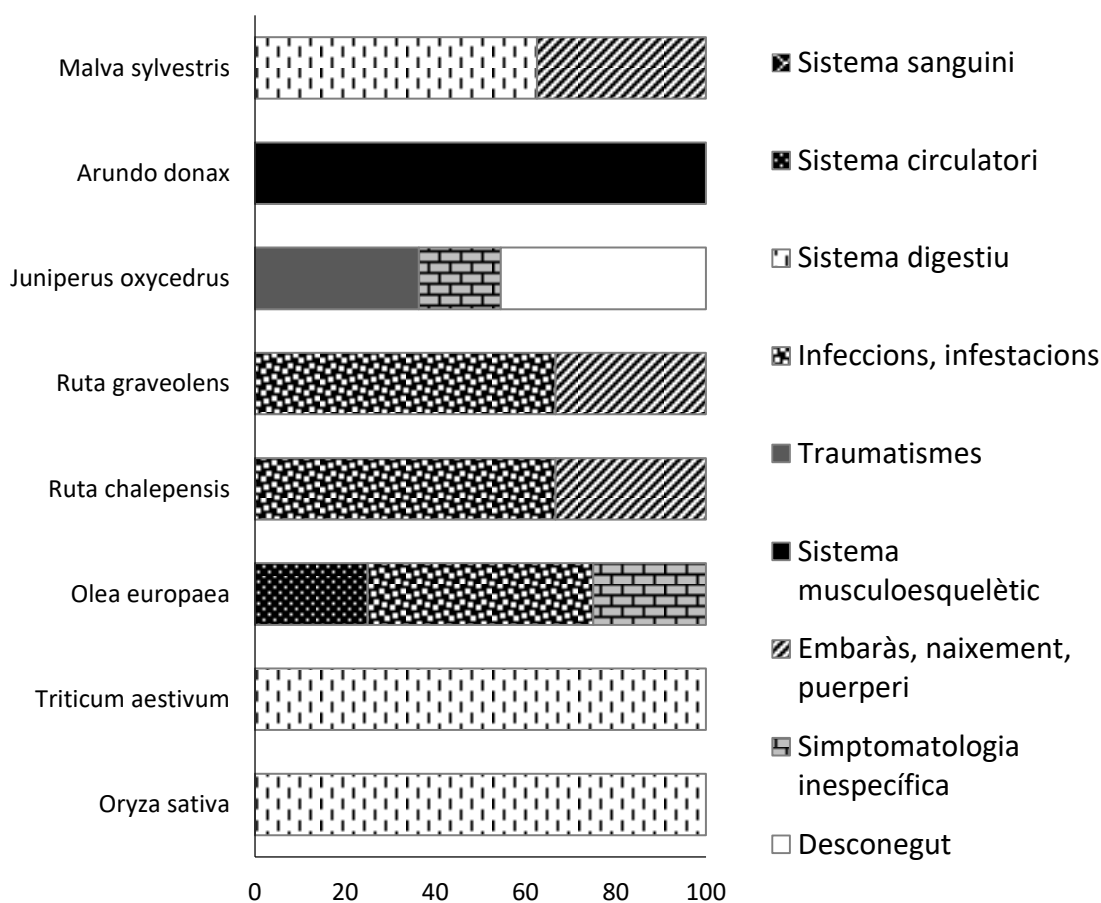

Fig. 4.15. Nombre total de cites d'ús per a les 8 amb més de dos UR veterinàries, i nombre de cites d'ús amb que cadascuna de les espècies contribueix a les grans categories d'usos veterinàries.

Tant sols en el cas de vuit espècies s'han documentat més de dues cites d'ús (figura 4.15). Per cadascuna d'aquestes espècies la proporció d'usos corresponents a

cadascuna de les categories generals d'ús es mostra a la figura 4.16. La malva és l'espècie més citada, amb 16 cites d'ús. Deu corresponen a trastorns del sistema digestiu, i en les sis restants s'empra com a coadjuvant del postpart. La canya és la segona espècie més emprada, en tots els casos contra les fractures de potes d'ovelles i cabres.

Fig. 4.16. Per a les 8 espècies amb més de dos UR com a veterinàries, distribució de les cites d'ús en les grans categories d'usos veterinàries.

A la taula 4.8 s'hi recullen totes les espècies vegetals per les quals ha estat possible documentar-ne usos de caràcter etnoveterinari a la comarca de l'Anoia. És destacable, i preocupant, el fet que només 4 de les 23 espècies documentades (*Juniperus oxycedrus*, *Mentha sp.*, *Pistacia lentiscus*, *Quercus ilex*) mantinguin vigent algun dels seus usos. Les 19 espècies vegetals restants es troben totalment en desús a la comarca en l'àmbit de l'etnoveterinària, si més no amb les dades obtingudes en aquesta prospecció. Caldria veure si els resultats canvien significativament si es duen

a terme noves prospeccions dirigides a informants que encara mantenen viva l'activitat ramadera, ja sigui tradicional o intensiva.

Taula 4.8. Recull de les espècies vegetals emprades amb finalitats veterinàries, els noms populars documentats, i el nombre de cites d'ús i PV per cadascuna.

Nom científic	Noms populars	Nº UR ^a	PV ^b
<i>Arundo donax</i>	Canya	13	0
<i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i>	Bleda	2	0
<i>Daphne gnidium</i>	Tell, tei	2	0
<i>Dorycnium hirsutum</i>	Herba de la flama	2	0
<i>Juniperus communis</i>	Ginebre	2	0
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	11	18,2
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	2	0
<i>Malva sylvestris</i>	Malva, muva	16	0
<i>Marrubium vulgare</i>	Marreu	1	0
<i>Mentha</i> sp.	Menta	1	100
<i>Nepeta cataria</i>	Menta de gat	2	0
<i>Olea europaea</i>	Olivera	4	0
<i>Oryza sativa</i>	Arròs	3	0
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	2	50
<i>Quercus ilex</i>	Alzina	2	100
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	2	0
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	6	0
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	6	0
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Espernallac	1	0
<i>Saxifraga longifolia</i>	Corona de Rei	1	0
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	2	0
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	3	0
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	2	0
(restes de cremar diferents espècies forestals)	(restes de cremar diferents espècies forestals)	2	0

^a Nombre de cites d'ús documentades ^b Prevalence Value

Catàleg dels usos veterinaris documentats a la comarca de l'anoia en la prospecció realitzada entre el 2014 i el 2017

En la prospecció realitzada entre el 2014 i el 2017 s'han obtingut un total de 95 cites d'ús veterinari que corresponen a 50 registres d'ús veterinari diferents, els quals es mostren en el següent catàleg. La informació es troba ordenada en primer terme d'acord amb el grup animal al qual va destinat el remei. Per cadascun dels grups s'indica el nombre de cites d'ús documentades (UR) i el *Prevalence Value* (PV) que

presenten en conjunt. A continuació, dins de cadascun dels grups animals els registres s'ordenen d'acord amb el nom científic de l'espècie utilitzada. Per cada registre s'indica el nombre de cites d'ús documentades (UR), la prevalença (PV), la part emprada, la forma d'extracció dels principis actius, la categoria general d'ús i la categoria detallada d'ús, i la forma d'administració. El catàleg inclou també les cites corresponents a la serp blanca (*Rinechis scalaris*). A la taula 4.10 de l'Annex es poden consultar totes les cites d'ús corresponents a usos veterinaris tradicionals documentats a la comarca de l'Anoia en la prospecció duta a terme entre el 2014 i el 2017. Per cada cita d'ús s'inclou la descripció aportada pels informants, la o les categories d'ús veterinari a les quals correspon, i els informants que l'aporten.

Taula 4.9. Espècies utilitzades tradicionalment com a veterinàries a la comarca de l'Anoia, Catalunya Central, Península Ibèrica, pels diferents grups animals

Grup animal	UR general	PV general	Nom científic	Nom popular	Usos veterinaris, categories generals	Usos veterinaris, categories detallades	Processament	Forma d'administració	Part utilitzada	UR	PV
Bestiar en general	32	0	<i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i>	Belda	Sistema digestiu	Purgant, laxant	Cocció en aigua	8. Verdura	Fulla, folíol, fronda	2	0
			<i>Juniperus communis</i>	Ginebre	Traumatismes	Antisèptic extern	Pirogènies	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	Soca	1	0
			<i>Juniperus communis</i>	Ginebre	Traumatismes	Cicatritzant	Pirogènies	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	Soca	1	0
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Sistema digestiu	Per treure les punxes o arestes de la geniva	Infusió o decocció	3. Col·lutori	Part aèria (florida o estèril)	3	0
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Sistema digestiu	Antidiarreic	Cocció en aigua	8. Verdura	Fulla, folíol, fronda	3	0
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Sistema digestiu	Estomacal, contra el mal de panxa	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	3	0

Taula 4.9. (Continuació)

Grup animal	UR general	PV general	Nom científic	Nom popular	Usos veterinaris, categories generals	Usos veterinaris, categories detallades	Processament	Forma d'administració	Part utilitzada	UR	PV
			<i>Olea europaea</i>	Olivera	Infeccions, infestacions	Per la sarna, ronya, escabiosi	Utilització directa sense processament	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	Fruit madur	2	0
			<i>Oryza sativa</i>	Arròs	Sistema digestiu	Antidiarreic	Cocció en aigua	8. Arròs	Llavor seca	3	0
			<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	Sistema circulatori	Antihipertensiu	Desconegut	10. Desconegut	Fulla, folíol, fronda	2	0
			<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	Infeccions, infestacions	Contra les puces	Utilització directa sense processament	7. Aromes despresos per la planta	Part aèria (florida o estèril)	1	0
			<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	Infeccions, infestacions	Contra les paparres	Utilització directa sense processament	7. Aromes despresos per la planta	Part aèria (florida o estèril)	1	0
			<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	Infeccions, infestacions	Antihelmíntic	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	2	0
			<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	Infeccions, infestacions	Contra les puces	Utilització directa sense processament	7. Aromes despresos per la planta	Part aèria (florida o estèril)	1	0
			<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	Infeccions, infestacions	Contra les paparres	Utilització directa sense processament	7. Aromes despresos per la planta	Part aèria (florida o estèril)	1	0
			<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	Infeccions, infestacions	Antihelmíntic	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	2	0

Taula 4.9. (Continuació)

Grup animal	UR general	PV general	Nom científic	Nom popular	Usos veterinaris, categories generals	Usos veterinaris, categories detallades	Processament	Forma d'administració	Part utilitzada	UR	PV
			<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Esperna-llac	Infeccions, infestacions	Contra les puces	Utilització directa sense processament	7. Aromes despresos per la planta	Part aèria florida	1	0
			<i>Triticum aestivum</i>	Blat	Sistema digestiu	Antidiarreic	Cocció en aigua	8. Pa	Llavor seca	3	0
Ovelles	30	0	<i>Arundo donax</i>	Canya	Sistema musculoesquelètic	Epítési, fèrula	Utilització directa sense processament	5. Apòsit medicamentós	Tiges o branques sense fulles	9	0
			<i>Daphne gnidium</i>	Tell, tei	Sistema digestiu	Antidiarreic	Utilització directa sense processament	5. Utilització directa sense triturar	Escorça	2	0
			<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	Traumatismes	Antisèptic extern	Pirogènesi	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	Soca	2	0
			<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	Traumatismes	Cicatritzant	Pirogènesi	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	Soca	2	0
			<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	Desconegut	Desconegut	Pirogènesi	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	Soca	2	0

Taula 4.9. (Continuació)

Grup animal	UR general	PV general	Nom científic	Nom popular	Usos veterinaris, categories generals	Usos veterinaris, categories detallades	Processament	Forma d'administració	Part utilitzada	UR	PV
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del part	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	1	0
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del postpart, expulsió placenta	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	1	0
			<i>Olea europaea</i>	Olivera	Sistema circulatori	Antihipertensiu	Ingesta directa sense processament	8. Oli	Fruit madur	1	0
			<i>Olea europaea</i>	Olivera	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	Maceració en aigua	1. Tisana	Fruit madur	1	0
			<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	Sistema digestiu	Purgant, laxant	Infusió o decocció	1. Tisana	Fulles amb un trosset de branca	1	0
			<i>Rhinechis scalaris</i>	Serp blanca	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	Decocció	1. Tisana	(No vegetal)	2	0
			<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	Decocció	1. Tisana	Part aèria florida	2	0
			<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	Sistema sanguini	Per la melsa	Ingesta directa sense processament	2. Píndola	Part carnosa del fruit	2	0
			(restes de cremar diferents espècies forestals)		Sistema sanguini	Per la melsa	Combustió	2. Píndola	Cendra o sutja	2	0

Taula 4.9. (Continuació)

Grup animal	UR general	PV general	Nom científic	Nom popular	Usos veterinaris, categories generals	Usos veterinaris, categories detallades	Processament	Forma d'administració	Part utilitzada	UR	PV
Cabres	10	0	<i>Arundo donax</i>	Canya	Sistema musculoesquelètic	Epítési, fèrul·la	Utilització directa sense processament	5. Apòsit medicamentós	Tiges o branques sense fulles	4	0
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del part	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	2	0
			<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del part	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	2	0
			<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del part	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	2	0
Porcs	10	0	<i>Dorycnium hirsutum</i>	Herba de la flama	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del postpart, expulsió placenta	Decocció	1. Tisana	Fulla, folíol, fronda	2	0
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Sistema digestiu	Purgant, laxant	Cocció en aigua	8. Verdura	Fulla, folíol, fronda	1	0
			<i>Malva sylvestris</i>	Malva, mauva	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del postpart, expulsió placenta	Decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	2	0
			<i>Nepeta cataria</i>	Menta de gat	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del postpart, expulsió placenta	Decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	2	0

Taula 4.9. (Continuació)

Grup animal	UR general	PV general	Nom científic	Nom popular	Usos veterinaris, categories generals	Usos veterinaris, categories detallades	Processament	Forma d'administració	Part utilitzada	UR	PV
			<i>Rhinechis scalaris</i>	Serp blanca	Embaràs, naixement, puerperi	Coadjuvant del postpart, expulsió placenta	Decocció	1. Tisana	No vegetal	3	0
Conills	4	100	<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	Ingesta directa sense processament	8. Farratge	Part aèria (florida o estèril)	2	100
			<i>Quercus ilex</i>	Alzina	Sistema digestiu	Antidiarreic	Ingesta directa sense processament	8. Farratge	Escorça	2	100
Gallines i pollastres	3	66,6	<i>Marrubium vulgare</i>	Marreu	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	Infusió o decocció	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	1	0
			<i>Mentha sp.</i>	Menta	Infeccions, infestacions	Antihelmíntic	Maceració en aigua	1. Tisana	Part aèria (florida o estèril)	1	100
			<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	Maceració en aigua	1. Tisana	Fulles amb un trosset de branca	1	100
Perdus	2	0	<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	Simptomatologia inespecífica	Salutífer	Desconegut	10. Desconegut	Desconegut	2	0
Vaques	1	0	<i>Saxifraga longifolia</i>	Corona de Rei	Embaràs, naixement, puerperi	Abortiu	Infusió o decocció	1. Tisana	Fulla, folíol, fronda	1	0
Desconegut	3	0	<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	Desconegut	Desconegut	Pirogèneis	5. Aplicació directa de l'oli, làtex, resina o suc	Soca	3	0
			<i>Quercus ilex</i>	Alzina	Sistema digestiu	Antidiarreic	Ingesta directa sense processament	8. Farratge	Escorça	2	100

CONCLUSIONS

L'etnoveterinària de la comarca de l'Anoia es troba en estat crític. La seva vigència actual és pràcticament inexistent, i són també molt pocs els records presents en la memòria dels informants. Tanmateix, la recuperació dels usos etnoveterinaris pot tenir un paper clau en el desenvolupament d'un model ramader extensiu, ecològic, i que no suposi un risc sanitari a causa de l'ús i abús dels antibiòtics.

La desaparició del model ramader tradicional és el principal factor que va determinar l'abandó massiu dels usos etnoveterinaris entre els anys 50 i 80 del segle passat, a causa de la intensificació de la ramaderia i de la pròpia desaparició del bestiar. En futures prospeccions, les quals són imprescindibles, caldria focalitzar-se en informants que encara mantinguessin l'activitat ramadera.

Es tracta d'un àmbit dels coneixements tradicionals molt heterogeni, ja que les dolències amb una major incidència varien completament en funció del grup animal, i per tant també varien les espècies i els remeis emprats. En conseqüència, el grau de desconeixement de l'etnoveterinària és encara més elevat del que a priori pot semblar, ja que cal tenir present, no el nombre global de cites d'ús documentades, sinó el nombre de cites d'ús documentades per cada grup animal.

Ovelles, cabres, porcs, matxos i mules eren els grups animals en els quals es focalitzaven la major part de remeis, degut a l'elevada presència en el model agrícola tradicional i al gran valor que un sol individu tenia per l'economia familiar. Grups també molt presents en la ramaderia tradicional però amb un cicle de vida més curt i un valor individual molt menor, com conills i gallines, rebien moltes menys atencions.

Els remeis documentats eren en general fàcils d'elaborar i d'administrar (amb l'excepció de l'oli de ginebre), i s'empraven espècies molt abundants i fàcils de localitzar, de tal forma que l'accés als materials vegetals no serà un limitant si se'n vol recuperar l'ús. És per tant cabdal dur a terme un projecte focalitzat exclusivament a la prospecció de coneixements etnoveterinaris que inclogui també el desenvolupament d'eines que permetin la transmissió d'aquests coneixements als nous ramaders, per tal que els implementin a les seves explotacions.

Bibliografia

- Aceituno - Mata, L., 2010. Estudio etnobotánico y agroecológico de la sierra norte de Madrid. Tesis doctoral. Universidad Autónoma de Madrid. Facultad de Ciencias.
- Agelet, A., Vallès, J., 1999. Vascular plants used in ethnoveterinary in Pallars (Pyrenees, Catalonia, Iberian Peninsula). In: Pieroni, A. (Ed.), *Herbs, Humans and Animals. Erbe, uomini e bestie*. Experiences Verlag, Köln, pp. 14–35.
- Akerreta, S., Calvo, M., Cavero, R., 2010. Ethnoveterinary knowledge in Navarra (Iberian Peninsula). *Journal of Ethnopharmacology*, 130(2): 369-378.
- Benítez, G., González-Tejero, M., Molero-Mesa, J., 2012. Knowledge of ethnoveterinary medicine in the Province of Granada, Andalusia, Spain. *Journal of Ethnopharmacology*, 139(2): 429-439.
- Bharati, K., Sharma, B., 2012. Plants Used as Ethnoveterinary Medicines in Sikkim Himalayas. *Ethnobotany Research and Applications*, 10: 339.
- Bischoff, T., Vogl, C., Ivemeyer, S., Klarer, F., Meier, B., Hamburger, M., Walkenhorst, M., 2016. Plant and natural product based homemade remedies manufactured and used by farmers of six central Swiss cantons to treat livestock. *Livestock Science*, 189: 110-125.
- Blanco, E., Macía, M.J., Morales, R., 1999. Medicinal and veterinary plants of El Caurel (Galicia, northwest Spain). *Journal of Ethnopharmacology*, 65:113–124.
- Bonet, M.À., Vallès, J., 2007. Ethnobotany of Montseny biosphere reserve (Catalonia, Iberian Peninsula): plants used in veterinary medicine. *Journal of Ethnopharmacology*, 110: 130–147.
- Disler, M., Ivemeyer, S., Hamburger, M., Vogl, C., Tesic, A., Klarer, F., Meier, B., Walkenhorst, M., 2014. Ethnoveterinary herbal remedies used by farmers in four north-eastern Swiss cantons (St. Gallen, Thurgau, Appenzell Innerrhoden and Appenzell Ausserrhoden). *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 10(1): 32.
- Gallagher, J., Justo, J., Chahine, E., Bookstaver, P., Scheetz, M., Suda, K., Fehrenbacher, L., Klinker, K., MacDougall, C., 2017. Preventing the Post-Antibiotic Era: Training Future Pharmacists as Antimicrobial Stewards. *American Journal of Pharmaceutical Education*, p.ajpe6770.

- González, J.A., García-Barriuso, M., Amich, F., 2011. Ethnoveterinary medicine in the Arribes del Duero, western Spain. *Veterinary Research Communications* 35: 283–310.
- Joos, B., 2010. Lokales Wissen über Gesundheit und Krankheit des Viehs in Graubünden. In Diplomarbeit. Universität für Bodenkultur Wien, Institut für ökologischen Landbau: Departement für Nachhaltige Agrarsysteme.
- Jugabrat Das, D., 2011. Ethnoveterinary Remedies Used for the Management of Poultry Farm in Certain Villages of Assam. *Indian Journal of Applied Research*, 4(8): 675-677.
- Kambizi, L., 2016. Indigenous plants for ethnoveterinary uses in the Pondoland, South Africa. *Acta Horticulturae*, 1125: 309-314.
- Mackenzie, D., 2016. Antibiotic resistance hits crisis point. *New Scientist*, 232(3104-3106): 32.
- Maphosa, V., Masika, P., 2010. Ethnoveterinary uses of medicinal plants: A survey of plants used in the ethnoveterinary control of gastro-intestinal parasites of goats in the Eastern Cape Province, South Africa. *Pharmaceutical Biology*, 48(6): 697-702.
- Mc Corkle, C.M., 1986. An Introduction to ethnoveterinary research and development. *Journal of Ethnobiology*, 6:129–149.
- Pieroni, A., Giusti, M.E., de Pasquale, C., Lenzarini, C., Censorii, E., Gonzales-Tejero, M.R., Sanchez-Rojas, C.P., Ramiro-Gutierrez, J.M., Skoula, M., Johnson, C., Sarpaki, A., Della, A., Paraskeva-Hadijchambi, D., Hadjichambis, A., Hmamouchi, M., El-Jorhi, S., El-Demerdash, M., El-Zayat, M., Al-Shahaby, O., Houmani, Z., Scherazed, M., 2006. Circum-Mediterranean cultural heritage and medicinal plant uses in traditional animal healthcare: a field survey in eight selected areas within the RUBIA project. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2:1–16.
- Pieroni, A., Howard, P., Volpato, G., Santoro, R.F., 2004. Natural remedies and nutraceuticals used in ethnoveterinary practices in inland southern Italy. *Veterinary Research Communications*, 28: 55-80
- Saganuwan, S., 2017. Ethnoveterinary Values of Nigerian Medicinal Plants: An Overview. *European Journal of Medicinal Plants*, 18(4): 1-35.

- Scherrer, A.M., Motti, R., Weckerle, C.S., 2005. Traditional plant use in the areas of Monte Vesole and Ascea, Cilento National Park (Campania, Southern Italy). *Journal of Ethnopharmacology*, 97: 129–143.
- Schmid, K., Ivemeyer, S., Hamburger, M., Vogl, C., Klarer, F., Meier, B., Walkenhorst, M. 2012. Traditional use of herbal remedies in livestock by farmers in three Swiss cantons (Aargau, Zurich and Schaffhausen). *Forschende Komplementärmedizin*, 19: 125–136.
- Swiss organic farming regulation, 2013. Verordnung über die biologische Landwirtschaft und die Kennzeichnung biologisch produzierter Erzeugnisse und Lebensmittel. Recuperat de: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/9/910.18.de.pdf>.
- Tang, K., Caffrey, N., Nóbrega, D., Cork, S., Ronksley, P., Barkema, H., Polachek, A., Ganshorn, H., Sharma, N., Kellner, J., Ghali, W., 2017. Restricting the use of antibiotics in food-producing animals and its associations with antibiotic resistance in food-producing animals and human beings: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Planetary Health*, 1(8): e316-e327.
- Uncini-Manganelli, R.E., Camangi, F., Tomei, P.E., 2001. Curing animals with plantstraditional usage in Tuscany (Italy). *Journal of Ethnopharmacology*, 78: 171–191.
- Viegi, L., Pieroni, A., Guarrera, P.M., Vangelisti, R., 2003. A review of plants used in folk veterinary medicine in Italy as basis for a databank. *Journal of Ethnopharmacology*, 89: 221–244.
- WHO 2015. Global Action Plan on Antimicrobial Resistance. ISBN 978 92 4 150976 3. Recuperat de: http://who.int/drugresistance/global_action_plan/en/

ANNEX

Taula 4.10. Catàleg dels usos veterinaris tradicionals documentats a la comarca de l'Anoia en la prospecció duta a terme entre el 2014 i el 2017. La informació s'ordena per espècies. Per cada cita d'ús s'inclou la descripció aportada pels informants, les categories d'usos veterinaris a les quals correspon, i els informants que l'aporten.

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Arundo donax</i>	Canya	23, 24	A les ovelles o cabres, quan es trencaven una pota, els hi posaven pega de la que fan servir per les botes de vi de cuir per a que no es ressequin (la compraven). Posaven aquesta pega i unes canyes ben lligades i ja estava. Ho havien vist fer molt a casa.	12	238
<i>Arundo donax</i>	Canya	25, 26	Per arreglar l'os de les ovelles. Es posava l'os a puesto i amb pega i unes canyes ho lligaven bé. No recorda de què estava feta la pega, la venien. Era com un quitrà que s'havia d'escalfar. Era la mateixa que venien al sindicat i que es feia servir pels empelts.	12	238
<i>Arundo donax</i>	Canya	42, 43	Quan una ovella es trencava la pota hi posaven dues o tres canyetes i una pega i se'ls curava. Posaven la cama recta, i agafaven pega (era una pega negra, la compraven a les trementinaires), l'escalfaven, i la posaven amb un drap i tres canyetes posades al voltant de la cama trencada, i tot lligat ben fort. Al cap de 40 dies ja se'ls podia treure, ja estava curat.	12	238
<i>Arundo donax</i>	Canya	57	Quan les ovelles es trencaven una pota, s'arreglava amb canyes i pega. La pega la portaven les trementinaires, i a la farmàcia també n'hi havia, se'n gastava molta.	12	238
<i>Arundo donax</i>	Canya	65, 66	Pels ossos trencats feien servir pega, sobretot els pastors, però per les persones també ho feien. La pega es treu dels arbres, de la teia dels arbres. Feien servir aquesta pega i unes canyes, i tot lligat ben fort, i es curava. La pega ajudava tant a curar com a aguantar.	12	238
<i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i>	Belda	14, 15	De bledes en donaven al bestiar quan anaven durs, quan els costava anar de ventre.	3	33
<i>Daphne gnidium</i>	Tell /Tei	23, 24	És una planta alta que fa un tronc gruixut com un dit i un espigallot i quan floreix fa un granet vermell, fa una olor estranya. Fa una fulla llargueta com una fulla d'olivera o una mica més ampla, llisa. Feien servir l'escorça quan els xais i les ovelles anaven escagassats. Treien l'escorça del tell de cap a cap i la lligaven a les cues de les ovelles que anaven escagassades.	3	46
<i>Dorycnium hirsutum</i>	Herba de la flama	2, 3	A les truges quan parien els donaven malva, herba de la flama, menta de gat i serp blanca, tot bullit en aigua.	18	70
<i>Juniperus communis</i>	Ginebre	57	A les trementinaires els compraven trementina, pega i oli de ginebre. L'oli de ginebre es feia servir per curar les ferides de les bèsties. L'utilitzaven directament. Ells no en feien, el compraven. Les trementinaires van passar fins a la guerra, després de la guerra ja no van passar.	9	198

Taula 4.10. (continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Juniperus communis</i>	Ginebre	57	A les trementinaires els compraven trementina, pega i oli de ginebre. L'oli de ginebre es feia servir per curar les ferides de les bèsties. L'utilitzaven directament. Ells no en feien, el compraven. Les trementinaires van passar fins a la guerra, després de la guerra ja no van passar.	9	200
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	25, 26	Tallaven i arrancaven la soca del ginebre. Pelaven la soca i en feien trossets. Amb un bidó de llums de carburo hi posaven els trossets. Llavors el posaven cap-per-avall i hi posaven foc i llavors rajava l'oli pel forat. Trigava força temps. Tenien un racó per fer-lo expressament. En treien potser un quart de litre d'oli de ginebre per cada bidó. No se'n recorda gaire, ho feien abans de la guerra, no sap en quina època ho feien. Si les ovelles es feien mal els hi posaven oli de ginebre. Antes baixaven dones de la muntanya, les "muntanyeses", i baixaven trementines i olis de ginebre, avet i de diferents coses i tot ho feien així.	9	198
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	25, 26	Tallaven i arrancaven la soca del ginebre. Pelaven la soca i en feien trossets. Amb un bidó de llums de carburo hi posaven els trossets. Llavors el posaven cappervall i hi posaven foc i llavors rajava l'oli pel forat. Trigava força temps. Tenien un racó per fer-lo expressament. En treien potser un quart de litre d'oli de ginebre per cada bidó. No se'n recorda gaire, ho feien abans de la guerra, no sap en quina època ho feien. Si les ovelles es feien mal els hi posaven oli de ginebre. Antes baixaven dones de la muntanya, les "muntanyeses", i baixaven trementines i olis de ginebre, avet i de diferents coses i tot ho feien així.	9	200
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	31, 32	És molt medicinal pels conills. Es mengen les boles i l'escorça, deixen el tronc ben pelat. Encara els n'hi donen. La Pepeta encara va a fer herbes pels conills. Els hi dona el ginebre com a farratge, i diu que els va molt bé com a medicina.	22	342
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	34	Oli de ginebre. No recorda per què servia, però a casa seva, a Castellfollit del Boix, en feien.	24	346
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	42, 43	D'oli de ginebre no n'havien fet mai, no sabien com es feia. Saben que era negre i que es feia servir per les ovelles.	24	346
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Ginebre	45, 46	Saben que es feia oli de ginebre per les besties, però no saben exactament per què servia.	24	346
<i>Lavandula latifolia</i>	Espígol	23, 24	És medicinal per les perdius.	22	342

Taula 4.10. (continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	62, 63, 64	Les malves van bé per la panxa, l'aigua de malves és molt bona, hasta per les bestioles. Quan les bestioles tenien mal de panxa els donaven aigua de malva.	3	26
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	34	En donaven als porcs pel restrenyiment.	3	33
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	62, 63, 64	L'Antònia feia una olla molt grossa, i hi posava pa torrat, arròs i malves, i això anava bé quan tenien cagarrines, tant pe les persones com per les bèsties.	3	46
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	45, 46	En donaven als animals quan tenien mal de boca, quan se'ls posaven arestes del cereal entre la dent i el llavi, i allò no els deixava menjar. Aleshores els feien aigua de malves, i fins i tot se'ls fregava la geniva on tenien l'aresta amb un drap xopat d'aigua de malves.	3	35b
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	56	Les malves les feien servir per fer-ne aigua i rentar les boques dels animals, ja que a vegades se'ls clavava una aresta de cereals a la boca i l'aigua de malves els hi feia marxar.	3	35b
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	2, 3	A les truges quan parien els donaven malva, herba de la flama, menta de gat i serp blanca, tot bullit en aigua.	18	70
<i>Malva sylvestris</i>	Mauva	61	Donaven aigua de mauves a les ovelles quan els costava criar o quan havien criat i havien quedat brutes.	18	70
<i>Malva sylvestris</i>	Malva	45, 46	També es donava aigua de malves i de ruda a les cabres quan havien de parir per tal que tinguessin més força, se les amorrava a una ampolla i aleshores s'ho havien de veure.	18	278
<i>Malva sylvestris</i>	Mauva	61	Donaven aigua de mauves a les ovelles quan els costava criar o quan havien criat i havien quedat brutes.	18	278
<i>Marrubium vulgare</i>	Marreu	35	En feien aigua per les gallines quan estaven malaltes .	22	342
<i>Mentha sp.</i>	Menta	36	Aigua de menta contra els cucs. Posa menta a l'aigua de les gallines, i els va molt bé, encara n'hi posa ara.	7	125
<i>Nepeta cataria</i>	Menta de gat	2, 3	A les truges quan parien els donaven malva, herba de la flama, menta de gat i serp blanca, tot bullit en aigua.	18	70
<i>Olea europaea</i>	Olivera	57	Quan les ovelles estaven a punt de rebentar, quan s'inflaven d'aquella manera que quedaven de panxa enlaire mortes, om a molt se'ls donava oli. Però normalment no hi havia res a fer.	2	18
<i>Olea europaea</i>	Olivera	23, 24	Es posava sofre i oli a les bèsties per la sarna.	7	129

Taula 4.10. (continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Olea europaea</i>	Olivera	57	Quan les ovelles estaven malaltes se'ls donava aigua d'olives. És a dir, l'aigua de les olives en conserva, o la que es feia servir per estovar les olives (quan se'ls canvia l'aigua perquè perdin l'amargor).	22	342
<i>Oryza sativa</i>	Arròs	62, 63, 64	L'Antònia feia una olla molt grossa, i hi posava pa torrat, arròs i malves, i això anava bé quan tenien cagarrines, tant pe les persones com per les bèsties.	3	46
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	57	Quan les ovelles estaven malaltes també se'ls donava aigua de mata, que era una cosa purgant.	3	33
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	28	L'aigua és medicinal gallines. Posa un brot de mata a l'aigua per les gallines, perquè estiguin fortes.	22	342
<i>Quercus ilex</i>	Alzina	65, 66	La rama d'alzina és astringent, és bona per la diàrrera, sobre tot va bé l'escorça. Quan els conills s'escagarrinen els dona rama d'alzina.	3	46
<i>Rhamnus alaternus</i>	Garrigó	29, 30	Servia per rebaixar la sang dels animals.	2	18
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	14, 15	La infusió de ruda anava bé per matar els cucs, n'han fet servir també pels animals, i anava bé, treien els cucs morts.	7	125
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	67	Als corrals hi penjaven ruda perquè feia marxar els paràsits.	7	127
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	67	Als corrals hi penjaven ruda perquè feia marxar els paràsits	7	130b
<i>Ruta chalepensis</i>	Ruda	45, 46	També es donava aigua de malves i de ruda a les cabres quan havien de parir per tal que tinguessin més força, se les amorrava a una ampolla i aleshores s'ho havien de veure.	18	278
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	14, 15	La infusió de ruda anava bé per matar els cucs, n'han fet servir també pels animals, i anava bé, treien els cucs morts.	7	125
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	67	Als corrals hi penjaven ruda perquè feia marxar els paràsits.	7	127
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	67	Als corrals hi penjaven ruda perquè feia marxar els paràsits	7	130b
<i>Ruta graveolens</i>	Ruda	45, 46	També es donava aigua de malves i de ruda a les cabres quan havien de parir per tal que tinguessin més força, se les amorrava a una ampolla i aleshores s'ho havien de veure.	18	278

Taula 4.10. (continuació)

Nom científic	Nom popular	Inf. ^a	Descripció	Ús gen. ^b	Ús det. ^c
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Espernallac	57	Contra les puces poca cosa es podia fer. N'hi havia que deien que l'espernallac anava bé contra les puces, que en posaven al corral i als estables perquè no hi hagués puces, però ells no ho havien fet mai.	7	127
<i>Saxifraga longifolia</i>	Corona de Rei	14	És abortiva. El seu pare en donava a les vaques joves si quedaven prenyades. Feia aigua de corona de rei i els hi donava, perquè hi havia vaques que eren molt joves i no volia que criessin, i així avortaven.	18	275
<i>Thymus vulgaris</i>	Frígola	23, 24	Donaven una olla d'aigua de serp i frígola a les ovelles quan estaven malaltes.	22	342
<i>Triticum aestivum</i>	Blat	62, 63, 64	L'Antònia feia una olla molt grossa, i hi posava pa torrat, arròs i malves, i això anava bé quan tenien cagarrines, tant per les persones com per les bèsties.	3	46
<i>Vitis vinifera</i>	Vinya	42, 43	Quan les ovelles estaven enfelades, tenien mal al fel (a la melsa) s'agafaven tres boletes de sagí dolç (no salat), s'embrutaven amb sutja de la xemeneia i els hi feien empassar, i tot seguit els donaven un trago de vi. Quan les ovelles estaven enfelades es notava perquè estaven tristes i tenien les orelles fredes.	1	5
(Arbres i arbustos forestals)	(Arbres i arbustos forestals)	42, 43	Quan les ovelles estaven enfelades, tenien mal al fel (a la melsa) s'agafaven tres boletes de sagí dolç (no salat), s'embrutaven amb sutja de la xemeneia i els hi feien empassar, i tot seguit els donaven un trago de vi. Quan les ovelles estaven enfelades es notava perquè estaven tristes i tenien les orelles fredes.	1	5
<i>(Rhinechis scalaris)</i>	(Serp blanca)	2, 3	A les truges quan parien els donaven malva, herba de la flama, menta de gat i serp blanca, tot bullit en aigua.	18	70
<i>(Rhinechis scalaris)</i>	(Serp blanca)	6	Com que les truges a l'acabar de criar moltes vegades no fan la despulla, els hi feien bullir una olla d'aigua amb un bon tros de serp. D'aquesta manera mai cap truja no havia agafat res a causa del part.	18	70
<i>(Rhinechis scalaris)</i>	(Serp blanca)	23, 24	Donaven una olla d'aigua de serp i frígola a les ovelles quan estaven malaltes.	22	342

^a Informant al qual es correspon cadascuna de les cites d'ús incloses en el catàleg. La relació entre els codis emprats i els noms dels informants és la següent: 1 Paquita Oliva, 2 Josep Pleixats, 3 Benita, 4 Bonaventura Claramunt, 5 Ramon Soteres, 6 Josep Jorba Marmí ("Nocs"), 7 Salvador Valls, 8 Maria Mercè Pleixats, 9 Josep Farré Marcet, 10 Josep Gubern Enric, 11 Magí segura, 12 Rosa Ferrando, 13 Rita Valls Casanoves, 14 Lluïsa Capdevila, 15 Joan Giralt Casanoves, 16 Jordi Còdol, 17 Dona Jordi Còdol, 18 Josep Soteres Bartolí, 19 Soledad Riba Trullàs, 20 Rosa Soteres Bartolí, 21 Pilar Palos, 22 Joan Morera, 23 Antoni ("Ton") Aribau Morera, 24 Isabel Graells Grau, 25 Lluís Esquius Oliva, 26 Maria Esquius Oliva, 27 Joan Rivera, 28 Maria Oliva, 29 Josep Maria Marimon, 30 Esmeralda Tirado, 31 Pepeta Tomàs, 32 Marcelino Julián, 33 Antoni Font Planell, 34 Àngela Oller Olivera, 35 Sisquet Sendiu, 36 Teresa Farrés Padrós, 37 Núria Capdevila Vilella, 38 Joan Bacardit Figuera, 39 Jordina Santa Gloria, 40 Mariano Estany, 41 Francisca Serra, 42 Victòria Vilardell Pinyol, 43 Miquel Serra Llobet, 44 Teresa Figueres Rosinés, 45 Emilio Solé Corbella, 46 Àngela Rossic Vilomara, 47 Josep Puig Pujol, 48 Soledat Suarez, 49 Josep Reixachs, 50 Maria Grau, 51 Joan Prat Prat, 52 Conxita Tardà, 53 Mercè Albareda Llordés, 54 Josefa Prat Arisa, 55 Josep Marimon Saumell, 56 Andreu Vidal Solé, 57 Pepito de Cal Bosquet, 58 Jaume Farrés Vidal, 59 Mercè Closa Solé, 60 Josep Prat Solà, 61 Josep Sapera Palomas, 62 Antonia Duarri Salvador, 63 Josep Solé Caelles, 64 Pepita Serra Duarri, 65 Antonio Suarez Pujol, 66 Rosa Vilaró Balaguer, 67 Jordi Mateu Llíró.

^b Usos veterinaris, categories generals. La relació entre els codis emprats i les categories generals d'usos medicinals és la següent: 1 Sistema sanguini, 2 Sistema circulatori, 3 Sistema digestiu, 7 Infeccions, infestacions, 9 Traumatismes, 12 Sistema musculoesquelètic, 18 Embaràs, naixement, puerperi, 22 Simptomatologia inespecífica, 24 Desconegut.

^c Usos veterinaris, categories detallades. La relació entre els codis emprats i les categories detallades d'usos medicinals és la següent: 5 Per la melsa , 18 Antihipertensiu, 26 Estomacal, contra el mal de panxa, 33 Purgant, laxant, 35b Per treure les punxes o arestes de la geniva , 46 Antidiarreic , 125 Antihelmíntic , 127 Contra les puces, 129 Per la sarna, ronya, escabiosi, 130b Contra les paparres, 198 Antisèptic extern, 200 Cicatritzant, 238 Epítisi, fèrula , 275 Abortiu, 278 Coadjuvant del part, 70 Coadjuvant del postpart, expulsió placenta, 342 Salutífer, 346 Desconegut.

